Accessions

Shelf No.
D.120.41

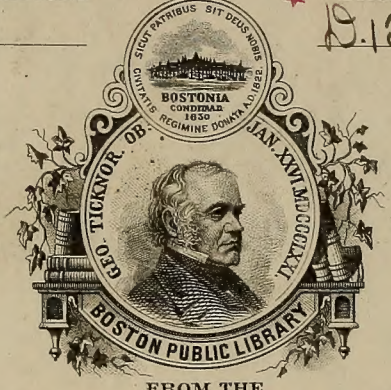

FROM THE

Ticknor Fund.

Rec'd

collection
1908 U.H.R.

Carbonell

Chroniques de Es/

pãya fins ací no diuulgades: que tracta dels No bles e Inuictissims Reys dels Gots: y gestes de aquells: y dels Cõtes de Barcelona: e Reys de Arago: ab moltes coses dignes de perpetua memoria. Compilada per lo honorable y discret mossen Pere Miquel Carbonell: Escriua y Archiuer del Rey nostre senyor. e Notari publich de Barcelona. Nouament imprimida en lany.

M.D.xlvij.

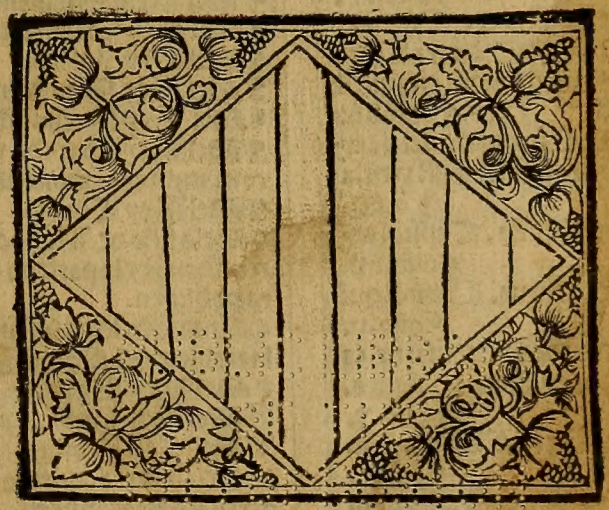

Taula dela

Aci comença la Taula de la present Chronica ho historia de Espanya.

Del primer libre.

¶ La Prefacio ho Prolech dela pñt Chronica. E la Epistola del senyor Rey: dirigida al auctor dela present obra. Fol.i.

¶ Dels pobladors de Europa la nostra Espanya: ab breuitat. E ab lo Epigrams ó misser Hieronym Pau: Canonge de Barcña. Fol.ij.

¶ Dela repulsa deles erres y fabules ques troben escrites en Chroniques. Fo.iij.

¶ Del poblador primer de Espanya. Capitol primer. Folio.iij.

¶ Dela generacio de Tubal: y ó Emposta. Capitol segon. Folio.iij.

¶ Dela Celtiberia. Cap.iij. Folio.iij.

¶ Dela Ibernia. Cap.iiij. Folio.iij.

¶ Dela venguda de Hercules en Espanya. Capitol.v. Folio.iij.

¶ De Caco Gigant. Cap.vi. Folio.iij.

¶ De Mont iubich: ço es Mons iouis. Capitol.vij. Folio.iij.

¶ Deles edificacions deles ciutats de Cathalunya. Capitol.viij. Folio.iij.

¶ De Balaguer: y dela Seu de Urgell. Capitol.ix. Folio.iij.

¶ Del nom de Vich: y tambe de Manresa. Capitol.x. Folio.iij.

¶ Com Hercules estant en Espanya fonch cridat per lo fet de Troya: y deles nou Barques: y del nom imposat Barca nona: y del edificador de Barcelona. Cap.xi. Folio.iij.

¶ Dela sepultura de Hispan Rey de Espanya y de Hercules/ ques diu esser enlo carrer ó Paradis: y dela descripcio del verger aqui en aquell temps construbit. Cap.xij. Folio.iij.

¶ De aquell qui conquista Espanya: y del Rey de Castell Dasens: y dela gent de Urgell: y dela ciutat de Leyda. Cap.xiij. Fo.iij.

¶ Del nom dela ciutat de Lèyda. Capitol catorze. Folio.iij.

¶ Del nom dela ciutat de Gerona. Capitol quinze. Folio.v.

¶ Deles ciutats de Toledo: de Segoyla: de Saragoça: y de Numancia: per qui foren poblades. Capitol.xvi. Folio.v.

¶ Deles gestes escrites de Oger Cathaló. Capitol.xvij. Folio.v.

¶ Deles gestes de Carles Maynes. Capitol denuyt. Folio.v.

¶ De Papa Adria que fo enla conquesta ó Legadoch. Cap.xix. fol.v.

¶ Dela estada del Papa ab Carles Maynes en Rossello: y dela entrada y gestes de Rotblan y quàt comẽça lo nó ó Cathalãs. cap.xx. fol.v.

¶ Dela diuisio dels Comtats / Bescomtats: Veruessors e Barons: y Magnades. Capitol.xxj. folio.vi.

¶ Dela entrada del Emperador Loys en Espanya: y del primer Comte de Barcelona/ appellat Bernat: y dels pagesos de Remença. Capitol. xxij. Folio.vi.

¶ Breuiarie Sumari dels Reys de Arago: e Comtes de Barcelona. cap xxiij. fol vij.

¶ Dels Comtes de Barcelona/ Reys de Arago. Cap.xxiiij. fol.vij.

¶ Confirmatio ⁊ concessio rerum ꝑ plurimarũ ad Cenobium sancti Cucufatis Vallensis, ⁊c. Capi.xxv. fol.viij.

¶ Del començament y gestes dels Gots. fo.ix

¶ Del Rey Turismundo/ lo qual mataren los seus. Folio.xi.

Del Rey Theodorich. fol.xi.

¶ Del Rey Henrich. fol.xij.

¶ Del Rey Alarich. fol.xij.e.xiij.

¶ Del Rey Amalarich: y del a batalla que hague ab Childabert Rey de França. fol.xiij.

¶ Del Rey Theodoredo: y dela mort que dõa la Reyna a la mala seruenta. fol.xiij.

¶ Del Rey Agila: e com fo mort per sos vassalls. Folio.xiij.

¶ Del Rey Atanagildo. fol.xiij.

¶ Del Rey Loyba primer de aquest nõ. fo.xiij.

¶ Del Rey Ricaredo. fol.xv.

¶ Del Rey Loyba segon. fol.xv.

¶ Del Rey Bundemiro. fol.xvi.

¶ Del Rey Hisebuto. fol.xvi.

¶ Del Rey Ricaredo segon. fol.xvi.

¶ Del Rey Sisanando. fol.xvi.

¶ Del Rey Senula segon. fol.xvij.

¶ Del Rey Iulcas. fol.xvij.

¶ Del Rey Sinde sindo. fol.xvij.

¶ Del Rey Recisundo. fol.xviij.

¶ Del Rey Bamba y deles sues conquestes/ y com morí enlo monestir de Pãpliga. fo.xviij.

¶ Del Rey Eurigo. fol.xx.

¶ Dels fills de Noe quines prouincies poblaren abans dela particio deles lengues: e quina terra poblaren. fol.xx.

¶ Com Pelegri se feu Rey en Portugal: apres la trahicio del Comte Julia. fol.xxi.

¶ Del Rey Egita. fol.xxi.

¶ Del Rey Witisa. fol.xxij.

¶ Del Rey Acosta. fol.xxij.

¶ Del Rey Rodrigo com en son temps se perderen les Espanyes. fol.xxij.

¶ Perque foren prostrats lo Rey Rodrigo: e son predecessor Witisa: y tota la Espanya. fo.xxiij.

¶ Deles cruelitats fetes per los Moros presa la Espanya als Christians qui hi romanie. f.xxiij.

¶ Deles coses ques seguiren apres que la Espanya fonch conquistada per lo Comte Julia: e mo

Dickson
Dec. 27. 1911

ros. fo.xxxiij.
¶ Com alçaren per Rey lo Infant don Pelayo: y dela translacio del cos glorios de sanct Agosti. fol.xxv.
¶ Dels batalles del senyor Rey don Pelayo contra los moros. fol.xxvj.
¶ Del titol del senyor Rey don Pelayo: trobar ho heu. fol.xxvj.
¶ Dela persecucio feta per los Moros als christians qui fugiren a la spelunca de Penon: qui vuy en dia es anomenada sanct Juan dela Penya: trobar ho heu. fol.xxvij.
¶ Dela edificacio dela esglesia de sanct Juan dela Penya. fol.xxvij.
¶ Del Comte Galindo. fol.xxvij.
¶ Dela geneologia dels Reys de Nauarra qui dominaren en Arago: hauent ni Comtes: car primer hi hague en Arago Comtes que no Reys. fo.xxviij.
¶ Lo primer Rey de Nauarra Garcia Ximenez. fol.xxvij.
¶ Dels Reys de Nauarra. fo.xxviij.
¶ Lo linatge del Rey de Nauara: trobaras en lo mateix. fol.xxviij.
¶ Dels Reys de Nauarra. fol.xxix.
¶ Com començaren a regnar los Reys en Arago. fol.xxxij.
¶ Dela particio deles terres: ço es de Nauarra: e dela terra de Arago: e tambe del Rey don Ramiro. fol.xxxij.
¶ De don Sancho Rey de Arago: e de sos fets que feu. fol.xxxij.
¶ Del Rey en Pere: y deles sues gestes: ante vnionem Regni Aragonum: cum Comitatu Barcinone. fol.xxxiij.
¶ Epistola hon es feta mencio com sanct Jaume: y sanct Jordi foren vists ajudants en la batalla de Antiocha. fol xxxv.
¶ Del Rey Alfonso: y de totes les sues gestes trobar ho has. fol.xxxvij.
¶ Com los Aragonesos tragueren del monestir hon estaua don Ramiro: y elegiren lo en Rey. fol.xxxix.
¶ Dela espasa de sanct Marti. fol.xlij.
¶ Del xj. Comte de Barcelona Ramō Berenguer qui desfiura la Emperadriu de Alemanya del crim de adulteri falsament imposat: e dela fertil/e pomposa: e rica Taula de Barcelona. fol.xlij.
¶ Dels Comtes de Barcelona: e de lurs gestes. fol.xlv.
¶ Dela donacio feta per dona Petronella Reyna de Arago: y tambe Comtessa de Barcelona. fo.xlvj.
¶ De Bernat primer Comte de Barcelona. fol.xlvj.
¶ Vulfre segon Compte de Barcelona: trobar ho has. fol.xlvj.
¶ Del Compte miro. fol.xlviij.
¶ Del Comte don Borrell Comte de Barcelona. fol.xlviij.
¶ Del Comte don Ramon Borrell. fo.xlix.
¶ De don Berenguer Borrell. fo.l.
¶ De Ramon Berenguer cognomenat vell: lo qual ordena los vsatges dela ciutat de Barcelona. fo.l.
¶ Pere Ramon Berenguer: cognomenat Cap de estopa. fo.lj.
¶ Del Comte don Ramon Berenguer: al qual pertengue lo Comtat de Prohençа: trobar ho has. fo.lj.
¶ Del vltimo Comte don Ramon Berenguer: e com lo Comtat de Barcelona fōch vnit al Regne de Arago. fo.lij.
¶ Lo començament dela genealogia dels Reys de Arago apres la vnio feta del Comtat de Barcelona al Regne de Arago. fo.liij.
¶ Del Rey en Pere cognomenat Catholich: fill del Rey Ildefonso. fo.lvj.
¶ Del Rey Jaume: fill del dit Rey en Pere. trobar ho has. fo.lx.
¶ De Papa Clement quart: e de vna Epistola sua tramesa a vn seu nebot: que no tingues nēguna esperança en elle: com tenia muller ars de esser promogut en esser ecclesiastich: essent primer jurista. fo.lxvij.
¶ Del Rey en Pere cognomenat dels Frances: alias lo gran: e del Regne de Sicilia com pertany al Rey de Arago: e Comte de Barcelona. fo.lxx.
¶ Dels mosques vermos que trames nostre senyor deu contra los Frances: en ajuda del Rey de Arago: exints del glorios cos de sanct Marcis de Girona. fo.lxxv.
¶ Del Rey Ramos/alias Alfonso/fill del Rey en Pere dels Frances. fo.lxxvj.
¶ Conquesta dela Illa de Menorca. trobar ho has. fo.lxxvij.
¶ Del Rey en Jachme: fill del Rey en Pere: e dela pau dels Frances. fo.lxxxvij.
¶ Del Rey Alfonso fill del Rey en Jachme: trobar ho has. fol.xcvj.
¶ Del Rey en Pere/ fill del Rey Alfonso: trobar ho has. fol.cvij.
¶ Curiegenerales Regis Petri: propter rebellionem judicis Arboree. fol.xcviij.
¶ Cronica del Serenissim senyor Rey en Pere: hon es escrita largament tota la historia de son pare lo Rey Ramos: y ell mateix la escrigue dela sua propria mateissent ell Rey de Arago. Enla qual Cronica es feta espressa mencio de alguns actes del Rey en Jachme: e de sa muller: e de sos fills. fol.ci
¶ Capitol hon es expressat lo començament de-

la historia del Rey en Jaume: e tambe dela muller: e de sos fills: e de les filles: per molt gentil estil. Folio. cliij.

¶ Capitol deles pregaries fetes per lo senyor Rey en Jaume a son fill que en nenguna manera no renuncias. Folio. cliij.

¶ De lohir dela missa del Infant don Jaume: e dela Infanta dona Elionor ab benedicio ecclesiastica. Folio. cliij.

¶ Capitol deles pregaries altres: e requesta que feu lo senyor Rey en Jaume davant los Barons a son fill. que per cosa nenguna no renunciasse: e dela offerta feta per aço. Folio. cliij.

¶ Capitol com lo Infant en Jaume renuncia la primogenitura: e com lo Infant Ramfos son atorgat enla dita primogenitura del Regne. Folio. cv.

¶ De l habit de Muntesa que prengue lo Infant en Jaume: leixant lo habit del Hospital: so es dels Templers que primerament ell hauia pres. Folio. cv.

¶ Dela Infanta dona Elienor / filla del Rey de Castella com sen torna en Castella apres del renunciament del Infant don Jaume: trobar ho bas. fol. cv.

¶ Dela Cort general que tengue lo Rey en Jaume enla ciutat de Geronа: com pres per muller dona Elisen. fol. cv.

¶ Del Infant Ramfos fill del Rey en Jaume: quant ana al Regne de Serdenya. fol. cv.

¶ Com parti de Barcelona lo senyor Infant Ramfos: e ana a Port fangos. fol. cv.

¶ Del sermo que feu lo Rey en Jaume estant a Port fangos al Infant Ramfos. &c. fol. cvj.

¶ Del partir que feu linfant Ramfos de Port fangos ab linfanta dona Theresa sa muller: per anar al Regne de Sardenya. fol. cvj.

¶ Quant lo Infant Ramfos parti del port de Mahó ab lo bostol per anar a Serdenya: trobar ho bas. fol. cvj.

¶ Quant lo Infant Ramfos arriba enlo port de Palma de Sols. fo. cvj.

¶ Del setge que lo Infant Ramfos posa a la vila de Esglesies de Sigero. fol. cvij.

¶ Del homenatge y regoneixença què feu lo jutge de Arborea al Infant Ramfos: trobar ho bas. fol. cvij.

¶ Del homenatge prestat al Infant Ramfos per los Barons de Aurla: Marques de Malespina: e moltes altres gents dela Illa de Sardenya. fol. cvij.

¶ Del combat donat a la vila de Esglesies: e no fonch presa. fol. cvij.

¶ Del acort que fonch fet entre lo dit setge de trametre vint galeres molt be armades y apunt per a damnificar totes les gents del comu de Pisa. fol. cvij.

¶ De altre acort que trameteren posar siti al castell de Caller: lo qual axi fonch fet: trobar ho bas. fol. cvij.

¶ Dela grandissima pestilencia y mortalitat que se mete enlo bost qui estaua sobre la vila de Esglesies. fol. cvij.

¶ Del tracte y auinença feta entre lo Infant Ramfos: e los Cartans dela vila de Esglesies de donar se a merce: y aço per causa ques morian de pura fam. fol. cvij.

¶ Dela dedicio ho liuramẽt per la gran fam que passaua la vila de Esglesies al senyor Infant: trobar ho bas. fol. cvij.

¶ Del temps del setge dela vila de Esglesies que estigue lo senyor Infant Ramfos ab molts grandissims treballs: y perills de sa persona: trobar ho bas: fol. cvij.

¶ Del setge de Caller fet per lo dit Infant Ramfos. folio. cviij.

¶ Deles vint galeres armades per lo Infant Ramfos: volent combatre les galeres dels Pisants. fol. cviij.

¶ Del consell donat al Infant Ramfos: qui paras batalla a sos enemichs: e queis combates. Fol. cviij.

¶ Dela batalla e conflicte gran que lo senyor Infant Ramfos hague ab los enemichs enla trauessa del camí qui va del loch de Decimo al castell de Caller. fol. cix.

¶ Com lo senyor Infant Ramfos sen torna enlo setge de Caller victorios ab gran alegria de la batalla. fol. cix.

¶ Dels gins / trabuchs / valls / e verdesca que feu fer lo Infant. fol. cix.

¶ Dela mutacio dela Infanta dona Theresa de la vila de Esglesies al castell de Munt real: trobar ho bas. fo. cx.

¶ Dela mort de Ramfre de Donaranto: e tambe del gran foch quis mete enla bost del senyor Infant. fol. cx.

¶ Deles vint galeres les quals foren trameses per lo senyor Rey en Jaume al Infant Ramfos. fol. cx.

¶ Dela tornada del Infant Ramfos a Barcelona. fol. cx.

¶ Dela mort e sepultura del Rey en Jaume: y del jurament que feu lo Rey Ramfos als Cathalans de lurs privilegis e libertats: e dela sua coronacio. fol. cxj.

¶ Com lo Rey en Pere torna al thema / Non nobis domine. fol. cxj.

¶ Del matrimont fet del Infant en Jaume: primogenit natural del Serenissim senyor Rey en Jaume: ab la senyora Infanta dona Elienor filla del Rey de Castella. fo. cxj.

¶ Dela coronacio del Rey Ramfos. fo. cxij.

¶ Deles donacions fetes al Infant don Ferran

do fill del Rey Alfonso: e de dona Elionor de Castella. fol.cxliij.
☞ Dels homenatges prestats al senyor Infant don Ferrando per causa deles predites donacions. fol.cxliij.
¶ Dela perpetual donacio atorgada per lo Rey Alfonso per precbs dela Beyna Elienor al Infant en Ferrando deles viles de Xativa: y de Alzira: de Murmedre: de Vaella: de Burriana e de Castello. fol.cxliij.
☞ Dela carta que los bons conselles feren fer per lo Rey Alfonso/ab jurament que de deu anys no faria donacio alguna perpetual si no a sos fills. fol.cxliij.
¶ Dela inquisicio e persecucio feta per la Reyna dona Elienor contra los officials del Rey Alfonso marit seu. fol.cxliij.
☞ De altra persecucio feta per la Beyna Elienor contra los affectats al primogenit en Pere. fol.cxliij.
¶ Del comiat donat a dona Sancha/auia dela Reyna dona Elienor. fo.cxv.
☞ Dela guerra moguda per lo Rey de Castella contra lo Bey de Nauarra. fol.cxv.
¶ Dela mort del Bey Alfonso: e fuyta dela Beyna Elienor muller sua. Fol.cxv.
¶ Dela mort den Bernat de Serria/Alcayt del castel de Xativa. fo.cxv.

☞ Taula del segon libre.

¶ Dela mort e sepultura del Bey Namfos: e del loch hon es soterrat.cap.j. Fiolio.cxvi.
¶ Del dol/e deles exequies del Bey Namfos: feres per lo Bey en Pere fill primogenit seu. cap.ij. fol.cxvj.
☞ Deles magnifiques e honrades persones que vengueren de Arago/de Valencia: e de Catha lunya a visitar el Rey en Pere.ca.iij.fo.cxvj.
¶ Del consell donat per los Aragoneses al Rey en Pere que no anas a Barcelona per jurar. capitol.iiij. fol.cxvij.
¶ Dela resposta feta per lo Rey en Pere als Cathalans de no poder ell anar a Barcelona p jurar fins fos primer coronat en Rey. Capitol.v. fol.cxvij.
¶ Dela replica que feren les Illustres persones al Rey en Pere de bauer bagut mal consell. capitol.vj. fol.cxvij.
¶ Dels missatgers del Rey Robert de Napols venguts ab dos Astrolechs al Rey en Pere: capitol: vij: fol: cxvij:
¶ Com lo Rey en Pere rebe de casa sua los bons officials/e curials qui soliten esser de son pare lo Rey Namfos cap: viij: fol: cxvij:
¶ Dela coronacio/honres/e solemnitats fetes al Rey en Pere: cap: ix: fol: cxviij:
¶ Dela gran festa dita missa feta per la dita coronacio del Bey en Pere per los Aragoneses. capitol.x. fol.cxviij.
¶ Dela gran festa feta per lo Rey als Aragoneses.cap.xj. fol.cxviij.
¶ Dela inobediencia feta per los Cathalans als officials del Rey: nouament ordenats als officis de Cathalunya.cap.xij. fol.cxix.
¶ Deles supplicacions e requestes feres al Bey de part dels Cathalans/e Valencians/de prestar lo juramentie confirmar lurs libertats. Capitol.xiij. fol cxix.
☞ Del replicat fet per part de Barcelona: que lo Rey era tengut primer jurar en Barcelona que no en Leyda: e dela resposta de Leyda. Capitol.xiij. fol.cxix.
¶ Dela recepcio feta al Rey en la sua entrada per la ciutat de Leyda.cap.xv. fol.cxx.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Leyda: e ana al Regne de Valencia bon tengue Cort als Valencians: bon fon jurat per lur Bey. Capitol.xvj. fol.cxx.
☞ Del parlament que tench lo Rey en Pere en Castelio de Burriana: y en Gandia: sobre la guerra que bauia de fer al Rey de Castella. Capitol.xvij. fol.cxxj.
¶ Dela mutacio del parlament de Gandia a Daroca.cap.xviij. fol.cxxj.
¶ Del gran obstacle que lo poble de Burriana feu al dit Rey en Pere volent bi entrar per jurar aquell.cap.xix. fol.cxxij.
¶ Del matrimoni que feu lo Bey en Pere ab la filla del Bey de Nauarra: e dels infants qui procebiren: y dela mort de sa muller la Reyna. Capitol.xx. fol.cxxij.
¶ Dela citacio feta al Rey de Mallorques de venir a prestar homenatge al dit Rey en Pere p lo feu del Realme de Mallorqs.c.xxj. fo.cxxiij
¶ Dela liga que feu lo Rey en Pere ab lo Rey de Castella contra lo Rey de Marrocbs. Capitol.xxij. fol.cxxiij.
¶ Del homenatge q̄ feu lo Bey de Mallorques al Rey en Pere per Mallorques/Rosselle: e Cerdanya.cap.xxiij. fol.cxxiij.
¶ Dela trās la.ō.s.Eulalia: ca.xxiij. fol.cxxiij.
☞ Del matrimōi fet e tractat dla Infāta dona Juana: filla dl Bey en Jaume: e dla cōcordia feta entre lo i fāt en pe y lo Arq̄bis be.c.xxv. f.cxxiij.
¶ Deles.x.galeres trameses p lo Rey en Pere al Rey de Castella cōtra lo Bey de Marrocbs: q̄ venia ab grā poder en Espāya.c.xxvj. fo.cxxv.

¶ Taula del terç libre.

¶ Del beretamēt fet p lo Rey en Jaume a sos fills de sos Regnes y terres.ca.j. fol.cxxvj.
¶ Com los dits Reys de Arago: e de Mallorques germās vēgueren a cōcordia sobre lo beretament y donacio del Regne de Mallorques: y

dels Comtats de Rossello:e de Cerdanya: e de la Baronia de Montpeller. es enlo Capitol segon. Folio.cxxvi.
¶ Com lo Rey en Jaume de Mallorques comes crim de lesa Magestat contra lo Rey en Pere de Arago son frare.cap.xij. Folio.cxxvi.
¶ Dela venguda del Rey en Pere a Perpinya.Capitol.xiij. Folio.cxxvi.
¶ Dela renunciacio feta per lo Rey en Jaume de Arago:fill del dit Rey en Pere/dels Realmes de Sicilia:e tambe de Mallorques. Capitol.v. Folio.cxxvij.
¶ Del Infant en Jaume/nebot del dit Rey Sancho:com succehi enlo Realme de Mallorques:fent matrimont ab la filla del Rey Ramfos de Arago.cap.vi. fol cxxvij.
¶ Dela valença e ajuda demanada per lo Rey de Mallorques al Rey en Pere son cunyat cõtra lo Rey de França.cap.vij. fol.cxxvij.
¶ Com lo Rey de Mallorques fon citat per lo Rey en Pere per rabo del crim que li era imposat de fer fondre les monedes del dit Rey en Pere:y batre altres monedes estranyes enlos Comtats de Rossello/e de Cerdanya. Capitol vuyte. fol.cxxix.
¶ Com lo Rey de Mallorques processat sen vingue a Barcelona ab la Reyna sa muller:e ab tota la sua Cort/per trabir lo dit Rey en Pere:y depelat sen torna sens la dita senyora Reyna Capitol.ix. Folio.cxxix.
¶ Com lo Rey en Pere continua los processos començats contra lo Rey de Mallorques. Capitol.x. fol.cxxxj.
¶ Com lo Rey de Mallorques fonch del barat ab tota la sua gent armada:e vençut per lo Rey en Pere.Cap.xi. fo.cxxxij.
¶ Com apres dela batalla vençuda lo Rey en Pere se atrenda ab tota la sua gent. Capitol dotze. Fo.cxxxij.
¶ Com lo Rey en Pere parti de sancta Ponça per assetiar la ciutat de Mallorques:e atendas a Portupi.cap.xiij. Folio.cxxxv.
¶ Del gran conuit e festa que feu lo Rey en Pere apres dela sua entrada enla ciutat de Mallorques.cap.xiij. Fol.cxxxvj.
¶ Dela embarada tramesa per lo Rey en Pere a les Illes de Menorcale de Euiça: a requerir que li fos retuda la terra tota:e li prestassen los homenatges.cap.xv. fol.cxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere ana a vetlar enla seu de Mallorques.cap.xvj. Folio.cxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere ab les galeres arriba al cap de Lobregat/venint a la platja de Barcelona.cap.xvij. fol.cxxxix.
¶ Com lo Rey en Pere bisque a carrera al Cardenal a ell trames per lo Papa/per tractar patz entre lo dit Rey en Pere y lo Rey de Mallorques.cap.xviij. fol.cxxxix.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Figueres/acompanyat del Infant don Pedro:y del Infant en Jaume:y de molta noble gent: ab les hosts de Gerona: de Manresa.&c.cap.xix. fol.cxl.
¶ Com lo Rey en Pere ordena ses batalles anant vers Perpinya.cap.xx. Folio.cxlj.
¶ Com lo Rey en Pere se atenda ab tota la sua gent prop Perpinya.cap.xxj. Folio.cxlij.
¶ Com lo Rey en Pere estant a Claura continuant la tala/pregat per lo Cardenal feu cessar la execucio.cap.xxij. fol.cxlij.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Barcelona:e anà als Regnes de Valencia:e de Arago:emplant les vniuersitats per tornar en Rossello:e proseguir la execucio començada contra lo Rey quitera de Mallorques.cap.xxiij. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere partint de Barcelona: ab les hosts:acompanyat dels Infants/Cõtes Barons/Nobles/Caualliers:e Ciutadans honrats passa per Figueres:posa lo setge a la vila Bargilles.cap.xxiij. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere combatent la vila de Argilles pres a merce los homens de dita vila. cap.xxv. Folio.cxlvj.
¶ Los Capitols e conuinences entre lo Rey e los homens Bargilles. cap.xxv. Folio.cxlvij.
¶ Com lo Rey en Pere combate la casa de Puiol.cap.xxvj. fol.cxlvij.
¶ Capitols e conuinences entre lo Rey en Pere de vna part:e los prohomẽs e vniuersitat ỗ Copiture dela part altra. fol cl.
¶ Com don Pedro de Exerica ana a veure lo Rey olim de Mallorques prop Perpenya:e apres sen torna al Rey en Pere.ca.xxvij. fol.cli.
¶ Com lo dit Olim Rey de Mallorques vingue al dit Rey en Pere merent se en mans sues confessant hauent errat.cap.xxviij. Folio.cliij.
¶ Dela entrada del Rey en Pere en Perpinya. capitol.xxix. fol.cliij.
¶ Com lo Rey en Jaume de Mallorques se transferi a Berga.cap xxx. fol.cliij.
¶ Dela presentacio del esguart/e Capitols feta al Olim Rey de Mallorques.ca.xxxj. fol.clvj.
¶ Del batejar de la filla del Rey en Pere. Capitol.xxxij. fol.clvij.
¶ Com lo Rey en Pere partint de Barcelona ab tot lo poder de Catbalunya entra en Perpinya per foragitar lo Rey de Mallorques ỗ Rossello e de Cerdanya.cap.xxxiij. fol.clviij.

Taula del quart libre.

¶ Dela successio dels Regnes.cap.j. fol.c'r.
¶ Dela discordia suscitada enlo consell Real:sobre lo que hauia fet lo rey en Pere per causa de la vnio:y dela mutacio del nom del Rey en Pere.capitol.ij. Folio.clxij.

¶ Com lo Rey en Pere convoca Corts en çaragoça apres dela fuyta del Rey de Mallorques.&c.cap.iij. fol.clxiij.

¶ Cõ lo Rey en Pere atorga a la vnio tot quãt volgue.cap.iiij. fol.clxvj.

¶ Com lo Rey en Pere ana a Valencia per occasio dela damnada vnio dels Valencians: y del avalot ques segui enla ciutat.cap.v. fol.clxvij.

¶ Dels conservadors de la vnio destrenyents los lochs del Regne de Valencia que jurassen la vnio.cap.vi. fol.clxviij.

¶ Com lo Rey en Pere torna a çaragoça: y dona sentencia de mort ab confiscacio de bens contra los principals dela vnio.cap.vij. fol.clxx.

¶ Deles Corts generals com foren mudades a Terol per causa dela mortalitat enla ciutat de çaragoça.cap.viij. fol.clxx.

¶ Deles sentencies donades per lo Rey en Pere per causa del crim dela vnio.cap.ix. fol.clxxij.

Taula del cinquen libre.

¶ Dela ferma y forma dela confederacio feta p lo Rey en Pere ab los Venecians contra los Genoveses.cap i. fol.clxxiij.

¶ Com lo Rey en Pere convoca tot son consell per la guerra cõtra Genoveses.ca.ij. fo.clxxv

¶ Cõ lo loch de Alguer se rete al Capita mossen Bernat de Cabriera.cap.iij. fol.clxxvi.

¶ Com lo Rey en Pere passa a la Illa de Sardenya ab gran estol de Naus/Galeres/ y Naulis.cap.iiij. fol.clxxvij.

¶ Com lo Rey en Pere vengue al castell ỏ Caller hon convoca y celebra Corts generals. Capitol.v. fol.lxxix.

Taula del sisen libre.

¶ Dela superbia y heregia del Rey de Castella Ferrando:e que enla quarta generacio finiria son Regne:y axi fon revelat que dins.xx.dies moria.cap.i. fol.clxxx.

¶ Com lo Rey en Pere estant en Barcelona notifica la guerra de Castella a les Infants/ Barrons/y cavallers/ciutats e viles.&c. manant fessen bones provisions.cap.ij. fol.clxxxij.

¶ Com lo Rey en Pere feu conuinença ab lo Comte de Trastamena.cap.iij. fol.clxxxiij.

¶ Com lo Rey en Pere ab les sues hosts ana contra lo Rey de Castella/ entrant enles sues terres.cap.iiij. fol.clxxxv.

¶ Com lo Rey en Pere parti de Barcelona ab gran Nauilie ana a Mallorques perseguint lo host del Rey de Castella.cap.v. fol.clxxxvij.

¶ Com lo Rey en Pere feu morir son germa lo Infant don Ferrando:y Marques de Tortosa.cap.vi. fol.cxc.

¶ Perque lo Rey de Castella leua lo siti de Valencia.cap.vij. fol.cxcij.

¶ Com lo Rey en Pere feu donar mort a mossen Bernat de Cabriera.cap.vi. fol.cxciij.

¶ Com lo Rey en Pere tornant victorios vengue a la ciutat de Tortosa abon convoca Corts generals als Catbalans.cap.ix. fol.cxcv.

¶ Com lo Rey en Pere soldeja gran multitut de gent per fer guerra al Rey de Castella ab la ajuda del Papa:e del Rey de França:e del Cõte de Trestamena.cap.x. fol.cxcvj.

¶ Com lo Comte ỏ Trastamena fon elegit Rey de Castella ab certs tractes.cap.xj. fol.cxcvij.

¶ Dela paga feta al Rey en Pere per lo dit rey appellat Cõte de Trastamena.ca.xij. fo.cxcviij.

¶ Deles coses subseguides apres que lo Rey en Pere fonch exit deles guerres. fo.cxcix.

¶ Com comença a parlar y descriure lo Autor deles Croniques presents deles gestes del Rey en Pere: del temps que regna/ vsque y mort. tot ho trobareu. fol.ccij.

¶ Liura feta per lo Rey en Pere terç cognomenat del punyalet/al Paborde de Tarragona:demanan tli socors. fol.ccij.

¶ Del Rey don Juan primer:fill del Rey en Pere terç. fol.cciij.

¶ Que nengu de casa del senyor Rey gos tenir femba en Bordell. fol ccvj.

¶ Del Rey en Martifill segon del Rey en Pere terç:e germa del dit Rey en Juan. fol.ccvij.

¶ Epigramma Elienoris Regine Cipri: positum in monasterio sancti Francisci Barcinone. prope altare. fol.ccviij.

¶ Dela vida del Rey en Ferrando. fol.ccviij.

¶ Dela coronacio del Rey en Martí e Reyna Maria muller sua. fol.ccxvi.

¶ Del orde dela festa solemne feta al Rey per la dita coronacio. fol.ccxvij.

¶ Dela solemnitat feta enla vncio e coronacio de dit Rey. fol.ccxviij.

¶ Dela bandera del Marques de Villena com se benèhi:e fonch fet Duch de Gandia per mans del Rey. fol.ccxviij.

¶ Dela grã festa/orde/y solemnitat feta al senyor Rey com sen torna dela Seu a la Aljafaria de çaragoça. fol.ccxix.

¶ Los convits ques feren y entremesos enla festa dela coronacio del dit Rey en Martí.fo.ccxix.

¶ Dos altres convits apres del primer fets enla dita coronacio. fol.ccxx.

¶ La gran y solemne festa y convit fet per lo dit Rey en Martí:feta en reverẽcia de sanct Jordi als cavallers. fol.ccxxi.

¶ La grã y solemne festa feta per la senyora Reyna Maria:muller del Rey en Martí. fo.ccxxj.

¶ Dela solemnitat feta enla sagrada vncio y coronacio dela senyora Reyna. fol.ccxxv.

¶ Del orde y festa feta a la senyora Reyna com sen torna apres que fonch coronada / dela Seu a

la Alsafaria. fo.ccxxij.
¶ Del Rey Alfonso/fill del senyor Rey don Ferrando. fol.ccxxiij.
☞ Lo sermo que feu lo Rey don Alfonso a vn seu criat Gabriel Surrenti. fol.ccxxviij.
¶ La concordia y capitulacio feta entre lo Rey don Juan segon: y lo Principat de Cathalunya per la liberacio del Princep don Carles/fill seu primogenit. fo.ccxxxvij.
☞ La approbacio y loacio de tots los actes fets per causa dela detencio y liberacio del dit primogenit feta per lo dit Rey. fol.ccxxxviij.
¶ Com lo Rey promet delurar dins.xv. dies lo noble don Juan de Beamunt. fol.ccxxxix.
☞ Com lo Rey remou/Canceller/Vicecancellers: y altres officials.&c. fol.ccxxxix.
¶ Taxacio dels salaris per al Canceller/Vicecanceller: y altres officials. fol.ccxl.
¶ Que les comissions sien feres per Canceller: e Vicecancelier.&c. fol.ccxl.
☞ Que los Canceller/Vicecanceller: e Regent la Cancelleria: e Assessorsban de vsar: son tenguts de seruar vsatges.&c. fol.ccxlj.
¶ Que los Deputats de Cathalunya puxen inquirir contra Canceller/Vicecanceller.&c. entre-uenint hi la ciutat de Barcelona. fol ccxlj.
☞ De aquells qui hauran a regir e administrar la justicia.&c. fol.ccxl[illegible].
¶ Cohibinencia irrenocable del Illustrissim senyor primogenit ab algunes excepcions de no poder conuocar Corts: ni fer tampoch processos de regalia. fol.ccxlij.
☞ Que enlo consell del Illustrissimo primogenit no puxen aconsellar si no Cathalans naturals: y que sien domiciliats enlo Principat de Cathalunya. fol.ccxliij.
¶ Que morint lo Illustrissim senyor don Carles primogenit sens fills legitims / succeheesca lo Illustrissim don Ferrando. fol.ccxliij.
☞ La offerta feta per lo Principat de dos centes mil liures / per lo heretatge del Illustre senyor don Ferrando. fol.ccxliij.
¶ Lo Illustre don Ferrando que sia comanat a Cathalans: e los ministres y officials: e tots los de sa casa han de esser Cathalans. fol.ccxliij.
☞ Que la senyora Reyna: e lo Illustre don Ferrando sobreuenints al senyor Rey: no puxen esser maltractats per lo Illustre primogenit: trobar ho heu. fol.ccxlv.
¶ Que no pusa esser inquirit per lo senyor Rey contra la senyora Reyna: ni lo Illustre primogenit: e don Ferrando fills seus: y altres fills seus sens interuencio y expres consentiment del Principat de Cathalunya: y tambe dela ciutat de Barcelona. fol.ccxlv.
¶ Consignacio annual feta per lo senyor Rey al Illustre senyor don Carles primogenit seu: de sis milla florins sobre les rentes de Leyda. fol.ccxlv.
☞ Facultat donada als Deputats de Barcelona ab pecunies del General: de fer observar los Capitols. fol.ccxlv.
¶ Saluetat de priuilegis/vsos/y costums/ pratiques/y observances de aquells: atorgades a la ciutat de Barcelona: y a les vniuersitats del Principat. fol.ccxlvij.
¶ Dela vida y bones costumes del senyor Rey don Juan. fol.ccxlviij.
☞ Epistola dela benedicio dada per lo Rey don Juan estant enla agonia dela mort: a son fill don Ferrando. fol.ccxlix.
¶ Exortacio de be viure als Reys/ Princeps/ y senyors. fol.ccxlix.
¶ Propositio Regis Petri in Curia Montis soni. fol.ccl.
☞ Alia propositio dicti Regis Petri in dicta Curia Montis soni. fol.ccl.
¶ Proposicio feta per lo Rey en Marti enles Corts de Perpinya. fol.cclj.
¶ Proposicio feta per lo Rey Alfonso / fill del Rey Ferrando primer: enlo Capitol dela Seu de Barcelona. fol.cclv.
¶ Una Epistola del auctor dela present Chronica/ trameses al Regent la Cancellaria del Rey Misser Bartholmeu de Vernarrant lo fet de la cauallada dada al Rey Ferrando. fol.cclvj.

Fi dela present taula.

Chronica: obystoria de Espanya Composta: e hordenada: per Pere Miquel carbonell. Archiuer del Rey nostre Senyor: E notj Publich de Barcelona

On estats Molts homés eson Encara enlotemps: present desijāts legir ab Auctors aprouats: nosolament dels Reys de Arago e Comtes de Barçelona Mas encara dels Gotths les gestes quison dignes de memoria. E com en diuersos libres de Chroniques obystiries moltes errors: rondalles/e coses increhibles sien continuables per desectes ò no hauer hagut o fundamēt dels predits Auctors approuats: de les gestes dels quals hā scrit: op culpa dels trāscriptors. E desijant yo Pere Miquel Carbonell natural ò la present ciutat de Barçelona: e Archiuer dela Majestat del Sereniſſimo Rey nre Senyor clarificar lo meu flach entenimēt: qui vacillaua: legint tals errors e inepcies. Majorment sobre lo set del primer publador de aquesta Despanya: e de Celtiberia: e de Hercules: e deles coses apres supseguides ans del temps dels comtes de Barçelona e hage yo molt inuestigat: e treballat de trobar ne la veritat: e no podent aquella trobar: axi promtamēt cō

volguera: reconeguí a lq̃ illuminar ami podia home litterat: e acutíssimo cosí meu: loqual es lo Magnífich' misser Hierõym Pau doctor en quiscũ dret canõge/ enatural de la insigne ciutat de Barçelona cubicularí del pare sanct papa Alexandre. vi. Ab loqual misser Hieronym pau/ e legint yo los Cosmographos/ e historichs approuats/ he trobat de tota aquesta gesta la claricia/ e medulla/ e finalment sia vẽgut: a notitia dela predita Maiestat: yo esser me posat en tal treball e hauer començat de scriure ab veritat/ e Auctors approuats aq̃sta Chronica/ o hystoria de Hespanya a denou del mes de Maig de lãy de la natiuitat de nostre Senyor/ Mil quatrecents Horãta Cinch: haia manat la sua altesa/ a mi dit archiuer proseguir/ e a final cõclusio portar la present hystoria Segons de aquest manamẽt appar en la sua patent Lettra signada dela sua propria ma: e en lo dors segellada deso̅ segell secret/ e expedit per lo Magnífich mossen Miquel Perez Almaçan Secretari de'a predita Maiestat la quallettra Real es del tenor seguent.

On Ferrãdo per la gracia de deu Rey de Castella/ ỏ Arago de Leo/ de Sicilia/ de Granada/ de Toledo/ de Valentia/ de Galicia/ de Mallorques/ de Siuilla/ de Sardenya/ de Cordoua/ de Corsega/ de Murcia/ de Jaben/ de Algarbe ỏ Algezira/ ỏ Gibraltar: e deles Illes de Canaria: Comte de Barçelona/ Senyor de Vizcaya: e de Molina: Duch de Athenes: e ỏ Neopatria: Comte de Rosscello: de Cerdanya Marques de Oristany e de Gociano. Ala mat: e feel scriua nostre: tenint les claus del nr̃e real archiu de Barçelona Pdere Miquel Carbonell Salut: e dilectio: Pd er quant a nos es feta relacio: q̃ vos p̃ seruici nostre: P per mes reduir a memoria les gestes dels Reys de Arago nostres predecessors dela glorioſa recordatio inuestigau: e cercau sempre les gestes antigues: e encara modernes dels dits reys nostres predecessors e dels Comtes de Barçelõa: e aq̃lles haueu principiat continuar en vostre libre: e les posau: e voleu posar ab Auctors approbats axi com se pertany: a perpetua memoria. Perço si axi es abtenor deles presents vos pregam encarregam: P manam: que pus ho haueu comẽçat acabeu aq̃ll: e poseu en aquell nostre real Archiu de Barçelona per tal que pus p̃opt amẽt sen puxen pendre aquelles coses: q̃ mester serã. Dat en Barçelona: a set dies de Agost del any ỏ la natiuita ỏ nr̃e Senyor Mil Quatre cents Horãta sis. Yo el rey: Perço yo confiãt dels dons del Spirit sanct: e commanant me a nostre Senyor deu: e a la sua sacratissima mare p̃ fer seruey a la immensa Trinitat: e al predit Rey nr̃e senyor: ab summa diligentia he entes: e treballat p̃ molt discurs ỏ tẽps fer la present Hystoria ab Auctors approuats: e ab aq̃ll compliment millor: a mi possible. Eia tsia en diuersos Croniches: e histories sia feta extensiua mentio dela creatio: e partio del Mon: en encara en quantes parts Regions/ e prouincies los primers pobla-

Pels pobledors de Europa lanca Hespania abreuitat.

Dels pobladors sumariament cō vēguerē e largua ment.

dors sepoblaré/emperop no repetir vna mateixa cosa escrita per los chronistes/e moltes sens Autors approuats. Yo he deslibe-rat no recitar Descripcio alguna de Asia: ni de Aphrica sino solament dela Europa la nostra Hespanya: com ses poblada hans de exprimir les coses erroneament scrites per alguns dels dits Chronistes. E axi yo sumariament dich que: Los primers Pobladors de Hespanya foré aquells qui hivē-gueren apres del Diluui. Los segōs pobladors foré los Grechs que ab Hercules nauegants hi vengueren/eferen aqui lur habitacio ab los Hespanyols. Apres la Poblaren altres gents appellades Celte/en aquella part quis appellaua Carpentania vulgarment dita Castella/e tot Arago/e apellaren la Celtica/o Celtiberia per les rahons cōtēgudes en lo Terçer Capitol. Apres dels Celtes a questa Hespanya poblaren altres gents qui foren appellats Phocenses/e Emporienses/e Rhodēses Apres la poblaren aq̄lles gēts de Aphrica/qui en la dita Hespanya edificaren Ciutats/castells forces/vilcs/e lochs deles quals gēts de Aphrica venints en aq̄sta Hespanya foncb Capita hun Noble e animos Baro appellat Barca: Lo qual edifica la Ciutat nostra ò Barcelona/e no pas hercules: e ō erroneament han scrit algūs historichs. E per major corroboracio del nom del edificador de Barcelona he deslibera tposar Asi aquell Epigrama compost per lo predit Doctissimmisser Hieronim Pau. Lo qual es del tenor seguent.

Nā poe ni Sunt Aphri.

Dels pobladors sumariament cō vēguerē e largua ment.

Primers pobladors no tenē nō.

Grech.

Celte,

Celtibe,

Phocenses

Emporienses,

Rodēses

Ro sēses

¶ Barca

Hercule

Nā poe ni Sunt Aphri.

Iacitet hercule amiq̄ vis re vulgus Iberum,
Barcinon peno de duce nomen habes.

Apres de totes les dites gents hi vengueren Romans: e prengueren tota la dita Hespanya/e la poblaren expellint ne tots Los dits Aphricās/e lauors los dits Romans hi edificaren passades Cent Colonies del nombre delcs quals recordem hauer legit son aquestes Seuilla/Cordoua/cognc menada Patricia/Humācia/Emerita/Augusta/Item Cesaraugusta/Scallabis enla Lusitania/Italica/Lucci Malaca Gades/Ilecen/Valēcia Tortosa/en altra manera appellada antigament Tulas/Tarragona edificada per los Scipions Barcelona ia edificada per lo dit Baro appellat Barcano la edificarē: Mas edicaren Empories en Catalunya/ Palmate polença enla Illa de Mallorqs: e Castulo. Perçoala Uniuersal hespāya lauors circuyda de tanta tempeste de enemichs. Uespesia Empador dona lo dret dela cosa publica de Italia referint ho/Plini ò natural historia enlo terçer libre.

Romās

¶ Colonies. Cē. de Romans.

Apres dels Romans la poblaren los Uādolos: e apres los Uādalos los Gotths quiantigamēt foren appellats Getę qui no salament occuparen tota la Citerior hespanya mas encara tota Italia: e tota la França les quals senyories: e terres tengueren en lur domini per. ccc. Anys.

¶ Gandalo.

Getæ sive Gothi

Apres hi tornaren los Aphricans. Mahomet: e los Mauros/o Moros: e recobrarē totes les hespāyes/expellit nelos dits gotths procurant ho aço aq̄ll maluat Cōte Julia: Segōs deius en les gestes dels Gotths largament es expressat.

Aphrica Mahomet Moros

Dela repulsa delcs erres e fabules quis troben scrits en Chroniques,

DOnchs pus hauem sumaria ment descrit la poblacio d'Hespanya repellirem les erres: e Fabules quis troben scrites en algunes Chroniques/o histories Majorment/ enles coses gestes en Hespanya/hans del primer Comte de Barcelona. E a questa repulsa sera ab Auctors appuats per la forma seguent. Començant specificadament a corregir lo ques troba scrit en Chroniques del primer poblador de Hespanya. Emperoli aquesta historia/o Chronica no semblara als legidors esser ab tal forma: y elegancia scrita cō volria: placia a tal legidor prestar hi pasciencia: Car tot lo meu studi es estar: e es en posar tant solament la veritat de aquestes gestes ab styl infrinos: e no intricat: per quant lo temps no ho comporta: ne encara la materia la ql ha esser entesa p doctes et indoctes. Y axi hoban vsat los historiachs o Chronists es ē nostre vulgar Catala. E venint alas correccions.

Capitol primer del primer Pobladors de Hespanya:

¶ Tubal fill de Japhet net de Noe,

PRimeramēt: q̄ he trobat scrit en Chroniques/o histories d'Hespanya E étre les altres d'Mossē Thonich: q̄ lo primer poblador dela Hespanya fonch Tubal fill de Japhet/net d'Noe. Aço sembla al dit mīs Hjeronym pau: e ami per la descripcio d'sus et de jus scrita de Hspanya no contenir veritat. Com nunca ajam legit ne podem creure: se puga trobar: en algun approuat Auctor: ane home de tal nom poblas Hespanya: encara que enlo Genesi se liga Tubal esser fill de Japhet: nos lig pero que enlo dit Genesi d'dit Tubal prēgues nom Jberie: ne es versemblant. Car Tubal escriu ab. T. e Jberia ab .i. latina: e nos diu Tiberia Ans segons Jusephus notable historich la terra appellada Jberia: p los Grechs fou poblada successors de dit Japhet lo cap dels quals fonch Jubal: e no Tubal ab. T. Jatsiaen algūs libres d'Jsidore Lo qual segueix dit Josephus se tropia scrit: segons se estima corruptament Tubal ab. T. Ab tot que entre persones doctes dit Jsidoro ne porta major nom per la sanctedat sua q̄ no pas per hauer hagudala doctrina lesta: e clara. Dela qual Jubal los Grechs per embellir lo nom/la terra per ells poblada nomenarē Jberia/no Tubalia. A q̄sta terra empero de Jberia no sen ten d'la nostra Hespanya mas de vna prouincia de Asia/la ql ha nom Jberia. Los quals Jberos vengueren dela sobredita Jberia: ē la nra Hespanya e donarē nō al Riu de Jbero: Lo qual vulgarmēt es appellat Ebro e de aquest Riu pres nom tota la Hespanya: quis diu Jberia: e no de Tubal/o Jubal Segons scriuen Marco Agripa: Plinio: Justinio. Solinio: altres Auctors d'noms approuats Jatsia Dionisio Aleixādrino poeta grech: e Josepho singnifiquen lo contrari specialment dit poeta qui escriu los Jbero de Hespanya hauer dat nom: e poblacio als de Asia: loque no par versemblāt per quant legim en les sagrades letres: e altres histories. Les poblacions del nom hauer començat en la Asia: apres Lo general Diluui e successiua mēt esser se exteses les

¶ Tubal fill de Japhet.

¶ Iberia Iapher. Iubal. Isidoro.

¶ Notta com fen tenla Iberia: he de Hon ha presnom

¶ Marco Agrippa. Plinio. Instino, Solino, ¶ Dionisio, Aleixandrino Iosepho,

¶ Hon han comensar les pobla cions: del mō.

¶ Hon han co/menſat les pobl-cions del Mon.

gents en Les parts de Ponent/ Migjorn: e Tremontana. Axi parria millor opinio Lo de Marco Agrippa. Leixades les fabuloſes opinions/ cerca La creacio dels homens recitada per Diodoro Siculo: e altres Hiſtorichs antichs. e philiſophs.

Marco. Agripp. Diodoro siculo.

¶ Capitol Segon dela generacio de Tubal. e de Emposta.

NO es poch aquell altre error presper lodit moſſen Thomich: e altres Chronichs en effecte dela generacio ó Tubal fóch feta poblacio apres lo Riu de Ebro e aqueſta poblacio segós han ſcrit es appellada Emposta. Aço nos lig:nes troba en Auctors approuats. E có ha dit amilo dit miſſer Hieronim pau corrector deles coſes deles quals yo fas mencio en xxij. Capitols enla p̃ſent hiſtoria ſcrits: tal mot de Amposta deſija ria ell ſab er algun approuat Auctor altre que lo Reuerent Archabiſbe de Toledo per Chroniſtes allegat qui de ſemblant coſa fes mencio Lo qual Reuerẽt Archabiſbe encara ques crega eſſer ſtat home ó grã dignitat deuocio y pbitat: e no ól tot Inerudit: no reſmenys per manament dela edat enla qual ſcriui no hauẽt cognicio de bons Auctors: e bones letres facilment podia errar: e poch ſaber enles hiſtories dels Gentils e antichs: e elegãts Auctors axi Grechs: có latins. E per ſemblãt rabo ſeguint lo Reuerent meſtre francecſh Exímenis dit Archabiſbe Jatſla aqueſt meſtre Exímenis ſos home doctiſſimo: en lo Dotze del Chriſtia en lo Capitol. xxij. de la primera part del predit libre parlant de Barcelona/ Tarragona: e Hſpãya caygue en ſemblãts errors.

¶ Capitol Ters dela Celtiberia.

TRaptamẽt ẽla Chrõica ó moſſen Thomich e altres Chroniqas/ o hiſtories es ſcrit ól a Celtiberia hon moſtrẽ hauer poch legit en Auctors approuats. Axi lo dit moſſẽ Thomich cõ los altres quiaxi ho hã ſcrit Car los Celtiberos no vengueren en lo temps que ell diu en Hespanya: mas molt apres ó mes de Mil anys. E no meteren nom a Celtiberia: per que habitaſſen prop de (Ebro) Mas forẽ certs pobles de Gallia quis diu França appellat Celtę los quals entrarẽ en Hespanya: e meſclarẽ ſe ab los Hespanyols: Los quals ſe deyen Iberos. E axi ſe feu vna terçera generacio quis dix (Celtiberos) compoſt lo nom de (Celtę y Iberi ideſt Celtiberi hoc eſt) Frnçeſos/ Hespãyols. He encara algũa part dela ques diu huy de Catalunya es enla prouincia antigament dita Celtiberia: Ans tota dita Regio de (Celtiberia) compren Arago: e part de Caſtella: Segons facilment ſe pot legir: e veure en Titoliuio/ Luciofloro/ Paulo/ Oroſio/ Strabo/ Lucano Solino/ e Ptholomeu: ab altres hiſtorichs de prouada fama.

Celte

Nota cõ los Hespanols. ſe deian Iberos E apres com foren dits Celtiberos.

¶ Acies ſcrit Celtiberia quant compẽ. Titus Liuius, Lucius. Florius. Paulus. Oroſius Strabo., Lucanus Solinus & Ptholomeus.

¶ Capitol quart dela Iberia.

CApitol Quart dela Iberia: dela qual lo dit moſſen Thomich: e altres han ſcrit alguns altres

errors / he rondalles/ dient que Ibernia es vuy dita Anglaterra (No es vèr) Car Ibernia es Illa separada d Anglaterra: e en lati ha nom Ibernia: e en vulgar catalaba nom Irlanda.

¶ Dela Ibernia.

Irlanda.

¶ Capitol quint dela venguda de Hercules en Hespanya.

GAltra major error dien Lo dit mossen Tomich e altres Chronistes que apres de aquests Celtiberos vengue Hercules en Hespãya. E no es ver ans es tot lo cõtrari. Car hercules hi vègue circa Mil anys abãs. Lo q̃ clarament se pot veure: e en Strabo: e en Eusebi/ e en altres appuats Chronis. E mes altra error. Car diẽ los dits mossen Thomich: e algũs altres chronistes q̃ hercules apres q̃ ha gue mort a Gerió edifica moltes insignes Ciutats: e Viles en hespanya. No se lo Auctor de hon ho han tret Car entre homẽs doctes nos ligen tals coses: ne menys de la Ciutat de Hispalis. ço es Seuilla: que fos edificada per ell. Car totes aqueixes terres son edificis de Romans.

Strabo: Eusebi.

Gerion.

Hispali .i. Sibilla.

¶ Capitol sise de Caco gegant.

RO es poca ignorãcia gosar affermar: e scriure en Chroniqs/ o histories lo dit mossen Thomich: e altres: que Hercules mata Caco gegãt ẽ les parts de Moncayo en hespanya. Aço es cosa de riure. Car per Solino e tots los Antichs: e Poetas: specialment per Virgili consta quel mata en Roma en lo Mont Auentino.

Caco gegant:

Solinus: Vergili

¶ Capitol sete de Mont Juich/ ço es Mõts Jouis.

DEs auant hon es tetamẽcio del Mont jouis lo q̃l antigament en vulgar appellauẽ: axi Mõt jouis Apres corruptament han apellat Montjuich. Y los Idiotes vuy en die nomenen (Mõs Judaic9): ço es Mont de juheus No pres nom antigament y dits Juhe9. Mas per Jupiter deu dels Gẽtils loq̃l se colia en aquesta Muntanya segons Ponponio Mela: e altres Auctors apuats. Per çoes mes conuenient sia appellat Montsjouis: que no Monts Judaicus. E es cosa certa: que antigament la dita montanya retia port al a Ciutat d Barcelona ben cubert al leuant: e al Xelochlos quals son la treuersia ala plaja. E encara se mõstren (vestigis) de dit port en lo Castell vuy quasi en derrocat q̃s diu castell d port. E mes hauant de dit port fa mẽcio lo poeta Auiano en la sua Geographia.

Iupiter Pompo. Nela.

¶ Nota port d la Ciutat d Barcelo.

Poeta: Auiano

¶ Capitol. viii. de les edificacions de las Ciutats de Cathalunya.

DAquiauant tot lo quescrit p lo dit mossen Thomich de les edificaciõs de les Ciutats de Cathalũya son somnis primeramẽt per que nos lix en Auctor alguappuat. ¶ Item que cõsta: ol contrari ençó que scriu en Chroniqs d Tarracona q̃ fõch poblada per homẽs de ter: e de Osona es cosa de riure Car Ter (apol latinos) ha nom Tícher: e Osona Ausa los q̃ls noms foren apres la venguda de Hercules: e Teraçona (apud antiquos) hanõ Tyrosona: no Teçaçona abe. mas ab. a. dict Tarraona. Jte Tarragona no fonch edeficada p Hercules cõ se diu per los Jsido

Tarafo. Osona. Ter Tícher Ausar. Tirosona Tarra. Hercules

Sipions Vanba: Eusebi

diotes ans per Teucer Grech segons alguns/e segons altres per los Scipions Romãs no pas despoblada per dits Romans: com es Impertinentment scrit. Ans apres foudestroyda per los Vandoles segons en Eusebi en altres approuats Auctors escõtengut.

Capitol.viiii.ò Balaguer e Seu de Urgell per qui sõ edificades

Altres molts grans errors setroben scrites p lo dit mossen Thomich e altres homens Illiterats. Car han volgut dir: e scriure sens fundamẽt algu ne auctors approuats historichs/o Chronistes e entre les altres errors an scrit aquesta que Hercules pobla Balaguer e la Seu de Urgell sonsõ nis manifests. Car balaguer: e aqueixes altres Terres son moderns: he edificis de Cristians.

Capitol.x.ò l nom ò Vich e de Manresa.

Semblãterrorhan scrit los dits mossen Thomich e altres ignorãts de Vich. Car han volgut escriure sens fundament de Auctors approats que fonch appellat Vich per Hercules en senyal de victoria. E no es ver. Car vich nos lix fos edificada en aquell temps ne per hercules li foza estat imposat nom Lati. Mas grech. E consta encara q̃ vich antigament hauia nom Ausa dones dita osona. E mes semblant Error de Manresa. Car ental temps no era neli foza stat Imposat per lodit hercules qui era Grech nom lati. E moltes altres errors se trobas scrites en la

Ausa: Osona

chrõica ò l dit mossẽ Thomich q̃ ò urien totes/cremar: e anichilar.

Capitol.xi.com Hercules estant en Hespanya fonch cridat per lo fet de Troya: e deles. viiij. Barques: e del nom Imposat Barcelona: e del edificador de Barcelona.

Es hauant se Troba scrit per lodit mossen Thomich vna grãfaula: ço es que Hercules estant en Hespanya fonch cridat plos Grechs p anar contra Troya p lo fet de paris e ò Helena: es gran error. Car hercules no fonch en temps ò la guerra de Troya contra lo Rey priamo Mas en la Primera conquista contra lo Rey Lahomedonta E daqui hauant tot lo ques recitat deles nou Barques tremeles dedits Grechs/sõ somnis ò Quartanaris es ver que He la Ciutat ò Barcelona sia stada appellada barchanõa: cõ han algũs somiat mas fonch appellada Barcinon: e barcine prenent nom del edificador ò aquella loqual se stima p approuats Auctors fos Amilcar Barca Illustre: e principal Capitade Aphricans los quals gran temps Séyo rejarã la hespanya. E es cert que de Barcelona no sen fa mẽcio en Auctors sino mes de Milanys apres ò hercules quasi al temps de Sertorio. Per que par ha molts sia gran Inauertencia: o vergonya als quitenen lo gouern dela dita Ciutat de barcelona en lur moneda metre nom Fabulos. ço es Barca nona. E segõs han volgut dir/e scriure aq̃sta Ciutat de barcelona fonch edificada en bon signe. ço es de Toro en lati: es appellat Taurus.

¶ Laomedon Ta Rey De Tro

¶ Amilcar Barca edifica Barcelona.

Capitol.xii.dela Sepultura d'Hispan Rey de Hespanya o de Hercules ques diu esser en lo carrer de paradis: e dela descripcio del verger aqui en aqll tẽps construyt.

AJustant als dits Errors ha scrit lo dit mossen Thomich manifestissim error dela sepultura de Hispan dient: que Hispan Rey de Hespãya morien Barcelona: e fon soterrat prop la Seu: no se de qui loch hã tret tal faula: com en aquell tẽps Barcelona: no fos edeficada: Hans se creu dit Sepulcre del carrer d paradis esser d Atthaulpho Rey dells Goths: Lo qual los dits goths mataren en Barcelona: Altres creen que fos vn bell hort: o verger constuit sobre Columnes riques en lo alt dela Ciutat: e seruis per als presidẽts E princeps de aquella ciutat. Ppçopres lo nom de paradis per la amenitat: e glozia del verger: e gran miranda Regãt dit verger vn gran conduyt d aygua loqual sobre alçat de Terra ab Arcbs e voltes venia del Riu de Betulogs diu besos fins a dit verger les ãtigualles: e fonamẽt dl qll se trobẽ en molts lochs/specialmẽt entre lo camiq va a horta: e laltre qva a sanct Adria. e en Ciutat en lo carrer appellat la volta dela eura/e ẽ laltre apellat lo malcuynat e en les torres sobre lo portal dela plassa nova q sõ hui dl Ardiacõat e axi que arribaua dit cõduyt sobre dit vger: e altres diuersos lochs dla dita ciutat p loqual cõduyt la dita Ciutat restaua abũdada de aygues vltra los bõs: e molts pous que naturalment tenia: e te huy en dia.

Capitol xiii. de aquell qui conquista hespãya impuãt lo qs scrit en la chronica d mossen Thomich sobre lo Baro bara: e dl Rey d Castell dasens: e dela gent durgell: e dela ciutat de Leyda.

Tẽ lo dit mossen Thomich sens fundament algu ha volgut scriure en la sua chronica algunes gestes dels Romans. ço es qls romans com Cõquistaren la Hespanya leixaren alli p Capita. j. Baro apellat Bara/ e q en Urgell senyoreja hu de naciogrega/lo qual se deya Rey de Castell dasens. E q aqlles gents de vrgell se apellauẽ Asens de vrgell. E q la Ciutat d Leyda fonch poblada primer mẽt per. vij. dones bagasses/e tota la rebellio de Bara capita dls Romãs sõ tots oradures/e sõnis. Car es cosa notissima per Titoliuio/Lucio floro Justino Paulo orosi: e altres appuats Autors: que Hespãya fonch conquistada. no per rebellio de bara: com han scrit alguns. Q. as p diuerses: e fatigoses victories en termede. cc. anys p dits Autors largament descrites.

Capitol xiiii. del nom d la Ciutat de Leyda

Altres errors manifestissimes ha escrites dit mossen Thomich la hon se parla de Leyda dient que a dita ciutat li fonch Jmposat lo nom de Leyda. Car tots los appuats Au

dors scriuen dita ciutat esser de les mes antigas d tota Despanya e hauer nom Jlerda d vn Riu qui per ella passa loqual vuy dié Noguera. E no fou dita ydonar Ley Leyda: com es scrit puerilment e grossera. Mas fonch dita Jlerda: e apres corruptament per lo vulgar se diu Leyda/o Lerida.

Capitol. xv. del nom de la Ciutat de Gieona.

EMes ha scrit dit mossé Thomich: q̃ Julius Cesar: mes Camp ala Ciutat d Mũda laqual diu se anomena vuy Gieona son follies. Car Munda es en la prouincia de Bethica enlo Regne de Granada: e ha nom Mũda Jatsia vuy en dia sia poca cosa. E aço consta per tots los historials approuats.

Capitol. xvi. deles Ciutats de Toledo de Sogouia d çeragoça: e d Numancia per qui foré poblades.

EMes Jnetapment ha scrit q̃ Juli⁹ cesar pobla Toledo: e cert somni: q̃ recita dela poblacio de Sogouia per semblãts son errors manifestes. Car totes aq̃lles Ciutats en tal loch nomenades eran Ja poblades segons se troba en los antichs Historichs ans de Julio Cesar. E çaragoça encara la qual Augustus Cesar appella de son nom: e abans era ja edificada: e anomenada: Sabuda per tenir molts pous de Sal: o les Montanyes de sal Qui son luny de çaragoça cerca. vij. leques no fonch dita Numancia: cõ alguns no perits moderns historichs hã cregut. Car Numancia era fundada enlo pahis d Soria en Castella enlo loch quis diu Gozray.

Capitol. xvii. deles gestes scrites d Oger Cathalo

ADmiracio molta dona a misser Hieronim pau e amicõponedor dela present historia lo que es recitat per lo dit mossen Thomich certes Gestes de Auger Catalo sens fundament algun per cert fora stat molt conuenient hagues nomenat lo Auctor qui ho posa. Car tals coses nos ligen en historial algu approuat: ari pot passar cõ a cosa Apochrifa: e d poca se Major ment que fins al temps d Carolo Caluo Emperador no legim aquests noms de Catalãs sino que dita prouincia se nomena en temps de Carles Maynes: e de Loys Emperador de Despanya Gothica:

Capitol. xviii. deles gestes de Carles Maynes.

NO poca licencia ha hagut lo dit mossen Thomich de recitar errors manifestes enlo. xvi. Cap. la sua Chronica recitãt grãs errors/erõdalles. Car d dit Carles Maynes no legim en historichs approuats. cos son Alcuino Anastasio: e altres: sino que dit Carles/entra vna vegada per la part d Cantabria en Despanya: e pres Pampelona. E apres per la part de Lẽguadoch quis deya leuors Gallis Gotthica asseia de entrar en Despanya: e conquista de dit Lengua

Hespau Gotica

doch fins ala vall d Corbera en ro ssello no passa los Monts Pdhir e- ne? sino quelos Moros per la vic toria haui a agut dlls en dita Vall e per tot Lenguadoch foren con- tents tenir sots Jmpi/e dicio sua. la helpanya Gottica/e gran part dela Citerior lo que apres no ob- seruaran sino que zato Lo qual tenia la Ciutat de barcelona p los Moros se alça ab dita ciutat/e la mes en poder d Carles maynes lo qual sen era ja tornat en França/e en dit tēps los Chrestians Mal- lorquins qui erā stats gitats p los moros deles Illes Belars. ço es Mallorques/e Menorques ab aju da de dit carles maynes les cobra ren/e les sots meteren al dit Cares Emperador les quals Illes poch apres prēgueren al Domini del net del dit carles p nom Bernat rey de Jtalia/e aquell posa per Go- uernador en dites illes Balears lo comte Armāgarius d Empories lo qual rōpe la armada dls Moros ēles Mars de Cerdenya e Corci ga delliurāt lo dit cōte dles mās dls Moros. ccccc. Christians catius que sen portauen.

Deles Illes Ba lears.

Capitol xviiii. delques recitat dl Pdapa Adria q̄ fo en la conquesta de Lenguadoch

Bernat Rey de Italia.

AMes hauant lo ques re- cita lo dit mossen Tho- mich en lo dit meteix Ca pitol q̄l papa fōch en seps ab lo dit Carles maynes en la con questa de Lenguadoch (siue Gal lia Gottica) es error grā. Car ē tal temps Pdapa Adria era en Roma ne historial algu de aq̄ll temps fa mencio: que vēges en dites parts Maxime Pdaulo Diacono qui diffusament scriui la vida de Pdapa Adria/ e los fets de Carles May nes/e lo Autor allegat per nom Tomeua Secretari de dit Carles/ nos lix tal Autor/ Nes creu ha- gues scrit coses contraries ala ve- ritat. Car creen los homens de bon Juy/ebē Letrats esser tot ba domies de Jnepcies de scriptors Jgnorants/e presumptuosos/quis alarguen en scriure coses sens al- gun fundamēt/ne algu dels sobre dits approuats Autors fa men- cio que Carles Maynes trobas Barons Christians en les parts d Rosello/e Cerdanya/ne del que p Maxime Pdaulo Diacono qui de dits Chronistes es recitat deles gestes de Rotlā/ne dls. vij Pher mi tans/ne de cert miracle/e edifica ciō de Vall grassa/ne dela rondal la del Mont dels Bressats.

Tercer

Capitol. xx. dela stada dl Pdapa ab Carles maynes ē Ro- cellore dela entrada: e gestes de Rothlan/e en quin temps comen ça lo nom de Cathalans.

ITem tot lo que recita dit mossen Thomich en la sua Chronica: ço es en lo .xvij. Capitol de dita sua Chronica. Dela estada del Pdapa ab Carles may nes en Rocēllo es manifestissimo error. Car lo Pdapa stava en Ro ma: com desus dit. Car i mater la entrada/que recita de Rotlan e les gestes per ell/esūti de. Empo ries nos lig com dit es en loch de Autoritat ne tot lo q̄ dit mossen Thomich torna relatar en la sua Chronica en lo Capitol .xviij. E xx. e vint/e .ij. Com es dela mort d certs hermitāts: e preda d Har bona: e maiorment del vot de Car les maynes dles nouenes/son tot contēplacios folles les q̄las nos ligen en loch appuat: e son rises

per homens Letrats/nelo nom ò Cathalans comẽça lauors:cõ dauant es dit. Mas en tẽps de Carlo Caluo/elo dit mossẽ Thomich eroneament scriu. Comença enlo temps de Carles Maynes.

Capitol .xxi. del quesrecitat Dela diuisio òls Contats Uescontats veruassors/e Barons e mangnades.

¶ Dela diſio dls Cõtats he del nom de Catalunya.

Item quãta extẽcio/e diuisio dels:Te en loq̃ stesament es recitat per lo dit mossen Thomich en lo .xxy. Capitol òla deuisio òls Comtats/ o Uescontats veruassors/ e Baronies magades/tals somnis nos ligen en alguns Auctors approuats/ne sols vn mot no sen lig en les gestes approuades de Carles Maynes scrites per Alcuyno ¶ Alcuinus. Paulus Anastasio/e altres auctors Axi entre homens letrats es burlada tal diuisio ò Catalũya/e tots los historials:q̃ apres de Carles maynes en tẽps ò Loys Empador e altres/cõ souint he dit no nome nẽ a Catalũya sino (Hispania) gottica Arago gotthica segõs Isidoro/ne historial algu scriu/q̃ carles maynes entras en Catalũya e prẽgues fins a lobregat 2ẽ./sino que en les parts dela Hespãya Gotthica se leua pell la Ciutat de Barcelona:cõ ò sus es dit/e la Ciutat ò Osca essent ell en França. ¶ Hes.

Capitol.xxii.dela entrada del Emperador Loys en Hespanya del primer Comte de Barcelona apellat Bernat:e dels pagesos ò Ramẽça.

Tẽ tot lo q̃ scriu dit mossẽ Thomich ẽlo.xxüy. Capitol òla sua Chronica. ço es dela entrada del Emperador Loys fill de Carles Maynes en Hespanya. E conquestes per ell fetes en aquella/ e del fet dels pagesos de Remença no sen lig res en la vida de dit Loys en auctors approuats sols se lig/ ab gran armada/ per Mar assitia la ciutat de Tortosa/entrãt per lo Riu de(Ebro)/e que no la pogue pẽdre/ans sẽ torna/en Frãça. Apres Aymo chrestia Seyor de Aquitania quis diu Guiayna. se liga ab los Mors dela hespãya Gottica/ e tots ensemps ab gran exercit donaren grãs dãys en dita hespanya/ e prẽguerena Ausa Ciutat laquales stada appellada Uich. e strengueren molta barcelona no podent hi trametre socors lo Empador Loys pesser occupat en altres guerres pero Bernat cõte de Barcelona. Loqual la tenia per dit Loys la defensa molt strenuamẽt:que dits Mors/e lo mal home chrestia Aymono la pogueren pendre. Apres lo dit Empedor Loys se feu venir ala cort sua dit comte Bernat/e lifeu grãs festes el mes en grau dels cubiculars:e specials amichs seus. Eaços lig autenticamẽt/ en la vida ò dit loys Emperador q̃ sobre dits historials/ e altres scrita del q̃ sumariament fa mencio Blondo en le sues de ques. Axi ve homacreure q̃ aquest Bernat fos primer cõte en par posat p loys Empador:q̃ no Guiffre de Arria/ Segons comunament se scriu. Loqual Bernat succei a zato qui en temps ò Carles Maynes pare ò dit Loys tengue la Gonernacio de Barcelona no pas ab titol de comte per lo dit carles ans lo dit Bernat fo primer appellat Comte ò Barcelona:e ò tota la hystoria de Guiffre pelos:e dela Comtessa de flandes

no sen lig res auctentich en la vida e gestes del Emperador loys Jatsla: en alguns libres de hystoria: o chroniques d'Espanya compostes p Autors no approuats: es troben la dita hystoria de Guiffre e daltres coses qui con dit es: p no esser scrites p Autors approuats nos podē auctēticament asseuerar E pço: cō al dit misser Hieronim: e ami par esser coses apocriphes: ne fa tal mēcio Leixant ho ala discrecio dels legints qui creure ho volran Totes les p̄dites correctiōs e emendaciōs. Yo componedor d'la p̄sent Chronica: o historia: e ha gut: ab molt treball: e discus d'temps: e a boca del sobre scrit doctissimo misser Hieronim Pau lo qual: axi indispost de greu malaltia com estaua per guāyar merit cō a dit denostre Senyor deu en fer tals corrections.

¶ Yo qui aquelles per semblant guāy: y merit tant: com ell mateix no ha duptat de despendre aquell poch d'temps que repos tenia en fer p mi scriure tota la p̄dita historia ab veritat: e segōs hauia legit aquella en Autors. E apres la sua mort: Comsia passat destavida dimecres sanct a. xxij d'Març d'lany Mil. CCCC. Lxxxxvij. yo de mi mateix he diuisit aqlla en. xij. Capitols per torbar lo que: es correcgit pus promtament. E que als legdors molt mes sia plasent: e acepte. E es veritat: que tot loq̄ yo he scrit dels gotths Reys fins al Rey en Pere Terç ha legit e corregit dit mis Hieronim Pau.

¶ Mori mis. Hieronim Pau A xxij. de mars dl Lan mil cccc. Lxxxxvij.

Per venir de grau: en grau als Reys de Arago: e Comtes de Barcelona quals son estats los primers: e los successors de aquells detemps passat fins al tēps del Serenissimo: e potētissimo Señor lo senyor Rey Dō Ferrando huy benauēturadament regnant he desliberat de scriure Primer los gestes dells Reys Gotths: e successiuament dels Reys de Nauarra los quals foren primers dells Reys de Arago. E apres dels Reys de Arago fins en lo temps: que fini la generacio masculina de aquets Reys d'Arago. E per quant per matrimoni de aquella dona Urraca: e Petronilla ab lo Don Ramon berēguer Comte de Barcelona fonch feta vnio del Comtat de Barcelona al regne de Arago descriure apres les gestes dels Cōtes de barcelona: comensant al primer Cōte appellat Bernat fins al dit comte Remōberenguer successiuamēt: e Tornere proseguir tota la historia dels predits Reys de Arago fins al predit Rey nostre senyor Don Ferrando exclusiu e E aqui fare fi: mijēçāt la gracia d'Deu. Car per bōs respectes: axi ho ha cōsellat ami Lo predit Do ctimessimo cosimeu misser Hieronym Pau Majorment que lo dit Señor Rey Don Ferrando te en la sua Cort Chronistes: qui han continuat y cōtinuen: e continuaran totes les gestes sues.

¶ Recordam que en la Illa de escā dia segons en vna historia de Hespāya he legit hi ha vna partida d'Terra/o loch hon sa tant grāfret que p̄hiber venir los habitadors a vellesa. E perço les gēts hiviuē poch E hay mes hauāt ago: que en los temps de Juny: e estiu quarāta dies: e quaranta nits es continuament dia sens nit. E com ve en lo temps de Desembre es nits continuanent. quarāta dies: e quaranta nits: sens tota claredat.

¶ Nota que en la Illa d'escā dia hi ha vn loch hon los hàbitās no hi en vellixen E hai Temps que los dias no hā nit ne les nits no han dia.

Breuiari: e Sumari dels Reys de Arago: e Comtes d Barcelona. Car la extencio sera baix en son loch.

EDesliberat yo pere Miquel Carbonell hans de designar: largament la Geneologia dels Reys d Arago: e dels Comtes de Barcelona descriure assi breument he sumaria (vt sequitur) los Comtes de Barcelona/ e los subsegüents Reys de Arago.

PRimerament es de notar q̃ la desolacio/e d strucció deles Hespanyes comensa en lany d Nostre Señor. Dcc. xiij hon vegueren los Sarrahins de Aphrica: e les Occuparẽ lauors regnant Pipi Rey d Fraça/e Carles Maynes son fill.

Segueix se primer dels Comtes qui son estats sans dela vnio d l Regne de arago: e del Comtat de Barcelona. E axi son estats .xij. Comtes de Barcelona.

¶ Lo primer Comte d Barcelona Bernat.

¶ Lo segon comte d Bar. Guiffre

¶ Lo Terç Comte de Barcelona Griffe pelos.

¶ Lo quart Comte de Barcelona Miro.

¶ Lo quint Comte de Barcelona Guiffre.

¶ Lo sise Comte de Barcelona Borrell.

¶ Lo. vij. Comte de Barcelona Ramon Borrell.

¶ Lo. vuite Comte de Barcelona Berenguer Borrell.

¶ Lo noue Cõte d Barce. Ramõ Berenguer.

¶ Lo. x. Cõte de Barcelona Ramon Berẽguer: de aquest nom segon.

¶ Lo honze Comte d Barcelona Ramon Berenguer de aqst nom Terç.

Reys de Arago. Comtes de Barcelona.

Doze Comtes de Barcelona Ramon Berenguer de aquest nõ quart. E aqst se casa ab la filla de dõ Remiro Rey d Arago appellada Peronella petronilla o vrraca cõ sa mare hagues nõ Vrraca/ab la qual pres en Dot lo Regne d Arago en lany de nostre Senyor Mil. Cent. xxxx. vij. E nos volgue entitular Rey de Arago mas princep de Arago/e Comte de Barcelõa. E succehi en lo Comtat de proença del qual han scrit alguns pres titol d Comte Altres han scrit que pres titol de Marques gouerna. xxxiij. Anys Morí en edat de sinquãta anys en lo Alberch/o Alburch de sanct Dalmau prop la Ciutat d Genoua hans Lombardía en lany de nostre Senyor Mil Cent. Lxij. Idibus Augosti. E fonch trasladat Lo seu Cors en lo monastir de Ripol.

Ramon berẽguer

Ramon berẽguer

Ramon berẽguer

Ramon berẽguer

¶ Aqst Comte Miro ie no Miro contẽga lo accet in prima sillaba vt Míro Bc nõ in fine vt Miro Enlo pre nunciar aqst no malt sõ quibr er rendienr gom es dit Miro

Segueixe selos Comtes d Barcelõa Reys d Arago Eomẽsant rememorar lo pre dit Rey: e Comte: e los qui sõ vengut sapres.

REmon Berẽguer Rey e Comte quis casa: coz es dit ab la filla de Dõ Remiro Rey de Aragocom es jae spressat.

Alfonço/o Ildefonço d aquest nõ primer fill d aquest Ramõ Be

Ildefonso, o Alfonso d aquest nom,

Bernat

Guiffe. Guiffre pelos. Miro.

Guiffre

Borrell. Ramon borrell. Beren guer borrell.

règuer/e petronilla mori enla vila de Jsperpinya a.viij.dies òles kalendes de Maig del Any.dela incarnacio de nostre Senyor Mil. Cent.Lxxxxvj.regna.xxviij.ays jau enlom onestir de Jspoblet.

Pere primer daquest nō

☞ Jspere primer daquest nom apres la predita vnio fill del dit Jldefonso/ho Alfonso Regna.xvij. Anys Mori enlo Regne de Frāça batallant contra lo conte Mōfort appellat Simon a.vj. de Setembre any Mil.cc.xiij.s.Era.Millesima Ducētesima Quinqgesima. Secūda: Jau enlo mōest ir de Sixena

Jaume primer daquest nom.

☞ Jaume primer daquest nom fill del dit predit Rey en Jspere Regna.Lxij.anys Mori a.xxvij.de Juliol any Mil. cclxxvj.enlo loch Algesira: e Jau en lo Monestir de Jspoblet. E per ço feu santa vida. e era molt Amat: e honrat de sos Vasalls: es anomenat lo sanct Rey en Jaume: e lo gran conquistador.

Pere segon daquest nom.

☞ Jspere segon de aquest nom fill del predit Rey en Jaume Regna.viij. Anys Mori enla vila de vila franca de penades.xj.de Noēbre any: M.cc.lxxxv.jau enlo monestir de sancta Creu. E fonch cognomenat Lo Rey en Jspere dells Frāçesos. Jspere ocom guerrejant ablo Rey de França tostemps ne hague lo millor.

Alfōsos segon d aquest nom.

☞ Alfonço segon de aquest nom fill del propdit Rey Empere: Mori sens fills Regna sis anys/e mori en Barcelōa a.xvij. de Jūy del any de nostre Senyor. M.cc. Lxxxxj. Jau en lo monestir de frares menors de Barcelona.

Jaume segon daquest nom.

☞ Jaume segon de aquest nō foū germa del propdit Rey Alfonso e fill del ppdit Rey en Jspere regna.xxxvij. anys. mori en Barcelona a.ij.d Noembre any Mil.ccc .xxvij.jau enlo monestir de santes creus.

Naxer Alfousc daquest nom.

☞ Alfonso/o Nanfos fill òl propdit Rey en Jaume de aquest nom Alfonço terç regna.viij.anys mori en Barcelona.xxiij.de Jener del Any.de nostre Senyor.Mil. ccc.xxv Jau enlo Monestir de frares menors en Barcelona.

Alfonslo ters daquest nom

Pere ters de aquestnō

☞ Jspere terç de aquest nom fill del propdit rey Alfonso alcognomenat delpunyalet: q quāt sem pstant Rey porta punyal molt petit regna.Lij.anys mori en Barcelona a.v.de Jener any.M.ccc. lxxxvij.jau ēlo mōestir d Jspoblet.

Jaume primerd aquest uom.

☞ Jaume primer dquest nom fill del propdit Rey en Jspere regna x. anys.e Mori sobtosament en lo bosch de fera situat deuant lo castell dozioles òles partides de empozda: cassant vna loba per lo dit bocsh de fora Car cayguedel caual/e sobtosament mori a.xix.de Maig del Any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.ccc.lxxxvj. jau en lo monestir de poblet.

Marti fill del propdit Rey en Pere.

☞ Marti fill del propdit rey en Jspere/regna.xiij.anys mori de pestilencia en lo Monestir deles monges de Valdonzella situat fora/e prop lo portal de sanct Antoni dela Ciutat de Barcelona a.x. xxj.de Maig del any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.cccc.x jau enla Seu de Barçelona.

Ferrādo primer daquest nom.

☞ Ferrando primer daquest nō quis deya lauors lo Jnfant Don Ferrando Castella Era net delp pdit Rey en Jspere terç fill dela filla/e nebot de dos Reys de sus dits Don Joan/e Don Marti fill de lur germana: mori enla vila de Bolada a.ij. de Abril del any de la Natiuitat de Nostre Senyor Ml.cccc.xv. Jau en lo Monestir de Jspoblet.

Alfōso iiii. daq̄ st nom.

¶ Alfonso quart daquest nō fill del predit rey en Ferrando. Regna. xliii. anys. Mori en lo Castell del Ou dela ciutat de Napols a. xxvij. de Juny any. M. CCCC. Lvij. Jau dins vna capella ò dit castell.

Ioan. ii. daquest nom.

¶ Joan segō daquest nom fill del p̄dit Rey en Ferrando: e germa del predit rey Alfonso regna. xx. anys ab moltes turbatiōs de sos vassalls e terres Morié lo palau Epicospal dela ciutat de Barçelona a. xix. de Janer del any ò la natiuitat de nr̄e Senyor. M. CCCC. Lxxix.

¶ Confirmatio et concessio rerū q̄ plurimaz ad cenobiū sācti Cucufatis Vallensis pertinētium his nominatarū suo ordine q̄ lotarium Francorū Regem.

In nomine sācte et individuę Trinitatis lotarius diuina ppiciante clementia: Francorum Rex: Si locapaganorū tyrannide destructa prędiorū sactis aliquādo traditorū restauradon nr̄ę beniuolentię muniminis firmitatē eis adhibemus: id pculdubio/ad nostre remedium anime ꝓ futurū esse nō dubitamus: Qua ꝓpterea omnium nouerit sācte dei Eccle fidelium nostroz tam presentium q̄: et futuroz industria: Qm adies nostrę dignitatis p̄sentiam: quida Abbas cenobij sancti Cucufatis: Q̄ do nomine/nostrā humiliter expetijt clementiam: quatin⁹ cunctas res: Monasterij sancti Cucufatis: quod est situ in loco vocitato Octo uiano octo miliarios distās a Barçinona ciuitate quondam cōcessas vl̄ in post modū cōcedendas nostre regalitatis decreto cōfirmare dignarēur: quod et fecimus: Locedimus itaq̄ p̄dito Cenobio omnes Res quas per p̄cepta nostroz predecessoz scilicet Karoli magni seu Lodouici gēitoris nostri vel q̄ scripturas alioz christiāfideliū cōbustas per infestationem pagānoz: Sicq̄ vt p̄notatū est p̄dicti Abbatis peticionem recipientes p̄libato Cenobio renouabile p̄ceptum fieri iussimus de rebus omnibus ad idē Cenobiū ptinentibus in p̄senti vl̄ in post modum concedendis: Imprimis ipsi⁹ alodum quod in circuitu ipsi⁹ Cenobij est/sicut sumarius comes quōdam terminauit/Villā cercitulum cū terminis et adiacentijs/Ecclesiam quoq̄ sancti Vincentij que ibidem est fundata/cum decimis et primitijs vallem quevocant Bausac/cum omnibus adiacentijs suis. Ecclesiam sancti Felicis que est ad ipsam villam ò Milans/cū decimis et primitijs/et in Agua longa/ t in riuorubeo/et in Cerdaniola/et in Araona/ t in eoz terminis/Domos/Curtes/Hortos Hdrata/Hdascua/Vineas/Terras/Cultas/et in cultas per plura loca particulatim segregata/ t in ipsum alodium qui fuit Gotmaro presbytero/Alodium vero q̄vocant palatioauzit/velin ei⁹ termino/cum decimis t primitijs/t Ecclesię sancti Stephani/Alodium vero que est iuxta Ripollo t circa mōtecatāo/t in valle mocosa/t infra muros ciuitate Barcinona/t in circuitu ipsi⁹ ciuitatis contra flumen Bisantiū et cōtra ipsos mōtes q̄sūt sup horta t sup acutellos t cōtra flumine Lubricato/et contra ipsū mōtē olorda reis citra flumē lubricato t cōtra illam villā quam dicunt Hdalaliana t cōtra castrū Ceruillonum t cōtra

Carol⁹ magn⁹

Ludouicue.

Somarius comes.

Montẽ Petrosũ & vsq; ad Castrũ quod dicit Felix cum domibus vineis terris cultis & incultis/cum decimis et primitijs seu Molenarib? castrum quod dicunt Felix cũ Eccl'ia ibidem fundatis sancte Marie/& sãcti Petri/cũ ipso toto alocio Eccl'iam sancti Laurentij/& ipsum mõtẽ quem dicũt sãcti Laurentij & ecclesiam sancti Stephani que est sita in latere eius dẽ montis. Alloda quoq; que sunt intra termina Terracia/& Berberarum/et castelar/ et ipsum alodum de Toldelo/quod ibi misit vunterda quondã/& etiã sãcte Crucis/et sancta Leda/et sancti Siluestri/cum decimis et primitijs/que Borellus comes ibi donauit villam Vindamenia quẽ vocant Palatiũ in valle Dordaria/& villari Tobert et ipso pugio totum cum integro/& villa Pinello cũ suis terminis eccl'e sancte Marie/et sãcti Stephani cũ decimis et primitijs absq; tributo sicut Gotfredus comes ibi cõcessit per scripturã donationis p anima fratris suis Sumarij clerici sicut/ et ipse precepit per suũ testamentũ vallem quã vocãt Gregoria cũ suis teriminis et aiacentij. Alodũ quod vocant Tapiolas/cum eccl'ijs ibidem fundatis sancti Geneſij et sãcte Elulalie cũ decimis et primitijs et finibus et terminis eccl'ã sancti Felicis que est in valrano Et eccl'as sancti Geneſij/et sancti Martini & sancti Foelicis que sunt ad ipsum fallium et eccl'ã sancti Martini ad argentona cũ earũ decimis et primitijs. Alodum quod dicunt Spicellos et alodum quod dicunt Castelleto/cum decimis et primitijs et finibus et terminis/et ecclesiam sãcte Marie & sancti Joannis que sũt iuxta castrum Subiradis/et eccl'a sancte Marie que est iuxta castrum Claramonte/et eccleſie sancte Marie iuxta castrum Odena/& eccleſia sãi Stephani iuxta castrũ Olerdula et eccl'ã sãi Petri ad aquã viuã cum earũ decimis finibus et terminis/et in castro Olerdula/et in eius terminis/Domos/Turres/Terras/Vineas. Cultũ vel heremum/cum decimis & primitijs. Castrum quem vocant Cleriana/cum finibus et terminis/et eccleſijs que ibidem sunt/cum decimis & primitijs. Ipsum alodum quod Ansulf? ibidem dedit infra terminos de castro Fonterubeo/et monte acuto & Pdiniana/et Kerol. Eccleſie sancte Oliue cum ipsum alodum in latitudine de ipsa guardia de Bagnaries vsq; in villa domabins/et in longitudine à villa domenio vsq; ad ipsũ Mare simul cũ ipsos Stagnos cum decimis et primitijs. Decimas quoq; et primicias & vti cõsuetum est ipso loco ab antiquis tẽporibus accipere Concedimus vt amodo accipiat/ teneat. Et absq; vlla retractatione possideat. Alloda/et possessiones alias/quod retinet/et tenuit in comitatu/Barcinonẽsi/Gerundẽsi/ Ausonensi/Vrgeldiensi/& scripturas alias de inceps acquirere potuerint/ cum terminis et finib? illoz Eccleſijs/Domibus/Curtis/Hortis/Terris/cultis/et incultis/Vineis/pratis/pascuis Siluis/Caminib? molẽdinis/aq; ductib? vl' reductibus/cum exijs et regreſſijs. Quia hec habere p mitimus illis/istis videlicet. Quod dõi Abbati ceteriſq; oib? succeſſoribus eius ſine vlla cõtradictione teneãt/atq; possideant/et per nomen nr̃m defendat. Unde hoc nr̃e altitudinis preceptũ fieri ac prelibato sancti Cucufatis ceno

Borellus. comes Barcinonæ.

Gofred? comes Barcinonæ.

bio dari ꝓcepim⁹: ꝙ quod ꝓdictas res nomine iure ꝑpetuo inq̃etate possideant: vt nullus. Comes: põtifex/ Judex publicus i ꝓdictis rebus hẽat potestatẽ causas distringuendi/nec obligãdi/nec rõnes exercendi/nec hoies illozum aliquis distringat/nec per homicidiũm/nec ꝙ incendiũ vel raptũ vel per vullum negotiũ: et quod abbates discesserint: ipsi Cẽnobite inter se abbatem eligant secundum regulam beati Benedicti et vt hẽc nostrę auctozitatis largitio per succedentium tempoza obseruetur manu ꝓpria subter firmauimus: anulo nostro insigniri iussimus Actum in compẽdio Palatio regali. Anno Dominicę icarnationis. D. CCCC. LXXXVij. anno. xxxj. regnãte Lotario glozioſſimo rege.

Signũ lotarii gloriſſimi Regis ego Arnulfus notarius ad vicem domini Adalbaronis archiepiſcopi et ſummi Cancellarij recognoui.

GO quidem Petrus Michael Carbonellus ſcriba et Archiuarius Regius ac Regia auctozitate Notari publicus Barcinonẽcis ꝓe inſertũ ꝓiuilegiũ illuſtriſſimi dñi lotarij Francoꝝ Regis: Qui huic ꝓcipati Catalõie tũc dominabatur ſumpſi ab libzo quodã magno litteris vetuſtiſſimis: in mẽbrãis ſcripto apud Monaſterium ſancti Cucufatis valleũ recõdito. Sãc quidem et integro non viciato nõ cãcellato: nec in aliqua ipſi⁹ parte ſuſpecto ſed oi prozſus vicio et ſuſpitionem carẽti: unquo quidẽ libzo pleraqꝫ ꝓiuilegia atqꝫ monumenta ꝓ predicto Non facientia deſcribuntur: iuraqꝫ ipſius Monaſterij intuentur: hocqꝫ ꝓiuilegium excribi feci: atqꝫ fideliter ad verbum comꝓbaui: et ad futuram rei memoziam hec in loco ſui et affixi: vt igitur fides plenioz impendatur die viceſimo tercio. Julij Anno a natiuitate dñi Milleſimo Quingẽteſimo Sexto cõb⁹ anno die et menſe hec idem ꝓiuilegium ab libzo ꝓdicto ſũpſi: ꝓ ꝓpriaqꝫ manu excripſi in pargameno/et ſigno quo vtor artis notariç munitum tradidi Reuerendo in chriſto patri ⁊ dño Jautfredo ſozd Mõaſterij memozati abbati vt igitur fides plenioz impẽdatur/meũ quo vtro in publicis: eiſdẽ Anno die menſeqꝫ hic appono Sig✠num meum.

Del comenſament: e geſtes dls Goths ſins ala fiques p der en/en temps del comte Julia en ꝛemps ables beſpanyes.

DIc primera ment se gõs he trobat ſcrit per lo predit miſſer Hieronym Pau Chriõiſta ap ꝓbat home molt litterat qne los Goths foꝛẽ appellats Gethe ſen exits de aq̃lla Illa appellada Scandia ꝓp de ſeytha la qual es en Europa: començãt en lo flum de Tanay ſots Septentrio vulgarmẽt dita Tremuntana. E dels quals Seythes qui foꝛẽ los ꝓmers pobledoꝛs en Europa los dits Goths han ꝓes lur principi / e natura. E apres los dits Goths ſe diuiſiren/ e prengueren

Gotths. Gethe. Scandia Scytha. Europa. Tanai. Septetrio Ostroho

primers pobledors en europa son ſtats los Scythes e apres los Goths Ostrogoths.

altre nom. ço es los qui anarẽ poblar se en Orient foren appellats Ostrogetths/e los altres qs poblaren ẽ Occidẽt sõ stats appellats visigotths. E aquests Gothis foren aquells qui tolgueren Hespanya als Romãs. E lo primer Rey ab lo qual los dits Gotths isqrẽ dela dita Illa de Scãdia hauia nõ Berich lo qual fo gran bataller: E mort lo dit Berich regna sobre los dits Gotths lo rey Gaderich lo qual fo home de molta probitat e virtut: E apres daquest regna sõ fill Tillumer: E apres ò aquest regna Zueta: E apres daquest regna Dianeu: E apres daquest regna Ealmorẽ: E apres daquest regna Athanauso: e aps regna Talefus e apres regna Eurefilo: e apres daquest regna Boruista. e apres ò a qst regna Disãeu e aps Deorpeneu e apsdaqst regna Strogot: e aps regna Guima: e apresdaquest regna Arriacho: e apresdaq regna Auriacho: e aprer daquest regna Beberich: e apres daqst regna Ermanarich: e apres daquest regna Trederich no: e Athauarico: e los dos regnaren en sẽps. Mas Athanarico sobreuisque: e regna apres tot sol en Hespanya: comẽsant en lany delã incarnatio de nre senyor deu Jesu Christ CCC quarãta tres: e regna tretze anys pseguint los Christians: Mas los Romans lo expelliren de Hespanya. E es veritat que en temps de aquests dos reys los Gothis se cõuertirẽ a la fe Christiana empero poc apres pengã: o per força ol Emperador Valent/qui era dela heretgia Arriana tornaren heretges: ço es en lo error de Arria. E mort lodit Athanarico los dits Gotths: no volgueran elegir Rey ans se sotsmetteren a la senyoria del Imperi ò Roma en la qual stigueren segons opinio de alguns. xxvij. anys/e segõs opinio daltres stigueren. xxviij. anys/en lo qual temps eren Emperadors Theodosio/e gracie. En lo qual temps mateix lo papa Damaso ordenaq lo Credo in deum se digues/en los dies dels Diumenges/e festes principales/e sãct Ambros fo creat Bisbe de Mila/e sanct Augusti so cõuertit a la fe catholica/e baptizat p mans del dit sanct Ambres/e mes e en aquest temps mateix de. ccc. xliij. sãct Hieronymy traduila Biblia de lengua hebraica/en lengua latina. E apres ço es lo tẽps de Arcadio/e Honorio Empadors ò Roma fills del Emperador Theodosio los Gotths no tenint se per cõtents deles coses que sayẽ los dits Emperadors partiren se dela seyoria dels Romans/e deliberaren tornar cõ ò fet tornar ẽ ala pmera seyoria de Reys/e p quant stauen discordes en eligir rey eligirẽ dos reys en lany de nre senyor/trecẽts noranta cinch/ço es Radagaso/e Alarich/e aqst Radagaso ab. cc milia Gotths passa en Italia guastant la cruelment/ab ferro/e flama/e apres pres Roma/e faent hi moltes crueltats: Nostre senyor Deu qui totes coses veu permes que lo dit rey Rhadagaso fo pres per los Romans/e mori en preso imperant lodit papa Honori/e mort lodit Rhadagaso lo dit rey Alarich en lodit any de. cccl xxxv. comẽça a regnar sol sobre los Gotths per. xv. anys. Aquest rey Alarich fo home molt esforçat/e liberal/pres per força de armes la ciutat de Roma donant la a saco mão a viij. dies deles calendes de Setembre del any ò la sua edificatio Mil. clxiij. E seguis que cõ vn ca

Visigots

No. cõ: quests Gotths tolgueren hi spãya allmans,

Betich. gaderich Fillumer zuera. Dianeu. Ealmox Atana. Talfus. Eurefilo. Boruista Disaneu Deorpe/ Strogot, Guina. Ariacho auriacho geberich Erinanarich, i Frederich no. Athanarico

Berichfo lo primer rey dels Gothsexfne cla lla dia

empador Valett

xxvi. e alcus dien xxviii. anys stigueren los Gothis fotsenyoria del mperi oma.

No. quãt ço lo Credo se digues e quar sãct Ambros fo creat bisbe lo tẽps del traductio del bibleteta p sãct Hieronymi, Ebraic ẽ atin,

No. electio de dos reys

Ocena milgothi

Anno incarnatio nis dñi. ccc. xliij.

No. quãt secouerte ren los Gothis a fe christiana.

uallier Gotth prengues dela Esglesia de sanct Pere/e de sanct Pau yorts dor/e de Argēt lo dit Rey Alarich quāt ho sabe ho feu tot tornar/ab gran humiltat/e reuerentia dient yo sovengut a fer guerra als Romās/e no als sācts Apostols. Empero apres aquest rey Alarich se concorda ab lo dit Honorio Emperador quili dona per habitatio/e senoyria pacifica la Galliaqui ara es dita França/ e Hespanya/e poc apres lo dit rey Alarich mori de mort sobtada. E com deuria cascun Rey princep/e senyor/y encara cascun Christiā pestar be ab nre senyor deu. Car ell nos amonesta/e diu. (Estote parati qr nescitis die neq; horam) E nodar se totalmēt a guerrjar/ e conquistar majorment regnes/e Terres de Christiās en les quals guerres moren moltes persōes en gran pill de esser damnades valria mes star/e viure en pau/e charitat car aquesta es la porta de padis per la qual entren los qui son bōs christians: E no sens causa/e a saluatio dles aies dya/e ha scrit sanct Pau apostol ad Corinthios pmo cap'lo. xiij. Si linguis hominum loquar et Angelorr charitatē aūt nō habeam factus sum vlt es sonans aut cymbalum tinniens r si habuero prophetiam rnouerim mysteria omnia et omnem scientiam/Et si habuero omnem fidem: Jta: vt montes transferam charitatem aūt non/habuero nichil sū. Et si distribuero in cybos pauperum omnes facultates meas. Et si tradidero corpus meum: Jta vt ardeam charitatem aūt non habuero/nichil mihi pdest Charitas pactiēs est: benigna est. Charitas non emulatur: non agit pperā: nō inflatur: non est ambiciola: nō quę rit que sua sunt: non irritatur: nō cogitat malum: non gaudet super iniquitate: congaudet aūt veritati. Oia suffert: oia credit: omnia sperat: omnia sustinet. Charitas nūq̄ excidit siue: prophecię euacuabuntur siue linguę cessabūt: siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus/r ex parte pphetamus. Cum aūt venerit/quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Cum essem paruulus eloq̄bar vt paruulus. sapiebam vt paruulus: cogitabā vt paruul⁹. Quando aūt fact⁹ sum vir: euacuaui quę erant paruuli. Videmus nūc per speculum in enigmatę: tūc autem facie ad faciem. Nūc cognosco ex parte: tūc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc aūt manēt fides: spes: charitas: tria hęc maior autem horr est charitas). E nores mēys podem per aconseguir la gloria de padis applicar en açolo que lo beneuenturat sanct Hieronym ha scrit en. j. libro super dietarj. Non memini me legisse male mortuū q̄libēt exercut opa pietatis: habet enim multos int cessores r impossibile est multorum pces non exaudiri. E tornant a pseguir la historia dls dits Goths e venint a parlar dla mort dl dit Rey Alarich morint sobtosament que ençara que sia axi mort p esser stat ell tāt charitatiu/e misericor dios sia mort se creuqen gracia d dū. Es mort lo dit Alarich cōmēça a regnar sō Eosingerma appellat Atthaulpho en lany de nostre senyor. cccc. e xiij. E fo aquest Atthaulpho lo segō rey dels Gots apres dl dit Alarich/e regnatres anys/e feu grā guerra en Jtalia e roba Roma/e p amorr sa muller appellada Placidia la q̄l era germana del dit Emperador Honori

Opa misericordiæ.

Atthaulpho Roy dels Gotths.

Nota bō ait aeroy guerrea cō lo Emperador Honorio frā a hespanya e poc apres morj de mort sobtada.

No. que deu reme pelar lo ch testia.

No. de charitate

Alarich Roy.

Consell saluda ble a tāt ma.

lexa Italia ẽpau/e passa ẽ la dita Gallia bon cõquista tan grã part del regne que los frances los pn gueren per lur Rey/e scyor/e aps se guis p quant no volgue creure als goths subdits/y ell q̃ li cõsella uen que no obeis al Impi de Roma sino que ses guerra als Romãs Y ell cõ aquel quiera bon home/e amador de justicia/e pau traballa uà obseruar pau/e no guerra cõ sellant lo en aço la dita sa muller Placidia la qual era dona de grã ingeni/e religiosissima per ço trobant se en Barçelõa ciutat de hespanya ab gran traicio los seus lo mataren. E de aquesta mort de a quest rey feta p los seus en Barçelona. Pau orosi ne fa mencio en lo libre ha compost pretitulat de Orimesta mundi. Y ençara algũs hã scrit q̃ aquell qui mata dit rey Atthaulpho axi malamẽt/e sens dol ne culpa/e tots los altres de casa del dit rey q̃ cõsellaren en la dita mort foren presos/y executats saẽt dles psones de aq̃lls mil quorters e pesses per hauer ells crim dlesa maiestat com es en aq̃st tẽps se troba en Aphricariba la mar vna dẽt de vn Gigant tant gran q̃ sen pogueren fer cent dls homẽs. E mes en aquest temps regnãt lo dit rey Atthaulpho ço es en lany de nre scyor. cccc. xv. los Vãdalos alans e sueses se foren axi en sortits p tots e les partides de Hespanya q̃ nos gesaua anomẽar lo nõ imperial dels Romãs. E en lo temps mateix susita le heretgia dels predestiats los q̃ls p ço foren appellats pdestinats: Car disputaren de pdestinatio/e de gracia diuinal affermarẽ que treball d bones obres no aprofitaua a aq̃lls qui viuiẽ piadosamẽt si lõ pdestinats p deu/ne noua als mal viuis epeccadoramẽt si lõ pdestiats a vida lo q̃l error reuocaua los bõs a fer be/e puocaua los mals a fer mal. Aquest error d heretgia prengue cõmençament dels libres mal entesos de sanct Augusti.

Dela dẽ de vng gant.

Com lo rey atthulpho fo mort en barcelõa p lo seus

EMort lo dit Roy Atthaulpho comença regnar Segerich / o Segerico en lany dela icarnatiõ d nro scyor. cccc. xvij. E regna vn ãy so home molt saui/e gracios/e feu pau ab los romans contra voluntat dls Goths vassalls seus.

Segerich rey. iii. dels Gotths.

EMort lo dit Rey Segerich comẽça regnar vualua en lany d nostre senyor. cccc. xviij. E regna. xrij. anys/e fo molt noble Rey/e molt/esforçat/e batalla molt contra los moros en la Andalusia/e d aquells hague victoria e apres se ẽ torna a Tolosa hõ morí. Car aquien aquell tẽpa los goths tenien lur senyoria major. Y en aquest temps dl Rey Vualua morí lo glorios sanct Hierõym en Bethlem de edat de. lxxxix. anys. Y en lo dit mateix temps foren cõuertides a la sãcta fe catholica les gẽts de Irlanda/e de Persia.

Vualua. iiii. rey dels Gotths.

EMort lo dit Rey Vuala cõença a regnar Teodoredo/en lany de nre senyor. cccc. xli. en lo temps aquest de. cccc. xlj. que regna aquest Rey se segui gran Terra tremol en constantinoble. Car la terra tremolant algunes psones faents deuotament oro a nre senyor deu dauãt aq̃lles fo feta resposta en layre que totes les altres psones circũstãts hoiren: ço es de part d deu q̃ fetes les letanies totes cãtassen altes veus

Dels rey Teodoredo o morí vẽcandorẽ batallo.

No. de p destinatio.

Rey Aula de vngria.

¶ Vualomer Rey dells ostrogots.

Teodoredo Rey Gotth señor deles espanyes

¶ Nota que en aquesta part. moriē ccc. Mil. persones

¶ Nota Aqsta es ja maior baralla q̄ may fia estada en catalūya

¶ Del engany feu lo diable a vn grā nombre de Iuhes

dient Sancte deus ✠ Sancte fortis ✠ Sancte t inmortalis miserere nobis. E passa lo dit terratre mol/e gran mortaldat per tota aquella terra hon Regnaua lo dit rey lo q̄l regna. xiij. āys. E fōch gran guerrer: e animos: e guerre ja contra los Romās: e apres seu pau ablo Empador Teodosi. E en los. xiij. ās de son regnat lo rey Aula de Vngria ab ajuda d̄ Vualomer Rey dels Ostrogots: e ab gran poder de gent dela Tremontana subjectes al dit rey d̄ Vngria vingue fer gerra als Romās: e destruy les prouincies: q̄ los dits romans en frança possehian destruint: e cremant moltes ciutats e viles al Imperi de Roma subjectes. P venint aço a noticia del dit Theodoredo rey Gotth Senyor deles Hespanyes ana encontinēt batallar cōtra los dessus dits enemichs del Impi roma que heren ja entrats en Catalunya hon forē tots Junts se combateren se tāt agrament: e cruel que moriren entre totes parts. ccc. Mil. persones Dela qual Batalla fonch vēçedor lo dit rey Theodoredo Jatsia los dits enemichs per la sua valentia lo matassen en dita Batalla q̄ nos lig may sia stada major en Catalū ya. En aquest temps segons se troba scrit en Chroniques: fonch vn Diable que pres forma de home: e ajusta vn gran nombre de Juheus donāt los entendre: q̄ ell era Moyses: e era vengut Aportar los a la Terra de promissio Axi q̄lls mes dins La mar hon los mes dells negaren: e aquells quin camparē se facren tots Christians conerēt lur error en la qual havien viscut.

Del Rey Turismundo

Lo qual matar en dos seus.

Emort lo dit Rey Aula comença a Regnar Teodoredo en lany de nostre senyor. cccc. xxx. xj. en lo temps aquest d̄ quatre sents quarāta hu. q̄ regna aquest Rey en la qual batalla lo dit Rey Atila fou vençut/e la major part de la sua gent presa/e morta/E stant aquest Rey Tursimundo en Tholosa/e havent japosat en pau tots sos Regnes: mata lun seu seruidor p cōsell d̄ Burich e Theodorich Germans del dit Rey Tursimundo/es veritat q̄ lauors lo dit Rey tenia vn coltell en les sues mans/ab lo qual mata aquell quel feri/e dos altres qui foren ē lo dit cōsell. En aquest tēps ço es en lany. cccc. lv. fō ēgēdrat lo Rey artus per tracte de Merli de vterpandragon Rey de Bretanya/e de Jgerna.

Del Rey Theodorich

Emort lo dit Rey Turismundo. coméça regnar Theodorich son germa del any de nostre senyor. cccc. lvij. E regna. xiij. anys. E stant aquest Rey en Tolosa fō auisat que sō cunyat Requilia Rey d̄ Galicia se apparellaua p̄ venir a pédre Hespanya. e Theodrich li trames. Ambaxada requerint q̄s tengues per content de son regne e que nos curas de venir en Hespanya continuāt li que sly venia no sen loaria. E lo dit Requilia responent agrament ala Ambaxada dix que ell venguera a Tolosa hon daria de simatex tal resposta qual dit Rey veuria. E tornada dita Ambaxada d̄ continent lo dit Rey Theodorich se parti de Tholosa ab gran host/e sen vengue en hespāya. E dit Requilia se parti de

Galicia ab aquella mes gent que pogue/e trobaren se ab dos los dits Reys entre Astorga/e Leo/e alli hagueren tan gran batalla que lo dit Rey requilia fó vençut e gent molta sua morta ell empo esc apa fugint p la via ò portugal e arriba vna vila appellada loport hon fó pres/e portat dauant lo dit Rey Theodorich lo qual li feu leuar lo cap alli ò cótinét/e p do na als gallegos. e als sueucs/e a totes les altres gents quel hauían acó panyat. E donals p llur gouerna dor vn seu cunyat appellat Aulfo lo qal apres pochs dies ques vee mes poderos é la Galicia se alça ab ella rebellát se cótra lo dit theo dorich lo qual sabent aço vengue de continent ab gran host/e a bata lla ab lo dit Aulfo lo qual mata en dita batalla/e lagent de aquell vençudes/e desbaratades. E los Gallegos/e Sueuos veent mort lo dit lur Gouernador ab gran hu militat supplicarē al dit Rey theo dorich quels perdonas. E lo dit Rey pesser molt benigne/e huma los perdona/e donals licencia que pogues sen elegir daqui auant Rey en la Galicia que fos ò só linatge e li fos subiecta/e li prestas home natge ql seruiria leyalmét/e obei ria a sos manamets: có a son Rey e senyor subira/En aquest temps seguis que Maximino gran sen yor en Roma feu matar lo empe rador valétinia/e alças ab lo Im perio Roma/e casas ab. Eudoxia muller del dit Valentinia p força la qual hauent grā dolor dela mort del dit son marit/e ò son casament fetper força e trames letras molt secretament al dit Rey Theodo rich/en les quals lo supplicaua/e requeria/ques volgues dolre ò la mort del dit son marit/e del seu casament fet axi ab força per lo dit maluat Maximino. e que si vo lia venir/en Roma ella li donara forma: com la pendria. e si volia ser venjança de tan gran traycio seria a ell molta gloria/E legides les dites letres lo dit Rey Theo dorich de continent/e secretamét sen passa en Roma/e ab la ajuda econsell dela dita Eudoxia pres Roma per força de armes: e mo lt crua venjança dela mort del dit: Emperador. E sino fossen les pregaries ò papa Leo: ell hague ra del tot destroida Roma bon atura. xiiij. dies E apres se torna a Tolosa ab la dita Eudoxia que sen porta E tenint aquest Rey sos regnes en molta pau/e sossech. Remismundo Rey dels Sueuos comença fer guerra en Hespanya e pres: e cópra ab engany lisbona per traicio del major al de aquella qui lay vene e tot aço lo dit Rey ò ls Sueuos trames Ambaxadors seus al dit Rey Theodorich que staua en Tolosa per cótractar ab aquell ò pau enuiat li molts richs psents e lo Rey Theodorich los rebe molt graciosament/e los Am baxadors poch aps se tornaren molt be cótents ab la respostade lur Ambaxada. e seguis apres q lo rey Theodorich fo mort per mans de son germa Eurich: axicó ell ma ta Turismuudo son germa major E seguis é los temps del regnat ò aquest Rey Theodorich: ço es en lany. cccc. lxj. q en la Ciuatat ò Tolosa en Gallia. del mig ò la ciu tat mana. E exisach ab molt lar ch riu la qual cosa los Gotths reberē per senyal de lur perdicio: Axi có se segui. E mes se segui en lany cccc. lxiiij. que vn pintor stāt en la ciutat de Constantinoble volgue pintar la ymatge de Jesuchrist: a

Eurich. Theodorich.

Remismundo rey dels Sueuos

semblança dela y matgede jupiter li seca la ma lo qual cõfessant la culpa sua a Benodiõ Bisbe de aqlla ciutat li sana la ma Enom vull oblidar de recitar lo ques scrit del Rey Artus: ço es que en lay. cccc lxvij. a cõseguint lo regne ò Bretanya vẽce: e feu fugir los Saxõs los quals hauien guastada bretanya: e molts ne mata ab la sua ma: e cõqstã Horuega: e Dacia: e Jber/ e les altres Jlles maritimes: e flãdria/ Bolunya/ Normãdia/ Türonia/ Aniou/ Jpeyteus/ Aluernia/ Gascunya: encõtrades de Gallia subjuga. faent li valença hoel Cõte dela menor Bretanya. E axi fõ pus Jnsigne: e molt pus valentq nengu des sos predecessors: de honor de fama de poder: e de liberalitat Al qll la bondat sua hauia dat tanta gracia q̃ era molt amat per tots los pobles. Car era molt bell robust e fort ò cors: e ò fort belles fayçõs: valẽt en armes: fort ardit e molt liberal: cõ es dit: e ornat de totes bones costumes loql en tant cresque Caualleria q̃lls caullers ò totes naciõs venie a ell el fuie ab les armes sofirẽts perills no oits axi p conquistar: e guayar honra de Caualleria: cõ p hauer lo amor del Rey: e p conexer la valent Caualleria de Galuay nebot de aqll mateix Artus Aquest rey Artus era axi glorios q̃ en les festes grans òl any tenia la sua Cort la hon los Reys a ell sotmesos Bisbes: Comtes: e barons: e caullesr se ajusta uen de totes parts es en requi òls dons Reals louars en lo dia de festa tots stants: e pñts en son palau lo coronauẽ dos Archebisbes e apres lo menauẽ ala Esglesia. iiij. Reys tenints deuant ell. iiij. spases tretes en les mans: e dauant la Reyna muller òl dit rey semblãt ment coronada anauẽ quatre Regines tenents quatre corones blãques: e semblant mẽt sen tornauẽ dela Esglesia celebrat lo offici diuinal fins en lo palau real. E lo rey al cõuit feya seure los Caullers elets solament en una Taula redona per tal que negun de ells no fos vist pus sobira: e pus noble e pus honrat de son cõpanyo. E axi celebrades les sobiranes solẽnitats ab goig: e alegria licẽcia uals donant a cascu donatius dignes de memoria. E altres majors coses del dit rey Artq son scrites les quals qui saber les volra lige en les gestes dels Reys de Bretãya e alli trobara aquelles. E mesauant he legit: que en lo temps òl regnat del dit rey Theodorich: ço es stant en lany. cccc. lxviij. sesegui una fort persecucio/ e que en la ciutat de Viana fou set un orrible: e inaudit Terra tremol continuat molts dies: loql en derrocaua les Esglesies: e les cases: e lops e altres besties saluages q̃ erẽ ẽtrades en la dita Ciutat de Viana discorrent souent per la ciutat de uorauẽ los homẽs. E no res mẽys lo dia de pascha de ualla foch del cel qui parti per lo mig lo Jpalau Real En tant q̃ per ser cessar tãt gran persecuico: e destruccio: lo Bisbe dela dita Ciutat de Viana apellat Mameto home de santa vida se posa en oracio: E instituí les Letanies menors ques digues sen processionalment lauors: E cascun ãy ans dela festa dela Assencio de nostre Sẽyor òu Jesuchrist Car jani hauia: e son huy en dies quals ha instituydes aqll sanct Jpapa Gregori primer: e celebrẽ se aquestes majors cascun any en la festa de sauct March appellads letanies mojors: e dites letanies me

nors plo dit bisbe d viana forēcō
dites instituydes p les causes: e
rahons de sus dites ab tres dejū
nis e tres festes p los tres dies q̄s
celebrē ço es dilūs/dimarç/e dime
cres los q̄ls dejunis sō abrogats: e
les festes: axi mateix q̄ nos fan sino
les p fessions p dits tres dies cōti
nuus empo en aq̄st Bisbat d Bar ce
lōa: es ordenat: e p cōsuetut q̄ lo di
lūs no djunē mas abstenē se d mē
jar carn: lo dimarç no djunē: epço
mēien carn: lo dimecres q̄ es pus
pp dia dla dita ascēssio abstenē se d
mējar carn/e djunē/e axi tornāt a
la dita īstitucio dles dites letanies
menors seta p lo dit bisbe de Via
na ab los dits tres dejunis los q̄ls
ell e tot lo poble de viana ferē axi
Joues: cō vells de cōtinēt passats
los tres dies la dita p̄secucio: e tri
bulacio cessa. E pço poch apres es
esta īstituit p la Esglesia romana
q̄ aq̄stes letanies dites mēors siē se
tes p tot lo mō hō ha Esglesi es d
xp̄iās: e Axi sesa es obs̄ua buy ē die.

¶ Del Rey Eurich qui cōquista tots les hespāy e ela major parte de frāsa e moltes altres terres.

Mort lo dit Teodorich
coméça regnar. Eurich
germa dl dit rey Theo
dorich ē lāy d nr̄e Sēyor
cccclxx. e regna. xx. āys aq̄st fōch
noble rey: e de grā renō: e fama p
quāt conquista totes les hespan
yes: e la major part d Frāça: e de
Borgūya: e Aluernia: e vençe ēba
talla. Lo rey Ratilo de Hretānya
que vench en ajuda dls Frāçeses
e mata grā part dla sua gēt. e stāt
aquest noble Rey en la Ciutat d
Barles mana cridar tots los grās
homēs q̄ ab ell stauen: e dix los q̄
fossen certs: q̄ dis neu dies ell par
tiria daq̄sta vida: pço los pregaua q̄
prenguessen p lur rey son fill Ala
rich. e li fossē bōs: e leals vassalls
cō eran stats a ell. E donals molts
bons cōsells dela forma q̄ hauien
tenir: en cōseruar les terres p ell
cōquistades. E dix a sō fill q̄l pga
ua eli manaua: q̄ fos obedient als
manamēts de nostre senyor deu: e
fos bon: e liberal: e gracios a tots los
seus vassalls: e specialment aaq̄lls
q̄ li hauian ajudat: a conq̄star tātes
e tants grans terres: e Sēyories
e fes a tots sos Vassalls egualmēt
justicia si volia longament regnar
E de continent aq̄st noble Rey se
en malalti: e cōplits los nou dies
rete la anima a aquell quil hauia
creat. Apres aq̄st noble rey fou so
terrat molt honorablament en la
Ciutat de barles son plant gran
ment p totes les hespanyes he p
moltes parts del mon. En aquest
temps se despertarē los set qui ha
uiē dormit. c. lxxx. anys en vna Co
ua hon feren. meses p por del Em
pador Dacia q̄ fae matar tots los
Exhistians. E quant se desptaren
pensaran no hauer dormit mes d
vn die. E quāt foren ala Ciutat: e
veerē la creu en la porta: e troba
rē moltes Esglesies edificades: e
tota la ciutat mudada foren molt
espantats: e cō volgueren cōprar
lo q̄ hauiē mester p a menjar en lo
pagar nols volgueren pēdre la
moneda p que no la conexiē. Car
altra moneda lauors corria. E de
manarē los d hō eran: e respōgue
ren q̄: de aquella ciutat: diēt los
noms de lurs parcs: e no troba
ren q̄ aq̄lls coneguessen. E lo Em
perador Teodosi los se feu venir
cō ho sabe de cōtinēt: e persebe tot
lo fet cō era stat/e cō ell cregues
q̄ viscssen ells tots se ten vn dia
passarē dsta vida ē la gloria eterna

Dela vii dormēs

Del Rey Alarich segon e dela batalla q̄ague ab Clodoneo Rey de frāsa qui fō lo primer rey christia de fransa e dles armites d fransa

Mort lo dit rey Eurich
comença regnar Alarich
fill seu en lany de nr̄e sen
yor. cccc. lxxxix. E reg
na. xxiij. anys/e sembla
poch en les virtus a son pare/
e trencala pau quelo Rey. Eu-

rich tenia feta ab lo Rey Clodo
neo ò françaen altra manera ape
llat cloes/c fòch lo primer Rey
Christia q̄ les franceses haguerē
E apres ò hauer hagut lōga guer
ra aquests dos Reys: aguerē ba
talla prop la Ciutat ò Jsditics: en
la q̄l segōs diu lo Arcabisbe dō
Rodrigo morí lo Rey Alarich
e la major part òla sua gent/e fou
aq̄sta batalla en lāy ò nr̄e senyor:
cinch cēts. enou. e segōs les chro
niq̄s dels Reys de França es scrit
aq̄sta batalla fō en lany de cinch
cēts e tres bòn es cōtengut q̄ ala
ric no morí en aquella: ans scapa
fugint/e q̄ Clodoneo conq̄sta to-
tes les terres q̄lo Rey Eurich te
nia conq̄stades en los regnes de
França E aximateix li pres Tolo-
sa ab tota la França gotthica excep
tats los monts Pyreneus q̄ los
Reys goths possehié: aq̄st rey Clo
doneo/o Cloes dient los France-
sos que fozē trameses del cel tres
flozs de lir per armes: e Oli ab lo
qual fō consegrat/en la Ciutat de
Renes. E q̄ p aq̄sta causa se conse-
gran/e cozonen allí los Reys de
França. E ans de aq̄st Rey les ar
mes ò França erē Cich camps ne-
gres en cāpdoz. E mes se diu q̄ cō
a aq̄st Rey Cloes fos rebellada la
Ciutat de Angulema/e ell vēgues
sobre aq̄lla: e li posas siti quels
murs/e les Torres totes ò aq̄lla
sobtosamēt se lexaren caure ens
als fonamēts. E vist aq̄st tan grā
miracle tots los habitadors de aq̄
sta Ciutat ab los seu capitās se po-
saren en ses mans/e li demanaren
humilmēt pdo/e ell los pdona de
continēt ells rebe a son; fuici gra
ciosamēt. E apres hauer sabut lo
rey Teodorich ò Jtalia les noues
dela batalla que Clodoneo hauia
gonyat ꝑ Alarich/e lo grā dā que
los .Goths hauié rebut trames
vn seu fill e vn Comte ab hest
molt grā: / p venjar la mort de sō
gendre Alarich los q̄ls venguerē
sobre les françeses/e haguerē ab
aquells lur batalla en la q̄l los frā
çeses foren vençuts/e mes de .xx.
Milia ò a quells: morts/e recobra
ren totes les Terres que Clodo-
neo hauia conq̄stades òls Goths
/e tornaren aq̄lles ala senyoria ma
teixa dels Gotths. En lo tēps del
Regnat de aquest Rey Alarich
ço es en lany .cccc. lxxxx. j. per cas
fortiut: o pmissio diuina se mes foc
molt gran en la Ciutat de constā-
tinoble de tal manera que tota fō
cremada/e abrasada E lauors era
Emperador zeno en Orient.

Clodo-
neo prí
Rey de
fransa

No les
armes dl
Rey de
fransa.

del Rey
theodo-
rich de
Italia

Del Rey Gel. larich.

TE mort lo dit rey Alarich comēça regnar Gesalarich germa bastarst seu en lāy ò nr̄e sen yor cinch cēts e deu āys. e regnā q̄tre āys e fō molt desauēturat/e p a poch lo q̄l ana batallar sobre Narbona ab lo Rey gundemūdo de Borgūya òla q̄l fugi sēs alguna vergōya fins a la ciutat ò Barcelona e ò allí se parti en fran ça ò mori cō home ò flach animo q̄ gō simater e lo Regne

De the odorich segon Rey de Italia q̄ veng ue en les hespan yes

DE la mort ò l malauenturat Rey Gesalarich vēgue enles hespānyes Theodorich lo segō da q̄st nom rey de Italia p recobrar lo Regne p ço neta Amalaricblo q̄l li partānya p esser fill legitim del Rey Alarich. E dela Reyna Amalasuenta filla del rey Theodo-rich E comensa a gouernar enles hespanyes Teodorich en l-ny de nr̄e senyor .D. xiii. e tē gue la Gouernacio. xii. anys E cō Amalarich net seu fon de edat per regir e gouernar lo po ble Theodorich sen torna en la Jtalia Mas dire los dans e mals que aquest Theodorich feu gouernant en despanya Car feu morir en lo carcer aquell gran e famos Senador ò Ro ma Boeci To qual allí stant feu lo libre appe llat de cōsolatio e altres obres E apres es stat nomenat sanct Seueri lo cors del qual sta en colunya terra de Alamanya es verritat que Al darico Rey dels vandols mana tornar totes les teres q̄ lo dit Theodorich hauia tyrani cament preses a tots los bisbes e a tots los al tres Christians bandejats e feu los grans homēs e de e mana reparar les Esglesies des truides e robades en cara per seruir a nostre seyor òn feu moltes altres coses ò charitat q̄m. vull omettre p no esser tā plitja la prēt historia

Del Rey Amalarich E dela batalla hague ab Gilibert Rey de frança

Amala. rich.

APres q̃ Theodorich sé fou tornat en Italia co mença a Regnar en les hespanyes Amalarich só net del q̃l dessus hauẽ parlat ço es en lany de nr̃e senyor cinch cents/e.xxiiij. e regna cinch anys e vuyt mesos/e morí en vna bata lla hague ab Gilibert Rey de frança son cunyat Aquest Amala rich fon no meys enemich dels Christians q̃ lo dit son Aui Theo dorich. E en aq̃st temps lo Em perador Justino q̃e era bon chri stia mana que tots los dela dita secta Arriana morissé a mala mort e supplica al Papa Joan primer daquest nom que vengues ab aq̃st mater mana mẽt a Constãtinoble. E seguis q̃ preycant vn dia lo dit sãct pare anãt a preicar vn pobre cego li demana Almoyna stant en la porta dela Esglesia/e lo papa posa li la ma sobre los vlls/e ỏ con tinẽt lo cech cobrala vista/e a cau sa daquest miracle molts Jnfels en Constãtinoble foren cõuertits ala fe catholica/e apres lo dit sãct pare parti ỏ Cõstantinoble/e ven gue en Italia/e troba alli lo Rey Theodorich ço es en la Ciutat ỏ Rebena/e com en aquella Ciutat lo dit sanct pare preica lo Euãgeli Car ari ho mana deu predicar lo Euangeli a tota creatura: lo rey mana pendre aquell ab tots los Christians qui ab ell anauen: e tots los feu morir de fam dins lo Carçer hon stauẽ. E per no romã dre aquest peccat impunit seguis dins nou dies: que aquest malluat rey Thedorich Arria morí a mala mort/ço es que dins la sua cambra lo trobarẽ offegat. E trobas scrit en Chroniques que en lãy. cinch cents. xxx. j. per vn Rey dels vã dalos foren toltes a molts bisbes les lẽgues per ço com preicauẽ e cõfessauen lonõ de Jesu Christ e sés lengues parlauẽ per la volũ tat de deu saeren molts miracles e per a q̃st miracle q̃ jesu christ los hauia fet cõ ari parlauẽ sés lẽgua hu de aquells bisbes sen ergulla/e de continent per judici diuinal só tornat mut.

Del Rey Thendio O Theodoredo/e dela mort q̃ dona la Reyna Amalasuenta.

MOrt lo dit Rey Amala rich la Reyna Amala suenta sa mare veent se viuda: e sens fills: e poch reputada per los Goths feu venir per gouernar la terra vn seu parent apellat Thendio/o Theodoredo qui habitaua en Toscana. Ari: q̃ ab cõsentimẽt dels Goths lo feu cororar p rey deles hespanyes en lany dela Jncarnacio de cinch cẽts. xxxj. E regna: xvij. ãys e. iiij. mesos En tẽps de aquest rey entraren los Reys deles Gallies en hespãya: e estãts sobre Tarragona aplegarẽ se los Goths: e prengueren lur capita Theudiselo lo q̃l pres los ports de Aspa dels Fraçesos: e batalla molt virilment contra los françe sos: e alli morí gran nombre ỏ frã çesos. E com lo dit rey Theodo redo: se vees molt poderos Señor en les hespanyes oblidãt los beni ficis que dela Reyna Amalasuen ta hauia rebut fou litant ingrat e desconeixent que mana bande jar la dita reyna: e ala fi la feu mo rir en vn bãy. E ari aquest maluat e desconeixent rey fõch mort per

De fact Benet. cassinô De Totila Rey dels Estrogots

les mans de vn criat dela dita reyna stant segur en son palau en Siuilla. En temps de aquest maluat rey fôch sanct Benet lo major hermita que era en la Montanya appellada Cassino. E cô Totila rey dels Estragotths hois dir dla sanctedat de sanct Benet qüe prenosticaua les coses esdeuenidores no seu altra cosa sino q̃ pres sanct Benet e volent lo cremar ab la sua cella en semps: e no ho pogues ser lãça aquell en vn forn calent: e lo dit sanct benet erin lo dia prop seguẽt tot censer: e sens esser cremades les sues vestidures esa e alegre per virtut de deu. E veent lo dit Rey Totila tan gran miracle ab gran humilitat: ebẽignitat: e reuerencia ana visitar aquell en sa hermita. E sanct Benet li dix Rey Totila apartat del mal en que vius e vulles cõexer deu: e seruir lo. Car sapies: que has d Regnar. 9. ãys e conquistar Roma. E oydes aquestes sanctes paraules de sanct Benet partis dell lo dit rey Totila molt alegre. E decontinent tira la via de Calabria: e pres tota aquella Prouincia. E dalli passa en Sicilia: e pres la per forza darmes. E dalli vigue a Roma e tingue la tãt assetiada que per fam li hagueren obrir les portes dela Ciutat. E en trat que fô en Roma no consẽtiq̃ nenguũ dan sos fet ala dita Citat E en aq̃st temps ço es lany. D. xlij regnant lo dit rey Theodoro forẽ vists en la Gallia diuersos senyals Car vna cometa aparegue lo dia sanct d Pasch ha: e lo Cel fou vist cremar: e cay gue dels nuuols vera sanch en los vestimẽts dels homẽs e en la casa de vn home appar egue de dins banyada de sanch. E forẽ molt poch apres diuersos: e grãs pestilencies p̃ tota aq̃lla terra.

E esseẽt mort lo dit rey Theodore d o/o en altra manera apellat Thẽdio prẽguerẽ los Goths per Rey Thendisclo/o Thogilo en lãy de la Incarnacio d D. xlviij. lo q̃l rey se dona a molts grãs vicis forçant les mullers de sos Vassalls en la carnalitat desordenada: e p causa de aq̃st desorde mata molts de sos Vassalls q̃ cõsentir no ley volien los q̃ls apres no podent cõportar la sua mala vida lo matarẽ ẽ vn palau dins la Ciutat de Seuilla.

Del rey Agila: e con fô mort per sos vasalls.

QUãt fou mort lo dit rey Theodoredo/o Tẽdio los Gotths prengueré per Rey Agila en lany d la incarnacio d cinch cents. l. E regna. v. anys. En lo primer any d son regnat vẽgue sobre Cordoua: e los dela Ciutat batallaren ab ell: e desbataren lo: en tal modo: que mataren gran part dela sua gent: ẽtre e los quals hi mori hun fill del dit rey Agila: e ell fugint escapa deles mans dels Cordoueses: e dona en mans de sos vassalls quil mataren. E en aquest tẽps: ço es en lãy cinch cẽts lij. fou tant greu Juern: e tan aspre en Hespanya quels Rius se gelaren en tant q̃ podié passar sobre aquells: e los ocells constres d fam: e per fortuna de fret eran esmortits: e tot hom ne podia pẽdre ab les mans a ses voluntas.

Del rey Atanagildo.

REgna Atanagildo aps mort del dit rey Agila ço es en lany d la incarnacio d cinch cẽs. lv. ãys e Regna quatorze ãys fonch molt bõ rey: e rebe lo baptisme: e la se catholica molt amaga

dament per por q̃ sos vassals nol matassen. En tẽps de aq̃st rey Atanagildo se segui: que vn Jubeu menyspreant la ymatge de nostre Senyor deu Jesu christ li dona ab vn dart vn grãcolp en lo costat ỏl qualisque decõtinẽt molta sanch E aço vist per los Christiãs lo dit jubeu sonch apedregat: e ans que moris dix volia morir Christia: E axi dit jubeu mori ab gran contricio. E seguit aquest acte lo dit rey Atanagildo mana celebrar festa ỏ la passio dela ymatge ỏ jesu christ E mes en aquest tẽps se segui que vna grã Mõtanya laq̃lstaua prop del Riu quis appellaua Royneros lo qual es entre la Frãça Gottica: e lhespãya: brama per molts dies com a bou: e partis p lo mig e dona sobre altra Montanya poblada: q̃ staua molt prop de aq̃lla: e caygue en lo Riu ab totes les cases: e Esglesies: e homẽs: e besties en tant que periren: en dit Riu gran multitut de gent. E mori lo dit rey Atanagildo en la Ciuat ỏ Toledo de malaltia: cõ a bon: e fael Christia. En lo temps del regnat deaquest Rey Atanagildo: ço es en lany. sinch sẽts. lxj. seguis: q̃ vn jubeu furta vna ymatge de Jesu christ dela Esglesia: e forada aq̃l la ab vn dart: e apres aportala sen en casa sua volent aquella cremar e cõ la tengues entre les sues robes amagada descobri la per metre la en lo foch: e trobas tot ple ỏ sanch qui era exida dela nafra ỏ la ymatge. E p aq̃sta causa fou ps lo jubeu: e fou finalment allapidat

Del Rey loyba primer daq̃st nõ: e ỏ Leonegildo sõfrare.

Lo rey loyba comença a regnar apres de Atanagildo en lany dela incarnacio ỏ cinchcẽs. lxviij. E regna tres anys: e presper cõpanyo en regir lo regne leonegildo son germa segons alguns han scrit/e segons altres era sõ fill. E cõ se vulla sia aquest leonegildo gouernaua aq̃sta nostra hespãya e Loyba la França gothica. E en temps daq̃sts dos hague vna grã contentio entre los hespanyols e Franceses sobre la pascha de resureccio cõ los hespãyols Digues sen ques deuia tenir/a. xxviij. de Març. E los frãceses/a. xv iij. de Abril/E axi los vns/e los altres cultiuauen la pascha com dit es e p demostracio de la veritat nostre senyor demostra lauors vn miracle de hon apparegue que en mil lor tẽps la feyen q̃ los hespanyols Car en aquest temps en totes les piques hon acostuma de star la aygua beneyta en les quals batizen los infants daua nostre senyor ỏ aygua per a batizar/e seguis que nostre senyor deu ne dona tant solament en les piques dels frãceses/: e no dels hespanyols. E mori aquest Rey loyba ỏ malatia en Narbona.

E mort lo dit rey Loyba comença a regnar Leonegildo ẽ lãy ỏ nre senyor de cinch cents/e lxxij. E regna xviij. ãys casas ab Theodora filla de Severiano Duch de Carthagenia lo q̃l fou fill del rey Theodorico. E hague daq̃sta Theodora q̃venia ỏ li natge realtres fills hu fou sãct leandre/e laltre sanct Jsidoro los q̃ls hu apres altre foren Archebisbes de Siuilla. E lo tercer fou sãct Fulgenci Archebilbe de Carthagẽia E mes ne hague vna filla apellada Florencia q̃ fou Monja ỏ sancta vida/ E aquest rey Leouegildo ẽ lo

Sanct Leandre.

Sanct Isidoro.

Sanct fulgenci.

mẽçamẽt de sõ regnat hague molts enemichs/e subiuga totes les ciutats les quals en les hespanyes li foren rebelles/e cõquista Sauoya/e Veneſi/e Proença/e altres moltes terres. E vltra los dessus dits fills hague vn fill appellat Hermegildo lo qual casa ab la filla de Bilbert rey de françaloql era christia/e Hermegildo p amor sua se conuertia la fe catholica/E cõ lodit rey Leouegildo fos dela secta arriana hague tan gran anuig de Hermegildo esser christiaq mana lopnguessen/e ten int lo aripres a mõestal moltes vegades q volgues lexar la fe de Jesuchrist faent lo cert q siaxino hofaea q manaralo matassẽ: E cõ ja Hermegildo fos illuminat per lo sanct spit respos al rey q faes dell lo qli plagues cõ fos son pare/e sõ senyor/e que p temor dela mort ell no lexara la vertadera ley ẽ la ql du li hauia cridat/e lauors lo mal uat rey/e cruel pare Leouegildo pres vna destral que ppsi troba/e dona li aba qlla tan gran colp en lo cap q de continent dit Hermegildo caygue mort en terra. E axi Hermegildo fon martyr p la sãcta fe catholica/e mesauãt hague aqst rey Leonegildo altre fill appellat Ricaredo q regna apres dell/e mori de malaltia aqst rey Leouegildo ẽ la ciutat de Toledo. Y es de notar q en aqst tẽps: ço es ẽ lay. dlxxxviij fo tan gran abũdantia de pluges aqst diluui en les parts de Venecia/e de Italia en tãt q nos lig de noe ensa sian stades mes pluges que tãt forẽ grans/e tant durarẽ q lay ga puia sobre los mars de Roma/e aquest rey Leõegildo exẽplia/e cresq sõ regne en hespanya/e fo lo pmer rey ques posa a taula tot sol/es vesti vestidures reals p q enans tots los reys se posauẽa taula ab cauallers e a nauen axi vestits cõ cauallers.

Ricaredo primer cõ-
meça a regnar a pe de la mort de Leõegildo pare seu en lany de nre seyor de cinch cents/e lxxxx. ays aqst fou molt bõ rey/e bõ christia/e regna xv. ays fo lo. i. rey dels goths christia e destrui de totes les hespanyes la heretgia de Arria en la qlsfou sõ pare/e los altres reys Goths p decessors seus/e feu gran be als christiãs/e reedifica/e repara moltes egleſies E a tots los heretges dles hespanyes qs volguerẽ cõuertir a la fe catholica sae moltes hõres/e lexals tots lurs bẽs/e donals moltes frãqueses/e los altres q volian star/e viure ẽ la heretgia arriana lãçals de tota la hespanya/e ps los tots qnts bens tenie/e torna en les hespanyes tots los plats/e clergues q stauen ban dejats/e torna ls lurs egleſies erẽdes. E aps qaqst noble rey hague tornat ẽles hespanyes sanct Leãdre/e sanct Fulgẽci/e los altres plats e clergues q stauẽ bãdeiats deles hespanyes p mãtenir la se de Jesu christ mana q picassen la fe de nre seyor deu ie su christ/e feu cõcell formar en Toledo en lay de nre seyor cinccents norãta quatre de hon se seguiq la heretgia arriana del tot fon cõdemnada/e daquiauant los goths forẽ ferms ẽ la fe de ie su christ los qls hauian stat en la hetgia dels arrians. cccl xxj. ay/y en aqst tẽps era Maurici Empador de Roma/e lo papa sanct Gregori pmer a pgaries de lqlnre seyor dutrague de iherusalem Empador/e mes ẽ lo tẽps dl dit papa Gregori lo qual ẽcara regia lo papa/e era en lay. dc. ij. forẽ vistes en nilo fluui de Egipte ynes besties o animals hauents forma humana al homens/e sembres cõ es de mig cors enauall stants sobre lay gua los quals coniurat per du

Del rey Ricaredo. I.

delmatí fins hora nona se demen
straren/e foren vists/e regnāt aqst
Ricaredo/o en altra manera ap-
pellat Richardo en les hespanyes
y en lo temps de Maurici/e Jsbo-
cas Empador Joā de natio dels
Goths dela puincia de Lositania
natural stant Menio ol orde d sāct
Benet home de gran sāndeta/ y ē
len gua grega/e latina molt erudit
lo qual studia per. vij. anys en Cō-
stātinoble stāt en edat d adolescēcia
e apres dels dits. vij. anys sen tor
na en hespanya allhon fo pinogu. en
bisbe d Berōa se ōuertirē tots sos
germāns dla betgia arriāa a la fe chri
sti āa/e morí ēlāy d nre sēyor si scēts
en lo temps daquest rey entraren
en hespanya Setanta mil hōmes
de armes dls frāçcsos/y ē lo tēps
que aquests frācesos venguerē lo
rey Ricaredo era detengut d ma
latie/e per no poder anar en psōa
tremes hi vn gran senyor vassall
seu natural de Mādrit que lauors
se appellaua Altidio ab moltes
gens lo qual se combate ab tota la
sua gent ab los françesos dls q̄lz
hague la victoria/e mata/e prēgue
la maior part dels dits frācesos
en calçant los fins en la França/e
mesauant aquest rey Ricaredo ba
talla moltes vegades ab los Ro-
mans/e sempre los vençe/e totes
les terres que son pare guanya p
armes aquest les guanya per amor
axi que mes tota la hespanya en
pau. E fou molt iust liberal/e pia-
dos/e aleua sos regnes de molts
tributs que lorey Leonegildo sō
pare los hauia imposats. E morí
aquest noble rey Ricaredo en To
ledo: apres hague reebut los sācts
sacraments ab grande uocio com
a bo feel christian e fou molt plo
rat no solament per totes les hes
panyes mas encara per totes les
altres parts a hon la sua bona fa
ma scampada era.

Del Rey Loyba. ii fill del bē uenturat Rey Ri caredo.

Loyba segon comença a regnar apres la mort de son pare Ri caredo en lany del senyor Sisēts/e cinch āys e regna dos anys/e cinch mesos/e en son temps commēça la secta dl maluat Mahomad. E xi mateix se commença la festa de tots lancts p la q̄l ordenar lo papa Bōifaciterç demana al Emperador Jsboca vn temple ques appellaua Jsanteon en Roma ē lo quallos Gentils ce lebrauen lurs testes. E aço demana per afer hi Esglesia en que sece lebras la dita festa d tots sāds/e q̄ aquella daquiauant se faes ppetu alment cascū any en lo primer dia de Nouembre E norres mēys en lany. xvij. que morí papa Bonifaci/e lo papa lo mateix āy lo dit Bo nifaci/e segui que com vn pobre d manas almoyna a algūs navegāts e no lin donassen dient lo Nouer al pobre no haies cura d damanar almoyna car no hauem aci sino pedres. E cō lo pobre hagues dit dons tot quant hicha se conuerte sca ē pedres tot quāt aura ēla nau quis pongues menjar de continēt se conuertien pedres remanēt hi la forma e color per lo qual mira cle/se segui molt d̄becarlo nauxer e tots sos compāyons se donaren al seruici de nostre senyor deu/e en aquest temps matex fō tan gran fret que quasi totes les vinyes per tot los Mon foré cremades/e les messes dl any pp seguēt totes peri ren. Emes en lo dit tēps papa Bo nifaci desso scrit obtengue del dit Jsboca Empador dels Romans q̄ la esgsia Romana fos cap d totes les esgleses dlmō E ar la esgleslade

Constantinoble se scriuia primera de totas les altres/y en aquel tẽps mateix se seguiu na gran cruelltat ỏ Theodoric h quis cõbate ab sõ frare Theodobert reys tots ỏ França lo quallos seus mataren e lansarẽ lo cap ỏl dit Theodobert per lo mur dela ciutat de Colũya hon fugit del dit son frare sera retret E apres pres los fills q̃ erẽ sos nebots/e matals/e que ni hauia q̃ encara portaua la capida blanca del Baptisme prengue/e baten les pedres/e a tot ao feu a consell dela mala dõa auia sua appellada Brũchildis Regina la qual li dona entendre que lo dit Theodobert no era sõ frare car deya era fill ỏ vna puta concubina de son pare/e fos nat en adulteri/e per ço la cõsella li lauas lo Theso r/e regne del dit son pare.

childs

Del Rey Gũdemiro

GUndemiro regna apres la mort ỏ viterigo en lãy de nr̃e senyor ỏ Dc/exiiij.ãys/e regna dos anys/e en lo pmer any de sõ regne mogue guerra als Gascons/e crema/e destrubí tota la llur terra/e mata molts de aq̃lls En temps de aquest rey foren pfos per Lotari rey ỏ França tots los fills del rey Teodoric o en batalla e mata aquells/e feu leuar la ma/e vn peu dela Reyna Brunichilda e feu la rossegar ẽ la coa ỏ vna Egua brava p ço cõ ỏyalo dit rey q̃ per causa de dita reyna erã morts dos Reys/e mori aquest rey Gundemiro de infirmitat en Toledo.

Del Rey gisebuto e deles sues victories.

GIsebuto commensa a regnar apres la mort ỏgũ demiro en lany de nr̃e senyor ỏDc.exvij.ãys regna nou anys fou rey molt catholic E zelatant en loseruici de nostre senyor deu que a causa sua tor̃ cõuertits en Hespanya a la fe catholica Horanta mil Jubeus. Aquest rey cõquista totes les Ciutats/Castells e Viles quis tenien plos Romãs en Hespanya/e batalla ab ells molt tes vegades/e hague sẽpre victoria: E tant aquest noble rey en Ciuilla: essent Arcbabisbe sãct Jsidoro se mogue vna heretgia p gents quis appellauẽ Acefelos p la q̃l cosa lo dit rey mana applegar Concell hon se aiustaren molts plats e entre aquells vengue vn Bisbe qui defenia la heretgia dels Acefelos/e sãct Jsidor o en publich consistori disputa ab dit Bisbe per alguns dies. E per rahons vertaỏres/e euidents lo feu atorgar/e cõexer lo error ẽ que staua/e recõsilia a la fe catholica/e a xi mateix tots aquells qui dita heretgia tenien/e lo rey los perdona benignamẽt Aquest rey fo molt litterat/e molt poderos bẽigne/e molt liberal/es forçat/e iust. E tenint sos regnes ab molta pau/e concordia/emmalaltis de tal malaltia que mori iatsia alguns han volgut dir que mori mazinat com seu ulla sia stat la Chronica no diu mes del que es enscrit/e en aquest temps durãt lo regne ỏl dit rey Gesebuto estãt papa Bonifaci quint fo cõgregat Consili general en espanya hõ fo ordenat que totes les Jdoles fossen trencades les quals algũs ỏls Romans hauien lerades cõ en cara Jdolatrauẽ lauors los Romãs e apres ordenaren molts Bisbats e consegrarẽ molts Bisbes: e mes en aquest temps que era papa Honori primer cõ papa Bonifaci sos mort lo dit rey Gesebuto entra en les Sturies/y ẽ Galicia ab la sua host/e preses aquelles prouincies

amplia lo seu regne tro a finib⁹ tre e ētra als termēs ò hercules grech/e ordéats ē aquelles regiós/Duchs Cōptes / Gouernadors tornassé ab victoria en Castella es veritat que he legit en vna historia ò Hespanya que ha mes de.cc.anys es scrita que lo mestre Diuq̄ en Galicia no ētra lo Rey Gesebuto car iames aquella prouitia nos pogue pendre per força darmes Ans en cara huy es poblada dels primers habitadors. E en temps daquest rey Gesebuto comença a preicar Mahomet la sua mala secta en la terra ò Mecha een las altres terras dela mar q̄ ara son de mozos.

Del rey ricaredo segons.

RIcaredo segon apres dela mort de sō pare Gesebuto cōmença a regnar en lany del sēyor.vis.cents e vint e cinch anys/e regna set mesos/e morisfadri e de fort poca edat/ e per ço cō regna poch nos ha cōtinuat dell mesauant.

Del rey Sentilla.

DE continent que Ricardo fo mort alçaren los Gots per rey Sentilla en lany del senyor. vj. cēts/ e vint e sis/ E aquest Sentilla es estat Capita ò gots en temps del rey gesebuto molt bon Caualler sforçats e molt saui/e discret en la guerra/e per ço los Goths lo prengueren per rey/e tant com regna guanya totes las terras que los Romans en les hespanyes tenien/e hague ab aquells moltes batalles de que sempre fo vencedor en tant que aquest fo senyor de tota Hespanya e en lo temps daquest rey los Gascons conregueren tota la prouincia de Tarragona/e decōtinent q̄ hosabe aplega tota la sua host/ e vengue cōtra aquells/e ò stroç als tots/e mata molts dells en calçāt los per tota la lur terra deposant los de lur senyoria ētant que los dits Gascons vengueren a venia e per quels pdonas meterē lo entre mans allur cost/e despesa la vila de Olit en Nauarra: Aquest rey fo molt catholich/e molt gracios e huma a sos vassalls/e molt brau e terrible a sos enimichs/e fo molt amat en les Hespanyes : crida uen lo tots los pobles pare ò lis pobres. Morien Toledo ò molt grā enfermetat/en lany de nostre senyor: Sis cents/e xxxvj. E en aq̄st any prengueren los Mozos Hierusalem/e tingueren lo ḡdos anys assetiat/e segons he trobat scrit ē la chronica del Archiu real ò Barcelona apres daquest Sentilla regna son fill Reximiro mas no diu q̄ qui temps sino que apres òll regna son germa Sisanando.

Del rey sisanādo

SIsanando apres la mort de Sentilla cōmença a regnar en lany de nostre senyor Sis cents e xxxvj. E regna cinch anys/e nos trobe scrita cosa algūa dell digne de memoria sino que en lo tercer any de son regnat comença concel general en Toledo lo ql vengueren tots los Archabisbes/e Bisbes de totes les hespanyes/a hon fozen ordenades moltes coses en seruici de nostre senyor deu/e en profit/ e augment de la religio Christiana/e aquest fo lo quart concell qui celebra en Toledo. E en temps del dit rey Sisānando morí sanct Eugeni arcabisbe de Toledo. E diu mossē Diego de valera en la chronica ab de hes

panya que nos troba scrit aqeust Rey Sisanādo a hō mozi ni hō no Ejo qui fas la presēt bistozia he trobat en huna gran chronica de Despanya cō lodit Rey sisanando mozi en la Ciutat de çaragoça de malaltia cozpozal en lany de nostre senyoz ỏ quarāta hu. e trobes scrit que en son temps: ço es en lany de nostre senyoz sisce ns. xxxviij. que Constanti fill ỏheracliō Empadoz succehint en lo Jmperi dels Romans lo quart mes ỏl seu imperi so mozt per ver i que li dona Martina sa madr asta la qual ab Jdro patriarcha de Constantinoble e ab son fill appellat heraclion germa del dit heraclion vsurpa lo dit Jmperi dels romans Empero apres lo Senat de constātinoble feu tallar lo nas al dit fill dela dita martina: cō a vsurpadoz del dit Jmperi e ala dita Martina la legua. E fou los dos judicats: e soragitats lo dit Jmperi.

Del Rey Sentila segon.

LO Rey Sentilla segon comença ha regnar en lāy de nostre senyoz sisscens e. xli. E regna quatre anys. En lo qūl tēps n os troba res hajafet digna ỏ memozia sino que feu celebrar en Toledo dos Concells generals en los quals foren cō firmades totes les coses: que p Sisnando foren ordenades: e altres moltes molt mes necessaries e pfitoses/ En la ordinacio deles quals so lo principal sāt Jsidoro Archabisbeỏ Siuillaq lauoz era primat ỏles hespanyes E mozi aquest benauenturat sanct Jsidoro molt sanctament en la ciutat de Siuilla a. iij. dies ỏ Abrill del any de nostre Senyoz sisscents quaranta tres: en edat molt prouecta. E mozi aquest rey Sentilla de malaltia cozpozal en la Ciutat de zamora.

Del Rey Tulcas.

APres dela Mozt del rey Cintila alçaren los Goths per Rey son fill Tulcas. E comença a regnar en lāy de sisscēts e quarāta cinch e regna dos anys e tench son regne en pau per tot a que st poch temps que regna e so molt bon chrestia huma benigne e liberal: e confirma totes les coses que los bōs Reys antecessors seus hauian ordenades en les hespanyes e mori en Toledo cō a bō e sel Christia/ e so molt plozat per tots: per la gran sperança tenien segons son bō viure que seria molt bon Rey.

Del rey Eyndefindo.

DE cōtinēt quel Rey Tulcas so mozt Sindesindo pres lo Regne per força en lany del senyoz sisscents quarāta. E regna deu anys e en lo començament de son regnat tre/ mes supplicar a nostre sanct pare que la primacia ço es la major potestat o dignitat deles sgleses de les hespāyes fos en Toledo: o en Siuilla/ olla hon al dit Rey pargues esser millor e lo sanct pare o atorga: e axi la primacia tēgue Siuilla en pau en tot lo temps de aquest Rey per quant lauoz hauia gran contencio e discordia entre Toledo e Siuilla sobre aquesta primacia la qual latine dicitur Metropolis: e axi fou appellada Seuilla Metropolis hispanie. Aquest Rey confirma totes les coses que sanct Jsidoro hauia ordenat. E en aquest tēps hauia en Siuilla vn

la praes. la mort de sisam ando

Archabisbe natural de Greciaa pellat Theodisco lo qual era mal home Jatsia se demonstras molt home debe:re corrompes abla sua demonstracio de sãcte dat algunes scriptures composres per sãct Isidoro les quals encara no eren demonstrades:re posaen aquelles algunes errors a nostra Fe catholica. E com li fo prouat lo contrari lo Rey lo fo cõdemnar per heretge. E condẽnat: que so aquest Archabisbe per heretge decontinẽt fo bandeiat ò Siuilla:e lauors ell sen passa en Aphrica:e seu se morc prehica grans mẽtides:e falsedats (contra la fe) de nostre Sẽyor dù Jesuchrist E p aqsta causa com lo rey Eindesindo mana passar la primicia dela Esglesia ò Seuilla a la esglesia de Toledo:aricõ antigament la solia tenir. E feuce lebrar lo seten Consili en Toledo e foren hi quatre Archabisbes:e bisbes:e los procurados dels altres prelats deles Hespanyes q̃ per Justas causes no hi poguerẽ venir:emes hi comparague altra molta Clarecia:e tots los grans Sẽyors dl regne. E aq̃ forẽ fetes moltes Leys constitucions:e statuts molt profitoses ala Religio Christiana. E fo aq̃ elegit per Archabisbe de Toleda sanct Eugenio E aquesta electio fo tremesa per lo dit rey al sanct pare supplicant lo que aquella confirmas decontinẽt com a bona:e sancta. E mes lodit rey per son Embaxador que era vn sanct home bisbe de çaragoça appellat Tagia feu supplicar al dit sanct pare:que tremetes al dit rey los Morals de sanct Eregori. E lo papa respos al Embaxador q̃ segõs lo gran nombre dels libres qui stava enlo Thesor dela Esglesia seria cosa molt greu de trobar ell lo libre q̃ de manana. Car nunquetal libre hauia pogut trobar tant no l hauia fet cercar. E lo dit sanct bisbe fo molt desconsolat da q̃sta respost:e veẽt no poder aconseguir la peticio sua demana li fos dada licencia per nostre sanct pare que al menys ell pogues vellar:e orar en la Esglesia major:e nostre sanct pare ne fo cõtent. E lauors lo dit sanct bisbe ana ala Esglesia dels Apostols sanct Pere:e sanct Paubre posas alli ab grã deuocio en oracio:e quasi en la mija nit apareguerẽ li los dits Apostols:e ab ells sanct Gregori en molt gran claredat he digueren li lo loch hon dit libre se trobare. E lendema lo dit sanct bisbe tot aço recompta al dit Pare sanct. Lo qual de continent mana cercar dit libre. En aq̃ll loch: que los sancts Apostolls hauien dit se trobarẽ. E ari lo troba ren:eab molt grã alegria lo sanct Pare mana dar lo libre al dit sãct Bisbe. E en aquesta forma vẽgueren los Morals de sanct Gregori en Hespanya. En aquest temps al çaren los Gotths per Rey a Receisundo ab son pare Eyndasindo Juntamẽt. E regnarẽ quatre ãys e vint dies pare/e fill. Aq̃st Rey tengue les Hespanyes ẽ granpau e traquillitat/e no cessaua de conuertir ala fe catholica les persones preses ẽ crim ò heregia/o apostasia si conuertir nos volian los bandajaua ò totes les hespanyes ò tal manera que tota la terra era neta de Jubeus. e heretges/E seguis que stant aq̃st Rey en Toledo se en malalti; de tal manera que en la dita Ciutat de Toledo finis sos darrers dies.

Del Rey Recisũdo en son temps viuia lo benauenturat

sanct Alifonso/o Ildefonço.

Apres dela mort d Sinda lundo romas per Rey sō fill Recisundo lo qual cō dit es fou alçat p rey Juntament ab l odit son pare Linda sundo. E comença sol a regnar/en lany de nostre senyor sis cents. E .lvij. Regna axi sol .xviij. anys/e xi. mesos. E en lo començament d son regne conuoca Concili en Toledo juxta la forma tēguda per sō pare. E en lo vij any de son regnat cōgrega altre Cōcili en Toledo En aqst any fon expellit del regne de França lo Rey Theodorico e en loch de aquell posaren son germa Belderico que regnaua en Austria q es en Alamāya/e Theodorico se mes a Monjo en lo Monastir de sanct dionys de paris. la historia francesa appella aquest Rey Terri germa d lotario loql ans dell hauia regnat quant expellíren dl regne son germa Gilberto. En temps da quest Rey entraren los Gascons en Despanya E lo Rey aplega totes les sues hosts e vengue contra ells de tal manera que mataren molts de dits gascons. en aquest temps morí Eugenio Archabisbe sanst de Toledo. e posaren en loch d aquell sanct Ildefonso lo qual era Monjo de molt sancta vida/e d ben linatge e dexeble de sanct Isidoro en temps del qual vengueren en despanya los heretges de França Gotthica appellats Pelayo e Tendio/e ab la llur heretgia corrōperē molt grā part dla gent de despanya negāt la verginitat de nostra senyora sancta Maria. E com lo beneueturat sanct Ildefonso aço sabe disputa ab ells en publich/e confonels ab moltes sanctes/e approuades auctoritats dls testamēts vell/e nouell e ab les sues sanctes predicacions reforma la gent de despanya en lo vertader coneriment dela vergi nitat d nostra senyora E feu expellir los dits heretges ab gran deshonra llur deles despanyes ep aqst seruici fet per sanct Ildefōso ano stra senyora la verge Maria ella li apparech ab gran companya dls Apostols/e altres sancts anant ell a matines acompanyat de molt clerici/e de molt poble lech ab cā dles encenses en les mans/e en p sē cia d tots li dix la senyora nostra per ço com tu ab se/e ab firme sahas cēyt los lōs dl teu cors ab cinta de vginitat/e has confirmada en los coratges dels Christians la gloria/e laor dla mia virginitat ab la luz/e gracia dla tua paraula pren aquesta vestidura q yo done a tu per que sies honrat en aqsta vida/e en laltra de gloria/e de sanctedat/e vestiras aquella en les festas depascha/e en los altres dies deles mies festes/e dls altres sāsts principals/e dcontinent nostra senyora despareigue/e lo sanct Archabisbe romas molt alegre ab lo glorios do dela vestidura que nra senyora li dona. E daq auāt mana lo dit sanct Archabisbe que fos celebrada la festa ques nomenada sancta Maria de desmbre/E des que morí lo dit sāct Archabisbe nūqua fon Archabisbe qui gosas vestir aquella vestidura sino lo Archabisbe sisberto lo qual p sos ōm erits fō deaquesta dignitat d Archabisbe d Toledo priuat pero en los miracles los quals son scrits d nostra senyora se recompte que aquest Archabisbe que vesti la vestidura d nostra senyora era appellat Sicario/e que las acostatant al cors qll mata. E aquest Rey Recisūdo fō home molt bo just deuot liberal-

Ildefonso Archabisbe de Toledo primer Mōjo d sāta vida.

gracies: e molt cõmu e tengue sos Regnes ab molta pau e cõcordia e morí sens infants enla vila de Bamba prop de palencia de ma- laltia que nostre senyor deu li dona lo primer dia de Setembre del any de nostre senyor sis cents setã ta e cinch. E per que morí sens in fants se mogue gran discordia en- tre los Duchs e Cõptes Gotths c cõ cascu volgues esser Rey speci alment lo Duch de cordoba a pe llat Eugurinebot del dit Rey e vrissa Duch de Cantabria: e Ju lia Compte de Granada: e lo no- ble Baro d alta sãch Pelagi per lo qual la fe christiana en hespãya fo saluada: e lo linatge real so man tengut aquests e molts altres del regne se leuaren vns contra altres esuscitaren entre ells grans gue rras. E finalment apres d moltes morts e dans seguits elegirẽ Rey apellat bamba segõs se segueix.

Del Rey Bamba e dels sues conquestes/e com morí en lo Monestir de pampliga.

VEngã ara a parlar dl noble e potẽtissimo Rey Bãba dueu saber primeramẽt que apres mort del Rey Retisundo elegiren los Gotths quel Rey de Bamba qui era molt bon Caualler e d millor linatge dels cauallers Gotths en lany de nostre senyor sis cents setã ta sis. E regna nou anys: e q̃tre mesos e accepta aquesta real dig- nitat contra tota sa voluntat car nos reputaue digne en gouer- nar e tenir tan gran cosa com es poble e perço no consentiquel no- menassen Rey fins que fos vntat com se acustũaua dels altres reys Gots que foren tots los magnats cauallers e gents de estima deles hespanyes en Toledo ab lo dit Bamba fo alli vntat e coronat per Rey en la Esglesia major de sanc ta Maria per mans del Archabis be Eurigo: e tots li prestaren ho- menatge: e prometen tenir lo per llur Rey e senyor: e juraren de es- ser li leals. E lo Rey Bamba jura que tendria sempre la fe catholica els guardaria tots llurs priuile- gis: e bones cõsuetuts e cõstums E apres que lo dit Rey Bamba fo vntat: e coronat en spanya de tot lo poble alli congregat li isque d la boca vna Abella: e vola molt alt en vers locel d que tots forẽ molt admirats: e alguns sauis qui aqui se trobaren digueren que los Reg nes de hespanya hauien esser per ell molt hõrats: e augmentats: y en lo començament de son regnat le uas contra ell lo compte d Nemes appellat Ilderico: e adherirẽse al dit Cõpte molts altres traydors e leuas ab tot son condat: e roba tots aqlls los q̃ls stauen ab grã de fig de veure lo Rey Bamba llur senyor E quant el rey Bamba sa- be aquesta nouitat mana juntar grans gents: e crida a paulo caua- ller natural de Grecia del qual lo dit Rey molt fiaua: e mana li q̃ fos capita deles gents dar mes cõ tra lo Compte Ilderico quis era leuat ab la terra e la d struhia e ro baua e aquest Ipaulo era hude a quells qui hauien prestat home- natge al dit Rey Bamba en To- ledo: e com fo ab la host del Rey primer la jũtas ab lo Compte Ilu derico: e fundas ast Remismun do Duch de Cantabria e a molts altres traydors: e tengue ab ells manya promet̃t los moltes grãs herctats e riqueses quel alçassen per Rey deles hespanyes e tota la França Gotthiga consentis en a

ço. E naquest temps los Gascons
començarē de fer guerra en la ter
Celtiberia. ra de Celtiberia qui es tot Arago
e part de Castella: e lo rey bamba
Dela victoria del Rey bāba cōtra los gascons, y fonch en persona cōtra los dits
gascōs: e destruils en mata molts
dells: pres los la terra: e posala en
Senyoria sua: e los quiromangue
ren en no fer guerra al dit rey so
rē apellats leals vessalls. E axilo
dit rey les pdona: esparti ab grās
hosts les q̄ls partiē quatre parts
la vna en via ala prouincia de Na
uarra ab vn cosi seu apellat Desi
derio. E la segona host tremes ala
terra de Cathalunya hon hauiē
jurat q̄ Rey lo dit paulo. E la ter
ra host mana fos derrerament: q̄
tolosa. E ab la quarta host lo rey
Cō Barcelōa se alsa per paulo. bamba ana: e pres lo camī de bar
celona ques ara alçada per dit pau
lo: e entra lla decōtinēt lo dit rey
bāba p̄ força darmes. E dalli par
Nō. ti: e fos tots los castells: e lochs
quis eren rebellats contra ell de
hon hague molt gran preſa de Or
e de Argēt: e seda: e altres moltes
Joyes: e tot ho parti cōa Rey
liberal entre les sues gents sens
pendre per si: ne tenir ne cosa al
guna. E daquiauāt fou molt amat
dels seus. E pres lo castell de Cob
liure al donch Renusmundo: e al
gūs altres traydors: e leuals pre
sos ab ell: e hu ō aquests traydors
quis appellaua Seuerino escapa
de Colliure: e ana sen fugint a Nar
Seuerio. Paulo. bōa: e dix al dit ſPaulo tot lo que
lo dit rey bamba hauia fet. E lo dit
paulo hague tan gran temor que
no gosa esperar lo rey: e ana sen fu
gitiu per ala Ciutat de Nimes. E
Magalona. la gent del dit rey combate la ciu
tat de Narbona: e entra en aq̄lla
per força de armes. De alli vēgue
lo rey Bamba a Magalona: e cō
batela per mar: e per terra: e pres
la per força darmes. E ō alla ana
contra Nimes hon stauaſPaulo lo
traydor: e ab ell molts altres tray
dors: e gran gent de fransesos qui
li ajudauen: e posa los siti sobre la ciu
tat: e combate aquella per moltes
parts tot vn dia: e vna nit. E fins
lendema per hauer perduda mol
ta gent no pogueren pendre la ciu
tat: e entraren li axi per força dar
mes: e los Gotths anauē per los
carrers matatants: e ferits quāts
trobauen: e los qui pogueren me
teren se ab lo dit paulo en vna for
tales a hauia en dita Ciutat: e prega
ren ha Giraldo Archabisbe de
Narbona lo qual hauien pres p̄ for
ça que suplicas al Rey Bamba
quels perdonas que ells se darien
al dit Rey: e lo dit Archabisbe
vengue al dit rey reuestit en habit
pontifical cō si hagues a celebrar
missa e fica los gēolls en terra da
uant lo dit Rey e plorant li dix.
senyor nosaltres eram contra tu
e no som dignes ō hauer perdo car
nostra errores ja sabuda per tot
lo mon: y encara enlo cel per so
que hauem trencat lo homenatge
que hauiē prestat: ab tot aço seny
or la tua pietat sia sobre nos a hon
q̄ no la merescā e no fartes la tua
spasa fins ala fi e perdōa nos prest
car si axi no ho fas no hi restara de
nosaltres algu aqui perdones. E
com lo dit Rey Bamba qui era
molt benigne mogut ō pietat pdo
na los en esta guisa quels perdo
naua la vida: e se vehes per cort la
pena que deuien hauer e lo Archa
bisbe torna supplicar al dit Rey
q̄ls perdonas la justicia e lo Rey li
respos veurembo: e basta vos Ar
cabisbe q̄ auos sol perdō del tot: e
abaço lo Archabisbe se parti del
rey tenint li amerce lo que hauia
manat. E ō cōtinēt lo Rey mana

Comen rrarē la Ciutat de Ne mes hō era paulo.

La ora cio de l Arcabisbe d̄ narbona feta al rey bābaper restauracio dpaulo ealtre dela ciutat d̄ nemes.

Cõtragueren paulo e los actes traidors de la foſa e que dix lo rey bãba.

que traguessen dela dita forca o castell lo dit paulo e los altres traydors qui ab ell stauen e trobaren lo amagat en vn soterrani de vna coua e prengueren los per los cabells dos richs homens e portarẽ lo deuant lo rey bamba e lo dit rey quant lo veu dix grans gracies a deu qui axi hauia abaxada la superbia de paulo e mana quel tengüessen be pres e guardat ab los altres sos companyons en la tracio fins que fossen jutjats per cort e mana soltar tots los francesos e feu los dar bens per passar la vida fins arribassen allur terras e de continẽt lo rey mana tornar tot loque haui en enderrocat en la ciutat e soterrar los morts e curar los queeran nafrats e mana tornar ales esglesies tots los thesors que dit paulo hauia robat y encara mana que portassen dauant ell paulo e alos companyons posats en cadenes: e uenguts lo rey dix a paulo coniurte male bestia per aquell deu quit ha fet que digues aci deuant tots si yo te fet algun dan o alguna por que haguessen color de ser contra mi tant cruel cõ has fet: e paulo dix. Senyor per aquell deu q̃m has conjurat yo jur que nunqua de vos rebi fino molt be e mercey per vos so estat sempre ofençat ehõrat mas lo diable mes al meu cor de fer lo que he fet de continent lo rey mana traure alli en spanya lo homenatge que paulo hauia prestat en toledo iunctament ab los altres grans del regne en lo dia de la sua coronacio e axi mateix hi feu traure lo juramentque paulo hauia de sos companyons que no tẽgüessen per rey lo dit Bamba e q̃ sempre fossẽ en sa ajuda cõtra bãba fins ala mort e tot aço vist mana lo dit rey a tots los grans qui alli

Sẽtencia contra paulo e sos companyõs traydos al rey bãba.

estauen que vehessen lo juy que en talcas se deuia dar e que decontinent hodetermenassen e los richs homens e cauallers e senyors de palacio determenaren que paulo e tots los qui ab ell foren es coniuraren en la mort de llur senyor natural y en dan dela sua terra e q̃ trancaran lo homenatge que li tenien fet deuien morir a mort ò traydors e lo rey determina quels guardassen la vida per quant los hauia atorgat al Archabisbe de Narbõa estant axi en Nimes vench noua al dit rey que gran gent de frança venia a socorrer a paulo de que lo dit rey hague gran pler e mana posar totes ses gents a punt per dar los batalla y esperas alli per algũs dies y en aquest temps vench altra noua que hun duch de frança corria la terra de Beses e decontinent lo rey bamba caualca ab molt grã preſa e ab tota la sua hoste com lo dit Duch sabe la caualcada de dit rey lexa tota la caualcada que leua ua e voltas fugint ames anar ala sua terra de manara que lo rey nol pogue aconseguir e lo rey se volta a narbõa e mana reparar los murs e bastir e furnir les fortaleses e partis per hespanya e mana que tots los quil hauien acõpanyat sen tornassen a llurs terres e que los fos donat tot llur stipendi quels era ò gut y encara la despesa fins que fossen arribats allurs terras e pres sõ cami pera Toledo que auia sis mesos que era partit e quant arriba a dues leguesans ò toledo feu tres quilar en creu lo dit paulo e tots sos companyons e feu los raure les barbes: e traure los vlls e manals vestits de saques e caualcar en senglescamells: e paulo anaua deuant ab vna corona de peu en lo cap e tots los altres apres ell des-

calços e tots ab cordes. Axi entren los traydors desonradamẽt en la ciutat de toledo e desque lo rey estigue en la ciutat de toledo rebut ab gran alegria feu reparar los murs dela ciutat e feu sobre los portals posar loses de marbre ab lettres en lati quien vulgar catala es la sentencia aquesta seguẽt Lo noble rey bamba alça e millora dela noble ciutat de toledo ab la ajuda de deu y dela sacratissima verge Maria senyora nostra per augmentar y excelsar la honra e nobleza della: e mana posar en lati letres en les torres ho campanars deles sglesies que de lati en vulgar nostre catala diuen axi. Uos altres sancts de nostre senyor qui sou honrats en aquest loch ho esglesia saluau e honrrau aquest noble poble: e alli lo dit rey bamba mana cridar los principals cauallers quil hauien seruit en aquesta guerra: e feu los donatius remunerant a cascu segons qui era e segõs los seruicis que li hauien fet: e donals licencia que len tornassen a repassar en llurs terres: e aquest noble rey bamba lo conuoca hon sen consilli en Toledo en lany de nostre senyor sis cents setãta nou en lo qual concili foren tots los prelats deles hespanyes e alli los afirma tots los priuilegis e los bõs costums que los reys predecessors sens los hauien e reparti les terres que deuien esser subiectes a cascu dels bisbes e contra bisbes hauien esser sufraganis e subiectes a cascu dels Archabisbes: e confirma la gracia e libertat que lo bisbe de Leonte del papa de no esser sufragani ne subiecte a negun Archabisbe per esser cap del regne molt antich e confirmales primacias deles hespanyes ala esglesia de Toledo y en lo nouen any del regnat de aquest rey Bamba vengueren en hespanya docents cetanta naus molt grans de alaps

e destroyren moltes terres de aquellas e hi mataren moltes gents e decontinent que lo dit rey hose be tremes contra ells sos capitãs molt be acompanyats ò gran gẽt de armes e los Alarbs foren vencuts e preses totes les llurs naus e la major part dela gent dels dits alaps morta e presa e axi los dits capitans sen tornaren al dit rey ab gran honra e ab tota la dita presa y en aquest temps vn compte quis appellaua eurigo lo qual volia mal al dit rey e seruil de copa e mescla en lo vi dela dita copa tals metzines que acabat lo dit rey de beure les metzines ab lo dit vi perde la memoria e decontinent los grãs senyors qui ab ell eren creents e sel algun altre mal consellaren li que confessas per la por tenien no morts de continent e confessat que hague mana lo aportassen en lo monestir de pampaliga e decontinent que fo en lo dit monastir rebe lo habit de aquell orde e fo fet monio e visque en dit monestir axi monjo per. vij. anys. hon mori mõjo molt

Dels epigrammas posats en la ciutat e campanas dels sglesies de toledo en la hor del rey bamba.

Nõ: la gran diuist deleo e deles primacias dles hespanyes.

sanctament en lany de nostre senyor sis cents e noranta dos anys e apres la destructio de hespanya en lany de nostre senyor mil e do-cents setanta e set dō alfonso rey de castella qui fo elegit per Empe rador fill del rey don Ferrando mana portar los cos del dit rey bā ba dela vila depampaliga ala nob le ciutat de toledo e feulo soterrar

Dela se pultura del rey bamba.

molt honradament enla esglesia ō sancta leocadia la noua ques diu de Alcaçar.

Del Rey eurigo.

Apres que lo dit rey Bamba renūcia lo reg ne los gotths elegiren per rey eurigo en lany de nostre senyor deus sis cents vuytanta cinch e regna set anys aquest eurigo era cosmogra so del Recisundo e nos lig dell co-sa alguna digna ō memoria saluat tres concilis que conuoca en tole do en los quals aprova totes les coses ja ordenades en los concilis passats. En temps daquest rey mu ri lo Rey theodorico de França e regna apres dell son fill glodoneo lo tercer en aquest temps mateix so en toledo lo Arcabisbe Julia so canonizat per sanct / emori aquest rey eurigo de malaltia en toledo.

Capitol que tracta deles generacions qui tracta dels fills de noh e quines prouincies pobla ren abans dela particio delas len-guas quina terra poblaren.

Sapiau que lo dit princi pi espos at per mōestar ab verita t dō agueren prin cipi e començament los qui poblaren hespanya per que ō ueu saber que del primer fill de no he apellat Sem isqueren los fills e generacions seguents ço es cla-ut affur arfaxar vll Egeter e stilla qui engendra hobet ō hac-ū. fills la vn ha nom Jatan e laltre Feley en temps dels quals so diuisada la terra De cam segon fill isquerē los fills e generacions seguents ca-nan cus mestray me sur de canaam isqueren les generacions de sus dites enlo primer capitol. Cus mestray me fur no foren maleyts per que del dit cus hisque saba e quilla e fabatatre altres fills: e de ia fet tercer: fill de noh e isqueren vns fills somer magog maday ianan tu bal mosoch e tiras e daquests daua llaren assenen rifach togorna e li sa seamda dauin e molts daltres e totas les ditas generaciōs aps lo diluui segōs se troba en la biblia e axi q̄ ho recōta lo grā arcabisbe toleda appellat Rodrigo en les su es istories e aximateix ho hā dit altres generaciōs philosofs pob-larencertes prouincias en asia sō aqstes caldea domas Sozia erme nia assiria en la qual aps niniuela grā ciutat empero totes les parts

del mõ erã vagues e buydes ço es la mes part ò asia africa e europa e com en aquell tems totes les generaciõs fossen sots vna lengua e del linatge del fill maleyt de cã se fos leuat vn tirã al qual appellaué nãbrot lo qual se hauia subjugades aqllas gẽraciõs ptirãnia en cara p grã supbia q̃ en ell era fetes rey delas dites gẽraciõs e aqst fou lo primer rey del mõ e fins lauors en aqll tẽps totes les gẽraciõs q̃ eran exides ol fill ò nohe aguessen stat cascũs en lur habitacio sens diuisio algũa e lo dit nãbrot rey no cõtent daqlla senyoria e p la grã superbia q̃ en ell era volgues q̃ aquelles gẽraciõs ò sus dites fessen hu na torra la qual es appellade ò babilonia volent p aqlla torra lo dit rey pujar al cel en la qual edificacio de torre nostre senyor deu per lo gran peccat crim contra ell comes per lo dit rey nambrot diuisi e departi aquelles generaciõs en diuersitats de lẽguas ql hu no entenia laltre p lo qual peccat lo coratge deles gents foren plens de hodie de mala voluntat: e ladõcs per la diuersitat deles lengũas les vnes gents se acostaren ales altres de llur linatge: y axi de pertiren los vns dels altres per que los fills de Sem romangueren en Asia e los fills de Cam poblaren Africa e los fills de Jafet poblarẽ Europa ab les confinias despanya pero tots hagueren part en Asia mas per tal com lo present dictador no entenem parlar en la prosét istoria sino dela generacio de aquells qui poblaren Hespanya lexades les altres generacions entẽ parlar delas generacions de Jafet los quals poblaren Hespanya axi com deuall hoyreu.

Capitol que tracta com Pelegri se feu rey en Portugal apres la trahicio del comte Julia.

Vos e dit la generacio dels Reys Gotths quina fi feu vos dire dõ hagueren començamẽt los Reys de Leo e de Castella e apres la malesa del Compte Julia. Deueu saber que apres la trahicio del Compte Julia alguns crestiãs axi com de sus es ia dit se saluaren en les muntanyes delas esturias de Biscaya y esser los chrestians a iustats en les dites muntanyes los qui escampats eran se leuaren lur rey e Senyor vn gran Baro de linatge reyal dels Gotths qui era apellat per son nom propi Pelegri lo qual era molt deuot e bon Caualler: e apres per temps fo fãt rey del qual los reys de Leo: e de Castella han pres princip: e comẽçament lo qual rey Pelegri ab aquells pochs chrestians en curt temps hagueren cobrat lo regne de Leo e de Castella: e leuat als moros e apres lo titol de Rey de Leo e de la corona de Castella ep aquesta raho es lo primer titol ol Rey de Hespanya Leo y Castella e feu les armes de Leo e ò castella e aquest dit sanct Rey Pelegri fo molt virtuos Rey e regna en los dits regnes trenta sinch anys e apres fini sos dies en lauy que comptauem dela incarnacio. D. CC. xxxvij. anys e aquest Rey lexa huna filla qui fonch anomenada per son nom faucillia la qual p mort de son pare fonch ella Reyna dels dits Regnes y la qual fonch muller del Compte Alfonso delas Esturies qui fonch appellat Catholich regna en Hespãya. xxv. anys: e apres

morí e lexa vn fill apellat per son nom Alfonsolo qual apres la mort dela Reyna sa mare so rey dels dits regnes: encara aquest rey se intitula rey deles sturias e dels reys de sus dits descendẽts tots los reys de Castella segons recita lo gran arcabisbe de toledo en les suas istories que feu dels reys de Castella los qui vuy son reys son descendents dels reys desus dits e son estats pero hay hagudes moltes mutacions de senyors. ¶ Mes abasta que los qui vuy son deuallen dels reys desus dits que son stats los reys qui han senyoreiada hespãya la gran fins lo temps qui comtauem del any. M. cclxxx. e foren xxxij. reys segons en les istories de hespanya es recitat per o los regnes de hespanya tornaren a vna filla del darrer rey la qual so apellada per son nom dona major la ql so muller del rey don Sanxo de nauarra axi com vos sera recomptat per auant com perlarem dels reys de nauarra.

¶ Del Rey Egita.

EL os gotths vostres q̃ era mort eurigo elegirẽ per rey egita gendre del dit eurigo en lany de nostre senyor sis cents noranta dos e regna tretze anys a aquest rey so mal home donat a tota manera de vicis e peccats e desama molt los gotths e feu nematar molts de aquells e seguis que en lo dozen any de son regnat dona lo regne de galicia a son fill vitisa lo qual fo pijor que son pare aquest vitisa hun dia vench a rabens abdon tauilla duch de cantabria lo qual so pare del rey don pelayo el ab vna gran superbia pres vn gran basto e sens que no ley merexia li dona tan gran cop en lo cap que de aquell colp lo dit duch morí: e so soterrat en vna vila appellana la vos dozemanos e ara se appella palacios e lo dit pelayo sabent la mort de son pare tira prest al rey exita per ser li clamors del dit son fill vitisa e lo rey exita no volent lo scoltar mana que fos lo dit pelayo fora gitat e bandeiat de toledo hõ estaua: e lo dit pelayo de continẽt lexa toledo e tornasen a la sua terra e allinostre senyor deu lo volgue guardar per reparo de hespanya este maluado rey exita feu celebrar tres consilis en toledo e guar

Dela mort del pare del rey don pelayo.

dapoch lo que en los dits cauallsse hordena y en aquest temps se leua en Roma lo patri leo contra iustiniano Emperador e li leua lo imperi e mana li fos leuat lo nas el bandeja de tota la sua terra e nores menys tiberi pres per forza lo imperi del dit leo: e mana leuar li lo nas e la lengua: e que estigues en prese fins que morís e mes en aquest temps morí Clodoneo rey de França al qual succehí en lo regne Gilibert son fill.

Del patrici leo qui leua lo ym perial a iustimão.

Del Rey Vitisa.

VItisa comença a regnar apres la mort dl dit son pare en lany de nostre senyor deu. dcc. e dos. E regna deu anys aquest Rey fo molt gran Tiran/e donas a molts vicis e peccats/e a tota manera de luxuria/e dona libertat e licentia axi a clergues com seculars que prenguessen totes aquelles mullers que volguessen axicō ell faea e hauia fet e temēt lo dit Rey vitisa que per les maleses los regnes se alçarien contra ell: mana enderrocar tots los murs e fortaleses deles mes ciutats e viles: e castells deles hespanyes saluant ne algunes poques les quals no gosa fer enderrocar e mana trēcar les armes e fer enderrocar les armes e fer necauechs y exades: e altres ferraments donant los entendre que aço manaua ell fer per que tots visquessen en pau. E los abominables e detestables peccats ō aquest maluat Rey e dels qui seguien los appetits e cōdicions prouocaren la ira e senyoria de nostre senyor deu en tant que la major part deles hespanyes ab mort de infinides gēts fo posada baix y en lojou: e seruitut dels enemichs de nostra sancta fe catholica p la qual cosa lo diable enemich del linatge humanal dona ceguedat vniuersal en los coratges dels hespānyols per q̄ obeissen als manamēts del maluat vitisa e sembra entre tots discordia: e posa en los graus desordenada cubdicia: y enlos prelats luxuria y enlos letrats e sauis endret fluxedat e pereza ē tāt quelos regnes deles hespanyes q̄ los gotths possehien que eran tan grans que tenien ō mar a mar fins en la ciutat de Tamar la qual es ē Aphrica prop lo riu quis appella Ros que va per la ciutat de leon en frança e la parteix per lo mitg e hagueren a perdre axicom se perderen en lo temps del malauentur at Rey don rodrigo: y en lo tēps daquest maluat Rey vitisa estaua en Cardona. j. jurat apellat Theodofredo fill del Rey recisundo lo qual hauia criat petit infant e li pertanyia de dret lo regne: lo Rey egita tement que ley demanaria mana stigues bandejat en Cordoua e aquest infant Theodofredo se casa alli ab vna dona qūe venia ō linatge reale hauia nom ribona e lo rey vitisa ab aquell mateix temor que son pare tenia prengue Theodofredo: e mana q̄ li fossen trets los vlls: e axi ho volia fer don rodrigo mas ell treballa de posar se en seguretat car fugisen als romans e per la gran amor que los romans hauí en a son auí rey ren sundo donaren li gran ajuda e socors de gēt armada ab la qual sen vengue contra vitisa e dona li batalla en la qual lo vēcee pres e mana que li fossen leuats los vlls axicom ell hauia manat ō fer los leuar a son pare Theodofredo e mana quel posassen en aquest carcer que Theodrofredo hauia stat en Cordoua e allí morí de tal mort com merexia.

Muda ment de vos en Volūtat pnostres peccats.

Del Rey Acosta.

ACosta fill de Theodofredo comença a regnar apres dela mort de vitisa en lany de nostre senyor set sents e nou anys e regna tres anys e dell nos troba scrit cosa alguna digna de memoria.

Del Rey rodrigo e com en son temps se perderen les hespanyes.

DOn Roderich: e en altra manera dit rodrigo vltimo Rey dels gothsen hespanya comença a regnar en lany de nostre senyor set cents e dotze: e regnasetanys: esis mesos: e sembla molt en algunes coses per ell fetes impartinentment al Rey vitisa. En lo primer any de son regnat stant ell en Toledo mana obrir vn palau lo qual hauia molt temps stat tencat ab moltes tancadures pensant trobar hi algun thesor en lo qual no hi troba altra cosa sino vna cara tancada ab tres claus la qual per manament de dit Rey fo vberta: trobas en aqlla vn gran drap de li en lo començament del qual stauen scrites letres en latí dient axi quant aquestes tancadures seran vbertes e la cara sera vberta: e loque en ella stasera vist gents de tals figures quals stauen aquest drap pintades entraran en les hespanyes: e les guanyaran: e seran senyors de aquelles e ãnt lo Rey rodrigo hague legit aquestes tals letres fo molt torbat: e hague gran enuitg per hauer ell hubert lo dit palau e feu de continẽt tornar lo dit drap e cara en la manera que primer stauen. E per q̃ sapiau com stauapintat lo dit drap vos dire loque n he trobat scrit en histories de hespanya: en lo dit drap stauen pintats homens a cauall de vista e gests molt spãtables vestits de moltes colors: e entocats de tals tocas cõ huy van los Arabs: o Moros: e tenen en les mans spases e balestes: e banderes alçades de molta diuersitat de pintures. De la qual cosa axi trobada com es dit lo dit Rey rodrigo: e tots los qui ab ell se trobaren forẽ molt spantats. E deueu saber que en lo dit tẽps era costuma que los fills: e filles dels grans senyors se criauen en lo palau real: e entre les altres donzelles que lauors se criauen en casa del dit Rey rodrigo hi hauia vna donzella appellada caua filla del compte Julia la qual era molt bella: e graciosa e seguis que lo dit Rey don rodrigo hague de tremetre lo dit compte Julia en França per Ambaxadors: e entretant que lo dit Ambaxador triga venir dela dita Ambaxada lo dit Rey don rodrigo mogut de libidinosa amor vers la dita caua: no dubta forçar e corrompre la virginitat ò aquella. Es veritat que en altres croniques de hespanes scrit lo contrariço es que feu la dita carnal lo dit Rey ab la muller del dit Compte Julia la qual axi mateix era molt bella/e gracioса/ e com lo dit Compte Julia torna dela dita Ambarada e sabela mal uestat que son senyor hauia fet que ell per quant era home discret dona entendre en la dita mal uestat ell no saber hi cosa alguna E explicada la dita Ambaxada/e y expedits tots sos negocis ell se partidel dit Rey sens licẽcia sua ab samuller filla/e familia altra sua y en lo mig del Juern passa la mar e arriba a Septa terra de moros e parla ab vn Caualler Moro appellat Muça al Abolilo qual tenia aquella terra per lo Rey moro ap

deles pitures trobades ẽ lo drap.

Del cõpte Iulia com sen passa ha Septa per ter a ãmoros.

pellat Ulit loqual lauors stauaen Arabia/e ab vn gran secret li dix que si ell volia pendre/e subjugar ala senyoria del dit Rey Moro la Hespãya ell li daria forma:com cõ qstaria/e pendria aquella E com aquest Caualler moro tegues antiga amistat ab lo dit cõte Julia el tenia en gran reputacio/e per home de molta veritat/e bondat don a fe ales paraules que li dix ò conquistar Hespanya/e ò continét ho trames a dir al dit Rey moro son senyor.lo qual Ulit hoida aq̃ sta noua sen vengue de continent en Frãça/e trames a dir a Muça q̃ trametes vn Capita en hespanya ab lo dit Comte Julia ab algun nombre de gent darmes sols per tentar si era veritat lo que lo dit Cõte hauia dit/e q̃ ell noy passas ab lo dit Capita p q̃ noy rebes algun dan E decontinent lo dit Muça trames ab lo dit comte vn Caualler moro appellat Tarife ab cent de caual/e q̃tre cẽts pehõs e passaren a Tarifa hon hauia altre nombre ò gẽt darmes la q̃l vila tenia altre nom/e p aqst capita Tarife appellarẽ la vila Tarifa/e dalli trames lo dit comte Julia asos parẽts/e amichs q̃ li vẽguessẽ a fer socors expressãt los aqlla iniuria e malvestat li hauia fet lo Rey rodrigo/e alli en la vila ò Tarifa se cõcertarẽ tots ò fer la guerra en hespãya/e dalli ferẽ la pmera etrada en Algema la q̃l lo dit comte julia p lo dit Rey don rodrigo/e robarẽ la tota/e correguerẽ moltes viles/e lochs ò la ribera ò Gualdaquir/e ò struirẽ/e tallarẽ tota la terra levãt los molt grã pfa ò bestiar/e psones/e tornarẽ allur capita Muça molt alegres/e richs E en aqst temps lo dit Rey Ulit se feu venir Muça p saber cõ stauẽ los sets ò hespãya/e sabut lo dit Rey Ulit sen alegra molt/e li creq̃ lanimo ò cõqstar aqlla/e p ço manasossen prests.doze mil de caual/e molts pehons/e apoch a poch ab naus de mercaders los feu passar en hespãya/e ajustaren se ab lo dit Tarife/e ab lo dit Comte Julia en la Ciutat de Gibraltar la qual en aquell temps se appellaua Galatarif.E com lo dit Rey Rodrigo son certificat dela venguda dels Moros trames contra los dits e nemichs seus vn cosingerma seu appellat Jnigo.lo qual batalla ab ells moltes vegades/e tostemps son vencut/e ala ñ morí en la batalla/e tota la sua gent desbaratada/e perduda.E dalli los Moros se reforçarẽ molt/e anarẽ entrant per la terra robant matant cremant/e destruint quant trobauen e en aço dauen loch les gents de hespanya que stauen desarmades anres/e folgades dela longa pau hauien tenguda/e perço se leuaren ari pendre/e matar com a homents malauenturats/e de flach coratge.E aquestes coses ari fetes lo Comte Julia/e Tarife sen tornaren riquissims/e alegres ab les grans preses al lur Capita Muça he decontinent.los quals los mana tornar en Hespanya ab molt major nombre de gent darmes que primer.E com lo Rey don Rodrigo sabe aço aiusta molt grans fustes/E vengue contra la dita gent darmes los quals troba prop de Sidonia la qual ara se appella Xeres en la ribera de Gadalet.E los Christians stauẽ deça lo Riu/e los Moros della. Altres han escrit que aquesta batalla fonch en lo Camp de Sigonera: que es entre Lorca/e Murcia/e com se vulla que sos ni

sta. la batalla se dona malauentura damẽt q̃ dura vuyt dies: ço es del hvn diumenge al altre subseguent en tãta manera que nos podia conexer qual a part hagues a la victoria. En lo qual temps moriren de cascuna part infinides gents. E lo rey Rodrigo anaua sobre vn carro: e sobre aquell vn lit ò mar fil assegut ensa cadira real ab vna corona dor en lo cap guarnida ò pedres preciosos/e perles/e vestit de vna roba dor tirat/e lo carro ql portaua tirauen quatre molt grãs Caualls al costum dels Reys Gotths. E lo Comte Julia/e sos parents Gotths que ab ell anauen reforçauen los Moros tant cõ podien/e dos fills del Rey vitisa q̃ allí stauen ab lo Rey don Rodrigo q̃ tenien per lo dit Rey Rodrigo: ço es hu/la dreta part dela batalla real/e laltre la sinistra. hauien concertat la nit ab Tarife/e ab lo Comte Julia que aquell dia apres ells ab lur gent fugirẽ/e axi seria lo dit Rey don Rodrigo vẽçut. e aquest concert feren per quant Tarife los promete q̃ls tornaria lo regne que lo dit Rey don Rodrigo hauia leuat de llur pare vitisa/e los traydors per cupdicia ò regnar ho metteren axi en obra com hauien concertat no dubtãt trencar sacramẽt/e homenatge p ells prestats aldit Rey Rodrigo E com vẽgue laltre dia ques mogueren les batalles ells fugiren ab tota la llur gent/e axi p la llur gran malestat/e traycio les batalles del Rey Rodrigo retrahẽt fugirẽ E com lo Rey don rodrigo que era Caualler molt sforçat vehes tan gran traicio lexa lo carro/e armas/e caualca en sõ cauall e comẽça a batallr molt brauamẽt e esforçar la su gent/e ab aq̃st grã esforç sostengue molt la batalla e la força/e a la fi aquesta sua gent giraren les spalles el lexaren vencer com a homens vils/e couarts desemparats òla gracia ò du/e lauors lo malauenturat Rey rodrigo se perde que viu ne mort no sẽ pogne altra cosa saber sino q̃s trobaren en la ribera ò Badalet la Corons e roba/e caual/e sabates guãides de pedres/e perles del dit Rey dõ Rodrigo E apres passat algun grã temps han volgut dir algus que lo cors del dit Rey rodrigo se troba en lo regne ò portugalẽ vna ciutat q̃s diu visca hõ se troba vn marbre de sepulchre en lo qual a vn epigramma qui diu axi: hic jacet Rex Rodericus vltimus rex Gotthr. defecitq; in eodem bello tota nobilitas Gotthr. e aps p los dits Moros no obstants les forces e valenties òls dits Gotths tota hespanya ab ferro flama y fam: fõ destruida e allur senyora subiuga da. E la dita batalla comença en diumenge. E finien lo diumenge prop seguẽt q̃ comptauen. xj. dies de setembre del any de nostre seyor. D C Lxix. per tant es de notar que en aquest temps se perderen les hespãyes. E comẽça la ò solatio daq̃lles en lãy ò nre sey or. D ccxiij.

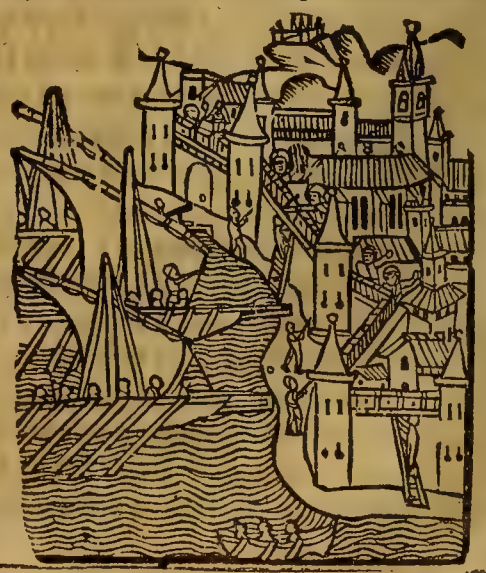

RAbo per que foren prostats lo Rey Rodrigo: e son predeceſſor vitiſa e tatola Hespãya: o Hespanyes.

ESi algu diligẽt mẽt volra Inueſtigar: e dir que noſtre Senyor deu per mes tan gran flagellen Hespanya: breument ſe pot dir que per pecats dels princeps Rodrigo: e ſon predeceſſor vitiſa. Car vitiſa fo Rey dels gothis molt cruel flagicios: e effeminat molts mals ſembra en hespanya a pler dela carn/trencant lo fre dela pudicitia donant ſe a moltes fornications. E Sodomíes lo ſeu poble/a laſciuia/e luxuria inclina fins als chreſtians quels mana cõtra volũtat del pare ſant que tengueſſen Mullers/e en res no obeiſſen al dit ſant pare/ſino a ell/e aço ſots pena de mort/e tornaren los dits chreſtians tan Irregulars E flagitioſos que biſbes/e los altres Miniſtres dela. Eſgleſia vengueren a menyprear los diuinals officis/ eccleſiaſtichs ſacramẽts To ta nobilitat: e ſauieſa dels Gothis en aqſt temps era tant donada ha Fouit: Luxuria: galofraria: e a infinits vicis: que prouocarẽ noſtre Senyor deu a Ira. E aqueſt Vitiſa encara ſo tan mal Rey: e tiran/ que vẽgue en ſen y reprouat. Car no dupta de enderrocar: e ſubuertir: quaſi tots los murs deles Ciutats caſtells/e viles de ſon Regne/perço que lo poble reſiſtar no li pogues/exceptats algunes muralles les ql̃s no goſa deſtruyr. E ſeu ſtatut/e mana ſots color d pau que tot hom generalment deſtruy des totes les armes/que portauẽ/ faeſſen daquelles falçes: e relles per a cultiuar la terra: e aço per q̃ nos leuaſſen contra ell los pobles algũ dia per les ſobres q̃lls (ſa ea licet dicat Rodericus Tudñſis in Ehronica ſua q̃ Rex rodericus fuerat ille q̃ precepit arma deſtruere). Es veritat que tots los hiſtorials quidaço han ſcrit ſe cõcorden quelo dit rey Rodrigo ſucceſſor del dit Rey Vitiſa es ſtat com dit es gran bataller: e fort he atot negoci expedit eno deſſemblant hala vida: e coſtums del dit vitiſa. E per aqueſta rabo quelos dits princeps ab lo llur poble lexaren noſtre Sẽyor du Jeſu chriſt perço han volgut dir los dits hiſtorichs que meritament deu per mes de venir ells ab lur poble in ſeny reprobat: e quelo dit Comte Julia ab tracio conduïlos dits Moros de venir en hespanya per deſtruyr: e cremar aquella ſegons en la general hiſtoria de hespanya ſcrita per lo dit Rodrigo Tuden ſem eſpus largamẽt cõtẽgut pua hõn hopora ſpecificadament veure lo qui legirla volra.

DEles crueltats fetes per los Moros preſa la Hſpanya als Chriſtians qui hi romanan.

APres quela dita perſecucio/o Conqueſta fonc feta per los dits Moros los Chriſtians que de aquella ſcapar pogueren fugiren vers les forçes delas Montanyes de Sobarbre/de Rippacorça de Arago/de Bierroa/de Arcida/Ordoya/de Biſcaya/de Alaũa/e deles Aſtũries hon edificaren molts Caſtells/e forçes hon ſe pogueſſen receptar/e defendre de dits moros En tant que totes aqueſtes terres romangueren en podr̃ d dits Chriſtiãs/q̃ nulltẽps d lur vida los dits moros les pogue

possehir. E aquells qui romãgue ren en les Asturies feren Rey .j. noble caualler appellat Palagise gons enles Chroniques de castel la es largament designat: com en aquesta mia historia mon intẽt no es estat: ni es ne sera de scriure al tres gestes sino tant solament dels reys d Nauarra: d Arago: e Cõtes de Barcelona. Empero encara: e desliberat tornar parlar que faerẽ los dits comtes Julia: e Mozos apres hagueren conquistat la Hes panya.

¶ Deles coses ques subsegui ren apres quela hespanya fou cõ quistada p lo cõte Julia: e mozos

Queu saber que apres de dla predita cõqueста feta per los dits comte Julia e Mozos: de continent se ajustarẽ infinides gẽts tots los mi lors deles hespanyes: axi dla part del dit Rey don Rodrigo: com d la part dl cõte Julia: e los goths d sos parẽts q̃ li ajudauen: q̃ la ter ra era tota plena de gent: e lachri mes: e d sanch desemparada dls ha bitants de aquella feta tributaria dels enemichs dela fe: e dels Bar baros: e gents stranyes los quals sestenerẽ per tota la terra forçants les dones e donzellas e matar los minyons: posãt les Ciutats viles e Castells sots senyoria dels dits Mozos: Car nos trobaua nẽgu q̃ a tanta potencia pogues resistir ni de fendre la terra. E com Muça

Dela en uela de Muza aq̃ tarife,

fo certificat dela victoria haguda per Tarife dls Christians hague gran enueja/e passala mar ab mul titut de gent darmas e vengue a Algezira e dalli pres sõ cami vers Medina Sidonia e pres la dconti net/e dalli vengue a Xeres e gua nya la per força de armes. E dalli volgue anar sobre. Carmona e di gueren li que era cosa molt fort e que no la pogues/a axi hauer leu gerament e lo Traydor del Com te Julia que Ja staua concordat ab dit Muça li dix que ell entenia hauer Carmona sens perill algu per hauer aquella ajusta ab si tots los principals. Christians que ab ell stauen e anasen a Carmona do nant entendre q̃ hiuenia fugint dels Mozos quil hauien cuydat matar e li hauien mort vna gran part dela sua gent. E com los dla Ciutat creguessen lo que deya cul liren lo d molt bona voluntat E ala mija nit lo Comte Julia se leua del lit ab tota la sua gent e mata ren les dones velles dla vila e me terẽ los Mozos per lo portal q̃s appella de Cordoua. E axi Muça pres Carmona. E dalli separti p a Seuilla. E com los Christians que en ella stauen stiguessen molt scamnats e porucs desempararen la Ciutat e Muça lauos sen colp e costada pres la Ciutat e la poble de Jubeus e de Mozos. E dalli pres lo viatge de Merida e guan yaue tots los lochs per hon ell anaua. E com les de Merida sabe ren la vẽguda Muça apaellarẽse lo millor que pogueren e tiraren lo camp hon se feu la batalla en la qual muriren molts d ab dues les parts e nos conexia qui hagues la victoria E altre dia en lo camp los Mozos ordenaren lurs bata lles e posaren lurs spies envnes canteres q̃dins hauia/e les dela vila isquen a dar la batalla e les spies dels mozos vengueren per les spalles e prenguen los en lo mig e alli mori la major part dels homens dela vila. E daqui tres dies se donaren ab con dicio que sen anassen dela vila los Christi

Delas p sas de Carmo. na per Muza.

ans ab tot lo que tenien e daquiauant los moros anaren guanyãt e conquistant totes les ciutats e viles e castells deles hespanyes ab tota la frança Gotthica que nols restaua res per guayar ne cõquistar sino les Asturies e viscaya: e les pusca e algunes poques fortaleses en lo regne de Arago y en lo principat de cathalunya e com Muça se vehe senyor deles hespanyes e rich ò molts grãs thesors e molts catius acordade leixar dos capitans moros en hespanya e partir se per al Rey vlit q̃ estaua en Aphrica: e portasen absi tarife com los dos se desamassen jatsia no ho demonstrassen tarife tingue manera de anar ell primer al Rey vlit al qual dix molt gran mal de muça dient que hauia robat totes les hespanyes don hauia hagut infinits thesors que non daua al dit Rey la quinta part e que tot laltre hauia amagat lo rey Golit ò continẽt dona se ales peraules de tarife: e com muça fonch vengut deuant lo Rey vlit ab molts grans thesors e trenta milia catius que li presenta lo Rey vlit lo rebe molt mal: e gital de son palau Real molt desonradament: e mana que li fossen pagades hun millenar de dobles en remuneratio: e satisfactio dels treballs: e guanys hauia fet: e sustengut en conquistar les hespanyes e Muça vehent la tan gran ingratitut de son rey e senyor q̃ ell hauer li fet tant de bey honre sen dona tan gran anuix que desobres de anuix per de lo manjaren tanta nera que no volent manjar morí.

Que feu cõte v. seu yorò les ciptyes.

del ma que dix tarife d musa al rey vlit.

Com alsaren per Rey lo infant don pelayo.

Tots los qui scaparen de la batalla del rey don rodrigo: e tots los altres qui fugiren de diuerses parts de hespanya sen anaren a les Asturies per quant saberen q̃ alli lo infant don Pelayo fill del Duch don fauilla de cantabria estaua alçat per defendre la terra: e recullia tots los qui a ell venian. Aqui han volgut dir alguns historichs que lo infant don pelayo estigue cinch anys quel alçassen per Rey: e altres han volgut dir que com la gent fugitiua se junta ab ell lauos encontinent lo alçaren per Rey de hespanya com se vulla sia estat açò es ver que apres quel infãt don Pelayo se viu acompanyat ò gent ab la qual pogues ser guerra encontinen comença de ser contra los moros molts grans dãs: e tots los historichs fan començament del regnar de don pelayo del tẽps que fonch prestat lo rey don rodrigo e comptenque regna quatorze anys e axi anant lo Rey don pelayo de hunes pars en altres faẽt cruel guerra als Moros vingue la noua a tarife qui estaua en Cordoua lo qual tant prest tremes hun moro appellat Abrahen per capita general en semps ab ell lo germa de vitisa quis appellaua egita lo qual fonch Archabisbe de Seuilla e apres de toledo e quant lo rey dõ pelayo sabe la vẽguda dela host ò̃ los moros que era tan gran que no la poguer acõbatre ab tan poca gent com ell tenia acorda de tancar se en vna coua la quales en la Montanyeen ribera de hun Riu appellat hyua la qual Montanya es de tota part ò pedra tallada y tambe te a çoqueus dire que es tant fort que seria cosa tant impossible de prendre la ab qualseuol gran força per

cõ tarife tarife tra mes i m̃ per capita general cõtra lo rey pelayo.

mõtanya hon lo rey pelayo per por dels moros emagaba la sua gent.

gran que fos e amagaren ſi ab ell cerca mil homens los quals eſtauen hi tant eſtibats que ab gran pena hi cabien: e mana a tota la re ſtant gent ſua que ſen muntaſſen a les montanyes e alli eſperaſſen la merce de noſtre ſenyor deu en lo qual confiaua que hauria dells e de ell mateix miſericordia. E lo maluat de egita vengue ab las ſuas hoſts a ladita coua: e demana lo dit Rey pelayo e requerint e amonestant li dix que nos volgues axi perdre locament ab tota la ſua gēt en aquella coua eno penſas poder ſi ſaluar per lo grā poder qui alli eſtana aparellat contra ell e ques recordas que lo rey don rodrigo ab totes les heſpanyes nos pogue defendre del gran poder dels Arabs e molt menys ell ſe podia dells deffendre e quel pregaue molt q̄s volgues metre en podet de tariſe lo qual era princep molt noble: e piados e liberal e li daria molts grā coſes per a ell e als ſeus. Al qual lo rey don pelayo reſpos e dix: per quant eres Archabiſbe e home letrat vull te dir que tu be ſabs que noſtre ſenyor deu moltes vegades fer e caſtiga ſos fills peccadors: e dura vn temps e tant com li plau lo batiment e caſtich: pero lo beneyt ſenyor nunqua los deſampara ne oblida e tu ignores com ton germa vitiſa e tu enfellōis noſtre ſenyor deu ab los voſtres horribles e abominables peccats e dōas cauſa al deſtroyment dela noble gent dels gotths e dō totes les gēts que per hoccaſio voſtra e p la grā traicio del compte Julia ſe perderen e hon que aqueſt tan gran dāy baje rebut la Chriſtiandat no vol deu aquella del deſemparar e yo confie en deu que nos deſliurara del poder de voſaltres y nos dara la victhoria: per ço egita lexet de mes parlar e fes tot lo q̄ vulles q̄ no eſtime coſa neguna les tues menaſſes. E decontinent lo maluat Egita mana ales ſues gents que tots venguessen a combatre la coua e comença lo combat molt durament e moſtra alli noſtre ſenyor deu vn tan gran miracle que totes les pedres ſegettes fletres darts e altres armes que los moros lançauen a los Chriſtians ſe tornauē a ells mateixos qui les tirauen: e alli moriren mes de trenta milia moros: e lauors lo Rey don Pelayo viſt aqueſt tan gran miracle dona moltes grans gracies a noſtre Redemptor e ala ſacratiſſima e humil verge madona ſancta maria mare de deu: e iſque dela coua ab tota la gent que tenia qui e ferint molt vigoroſament los moros qui alli eſtauen ne mata vna gran infinitat que eſcriure nos poria: e los que daqui pogueren eſcapar anauen ſen fugint ab huna tan gran preſſa en vers la montanya a hont eſtauen los Chriſtians los quals lo Rey don Pelayo hauia lexats fora dela coua e com veheren los moros venir fugint e deſbaratats donaran contra ells: e mataren ne vna gran part e los altres anaren ſen fugint y en lo mes alt loch dela montanya deſobre la ribera del riu: y en apres de aço la muntanya cayg ue ſobre ells e hoſ ſagals dintre lo riuen aqueſta palea ho batalla mata lo Rey don Pelayo deles ſues mans lo Capita dels moros nomenat Abrache e pres lo maluat Archabiſbe egita e no he trobat eſcrit may en ninguna part per molt que aje pres treball en ſercar ho que ſeu del lo Rey Don pelayo ja anomenat E per ço en aqueſt dit tal temps

Dela vēguda de egita ala coua hon eſtaua lo rey pelayo.

Reſpoſta del rey don pelayo a egita.

Del cōbat que doua egitma la coa aab tota la ſua gēt e del miracle qui ſegueix.

Qué feu lo rey don pelayo quant ſi q̄ d la coua e viu tā gran miracle.

Del que feren los chriſtiās eſtant iē la montanya quāt veheren los moros fugint vēir verſ ells.

cō lo rei iō pela yo mata lo capita dels moros.

estaua en cordoua vn moro nomenat Alcoral lo qual lo rey vlit hauia fet rey de cordoua e quant sabe aquesta victoria del rey don pelayo pensa per algun engan lo qual haguessen dat consell los fills del rey vitisa los quals alli estauē ab ell e ab lo gran anuig que tenia no cura del homenatge que tarifelos tenia fet e mana que decontinent los escapsassen. Enlo temps de aquest rey: ço es en lany de nostre senyor deu set cents e vint y hu lo cors del glorios sanct Augusti qui primer fonch transladat dela ciutat de hespanya delqual era bisbe lo dit sanct en Sardeya fōch trāsladat dela dita Illa de Sardeya ē la ciutat de Pauia en la esglesia d sanct Pere mes en aquest temps aiusta gran nombre de gents dar mes zulema rey de cordoua: e mana que correguessen la terra d romania e destroi la ciutat de bergamo e altres molts lochs e tremes vn seu capita ab gran host sobre constantinoble e tenga la cerca de tres anys e ala fi los dela ciutat se donaren tal recapte que quant pensaren que los enemichs nols podien ari prest noure ans que nos regonegueren isquer en dela ciutat molt cuytadament e donaren en lo real dels moros qui estauen segurs e no so pensauen e matarā e prengueren la major part dels dits moros e per aquesta manera delliuraren la ciutat.

Dela traslatio d cos de sanct Agosti e del rey d cordoua e de sos actes.

Ciutat d pargão

Deles batallēs del rey don Pelayo contra los moros.

Aquest beneuenturat rey don Pelayo lo qual nostre senyōr deu hauia reseruat per consolacio e reparatio d la cayguda e general destructio deles hespanyes apres de hauer fet per ell lo nostre creador tants miracles hague ab los moros batalles campals de les quals sempre fo yencedor e nunqua vençut e guayā dels dits moros la ciutat de leo e les viles de rueda: mansilla Cangas Tineo e tots los castells e lochs de aquesta comarca. Estant aquest noble e beneuenturat rey en la vila de cāgas pres lo gran infirmitat dela qual hague de morir e morí aquest rey don pelayo en diuendres que comptarem. xviij. de setembre del any de nostre senyor deu set cents e. xxx. dos apres que hague rebut ab grandissima deuotio tots los sachraments de sācta mare esglesia.

ciutat d leo.

dlamort del Rey don pelayo.

Del titol del Rey dō pelayo.

Es veritat que alguns historichs han volgut dir que aquest Rey don pelayo se intitula rey de les asturies apres rey d leo mas altres dien lo contrari dient que desque fonch pres per rey sempre se intitula. Rey de hespanya e fan hia questes rahons per fundament d la veritat ço es la vna per que fōch elegit per rey de diuerses gents de totes les ciutas e viles que los moros guanyaren en les hespanyes e com se vulla posseis poca part d de aquelles pertanya la propietat per la dita electio de ell feta en Reye ari apres dell se intitula fō fill dō fauila y en aquest any segōs es escrit en algues Chroniques d

Deles tres que apres cõquistarẽ los moros: Carles

Dccxxx. Fransa gatthica.

liodes.

hespanya: los mozos prengueren per força la vila ò Auiyo e altres molts lochs de França e que Carles martell vingue sobre ells pres la villa per força e mata e prengue la major part dels dits mozos e diu se que aço no es ver p quãt la chronica francesa no fa daçonẽ gun amẽtio empero diu aq̃sta chronica frãcesa q̃ enlany de. Dccxxx. entrarẽ grans hosts de mozos en França e guanyaren la França gotthica e altres molts lochs e passarẽ la Garona la qual es vna gran Ribera e cremarem e òstruirẽ tots los lochs de la comarca per consell e ajuda ò vn duch frances appellat Liodes e que charles martell vengue contra los dits mozos ab gran porãça e hagueren llur batalla en la qual los moros foren vençuts e los mes dells presos e mozts e que carles martell recobra tota la terra que los mozos hauien guanyada e conquistada e quãt aço viu aq̃ll duch traydor per consell del qual los moros eren entrats en França pensãt no poder scapar deles mans ò carles ell sol vengue es mette en son poder e com carles fos molt noble e piados per donaua liberalment a tots aquells qui a ell se subiugauen prestant li fidelitat acostumada de prestar per vessalls a llur rey e senyor.

Repetitio sumaria del que de sus es scrit del primer pobledor de hespanya e dela celtiberia e deles altres coses subseguides e designades ans de designar los reys de Arago y de nauarra e jat sia p seruar or de successio e prioritat primer sien òsignats los comptes de Barcelona.

Ergratia ò nre senyor deu yo haje fins ací historiãt scrit qui es estat primer poblador de hespanya la qual terra es nomenada Iberia de hona pslo nõ e corregit mes auãt als auctors approuats haje repellides les fabuloses coses apochrifes han scrit voluntariament alguns en chroniqs comes dela celtiberia. De Jbernia dela venguda de hercules en hespãya ò Berió òles edificaciõs òles ciutats ò cathalũyacõ es balaguer suede vrgell vice altres e mes ò hercules per lo fet de troia e òles nou barques e nom imposat Barcelona e del edificador de aquella. De la sepultura de hispanho de hercules ques diu esser en lo carrer ò paradis e de aquell qui conquista hespanya Jtem de leyda de Byrona de Toledo de sagouia de Seragoça e de nũmacia de auger calo deles gestes de carles magnes de papa hadria per que no fonch com han scrit en la conquesta de lẽguadoch e dela estada del papa ab carles maynes dela entrada e gestes de rotlan e quant comença: e lo nom de Chatalans dela diuisio dels comptes e del nom de Cathalunya dela entrada del Emperador lois en hespanya e conquestes per ell fetes e del fet dels pagesos ò remẽça e subseguẽt ment haje fet mentio ò tota la gesta dels Reys gotths en hespanya fins al òrrer rey dels dits gotths pretitulat rey òles hespãyes q̃ per sa culpa çõ es òsus dit pdeell e totes les hespãyes procurãt ho lo cõpte Julia e òles grãs crueltats q̃ los mozos ferẽ als christiãs conquestants les hespanyes finalment del rey dõ pelayo p tãt sẽble a mi cosa molt segõs lo meu intẽt òsus posat en fer la pre

auger catalo e no oger corregit p miql zerõim pau.

sent hístoria quies tã solamẽt ỏls reys Botths e dels reys de Aragon e dels comptes de Barcelona que per venir de grau en gar u succeſſiuament als dits Reys ỏ aragon e comptes de Barcelona: leçant a part la deſcriptio ỏls reys de Caſtella qui inmediadamẽt hã ſucceit al dit Rey pelayo ỏ neceſſitat en aqueſta mia hístoria ſera digne coſa venir primer a parlar dels Reys de nauarra e per ço q̃ millor ho puga ligar y expreſſar dant ne aquella complida rabo q̃ dar ſen pot poſacitot lo quen he legit yeſcriten chroniques.

Dela perſecutio feta per los Mozos als Chriſtians qui fugiren ala Spellunca de pẽno qui huy es dita ſanct Joã dela pẽya.

Kimerament dire que en lo temps que lo comte Julia feu la traicio e los mozos conreguer en la heſpanya Chriſtians trobaren ennombre. ecc. fugirẽ en vers los monts pyrineus e terra ỏ arago e muntanyes de ſularbre e de rippagoꝛça y entre les altres en vn mont appellat mont hoꝛnell prop la ciutat de Jacca apres poblaren ſe en vna terra alla prop quis appellada pẽna qui huy es ỏ ſant Joan dela penya e alla comença ren de ſer los dits Chriſtiãs grãs foꝛtaleſes de caſtells de murs e de valls per ço ques poguessen defendre dels enemichs dela fe chriſtiana mas ans que hagueſſen acabat de fer les dites foꝛces vengue en hoyda del Almaçoꝛ en lengua arabica e rey en lengua ſpãica lo qual ſeyoꝛeiaua cordoua e ab ell era hũ gran capita moro appellat monçania ço es que los chriſtians ſeſſoꝛçauen ỏ ſer tots dics moltes grans foꝛtaleſes en lo dit loch appellat peño e ſi nols ho contraſtauẽ grã damnatge poguera ſeguir als moros y encontinent lo dit Almacoꝛ de coꝛdoua cõ ho ſabe mogut de gran ira tremes a vn duch ſeu appellat Abdemalich e a bun capita mozo appellat catã als quals mana que decontinent foſſen ab gran poder de homens aꝛi de cauall cõ de peũ vers les parts de Arago e tota aquella terra coꝛreguessen ỏ ſtruiſſen e cremaſſen e les foꝛces ỏꝛrocaſſẽ totes e les chriſtiãs matas e catiuas ſens tota merce: lo qual duch Abdemalich e lo dit capita Catã foꝛen ỏ continent aparellats ab gran companya de homens ỏ cauall e de peu e cuytadament vẽ gueren ſen a les dites foꝛces y en lo dit loch de Penno tots ſe atten daren e aqui combateren foꝛment e poderoſa la dita foꝛça pe penno e finalment la prengueren y entre catius e moꝛts nengun chriſtia nõ eſcapa e feren enderrocar los murs e los fonaments de aquell loch aꝛi com ſi apar hũy endia e aꝛimateix totes quantes altres foꝛces troba ren en Arago edificades per chriſtians totes les egualaren en fins a terra.

mõtãio

penno.

Almaçoꝛ ỏ coꝛdoua.

abdemalich.

calan.

catam

pẽno.

Dela edificatio ỏla eſgleſia de ſant Joan dela penya.

En aqueſt temps hun ſant home appellat Joan lo qual era hermita habitãt en la ſpelunca o ſplug a ỏ la qual deſſus haueu ſet mẽtio hõ hauia hũa gran penya en la qual lo dit hermita edifica huna molt ỏ

Almaçoꝛ ỏ coꝛdoua.

nota esglesia a honor de deu e de sanct Joanbaptista epço vuy es apellada sãct Joã dlapẽya e aq̃ seruit a nr̃e senyor deuñi sosdarrers dies deuotament e sancta. E apres la mort d aquest sanct hermita vẽgueren dos cauallers dela ciutat de Caragoça germans qui viuien molt sanctament la hun hauia nõ vot : e laltre felicio e aqui sanctament eab ferma fe catholica seruien a nostre senyor deu hõ estigueren lonch temps fins a tant que nostre senyor deu los appella al seu regne celestial segons que pus largament en llur vida es contengut. E morts aquests dos sancts homens hi vengueren altres dos homens de bona vida dels quals la hu era appellat Benedito e laltre martiello los quals seguirẽ los vestigis e costums bõs dels altres sancts homens qui hauien seruit a nostre senyor deu en aquell loch e per la habitatio de aquests sants homens tots los christians hauien gran deuocio en aquesta Spellũca e lauors regnaua en nauarra lo rey garcia Ximenez e la reyna ennecha muller y en aragos enyorejaue lo compte Aznar e lo Rey Abdaramen moro en la ciutat de Osca en lãy de nostre senyor. Dccc xcj.

Benedito marciello.

Garcia ximẽes Rey Abdaramen.

Del compte Galindo.

Seguida la mort del predit Compte Aznar fõch compte de Arago son fill Galido lo qual seu ser vn castell quiha nom Atares te pobla moltes viles : e llochs e norres menys edifica a honor de deu: e d sanct Joãhun monestir enlo loch appellat sanct Marti de certico q̃ es en lo loch de Acõmuer : e ab vo untat : e consentiment del Rey de Nauarra appellat Fortunyo Garcia lo dit monastir dota: y en noblide moltes teres axi boscatges comaltres que los monjos del dit monastir poguessen hauer llur vida e veus aci los dits dos cõptes de Arago ço es lo primer appellat Aznar: e lo segõ Galindo com nos lauors Arago realme sino tãt solament cõdat lo qual dominarẽ los Reys de Nauarra qui seguiren.

Aznar galindo compte d arago

Dela Geneologia dels Reys de Nauarra qui dominar en Arago hauent hi comptes car primer hi hague en Arago cõptes que Reys. vt sequitur in prime sequenti pagina.

Garcia ximenes primer rey de nauarra. — nauarra. Fortunyo garcia fill seu.

Ennecha sa muller. — Fortunyo Garcia terç rey de Nauarra.

Garcia Enneycho fill llur. — Sancho Garcia fill seu.

Garcia Enneycho segon rey de

LO primer Rey d Nauarra quant ala suprema senyoria es nomenat Garcia ximenez comença aquesta regnar en lany de nostre senyor dcccl viiij. E mor en lany de. dccc xcj. daquest nos trobem scrites les gestes per ell fetes sino que regna xxxiij. anys començãt a regnar en lany de nostre senyor. Dcccl viij. En lany. xvij. del regnat e dl imperi de charolo caluo fill de luis pia dos fill de Carolo magno rey de França e mor en lãy. Dcccl xxxxj.

¶ Lo segon Rey de Nauarra per recta linea deuallat es descrit garcia eximenez fill e nos lig que haja fet cosa alguna digne de memoria: sino que defensa tant quāt visque totes les terres per lo dit son pare tengudes en tal forma que moros nunqua lo pogueren sobrar ne leuar lin nenguna: e regna dotze anys: e succehi li son fill nomenat fortuny garcia: e morien lany del senyor. Dccccliij.

¶ Lo terç Rey d Nauarra per recta linea deuallat es nomenat fortuny garcia fill del dit garcia enneycholo qual mort lo dit son pare comença regnar en lany mateix d Dcccclij. y en lo temps de aquest Rey morilo dit primer compte d Arago appellat Aznar al qual succei galido fill seu lo ql pobla molts lochs en Arago de voluntat e consentiment del dit Rey fortuny garcia edifica com ja desus es escrit lo monastir de sanct Marti d sarcis siue cerrico el dota de possessions per substentatio dels monjos nos lig daquest rey alguna cosa digne de memoria regnalo dit fortuny garcia. xvij. anys. e morien lany de nostre senyor. Dccccxx.

Dels Reys d Nauarra

QVant lo Rey d Nauarra per recta linea deuallat es appellat Sancho garcia fill del dit fortuny garcia Regna. xx. anys en Pampalona y en vida sua mori en aragolo dit compte galindo e lauors regnaue en les esturies lo Rey ordanyo qui lauors fo vençut e desbaratat per lo Rey de Cardona appellat Abdarramen en lany d nostre senyor deu. Dccccxx. E lauors la nanto morisca per la victoria obtengue contra lo dit Rey ordonyo prenent major audacia passant los monts pyraenaus conquistant fins en la ciutat de Tolosa axi que per la terribilitat: y espantament dels moros nengu nols gosa fer resistentia e fugint los christians dlochs hon hestauen per la dita tribilitat e crueltat reculliren se en la spelluca axicom allur refugi singular qui poden esser. Dc. homes e mulleres: e fills e tots llurs bens lla hon era edificada la esglesia de sanct Joan baptista e a honor d du e de sanct Joan cresqueren: e milloraren la dita esglesia de sanct Joā baptista y encontinent ab gran deuocio penedits e confessats febelment de llurs peccats e ab grans cants e melodies diuinals e ab grā contrictio de cor humilment e deuota transladaran lo cors dl sobrescrit sanct Joan hermita e sotteraren lo en vna molt bella tomba sobre la qual lo nom e la vida del dit sanct era notificada e contenguda ab letres antigues molt ricament entre tallades la qual tomba fōch mesa entre tres saltes de inuocatio de sanct Joan baptista e d sanct julia e de sancta Bassilissa ja enans a qui edificats. ¶ Subseguentment los dits christians induits de mes abundosa: e acostumada deuocio e dificaren hi dos altars menys de aquells qui ja hi eren construits la hu a honor de sanct Miquel: e a inuocatio de aquell e laltre de sanct Climent y estebliren hi monastir e constituiren hi Abbat per nom Transmico e clergues qui per llur propria auctorita: t e voluntat e a honor e reuerencia de nostre senyor deu e dels sants qui aqui estan y jauen. Renunciaren als dlits carnals e mūdanals e tot aço

saberen p tal que deu elos sancts de aquell loch los preseruassen de les grans persecucions morisqs e cascu dels dits christians edifica aqui son domicili e axi hi fo feta en breu temps conuinent poblacio: e nozes menys feren consegrar lo dit Monastir per lo Bisbe de Arago appellat Ennecho en lo dia de sancta Anna e cōdit es lo dit Sāxo Garcia Rey de nauarra regna en Pampalona. xx. anys. e axi morí en lany de nostre senyor. Dccccxl.

Segueix se lo linatge del Rey de Nauarra.

Ximenez.	Rey de Nauarra.
Garcia quint	Dona Toda
Rey de Nauarra.	muller sua.
Ennyego	Garcia en
fill seu	neycho fill
Ennyego	llur.
Aresta fisen	

QUint Rey de Nauarra per recta línea deuallat fonch appellat don Ximenez Garcia ab son fill dō Garcia e lo qual eximenes garcia era fill del dit Sanxo garcia e altre recomptament no trobam en nengun volum de chroniques de aquests dos pare e fill: sino que moriren sens infants idestiberis ne successor e axi tota la terra romas desolada sens senyor ne regidor y en aquest temps era Compte de Arago apres mort del Compte Galin do fortūyo Eximenes lo ql ab los altres nobles e popular del Regne de Nauarra elegiré en rey vn noble baro dl Compte Bigor ra appellat Ennego Arista.

¶ Sile Rey de Nauarra fo appellat Ennyego Arista lo qual cō dites per defecte dela linea deuallāt del primer Rey d Nauarra appellat Garcia Eximenez per lo compte de Arago e lopopular de Nauarra fonch elegit en Rey de Nauarra era natural del comptat de Bigorra lo qual era vengut en aquestes parts per deffendre los christians deles crueltats e terribles persecutions dels moros e lo qual hauia vēcut e ds baratat moltes e diuerses vegades aquells e p la gran noblea d cor e darmes que en ell era les gents dela terra ensemps concordants ab fortunyo Eximenez compte de Arago segōs es desus expressat elegiren lo dit Ennyego en Rey de pampalōa lo qual era tan abriuat e tan fort e tāt animos codatios de hauer batalles continuament ab los moros que a penes estaua hun dia segur e paço metteren li sobre nom Aresta car axi com la aresta acostada al foch en vn moment crema axi lo dit Rey Ennyego sabent que los moros de uien hauer batalles ab ell tantost en vn moment era ab ells: e combatia tan brauament: e animosa q̄ per cascuna vegada quels venia a combatre sne mataua tanta infinitat que dels dits moros que tots li tenien tanta por que en les mes vegades que venien a palear ab lo dit Rey dauen en fuyta e axi per aquesta rabo fonch cognominat cō dites en neygo aresta lo qual hac per muller dona Toda dela qual hac hun fill qui fonch appellat Garcia Enneycho e morí lo Rey don Enneycho Aresta mas no es scrit en quin any e fo soterrat en sanct Saluador de leyre altres hā scrit que fonch soterrat en la esglesia

Fortūio eximēes cōpte d arago.

Rey de pampalona.

del monastir de sanct Victoria: e tots podē dir veritat si translacio del cors si ha subseguida e morien lany del senyor. Dcccc.liij.

Dels Reys de Nauarra.

Gracia En Enneycha Sanxo neygosegō muller sua. Nuarca seten rey de nauarra.

SEten Rey de Nauarra p recta linea deuallat fōch appellat Garcia Enneychofill del dit Rey Enneycho Arestat: e regna ab la dita dona Toda mare sua: e fonch molt liberal Baro: e valeros en hauer batalles ab los moros: e semblaua en tots sos actes e nobleses a son pare en temps daquest Rey garcia enneycho la christiandat hague pres gran refermament: e grā creximent en les tres per les victories innumerables obtenguerē ells dits sēneygo a resta: e garcia enneycho fill seu contra los moros: e la vors los dits christians qui en la desus dita spelunca o coua seren recullits per molt gran pabor te tribilitat dels moros exiren se daqui e anaren sen a poblar en los lochs los quals ells hauien desemperats ja enans per la rabo damunt dita. e lauors fonch multiplicada la deuocio en la dita coua per los christians. Per ço lo compte de arago Fortuño ximēez cōte de arago. fortunyo ximenez qui gran deuocio hauia en la dita coua hun dia be acompanyat de sos vassalls faent romiatge mes se en cami per visitar aquell sanct loch e lo Abbat sabent la venguda de son senyor cor millor e pus ordenadament poch ab tots sos monjes faent profesio exili a carera feta p la hu al altre aquella reuerencia ques pertany ab gran: alegria entraren sen en lo dit monastir e loch e lo dit Abbat apres hague mostrat al dit cōpte de arago les riqueses e lo monastir ell dit Abbat: e los seus monjos supplicaren en aquell humilment que per honor de deu e de la sanctedat del dit loch e per pietat ō llur pobresa e per esguart de la sua noua venguda li plagues enriquir lo dit monastir de algunes terres e honors en les quals poguessen pexer llur bestiar: y ells hauer vida temporal y encontinent lo dit compte enclinat benignamēt ales dites pregaries e suplicacions ab tanta instācia e ōuocio fetes encōtinent den als: e atorgals vn terme appellat Spluga de gatells propdorol pregant als dits Abbat: e monjos del dit monastir q̄ en lurs bones obres e oracions tenguessen ell: e tota la sua terra fetes e dites aquestes coses vench sen lo dit cōpte a son senyor lo rey garcia enneycho desus dit al qual recompta lo romiatge sibe hauia fet ala dita santa coua e com per la dita sanctadat della e per sa deuocio que ell hi hauia donat lo dit terme de la qual cosa lo dit Rey fonch molt alegre e pagat e hague molt gran desig ō visitar la dita sancta coua e vn dia ab sos nobles e richs homens e caualles e ab lo bisbe de arago appellat fortunyo vench visitar lo dit loch e fo rebut molt honradamēt e marauellosa e confirmals la dita deuocio quel dit cōpte los hauia fet del dit terme e ampilant aq̄lla donals hun bosc atre apellat auento hon pogues sen fer pexer llur bestiar e millor sustantar llur vida car en aquest temps y encara anti gament axi viuiē los ecclesiastichs

e encara los seculars estima ne ser pus justa vida e santa la agricultã que tota altra : e no res menys lo dit rey offerí al dit monastir a honor de deu e dels sancts ol dit loch D. diners dargent e hoyda la missa lo dit Rey prega charament lo dit Abbat e monjo del dit monastir que en llurs bones hobres e oracions lo tenguessen per reconegut e que volguessen pregar deu e los sancts quien lo dit monestir hauien elegit llur sepultura que li donassen poder ò regir son poble rectament e sens tyrania e li donassen victoria contra los moros: e rebuda benedictio del dit Abbat pus da quit tornassen en pãpalõa: ea poch de temps lo dit Rey garcia enneycho per moltes gracies de nostre senyor deu per ell rebudes e per la deuocio hauian al dit sanct loch recomportant labors a deu: e als dits sancts les victories per ell dit Rey obtengudes contra los moros: e supplicat humilment al dit Rey los dits Abbats e monjos q̃ gran enutx e treball sufferien per los munts qui per ell: e lo compte de arago los eren estats donats p tal com no podien deffendre ne cõ trastar que negu nos posas sa cabãya: o pastura de bestiar per lo dit Rey mogue de pietat donals priuilegi que ningu metia cabanya ho pastan de qualseuulla linatge fos de bestiar en los tinents dels dits murs que sens neguna pena dubte ne plet real poguessen fer degollar: e matar vaques: e qualseuol altre bestiar quidins los dits termens fos entrat sens licencia llur eaço fonch fet en lany de nostre señor. Dccc. cinquanta nou e apres poch temps lo dit Rey morís e ab gran honra e solempnitat soterraren lo en lo dit monastir lo qual la uors sõch e amara huy endia es apellat sanct Joan dela penya: car les manyes regnaua en lany. Dcclxviij. morí anno domini. Dcccxv en lo qual any succehi a ell son fill e axi regna aquest Carles manyes xxxxvij. en lo temps de aquest carles manyes seya en la cadira ò sant ℣dera leo terç lo qual comẽça pẽdre lo pontificat en lany. Dccl xxxxij. e fonch papa. xx. ãys cich meses e. ix. dies e axí morí Anno domini. Ecccxvij.

Dels Reys ò Nauarra

Sanxo Auarca vuyte rey de Nauarra.

Garcia Tremo los fills seus.

EL vuyte Rey de Nauarra per recta linea de ual·lar fonch appellat Sanxo Auarca. E per entendre millor aquest nom auarca com li fonch imposat recitare la historia la qual è lo Real archiu ò Barcelona he trobat continuada en e per tal forma e soterrat lo dit rey comas dona enneycha sa muller p̃ciada e hun dia per gran desauentura passant la dita Reyna per la vall danyar aguoyt de moros donaren li sãlt e matar en tota cõpanya qui ab ella era e los moros feriren la dita Reyna ab vna lança p lo ventre e tantost morí e aço fet en continent passa per la dita vall vn noble baro deles muntanyes de Arago y esguardãt la terrible mort aldat q̃ a q̃ eran ò christians viu p la ferida que ala dita Reyna per lo ventre apparia vna ma de cria·

Del miracle cõ nasque lo Rey don Sãxo.

tura y encontinent apea e obrí la dita dona Reyna per lo ventre e molt cortesament trague la creatura viua del ventre de sa mare e absí la aduix e bateja la aquí mateix imposant li nom Sanxo Garcia lo qual cria e nodrí molt ricament e apres per alguns anys la gent dela terra procurãt ó senyor murmurauen es complanyen molt e no sens raho que nos pensaueu ne sabien que hereu fos romas en la terra. E hun dia cõuocats ensémps los nobles e Caualliers ab la gent popular e ó la terra p leuar rey algun noble Baro volgueren tenir parlament: e lo noble Baro qui la criatura hauia dellürada de mort sabent lo nouell parlament quis ó uia tenir per lo general dela terra encontinent feu vestir la dita criatura a rich com a pastor: e feu li calçar Guarques e ajustats tots los seus parents amichs e vassalls be e honradament appellat en lo dia assignat fonch en lo predit parlament e entrant per lo Palau hon sé celebraue lodit parlament fobe aculit e rebut per lo dit general e tengue la criatura entre les sues cames: e dix cuytadament Barons preneu aquesta criatura: e despullau li les vestidures que porta e leuau lo Rey com certament aquest es vostron senyor car vosaltres no ignorau que la Regina sa mare per gran desauentura muri prenyada era e yoso aquell quipassant per la vall hon mori viu la criatura trabét la ma per loloch ó la ferida del ventre de sa mare e sens negun perill aquella yo tragui viua beneyt ne sia deu en testimoni e presentia de mos parents e vassalls qui aci ara son presents e houeren e qui lo contrari volra dir aparellé se ó entrar en lo camp ab mi car so prest e aparellat ó combatre e dites aquestes paraules: leuaren se tots aqui congregats e digueren altament viua viua que aquest es senyor nostre: e no altre e encontinent li despullaren les vestidures que tenia e vestiren lin ó reals ẽ ab grã goig e alegria fonch feta gran festa tot aquell dia a honor dell. E per ço com vench calçat e vestit com a pastor appellarẽ lo Sãxo Guarca aquest fonch molt marauellos home e cõbatia souint molt forment los moros e conquista de cãtabria fins a nagera: e entro a montdocha: e entro a tutela e tota la plana de Pampelona: e gran partida deles montanyes e apres conquista totes les montanyas de Arago e de sobrarbre e feu hi edificar moltes forces: e castells per constrenyer e inuadir: e propulsar los moros: e seu moltes: e diuerses batalles ab ells: e tota vegada fonch vençador: y esdeuéch se vn dia que ell estant deça les mõtanyes sabe que los moros tenien assitiada la ciutat ó pãpelõa molt destretament en temps diuern: e confiant lo dit rey dela gratia de deu: ab les gents de cantabria qui no tenien fredors ne callors com eren ne tostemps vsats passa les muntanyes qui eren cubertes ó neu. En hora de Alba molt abriuada ment e vigorosa comanãt se a deu feri tan forméten lo siti ó ls moros que tots los desbarata: e los aparella de tal manera que no pogue tornar negu dels dits moros en llur terra e ab gran victori a loant deu: e los sancts de para dis leua lo camp per que fonch preseruada la dita ciutat del gran perill en q̃ estaua empero aquest rey sãxo auarca hauia vassalls pochs mas eren bons y experts e corajós

Nõ. cõ hauia pochs vassalls mas bõs animos e coseleyals.

josos de hauer batalles e guerres contre los enemichs y eren vsats de portar darts e anar a peu los ò cauall e atimateix lo dit rey ab sos vassalls anaue auegades a cauall e no perdonaue a negun treball que nengun home pogues sofferir pus que entenes hauer victoria e honor dels enemichs dela fe e per ço era amat de sos vassalls per tal cò anaue ab ells axi com si fos llur cò panyo es metia en egual dells en tots afferi dar mes e calçaue auega des auarques e sabia que eren tre balls e per ço era molt amat de ses gents e pngue molts lochs en cà tabria entre los quals lochs ni ha huy endia hu appellat Sãxo auar cha e hague per muller la Reyna dona hurracha dela qual hague fill appellat garcia e quatre filles deles quals: la hũa hague nõ hur racha e casa lo ab lo Rey don Al fonso de leon e laltra hague nom Maria e dona la per muller al rey Ordonyo e laltra Sanxa e dona la al Rey remiro e laltra Blasquita e dona la an monjo compte de viz caya aquest rey Sanxo auarca edi fica molts monestirs y esglesies e feu molt ò be al dit mõastir ò sanct Joan dela penya e lauors era bis be en lo comptat de Arago Oziol e Abbat de sanct Joan dela pẽya Transmiro regna empo lo dit rey Sanxo auarca. xxviij. anys e morí en lany de nostre senyor. Dccccxx xvij e soterraren lo ab grãdissima honor en la esglesia del dit monas tir de sanct pau dela penya.

Dõ urraca fo muller de aquest rei aurca ab i. fill e iij fill.

Garcia tremolos fill del Garcia auarca. ix. rey de nauarra.

Sanxo fill seu.

Sanxo segon de se rey ò nauarra y emperador.

Dona major al ge

Loyda regina fil la de don sanxo rey de castella.

Garcia.

Ferrando.

Gonçalbo.

Rẽir obestart.

EGüe rey de Nauarra de uallant per recta linea so appellat don Garcia tre molos fill del dit Rey san xo auarca. E fonch li imposat aqst cognom Tremolos per tal causa ço es que com deuia entrar en ba talla ho hauia a ser caualcada ho algun altre acte per illos cõtra mo ros tota vegada tremolauae la gẽt lo appellaue garcia Tremolos: no per que fos coart que sta en lo mõ hauia bo e valent caualler aquest ni pogueren comptar aquest rey fonch molt bo e piados e valent e bẽigne e tan liberal que a cosa li fos demanada nunque hi podia dir de no e per ço semblaue axi a son pare en anar de peu com aquells de peu e de cauall y era axi com a compan ab sos vassalls e calçaue auegades Auarqs e pcolli fòch imposat cog nom Garcia Auarca y er a lauors Bisbe de Pampelona don Sanxo e Abbat en sanct Joan dela penya don fortunyo e regna lo dit noble rey be e noblement en. xxv. anys e passa desta vida en lany. M. xij. soterarẽ lo en lo predit monastir ab grandissima honra e solemnitat. ¶ Desen Rey de nauarra de uallãt per recta linea fonch appellat san xo segõ lo qual fonch fill ò l dit gar cia tremolos e pres p muller la fil-

la del compte sanxo de castella appellada dona majoral's geloyda la qual feu e ordena constitucions molt bones les quals en aquella terra son appellades furs fins en aqll temps ço quis faea en la terra e jutiaue a arbitre dels presidens en aquella e per no hometre lo que es scrit en altres histories de hespanya dich primer que dins lo compte de castella era situat hun cõptat appellat Ihortell del qual era cõptat hun noble Baro appellat Diago lo qual pobla vna ciutat e impossali nom Burgos e aquella ennoblí de honrats Barons e richs homens e caualliers e daltra natura de gent notables e açò fo en lany de nostre Senyor. Dcccl xxxiiij. e lo cami de sanct Jaume qui per por dels Arabians passaue per aquella terra appellada Alaua e p les Asturies mudal lo dit compte e feu lo passar per Nagera e p vicu escha e per manya e per les encontrades. E per quant no es de nostre propòsit levem aquesta materia e tornem al dit Rey Sanxo del qual e dels altres qui successiuament regnaren en Nauarra y ẽ Arago entenem a parlar: aquest Rey Sanxo senyoreja nauarra e Arago e lo ducat de cantabria e totes les terres que son Aui Sanxo Auarca senyoreja e conquista e per la senyora sa muller senyoreja castella e leonins a portugal perço cõ per successio paternal li era prouẽgut e per la sua fortelesa valentia: e virtut Bascunya se sotsmes al seu principat e subjuga a quilo compte de Sobrarbre lo qual fonch vassall seu: e regõeguerẽ lo p senyore p la inmensitat de terres que possehia e senyorejaue se feu anomenar Emperador lo qual hague ỏla Reyna sa muller tres fills lo major hague nom garcia e losegõ ferrando e lo tercer Bonçalbo e hac hun altre fill ouna noble dõa Dayuar lo qual fonch appellat remiro. e com en aquell temps per paor dels Arabes tot hom tengues los caualls en les cases hopalaus hon lurs mullers estauen aço per tal que pus prestament los poguessen hauer e de aquells seruir com mester los foso necessitat los neconstrengues. Lo dit Emperador si cõmana a la predita muller sua tenedor e conseruador per ell en lo castell de nagera vn seu cauall lo qual de bele se bonesa e daltres virtuts caualline stots altres caualls sobre pujaua molt es fiaua tant en ell com en adiutori de vida ỏl qual cauall se anamora molt son fill Garcia e hũ dia prega a la reyna sa mare que li degues dar lo dit cauall la qual cosa li atorga francament e alegre mas hun caualler qui seruia a ella dita Reyna vehent que sil lo atorgament del dit cauall venia a acabament seria molt despleent y aço no per mes sino p lempedador son marit per les rahons desus dites cõsella a la reyna que p res del mon no consentis ho donas lo dit cauall a hom viuent fi es quiuar entenia la ira de son marit e sobre aço la reyna conexent lo consell del dit caualler esser sa e p fitos reuoca la atorgament que hauia fet al dit garcia del dit cauall dela qual cosa ell fonch molt anujat e mogut de grã ira a cõsella a sos germãs ferrãdo e gõçalbo que acussassẽ la Reyna lur mare al rey llur pare dient li que la reyna noli seruaua la fe coniugal car faea mal sos fets ab lo dit caualler e paria be ver per la gran familiaritat que entre andos os era dela qual cosa los dits dos germans no volgueren esser

burgos

Comptat d castella, del pobladord burgos.

Del cami d sãc. nauarra Arago. cãtabria

cõpte de sobarbr

Emperador.

principals accusadors mas cõsentiren de aiudar e donar alguna fauor a ell sobre la dita diffamacio: e decontinent lo dit garcia de gran ira mogut no hauent vergonyane temor ò nostre senyor deu: e ò l mõ dix a son pare que la dita reyna sa mare vsaua de carnalitat ab lo dit caualler: e que aço sabien be sos germans e lo dit rey donant ò cõtinent fe a tals peraules com fan alguns que ab la primera infamatio condamnen les gents mana sa muller esser presa e be guardada ẽ lo dit castell de Nagera e sobre aço feu aiustar e conuocar corts generals e finalmẽt feu diffinir que ella sa hauia escusar per batalla: sino q̃ seria jutiada a metre la al foch: mas lo predit remiro fillastre seu quiera molt valent e noble baro e molt fort en armes vehent la innocentia de sa madastre e la voluntaria diffamatio qui li era estada imposada offeris de entrar en lo cãp contra tot home per la dita reyna e daço promes fer totes aquelles seguretats qui en semblants coses fer son acostumades e apropiquãt se lo dia ò la batalla hun mõjo molt sanct Baro vench al dit Emperadore dix li senyor si la reyna es acusada a tort vullau aquella ò lliurar e sia pdõat a aquells qui la hã acusada al qual monjor espos lo dit Emperapor lo que vos ara haueu dit plau amí molt pus justicia hi sia obseruada y en contínẽt los dits diffamadors confessaren e digueren al dit sanct Baro que falsament e iniqua hauien acusada llur mare e que lín demanauen perdo e lauors lo dit sanct baro manifestau al dit Emperador: de la qual cosa lo emperador fonch molt content e alegre e delliura encontinent la dita muller sua del crima ella imposat e prega la lo dit Emperador que degues perdonar a sos fills lo deffalliment qui ells comes cõtra ella: e la reyna respos q̃ li playa molt ab tal condicio que son fill garcia no dominas en castella la qual p̃ successio comes de sus escrit liera preuenguda e axi fonch la cosa mesa en executio per discus de temps. car lo predit garcia hague pezhere tat lo regne de nauarra tant com sestenia de lonch e de nagera fins a mõt docha e Arrostaab totes ses viles: e donaa ferrando tota castella la a gonçalbo tot sobarbre e ò trõceda fins a matireto e loarre: esãt e metetiab totes ses viles e pertinencies e feu lo dit remiro hereu lo qual era son fillastre çoes en aragoe aço feu confirmar per lo Emperador son marit aquest emperador per la gran deuotio que hauia en sanct Joan de la penya ordena que axi com lo monastir del dit sãt Joan era ordenat de clergues seculars sos ordenat daquiauãt y en noblit de monjos negres e mudals hi del monastir de Clunyego del horde de sanct Benet qui lauors excellia e storia en la christiandat e p aço e per altres rahons justes: feu moltes e diuerses gracies al dit monastir de sanct Joan de la pẽya e lauors era bisbe en aragomẽtio e abbat del dit monastir paterno e morí lo dit Emperador en lany ò nostre senyor mil e trenta quatre e e soterraren lo ab gran honor en ouiedo. Esta memoria cõ en tẽps daquest predit rey çd es en lãy mil e sis fam e mortalitat tan forment cresque e pres quasi tot lo mõ que los vius per gran treball e anuix de soterrar los morts en tãta multitut morien tan gran fonch aqsta pestilentia que entre aquells qui moriren per fam e aquells qui mo

Aquest muda la clerecia de sãct Ioan de la pẽya en monjos.

riren per epidemia de cent per fones non viſqueren deu y es cert q̃ en lany. Mil. xxxij. ſe mes foch en la ciutat de Paris lo qual ſe crema tota que nengun conſell ni aiuda no pogue donar e lauors era papa Benet noue.

Com fina que no hague compte en Arago. Aci comenſan a regnar Reys en Arago.

Ins aci hauem parlat de les geſtes dels Reys de Nauarra e dels comptes de Arago enſemps e aço per tal com toſtemps compte de Arago fonch ſots mes al Rey de Nauarra perço es eſtat conueniẽt que de tots fins aci pus clarament que de tots fins aci pus claramẽt per laſſem. Eper lo departiment dels regnes deſſus dits lo dit remiro hague per heretat lo Comptat de Arago ſoltament e ſens neguna ſubiugatio don fonch fet e leuat Rey per que coſa rahonable ſera que daqueſt e de ſos ſucceſſors qui ſens mija regnaren en Arago la p̃ſent hiſtoria ho Chrõica façã ſens nengun altre aiuſtament.

Comtat d arago

Dela partido deles terres ço es de Nauarra e de Arago e del Rey don remiro.

Remiro primer rey de Arago. Sancho beſtart. Ermeſſendis Reygina filla ol cõpte de Bigorra. Gonſalbo Rey de Sobarbre e ò Ribagorça. Tereſa muller del cõpte ò prouença. Sãra muller ol compte de Tolosa. Ferrando Rey deleo. Garcia rey de nauarra.

Apres mort del dit dõ Sancho Segon qui fõc en nombre lo deſe Rey de nauarra e feta la partio e diuiſio deles terres per la dita dona major geloyda muller del dit rey y Emperador don Sancho en eper la forma ja deſſus expreſſada lo dit remiro baſtart com a rey ſenyoreja en arago qui lauors fonch regne ſeu a ell peruengut com dit es per titol de deuatio a ell feta per la dita dona major Geloyda madraſtra ſua la qual no li volgue eſſer ingrata ans la rabo euident e iuſta la força fer tal donacio a ſon fillaſtre cõ aquell donãt marit e fills ſeus en les corts generals appellada ſobre lo fals crim de adulteri a ella impoſat la mantenga e la dona per innocenta y exempta de aqueſt crim hoffe rint ſe entrar ẽ batalla cãpal cõtra tot home qui lo contrari tingues ſegons enlo precedent capitol es largament contengut. Eſegõs he legit en chroniques de heſpanya papa benet vyte tremes les inſignies reals al predit Rey remiro lo qual fonch vnctat en rey dels aragoneſos: venint a parlar de Gonſalũo fill ol dit Emperador quir regnaue en Sobarbre e ribagorça y en les altres terres per la dita dona major mare ſua a ell donades: e aſſignades ſeguis vn dia que ell anant a caça hun caualler ſeu appellat ramonet de Gafeuenyan lo mata a grantraicio en lo pont de moncluſe fonch ſotarrat en lo monaſtir de ſanct victoria lo qual gõçalbo no lexa fill ne filla per tant lo general dela terra vehent que tots ſos vaſſalls eren romaſos axi deſconortats: e priuats de rey lur: e ſenyor penſaren que nengun home ol mon no podiẽ elegir per rey e ſeny

Sobarbre riba gorça.

Ramonet de gafeuenya matagõ ſalbo.

Ermessi regiua.

Sauxo garcia. Sanxa muller del comte de tolosa. tereſa ñ del cõte de proẽ.

Garcia bisbe de Iacca.

orpenſaren que negun home del mon no podien elegir per Rey e ſenyor lur millor que lo dit Rey remiro lo qual de manifests nobles era dotat e lo qual comes deſus eſcrit era germa tant ſolament natural dõl predit Gonçalboe lo Regne del qual pertanyaper la deſcendentia maſculina mes al dit Remiro que a negun altre Xri que ele giren per lur Rey e ſenyor lo põdit rey remiro lo qual pres p muller la filla del compte de Bigorra appellada Ermeſſen e per baptiſme Galberda dla qual procreados fills lo primer hague nom Sanxo e laltro Garcia lo qual fonch Biſbe d Jacca e dues filles deles quals la vna hague nom Sanxa e donala p muller al cõpte d toloſa e laltra tereſa e donala per muller al cõpte de Proença appellat Guillẽ bertran e daltra part en gẽdra fill bort appellat Sãxo al qual dona ayuar exauierre latre abtotes lurs viles e aqui li poſa titol de compte e donali aqueſtes terres ab tal condicio que aquelles tengues en feuy ẽ directa Senyoria per lo dit Rey Remiro; e com a feel e bõ vaſſall obtemperas toſtẽps als manamẽts del dit Rey pare ſeu; e Senyor; e de tots los ſucceſſors de aquell ſots pena de perdre totes les dites terres gõyadors e applicadors ẽ cõtinent al dit donador; e als ſeus ſtells elos ſeus contrafaen en alguna manera. Eaqueſt Rey Remiro fõch molt bon Rey e de gran coratge e ſempre garreja ab moros eſquiuãt guerrejar ab chriſtians e tota vegada garrejant era vençador e pobla la terra d mo tes vils e caſtells e per quant com lo poder dels moros era grã e poderos feu cõfederacio e auinença ab lo Rey don Sãxo de nauarra que en totes neceſſitats hagues ajudar e valer al rey remiro e per occaſio de aqueſta cõcordia; e auinença al dit rey remiro fonch forçat fer donanto al dit rey Sanxo de daroſta e pitiella ab totes lurs viles. Aqueſt rey Remiro fonch home molt piados e feu molt debe a pobres; e caualles e a monaſtirs y eſpecialment al Monaſtir de ſanct Joan dela penya e lauors era Biſbe en Jacca garcia fill del predit Rey remiro e abbat en lo predit monaſtir de ſanct Joã dela penya. Blaſchoyes de notar com lo predit Rey remiro en lany de noſtre ſenyor dũ mil ſexãta tres aſſetia hun loch de moros appellat grados e tenint lo ſiti ſobre lo dit loch lo rey don Sanxo de caſtella coſi del predit Rey remiro ab grã multitut de moros e ab citi Roy di aç per mala voluntat que li hauia e perço com ajuda ua als nauaros vench a correr e dſtruyr la terra de ſon coſi lo rey Remiro e altorar paſſa per lo dit loch de grados e mata lo predit rey remiro ſon coſi lo qual era d edat de ſexãta tres anys e lauors les gents del predit rey remiro leuaren ſe del ſiti e portaren lo cors de lur ſenyor a ſoterrar en lo predit monaſtir de ſanct Joan dela penya y es cert que lo predit Rey Remiro regna trẽta huyt anys e morí en lany mil. lxx

Del don sanxo e de sos fets que seu segons se amostra.

Rex aragõne.

Sãxo en vulgar laime sancius segon rey de Aragó.

- Pere.
- Alfonso.
- Remiro.

Sanxa muller del compte de tolosa.

- Teresia fonch muller del compte d Proença

Garcia Bisbe de Jacca bestart

- Guillem Bertaan.

Dona felica regina.

Egon Rey de Arago de ual lãt per recta linea fo appellat Sanxo fill del p dit rey remiro e quãt moris on pare lo rey miro era fadri de xviij. anys lo qual apres fo appellat Sanxo remirez e fonch home molt animos e bellicos contra los moros y entotes coses molt auenturos hague per muller dona felicia dela qual hague tres fills pere Alfonso e Remiro lo qual fonch mõje de sant ponç de thomeres e mes hague dela predita dona felicia dues filles la vna appellada Sanxa e dona la per muller al compte de Tolosa e laltra appellada Taresa dona per muller a don guillem Bertran compte de proença e no res menys aquest rey Sanxo engé dra. j. fill bestart qui fonch bisbe d Jacca appellat garcia e ans de escriure la gesta del dit Rey dõ sanxo recõptarem: en qual manera fo iet Rey de nauarra cosa es certa que quant morí lo rey Garcia de Nauarra omãgueren dell dos fills e la hu hague nom Sanxo e laltre Ramon lo qual Ramon decupiditat Jnhoneste e contra nostre senyor deu excitat per tant quer egnar pogues en lo regne lo qual pertanya a son germa sanxo com a primogenit mata aquell en lany de nostra senyor Mil setanta sis: evn fill del dit sanxo appellat remirotement se que per semblant judici q̃ feu de son pare no passas en ell absẽtas del dit regne e vench sẽ en Valentia la qual senyoreiaua lauors lo cytruidia: e les gents del regne de nauarra vehent e regoneirẽt que de senyor traydor nengũne ximent filial no pozia exir leale volent esquiuar que a home de tã grã deshonor ne de tan gran infamia no fossen sots meses vassalls cõ a tal home e de tal natura null temps no deu apparer de posaren lo dit ramon dela honor real dela qual iniustament vsaue y elegiren per senyor rey de Nauarra lo dit sanxo remirez lo qual fonch rey de nauarra e d nagera efins a mõt docha e de Arago e de sobarbre: e desijãt que nom de troydor no pogues hauer en la terra bẽdeja e gita d tots sos regues: e terres lo dit ramon e aquest don Sanxo remirez abrassa üe: e acullia molt alegrament los homens de per atge e altres gẽts sots meses aell: e no pogue sostenir ne soffrir les deshonors que son cosinger ma lo rey don Sanxo de castella faea car hauia mort lo dit rey Remiro son pare en Grados per ço cõ mort son pare lo dit rey

Rey de nauarra de nagera de Aragõe d sobarbre.

de castella hauia tolt a don sanxo rey de nauarra gran partida d'sos regnes e terres: e per aquestes raons ab los Aragonesos e Nauarros se hague molt valerosament e animosa contra lo predit don Sanxo rey de castella e tenint lo predit rey de castella assetiat lo loch d' viana venc hallilo dit rey don Sanxo ab molts gents de armes e agreu

batalla e molt gran e nostre senyor deu qui nunqua fall ala veritat foren vençuts los castellãs e lo rey de castella a gran vergõya e desh̃ore sua ab hun sol cauall fugi molt poderosament ab pochs dels seus alguns han scrit que lo cauall era sens sella e fre ab cabestre en lo qual fugint caual cauae lo dit rey d̃ sanxo vencedor loant nostre senyor d'u dela gran victoria passa e bze prenent e destruynt la terra de son enemich e cobrant ço que primer tenia de Nauarra e teninta gran afronta los castellans que remedine gu dar noy podien lo rey de castella p? veya no li podia esser soberch ne par enuia apregar lo rey Abdarramen de oscha que trencas la treua al Rey de Arago e que faes guerra contra ell e seu ho arie comença de cozrer la terra de Arago lo qual rumpiment de treua lo predit rey de Oscha vehe mal per aci eli costa fort be segons que dejus es escrit en lo capitol qui tracta de d̃ pedro son fill e no resmenys la treua e pau que no volia donar lo dit Rey don sanxo al predit rey don sanxo de castella com vengue que lo predit rey de oscha li hague rõpuda la treua axi com a bõ rey ama mes hauer guerra ab moros que ab christians majorm̃et pus hauia obtengut gran honre e victoria cõ se fos venjat del predit rey de castella cobrant totes les terres li hauia lenat faes del regne de nauarra lauors li lexa de gracia tota la terra d' castella e seu treua e pau ab ell e regna aquest rey Sanxo remirez en Aragoa nans que fos rey de nauarra sis anys e lauors étra la ley Romana en sanct Joan dela pẽya xj. Chalendas de Abril en la segõa setmana de quaresma feria tertia z hora prima z tertia son Toledana hora. vj. fo romana en lany de nostre senyor mil setanta hu e daq̃ auant tenguer en la ley romana aquest rey sanxo remirez fo com es predit bon rey e auanturat e molt virtuos segons entre les altres cõ questes apar en les seguents. En lany de nostre senyor mil huytanta pres lo castell de couiuoy en aquest any mateix pres pratiella e lauors los moros cremar ẽpina e feu batalla molt grãy molt a gram̃ent contra moros en çaragoça en lany de nostre senyor mil huytãta tres pres grados: y en aquell any mateix moriren molts christians en roda e pobla a yerba e feu batalla en pedra pallada ab los moros en lo dia de nadal del any mil vuytan

Aquest rey sanxo no volgue hauer guerra ab christians sino ab moros.

1083 fue obligado

ta quatre: E los cossos sanct indaletz e de sanct Jaume discipol de aquell lo qual fonch bisbe aps dell dela ciutat durcia la qual es ara appellada Almaria y en lati a apella Acitana vt in catalogo sanctorum continetur foren portats aquests dos cossos sancts per reliquies de sanct indaletz e de sant Jaume no ō. s. Jau. major ni. s. iau. mēor altres sants hi ha haguts appellats de aquest nom Jaume ala esglesia del monastir de sanct Joan dela penya e seu los hi portar aqst rey don Sanxo r emires acompanyats de gran processo en la qual anaren lo dit Rey don Sanxo e dō pedro fill seu e lo reuerent Abbat del dit monastir appellat Sanxo e molta notable gent quils acompāyaua ab gran honor e so aquesta processo lo dia dela cena de nostre senyor ōu Jesuchrist feria quinta Nona aprilis Et feria. vj. apres Pascha pres lo predit Rey Arguendas Et. x. chalēdas Jūij ps set Castells e lo dissapte apres seguent seu batalla en tudela et. xix. Chalendas Septembres seu Batalla en morella e remembrant seqll cyt Ruydiaz era estat ala mort ō son pare don Remiro en Grados hon lo Rey ō castella hague batalla ab ell qui era alli e so vencut lo Eyt en lany de nostre senyor Mil huytāta huyt y en lo mes de Maig lo dit rey edifica lo monastir de montaragoe la canongia de Jacca e de faulo en lany de nostre senyor mil huytanta nou y en lo dia ō sanct Joanbaptiste ōl propdit any pres lo dit Rey ab son fill don pedro la vila de monço y en lany mil Nozanta feu a ell tributaria Oscae so en aiuda ab lo Rey don Alfonso en castella en Toledo cōtra moros. En aquest mateix any lo dit rey don Sanxo remirez pobla Estella e seu molt de beal Monastir ō sanct Joan dela pēya al qual dona les esglesies e altres lochs en Nauarra y en lany de nostre senyor mil Nozanta hu lo castellar qui es sobre çaragoça en lany de nostre senyor Mil Nozanta dos cobra sancta eulalia emerita y en lany de nostre senyor mil nozāta tres pres Almenara: e pobla luna y en lany Mil Nozanta quatre pres nabal e puix don Sanxo sobre Oscha yedifica lo castell de Marcuello e de lo arre e Alquezar y en lany de mil nozanta dos tant oppremelo Rey don Sanxo Oscha quel Rey moro li promes dar Parias a ell e los mozos cauteloſament tremeterē a don Alfonso aquell qui pres toledo quels ajudas a defensar contra lo rey de Arago e dariena ell les paries doblades e romandrien sues elo rey don Alfonso mal remembrant dela ajuda que li feu lo rey ō Arago com fonch a toledo atorga als mozos çoque demanauē e tremes lo compte don Sanxo ab tot son gran poder e vinguerenalla en fins a Bitoria e sabent ho lo Rey de arago e ab sos fills pedro e Alfonso e totes les gēts anaren a ell e no lsates ans sen tornaren a castella encontinent ana aposar lo sitia Oscha per aço en lany ō nostre senyor mil. xciiij. assitia la dita ciutat dosca ab los aragonesos e nauarros E hun dia ell anant engir e entorn dela dita ciutat cercant per hōla poguera entrār viu flach loch en lo mur defora e caualcant sobre son cauall ab la ma dreta esignant ab lo dit dix per acis pot entrar hosca e la manega dela cota demalla que portaua se obri e hū moro ballaster quiestaua en aquell loch ab vna saget aper la manega ō

1094 edifica demonnello y lo arre

M. xxxviii. fo edificat lo monastir de mūtaragoe canōgia de iacca e dfaulo

Montaragon

la dita cota ỏ malla ferirē lo cōstat e ell no digneres mas anassen per la hoste feu Jurar son fill don pedro per reye les gents se marauellaren daço molt e molt e jurat que sonch per rey seu li prometre que nos leuare del sitifins que hagues hosca a mans sues dièt li moltes ỏ cōses queli hauien a venir e conoz tant la predita sua host feu se traure la sageta e morí pero per la sua mort no sespanta son fill quen valgues menys ans mes gran animo a les gents dela predita host quen restaren molt contents e acōsolats e mort lo dit Rey lo qual regna. xxx. anys en lany mil. xciiij. portaren lo cors a muntarago e aqui estiguere sez uat sis mesos e dos dies per ço que les gents no sen anassen dalli per fer honoral cors e los moros prenguessen conort e apres ab gran honre portaren lo al monastir de sanct Joan dela penya e sotterraren lo deuant lo altar de sanct Joan. ¶ Enlo temps del dit Rey don Sāxo ço es en lany. M. lxxiij. sonch forag̃itada del Regne de nauarra e de Arago la ley Gottica e començaren daquiauant de junar per la ley Romana e per les constitutions dels Emperadors romans en aquest temps mateix sonch elegit compte e senyor de rosselloe de valspir ỏ del castell de cobliure en girard qui era noble e valeros caualler dela terra mateixa nebot de. B. Ramon compte de cerdanya fill desa germana aq̃st girart sonch lo primer compte de rossello e tingue lo comptat molt poderosament. xxvij. anys: aquest compte pobla perpinya hon no hi hauia sino dues cabāyes apellades cabāyes den Bernat perpēya e lo dit compte donats per ell grans priuilegis e franq̃eses als habitadors: cēyi lo dit loch ỏ molt forts murs.

Nō. lo p̄mer cōpte de rossello elo comēcamēt dla vila de perpīya.

Alfonso. — Agnes regina.

Remiro monjo. — Pere.

Pere ep̄mer terç — Helizabeth. rey.

Del Rey en Pere e dles sues gestes. s. ante vnionem Regni Aragoñ. cum coitatu Barc.

Tercer Rey de Arago de uallant per recta linea fo appellat Pere lo qual feta la honra ỏ la predita sepultura les gents del dit Regne de Arago leuaren aquell en Rey pridie nonas iunij del pedit any mil xciiij: ¶ Encontinent que lo dit don Pedro o en nostre vulgar catala pere fonch fet Rey volent obeyr al manamēt paternal romas en lo siti ab tota la gent en lo puig

apepellat de Sauxo lo qual es axi appellat per tant com lo pare de don Sanxo satenda alli ab la host e assetia la dita ciutat Dosca e aquella assetiada ab gran treball e lesio p sis mesos ço es Maig. jūy Juliol Agost Setembre e Octubre e lo Rey de Osca Abderramen demana ajuda a Dalmaçaben Rey de Saragoça dient li que ls fer nou volia se metia en grāper ell que cō a ell haurien tolta la terra tolrien la a ell. E lo Rey de saragoça tre mes per dos comptes a Castella christians qui eren sos vassalls q̄ venguessen ab tot lur poder per a judarli e seruir lo al hu dels cōp tes debien don garcia de cabra de Nagera e lantre don gonçalbo e a quest don gonçalbo noy pogue ve nir mas tremes hi gran gent dar mes e lo compte don Garcia hi vē gue personalment ab. ccc. ò cauall e molts christians òpeu a seruir al rey ò saragoça e aiustaren se tantes de gents que los primers eren pas sats a gallago e acuera e ple lo cami de gents que los darrers eren enca ra al tabars: E aquest compte don garcia tremes a dir al rey don pe dro ques leuas del siti sino que ell ne christia negu non comparien tā gran era lo poder dels moros qui venia: e lo rey don pedro com a bō caualler totes aquestes paraules estima poch desijant mes seruir a a deu e exalçar la fe catholica que no dubtaren la temor òla grā mul titut dels Sarrahins. E stant en aço hun vassall seu appellat fortū yo qui era bandejat exit fora òl reg ne sabēt aço no dubta venir al rey don pedro per seruir lo ab. ccc. pe uons e portaua deu carregues de maces de gascunya car lauors en les batalles vsauen molt de tal ar tellaria com eren les maces e lla uors lo rey don Pedro con exent tan gran seruici com aquest caual ler li feya de continent li perdona el rebe molt alegrament y entre les altres valēts e es forçades gēts en batalles eren aquests ables di tes maces e hun noble baro appel lat don Barba torta e lo rey don pedro con sabe que los Moros erē prop feu metre a punt tota la sua gent darmes e dona la dauantera a son germa linfant don Alfonso sanchez ab don Castan de Bicn: e don Barba torta. En lo mig fodō Ferrich don Bacalla don Garcia de Trosillo lop ferrandiz de luna e gomez de luna e lo dit fortunyo ab les maces ēla postremera e lo Rey dō Pedro ab dō Ledron: ab Xi menez Aznares doceyço ab Sāxo de pēya: e ab altres molts bōs de na uarra: e de Arago: y en lo loch ap pellat Acoraz deuāt Osca lo rey ò çaragoça ab tot son poder comē ça la batalla e lo infāt dō Alfonso ferit an cuytadamēt ab los pmers ql̄s moros feren entreuall de mane ra que axi cōpli lo rey don Pedro ab la derreria ab la presa cō los primers e dura tot lo dia la batalla ēntro q̄ la nit los departi: e fo ps lo compte dō Garcia ò castella ab molts daltres christiās los q̄ls no pnien mort cō los Moros òls q̄ls no ni hague negu q̄ fos ps a merce car axicō los pniē arils matauen e venguda la nit lo rey de çaragoça se retregue en çaragoça ab aquella sua gent que pogue e los christiās jatsia estigueffen molt cāsats de ba tallar per op la victoria quē sperā uē hauer nols empatraua res ans los crexiē los animos: e se sforçarē tāt e de tal manera q̄ lo dia seguent pēsant hauer altra batalla no sabe ren ne veherē los moros sino los ferits: e los morts: e axi corregue

Rey de osca rey de saragosa.

Don ferich don bacallaa don garcia d̄ trosilloch

Rey dō pedroab dō ledrō caltres.

Macas

miracle Del miracle de sanct iordi e sãct laume q̃ ajudarõ els christians en les batalles de Osca.

rẽ tro Almudeuer: e quãts moros trobauen matauẽ. Aq̃st dia mateix fola Batalla de Antiocha del grã peregrinatge: eseguis que hun caualler d Alamãya del linatge quis deya venir dela casa de mõt cada qui es en Alemãya fou en les dues batalles en aquesta forma q̃ en la batalla de Antiocha hõ anaue a peu pres lo sanct gordi en les anq̃s del caual l vencuda aquella: e vẽch sen ab lo dit caualler ala batalla d Osca: e alli aquell sanct Gordi vehe ren visiblemẽt ab lo p̃dit caualler en les anques del seu canall: e leral allihõ huy en dia hi ha esglesia de sanct Gordi dles boq̃res e lo caua ller pẽsa q̃ tota la batalla era vna. E no conexia: ne entenia lo lẽgat ge dls q̃ alli erẽ ni aq̃ls no enteniẽ la sua lẽgua p esser Alemãy es ve ritat que alguns lo entenqueren parlant ell en latí car molt sabia d gramatica e alli recõpta aquest miracle dls glorioſos sancts gor dia: e lauors pus fonch conegut lo rey dõ pedro: e los christiãs hague rẽ ne grã pler faẽt ne infinides gra ties a nostre senyor deu e receptaren lo faent li grãdissimes honres.

¶ E per major cõfirmatio dl dit miracle d sanct Jordi e dsl liberat yo dit Archiuer insertar en la p̃sent historia vn transumpt de q̃ he trobat en aq̃st Real archiu de Bacelona d vna epistola appellada segõs lo vulgar catala letra e segons lo vulgar castella e Aragões carta tremesa p lo reuerendissimo senyor mestre Jaume perez Bisbe de gracia dela seu de Valẽcia al molt noble baro don pere ramõ de mũcada senyor de vila marxant hõ es feta mentio no sola mẽt dl dit sanct Jordi mas encara de sanct Jaume q̃ni xi mateix sou en cita batalla: la q̃l epistola de mot a mot diu axi.

Epistola hones feta mẽtio cõ sanct Jaume e sanct Jordi foren vists ajodãts en la batalla de Antiocha.

SEnyor molt Spectable vostre letra he rebuda en la qual desijau saber la genealogia: e principi dela casa de mũcada: en aquests regnes de hespanya per ço que yo prehiqui lo dia de sanct Jacine per que senyor vos auis cõ se lig en les histories de hespanya la qual yo legi en Caragoça quen lany mil Horãta set cõ lo rey pere de Arago fos sobre la ciutat d Osca e fes vot no partir del setge fins la Ciutat fes sua en aquell cas Abderramen rey de Osca ampra a Dalmaçaben rey d çaragoça: e atots los altres reys de moros de hespanya que li venguessen en socors de q̃ tots los dits reys ab infinida multitut de moros foren cõgregats en çaragoça e començaren vers Osca: e tenia la Ost dells moros du legues fins q̃ foren ẽ vista de Osca llauors lo rey Pere recolli tota la gent per exir contra los moros seguis que aquell dia mateix lo exercit dels Christians de frança e Alemanya godofre de Bollo prengueren la ciutat de Antiochia vn mes enãs que prenguessen Hierusalem en la qual Batalla fonch vist sanct Jordi faent gran bregapresa donchs la ciutat dix vn caualler Alamany a sanct Jordi certament be duem fer graties a deu car yõ so trobat en molta bella Batalla mas may viu caualler fer tantes virtuts cõ a vos ne viu tan bella batalla cõ a questa Respos sanct Jordi dõchs yous ne mõstrare vuy en aq̃st dia vna altra pus bella en la qual vos

A cies scrita la genealogí a prin api dela casa de mũcada

Osca.

M.xcvi. Rey en pere de arago.

Abdrra men rey de osca. Dalma caben rey d saragoca.

Godofre de Bollo. Sãct Iordi.

Ciutat d Anhiochia.

e yo guāyaré major honor e pres lo p la mate dins aquella hora se trobaren en Osca entre la gent dl rey pere qui ja volia comēçar la batalla entre los quals era sanct Jaume armat ē vn cauall blāch lo qual feu moltes graties a sanct Jordi cō lier a vēgut ajudar ab aquell caual ler ò que sanct Jaume coméça cridar Arago sanct Jordi e axi mes cla la batalla y en tal manera feri re n en los moros quels encalçaré fins ales portes ò Caragoça te matarē .L. mil moros. Finida la batalla ò sparaguerē. s. Jordi. s. Jaume te trobaren se ajustats tots los christians en vn puig e lo caualler hun poch apartat que cerca ua son cōpāyo sanct Jordi e interrogat q̄ era dix en lati cō era Alamany de la casa de montecatheno e cō aqll dia era stat vençador en dos Batalles çoes en la de Anthiochia y en aquella dosca e com lo hauia portat vn caualler qui hauia nom Jordi lo qual hauia fet marauelles enla vna y altra batalla De q̄ lo rey pere marauellat pres lo dit caualler al costat e tornaren sobre Osca e prengueren la. Enlo qual dia apparagueren sanct Jaume y sanct Jordi a hū sanct home en sāt Joā dela penya dient que digues al rey cō ells eren stats enla Batalla e que hagues per recomanata quell caualler Alamāy e quil here tas en son Regne del qual caualler daualla la casa ò mūcada en hespā ya la q̄ la fet tātes virtuts y victories e cō tots sabē molt mecōsanau ala senyora dōa maria muller vra la qual yo tinch p special filla. E no entenia lo lenguatge dels qui alli erenni aquells no entenien la sua lengua per esser alamanyes ve ritat que alguns lo entengueren parlant ell en lati car molt sabia gramatica e alli recompta aquest miracle òls glorioſos sancts gor dia: e lauors pus fonch conegut lo rey dō pedro: e los christiās hague rē ne grā pler faēt ne infinides gra ties a nostre senyor deu e recepta ren lo faent li grādissimes honres. ¶ E per major cōfirmatio òl dit mi racle ò sanct Jordi e òs lliberat yo dit Archiuer insertar en la p̄sent historia vn transumpt de q̄ he tro bat en aq̄st Real archiu de Bace lona ò vna epistola appellada segōs lo vulgar catala letra e segons lo vulgar castella e Aragōes carta tre mesa p lo reuerendissimo senyor mestre Jaume perez Bisbe de gra cia dela seu de Valēciaal molt nob le baro don pere ramō de mūcada senyor de vila marxant hōes seta mentio no sola mēt òl dit sanct Jor di mas encara de sanct Jaume qui arximateix souen dita batalla: la q̄l epistola de mot a mot diu axi. Señor molt specle vra letra e rebuda. ꝛc. y en aquesta batalla moriré òls mo ros mes de trenta mil axi ò peu cō de caualle dels christiās moriren entro a dos mil e trobarē ne molts morts dels cops deles maces: e p lo que es dit del caualler fortst ̄o feu grans hōres e gracies lo Rey dō pedro al predit caualler fortūo qui aps fo cognomenat Maça e lo qual fo de gran linatge en arago: e rete la honre gracies a nostre senyor deu dela victoria dels moros a ell dōada: e tornassen lo dit rey dō pedro a posar lo siti sobre la dita ciutat de oscha la qual sabuda la victoria haguda dels moros cay gue quasi en despacio: e aps viij. di es retes la dita ciutat altramēt al p̄ dit rey dō pedro en lāy ò nostre senyor mil norāta set. vj. chalēdas ò cēbris. Aq̄st rey dō pedro rebe lo cyt ruydiaç en cōanda: e promete

Arego sāct Iordi. Sāct Iaume.

caualler alamāy dela casa de montecatheno.

xxx. M moros moriren en batal a e dels christiās .j. mil, del cognom de maça.

cō se rete alrey don pedro ciu tat de osca.

li de ajudar li en tot loch hon fos mester en aq̃ll temps lo cyt era mal volgut del rey dõ Alfonso rey de castella per ço cõ lo cyt pres lo jura mẽt del dit rey dõ alfonso lo qual negu de castilla no gosa pẽdre que no fos en cõsell dela mort dõ ger ma lo rey dõ Sãxo lo q̃l mata Bellidos adolfos en Camoza y en aq̃st tẽps lo p̃dit dõ alfonso era mal volgut de son germa lo rey dõ sanxo estaue ab lo rey moro de Toledo: e los de castella pensant que ell ha gues fet matar aquell: en no volgue renanans rebre a dõ alfonso entro que jura a aquells del regne q̃ no e ra stat cõsent a la mort de son ger ma. Aquest iura mẽt pres lo Cyte desplague molt al Rey e ço li so mal abell: e vẽgues metre en comã dadel p̃dit rey dõ pedro de Arago e apres lo Cyt venchsen ab. ccc. ca uallers perles mũtanyes ò cuera e de albarrasi: e feu se molt fort en vna penya que huy en dia es appel lada la penya del cyt e ab ajuda ol rey de Arago: e de don pedro roiz de çagra senyor de Albarrasi lo cyt pres valẽcia e aço sabẽt moros ò la mar venguerẽ ab grã poder de to ta barbaria e ab los moros ò la ter ra deça cercarẽ lo Cyt en valẽcia y estant lo Cyt axi molt costret ò ls dits moros tremes a supplicar al rey don pedro com a Senyor que li degues ajudar y les gẽts de ara go: e de Nauarra: e los moros qui erẽ en Oscha y en aq̃lles partides los quals hauiẽ tolt la terra posa da ẽ lur mãs e leuada als moros al li vẽguts cõsellaren al rey dõ pe dro no anas a valentia pero ell no volch fallir al cyt hauent pietat e dolent se que tan bon caualler se perdes no volent se lunyar del ser uey de deu en presentia ò totes ses gents promette als missatges del cyt que a. xij: dies lauors primer vients seria ab ell ẽ valentia e axi en continent lo rey dõ Pedro ab tots aquells nobles e cauallers Aragoneses: e nauarros qui eren estats en la Batalla de Oscha los quals eren ab ell lexada la ciutat de Oscha fornida en la qual romã gueren fortunyo garces de biell fill de don castan de Biell bon ca ualler lo qual feu primer los seny als de cornelles e fonch appellat princep de Oscha e don ferrich ò liçona e Pedro verga ab altres bõs cauallers e peons a nav ers va lentia ab son germa linfant dõ al fonço lo qual staua en orde de com batre y expellir los moros dela ter ra e anans del dia que li promes so alli e dõ aren la batalla en nom de nostre senyor deu ab cyt Abuchar maior de tots los reys moros qui e ren alli e matar en lo e venceren la batalla e moriren hi dels moros a xi de peu cõ de cauall cerca cinquã ta mil homens. Aquest rey don pe dro fonch molt animos cõ dit es y de grã pbitat e feu grãs dõatius e e gracies al monastir de sanct Jo an de la penya hague moltes y di uerses batalles ab moros: e tota vegada vẽce aquelles. E tot quãt poch hauer dor e dar gẽt tot ho do na a monastirs e cauallers e hague per muller dona Agnes e hague della hun fill appellat Pedro e hu na filla apellada helisabet e tenia dos germans hu appellat Alfonso e laltre appellat remiro era monjo del monastir de sanct ponçe de to meras en Frãça situat e no res mẽ ys lo predit rey don pedro e lo rey don Sanxo pare obtengueren pri uilegi recondits en lo real archiu de Barcelona cõtinens en effecte que ells e tots los Reys de Ara go e los proceres ço es Barons nob

Belidos adolfos

fortũyo garces d biell.

Princep de osca

dela ba ralla de la ciutat de Valẽ cia.

Cuera. Albasi Pẽya dl Cyt Senyor de Alba rasi.

les e cauallers ðl regne ðls predits Reys poguessen dar deles conq̃stes q̃ fariẽ moros ðls terres ðls Sarrahis totes esglesies saluãt Cathedrals e per sos ops e necessitats tenir aquelles. E mes li atorga totes les decimes e primicies fossen sues e de sos successors reys de arago e daço ses seguit que les decimes son coses pfanes en Catalũya segons en lo predit e ðjus insert priuilegi de papa vrba es largamẽt ðsignatzes veritat q̃ per quãt en lodit libze dels feus y encara en altres libzes e Regestes ðl dit real Archiu es transcrit altre priuilegie gratia ðla ppdita cosa mateixa atorgat per papa gregori al sete rey dõ Sãro rey ð arago pare del pdit rey dõ pedro e dell iberat yo desus dit archiuer qui los dits priuilegis he vist tẽgut e legit ferne trãsumptos e incertar ac iaq̃lls de mot a mot los quals serã agut sp vertaders originals cõ yon face se los he verdaderamẽt ab llurs originals cõprobats. Gregori⁹ Ep̃⁹ seru⁹ seruozũ ðl sancio charissimo sui in Christo filio regi excelẽtissimo ei⁹ q̃ successozib⁹ rite subst ituẽdis imperpetũ ppter egregiã et specialẽ pbitatẽ quã p decessozibus tuis quib⁹ tu nõ dissimilis inueniri semper habuerũt cõtra gẽtẽ in credula et deuotionẽ seruẽtẽ quã hẽs erga christũ et ei⁹ ecclesiã tibi et successoribus tuis cõcedim⁹ sequẽtes p decessozẽ nostrũ alexãdrũ videlicet secũdũ vt ecclesie villarũ tã earũ quas in Sarracenozũ terris capere poteris quã earũ quas ipsi in regno vero edificar i feceritis vl q̃ capellas vel q̃ que volueritis monasteria Sedib⁹ dũtaxat ep̃alibus exceptis distribuere liceat vobis. sed q̃m sicut tuarũ literarũ series ð mõstrat et galind⁹ Abbas alq̃zarẽsis eccie nobis viua voce exposuit q̃ dã antistes regni tui cõcessionẽ sup hac re facta tuis predecessozib⁹ in firmare nitũtur et hinc fortassis p sumũt obloq̃ phãc chartas eis silẽcium impõim⁹ pmulgates excõicationis sentẽtiã auctozitate ðl oipotẽtis et sãcte Marie virginis et apostolozũ petri et pauli in eos q̃ cõtra hoc priuilegiũ tibi cõcessuz venire tẽtauerit mittim⁹ aũt tue sublimitati scriptũ hui⁹ cõcessiõis per galindũ dilectũfiliũ nr̃m alq̃zarẽsẽ abbatẽ dat. laterãis tertio decimo Chal's Martiip manũ petri diacõi Cardinalis sancte Romãe ecclesie ãno dñice icarnatiõis millesimo septuagesimo tertio indic. Sexta.

Sãct⁹ sãct⁹ } Greg. } Papa
} Petrus paulus } Septimus.

¶ Urbanus Ep̃⁹ seru⁹ seruozũ dei petro charissimo silbi in christo filio hispãiarũ regi excelẽtissimo ei⁹ q̃ successozib⁹ rite subst ituẽdis imperpetuũ tue dilectissime fili deuotiõis affectũp venerabilẽ fratrẽ nostrũ Aymericũ pinnatẽsis monasterij abbatẽ acceptis literis circa sacro sanctã romanã ecclesiã agnitã letitia haud modicamẽtis exhilarat⁹ est anim⁹ sed vt verũ fatear eisdẽ p lectis ire perturbationis nimie comotiõe imutat⁹ nec inmerito ex earũ nãq̃ initio dilectiõis et reuerẽtie quã erga sanctã rõanã ecclesiã semper habuisti: et habes magnitudinẽ cognoui quãtũcũq̃ in ea cõfidas quã ðuate et fideliter anime tue salutionẽ ei⁹ oronẽ cõmitas aduerti ex fiẽ vero earũdẽ tãtã rerũ cõie ci abusiõnẽ que mẽti meę lõge a statu suo dimote maiorẽ qnã credi possit immiter et stuporẽ tescilicet p bonorũ numerositate malorũ multiplicitatẽ pferre et per turbata prosperitate tribulationum innocentiam tuam Canterũas vnde au-

e iiij

Nõ. priuilegis dꝑa. gregori e p. vrba q̃les es gleſies de cimes e primicies de les terres sarrasinõquistades sien dels reis dearago e dels pceres so es barõs nobles caualles ðl ur regne.

bulla

rilia et consilia precipue precedere deberet irruere siquidē cum inter modernos regnorum rectores quorum plerosq; animarum suarū negligentes vel penitus oblitos vt pote ab omni iniquitatis itinere deuios plana via ad mortem ducentis sequi ingemiscimus tefore solum diuino afflatu spiritu angustias ad vitam ducentes elegisse videamus cum justitie rigori constāter insistere Ecclesiarum tranquilitati et paci studiose inuigilare pupillorum et horfanorum deffensioni iugem operam dare pagane gēti depressioni et coartationi christiane vero exaltationi et amplificationi cum summa incessanter strenuitate insudare: et vt breuiter concludam cum totius mali propulsioni totiusq; boni exercitis efficaciter incumbere gaudeamus: ipsi tamē pcciosorum fructuum agnoscentes arborem essicioslus venerari ac extollere deberent cui scilicet regni antistites quibus pro assidua expientia tantorum meritorum rue specialius veneratione tuisq; obsequis esset insistendum in te vt prętatratarum literarum pandit series insurgunt. Et quia humili Christo consormatum pacientię clypeum nolle abij cere vident tanquam erectis contrate calcaneis tuam ꝺ primere ꝛ contundere mansuetudinem nō erubescūt verum neillorum temeritatem soli tibi tantarū in iuriarum de decus arbitreris inferre aduertere tua potest pruden tia eo non minus in apostolicā auctoritatem peccare dum ea quę prędecessor meus Alexander videlicet Secundus ꝛ mea post illum paruitas cui patris celebris memorię regis sanccij rationabiliter concessit petitioni friuolis suis rationacionibus in irritum conontur reducere cassonotentes labore nodum in cyrpo inuenire Sed ne verbis diutius minoremur his ad eorum causas demonstrandas que costituturi sumus premissis ad ré veniamus quoniam igitur prędictorum episcoporū tantam videm⁹ indiscretionem ꝛ tam nullam dispensationis recogitationem quę jam pridē vt superius diximus cōcessa sūt modo pfētis priuilegij munimie firmiates ex auctoritate omnipotens dei patrꝰ ꝛ filij ꝛ spiritus sancti ꝛ beatę marię semper virginis beatorumq; Appostolicorum petri ꝛ pauli: necnō ꝛ sacrosanctę romane ecclesie et ad vltimum nostre diuinitus concessa paruitati estatuimus tibi charissimę filipetre tuique regni successores ex genere tuo rite substituendorum juris esse vt ecclesias villarum tam earum quas in sarracenorum terris capere potueritis quā earum quas ipsi in regno vero edificari fecitis vel perque volueritis mōasteria sedib⁹ dūtaxat episcopalibus exceptis distribuere liceat vobis ꝛ ne apud matrem cuius voluntatibus ꝛ preceptis exequendis semper promptissimus astitisti repulsam in parte aliqua piatua patiat petitio tui quoq; regni proceribus eandem licentiam concedentes: eodemq; illāpriuilegio ꝛ eadem auctoritate corroborantes sancimus vt ecclesias: quas in Sarracenorum terris iure belli acquisierint vel in proprijs hereditatibus fundauerint sibi suisq; heredibus cum primitijs ꝛ decimis proprijarum dumtaxat hereditarum dum modo cum necessario rum administratione diuina in eis ministeria rite a conuenientibus personis celebrari faciant eis liceat retinere vel quarumlibet uemonasteriorum ditioni subdere tu au

tem serenissime rex tuiq; posteri et superni patris et eius que tanquã specialibus filijs tante prerogatiue dona vobis confert semper memores matris tales fieri laborate vt ipsis in nullo abutentes sediam memorati regis sancci per omnia cõuersationẽ sequentes post momentalis regni gubernacula feliciter ad regis regnum perpetuo congregati peruenire mereamini consorcio hanc ergo nostram constitutionem perpetuo cupientes stabilitate teneri omnibus notum esse volumus quod quisquis contra eam temere venire voluerit totius christiãitatis expulsus consortio anathematis iudicio subiacebit qui autẽ pia illa veneratione seruauerit t apostolice benedictionis gratiã t eterne retributionis cõsequatur abundanciam Amẽ. datum Rome. xvj. Ehalendas mai per manꝰ Joãnis stẽ. Romane ecclesie diaconi cardinalis t presignatoris domni vrbani pape Secundi Anno dominice incarnationis Millesimo Honagesimo quinto inditiõe. iij. Annopõtificatus eiusdem domini octauo.

Sanctus Petrus Urbanus — Sanctus Paulus Papa.

Apres a. xv. deles Ehalendas de Setembre é lany de nostre senyor mil e cent e vint y cinch al nostre redemptor foplasent appellar al seu Regne los predits fills del predit rey don pedroy en aquest mateix any tertio Ehalendas Octobris passa ò aqsta vida lo predit Rey dõ Pedro en edat de. xxxv. anys e fonch ab grã honre soterrat en lo monastir de sanct Joan dela penya.

Del Rey Alfonso: e de les sues gestes scilicet ante vniõné regni Aragonum cũ comptatu Barcinone.

Alfonso lo grã batallador. — Urraca regna.

Uart rey de Arago ò vuallãt per recta linea fonch appellat Alfonso germa del predit Rey dõ pedro succehint en los Regnes de nauarra e de Arago e vltra son nomp e esser ell molt valent e donat a batallar li fonch imposat altre nomço es don Alfonso lo gran batalladorcar en tota hespanya nos trobaua tan grã batallatore caualler tã animos que vint y nou batalles vence e casas ab dona vrracha filla del rey don Alfonso de Castella aquell qui pres toledo e fonch senyor dels altres regnes de Nauarra e ò Arago per natura ò castella per la muller Aquest don Alfonso pobla lo burch de Pampalona é lo camp seu duruinya e donals priuilegis molt bons e pobla Soria Almaçan Berlanga e Bilforado es feu appellar Emperador de hespanya y en lany de nostre senyor Mil cent. xxix. pres exea de moros e dona grãs e acceptes priuilegis als pobladors de allie per ço com de gascunya e vltra los ports hauia alli nobles caualliers qui prouaren molt de manaren les esglesies que alli edificaren per lo monastir de Selua majore lo Emperador axicom aquell qui sens lo papa ho podia fer per los dos preinsertats priuilegis apostolicals a torgals ho per lo dit monastir los quales de monjos negres e buylo

Soria Almasã Berlãga Exea.

Selua mior.

e v

Tauhst. possehexé e pochs dies apres ẽ
gue Tabust ;e dona la esglesia al
Castella monastir desanct Joan dela pẽa.
Epech apres pobla lo castellar so
bre Caragoça de Almugauers que
Catago ca. ja son pare lo rey Sãro hauia pob
lat en aquest mateix any ana asiti
ar Caragoça ab los seus naturals
Gasto ẽ beatu de Aragoe de Nauarra e ab dõ gas
to de Bearn ab los Gascons qui
si puarẽ molt;e ab lo cõte Alpche
comteal phe. era vengüt de França a ferui a
nostre senyor deu e al Empera
dor estant en lo siti de çaragoça los
mozos ò Tudella faent a aquells
del host qui alli portauen vitualles
grans dans e moltes caualcades el
Emperador no podent mes soste
nir aquestes caualcades e dans do
na sls cents homẽs a cauall al cõp
te Alpche que anassen a tütela e fa
cren per manera que lo compte se
mes en celada prop de tudela ab
trenta homens a cauall e cent pa
hons del compte comẽçaren a cor
rer los bestiars e los homens qüe
trobauen e los mozos de Tudela
qui veheren aço segons hauien a
costumat ser exiren a ellç de mane
ra que pochs ne romãgueren en
lo loch e anãt vers aquests lo cõp
te exi òla celada qnels mozos nol
veheren y entrassen per tudela
car les portes eren hubertes e a
nassen alla major fortalesa e pres a
quella e apres que la hagues mãs
sues retenguda exiren a les por
tes e com venien los Mozos arils
matauen els prenien de manera q̃
noy romãia moro que no fos mort
o catiu e com lo emperador sabe a
co restan molt alegre e cõ a bon
home e piadós dona tudela al dit
compte Alpche p̃ heretat que fos
sua e torna al siti de çaragoça e so
ren vencuts ell e quant exiren ab
elle aquells qui romangueren de
dins coma desesperats dela vida a
pres molts combats reterẽla ciu
tat e apres lo dit Empador auẽt
esguart al que hauia fet casca do
na a don gaston de Bearn per he
retat sua tota la perroquia de sanc
ta Maria del pilar a aquell en aq̃ll
temps era de Christians. Axima
teix dona al compte Alpche hun
loch hon posas lo qual es appellat
lo callich del compte Alpche. Aq̃st
Emperador vence la batalla ò co
tanda en la qual se mostra esser
caualler de gran corarge e valent
lo compte de peyteus qui era alli
ab .d. homens de cauall e morí a
qüi lo fill de miramor melin ab in
nũerositat de mozos. Eper ço dié
pijor fonch que la ò cotanda. Aq̃st
don Alfonso en lany de nostre sen
yor mil cent trenta pres darocha
calatayu taraçona riudeborja e to
tes aquelles partides de tudela ;e
fetes aquestes preses dona en ge
losia desa muller dona hurracha e
no volent habitar ab ella posa la
en lo castellar sobre çaragoça lexãt
alli aquella ab bones guardes ana
ssen vers castella e apres los caste
llans treballaren tant que lopre
dit rey cobra aquella e no passaren
molts dies apres que lo rey dõ al
fonso vehent que la predita hur
raca no tenia bona carrera mette
excusa que parents eren e no volia
viure en peccat per ço ab aquella
sen ana a soria e alli rete aquella
als castellans lo parentesch llur e
raquest lo rey don san appellat ma
jor hauia fills don ferrando rey ò
castella e don remiro rey de ara
ge don ferrando hauia .j. fill dõ Al
fonso qui pres toledo pare de dona
hurraca ;e don remiro hauia .j. fill
don Sancho qui morí en lo citi de
Oscha pare daquest don Alfonso
marit de dona hurracha axi que

Gascõs de bearn

parroq̃a d nostra dõa del pilar.

Cotãca

Cõpte d dyteus

miramo smelin.

m.c. xx x.

Calata yu

Tirasso na.

Riu de borrar.

De dõa vrracha dla qual era gelo sonma tit lo rei.

Soria.

Fenãdo

Remiro

llur parentela eraen lo terç grau e lauors los castellans vehent aço foren ne mal contents e moguts ò ira altra vegada ley hauien torna da conuocar encorts generals de mana ment della en les quals pro posa la dita dona burracha cõ era despullada de tota la sua terra p ço los requeria per la naturalesa encara q̃ haguessen prestat sagr a ment y homenatge al dit Rey Al fonso de Arago per la terra de cas tella que era della dita dona vrra cha tornassen li aquell pus ell no la volia tenir mes p muller e lauors los castellãs cõ se volgues tengue sen la terra per lo dit rey Alfonso guardãt dret e naturalesa tots cõ cordablement e vnits reteren to ta la dita Terra ala dita Reyna dona burracha. E apres que lo cõ te peransures per tots los castal lans hague retut la dita terra ala predita reyna senyora sua natural anassen al emperador en Arago: e presents deuãt ell vestit descarlata e caualcant en vn cauall blanch te nint enla sua ma vna soga ho chor da dirli axi senyor la terra quẽ do nas he retuda ala senyora Reyna senyora natural mia. Ara retauos les mans e la bocha e lo cors qui a vos feren homenatge per ella que façats dells la justitia que ser ne volrets. E lo Emperador mogut de gran ira volgue encontinent p mulgar sententia cõtra lo predit compte sino que los letrats e conse llers del dit Emperador ley veda rendient li senyor aquest compte peransures no ha errat ans ha fet lo que ẽuia car ha retut a cascu lo q̃ era deguty ell era obligat. Ala reyna la terra per ço comera sua e a vos senyor Emperador lo sacra ment: e homenatge queus hauia prestat. E axi seu yor cosellam vos lin façau algunes gracies: e pre mis e oydes aquestes peraules: e consell encontinent lo dit Empera dor executa tot lo que dessus li es stat dit: e consellat e açomateix se vsa encara huy en dia en hespãya per aquells als quals semblant se los esdeue. En aquest tẽps hauia en castella hun cõpte appellat dõ gomez de camp despina lo qual en temps del rey don Alfonso rey de castella pare dela dita dona vrra cha stant vidua se parla matrimo ni de la dita dona vrraca: e no ley volgue donar lo rey son pare: e a quest compte apres que hague vist la reyna partida del Emperador tẽch hull per casar se ab ella axi cõ dabans era stat parlat: e no per casament sino per altra manera en cubert feu la Reyna ço que ell vol gues: eab ella hauia vn fill appellat Ferrando furtat Axi que aquest compte cuydant esser segur ol casa ment comença de guerrejar p lo regne de castilla contra los Ara gonesos los qui encara tenien les majors fortaleses de castella. E a ximateix vn altre cõpte dõ pedro dela Ara treballaua secretamẽt ac quirir la amor dela reyna sens ca sament: e obtengue axi com volgue la dita amor desos donada. E per ço estant la Terra axi indefesa: e desordenada don Alfonso de Ara gõ per aquests e altres respectes aiustada gran multitut de gẽt dar mes sua entra p castella e los cas tellans ab los comptes don gomiz e don pedro dela Ara en lo loch ap pellat campo despina prop de sepul uega exirenals Aragonesos: e or denaren lur batalla la primera do naren al cõte don Pedro ol Ara ab la senyoria ol rege. Ala orreria axi com era major al Compte don gomez. E com començaren de dar

Peransures comte.

Del retiment de la terra ala reyna e ols retimẽt ol sagramẽt y omẽatge del senyor Rey.

Dongomez de camp ò pina.

Compte del Ard.

Batalla entre los Aragonesos e castellãs

don pedro delara Lexada la seny
oza als primers colps cobejant ha
uer la reyna lexals en lo camp e a
nassen ala reyna qui era en Bur
gos e compte don ganiz ab los al
tres castellans estigueré molt fo
rtment en la batalla: e trigaren tant
com pogueren mas hagueren a es
ser vençuts: e mori lo compte don
gomez ab daltres molts: e hun ca
ualler daquells dolea qui tenia lo
peno del compte mort lo cauall e
les mans tallades ab los braços te
nia la senyora cridant Olea e aps
de aquest dō Alfonso ab lo Arago
neses passa duero: e per la terra de
camps anassen per los atalāt e dest
truynt la terra y en gallicia criauē
don Alfonso fill de dona vrracha
e del compte Ramon de tolosa ab
lo qual dona hurracha casa prime
rament que ab don Alfonso de ara
go en lo temps del pare della don
Alfonso de Castella per que no era
plasent al dit Compte Ramon de
Tolosa la sogre rey de Castella:
mort lo dit Compte no volgue lo
rey de castella quel regne vēgues
a son fill ans en sa vida casa la dita
dona hurracha vidua ab dō Alfon
so de Arago desijant: e volent tant
era bon caualler que ell regnas en
castella o fills qui proceissen dell
per ço que lo Regne de castella fos
be defes dels mozos e aquest infāt
don Alfonso ab los leoneses e galle
gos isque a batalla contra los ara
goneses entre Astorga e leon en lo
loch appellat via anguis: e via an
guis obtengue victoria lo rey don
Alfonso darago ab los predits ara
goneses vençuts e morts e fugits
los Leoneses e Gallegos: e cō lo
rey don Alfonso hagues estat grā
temps en castella ço es per mes ō
vn any fallint li moneda ppagar
lo sou als Aragoneses: e nauarros
crehent esser senyor: e possehidor
del regne de castella mete les mās
sanctuaris esglesies: e monastirs e
retengues vers si los Thesors de
les esglesies venent y empenyorāt
les heretats: e poccessions de di
tes esglesies: e coses pres: e axi pa
ga lo sou als aragoneses: e jatsia q̄
lo predit don Alfonso catholich: e
victorios per les grans victories
les quals li dona nostre senyor
deu empero tostemps fonch pre
sumidor que de aquest sacrilegi ha
uia fet en en leoy en gallicia nostre
senyor deu lon punire e haudes a
questes dues victaries tornassen
en castella destruynt tots los vala
dors del compte don Pedro pre
nent alguns dells qui fugien recu
llint se ab la reyna a montço prop
de palencia: E axilo rey don Alfō
so los lexa estar e tornassen per A
rago: e per ço com lo compte don
pedro anaue ja descobrint la sua
mala obra que feya ab la reyna cre
hent casar se ab ella com a reyana
ua per la terra: e los magnats: e
altres del dit regne vehent aço es
ser cosa mala: empetraren li aquell
casament ab lo gran contrast que
li faeren. E lauors tremeteren a
portugal per hauer lo predit infāt
don Alfonso fill de dona hurraqua
e de don ramon comte de Tolosa
lo qual infant en temps ō la batal
la era fugit en Portugal: e cobrat
quel hagueren alçaren lo en rey
de castella contra voluntat de sa
mare dona hurracha e ōl compte
don pedro quiu destorbaue mas
aquest don Alfonso ab la ajuda dels
seus foragita dela terra lo compte
don pedro: e tengue presa la mare
en les torres de leon fins a tant q̄
ella feu lo que lo predit son fill volia
E per ço com les fortaleses dela ter
ra se tenien per don Alfonso dara

Nō.

Burgos

Olea.

Alfonso fill de dona hurracha e del comte ramō de Toledo.

Infant don Alfonso is que a batalla.

Com lo rey Alfōsomet les mās en los tesors dles esglesies

Monso palensia

Infant dō alfōso fill de dona hurracha.

go aplegaren ço es lo dō Alfonso de Arago: e lo don Alfonso de castella hu contra altre les lurs gēts e hosts per hauer batalla pero ans que del tot se aplegassen lo predit don Alfonso de castilla ab consell de sos prelats tremes apregar dō Alfonso de arago cō a pare li volgues donar son regne: e noli volgues aquell tolreper forçapus rahó: e dret no ley acompanyauen car ell era aperellat de ajudar: e seruir lo com fa fill a pare. E don Alfonso de Arago feu gracies a deu del consell: e conexēça hauia dōat a son fill don alfonso de castella: e axicom aquell qui era piados a aqlls quili demanauen gratia: respos q̄ si aço hagues fet en lo principi nū qua li foza stat enemich ni contrari ans amich vertader: e pusq̄ gracia li demanaue que era prest: e aperellat de ferlin: e per tal que dissentio alguna daquiauant nos seguis entre los regnes regonegueren la terra qui era de nauarra ço es de ebzo fins aburgos loqual per força hauia tolta al rey don Sanzo d castella a son cosingerma lo rey dō sanzo de nauarra fill del Rey don garcia remirez e feren cartes los dos Reys e lo regne de castella: e d Nauarra: e cascu prese ses cartes be fermades e molt be assegurades e tota la altra terra de castella manaretre soltamēta don Alfonso darago daqauāt nos volch apellar Emperadoz sino rey de arago de Pampalona e de nauarra apres daço en lany de nostre senyor. M. cent. xxxiiij. ajusta tota la sua gent e ab ell don Bastode biern don pedro Bisbe de saragoça don Steue Bisbe de Jacca y en lo mes de Octubze entrarenen la terra dels moros: e talant: e destroynt vengueren a Valencia: e apres passaren en Xuquer e talaren en Denia e apres passaren en Murcia: e daqui en al maria la qual en aquell temps era appellada Urcia y ē lo peu d vna muntanya: o serra posaren: e ficaren lurs tendes: y en loloch apellat lalçacar tēgueren Badalab grā goig: e ab compliment de viandes. e fet aço passaren en Granada tal lāt e destruynt apres fozen prop cozdoua axi mateix talāt e destroit e lauors lo Rey de cozdoua senyor de tots los reys moros de hespanya ab tot son poder isque a dar batalla en loch apellat Aruçol e fozen vençuts los moros e fugi lo rey de cozdoua e moziren hi tantes gents dels moros que no hauien compte: e nunqua so Rey en hespanya qui tant guanyas de moros ni cozregues ni talas tant mal los faes com aquest rey Alfonso ni apres en lany mateix setes: e vençudes algunes Batalles: e retuda la terra al rey de castella e posats en pau anant a Pampelona per les grans calentures venc li cozreu que lo rey moro de Leyda ab gran gent de armes e poder de moros hauia cozregut mōtço e laltre terra y encontinent tira la via de mōtço e tremes en Nauarra: e arago letres manant a tots sos vassalls que encontinent venguessen a fraga: y ell hi ana ab. cccc. de caualle dara batalla contra los moros de uant fraga en lo mateix any ço es d. M. cxxxiiij. quarto nōas Febrarij e lauors los moros acordaren que mes valia ab aquells dir la batalla ans de ajustar se ab ell mes gent e donaren la batalla e mataren lo. Altres diu hē que de vergō yaperço com era stat vençut aqll qui tostemps era estat vēcedoz passasen en hierusalem per null temps apres se troba mozt ne viu altres

Diuisio deles terres.

Dō sanxo d castella rey don sanxo de na Narra rey.

Alfōso rey de arago de pāpalōa e de Nauarra.

Valētia

xuquer Denia. Murcia almaria Lansa dor. Granda Cordoua.

Rey de cordoua

Artusol

M. cxxxiiij.

Rey moro de leida.

Aci mori lo rey dō alfō so en batalla.

dien que apres de grantẽps vẽch en Arago e parla ab algũs amichs intrinsechs seus e altres hã volgut dir que en la predita batalla se perde que no so cõegut e qui tots tẽps so vencedor so vençut e aço per sõ gran atreuiment e sobres de argull e menyspreu dels enemichs que tenia tan gran com nols estimaua res per que tot son fet a oradura fonch imputat en los derrers dies car negu per gran senyor e rich que sia no deu tenir tan gran presumptio com aquest Rey don Alfonso tenia y en aquesta batalla proua molt lo bõ caualler Gomes de luna e aquest rey don Alfonso fo perdut o mort en edat de .Lxj. any e regna.xj.anys e morí sens infants. E trobe yo en lo primer libre dels seu recondit en lo real archiu de Barcelona en cartes quatre que lo rey Alfonso se pretitulaua Rey de arago e de pampalona e de ripagorça hoc scĩz modo ade fonsis Aragon ensum ꝛ pampilonẽtium etiam Ripacorcẽsiũ Rex Actũ. era.M.clxviiij. inmẽse Octobris in obsidione bajone.

Com los Aragonesos tragueren del monastir y elegiren en rey don remiro monjo.

Remiro de aqst nom segon qui so monjo del mõas. tir de thomeres. Ramon Berenguer com te de Barcelona marit de aquesta Dona pero nella als hurracha filla daquest remiro. Perone lla.

Mort ho perdut lo dit Rey Alfonso en la batalla los regnes de Arago e Nauarra romangueren sens ner eter per vn any e aqnells ols regnes e governadors ols dits regnes e per quant no podien esser bedeffesos per aquells tractaren e ordenaren que elegissen per Rey don Perathares Senyor d Borge y en aquesta electio tots los Aragonesos foren concordes e lo dit Perathares encara no elegit per Rey crehẽt que ell seria lo rey desconegues en continent eleuant se en grã superbia no gurdãt la gracia que los ols regne fer li volien per la qual cosa molts dels aragonesos restaren mal contents e pço manaren conuocar corts generals en lo loch d Borge enles quals corts lo predit dõ Perathares crea esser segur del Regne y en arago hauia dos nobles molt richs e poderosos appellats don Pero tizon de catharcyta e pelegrin de castellezuelo volẽts guardar lo bé evtil del Regne e naturalesa qui deuia esser rey e per la superbia e menyspreu que lo dit perathares tenia no essent encara rey ab gran vigilantia informaren ab molts ol regne que fora cosa millor e pus acceptea nostre senyor deue a tot lo Regne que elegissen en rey don remiro germa e fill dellur senyor lo qual era monjo en lo monastir de sanct ponç de thomeres del orde d sanct benet situat en la prouincia d narbona dins la comarcha de Besers e axi tots concordes los aragonesos elegiren en rey lo predit don remiro lo qual com era d poca edat son parelo rey don Sanxo seu entrar e pendre per monjo en lo pdit monastir de thomeres del orde de sanct Benet y estant en aquell de-

Quint Rey de Arago.

Monastir d sãt pons de thomes

uotament fo elet en Abbat del monastir de sanct tagundo primitiu e fundat en lo regne de castella del dit orde de sanct Benet y estant elet de bo en millor punt segons que merexia fo elet en Bisbe de Burgos e apres fonch elet en bisbe de Pampalona e apres per son germa Alfonso Rey de Arago lo qual volia que fos prelat en Arago fonch elet en bisbe de Barbastre e de roday estant aqui elet no p ambició de honor mas per sola necessitat del regne e per que millor fossé regits e defesos fonch elet com es dit per los del regne en rey de Arago e seguis la electio en aquesta forma com los nauarros venguessen a les predites corts generals ab voluntat: e proposit de elegir en rey don Perathares los Aragoneses qui estauen mal informats e descontents del dit perathares no volgueren rebre ab aquella honra e cortesia que deuien e hauié acostumat los nauarros e vehent aço don pero tizon de cathareyta noble de arago leuas en peus e ab gran alegria e honre rebe los Nauarros e conuidals que menjassen ab ell: e sabent lo predit don pedro tizon q̃ don perathares era en lo bany altres diuen ques leuaua lo capana ab los nauarros per ser lir reuerentia e los porters com amics e de poch seny com moltes vegades fan semblant no curant excusar lur senyor del lauament en que estaua: respõgueren superbamẽt que no podié entrar a veure aquell car occupat era de faenes dla qual resposta ells foren molts despagats e mudas lur voluntat e proposit dient ara com no es senyor nos lexa veure que fara quant sera rey e molt indignats anaren sen a menjar: e apres los nauarros contenents ab los dits Aragoneses qui seria rey e vehét la voluntat e proposit dels Aragoneses qui no volien altre rey sinó lo predit don remiro ordenaren allí que mudassen les predites corts a Montçoe ab tal ordinatio e prorogatio e mutatio si per tiren los nauarros e Aragoneses dels dites corts quis tenien com dit es en lo dit loch de Borge e lo dit perata-res com se fonch regonegut romas enuergonyit y empaguit axi per la sua superbia e presumpto com per la mala resposta dels dits porters e penjant lo tracte e lo terme de-les corts los Nauarros pensaren sils seria expedient que consentissen en rey don remiro monjo e acordaren que no per dues rahons la primera que dubtauen que don remiro sabes regir lo regne p ço cõ era estat religios e sabia mes de or de e coses fratres ques que no de regir vn Regne la segona per ço com los nauarros tenien por dl emperador don Alfonso rey de castella lo qual mort ho pdut lo predit don alfonso rey de arago en continent volgue assetiar Bitoria e altres lochs qui eren de nauarra e p ço dubitauen que dõ remiro lo monjo ho sabes deffendre axi com aq̃ll qui no era estat criat en armes neé actes d cauallería la pual y es molt necessaria e major mẽta rey hop̃ncep qui regnes ho altres terres ha a deffendre e les perdudes cobrar ho guanyar d nou ab moltes altres virtus que ha hauer e aquesta virtut es la pus excellent e pus noble al rey ho príncep: e per ço cõcordaren tots los nauarros ab consell den sanxo dela rosa bisbe de pampalona e de ladron fill de emecho veliz e de Guillem aznares de tores que tremetessen plo infant don garcia fill de don remiro fill de don

Du esra hons q̃ mogueren los nauarros en nocõsentiren rey don remiro.

Nõ. con mala resposta fa molt de mal.

Sanxo qui fóch Rey de Nauarra lo qual mata son germa ramon ól qual es seta pus larga mentio en la Chronica de don Sanxo remi rez qui mozi en lo siti de Oscae a. aquest infant Garcia era cosi ól cyt ruydiac e criauel en Valencia y e ra valent caualler e sens voluntat dels Aragoneses tremeteren per aquell e aximateix de llur cap los Aragoneses tractaren que treme. tessen per don remiro lo monjo e pensant esser ne segurs axi com en Bozge era estada la cosa parlada ab los nauarros tremeteren a nostre sanct pare en roma que plagues a la sua sanctedat atozgar e dar les li. centia que pogues sen traure ól oz de de sanct Benet don remiro mó je lo qual per defecte de natura ha uien del liberat pendre l p lur rey e senyoz natural la quall licentia lo papa atozga ab gran maturitat de liberatio e consell en alguns chzo niques han scrit que lopredit don Remiro era missa cantant altres que no era encara en sacres ozdés e conuocades les cozts de monçoé lo terme estatuit los nauarros no hi comparagueren e encontinent los Aragoneses qui hi compara. gueren faeren leuar acte de llur có paracio e anaren senala ciutat ó os cha qui era dita cadira real elegirē en rey don remiro monjo al qual e. xit que so del monastir de thome. res casaren lo ab la filla del comp te de peyteus appellada dona hu rraca per ço sens consell dels ara. goneses los nauarros hauien ele. git en rey lo dit infant garcia comē çaren tenir mala voluntat los vns contra los altres Aquest dō remi ro fo bon rey e molt franch als fil. los dalgos de manera q̄ molts lochs del Regne dona a nobles e a caua. llers e per ço no l prearen res nel te

Latra a forgada per lo papa que don re. miro monge isque di monast. tir per esser rey darago.

nien: ans feyen guerres entre ells en lo regne e matauen: e robauen les gents del Rege e no sen volié estar per lo Rey lo qual vehent se axi menysprezat e poch temut do. na en gran pensament com daria remey a tanta perditio de son reg ne e no gosaue açoreuelar a nengu e per dar remey e pau a son regne trames vn home al monastir de sāt Isdonç de tomeres ab letres a aq̄ll qui era estat son mestre com costu. mat e regla es de monjos negres q̄ donen al monio algun bon mestre dels ancians: e segons lo persona daquest don remiro mereyia dona ren li fort bon mestre grā cler gue e sauien les quals letres li recom taue tot lo estament de son regne e la mala vida que passaue ab los ma jors de son regne pregant lo que li consellas que farie en castigar y es ser senyor de aquests qui li pertur bauen tot lo regne e lo mestre re budes les letres ab gran pler: e le gides aquelles pensa que seria irre gular si li cōsellaue que sabes Jus titia appella lo missatger en hū ort que ell tenia en lo qual hauia mol tes cols y enpresentia del missat. ger trague vn ganiuet que tenia e tenint e legint les letres talla totes les cols majors qui eren en lort: e romangueren solament les mēors e fet aço dix al missatger vestena mon senyor lo rey e digues li ço q̄ has vist que not do altra resposta e lo missatge ab despler com resps ta no li hague dada tornassē al rey e recompta li que neguna resposta no li hauia volgut fer dela qual cosa lo rey fonch molt anuiat pero coz lo missatger li compta la manera del tallar deles cols pensa en si ma teix quel hort podia esser sō regne les cols eren les gents ó son regne e dix que per esser bones les cols

carn hi hauia mester y encontinēt tremes les letres per son regne a cauallers y a homens dels lochsq̄ fossen en les corts generals ell hauia conuocades en la ciutat de oscha per causa de vna campana volia fer enla ciutat d̄ Oscha la qual fos hoyda per tot sō regne car mestres hi hauia del Regne de frança qui la farien e com aço oirē los nobles e cauallers digueren anē veure aquella oradura que vol ser lo nostre Rey axicō aquells quil preauēpoch e comforen a oscha lo rey mana appellar certs e secrets homens en la sua cambra armats qui faessen ço que ell los manaria e com venien los Richs homēs manauels appellar a hu a consell e cō entrauen encontinent los manaue escapsaren la sua cambra pero appellaue aquells qui li eren culpables d̄ manera que .xij. richs homēs e daltres cauallers hague escapsats ans ques dinas e haguere aximateix tots los altres richs homens: e cauallers escapsats sino fos estat sentit per alguns dels altres qui estaüen defora: e deuien ē trar: e fugiren dels quals morts ni hague cinch del linatge d̄ luna lop ferrench. Hu Ximezes pero Martinez Ferrando e Gomez de luna ferricz belicana pero verga gil de Trossello e ero Cornell Garcia de penya ramon de sezes pero de luesia. Michel Azlor e Sanxo sonco ua caualler e aquells morts no podēt hauer los altres qui erē fugits posa son Regne en pau e apres comēça plegar ses gents contra Nauarra dient quel regne de nauarra deuia esser seu y si mateixos elegit rey sens voluntat dels aragonesos y estigueren en batalles: y en guerres per vn any e agueren mes durat sino sossen estats los prelats nobles cauallers e gents populars del regne de nauarre: e del regne de arago qui moguts de charitat: e pietat: e perque pau e concordia fos entre los nauarros: e aragonesos los quals eren estats tots d̄ hu na voluntat axi en aduersitat com en prosperitat applegarē se e amigablement concordaren y elegirē tres homens sauis e tements deu de cascun regne ço es d̄ Arago dō Caxal don Ferriç doscha e don pe Jathares: e del regne d̄ nauarra dō ladron don guillem Aznatez de o teyça: e remenez Aznarez de Torres. Axi que tot lo que aquests sis elegits ço es tres de cascun regne farien e or dō arien cascū Regne ho hagues per ferm: e agredable. e dot aquest poder ells tots sis arbitres se ajustaren en vado lōgo e los drets allegats e rahons fetes per cascuna part conuengueren se que faessen e fermassen de aquesta cōcordia tra sactio e auinēça certs capitols en los quals era contengut en effecte quel rey remiro tengues per fill lo rey Garcia: e lo rey remiro que fos sobre tot lo rey garcia sobre tots los cauallers e que la maluolença procurada per lo enemich d̄l humanal linatge hauia procurada e mesa entre ells e lluis gents haguessen eleuassen contra mores empo que cascun rey conegue ses terres axi com dō Sāxo lo major les hauia departides La q̄l transactio concordia e auinēça cō cordada y en scrits a perpetua memoria mesa publicaren aquella en pampalona generalment als reys dessus dits e aquella tengueren totes les gēts per sācta bona e agredable: e aquella loaren approuarē e confirmaren e la charta dela diuisio de aquests regnes so mesa en lo monastir de sanct Joan dela pēya

Dels escapsats ni agueu. del linatge d̄ luna e sō scrits tots. xii. e altres.

Don Sancho delarosa bisbe de pampelona.

perço que alli fos perpetualment conseruada y en laltre dia seguent lo predit rey remiro so rebut segons la conuinença desus dita per don Sancho dela rosa bisbe de pampalona ab son couent: e ab tot lo poble dela ciutat honorablement e deuota seu processio per lo rey: e tot son regne car lauors los bisbes tots eren religiosos: e conseguentment los canonges deles llurs esglesies e cabedrals tots viuen sots regle: e religio com se pratica huy en dia en Caragoça: y en altres ciutats de hespanya. E apres prega lo predit rey garcia al dit Rey Remiro que pus ell era pare y ell fill que li donas alguna cosa sua de la qual fos hereetat axi com se pertanya a pare dar a fill e lo dit rey don remiro per la gran affectio tenia de complir les auinences e no fallir a aquells doa li Sarac: Roncal Quadreta: e val terra a vida sua ab aytal empero pacte e condicio que apres mort sua los lochs dessus dits tornassen al rey de arago: e daço li prestasa crament: e homenatge a costum de hespanya: e passats tres dies stat en Pampalona lo rey remiro hac de consell lo rey don garcia de nauarra que demanas al rey de Arago que li soltas lo homenatge que fet li hauia per los lochs dessus dits e quant ley hagues soltat ques alcas: e si soltar no ley volia pus era en son poder que retengues lo rey de Arago pres e fonch axi ordenat mas hun home del consell del rey de nauarra appellat Ennecho de Ayuar bon caualler vehent la maluestat quel rey e lo regne de nauarra hagueren daço e gran infamia anassen denits ala posada del rey de Arago: e reuela a ell tota la cosa encontinent lo rey ne fo molt torbat: e appella don Caxal: e dos altres consellers: e foren de acort que lo rey se partis dalli: e que no entenes al tracte ordenat: e axi ab v. de caual cerca hora de mija nit partis de pampalona: e anassen al monastir de sanct saluador de ley re: e lexa manat que bon mati totes ses gents fossen ab ell: e axi hofaeren e quant aço sabe lo rey de nauarra son molt animat e cō veent que lo rey de Arago sabia tot son proposit de manera que tot quant hauien adobat fora destorbat: e per ço comença de fer apercellar son regne pensant hauer guerra ab Arago e don remiro anassē vers oscha e aplega les sues gents no ab volūtat de fer guerra mas ab proposit de mostrar al regne que pus en pau e honestament era son regne volia tornar seruir a den major ment pus hauia hagut vna filla dela reyna burraca la filla de la qual fonch apellada peyrouella o peronella: e hagut acort sobre aço tremes missatger a don Alfonso de castella fill de dona burracha e del compte ramō de toledo significant li son proposit: e que li volia comanar son regne e filla e fo lo missatge don Caxal Archi tofelix qui tots los secrets sabia e volia molt de mal al rey de nauarra e no recordāt se del fet de la guerra que crea lo rey de nauarra hauer ab lo rey de Arago per la maldat desus dita: passa per nauarra: e com fonch en hū loch apellat ouanos lo rey de nauarra tremes alli gent darmes e prengueren lo predit don caxal: e apres romāgueren en dubte que farien dell si matarien: ho no: e fonch consellat al rey de nauarra que mes valguere li tolgues tot quant tenia que matar lo que ab los bens de aquest poguer en mantenir. ccc. homens de caual len guerra contra Arago e re

be aqst cōsell ò manera q̄ dō caxal pga al Abbat de sanct Saluador ò Leyre amich molt grās cuq̄ li ajudas pagar lo rescat: e lo dit Abbat ppagar lo grā rescat daqst dō caxal vene tot lo tresor ol seu mōastir: ab lo pu del ql: e ab loq̄ lo dit dō caxal tenia lo seu rescat fo pagat: y ell ol liurat lo ql aps satisfeu e dōa al dit monastir molt mes q̄ no valia lo dit tresor e lo rey don remiro cō sabe q̄ lo dit dō caxal era pres romas ne molt trist y encōtinēt tremes altre missatger al p̄dit alfōso rey de castella son cosi pm: e lo rey de castilla respos liq̄ era cōtēt pēdre en comāda sa filla q̄ era cosina sua: e son regne fins q̄ aquella fos casada: e lauors lo rey dō Remiro tremes sa filla a don Alfonso rey ò castella: e pochs dies aprés lo dit rey dō remiro ap plegat tots los majors ò son regne seu los p̄star los homēatges q̄ guardarien sa filla: e li dar ié p marit aqll q̄li pertāgues pregir son regne en cara li prometeren q̄si sa filla casa ua sens voluntat de aquells del regne ò aragō q̄ no heretas lo regne: y ell metres en la esglesia de sanct pere de osca e los seus capellās seu clergues q̄ digues sen les hores acostum dels mōjos negres y ereta molt be aquella esglesia e sots mes al monastir de sanct ponç de Thomeres de bon era stat monjo: y en cara segōs diées huy en dia sustr eganea al dit monastir de thomers e seruint axi a nostre senyor deu visque en bona e sancta vida p algū tēps e fama e fo soterrat en la p̄dita esglesia en lāy de nostre senyor mil cent: e trenta cet e lauors don Alfonso de castella muda lo nom a dōa peronella: e feu la appellar burraqua e aprés volgue casar son fill ab ella mas los aragōesos no volgueren cōsentir e tenēt le dita burracha en son poder seu prestar homenatge p aqlla a ell mateix q̄ la terra ò arago fes sots mesa a ell: e tots los lochs dela serrania faerē aqst homēatge e de anar a corts al rey de castella e aqlls ol regne de Arago sabēt aço tractarē casament de aqlla ab dō ramō berēguer cōte de barcelona molt noble saui e valent caualler lo ql aps fo casat ab dita burracha nos volgue intitular rey sino tāt solamēt pncep ò Arago cōte ò barcelōa e de proēca e los Aragōesos no podēt hauer dōa burracha p̄ fer ne lo dit casamēt haguerē p̄stat homēatge en semps ab lo dit cōte ò barc. al rey dō alfonso ò castella p calatayu daroça e p̄ los altres lochs dela serrania de anar a corts loql homēatge fo obseruat fins q̄ dō alfōso o ē altra māera apellat ildefōso rey ò arago fill del p̄dit dō ramō Bñgr pncep de arago y de dona burracha pço cō aqst dō alfōso de castella tenia sitiada cuença de moros e p̄ga dō ildefonso de aragō q̄ li vēgues ajudar e defet li ajuda e pçolo p̄dit rey de castella soltal i lo homenatge e axi mateix als aragonesos e pngūerē cuenta e de aqll tēpsença aqst dō alfonso ò castella se apella emperador segōs en altres chroniques es p̄ largamēt contegut.

Nō. cō lo com. ce remō bñgr a pres que fo casat ab dona peronella o hurracha no s volgue intitular se rey sino princep darago.

Altremi sarge tremes al rey de castella per la mateixa cosa.

Mutāto d el nō Peronel lar

A fina la generacio masculina dels Illustrissimos Reys de Aragon: comença la generacio dels nomilissimos comtes ò Barcelōa.

¶ Dela espasa de sanct Martí

AIxi de venir aparlar ò la generatio p̄incipl: e succesio dels comptes de Barcelona per la gran deuocio tench yo sobre escrit pe

re Miquel carbõell al glorios sanct Bisbe e caualler mossen sanct martiē la confraria del qual regint a quella los cotoners dela ciutat de barcelona quin tenen capella en la esglesia del monastir d̃ sanct Augosti dela dita ciutat meso scrit dema propria per confrare d̃ deuotio he deliberat en lo present libre de escriure aquella espasa p aquella ab la qual estant caualler e anant a caual lo dit sanct Marti vehent vn pobre tot nuu: e tremolant demanant li almoyna mogut de pietat trague dela Reyna que tenia senyda la dita espasa: e talla la mitat del manto: o mantell que tenia vestit e cobrí dit pobre lo qual era Jesucrista ell inconegut lo qual aps en la nit li aparague ab gran luminaria e multitud d̃ Angells: e sant Martī dormint en son lit se desperta oint la veu d̃ jesuchrist diēt martin⁹ aduch cathacum inus hac me vestecoterit volen dir aquestes peraules Martī instruit en la fe no encara batizat ab aquesta vestidura ma cubert Aquesta espasa segons se troba escrit en scriptuaes antigues vengue en mans del comte de barcelona appellat ramon Berenguer qui dlliura la emperatriu de Alamanya del crim de adulteria ella falsament imposat e apres de ma en ma es venguda als succesors del dit comte fins als reys de Arago entre los q̃s vegue en mans del serenissimo don Martide Arago e mort lo rey en Marti en mas dela reyna margarita muller del dit rey en Marti e morta la reyna margarita seguis que dita espasa son venuda en encant publich e la qual son cõeguda p vn criat dels dits rey en Marti: e reyna Margarita apellat Bñt sauila nadiu del mas çauilla dla proquia d̃ sanct andreu d̃ lanas dl bisbat d̃ Vich y se intitulaua ciutada d̃ Barcelona e aq̃lla cõprap dar la ala dita confraria ala qual dona a. xj. d̃ Noēbre del any. M. cccc. xxxvj. Ep q̃nt d̃ dita donatio no sen feu acte algu lo dit Bñt çauila ab charta publica seta en Barc. a. xv. d̃ Setēbre del any dla nat. d̃ nr̃e seyor. M. cccc. lviij. ratifica: e ferma aq̃lla en poder dl discret Antoni Joā not. public d̃ Barc. e seguis aps q̃ la reyna Maria muller dl Serenissimo dō alfonso rey d̃ arago fill dl seren. dō ferrādo primer rey d̃ arago p̃ga la dita cõfraria li comana s la dita espasa e p esser reyna los p̃chs forē manaments q̃ aq̃sta espasa aps la dita cõfraria no la pogue cobrar fins atāt q̃ la dita reyna Maria passa d̃ aq̃sta vida e veus aci en quina forma e modo dita espasa ses trobada: e venguda ala dita confraria.

Del. xi. Cõte de Barcelõa ramõ Berēguer q̃ desliura la emperatriu de Alamanya del crim de adulteri falsament imposat e dela fertil pomposa e rica taula de Barcelõa.

La historia de aquest ramon berenguer es scrita aci ẽ cat. fol. lxxv. iiii.

Segons he legit en chronicques: e histories dela taula aq̃sta d̃ Barcelõa escrites de aquesta taula cõfins aci ses diuulgat: e molts an cregut: pecara vuy ẽdia creuẽ aq̃st ramõ berēguer q̃ no solamẽt succeí al p̃dition pare ramõ bñguer cap de Estopa en lo qual dit comptat de Barcelõa: y en les dessus deslignades Terres per lo dit son pare posseides mas ẽcara en grādissimes virtuts e majorment en batalles: e armes certificat: e pregat que per la sua virtut: e fortalesa dlliuras del grā perill enq̃ estaua la emperatriu de Alamanya accusada d̃ crim de dulteri per dos potentissimos: e molt estimats homens de peratge

alemãys molt priuats al empera-
dor de Alamanya: e per causa dela
dita accusatio lo dit empador ha-
uia cõdamnada a mort la dita em-
peratriu si dins vn any no troba-
ua caualler o home depatge qui p
batalla la dellíuras de dit crim: en
tant que lo dit comte dllibera aq̃lla
dellíurar dl dit crim: e p entrar ell
en major animo en cãp d batalla cõ
tra dits dos Alamanys pensa d po
der primer parlar ab dita empatriu
mas no troba lo modo fins a tant q̃
nostre senyor deu lo qual continua
ment ab gran deuotio pregaua: e
faea p̃gar lo inspira: e ajuda metẽt
li en lo enteniment d anar a la cort
del dit empador deffr essat com a re
ligios vestint se lo habit d religios
e axi com a religios a compãyat so
lament de vn seu criat gentil home
appellat rochabruna ana ala dita
cort hon esser junct conduhí: e cõ
corda ab los gẽtils homẽs q̃ teniã
en guarda dins vna fortalíssima to
rra la dita emperatriu tãcada que
ell entras en dita torra com a pare
confessor p cõfessar aquella: e axi ẽ
trat dins la dita torra confessa dí-
ta emperatriu la qual oida de con
fessio conegue lo dit comte dessre se
sat la dita éperatriu esser falsamẽt
acusada de adulteri: e p ço li dix q̃s
alegras q̃ab la aiuda e gratia d nr̃e
senyor deu p ell e p vn seu criat se-
ria delliurada empero volgue li do
nas la fe e prometes ab juramẽt no
reuelas digue al empera dor ne ap
sona del mou lo seu nõ appellat ra-
mõ berẽguer comte de Barcelona
fins fossen passats tres dies apres
ell se fos partit dela dita cort: e tor
nat en son comtat e partint se lo dit
comte dela dita emperatriu troba
dit criat seu quil sperau a ximateix
dessfressat ab lo habit de religios e
narra li tot lo fet cõ passaua dẽt li
q̃n cor se sentia d enerar en lo cãp d
batalla q̃ dies hauia estaua bastit: e
fet p q̃lfeuol p sones y volguessen ẽ
trar p cõbatres ab los dits accu
sadors q̃ tots dies hi veniẽ y stauẽ
prests: e armats en combatres cõ
tra los defensors e que ja era hora d
cõparer duãt lo dit empera dor: y ẽ
trar dos en dit cãp d batalla e no
tornar atras: ãs morir que deu los
ajudara p q̃ ells deffensauen bõa cau
sa e lo dit criat respos que era cõtẽt
e no mãcara entãt q̃ lo dit comte se
dspulla lo habit e mes sa apũcta ca
uall cõ a bõ caualler armat cõ era
mester e comparague deuãt lo dit
empador ab lo dit seu criat q̃s auia
ximateix despullat lo habit: e sera
mes apũctar mat a cauall als q̃ls
lo empador los assigna jornada p
entrar en dit cãp d batalla e venint
lo dia assignat lo dit cõte feu cercar
lo dit seu criat p entrar los dos cõ
era cõcertat en dit cãp: e no podẽt
se trobar lo dit cõte animos mũta
tot armat en sõ caual: e tira la via
del dit cãp e cõ lo empador q̃ al liera
vẽgut viu no esser hi vẽgut sino hu
dix al cõte de bar. axi vẽju tot sol
hon es aq̃ix altre caualler cõpãyo
vostre es se amagat p pahor d mo
rir en dit cãp e lo dit cõte lo excusa
respondt q̃ era malalt e q̃ p ço ell no
staria de no combatre hu apres al
tre que deu era ab ell qui li daua
molt animo de combatre los dos e
Axi lo dit comte fo tant valent: e
animos que no se paordi: tans pri-
mer se senya faent se lo senyal dela
creu en lo front y en la spasa que te
nia senyida la qual se afferma esser
aquella dessus designada del glori
os sanct Marti e axi estãt a cauall
entra en lo dit cãp tot sol comanãt
se a deue a la sacratissima immacula
da verge maria e al glorios sanct
Marti e primer combate ab la hu

dels dits acusadors lo pus fort de tal modo qnel bolca mort en dit camp tenint la dita spasa nua en la ma car ja hauia romput la lansa la tre acusador vehent que son compā yo era axi mort son aterrat e no gosa combatre ans quasi plorant demana venia al dit emperador faēt continuar per lo secretari del dit emperador com ell: e son compāyo mort hauian accusada falçament la dita emperatriu e no gosa combatre sino que presta obedientia encō tinent al dit comte dient deuant lo poble lo que dalt hauia fet continuar per dit secretariy ēcara allí mateix se desdix dela dita acusatio per ells dos falsament feta contra dita emperatriuy exint lo dit comte del dit camp victorios volēt sentornar a la sua posada lo dit emperador ab molts nobles e caualler s e multitut de gent lo acompanya a la sua posada e com lo dit cōte treballas no fos conegut spera la mijan nit del dit dia e dues hores apres de dita mijia nit secretament partí ō dita sua posada tornāt sen a grās jornades sens pendre comiat en sō comptat hō com hi son arribat manaque en totes les esglesies axi de la ciutat de barcelona com en totes les altres esglesies de dit comtat fossē fetes moltes e deuotes gracies: te deum laudamus a nostre senyor deu qui li hauia tant aiudat e tornat sa: e alegre: e victorios en son comtat. ¶Ara tornē parlar ās segui apres que dita Emperatriu del dit falç crim fon delliurada sapian los lectors de aquesta historia que vehent lo dit Emperador lo dit fortissimo: e victorios caualler jatsia sens tornas com dit es seus pē dre comiat hauēt axi vigorosamēt batallat ab gran alegria: e triūpho trague aquell del dit camp com dit acompanyant lo ala sua posada situada en la entrant dela ciutat hō lo dit emperador son palau tenia e aqui ans de partir sen lo dit emperador deuant la multitut dela gent quil acompanyaua loa e magnifica molt lo dit comte de fortitut: e animositat e daltres virtuts que dir: e expressar nos pozien e lendema ō bou mati lo dit emperador per conexer: e festejar lo dit compte li tremes molts nobles: e caualers per que li digues sen ō part sua quil pregaua vengues a dinar se ab ell car hauia fet appellar vn gran cōuit de pagos flaysans e molta volataria e de moltes e diuerses manares de viandes acompanyat de diuerses struments e sons de musica com los dits nobles e caualers foren junts en la dita posada son los denunciat que lo dit victorios caualler dues hores apres la mija nit del dia ō la dita victoria secretamēt sen era anat e nos sabia hon: ne p quin cami anaua e axi los dits nobles e caualers ho reportaren al dit emperador lo qual encontinēt se feu venir la dita emperatriu dient li si conexia aquell caualler qui la hauia delliurada respos senyor ells aquell qui com a frare religios entra en la dita torra em confessa crehent yo fos frare confessor diēt li yo tots los peccats yo hauia comes contra nostre senyor deu e apres yo hagui confessat interrogam si hauia comes peccat de adulteri q̄ per causa ō aquell peccat yo staua presa e cōdemnada a mort si dōchs dins vn any no trobaria algū defensor q̄ per batalla me ōlliuras de tan pessimo crim hē escodrinya molt e treballa yo ley atorgas sil hauia comes car ell era confessor: e no u reuelara per la pena quels hi va ō perdre la lengua. E tant ell no sco

driya/e persuadi no pogue traure de mi altres mots sino que daua la mia anima al diable si tal peccat yo hauia comes. E lauors ell volgue li donas la fe: e ab juramentli pro mets que lo seu nom no descobriria fins atant que tres dies apres lo dia ó dita victoria fossen passats dient me lo seu nó: lo qual passats aquells yous dire / per ço senyor lexem passar dits tres dies yous ho dire lauors lo emperador dix que era content que ella no vengues a menys del que hauia promes al dit caualler quiaxi la hauia delliurada/e vengut que fonch lo terç dia la dita Empatriu dauant la gran cort del dit emperador / e stant lo dit Emperador assegut en vna cadira en son senyal narra tota la gesta com passaua / e que era apellat lo dit caualler qui la hauia delliurada ramon beranguer comte de barcelona/e hoydes aquestes paraules dela dita Emperatriu estant en aço lo dit Emperador desijant lo cõeixer mana que molts caualliers cercassen axí en la dita ciutat com foza e si trobauen quel detengnessen car ell lo volia conexer e tant nol cercaren nol pogueren trobar e lauors lo Emperador dix al Emperatriu sapies en cert que yo nunque posare ab tu en taula ne en lit ans me apartare de tu si donchs tu quit ha delliurada en contiuent not mets en cerca e quel faces venir e yol conegue eli faça la hõre que mereix que no crech setropia enlo mon tal / e tan fortissimo e virtuos caualler car iotas certa que yo may poze repossar ne fer res de be fins a tant yo tal caualler conegue e conegut tãt com yo poze ala sua virtut que es mirable yo satisfare. E la dita emperatriu desijant obeyr a la voluntat del dit emperador moguda de raho e virtut entengue anar ala ciutat de Barcelona hõ creya trobar lo dit comte ramon berẽguer e per anar hi be acompanyada e cõa emperador pertany feu se venir per a companyar los quatre cardenals ab tots los seus bisbes: e tres centes caualcadures/e ab moltes vitualles partint se del palau del Emperador/e faent son cami dins quaranta dies peruengue en hespanya/en los monts pyrineus/e uengues a noticia del dit comte ramon berenguer encontinent lo dit comte conuoca tots los nobles ól dit principat cauallers homens ó peratge gentils homens / e ciutadans honrats dela dita ciutat de Barcelona qui axi hõrats tostẽps son estats nomenats com jaya differentia qui son dits honrats jatsia cascun de quin grau hozde: e sta mẽt sia pus tenga casa en Barcelõa es mostre hi haja hinstat per vn any e vn dia sepot e acostuma dir se ciutada per priuilegi dela dita ciutat / empero no que tots se diguen honrats encara que no sian desonrats mas los qui ja de llur natura e pro sapia han vindicat lo nom de honrat e noy ha mester altra proua ne constitutio perdir se honrat: e axi cõuocats prepossals com la dita emparatriu era dassa los munts pyrineus ab gran caualcada e cõpanyia de cardenals / e gent honrada p venir en aquesta ciutat de Barcelona e cõdubir lo que sentornas ab ella al palau del Emperador son marit quil desijaue molt conexer lo / e fer li moltes gracies e hõres per lo que hauia fet de delliurar la dita emperatariu del fals crim li era estat imposat e perço era necessari que tots faessen vna gran festa a dita emperatriu quils esperara

en la ciutat ò gerona e dallibeacõ panyadasen venguera ala dita ciutat de Barcelona: e per tant que la festa fos pomposa: e sen par las p tot lo mon volia: e manaua appare lassen taules be fornides: ede toualles: torcaboqs: tauallols bacines dargẽt perpendra ayguamãs: ede diuersitat de vidre com taces: bro cals: e ampolles e de vexella dargẽt daurada per tenir sal e de moltes cadires: e banchs en que la gent segues qui hi volgnessen seure: e nores menys les viandes: qui esta rien en dites taules fossen vadells capons flaysans e gallines perdius e tota manera altra devolataria e e carnerolos vins fossan blanchs e vermells de diuerses maneras lo pa molt blanch e be assahõat e del millor formẽt que trobar se pogue ra manjar blanch Arrossos: e fide? fruytes confits: e potatges: de di uerses maneras laygua sin volian beure e ab dits vins fos de cisterna e totes les coses qui esterien en di tes taules per a menjar posades fos sen com sepertany be apperelades e meses sobre plats dargent: e lay gua en pitxers dargent eles taces hon beurien fossen dargent daura das e de vidre e copia de coltells p tallar e molts trinxhants e seruí dors quiseruissen en tot lo que hi fos mester empero que dites tau les tẽguessen circa dotze milia pas ses començant del portal de sancta eulalia dela dita ciutat qui esta pp la plaça quis diu vuy del blat sobre lo qual portal esta huy la preso qs diu del veguer: e tirant totes les di tes taules fins al castell quis diu ò Moncada e aqui finissen totes les dites taules axi apparellades for nides e apunct com dit es no man canthi trompestabals xeremies: e tota la millor musica que trobar se poguera: e costas ques vulla e tots los dessus dits nobles cauallers homens de peratge ciutadans hõ rats e gentils homes a vna veure s pongueren senyor comte sia feta la vostra voluntat que encara no sal tres vos seruirem en bens y en per sones y en tot lo queus sera profit y ẽ cotinẽt fet aquest rahõ ament ẽ tengueren los conuocats en pre parar: e posar totes les dites coses en son degut orde: E preparades e posades totes: e sengles coses dss? dites lo dit comte acompanyat dles dites persones: y encara dles mes formoses gentils: e hõrades dones e senyores destat del principat de catalunya e ab mes de. M. caualca dures e ab molta gent de peu par tiren dela dita ciutat de barcelo na ços del dit portal ò sancta eu lalia passant prop les dites taules meses e fornides ò totes y sengles coses dessus dites arribaren al dit castell de montcada e aquis dina ren frescament e dinats partiren daqui e tiraren la via de gerona hõ trobaren la dita emperatriu a cõ panyada de quatre cardenals e de molta gent honrada axi de peu cõ de caualles veritat que ans que lo dit comte de barcelona hi arribas la dita emperatriu per honre sua cõ aquella qui sabia les primors e seri monies en tals coses fer acostuma des sabent que lo dit cõte era ja pp la ciutat de gerona tremes dos dls dits cardenalls al dit comte de bar celona ab molta gent noble e de pa ge en mig dels quals lo dit comte anaua e la dita emperatriu auisada que lo dit comte venia caualca ab los restants dits dos Cardenals e gent noble e de peratge: e isq dela ciutat de Gerona al encõtra e acostant se lo dit compte ala di ta emperatriu e volent descaual-

car del caualla dita Emperatriu prohibi que no descaualca ne volgue li besas la ma: sino ques acostas al cauall honella caualcaua: e confabulas ab ell del perque ella venia e lauors la emperatriu: e lo compte de Barcelona collocats ẽ mig de dits cardenals ab tota la gent axi del Emperatriu com del dit comte apoch apoch prenents alguns posades hon manjaren: e dormiren faent lo camí dela ciutat de Barcelona majorment que aq̃ll dia eren tots dinats arribaren al dit castell de moncada hon trobaren totes les dites taules meses: e formiades de totes e sengles coses dessus dites e descaualcaren e ab gran brugit de trompas: e taballs e tota la dita musica sa dinaren: e dinats reposaren circa vna hora e passada la hora caualcarẽ e venint axi ab trompes e tabals: e tota la dita musica vehents les dites taules tantes e contigues tenints de dit castell de moncada fins ala dita ciutat de barcelona totes formides: e acompanyades com dessus es expressat estauen admirants: e de bien que nunque hauiẽ vist tã grã manificentia: e opunletia e que be monstraua: e lo dit Compte dela noble ciutat ò Barcelona esser lo pus liberal: e magnanim comte ól mon. E arribats que foren los dits. Emperatriu cardenals e comte ramon berenguer ab tota la dita ciutat de barcelona lo dit cõte p quinze dies cõtinus feu fer ab grãs despeses sues en la dita ciutat grãs torneigs iustes diuerses maneres de jochs: e destresses: e fictes batalles en labor: e gloria dela dita emperatriu la qual per tots los dits xv. dies ensẽps ab los dits cardenals: e tota la sua gent estigue en la dita ciutat a despeses del dit cõte de Barcelona: axi en lo maniar e beure sumptuos com en totes les altres coses necessaries a ells e a lur familia caualls: e besties E passats los dits. xv. dies los dits emperatriu cardinals: e lcomte ab tota lur noblesa: e familia: ab gran alegria acompanyats de trompes reremies: clarins: tabals: e moltes altres maneras de sons e musica partiren dela dita ciutat per anar al emperador de Alamanya qui ab grandelig los esperaua: e arribats que foren en Alemanya per lo dit emperador tots foren rebuts ab tãta multitut de sons: e major que no es dessus specificat: E fonch al Emperador tant accepte la conexença hague del dit compte de Barcelona que tant desiaue conexer que vltra los grans joyells: e or: e argent li dona referint li moltes gracies del honze li hauia fet volgue q̃ lo comtat ò proença qui lauors era del dit emperador que fos del dit cõte de barcelona e de sos successors ja era abans com se casa ab la filla den gispert comte de proença: e donant e confirmant li aquell ab tots emoluments profits drets: e titols largament. Per ço no diguen los mals parles: e legoters als Reys duchs comtes barons nobles Caualers gentils homẽs: e als altres com miren taules ab viandes magres: e mal aparellat. ¶ Açoes taula de Barcelona denigrant aquest qui es stada tãt opulẽt: e magnifica que nos lig ne es memoria ò homẽs q̃ tal ne major sia stada digen donchs los qui volran dir: a ço es taula de Barcelona ço es be opulent: e Magnifica plena de tot lo que y es mester vt nichil sup̃

Dels Comptes de Barcelona: e de lurs gestes.

No quilo breuiat esuaide aquests comptes de barcelona es designat des en cartes xii.

Er esser casada com dit es dona Peronella alis burracha filla de don remiro Rey de Arago ab don Ramō Berēguer compte de Barcelona semble a mi Archiuer esser cosa pertinent: e necessaria descriure en la present historia tots los comptes de Barcelona qui primer son estats del dit ramon Berenguer e dela prosapia e gestes de aquells fins al darrer compte de Barcelona qui es estat lo predit don ramon berenguer p⁹ lo regne de Arago en deffecte de hereter mascles a ell peruengut per causa del casament per ell fet ab dona burracha com sie huy en dia vnits no solament Arago: e lo comtat de Barcelona mas encara Valentia dela qual vnio hi ha recondit en lo real Archiu de Barcelona vn priuilegi ho instrument ab segell real pendent plumba e fermat per lo rey en jāc segon. Dat. Tarracoñ nono decimo Ehalendas Januarij anno domini. M. cc c. nono decimo y es cert que tots los comptes se pītitulauen don ōls quals hapres los Reys dear ago aquest titol de dō: diēt dō pere dō Joē fins als monjos del horde de cartora: qui tots se diuen don.

Dela donatio feta per dona Peronella regina ō Arago e comptessa de Barcelona del regne de Arago.

Ans de fer la descriptio dels comptes de Barcelōa a eterna memoria vull aci descriure la donatio feta per la dita dona Peronella del Regne de Arago: lo quales ara vnit com dit es ablo comptat de Barcelona la charta dela qual donatio del regne de Arago comēça sots aquesta forma.

¶ Adcunctorum notitiam volum⁹ peruenire quoniam ego Pērōella regina Aragonensis jacens t in partu laborans apud Barcinonam cōcedo dono t firmiter laudo infanti mō quiest ex vtero mō deo volēte processurus totum regnuz Aragonense cum omnibus comitatibus t episcopatibus t Abbatijs t cū omnibus eidem regno pertinentibus sicut Rex hich adefonsus alio nomine fuit appellatus Alfonsus rex castelle qui fuit tutor t gubernator hujus peroncle: Adefonsus meli⁹ vnq̄ tenuit t habuit ea videlicet conditione vt dominus t maritus meus raimūdus comes Barcinoñ gerat teneat: t possideat itegriter t potēter sub imperio t dominatione sua totum predictum regnum cum omni sibi pertinente honore omni tempore vite sue post obituz vero sūm remaneat totum supradictum regnū integriter filio meo Jamdicto etc. facta charta. ij. nonas Aprilis anno dominice incarnationis. M. clij.

Carta de cōcessio del regne de Arago.

¶ E mort lo dit ramon Bīg. cōpte de Barcelona la dita dona peronella feu: e ferma altra donatio al dit infant fill seu lo qual fonch apellat ildefonso en la charta dela qual donatio apres del començ la dita dona peronella la qual ara es appellada petriquilla ara peronella ara burraca diu axi ego petronilla dei gratia Aragonensis regina t Barcinoñ. Comitissa vxor q̄ fui venerabilis raimundi Berēgarij comitis Barcinoñ t pricipis aragoñ dono t laudo t concedo tibi

Altta chart ae donatio del regne de Arago.

dilecto filio meo ildefonsoregi aragon̄ ⁊ comiti Barcinon̄ qui in testamento eiusdā viri mei vocaris R. ⁊ omni posteritati tue omne regnū Aragon̄ integriter ciuitates quoq; ⁊ castra villas ⁊ ecclesias ⁊ monasteria. Terras etc. actū Barcinon̄. xiiij. kalendas Julij Anno dn̄ice. incarnationis. M. clxiiij.

De Bernat primer cōpte de Barcelona.

Bernat primer compte de Barcelona.

Venint ala desciptio dels comptes de Barcelōa he trobat esser estat primer dels altres cōptes descrits en moltes chroniques fetes ò aquells vn noble e virtuos Baro appellat don Bernat al ql̄ lo emperador lois rey de França fill de charles magnes en lany de nostre senyor. Dcccxxx. en temps de papa Eugeni segon tremes vn sanct home Abbat appellat elisachar lo qual persuadi al dit bernat compte de Barcelona e li digues que seruant la fe al emperador roma no consentis enres que li digues aymo gouernador dela aquitāia quis diu guiayna encara que aquell fos al li gouernador per lo predit emperador lois com lo dit elisachar no hauia pogut conduir que lo dit Aymo tornas la terra ço es la ciutat de Gerona la qual huy es dita vich per ell abengan presa e destroydate no la volia tornar al Emperador: ans ab ajuda del rey moro Abdetanan sesforçaua pendre li Barçalona: e altres terres de hespanya: e axi lo noble Baro Bernat Compte de barcelona persuadit per lo abbat elisachar defenegouerna: e regibe lo seu cōptat de barcelona. E dir yo de quin linatge ve aq̄st cōpte bernat ne que seu ap'res ne abans ne quant morires en scrits auctenticament fins aci trobar no he pogut tants libres non he cercat sino lo que aci e dalt ne scrit referit ho Blondo en les sues decas e no res menys ò aquest Bernat compte de barcelona es feta mentio en la vida del dit Emperador lois e per ço se pot creure: que ans del propseguent compte guifre fonch compte de Barcelōa lo dit Bernat no obstāt moltes chronistes en lurs chroniches aquest compte bernat hajen omes lexat: e de aquest bernat platina orador fa mencio enlo libre ha compost ò viris pontificum enla vida de papa Eugeni segons.

Aymo gouernador del aquitāya.

Abdetanan rey moro.

Guiffre segon compte de Bar.

Nō. que segons posit te.

Segon compte ò Barcelona fonch appellat dō guiffre noble e virtuos caualler senyor del castell de Arria en lo territori de vila franca de conflent del comptat de roscello aquest guiffre segons lo proces dela hystoria de charles maynes: e de lois fill del dit charles encara que en chroniques yo no haje trobat scrita la sua genealogia sino q̄ aquest caualler era molt rich home e molt be armat de sauiesa e altres virtuts e per la sua noblesa: e sauiesa hague del Rey ò frāça lo comptat de barcelona: venen a creure algūs hystorichs moderns accutissimos: que aquest fonch natural ò ducat de Bauaria en Alamanya: e

no dela vila de Arria situada en la terra de conflent com han scrit altres: e mes dié aquest hy storichs moderns que aquest caualler proceheix de casa molt generosa en lo dit Ducat de bauaria dela qual se parti en compãyia: e seruey ò carles: maynes emperador quant conquista aquella prouincia de alemãya venint sen lo dit carles: e son fill lois conquistants en rossello: e cerdanya contats situats en lo principat de catalũya: e alli en la terra de vilafranca de conflent lo dit lois Emperador Charles maynes: era ja passat desta vida com moris en lany de nostre senyor. Dcccxiij a. v. deles calendas del mes de Febrer li dona lo dit castell de la qual arria e apres per dar li mes honre senyoria: e renda li comana lo comtat de Barcelona en lany ò nostre senyor. Dccc. xl. loqual regi molt sauiament en gran pau: e tranquilitat per molts bõs anys e tenint: e posseynt axi lo p̃dit cõptat en pau seguis en lany de nostre seyor dat. dccc. lviij q̃ dẽant per lo rey de França junt que fonch en narbõa ab son fill appellat guiffre pelos de pueril edat a companyat dels Ambaxadors del rey de frança e de molta gent hu òls caualleros de aquesta ambaxada mogut ò supbia: e enueja prest lo comte griffre per la barba volent li fer vltrage: e lo comte encontinent ab la spasa q̃ portaua sincta traent aquella dela beyna dona tan gran colp al caualler que mori subtadament e los altres Ambaxadors portants pres lo comte de Barcelona al rey ò frãça no dubtaren per lo camí ço es propla vila appellada de sancta maria del puig de França de aluernia. passar lo en laltre vida ço es seglo dit any ò nre seyor. dcccl viij òla q̃l mort del cõte ò barcelona lo rey ò frança ne fo molt irat per quant amaua molt aquest comte guifre: e hauent pietat del fill del dit comte pres aquella son carrech donãt lo a criar al comte de Flandes vassall seu: e comana lo comptat ò Barcelona: hun seu criat frances appellat salamo quilting uesfins lo dit guifre pr̃euengues a edat ò gouernar dit comtat: e per quant en aq̃ll temps antichs segõs historichs moderns approuats han scrit molts noms son stats p̃ los gotths: gent barbara corrumputs dels quals huy en dia los homens de bon ingenie de elegant parlaria ho vulgar vsar no volen sino ò aquells props noms ho cognoms dels quals ha vsat la lengua romana segons la q̃l direm josfre e no guifre ¶ Pere e no per oy: guillem e no gem ne gimoy e axi dels altres veritat es que alguns han volgut dir que aquests uoms donzell: e gentil home son exits de Alamanya: e son se corrumputs car donzell diu lo borgunyo picart flamench: e alemany domisen. Lo Chatala ¶ Prohençal: lengadoch diu corrompent lo vocable de domizeu donzell. E lo frãces per gentil home diu Scuyer: e lo Aragones scnderoeiues loburgũyo picart flamench: e Alemany p caualler diu e lo frances Xiualler lo Catala diu caualler: e lo Aragones diu caualler o: e no resmenys yo he trobat scrit en vn libre molt antich per aquest nom guiffre jaufre: e ara en mon temps es tot mudat car diem josfre e no guifre: ne jaufre.

Carles Mayns mori en lany. Dcccxiiij. a. v. dles calẽdes d Febrer

¶ Del Senyor Compte Guiffre pelos.

Guiffre pelos comtat.
Terç comte de Barcelo. Radulfo monjo de ripoll.
Comtessa filla delcomte d flandres. Guiffre mozijo ue.
Mir succey elo Süyer comte d vrgell.

TErç comte d Barcelõa fonch appellat dõ Guiffre pelos fill dl dit guiffre: e fonch cognomenat pelos per vn senyal de pels que tenia en la sua persona. Aquest guifre pelos mort son pare los francesos lo portaren pres al rey de frança: e comptaren li cõ hauien mort lo compte guiffre pare del predit guiffre pelos: del ql fonch molt anujat lo dit Rey majorment esser mort per tal rabo: e dix que per temps sdeuenidora ql la mort porja portar gran perdua a son regne. E hauent compassio dl dit guifre pelos qui era de molt poca etat rebe lo dit fadri: e comanal alcõte d flandres: e manali quel nodris molt diligent ment ecurosa. e comlo fadri hague stat per algun temps en la cort del dit comte: e so crescut vna donzella filla del dit comte se anamora del dit fadri: entant que lo fadri constret de amor libidinosa emprenya aquella: e aço no sabe home del mõ sino la muller del predit comte de flandres mare dela donzella: e com ho sabe jatsia quen restas molt anujada dins son cor: empero per esquiuar vergõya e dsonor que sen poguera seguir cõ millor sabe: e pogue cobrir amagadament lo prenyat de sa filla que nengun home non conegueres: e pensant que pus lo mal era set: altre cõsell no si poguera donar: e per ço volia mes dar la per muller a aql qui carnalment la hauia cõeguda cobrant per lo comtat de Barcelona seu prestar sacrament al dit fadrija crescut que cobrãt dllo pdit comtat de Barcelona pendrie per muller sa filla en continent prestat lo dit homenatge la comtessa vesti lo fadri ab vestiment de peregri: e ab vna dona anciana lo tremes a sa mare en la ciutat de Barcelona e axi lo fadri sen torna ala sua patria: e cõ la mare viu aquell resta molt alegre: e contenta: e cõegue que era son fill per ço cõ hauia pels en los lochs hon homens non han acostumats de hauer: e perço sõch cognomenat cõ dites pelos: e passats alguns dies la mare feu ajustar secretament tots los barons: e nobles de tota la sua terra qui hauien conegut son pare: e lis ren stats sebels: e mostrals son fill: e com lo veheren fozen ne molt pagats: e alegres: e pensaren ab quanta malesa era mort sõ pare: e aquimateix ells reberen lo dit guiffre pelos ja adult per senyor: e li jurarê fabeltat seruar axi com a llur senyor que era e apres que fonch jurat feu ajustar tots los seus Barons nobles: e cauallers y mes encara lo poble dela ciutat de Barcelõa en cert loch hõ fonch en salamo qui lauors era cõte de Barcelona lo qual era frãces e com tots fozen alli tots ajustats trague la la spasa e mata lo dit comte salamo deuant tots: y encontinent ensenyoris del comptat d barcelona e aquell regi e gouerna dela ciutat de Narbona fins en hespanya tant com visque mas decõtinẽt que ell fo senyor del comptat remẽbras dela deshonor que hauia fet al comte de flandres: e a sõ linatge em prenyãt li com es dessus exprssat la filla estant en la sua cort amat e trac

tat com si ſos vn llur fill e volent obſernar lo ſacrament hauia fet a la muller del dit comte que no pendria altre muller ſino la p̃redita dõ zella ſi lo comptat de Barcelona ell cobr̃aue integrament tremes ſos miſſatges ſolemnes en frança per amenar la fill̃a del cõte de flandres ſpoſa ſua en Barcelona la q̃l emanar en̄te fo rebuda honorablement̄e ab gran pompa e ap̃res da ço los amichs del comte e comteſſa de flandres procurar ẽ que aquest guifre pelos comte de barcelona hagues la gracia del rey de frança e la ſua amiſtat entant que aquest guifre guiat e demanat per lo rey de frança ana aſeruir a quell per rẽtegratio de maior gratia̅ e amor e com hague eſtat per lonch tẽps en la cort del rey de frãça molt honradament e molt volgut y eſtimat hague correu que los moros corrí en la ſua terra e de aquella hauien conquiſtat quaſi lla maior part̄e rebut lo correu reſferin de tot ab lo rey de frança appellat charolo calu o e demana li conſell e ajuda per q̃ pogues forag̃itar del ſeu comtat los dits moros e lo rey de frança eſtant lauors molt ocupat ẽ grã negocis la negatiua li dona per reſposta. Empero atorga li que ell podia conquiſtar la terra que hauia parduda e defendre la altra que li era romaſa que lo comtat de Barcelona fos ſeu perpetualmẽt e dels ſeus infeudant li aquell de ſeu honre ab tots drets e pertinenties ſues e ſo aquesta donacio e infeudatio ỏ feu honrat feta en lany de noſtre ſenyor. dccc. ſetanta e qna tr̃e p causa de aquesta infaudatio en les cartes e ſcriptures ques fayen en lo cõtat de Barcelona hi poſauẽ lo nõ del rey de frança qui regnaua en la fidela carta o eſcriptura dient axi regnãte rege lodouico junior̃e ho aquell altre rey que regnaue aricõ ſe compte en diuerſes cartes y eſcriptures recondides en lo real archiu de Barcelona. Y es de notar per les ſcriptures ques troben recondites en lo real archiu de Barcelona que lo comtat de Barcelona fins en aquest temps lo rey ỏ frãça per aquell temps e aquell baro que li plaea lo comanaue car nunqua lo volgue ſeparar de la corona real ap̃res de totes aquestes coſes lo comte guifre vench en catalũya ab gran poder de gents darmes les quals ſon ſogre lo comte de flandes li comana axi que pertint de Flandres vengue en Catalunya per recobr̃ar la terra la qual los ſarrahins ſe hauien ocupada e vengueren ab lo comte de Barcelona entre los altres nobles e cauallers ẽ B. de mediona qui ap̃res fonch cõte e era caualler frances pere Alamany caualler de Alamãya gibert de belloch Berenguer apellat de barcelona. B. caualler de Anglaterra en dalt̄res e forag̃ita los moros quis hauien ocupat la ciutat ỏ Barcelona fins a Narbona e fet aço tengue tot lo ſeu comtat ſegurament a tota la ſua voluntat tenint e poſſeint aquell franch e quiti de tota ſubjectio ala qual en lo temps abans era obligat per lo rey de frãça qui ap̃res com deuall es contẽgut lo enaloa e renũcia tot ſõ dret que hi tenia aquest comte guifre a labor e gloria de noſtre ſenyor deu e dela ſacratiſſima mare ſua e ſenyora noſtra verge ſancta maria e difica lo monaſtir de Ripoll ſots inuocatio dela p̃redita ſenyora noſtra en lany de noſtra ſenyor. Dccclxxxviij. e aquell dota de moltas terras poceſſions̄e riqueſes̄e ha gue de ſa muller filla del comte de

Cõ fondat e infeu dat lo comtat̃ barcelona.

flandres quatre fills appellats hu mir qui apres de son pare succehi en aquest contat laltre raolfo/o ra dulfo qui fonch monge de ripoll: e apres Bisbe de vrgell al qual ra dulfo lopredit comte guifre dõap heretat gelopredit monastir de ripoll cõ ỏ aq̃sta dõacio appar en lo reyal archiu ỏ Barcelona e laltre guifre e mori joue metzinat/e fo so terrat enlo monastir de ripoll e lal tre Sũyer qui fo comte de vrgell apres obit de son pare e aquest sun yer fo lo primer comte que nunca sia stat de vrgell aquest comte gui fre fonch molt bon home valeros e benigne lo qual posa tota la sua ter ra en bon stamẽt e gouerna lo com tat de Barcelona. xxxv. anys cõp tant del any q̃e mori son pare ap pellat arimateix guifre fins en lãy que passa desta vida mori en edat de corranta anys en lany de nostre senyor. Dccccxij. e en aquest any ỏ nou cents e dotze. Imperante cõ rado primo anno sui imperij primo ordo cluniacẽsis incepit sub Abba te Bernone eiusdem ordinis ꝛ mõ nasterij fundatore quiquidem ber no sanctus ad extrema deueniens episcopos plures aduocans seq̃re um ꝛ indignum Abbatem fuisse ju dicans ab ordine se ipsum de posuit odoneinq̃ et sanctum successorem constituit qui cum hoc audiens fu gere voluisset a fratribus captus ꝛ cõra suo Abbate violenter adduc tus quamuis dudum renitens ꝛepis copoꝛum tandem cẽsura Abbatie regimen coactus assumpsit qui ꝛ miraculis claruit.

Del comte don Miro te net accentum in prima sillaba vt miro.

Dõ miro quart cõte de Barce lona. { Oliba cabreta. / Miro.

Guifre.

QUart comte de Barce loua fonch appellat don Miro fill del predit gui fre pelos lo qual don mi ro regi son comtat simplament e be. xvij. anys e hague tres fills de sa muller la hu appellat sinofre qui succehi en lo comtat: e laltre oliba cabreta qui fo comte ỏ Bisul du e de cerdanya e laltre miro qui fonch Bisbe e comte de gerona lo comte de barcelona mori en edat ỏ xxxv. anys en lany de nostre senyor Dccccxxix. E fonch soterrat en lo monastir de ripoll ab gran honor e fonch bon comte car tant com vis que defene molt virilment son com tati el regi en justicia: y en paujat siares no hagues acquisit en son temps.

Guifre. II. cõ te de barcelona { Maria.

QUint comte de Barcelo na fonch appellat don guifre fill del predit dõ miro y es veritat que a quest guifre: e als altres dos germãs oliba cabreta e mir fols donat Tu dor lo predit don Suyer comte de Urgell: e oncle llur per quãt tots tres germãs eren en pupillar edat lo qual Tudor gouerna locõtat p xx. ãys ỏ barõl dit guiffre e los cõta ts ỏ bisuldu: e de cerdanya del pre dit oliba cabreta: e lo cõtat de gero na del predit mir y en temps de a aquest tudor fonch altra vegada e

dificat lo predit mooastir de ripoll ço es en lany de nostre senyor. Dccc. xxxv. E passats que foren los predits. xx. anys dela tutela qui dura fins en aquella edat als pdits tres germās pus foren fora dela predita tutela car cascu dells podia be regir la sua terra lo dit tudor juxta la ordinatio testamētaria del pare dells restituí a aquells totes les terres p ell gouernades ço es a dō nofre lo comtat de barcelona e a don oliba Cabreta los comtats de bisul duze de cerdanya e a don mir lo cō tat de gerona e feta aquesta restitutio lo predit comte sunyer se retragué en son cōtat e torna que fonch poch apres ell fina fos derrers dies ço es en lany de nostre senyor Dcccclj. E fo soterrat en lo predit monastir de ripoll del qual comte Sunyer romangueren tres fills bor tellze Ermangouze mir en llurs cō tats e per no admirar se algu daqst nom oliba cabreta pos aci com fo imposat lo cognom de cabreta es de notar que cō aqnest oliba par la ua ab algu fallonament : e ab yra sempre mouia hu dō sos peus en sem blança de cabra qui vol cauar: e p ço la gent appella aquell oliba ca breta aquest comte oliba cabreta fo baro molt poderos e molt sauien tre los altres barons dela terra e lo predit comte guifre lo predit cō tat de Barcelona. xviij. anys sauia ment e be morí sens fills en edat de L. anys ço es en lany dō nostre seny or. dcccc. lxiiij. E fo soterrat molt honradament en lo predit monestir de ripoll. E hague per muller la fi lla del rey Sanxo Auarcha dō Na uara appellada maria ē chrōiques hetrobat scrit cō en lany. Dcccc. lxiij. com los Christians romās ap pellauen lo princep maior llur : e singular emperador los Grechs Monarcha los Sarrahins vltra maris Solda los Sarrains atra marins ço es de hespanya.

Dela fi gōa edi ficatiod monastir de ripoll.

Del cog nom de Cabreta

Dccccl xiiij.

Dela di uercitat del nom del princep maior

Borrell. vj. cō te de Barcelōa } Crell. Ermengou. Ramor Bor. }

SIse comte de Barcelōa fonch appellat don Borrell cosingerma del pdit dō Sinofre e qui morí sens fills lo qual don Borrell era com te d vrgell com morí dō sinofre. E jatsia lo predit don sinofre hagues germa dō oliba cabreta cō te d bisal due d cerdāya q segōs rahore dret deuia millor succebir al predit cō te sinofre en lo predit cōtat de bar celona que no aquest cosingerma seu don Borrell empero volen dir alguns historichs antichs que p ordenatio dels Barons dela terra no volguer en succebis oliba Ca breta germa seu per ço com no era be catholich. Aquest cōte Borrell fonch compte de Barcelona : e de Vrgell: e gouerna los dits cotats per algun temps en pauz e tranqli tat e estant ell dit comte borrell ab sent del predit comtat de Barcelo na seguis que en lany de nostre sen yor. Dcccc. lxxxv. v. Chalēdas Ju lij. regnant lothari rey de Frauça en vn dia mateix los moros assetia ren e prengueren per força dar mes la ciutat de Barcelona hon hague molt gran scampament d sanch dels christians qui hi moriren e sabent lo predit comte de Barcelona era en mans de moros: en continēt ab gran exercit de gent sua e del pdit comtat e terres circumuehins po sa siti ala dita ciutat: e lençant ne tots los moros cobra aquella en lo dit any de nre senyor. Dcccc.

Deltēps que fon presa p los mo ros la ciutat d barcelōa Dcccclxv.

Lxxxv. Apres en lany de nostre senyor. Dcccc. xciij. lo predit comte bozrell com animos e valent caualler volgue exir a batalla contra los mozos qui tenien occupats: e corrien tot lo valles: e guerrejant contra los predits mozos q̃ no solament lo dit valles: mas encara tota la terra del p̃dit comtat de barcelona hauien correguda e destroyda fo pres ab. D. caualers p̃ los dits mozos en lo castell de Bãtha. pp Caldes hon lo predit comte: e los D. Caualers foré ôgollats: e morts per los mozos los quals poch ap̃s tenints sitiada la ciutat ô Bracelona ab trabuch lansaren lo cap del dit comte bozrell en lo mig ôla predita ciutat hon es huy endia edificada la esglesia ô aquells glorioses martirs de Jesu christ sanct Just e sanct pastor la qual lauors era apellada la seu de Barcelona dins los murs vells: e poch apres los moros entraren la ciutat e prẽgueré la hon hi mataren los mozos gran nombre ô christiãs: e no passa molt tems que los mozos desempararen la ciutat robant aquella: E hã scrit los historichs que en lany de nostre senyor. Dccccxc. mori oliba cabreta cosingerma del predit comte bozrell ajudant li batallar contra los mozos ôl qual oliba cabreta romangueren tres fills la hu apellat bernat y hera tal del comtat de bisuldu e laltre Guisre y hera tal del comtat de cerdanya: e laltre oliba quifo monjo del monastir ôla verge maria de ripoll e apres Abbat ô dit monastir e apres bisbe de Vich e regidor del monastir de sanct miquel de cura e lo predit comte bozrell gouerna los dits comtats de barcelõa e de Vrgell. xxviij. anys e mori en edat de. lxxx. anys ço es en lany comes ja dessus scrit de nr̃e senyor. Dccccxciij. E romãgueren dell dos fills ramon Bozrell: e ermengou.

Dccccxc.

Dccccxciij.

Del comte don Ramon Bozell.

Ramon Bozrell. viij. comte de Barcelona. Herenguer.

Sete comte de Barcelona fonch appellat ô ramon bozrell fill: e succes sor en lo comtat de barcelona del predit bozrell en lo temps del qual los mozos de lailla de mallorques de Leyda de fraga e de Tortosa posaren lo siti cõtra la ciutat de Barcelõa e la prengueren e robaren: e axi robada la lexaren e poch apres lo predit ô ramon bozrell la cobra e y exalçar la se christiana: e per destruir la secta morisma ana ab grã exercit vers la ciutat de cordoua contra mozos en lany vuyt dela sua gouernatio e anaren en sa companyia molts bisbes entre los altres los seguents Arnolf Bisbe de osona e don ethio bisbe de barcelõa: e notho bisbe de Gerona: e molts nobles barons entre los altres hi ana narmengou comte de Vrgell germa del dit ramon bozrell lo qual ermengou en la batalla que hagueren ab los moros com abon caualler mori en lãy de nostre senyor mile hu: E daqui auant per ço cõ mori en aquesta batalla fonch cognomenat ermẽgeu de cordoua e de aquest ermengou hiromas hun fill apellat arimatei ermengou qui apres dell succei en lo comtat ô Vrgell e apres pochs dies lo comte Bozrell ab gran hõ

Dccccxc.

re e sa: e salue sen torna dela batalla en casa sua y en aquest temps era comte ò bisuldu ber nat trenca ser ro axi anomenat per quant era ba ro molt fort e valent en armes e axi mateix era comte de Cerdanya guifre germa del predit Bernat trenca ferro: lo qual edifica lo mo nastir de sanct martide canigo e a quell enriqui de moltes poccessions fructuoses: y engendra de sa mul ler cinch fills lo primer fonch ap pellat ramon guifre qui apres mort del dit guifre comte de cerdanya succehi en lo comtat de cerdãya e lo segon guifre gufredi qui fonch Arcabisbe de narbona e lo tercer Berenguer guifre qui fonch Bis be ò Gerona e lo quart. G. guifre e fonch Bisbe de vrgell e lo quint guifre qui fonch comte de berga da mes auant es de notar q̃ en lãy de nostre senyor. dcccc. e nou en la muntanya de montiubich qui es deuant lo castell de portpiop Bar celõa hauia hun monastir de mon ges ò sanct pere lo qual aquest dõ ramon borrell muda e de noue difi ca en lo pla qui lauors era fora la muralla vella dela present ciutat de Barcelona car la ciutat lauors era molt poca e no tenia sino la p̃ dita muralla vella huy en dia en de rocada la qual staua quasi sobre vn Muiol prenent del portal de la pla ca nou a e tiraua per lo trench quis diu dela seu o dela casa dela almoy na e passaua per dins lo palau ma jor real fins ala plassa del blat e ti raua dela plassa del blat per lo car rer de beseya e feria ala deuallada del forn de vila de colls al regomir e per lo regomir circubia lo palau del Gouernador qui es stat appel lat palau menor real: y ara se appel la lo palau dela Cõtessa: y en altra manera dela reyna margarita e ti rauavers la deuallada del pou nou e prenia lo palau del Arcabisbe ò Tarragõa circuint lo castell nou e los banys nous tirant per lo car rer vuy appellat dela palla e venía a clores al dit portal ò la plasa no ua. E aço era tot lo circuit ò la ciu tat de Barcelona qui apres ses am pliada e ses feta tan gran cõ vehẽ e lo qual monastir de nou edificat p lo predit comte borrell fonch apel lat com huy en dia se appella mo nastir deles monges de sanct pere deles puelles de Barcelõa e fonch edificat p lo predit comte borrell ẽ lany de nostre senyor. Dcccc xciij. y en temps ò papa gregori quinti en lo qual temps comença de go uernar lo comtat de Barcelona lo predit comte borrell lo qual orde na que totes les monjes visques sen en observuãça: e dõa ẽ aquest mo nastir rẽdae moltes poccessions fru ctuoses ab les quals les monjes ò l dit mõastir passassen lur vida e mes hi per Abbadessa vna sua germana quis appella borrella e axi la pme ra Abbadessa qui es estada de a quest monastir de sanct pere e sap pellada sor borrella la qual visque en lo predit mõastir e gouerna aqll molt religiosament e sanctament lo predit don ramon borrell mori en lany de nostre senyor mil cxvij. en edat de. L. anys e gouer na son comtat. xxiiij. anys: e fonch soterrat en lo monastir de ripoll: e leixa hun fill qui li succehi appel lat berenguer.

Lo circuit del a muralla vella de la ciutat de barcelona.

Borrella primera abbadessa de .s. pere de barcelõa

Berenguer borrell. viij. cõte de Barcelona.

Guillem Berẽguer.

Sãxo berẽguer

Ramon berenguer.

Don Berenguer Borell.

Vuyte comte de Barcelona fill del pdit ramō borrell e fo apellat segōs se troba scrit en les cartes aqst noz Bñgr solamēt ee altres se troba escrit Berēguer borrell: so home ds curats e peos e segōs yo he trobat scrit en totes les chrōiqs q dll sanmēcio tāt cō visque no feu res quē reportas hōreans es estat lo pus sutil e dshōrat cōte q nūquasia stat ē lo cōtat d Barcelōa: en tēps del ql cōte Bñgr bernat trenca ferro cōte d Bisuldupassāt loriu del royne p grā d sauentura caygue en lay gūa: te morialli offegat en lany de nre. S. M. e. xx. e portaren lo seu coz al monastir d ripoll: e aqui fo soterrat e tenc aqst cōtat. xxxj. āy ehac d sa muller hū fill apellat guillem bernat gozdo loqual feu here ter d son comtat. En temps daqst mateix cōte d Barc. bñgr sobredit. B. cōte d sardāya dl ql es feta mēcio en la gesta dl cōte don ramon borrell morí en lany de nre senyor Mil. xxv. e gouerna son comtat. xxxvj. āys: te fo soterrat en lo monastir d sanct Marti d canigolo ql ell mateix hauia edificat en temps en cara daqst mateix Bñr cōte d barcelona nolibāo bisbe d Vich fill dn olibano: to oliba cabreta dessi scrit ab grā cōpāyia d Bisbes plats: te religiosos molt honradamēt edifica lo mōastir dla verge maria d ripoll la quarta vegada en lāy mil. xxxij. e aquell ēnobli d moltes heretats e bastí la sglesia dl monastir: y enriq: te ornalo altar major d maragdes e saffirs robins e carbōcles: e dal tres pedres pcioses: e lo pdit cōte Bñr procrea d sa muller tres fills la hu fo apellat ramō bñgr: e succei en lo cōtat de Barc. aps mort d sō pare e laltre. B. bñr: e fo cōte d mā resa e gouernal be segōs son poder e morí ses fills: e laltre Sāxo bñgr e fo por del mōastir d sanct Benet d bajes: q lauors no era Abat: e cō morí soterrarē lo aq aqst cōte bñgr d Bar. regi lo pdit cōtat d Barcelona. xviij. āys. e morí en lāy d nre senyor mil. xxxv. en edat d. xl. āys e fo soterrat en lo mōastir d Ripoll.

dla mort de bñr trenca ferro.

Ramon Berenguer cognomenat vell ordēa los vsatges d Barc.

Ramon Berenguer de aquest nom primer. ix. comte de Barc.
- Pere ramon.
- Berenguer ramon.

Almodis.
- Ramon Berenguer.

Radalmurs.

Aquest comte de barcelona apellat dō ramō Berenguer cognomēat vell no d dies mas d sauiesa: e bōs costūs fill dl dit borrell: y jatsia aqst ramō Bñr fos home d poca statura era empero molt valēt caualler: e animos axi q p la sua sauiesa virtut: e animositat: e justicia: e p grā zel q tenia en totes coses cōcernēts seruey d nre senyor deu: te redreç dla cosa publica del pdit cōtat nre S. deu pmes q hague tāgrā poder entre los Barōs de hespanya y entre los mozos q los. xij. Reys de hespanya mozos li faeren trahut cascun any tāt com visque e ans q moris succehi en los comtats d bisuldu: te de cerdanya qui antigament foren dl comtat de Barcelona aqst es aquell ramon berenguer quiab

viij. cōte de barcelona.

xij. reys d hespanya morostributaris en aquest comte.

Quarta edificacio dl mōastir de ripoll.

consell de sos vassalls stablí: e ordena los vsatges ỏ Barcelona car lauors ẽla sua terra noy hauía altres leys ab les quals se pogues̃en regir sino gotthicas les quals bonamẽt obseruar nos podien y es veritat q̃ en lo consell general que aq̃st noble baro p diuulgar y ẽnoblir la sua bona fama celebra enla ciutat ỏ barcelona hi foren p̃sents entre los altres hun cardenal e legat de nostre sanct pare lo qual cardenal era appellat hugoe molts bisbes: e prelats barons e nobles de catalũya e axi ab aquest consell general foren estatuits los predits vsatges p̃ los quals fonch y es encara huy ẽdia regit lo predit comtat Aq̃st valent baro hague dues mullers apellad̃s ço es vna almodis laltre dal murt e crea ỏ sa muller malatis tres fills dels quals lo primer fonch apellat pere ramon e lo segon berẽguer ramon e lo primer e lo segon foren cõ a uibres qui naturalment com nexeu matẽ llurs mares p que lo dit pere ramon mata la sua madrastra radalmurs per lo q̃l peccat se creu que lo dit pere ramon mori en hespanya sens fills e lauors era comte de vrgell narmengou pelegri e per ço fonch axi apellat com morí peregri en la ciutat de hierusalem en lany de nostre senyor mil. xxxviij. e regí lo prop escrit comtat. xxviij. anys e romangue dell hun fill apellat ermengou de Barbastre e p ço fo ẽlo siti ỏ barbastre hõ feu molt bes sos affers e gouerna lo cõtat durgell. xxviij. anys e morí en lany de nostre senyor mil. lxv. e hague vn fill apellat ermengou de gorb e per ço fonch axi apellat cõ edifica hun castell situat prop la ciutat de balaguer apellat gorb ab lo qual conquista la predita ciutat Balaguer viuent encara ỏ noble baro ramon berenguer comte de Barcelona y en aquest temps era comte ẽ bisuldubernat guillẽ gordo fill den bũt trencaferro e regí lo predit comtat de bisuldu. xxxiij. anys en vida de aquest ramon berẽguer comte de barcelona lo predit bũt guillem gordo morí ço es en lany de nostre senyor mil. liij. e fo soterrat ẽlo monastir de ripollenlo vas ỏ son pare Aquest comte bũt guillẽ gordo procrea de sa muller dos fills guillem trony q̃ hac la nariu curta: e plana e bũt guillẽ q̃ succehi enlo p̃dit cõtat de bisuldu p tal cõ era benigne baro e piados e lo germa guillem tróy p tal cõ era home furios algũs barons matarẽ lo era comte de cerdãya en ramon fill den guifre e tẽgue son comtat. xl. anys e morí en lany de nostre senyor mil lxviij. e romãguerẽ dell dos fills lahu fo apellat guillẽ ramõ e laltre hẽris mort lo predit guillẽ ramon comte ỏ cerdanya romas hereter ẽ lo p̃dit cõtat guillẽ ramon son fill lo q̃l procrea de sa muller dos fills guillem jorda ebũt guillem e lo p̃dit henrich germa del p̃dit ramon fonch molt noble caualler y engendra dues filles la vna fo muller del comte ỏ pallas del vez comte de laltres e lo dess? dit valeros e noble baro ramon berẽguer comte de barcelona regna en lo comtat. xxxxij. anys e morí ẽ edat de. lxxx. ãys en Barcelona en lany de nostre senyor mil. lxxvj. reposen los se? ossos en la seu ỏ barc. ẽ vn sepulchre ỏ marbre situat ala paret qui es en lo entrant ỏ la sacrístia: e instituhi hereu seu vniuersal lo terçer fill seu ramon berenguer: y es de notar que en lo temps de aquest ramon berengüer vell hauía en lo comtat ỏ barcelona vescomte e vescomtessa axi com en algun regne hay rey y virrey: e teniu ne aucto

Vsatges de barcelona.

Et mengou de gurb.

Cõte de bisuldu

ãlamort den. B. G. Gordo.

Ramon comte ỏ cerdãya

G. lorda Bũt. G.

aprouat lo qual es lo real Archiu
ò la ciutat ò Barcelóa hó son recó
dits los libres registres istrumẽts
y escriptures veres autẽtiques car
entre les altres scriptures hi ha
dos altres libres scrits en pgamins
de letra antiga historiats e pretitu
lats ço es la hu prim⁹ liber feudo
rũ e laltre secũd⁹ liber feudorũ ẽlo
pmer se mõstra en cartes. cccxliiij
có hi hauia ẽlo cõtat no solamẽt cõ
hauẽ dit cõte y cõtessa mas vez cõte
ssa hõ diu axi in christi noie ego v
dalard⁹ bernardi vice comes bar
cinonẽsis ⁊ ego vxor ej⁹ guisla vice
comtissa comutatores sum⁹ vobis
dño rey mũdo gratia dei cõitibar
cinonẽsi ⁊ dñe almodi gracia diui
na comitisse etc.

Ramon Beren guer cap desto. } te de barcelona. } Mabatis.
pa daquest nom } Ramon beren } guer.
o segon. xiij. cõ.

xi. cõte ò Barcelona.

DEse Comte de Barcelona
fonch apellat don Ramõ
berenguer cognomenat
cap de stopa fill ò l pdit dõ
Ramon berenguer vell hac p mul
ler vna noble e molt religiosa dõa
apellada Almodis fonch p ço axi
cognomenat cap de stopa p los ca
bells tenia en lo cap molt spessos ⁊ e
molt bells e fo home benigne molt
piados alegre animos ⁊ e gran de p
sona y en aquest temps viuia lo cõ
te Ermengou ò gozp cõte ò vrgell
predit e bernat guillem comte ò bi
suldu Bernat gozdo ⁊ e Guillem ra
mon comte de cerdanya e gouer
nant lo dit comtat ò Barcelona lo
dit comte ramon cap de stopa molt
sauiament ⁊ e ab iusticia ⁊ e ab gran a
mor que li portaua tot lo poble ⁊ en
bar ẽguer ramõ germa seu mogut
per lo spirit diabolich de gran ini
quitat ⁊ y en uejaper ço có llur pare

d la mort d l cote d Bor, fera p lõ germa ab traycio.

hauia mes honrat lo predit ramõ
Berenguer que no el berẽguer ra
mon car institui hereu seu vniuer
sal aquest ramõ berẽguer q era ter
cer fill cõ el dit berenguer ramon
fos lo fill segon nat de llur pare se
guis q̃ vn dia anant lo dit comte p
son camí ⁊ e passant per vn loch anti
gamẽt apellat pertica situat entre
Berõa e sanct Celoni lo qual loch
huy en dia es apellat lo Bozch del
comte aquest Berenguer ramõ a
magada mẽte cõ a germa cruel ma
ta lo dit comte son germa e mozt q̃l
hague dissimula ala gẽt del comte
e sua quil aconseguirẽ com aq̃ll ha
uia trobat mozt de que mostraua
ferne gran dol ⁊ e axiplozãt ell ⁊ e los
altres aquell feu pozt ar ala ciutat
de gerona y exint tot lo clero p re
bre lo dit cozs acompanyat quasi ò
tot lo poble ò la ciutat de gerona lo
cabiscol volgue començar a cantar
aquell respons qui diu: Succurri
te sanctidei: occurite angeli fonch
miracle que nunqua pogue dir ne
començar tant nos pforçaua sino
aquell altre respõç: vbi est Abel frat
er tu⁹ ait dñs ad Ehaym. De que
se seguí que tot lo poble hague a dir
que lo predit Berenguer Ramon
hauia mozt lo dit son germa p en
ueja e ambitio de dominar ⁊ y esser
senyoz e per ço tot lo poble axi del
dit comtat de Barcelona com de
catalunya ajustat consell general ò
termena que lo dit Berenguer ra
mon quis hauia ocupat lo cõtat fos
expellit de senyorejar aquell ⁊ e axi
ho executarẽ ecõtinẽt elegirẽ ⁊ e re
berẽ p llur cõte esucceszoz en lo dit
cõtat hũ fill del pdit ramõ beren
guer cõte de Barcelóa apellat axi
cõ son pare ramõ berẽguer elo p
dit ramõ berẽguer ò posat expellit
del pdit cõtat de Barcelóa cõ a fu
gitiu anãt p lo mõ mut cõ nre señor

Nõ dla mort a magada ment fe ta al cõ te d bar. per son germa;

deu volgue en aço mostrar altre miracle car aps fonch deposat del predit cõtat encõtinẽt pde la par aula q̃ nũqua la cobza e apochtẽps mozi pobze e pagri en la terra sancta de hierusalẽ e axi podẽ dir vertaderamẽt q̃ lo pdit cõte ramõ berengur cap destopa regi lo pdit cõtat de Barcelõa set anys e mozi ò tal mort cõ es dessus expzessat que no tenia mes de. xxv. anys çoes en lany mil vuytãta tres regnãt henrich rey de frãça y jau lo seu cozs en la seu de gerona.

Dolça Glispert copmte de proença e de millan.

Del cõte dõ Ramõ berẽguer al qual peruẽgue lo cõtat ò proẽça

Ramon Berenguer de aqst nõ terç Comte de Barcelona. Bezenguella.

Dolça sa muller Ramõ berẽguer Berenguer ramon.

xi comte dbarcelona.

OYze comte de Barçelona so apellat ramõ berẽguer fill òl predit ramõ berenguer cap de stopa e dela cõtessa Mahaltis e mort son pare axi mala mẽt cõ es dessus expzessat los nobles Barons de catalunya elegiren p comte ramõ berenguer fill seu lo qual fo baro molt liberal piados e molt amat e ò grã renõ e fama: e hague p muller na Dolça filla dẽ Bisper cõte ò proença la qual li portà ẽ dot lo cõtat de proença e de Millan e vnils al comtat de Barcelona: e procrea aqst cõte ramõ Berẽguer desa muller vna filla apellada dona Berenguella: laqual fonch casada ab don alfonso rey ò castella fill òl cõte dõ ramõ de Tolosa: e dela reyna dõa burracha lo qual don Alfonso per les moltes terres hauia cõquistades: e applicades als seus regnes sefeu nomẽar es volgue pzetitular Emperador deles hespanyes e a cõ sell dels prelats e magnats de sos regnes se feu cozonar ò cozona imperial en la ciutat de toledo: e per ço ineptemẽt hã scrit algũs ẽ chzoniques que lo pzedit don ramõ berenguer dona sa filla per muller a dõ Alfonso emperador òles hespãyes. Aquest comte don ramon berẽguer sitia la ciutat ò mallorques ab naulis dels pisans: e finalment la pse hague moltes batalles ab moros: e obtengue de aquells totstẽs victoria: e cõquistãt moltes forces e molts castells: e moltes noblees ò mozos e feu a ell tributari los reys e princeps de Valencia de tortosa e de leyda e procrea ò sa muller dos fills don ramõ berẽguer: e dõ berẽguer ramõ. E aquest dõ ramõ berẽguer cõte de barcelona se pzetitula en pziuilegis graciespuis tõs instrumẽts: escriptures no solamẽt comte de barcelona mas encara marqs òles hespãyes e cõte de bisuldu: e de proẽça axicõ entre les altres escriptures recõdites en lo real arxiu de barcelona ço es en lo pmer libre dels seus encartes. cclxxiij. se mõstra aqsta pzetitulacio diẽt axi. Raimũd? dei gra Barc. z hispaniaruz marchio bisuldunẽ z puincie cões dilecto vẽrabili Barcinonẽsiũ epo oldegario tuisqz succesozib? inppetuũ q̃ diuinã clemẽtiã ꝑ bñeplacitum suum me honozare z exaltare donata est ad honozẽ ipsius z ecclesie sãcte z apostolozũ principis petri dono z per hanc scripturam donatiõis trado eccesi esedis tarracõensis quein honozẽ beate tecle virginis oli fũdata fuit z tibi ollegario episcopo tuisqz succesozibus pontifficibus qui eandem ecclesiaz sub obedientia sedis apostolice rexerint ipsã ciuitatẽ tarracõeq̃ diu

per multos annos sub destrūctiõe ⁊ heremo absq; cultore et ī colatu transit etç. la qual donacio fonch fe ta en lany ò la incarnacio ò nostre senyor Mil cent y òsset es veritat segons en lo capitol prop seguēt es contēgut lo Arch abisbe qui lauors era de tarragona torna la dita do nacio al comte de Barcelona fill ò aquest ramon berenguer: y en vida de aquest comte ramon berenguer era comte de Urgell narmengou ò Gorp lo qual morí en lany ò nostre Senyor mil. xcij. E tench son com tat. xxviij. ays: e apres dell succehí en aquel comtat son fill apellat nar mengou lo qual gouerna lo dit cõ tat. xij. ays ꝑ tal cõ ab. cccc. homēs de caual: e ab molta gent de peu mo rí en mallorcs: e fonch cognomēat Ermengou de malorques en lany ò nostre senyor mil. cij. del qual ro mas hun fill apellat ermengou lo qual fonch comte ò vrgell e per ço com estech per lonch temps en cas tella en la heretat de sa mare fonch apellat ermengou de castella y era comte de cerdanya don guillem ramõ e gouerna son comtat. xxviij anys e morí en lany ò nostre senyor mil. xcv. E romas hereter en só cõ tat son fill guilleum Jorda lo qual apres mort de son pare fonch en la terra de hierusalem e aqui ell feu molts nobles: e fonch baro molt ardit en armes e molt tengut per cruel per los turchs: e per los al tres moros quil temien mes que a princep del mon e aquest cõte guí lem jorda feu edificar lo castell a pellat Archas prop lo castell ò tri poll: e aquí fonch ferit ò segetta lo qual morí sens fills: e apres dell so comte en cerdanya son germa don berenguer guillem lo qual tingue lo comtat de cerdanya. xviij. anys e morí sens fills en lany de nostre senyor mil. xcvij. e lexa lo comtat de cerdanya al dit ramon Beren guer comte de Barcelõa: y era axi mateix comte de Bisuldu Bernat guillem lo qual tengue aquest com tat de Bisuldu. lx. anys y en vida ò l predit comte ramon berenguer de Barcelona ell morí en lany de nostre senyor mil cent. xj. E fonch soterrat en lo monastir de ripoll: e per tal cõ morí sens fills lo seu cõ tat de Bisuldu torna al comte de barcelona e axi lo predit ramõ Be renguer se feu petitular comte de barcelona e marques de proença e fonch home de gran justitia: e ama dor de pau e regna. L. anys e stāt ell en la sanitat sua y en son bon en teniment sana e integra memoria renuncia als bens temporals: e he rata del comtat de barcelona son fill apellat com ell mateix ramõ be renguer del marquesat de proença laltre fill Berenguer ramon e aps heretats que fozē los dits dos fills seus offerís al sagrat horde ò l aca ualleria de hierusalem per gracia special de nostre senyor deu sabe lo dia dela sua mort e volc morír sens propri e passa desta vida en la casa dels pobres ò barcelõa lauors axí apelada: e ara hospital ò sācta creu e morí religios en edat ò. lxx. anys ço es en lany ò nostre senyor mil cxxxj. e soterran lo molt honrada ment en lo monastir de ripoll.

Del comte dõ R. berēguer qui renũcia als bens tẽporals es mes en lorde de la cauallaria de ierusalē.

Del vltimo Comte don Ramon Berenguer: e com lo comte de barcelona fonch vnit al regne de arago.

Ramon Berenguer daqst nom quart Comte ò Barcelona } la al Murraca } Jlldefonso

Dona Peronel } Sancho

Dotze comtes ó Barcelona appellat Don Ramon berenguer lo qual gouernaua lo comtat: mort son pare Ramó berenguer: aquest ramon berenguer fonch molt noble Baro molt valẽt: e saber e de molt gran ingeni: e de gran consell: e ó gran coratge: e ardit: e molt sauit: e de gran e integra memoria: e en tot sos fets molt madur e tempprat E era de statura grã: e molt be formar de tots sos mẽbres que no era home que de belleça: granesa: e valentia: e altres dons de natura lo passas: e fo molt noble: e molt virtuos. E casas ab la filla de don Ramon Rey de Arago apellada Comes dessus espressat en lo Capitol q̃ tracta del rey Remiro ¶ Baronella alias burraca cõ la mar e bagues nom burraca ab la q̃l pres en Dot lo regne de Arago en lany de nostre Senyor Mil. cent trẽta set. Aquest noble baro: cõ víscque nos volgue pretitular rey mas princep de Arago: e comte de Barcelonà: e fonch a la conquesta dela ciutat de Almaria ab lo rey Don Alfonso he castella: e ab gran gent ól ducat de genoua qui hi vengueren per mar: e aquest comte don ramõ baranguer fonch aquell qui primer combate la predita ciutat de Almaria ab. xij. homẽs ó cauall armats e hauia dins la ciutat vint mil moros e mes posant les sues tendes prop aquella entant que tots los mozos se aterriren e perderen llur forces tots spãtats en tal forme q̃ lo predit comte don ramon berenguer la conquista: e suppedita ala sua gran senyoria en lany ó nostre senyor mil cent quoranta set: per veritat segõs se trobe scrit en chronigues y en la seu de barcelona cascun any a. iij. de agost festa dela inuencio de aquell glorios protomartir sanct steue sen fa sermo solemne als confrares dela confraria ól dit sanct steue la capella del qual es fundada per dits confrares en la predita seu que en lany dela incarnacio de nostre senyor mil cẽt quaranta non estant lo comte ramõ berenguer en la seu comtat de barcelona se segui aquest miracle que feu nostre senyor deu a pregaries del dit sanct esteue a don galceran galceran de pinos senyor dela vila de baga estant pres en lo regne de granada ab vn seu seruidor serni per causa dela dita conquesta de almaria hon ell fonch personalment ab lo dit comte de Barcelona car seguis que stant ell pres ab lo dit sãt cerni prega ab deuocio a nostre senyor deu e al glorios protomartir sant steue lo qual era patro ól la sua esglesia de baga que li fassent ata de gracia deliberar lo de preso faẽt algũs vots entant que faent se sanct steue li apparague en forma de diaca el ps per la ma dient li nostre senyor ól ha exaudida la tua oratio e hã tremes a tu per liberar te de preso e vehent aço lo dit sanct cerni inuoca nostre senyor deu e sanct genis aduocat seu qui a xima teix apparague aquí e tragueren los encontinent ó preso portant los miraculosament al port de salou hon trobaren lo rescat que los vassalls del dit don galceran galceran de pinos per liberacio dela sua persona trametiã al rey de granada lo rescat era aquest: ço es cent mil dobles dor: cẽt caualls blanchs: cent draps ó seda de tohir cent vaques bragades: e cent donzelles verges les quals dõzelles serẽ filles dels dits vassalls qui p trau re de preso e cobrar llurs filles en mans de infels y empenyorar e vẽdre tot quant tenien y lo qui tenia

tres filles ni daua dues lo q̃ tenia dues ni daua vna: e lo quin tenia vna: e laltre vna posauē les asorts e aquella qui la sort tocaua daua sa filla entant q̃ab lacrimes: e plors ells compliren lo nombre de cent donzelles: e tots ab tot lodit res- cat arribaren al port de salou per recollir sa en vna nau qui alli era p̃ tirar en granada hon trobaren cō dit es lodit dōgalceran galceran ō pi nos llur seyor ab lo dit sāct cerni q̃ ab gran goig rebe tot lodit rescat e vesti molt honradament totes les dites dōzelles e les colloca ab dot rahonable en matrimoni: e lo que resta de dita moneda distribui e- gualment entre los dits sos vas- salls sabent los franchs de intolle- rables drets que li feyē: e dona ala esglesia la mitat de tots los delmes que los dits sos vassalls fer aell e- rentenguts: e moltes coses fozen fetes per lo dit dongalceran galce ran de pinos dignes de memoria q̃ per no esser prolix couelexar. Aps com lo predit comte don Ramon Berenguer del viatge so vengut posa siti sobre tortosa ab gēoueses e ajusta a qui docents mil home ns darmes e combate fozment la dita ciutat de Tortosa e finalmēt aq̃lla conquista en lany de nostre senyor mil e cētquarāta y. viij. edifica a qui vna esglesia episcopal y en lay. M. cxlix posa siti contra la ciutat de- Leyda en lo qual siti hi so present entre los altres Barons e nobles Narmengou de castella comte de Urgell e com aquella hague fort- ment en gran manera combatuda cōquista la en aquell mateix dia ōl predit any çoes en lo. viij. dia ōles Chalendas de Decēbre. En lany. M. cent cinquanta quatre cōquis ta Fraga e mirauet castell molt fort apres en lany mateix cōquista ciu- rana molt marauellosa força: e to ta la muntanya: e molts daltres castells qui son en la ribera ō ebro e finalment de tortosa fins a cera- goça: y exalça lo nom ō Jesuchrist p. ccc. Esglesies y en lo predit any de mil cent cinquanta quatre lo p̃ dit comte de Urgell Narmangou de castella morie tengue lo seu cō tat. liiij. anys romas dell hun filla pellat Ermengou lo qual apres la mort de son pare succehi en lo cō tat de Urgell Aquest virtuos Ba ro comte de Barcelona com sabe q̃ son germa Berenguer ramō mar ques de proēça so mort lo qual mo ri per cossaris de la mar en lo port de Malguyr ensenyoris ōl dit mar quesat: e recepta vn fill ōl dit mar- ques e nebot seu per nodrir lo: e re- gi lo predit Marquesat molt be: e e destrubi la ciutat ō Arles la qual li era molt contraria dela qual der roca moltes torres: e tolguc. xxx. castells a's Bauchens qui son pob lats vna legua luny del castell o vi la de sanct remigi en proença qui eren sos enemichs e aqui basti ma- rauellosament castell de fusta sobre nau il lien lo riu del Royne en loq̃l castell mete. CC. caualliers e altres gents darmes e seu lo p̃dit castell nauegar per lo dit riu ab chozdes lo seu posar deuant lo castell ō trē ta talla lo q̃l era dels dits Bauc- hens e dona tan gran terror en a- quell: e atots los poblats ē aquella terra que encontinent se rete: e lo predit comte de barcelona lauors hagut a mans sues seu lo ōrrocar e poch apres tracta que lo empera dor de Alemanya dona sa neta al nebot de aquest noble baro e obten gue del dit emperador lo marques- at ō prouença per aquest nebot seu e p̃ los successors de aq̃ll p̃ tostēps aquest victorios cōte ō barcelona

Almaria Tortosa Leyda.

Fraga. mirauet. ciurana.

dlamorr den Er- mengou comte d Vrgell.

malguis

Arles.

Bauchēs

Del cast- tell ō fus ta bastit sobre na uili enlo riu del ro yna.

Nō. per q̄ lo regne d arago fa iiij caps de reys moros p insignies o armes

no solament com hauem scrit pres tortosa mirauet e fraga mas encara Jtona enles quals quatre prouincies o regions regnauē quatre reys moros ço es en cascuna hun rey e atots quatre leua los caps de les espalles. Y es de notar que per tanta victoria per aquest comte de Barcelona haguda ò aquests quatre reys moros estatuit e ordeua lo predit comte que daqui auant lo regne de Arago fes per insignies o armes quatre caps de reys qui significasen aquests quatre reys moros entre les quals armes hi sta la creu vermella de sanct Gordi e que aquell qui fos rey de Arago fes hū scrit tot blau ab la creu blanca en la part dreta del scrit e designen aquestes armes del rey de arago ço es lo blau lo cel ela creu designa aquella creu que appareguē lo cel al predit comte de Barcelona essēt rey ò Arago jatsia nūqua se volgue pretitular rey sino princep de arago ne volgue mudar les insignies o armes del comtat e comte de barcelona ans de aquelles soles vsa e no deles del regne ne del rey ò Arago com aquelles que reputaua mes insignies de totes altres e son aquestes armes del comtat e cōte

Armes del rey darago

Aarmes del comtat d barcelona.

Fills e filles del comte d Barcelona.

de Barcelōa quatre pals vermells o fogaiants en camp dor bague ò la predita dona Jsabel muller sua dos fills hu appellat Jldefonso o Alfonso qui apres obit dels predit ramon berenguer e peronilla succehi en los regne de arago e cōtat de Barcelona e laltre fo appellat Sanxo dit full seu e per ço aq̄st don sanxo hague per heretatge los comtats de rossello e cerdanya e mes hague dela predita Jsabel dos filles la vna dona per muller a don Sanxo rey de Jsortugal e laltre dona an Ermengou comte de vrgell sobre escrit e regna aq̄st excellent comte de barcelona ramon Berenguer cō a rey o princep de Arago. xxvj. anys e gouerna lo comtat com a cōte. xxxiij. anys e mori en edat ò. L. ays enlo burch o Allerch de sanct Dalmau prop la ciutat de Genoua en lombardia en lany de nostre senyor mil cent seranta dos. viij. Jd⁹ Augusti regnant lo rey lois de França pus jo ue any. xxvj. essent Jsapa Alexandre terç e lexa gran plor al poble e gran perill ala terra e goig als moros e desolacio als pobres e sospirs als religiosos en la hora dela sua mort isque lo ladre dela coua e lo robador se ò mostra e lo pobre se amaga e la clerecia talla. e los laurados fozen robats e lo enemich se energulla e victoria fugi fins a tant que don Jldefonso full seu rebe lo regiment del seu regne e fonch transtatat lo seu cors enlo monastir de nostra dona de ripoll e com haje legit en chroniques coses subsegui des enlo temps de aquest noble baro don ramon berenguer comte de Barcelona e princep ò Arago les quals son dignes de memoria pos aci algunes ò aquelles e primerament dich que apres que lo predit rey Berenguer hague pres ò los moros totes les muntanyes de prades edifica lo noble monastir de poblet

Del tēps que regna e mori.

situat en lo principat de catalunya lo qual foncb començat. vij. íd⁹ septembris en lany de nostre senyor mil. cliij. sots lorde de cistells y en lo temps ò papa eugeni tercer en lo qual monastir en fauor del fundador de aquell e a instantia e requesta sua sant bernat lauors abbat del monastir ò clarevalls tremes aqui monjos del monastir de font freda e posa sobre a quells Abbat a pellat guerau home ò molta virtut e sanctedat e dona e orna aquest monastir de molt thesor e rendes el seu obrar marauellosament de aqst tems lo predit don ramon berenguer no cessa de fer monastirs y esglesies y seune tres cents dins lo principat de Catalunya en les qls posa o monjos negres o blāchs car encara en aquest tems en aquest pncipat de Catalunya no hauia de monjos blanchs sino lo monastir ò sancte screus los altres eren monjos negres del horde de sanct Benet los quals haguer ẽ principi del monastir de ripol primer monastir de cathalunya e de sanct pere de rodes òl bisbat ò gerōa e de aquest tems les esglesies eren poblades e regides e curades e perço com cōtinuament eran contra los mores els extirpauen e combatien y eren dades grans rendes e molts bés e perço creseren en gran nombre e per quant he scrit que lo monastir dela verge maria de poblet es estat fundat per aquest comte ò Barcelona ramon berēguer en lāy de nostre senyor. M. cliij. enlo ql monastir han acostumat los reys de arago tenir llurs sepultures e per la deuocio que tinch al predit orde de cistells he dellīberat aci de escrure tots los monastirs del dit orde de cistells ço es en quin tēps son estats fundats: e primerament dich bq̄ es estat ifūdat y pncpiat lo monastir de roda en lo regne ò arago en lany mil. cliij. y en lo mateix any de mil. cliij. es estat fūdat lo monastir de sanctes creus en lo principat de catalunya y en aquest mateix any rette la anima a nostre senyor deu lo glorios sanct bernat y en lany de nostre. M. ccc. xliiij. es estat fundat lo monastir ò sancta fe en lo regne de arago y en lany de nostre senyor. M. crlvj. es estat fundat lo monastir de varda en lo predit regne y en lany ò nostre senyor M. crcv. es estat fundat lo monastir de sancta maria dela pedra en lo predit regne y en lany ò nostre senyor M. ccxcviij. es estat fundat en lo regne de valentia lo monastir de vall digne los quals monastirs son en nombre set e son tots sots inuocacio òla sacratissimia verge mare de deu madona sancta maria e del predit orde de cistells lo qual orde comença en lany de nostre senyor mil:xcviiij. E per quant en lo propscrit capitol hauem parlat dela dōacio feta per lo comte de Barcelōa pare de aquest ramon berenguer comte de barcelona e princep ò arago al bisbe de Barcelona apellat odaguer e alasseu de tarragona dela ciutat de Tarragona nom vull oblidar vna altra donacio dela predita ciutat de tarragona seta per lo arcabisbe de Tarragona lo quals es del tenor seguent. Ad noticiam omniū volum⁹ peruenire qualiter egobernardus tarracōen. Archiepiscop⁹ ad honorem dei ⁊ ap̄lor pncipis petri laudo dono ⁊ trado ass ẽ su domini Eugenij. romani pont. ⁊ consilio suffraganeorum nr̄orū ⁊ voluntate canonicorum nostrorum ciuitatem Tarraconen. cu⁹ territorio suo tibi raimūdo illustri cōiti Barcinon. estaragonensiū pncipitor

Fundacions de poblet e altres monastirs del orde de cistells.

Roda

Sancta creus

Del obit de santare.

Verola.

S. maria, dela pedra.

Valldigne.

tose Ilerdeç Marbioni propter ipsius ciuitatis restaurationem ad ñdelitatem et vtilitatem nostram nostrorum& successorum et ecclesie sancte ecclesi cut beato Oldegario et ecclesie sancte eccle dōat a esta venerabili patre tuo raimū. arcinonē sium Bisuldentiūac prouintie comite. etc. Actū mēse Augusti apud tarraconā in eclesia sancte Ecle Anno ab incarnatione dñi. M. clj. Per ço juxta certū istrumēt ò transactio e cōcordia la jurisdictio est tida car la mitat es del senyor rey per lo comtat de Barcelona e laltra mitat es del Archabisbe ò Tarragona e per ço hi ha dos officials apellats veguers hu per lo senyor rey altre per lo archabisbe segons largament es contengut en lo dit instrument nonas julij anno incarnaciōis dñice. M. clxxiij. Et fuit cō dita ciuitas Tarracōe sdm aliquos p teucrum grecianorum et sdm alios et verius per scipiones.

Comensa acila genealo- dels Reys de Arago apres la hunio set adel comtat de barcelona al regne de Arago.

Ildefonso Alfonso.
Sanxa.
Sanxa.
Ildefonso.
Constança.
Alfonso.
Elionor.
Ferrando.

Apres obit de dō ramō berenguer pretitulat cōte de Barcelona e princep de Arago succehi: a ell e a dona Isabel Ildefonso als Alfonso locast fill lur e per ço fōch apellat lo cast com sobre totes les altres virtuts que hague fonch aquesta de viure en cōtinencia estant en adolescentia: e lo qual romas molt fadriapres mort de son pare e per çola terra estaue en gran perill per la sua juuētut lo cōte e marques de pençacosinger ma seu apellat ramon berenguer p reuerencia de son pare del qual hauia rebudes moltes graties e honors en temps passat segons dessus es narrat en la gesta de don ramon baranguer pare de aquest Ildefonso sabud a la mort del prēdit don ramon berenguer vengue ala ciutat de barcelona per suplicar al deffecte de aquest rey Ildefonso fins hagues la edat per la qual sabes o poguesregir son poble e terra sauiament e be lo qual comte ramon berenguer gouernalos dits regnes y contats molt be a vtilitat de la republica per tēps ò dos anys e cria e adoctrina aqsiest rey Joue en be regir sōpoble e terra: e passats los prędits dos anys p alguns affers crescuts e occorrents en lo comtat o marquesat de proença fo ael forçat tornar sen ala sua terra e axi hague adesemparar lo regiment dels prędits regne: e comptats de son cosingerma e com fonch en lo pdit comptat o Marquesat car alguns appellen comtat altres marqsat la terra de proēça haguehauer batalla ab los homens de niça en la qual fonch ferit molt greument de quen aconseguila morten lany de nostre senyor Mil cent seranta sis e per ço com mori sens fills prengue lo comtat o marquesat de proença al prędit rey Ildefonso qui lauors era de molt tendra edat e constituit aquest rey en tanta jouētut lo comte ramon de Tolosa seu li moltes injuries ò les quals apres lo

Ramon berēguer comte ā proensa

Com lo comptat o marqsar de proensa prengue al rey de arago.

predit cõte ne reporta mal. Aquest don Ildefonso aquell homenatge hauia prestat dona peronella mare sua quant staua sots poder: e administratio de don Alfonso de Castella segons es notat en la historia ỏl rey don remiro monjo estant molt oppres per los moros qui tenien assetiada cuenca sòl talilo homenatge per lo qual ell esos lochs li eren obligats per quant lo predit rey don Ildefonso demanat per ell ana ajudar lie com a bon coualler dona remey al siti don parti ab gran honor e victoria e mudales armes e senyals de aragoe pres les armes que fa lo comte de Barcelona qui son quatre bastons aquest rey Ildefonso pres per muller dona Sancha qui feu lo monastir de sixena. Terol. Vnio ỏl comtats de rossello e de pallas al comtat de Barcelona.

Com lo rey de aragon muda les armes e ps bastõs. Del monastir de Sixena. Terol.

Vnio ỏl comtats de rossello e de pallas al comtat de Barcelona.

per auant aço li seguique cõ lo predit rey Ildefonso volgue entrar ẽ lo comtat de proença per visitar: e conexer aquell: e fos en lo castell ỏ Albaron hon era vengut posar ab lo Archabisbe de Tarragona apellat hugo: ab don Pere Bisbe de vich Don ramon comte de tolosa no content deles injuries que en temps passat li hauia fetes tolgue lo dit castell de Alberon al rey Ildefonso e per voluntat diuina en continent venc̃h don Bertran dalbaus: e prenia lo Rey Ildefonso sus al cauall e passant lo riu del roy ne vengueren sen al castell de arlet hõ lo rey fonch rebut molt honradament e lo qual Bertran liura al rey ildefonso gran pertida d el dit comtat de proença y encontinent lo rey se ensenyori de aquest comtat lo qual tant com visque gouerna liberalmẽt: e ab iustitia e ab grã

Don bertran ỏ albaus.

Potẽcia e pobla aquí molts castells entre los quals ni ha hu quis apellat coll e seguis mes auant que regnant lo rey ildefonso en son regne e comtat lo predit Bertrãdalbaus morí per alguns traydors enlo dia sanct de pascha: e fonch portat lo seu cors a soterrar en la esglesia de Magalona en lany de nostre senyor deu. M. clxxxi. dela mort del q̃l lo rey ildefonso fonch molt irat: e anujat: e no volgue esser pres de desconexença o ingratitut per aq̃ll assenyalat seruey que lo dit bertrã dalbaus li hauia fet en temps passat metent se en son cor de venjar la mort del dit bertran venguessen a posar siti al castell hõ los traydors qui hauiẽ mort lo Bertrã dalbaus se eren recullits apellat mozull finalment que p força darmes pres aquell e a tall despasa seu mozir los dits traydors los quals se eren en senyorits de moltes forces de proença y encontinent recobra tota la terra e aquella tengue tant cõ visque pacifícament e poderosa apres volent se venjar deles injuries que lo comte de tolosa don ramon li hauia fetes aiusta gran gent axi de caualli com de peu e vigorosament: e prompta vengue ala ciutat de tolosa ab lestandart real extes e tallat e destruit viles lochs e terres ỏl dit comte de tolosa estech per alguns dies deuant la dita ciutat y sperãt lo predit comte ỏ tolosa si li volgue re exir a batalla e pus abatalla no volgue exir partis daqui ab grã honor: e anaa veure lo rey ỏ Anglaterra qui era a bordeus en guiayna: e al tornar passa per la terra del predit comte de Tolosa cremant: e afogant a quella: e semblant ment se atenda deuant la predita ciutat de tolosa per donar mes deshonor al predit cõte e partint daquia grã es

Cõ mori bertrã dalbaus e dla vẽge quin feu lo rey ildefõso

Com lo rey ildefũso senia del comte d tolosa don ramon.

pau torna sen en sa Terra ab gran honor y encontinent hague guerra lo rey ildefonso ab tots los reys de hespanya: e tota vegada hague victoria: e honor per la sua gran victori: y en special hague molts guerres ab lo rey de castella: e vna vegada ab gran host corregue enuestie valerosament y tambe destruhi gran pertida de castella ỏla qual inuasio lo rey ỏ castella so molt dolent e fae grans ajusts ỏ gẽts darmes a xide cauall cõ ỏ peu: e vẽgue sen ala vila ỏ soziay entra dins la terra del rey Alfonso ỏ Arago prenent: e matant homens: e fembres e bestiar y tot quant podien robar y encontinent lo predit rey Alfonso o Ildefonso de Arago sabent aço molt cuytadament isque ỏl loch honerat: e denit ne de viano atura entro q̃ fonch prop ỏl senemichs esperant hora conuinent feri vigorosament en la host dels enemichs e aquells vencet: e vltra aquells q̃ hi moriren be .iiij. mil ne catiuaren: e tot ço que hauien los pres e tolgue: e ab gran victoria sen torna al loch de hõ era partit aquest rey Ildefonso procrea de sa muller tres fills: e tres filles ço es lo primer per qui apres ỏll succehi en lo regne de Arago y en los comtats de barcelona e de cerdanya de rossello e de pallars laltre fill fonch apellat Alfonso qui succehi en lo comtat de proença e laltre fill fonch appellat Ferrando qui fonch Abbat de munt arago Deles filles la vna hague nom costança: e fonch muller del rey de hungria e pertal cõ lo rey de hungria mori poch aps hague consumat en faç de Esglesia lo matrimoni la predita costãça sen torna en Arago E laltra hague nõ Elienor e laltra Sancha: y encõtinent per la discordia que era entre los reys christians alguns reys hauien feta amistat e treua ab los moros per que lo papa celesti terç no volent q̃ pau e amor fos entre los reys de hespanya q̃ no hagues sen treua ne pau ab los moros mas q̃ tots amigablement se auenguessen e fossen contra ells e lo predit rey Ildefonso rebut lo manament apostolical proposa en son cor que a honor ỏ nostre sẽyor deu anas a sanct Jaume de galicia: e faent son romiatge se pozia metre pau: e amor entre los reys de hespanya christiãs e axi com ho hague pensat axi upos sa en hobra car faent son romiatge mes concordia: e pau entre los predits reys de hespanya per los quals fonch feta gran hõreal p̃dit rey Ildefonso e aço feu per que pogues complaure a deu: e al manament apostolical obeyr jatsia nols pogue tots obeir mas la major partide: E quant hague complit son vot: e sa pmissio e los mes ỏls reys de hespanya Inclinats: e induits a pau: e concordia tornassen en sa terra en la qual hauia grã carestia e les genet moriren de fam y extenes aquesta fam quasi per tot lo mõ e lo predit rey Ildefonso mogut ỏ pietat e de misericordia a honor ỏ nostre senyor ỏu visita la sua terra e feu gran be a molta gent qui morie de fam: e visitant axi la sua terra vengues en a ꝑpinya hõ tench parlament als nobles: e barons de proẽça: e lauors era comte ỏ vrgell Armengou lo qual mori en la ciutat de Valencia ab don Galceran de salas son germa per christiãs en lany de nostre senyor. M.clxxxiiij. e apres algun temps stant lo Rey Ildefonso en la vila de perpẽya so tocat de greu malaltia hon seu e ordena son derrer testament Institu int hereu en son Regne de Arago

Del rebato donat p lo rey darago al host del rey de castella.

Del fills e filles del rey don ildefonso

Manament de papa celesti ters

parlament real en perpẽya.

testament real.

y en los comtats de barcelona de Roscelloe de cerdanya e de Bisul du e de pallars lo dit don Pedro y en lo comtat de prouença son fill al fonso. E seguis en son temps ço es en lany mil cent. lxxij. que hague començamento principi lo solda ò Babilonia que hũ homepaga era en la ciutat de domas lo qual pri meramẽt era alcauot en aps caual ler: e de caualler nouell Pdrincep chrístia de palestina lo qual comab los sarrahins vsas de caualla ries en les parts de egipte mata ab trai cio molano rey de Egipte en tant que fonch apellat solda de Babilo nia: hon si volem mesurar los pre? deles coses perjuy e noper opinio tot poder qualseuulla per exalçat que sia terrenal deu esser extimat vil car mals homens e indignes cõ aquest Alcauot sonjut lo acõsegui xen car aquest Alcauot la vida del qual era en los bordells la caualla ria era en tauernes lo studi era en jochs de taules y en altres coses voluptuoses males axi exalçat sob tosament segue entre los princeps ans major dels princeps tenent la cadira de gloria de tot Egipte: ea pres impera quasi a tot Orient y ẽ aquest tems mateix en lo mes ò no embre fo feta gran inundacio day gues inaudita quasi per tot lo mõ la qual enderrocaviles e lochs e ab sorbi tot lo qui era sembrat p que en lo propseguẽt any se seguí molt gran fam per la qual cosa les gẽts venien a dir que antichrist era nat car molts senyals e grans destruc tions eren vistes en aquest temps en lo territori de vrgell en lo loch apellat ceruera plogue sanch la q̃l espanta molta gent e ò por molts ne moriren. En aquest tems mateix famine extimable fonch majorment en gallia per la qual a sostenimẽt dels pobres foren venuts: y empẽ yorats los ornaments deles esgle sies e lauors aparagueta liberali tat e la Almoyna en sostenir los po bres: en aquest mateix any morí en ramon folch vescomte de cardona car lauors cardona era vescomtat apres en lany dela natiuitat ò nos tre senyor. M. ccc. lxxv. a quatre ò Deembre fonch eregit en comtat la causa per que morí era vna nafra que pres a coll roig e lo vescomtat romas a marquesa filla sua muller den ramon mir comte de pallas de la qual apres engendra. G. qui fo vezcomte de cardona: e fonch apel lat. G. folch car tots los dela casa de cardona de aquest nom folch sõ cognominats. En lany de nostre senyor mil cent. lxxiij. fonch comẽ çat en cathalunya lo monastir de vallbona de dones per vnhermita apellat Pder e de vallbona home ò sancta vida lo qual per consell de dona Berenguera sor den ramon de ceruera amena dones de naua rra les quals sots dona Orga pri mera Abadessa òl dit monastir col loca en lo qual monastir lauors se vestiren moltes nobles dones e de clar linatge entre les quals Ermes sen de Rubio la dita dona Beren guera de ceruera dõa aluira dager filla sua y ermessen de fontanes to tes aquestes successiuament foren Abadesses del predit monastir de vallbona e con seguẽtment dotarẽ y ennoblirẽ aquell monastir ò mol tes rendes e ornaments. E mes a uant en lany. M. cccl xxx. en lo qual any morí lo rey loys de frauça A dotze Chalendas Octobris y en lo qual any fonch celebrat concili a Tarragona en lo qual entre les al tres moltes coses fonch ordenat que daqui auant los notaris en les cartes no metessen lo Chalendari

Del comencament lo prtucini del solda de babilonia.

Del mal quis segui per les grãs pluges.

Del plo ure sanc enlo re rerori d vrgell.

orga pri mera ab badessa de vall bona.

dels reys de França lo qual acostumaué metre ans hagueſſen a poſar en aquells lany dela incarnacio de Jeſuchriſt com no fos coſa pertinent ans molt prejudicial als cõtes de Barcelõa: y encara als Catalans que enles cartes ſe hagües a fer mencio del rey de França que enaquell temps no tenia negũ dret enlo comtat de Barcelona ne en les altres terres del principat de catalunya com dos reys de frãça ho hauiẽ lexat e apres a qualſeuol dret li pertangues en aquell: ni en aquells: aquell ſanct rey de França apellat Loys nou⁹ tranſigit renũciat e diffinit com apar per carta publica de tranſactio eceſſio diffinicio renunciacio paço feta e fermada per lo predit ſanct rey loys al glorios: e gran conquiſtador rey de Arago apellat Jaume primer quinto Jd⁹ Maijen lany de noſtre ſenyor Mildocents cinquãta vuyt la qual carta eſta recondida enlo real Archiu de Barcelona en lo armari pretitulat negociorum catalonie in ſacco de .A. Apres en per terç rey de Arago poſt vnionem ha fet eſtatut e perpetua ordinatio en les corts generals celebrades ẽ la vila de perpinya a .xv. de Dcembre en lany mil.cccl. que daquiauãt los notaris e qualſeuol altres perſones hajen ſcriure axi ẽ cartes com en totes altres coſes q̃ faran lany dela natiuitat de noſtre ſeuyor e no dela incarnacio com ſe ſolia ſcriure per ordinatio del concili de tarragõa e arimateix de les chalendas id⁹ ⁊ nonas daqui auant los notaris no vſaſſen ſino plana mentre clara per que tot home ho entengues poſaſſen en llurs cartes inſtrumẽts teſtaments y eſcriptures lo dia mes: e any en aqueſta forma ço es aço fonch fet a .xxviiij. de Noẽbre del any dela natiuitat de noſtre ſenyor .M. ccccl xxxvj. e axi de totes e ſengles coſes hõ ſe haja poſar Chalendari fugir a chalendas id⁹ e nonas finalment tornant a parlar del predit rey ildefõſo nom occorre mes adir ſino que en edat de .xxxvij. anys paſſa deſta uida enla vila de perpinya en lãy de noſtre ſenyor mil cent noranta ſis e fouch aportat ſon cors al monaſtir de poblet lo qual ell nouament hauia reedificat com fos ſtat fundat ſegons deſſus es ſcrit per lo noble comte de Barcelona e princep de Arago don ramõ berẽguer pare de aqueſt glorios rey don Ildefonſo y en lo temps de aqueſt rey Ildefonſo ço es en lãy mil. clxxxvj e ſeent enla cadira de ſanct pere vrba terç morí hugo ꝑmer meſtre dels cauallers del temple del q̃l ſucehi girardo de bifordia es de notar q̃ en aqueſt any de .M. clxxxvj. comença lorde de calatraua per lo rey ſanxo de caſtella e no res mẽys es de notar com en lo tẽps del predit rey Ildefonſo feẽt enla cadira de ſanct ꝓpere papa clement terç ço es en lany mil cét vuytãta vuyt morí en ramon de creuera durgell y lexa dos fills entre los quals diuiſi tota la ſua heretat: ço es ẽ guillem de ceruera fill major fonch ſenyor de ceruera lo ſegon fill Jaume fonch ſenyor de Juneda: e fonch ſoterrat lo dit ramõ enlo monaſtir de poblet molt põpoſament la q̃l Monaſtir com es deſſus expreſſat fonch edificat primer per dõ ramõ berenguer comte de Barcelona e ſegonament acabat aquell per lo p̃dit Ildefonſo fill del predit comte ramon berenguer.

Del principi del mõaſtir de calateaua.

Pere fill de Ildefonso: Elianor muller de don Ramon comte de Tolosa pus vell germa.

Jaume.

Maria filla del senyor de montpaller.

Sanxa muller del Comte de toloſa pus joue. germana.

Constança primera muller del rey de hungria apres del rey de Sicilia don frederich germā.

Del Rey en Pere cognomenat catholich fill del rey Ildefonso.

EN los regnes e comtats los quals possehi lo Rey Ildefonso succehi e regna son fill don pedro cognomenat lo catholich per ço com fo amador de la esglesia exceptat q̄ en lo comtat de Proença succehí don alfonso germa del predit don Pedro lo qual fo noble baro ze hague per muller la neta del comte de foltauuer dela qual procrea hū fill apellat ramon berenguer aq̄st rey don Pedro fo baro molt curial e molt noble valent liberal savi e diligent e per tāt que tot q̄nt podia hauer en qualseuol manera donaua de ques segui que hague empenyorar moltes coses del patrimoni real e marida totes ses germanes la primera apellada constança donap̄ muller a don frederich rey de Sicilia lo qual poch temps apres fo exalçat en emperador de Alamanya e procrea aquest dō frederich dela predita constança vn fill apellat henrich e morí en Pisa lerm lo qual henrich com fonch gran hacp̄ muller la filla del duch de Austria e p̄ tal com aquest henrich se leua contra son pare lo emperador frederich estech pres per manament d̄ son pare en carcer en lo qual morie sens fills. La segona germana apellada elianor dona per muller a don ramon comte de tolosa dela qual no romangueren fills e la terça Sāxa apellada dona tal fill del sobredit comte de tolosa anomenat ramon lo joue procrea de aq̄lla vna filla la qual fo muller d e Alfonso comte de piteus qui per part de sa muller hague lo comtat d̄ tolosa son lo d̄rrer cōte d̄ tēt e no agueren infans e tanque bona vacansia dit comtat de tent fou incorporat ala corona de frāça germa de don lois rey de frança e succehí en lo predit comtat de proença son fill ramon berenguer e lo predit rey don pedro pres p̄ muller la filla del noble princep don guillem de montpaller apellada maria neta del emperador de constantinoble molt empesa en adat dela qual hague hun fill appellat Jaume lo qual nasque en la vila de mont paller miraculosament car veent lo poble que per ell ser la dita reyna maria tant empesa en edat nos tenia speraça sino sobre de miracle poder se empnyar deliberaren tots axi ecclesiastichs com seculars de recorrer a nostre senyor deu axi ab oracions com ab dejunis e professons quotidianes pregāt lo volgues fer gracia a ells d̄ aconseguir fruyt dela dita reyna a ell accepta qui succeis en be governar la terra qui romania desolada si dela dita reyna non proceya en tant que danada obra secretament ab interuentio dels caporals dela dita vila e algūs prelats e con

Alianor muller del comte toleſa Sanxa muller del fill del comte d̄ toloſa. Romō berēguer cōte d̄ pnca.

Cōte de proence.

Cōstāça muller de dō federich rey de Sicilia

sellers del dit rey: e reyna que vna nit en loch de vna anamorada ól dit rey en pere hauié dat entédre dormira ab ell posarè hi la dita reyna e lo dit rey en la nit jaent en lo lit stant la cambra sens lum p que axi era empres pensant vsar ó son cors ab dita anamorada vsa ab la dita reyna sa muller dela qual p esser tant vella gran temps hauia sé era lunyat de no vsar ab ella carnalment ó ques segui que en aquella nit ell la emprenya e venint la matinada la cosa fonch ódscuberta car conegue la reyna esser li posada en loch dela anamorada loa nr̃e senyor deu e cregue q̃ en aço lo. s. sperit hi hauia obrat e que no sen podia seguir sino be e lexa la reyna que no si acosta apres per copula carnal: e acompanyada dita reyna de homens: e dones dignes de fe: e ó dos notaris qui de tot leuauen: e scriuien actes: e cartes publiqs quant vench en lo nouen mes ella pari. j. bell fill lo qual ab grã alegria apor taren ala esglesia de sancta Maria deles de montpeller hon lo baptizaren e meteren li nom Jaume lo qual cõ es scrit en la sua cronica fon gran conquistador: e molt amat e volgut p tot lo poble: e per causa de aquest aiustament matrimonial la baronia de mont paller peruengue al rey de Arago aquest rey don Pedro mogut ó deuocio e per exalçar la sua bona fama ana en roma a visitar los sãcts Apostols hon fo rebut molt honradamét p papa Jnnocent tercer lo qual veét la noblesa e virtuts grans sues corona e vnta aquell lo par e sanct innocent tercer en la esglesia ósanct pau orici: e lauors lo predit rey a honor: e gloria de nr̃e senyor deu e dela sancta esglesia de roma dona a la esglesia romana lo jus patronat

Donãtio del sus patrõat a nostre sanct pare.

que hauia en totes les esglesies ól a sua senyoria cõ los reys de Arago fins en aquest temps hauia. cxxiiij anys hauien vsat de aquest priuilegi car fins a lauors lo pare sanct ne altres prelats no podian dar alguna óles sgleses de sos regnes e terres sens consentiment del rey de Arago e per aquesta donacio lo pare sanct per honor dela casa de Arago constituhi que ell e tots sos successeidors leuassen hun papello hon fossen posades les clãs de sanct pere ab la mitra e les armes del rey ó Arago e daquí auant fos p̃titulat Sanfanoner del papa: e apres que lo predit rey fo tornat en arago los barons nobles caualers de Arago digueren en que aquella donatio: e renunciacio del jus patronat era nulla: e inualida per no esser feta ab la solemnitat ó guda ço es ab llur consentiment com la gracia dels p uilegis atorgats per los ãtecessors papes al rey de arago se extengues axi a barõs nobles com a caualers del seu regne qui han defensat: e recuperas aquell dels moros qui occupat lo tenien los chrisstiãs hãedificat les esglesies dotãt aquelles de bẽifficis rectories e altres dignitats ab assignations de rendes e lauors lo rey veent que aquells barõs nobles e caualers iustament parlauen respõgue e digue que ella son dret hauia renunciat: e no al dret dels barons nobles e caualers e dit aço faeren llurs cartes e instruments de protestacions los originals de les quals protestacions recondirẽ en lo monastir de sanct Joan dela penya y los originals dels quals p uilegis y encara molts trãsumtos de aquells nunqua son stats restituis ela esglesia romana ans les p dits originals stan per ver titol recondits en lo real Archiu situat en

Dels priuilegis dl ius patronat d les esglesies reconditis en lo real Archiu de barcelona.

laciutat de Barcelona dels quals yo qui fas la present historia ne insertat enlo present libre atras en cartes. Liiij.e.lv. dos priuilegis ço es hu de papa gregori septimo e altre ò papa vrba secùdo y ẽ lo tẽps antich aquests priuilegis: o transumpts de aquells solien estar enlo monastir de sanct Joan dela pẽya en lo regne de Arago. E no se yo si enlo dit Monastir hi hauria encara transumpts de dits priuilegis per quant trobauem moltes scriptures de coses antigues faẽts per lo rey de Arago car he oyt dir que per guerres subseguides en arago molts priuilegis instruments e scriptures ãtigues los enemichs hã cremat: e destruit: E cõ se vulla sia yon he sets liurar a diuersos Aragoneses transumpts dels predits dos originals priuilegis: e los reys de Arago en virtut ò aquells souint han dat licẽcias axia Arago neses valencians mallorquins catalans com a altres persones ò llurs regnes: e terres de eregir de nou y edifficar monastirs: y esglesies e son daço los reys de arago en possessio segons de aquestes licencies ab insertio de dits dos priuilegis se mostre clarament en los registres recõdits en lo predit Real Archiu e no solamẽt los predits originals se troben transcrits ẽ los registres mas encara en llur propria figura specialment aquell de Papa Urba qui es scrit de letres Longobardes ab bulla de plom ẽ seda verda penjant hon son Jmpresses les Jmatges ò sant pere: e sanct pau Jatsia en lo de papa Gregori hi defallega lo plom empero mostre ẽ si cõ lo de Papa Urba que fo expedit: ẽ registres dela seu apostolica. E tornant a parlar del rey don pedro qn cami seu partint ò Roma: e venint sen en les sues terres trobe yo passa per la terra del comtat de Prouença hon li digueren que lo comte de Fontcalquer tenia pres lo cõte de prouença germa seu: e aquell tenia pres malament: e a gran tra yci o y encontinent lo predit Rey don Pedro aiusta los Barons: e magnats de Prouença e ab ells ensemps corregue tota la terra del predit comte ò fontcalquer: e finalment recobra lo predit comte de Prouença a voluntat sua es ver q̃ enãs que dalli partis mette en pau y en amor los predits comtes e tornãt sen lo predit Rey don Pedro passa per la vila de montpeller hõ se segui gran discordia entre lo predit rey: e los homens dela predita vila per la qual discordia molts mals anuigs: e damnatges sucitaren entre aquest Rey: e sa muller car per aquesta discordia lo predit rey sesforça que lo casament dell: e ò sa muller fos separat/ ep aquesta rahò lo predit rey / e la Reyna sa muller sorenen Roma: e deuant lo pare sanct lo predit Rey pposa sos clams e la predita reyna son dret e finalment lo sanct pare per dret / ò iusticia pronuncia que aquest matrimoni nos podia separar: e a major corroboratio: e fer mes a confirma aquest matrimoni/ e no passarẽ molts dies q̃ feta la cõfirmacio del predit matrimoni la pdita reyna se en malalti ò la qual malaltia morí ẽ roma. Ep merits daqst a reyna nre seor deu feu al pdit rey moltes gracias car aqst rey tenia grã amicitia ab lo rey Alfonso ò castella. E com aquest rey alfonso corregue/ e destroy lo Regne de Castella e prega ẽ aquest rey de Castella son car amich lo rey de arago qli dõas cõsell e ajuda sino que tenia per perdut son regne: y encontinent lo Rey ò

Del cõte de tõcalquer qui tenia pres lo comte d proenca germa del rey darago.

dela confirmacio matrimoni dl rey e reyna e la mort dela reyna.

Foven/cu. enbatalla de larcos lo rey d castella per los moros.

Arago ana ab gran poder de gent darmes per ajudar al rey de castella al qual dona consell: e ajuda tal que los dos ço es Rey de Arago e Castella conreguerent: e destroyren lo regne de leon: axi que lo predit Rey de Castella se reintegra: e cobra tot lo que hauia perdut apres lo Rey de Castella vegue ab gran gent darmes sobre Nauarra ensemps ab lo Rey de Arago qui li ajudaua: e pres Bitoria: e altres terres del predit regne de Nauarra y pat passa la mar: e desempara son Regne. Empero no passa molt temps que lo Rey d Arago torna e feu tornar al rey de nauarra tot lo que ell e lo Rey de Castella hauien pres del Rey de nauarra: e fo lo rey de Arago ablo Rey de Castella vencedor en la batalla de hubeda en la qual fonch lo Rey de Arago mer auellos bataller: e tots temps hague intencio: e proposit de subjugar moros e gent infidelissima per ser los tornar Christians si pogues. Y en aquesta batalla y en les altres del Rey de Arago present acompanyant e subuenint al predit Rey de Arago don Garcia Bisbe de çaragoça com en aquest temps la esglesia de çaragoça tenia bisbe apres es estada erigida en metropolitana per papa Juã. xxij. xviiij. Chalendas septembris pontificatus sui anno. ij. procurant ho don Jaume segõ rey d Arago e hague nom lo primer archabisbe pere: e mes auant aquest papa Joan xxij: erigi la esglesia de tolosa en dignitat de Archabisbat: e canonitza sanct Tomas del orde de preycadors e lo predit papa Joã fo elet ẽ papa ẽ lãy M. cccxiiij. segue ẽla cadira de sanct pere. xix. any. E mes en la quinta batalla d hubeda hi foren presents ariman teix acompanyats: e subuenits com abõs vassalls al rey de Arago entre los altres capdals los seguẽts ço es dõ Berenguer Bisbe de Barcelona don Eximenez cornell Don Miçl dalueua: Don Aznar pardo don Guillem de ceruera lo Compte d Empuries: en Ramõ folch en guillem de Cardõa lo primer qui puja al mur de hubeda fo vn scuder d don serrench de luna: e poch apres lo rey de Arago victorios se torna en la sua terra vengut pres en continent castell fabib: e Ademuç los quals vni e incorpora a son Regne tolgue encara als moros lo castell de calatraua: e altres castells e finida la batalla qui fonch en lãy de nostre senyor mil. ccxiiij. la qual Batalla fonch dilluns. xvij. die iulij era millesima ducentissima quinquagesima passa ab los seus caualers: e ab la sua gent vltra les portes d muladar: e lo loch apellat lãdes de tolosa hon vençe miramolin e tota sa host los quals encalçaper tot vn dia feu grã mortaldat d moros. E obtẽguda victoria de tã grã batalla retent graties a deu ab grã honor a la sua terra e lauors era cõte dur gell guerau de cabrera: e peruengue lo predit comtat per successio de son auoncle Narmengou qui morí sens fills. Aquest comte hague moltes guerres ab lo predit Rey e feu li moltes injuries per les q̃ls lo dit Rey posa siti ab grans hosts la ciutat de Balaguer: e lo castell de Lorens e finalment lo predit cõte q̃ era dins lo p̃dit castell retes al predit Rey ab sa muller e fills: e tench los preso s enlo Castell de lo arreen Arago: e lo Rey don pedro en seyoris del p̃dit cõtat tãt cõ visque: e apres la sua mort los nobles de catalunya recobraren dels procuradors del predit guerau: e

Delesvictories del rey darago e dela batalla de hubeda.

Com lo rey enpere posa siti a Balagner e al castell d Lorens.

sa muller: y encontinent lo predit comte fonch exit de preso se rete a la caualleria del temple: e aqui morí. En aquest temps lo Rey enpere qui era ennoblit sobre tots los altres reys de animositat: e fortalesa de caualleria: e ò tota la hora noble baro se leua contra arnau Archabisbe de narbona qui affauoria alguns heretges hitants en la prouincia de Narbona e lo predit rey per manament de nostre sanct pare dona Badarres: e carcassers: e tota la sua senyoria en feu al comte de munt fort apellat simon q̃ era frances e vassall del rey de frança lo q̃l li presta homenatge: e jurament de fidelitat hon com aquest Simõ volgues deseretar la comtessa de tolosa germana del predit rey ẽ Pere quil hauia amonestat e pregat que se abstengues de damnificar ala di tager mana sua ales quals pregaries: e amonestaments lo predit comte no volgue obeyr ans cõtinuaſõ proposit de mal afer contra la germana del predit rey de Arago: e lo predit rey per major excusacio sua tremes sos missatges al pare sanct sobre lodane deseretament que lo predit comte de munt fort faea a sa germana supplicant ala sanctedat sua volgues scriure daço al predit simõ e axi ho feu lo sanct pare mas res no hi valgue e per ço lo predit Rey aricõ aquell qui no podia sustenir que mal prengues sa germana vengue ab gran poder en ajuda del comte ò tolosa ab lo qual era lo comte ò foix ab molts altres Barõs tots en semps pugnant feren fugir lo predit Comte de Montfort en tal forma quel faeren encloure en lo castell Muret situat prop Tolosa e aq̃ lo predit Rey ab los comtes: e altres barõs nobles caualles: e Magnats homens quels acompanyauẽ hague batalla ab lo dit Sẽyor Cõte de Muntfort: e fo la batalla tan gran que los comtes de tolosa e de foix veents: e altres ò llur cõpãyia que lo rey de Arago tenia lo pijor de la batalla meteren se en fuyta: e desempararen aquell: e lo Rey de Arago com a valeut: e animos caualler veent la intencio que la gent sua li faea cobra cor: e ò llibera abãs morir ab honre que viure ab desho nor p̃ tal com null temps en batalla que fos no gira cara/e axi batallãt ab la spasa en la ma mori en aquella es veritat que altres chrõistes diuen q̃ne son cunyat lo comte ramon de tolosa li tremes a dir que li ajudas com ell hagues guerra cõtra lo rey de frança: e lo Archabisbe ò Narbona don Arnau per ço com emparaua algũs heretges: e apres per casament de vna filla del rey de Arago per que lo comte tat de tolosa romangues en la casa daragolo Rey empeuyora moltes villes: e pres les decimes de sa terra: e algunstresors deles esglesies: e passa lo port: e simon de munt fort q̃ tenia la guerra per lo Rey de frança recullis ab la sua gent en muret e lo Rey de arago anal cercar ab lo comte de foix: e altres comtes de Gascunya: e volies retre al rey de ò Arago ala bona merce de frança e no lvolch rebre lo rey los francesos veents se morts exiren en la alberedae no estigueren per res en tro que foren ab lo Rey e mataren lo/e los altres dessus contenguts. E moriren ab ell molts Barons de Arago entre los quals morirẽ Azinar pardo son fill. Gomez de luna e Miquell de lusia: e altres molts de arago mas negu de catalunya no y mori lo predit Rey en pere en/e dat de. xxxx. anys en lany de nostre senyor deu mil. ccxiij. Era

Com lo rey de arago vẽgue en ajuda dl cõte de tolosa.

Que lo cõprar ò tolosa romangue en la casa de arago

dlamort del rey ẽ pere qui mori pp lo castell ò morell

milleſimo.cc.liij.e regna.xvij. anys ſaent enla cadira de ſanct pere e papa Innocent terç / e ſonch ſoterrat en lo monaſtir de Sixena lo q̃l ſa mare dona ſanxa hauia edificat e inſtitui couent de dones del orde del hoſpital ò hieruſalem. Lo rey deſſus dit era anat en aquelles partides per rahode dar ajuda tãt ſolament a ſes germanes ſegõs que es deſſus dit: e al comte ò Toloſa no pas que donas ajuda a negũ infel: o enemich dela fe chriſtiana: en la qual ell molt feel: e ſens tota taca eſtech: e per ſeuera tot ſtemps vers noſtre ſenyor deu e per commemorar algunes coſes dignes ò memoria les quals ſon eſtades en tẽps ò aqueſt rey en Ꝑere pos aci primerament com en lany. M.c. xcviij. comença lorde dels preicadors en les partides de toloſa ſots lo glorios ſanct domingo preicant los heretges: e de paraules: e de exẽples en aqueſt temps mateix nam fos q̃ vol dir alfonſo comte de proença germa del predit rey en pere ſe caſa ab Maria neboda del comte de fontcalquer dela qual engẽdra ramon Berenguer qui apres ſonch comte de proença/ en aqueſt any mateix lo rey en pere deſſus dit dona obra ſegons deſſus es expreſſat que frederich rey de Sicilia prengue per muller cõſtança germana ſua/ y en aqueſt mateix temps enlo trenta dia de Maig ſonch fet terratremol enles partides de vltramar tres dies abãs dela aſſencio ò nr̃e ſenyor e vna veu terrible ſonch oyda: e gran partida dela ciutat de Achra caygue ab lo parlar ò l rey e mori gran multitut de poble: e apres de aqueſt terremol ſe ſegui ſterelitat dela terra ço es ſeẽdat: e mala anyada: e mortaldat de gẽts y en aqueſt temps ſe leuaren los tartres ò orient apẽs q̃ hagueren mort llur ſeyor dauid rey ò india lauors primerament exiren de aquelles ptides en deſtructio dels pobles e començaren de hauer fenyoria: e na queſt temps morí dona ſanxa Regina de Arago muller de Alfos rey de Arago defunt filla del emperador de heſpanya e mare del p̃dit rey en pere la qual jau enlo monaſtir de Sixena lo qual ella mateixa hauia fundat: e noblement dotat: e mes auant ſe ſegui en aqueſt temps vn grã miracle ço es en heſpanya enla ciutat de leo vn preuere enla nit dela natiuitat ò noſtre ſenyor vſant carnalment ab huna fembra dementre preſumis cantar la primera Miſſa ne era cõtrit ne confes e faea la conſecracio hagues cantat lo pater noſter ſobtoſament vna coloma ab impetuoſitat volãt venguet: e mes lo bech enlo calzer e abſorbi ho tot: e prenent la hoſtia dela ma del preuere vola: e anaſſen e axi com ſeſdeuench al preuere en la primera miſſa axis eſdeuench en la ſegõa lauors lo p̃uere temẽt e tornãta ſõ cor hague cõtricio e cõfeſſas e preſa pẽitẽtia comẽça la terça miſſa: e apres del pater noſter la coloma retornant mes lo bech en lo calzer axi com primeramẽt tot q̃nt hauia abſorbit tot ho rete: e volãt alonga dues hoſties al peu del calzer lauors lo preuere veent aqueſtes maravelles feu ſempre bones obres e ſanctes. Y en aqueſt temps ſeent enla cadira de ſanct pere papa innocent terç fo celebrot p aq̃ſt papa concili general en la ciutat ò roma en lo qual foren. ccc. xiiij. biſbes entre los quals foren dos patriarques: ço es lo de Coſtanti noble: y mes auant tambe de hieruſalem mas tambe lo de Antiochia detengut tambe per greu

Dõa ſanxa mare deaq̃ſt rey en pere edifica io naſtir de ſixena.

malaltia noy pogue véir mas tres mes y lobisbe ãdadéloò alexãdria encara cõstituit sots senyoria dels sarrahins seu ço que pogue: e tres mes hi hũ germa seu diacha. E primats metropolitãs. lxxj: e abats: e priors conuentuals. dccc. Elegats ço es del Emperador dels Romãs e del emperador dels Grechs e òl rey de frança: e del Rey de Hierusalem: e del Rey de Anglia: e del Rey de Cipre: e òl Rey ò Espãya e gran multitut ò Reys: e priceps e aquila sãct sinodus ordèa moltes coses profitoses: e cõfirma moltes cõstitucions de temps passat: e ramon comte de tolosa: e Ramõ fill seu forẽ condemnats cõ heretges: e molts altres heretges: e fauctors ò aqlls foren excomunicats.

I

Jaume primer nll de pere Alfonço fill primogenit obijt sine liberis
Pedro fill Jaume fill Sancho fill violant

constança ysabell Maria Alionor filla del rey de castella muller Andreua alis Violant filla del Rey ò vngria muller

DEl predit Rey en Pere romas vn fill a ell hereu vniuersal apellat Jaume cognõeat aucuturos per tal comentotes coses empzen gues hauia bona ventura aparia nostre Seyor deu ses part ab ell no li estaua res dauãt en les batalles guerres que no acõseguis victoria ede totes coses la millor ia: enos creusia stat nunqua Rey esser tãt amat per son poble: com aqst. Car era molt tement deu tractaua tots sos vassalls molt humanamẽt: e ab amor donant les moltes libertats e franqueses: e guardaua molt a qui daua les dignitats: e officis ò sos regnes: terres primer ab consell examinaua la vida dela perso na aq comanaua regimẽt: o administracio algũa: e souint seseguia q̃ tal hauia dignitat: o office: o benefici q̃ no sopesaue q̃nt ell los pga ua: e no volia dar aquells a homes vicioso s: o de mala fama ne òls q̃ls sos pgat: e ari les dignitats: e offi cis stauẽ tot stẽps en mãs de virtuoses e bones psones: e cascu lauors studiaua en esser bo: e virtuos e les coses publiques eren millor regides: y es veritat q̃ aqst rey Jaume q̃nt era en pueril edat so comanat y esser be criat al cõte ò mõsor q̃ deuia dar sa sillap muller: al predit infant en Jaume ab tota la terra q̃ lodit cõte hauia cõquistada apres mort del pdit Rey en pere mas y tal cõ lo pdit cõte ò mũtsort seu co ses ples quals cõ dites lo pdit rey en pere mori lo sanct pare mana q̃ lo pdit infant en Jaume fos liurat ala sua gent natural y entretãt en tre los Aragoneses hague dissencio car vns volie q̃ fos rey don ferran do Abat de muntarago germa del rey emperelo qual ja tia fos Abat empero anaua vestit cõ a caualler e no cõ eclesiastich cõ fan huy ẽdia alguns qui no curen sino de rebre larẽda e no fan la seruitut ordenada: e aria aqst Abat no curaua sino ò pẽdre les rẽdes de mũtarago: era tant volgut / y tant amat que la manauẽ part dels Aragoneses lo denouen per rey e lo senyor ò Albar raz iappellat don pedro ferrandiz desagra: e molts òls pobles òl regne contradeyen ho tant cõ guardauen dret en naturaleza del infant en Jaume al qual pertãyia la real dignitat e per aquesta occasio lopa

¶ Eu aq̃st tẽps que reg, na lo dit Rey eu Iaume fecit en la Cadi, ra de sã Pere. ho norius paqa.iii. qui fonc elerpapa en lany Mil.cc. xvii. que mori Incent papa ters. Simon d mõtfort del qual es fera mencio en la hyſtoria de.

reſanct treines legat vn cardenal apellat meſtre pere de bonauét al predit comte de munt fort lo qual Cardenal rebe lo predit infant per liurar lo als ſeus ſots meſos empero totes aqueſtes coſes procura hiſpan Biſbe de ſogorb a deſpeſes ſues propries e del ſenyor de Albarrazi e com lo dit cardenal ſo ab lo predit infant enla terra ſeu a juſtar tots los barons dela ſua terra en lo caſtell d montço e deuant ells comana lo predit infãt per nodrir als temples. E per quant aqueſt infant era ſens regiment e ſens natural diſcretio per la ſua gran infanteſa mogues gran diſcordia entre los barõs e les ciutats e viles dela terra mas lo predit cardenal deſijant q̃ pau e amor fos entre ells pacifica la dita diſcordia: e feu fer los p̃dits Barons: e vniuerſitats jurar deſeruar fidelitat al predit infant axicõ allur ſenyor natural: e cõſtitui treſ procuradors en la terra ço es en catalunya hu e altre deles muntanyes de Arago entro a ebro: e laltre de ebro entro a caſtella Ala qual coſa los Barons e les vniuerſitats cõſentir no volguerẽ perço lo predit Cardenal ordena que fos procurador general en les dites terres dõ sanxo alls apellat nono sanç comte de roſſello Auoncle del predit infant fins q̃ lo predit infant fos de edat q̃ pſimat e ix pogues regir ſos regnes e terres lo qual comte regi la terra be e noblement tant com tengue aquella. E quant lo predit infãt ſonch de edat q̃ pogue regir la terra feta ſolẽne feſta: e honor per la ſua noble caualleira la q̃l rebe en terraçõa ſon leuat en rey e ſenyor dela terra e aq̃lls quiy erẽ ſtats cõtraris es volguerẽ alçar anar en ſen a terol e apres ſe ſcampar ẽ los vns tirarẽ a valencia q̃ lauors era d mo rosaltres en caſtella p quãt lo rey los perſeguia lo qual apres paſſat gran temps los perdona e lauors tornaren en la terra: e tornats que foren lo Rey ẽ Jaume p cõſell d algũs mals cõſellers: e gouernadors ſeus p̃s dõ per ehões: e altres familiars ſeus q̃ en la ſua puericia li hauiẽ ſets moltes hõres: e ſeruituts e oblidant ſe de tot ſeu los dar mort e p tãt es ver lo prouerbi vulgar q̃ diu qui a infant o a joue: o a vell: o a femra ſerueix pt ſon tẽps car d vell la mort es molt prop: loiſant/ o lo joue nos recorda d bẽifici rebut/ la femra molt mẽys: car es variable: e p ço dix be aq̃ll metriaficador: no lo ſeruire tribꝰ juuẽi ſenioꝫ mulieri ſi ſener hic obit inmẽor hic puer mobilis illa mulier mãet. E fetes aq̃ſtes coſes lo rey ẽ jaume ſe caſa ab la filla d l rey d caſtella apellada Aliãor: e p crea dlla hũ fill apellat Alfonſo: e p quant fonch trobat q̃ a q̃ſt matrimoni nos podia ſuſtẽir p eſſer los dos engrãgrau d parẽtela joã Biſbe d ſabina e cardenal ſepara: e dpartia q̃ll: e lo p̃dit Alfõſo fill llur morint ſẽs fills lo q̃l fonch ſoterrat ẽ lo mõaſtir d Veruella e fet lo diuorſi ca ſas ab la filla del rey d hũgria apellada Andreua la q̃l aps hague nõ violãt neta d l Empador d cõſtãtinoble d la q̃l p creat tres fills ço es p q̃ ſuccehi ẽ lo Regne jaume q̃ fonch primer rey d Mallorq̃s: e ſaro q̃ ſo biſbe d toledo e p exalçar la Chriſtiãdat: e p mãtẽir lo nõde deuſo en hes pãya cõtra moros: e aps moltes batalles q̃ hague cõtra moros mori ẽ ſeruici d deu Maruchos jaẽ: encara lo p̃dit rey ẽ jaume procrea dla p̃dita Andreua alias violãt muller ſua quatre filles: la pmera hague nom violãt la q̃l ſo muller de don alfonſo fill primo genit del rey de caſtella lo q̃l apres ſo elet emperador d Ala

manya mas per certs respectes no obtengue limperi. E laltra constā ça: e dona la per muller a dō manuel germa de dō Alfonso Rey d castella. e laltra isabel: e casa la ab en phelip fill primogenit dalfi dol Rey Lois de Frāça. E la quarta hague nom Maria la qual no fonch casada: mori dōzella: e jau ēla seu d çaragoça ēcara he trobat ē chroniqs a probades com aquest Rey en jaume vltra los dessus dits tres fills: e quatre filles dela noble dona teresa lo primer fonch apellat Jaume de xerica e laltre Pedro de Ayerbe qui foren fills legitims per tant cō la mare ho gonya deuant lo papa E foren axi appellats de xerica: e de Ayerbe perquant lo rey ē Jaume llur pare en lo heretament qls seu en son derrer testament fet en montpeller a. vij. deles chalendas de setembre de lany de nostre seny or mil. cclxxij. en lo predit Archiu real de Barcelona recōdit he reta lo dit Jaume del castell e vila d xerica e lo dit pero del castell: e vila d Ayerbe e posals vincle axi en los dits castells: e viles cō en los altres castells: e viles en lo predit he retamēt ex pressats si algū dls dos defallie ē q quants fills masles e descendents en recta linea d aqlls legitims masles q morissē sens fills legitims masles tornassen totes les dites coses en lo predit heretamēt contengudes al predit infant ē pere fill primogenit seu qual fill: o net de aquell: o aquals seu o altre de ell dit infant en perelegitim masle en recta linea descēdent qui fos Rey de Arago: e de valencia segons p? largament: y expecificada aquest vincle en lo predit heretament: es contengut: e son anomenats ells dos ell nr mare ēlo dit heretamēt ab tals peraules Jtē filios nostros Jacobum ꝛ petrum quos legitime sucepimus ex domina theresia egidii de Bidaure Jnstituimus nobis heredes in castris ꝛ villis que ꝛ quas dedimus eidē cu cartis ,p vt in ipsis plenius cōtinet videlicet Jacobum predictū in castris ꝛ villis de xerica ꝛ de to. etc. Jtem predictum petrum filium nostrum et dicte domine Teresich instituimus heredē nostrū in castro ꝛ villa de Ayerbe. etc. Encara lo predit rey en Jaume procrea altres dones dos fills Lo primer fonch apellat Ferrando sanches de castro e lo segon Pedro Ferrandiz dixer E aqstos dos fills d rrers foren bons en temps daquest rey en Jaume e ra comte de vrgell Ponch d cabrera fill den guerau d Cabrera: e mori lo predit ponç en lany de nostre senyor mil. cc. xliij. E apres dell fo comte son fill Aluaro lo qual hague dues mullers ço es la filla de don Pedro de muntcada d la qual dona per muller a Sanxo de Altillo e laltra müller fonch germana del senyor Roger compte de Foix la qual se anomene Licilia dela qual hague dos fills e la hu se anomenaue Ermengou: e laltro fill se anamenaue Aluaro lo predit comte Aluaro lo qual fonch molt noble baro: e tambe fonch molt liberal y estremadament valent: e molt en gran manera deligent: e industrios lo qual per la discordia que ell ague tan grandissima ab la primera muller: e per que la lexa ell hague molts anuigs: e treballs: e per eti gues a mori en for en lany de nostre senyor deu. Mil. CC. xxvij. Y lexa lo Comptat en gradissima tribulatio: e discordia: e lo p̄dit rey en jaume pres lo p̄dit cōtat d vrgell a mans sues so q̄ lia en tēps de pōç de cabrera Y Compte de Urgell

hauia guayat perrabo de Aurebi
ya filla de don ermengou cõte de
Urgell la qual ò gracia ſpecial reſ-
titui lo predit cõtat a don Ermen-
gou fill del predit aluaro lo qual ha
gue per muller la filla de dõ pedro
de muntcada: e dona a Aluaro ger
ma del predit Ermengou lo Vez-
cõtat d'Ager e d'zcaſtello: e hague
per muller la filla de don ramõ de
de Cardona: e lauors era compte
del comtat de empuries Hugo qui
ſonch noble caualler: e regi lo p̃dit
comtat molt ſauiamẽt: e ſonch ab
lo predit Rey en Jaume en la cõ
queſta de mallorques hon mori cõ
a bon caualler e apres ỏll ſonch cõ
te de empuries en ponç hugo lo q̃l
ſonch molt noble caualler e molt ſa
ui: e molt vẽcedor de ſos enemichs
e hague grans guerres terribles
ab lo vezcomte de rochaber ti: e ab
Holiuer de Termens. Lo qual oli-
uer entra vn dia: a correr lo cõtat
de Dampuries ab cent homens a
caual: ab molta gent de peu mas
lo predit comte de empuries ab grã
poder de ſos vaſſalls encalçant lo
enclogue lodit Oliuer en vn loch
appellat etc. e daq̃ nos mogue fins
a tant que hague pres lo dit Oli-
uer ab tots ſos caualls e apres lo
dit cõte de Empuries ſo ẽ aiuda del
predit rey en Jaume en la cõqueſta
de Valẽcia ab. L. homẽs a caual
a propries deſpeſes ſues. E aqueſt
rey en Jaume volent imitar los veſ
tigis: e bons coſtums de ſos p̃de-
ceſſors cõença de moure guerras
e batalles cõtra mors: e volẽt mõ
ſtrar tot ſon cor: e intẽcio tenia de
ſubiugar la natio mori ſca: e reduir
tota aquella gent que poguera a
la ſancta fe catolica: per tal que lo
ſanctiſſimo nom de noſtre ſenyor
deu Jeſuchriſt fos loat exalçat e
mantengut conuoca cors generals

hon foren congregats Archabiſ-
bes: Hiſbes prelats: Barons nob
les cauellers gentils homens vni-
uerſitats de ciutats e viles: e dal-
tres gents en gran nombre hon fo
determenat: e clos que en lo nom
de noſtre. S. deu Jeſuchriſt e dela
ſacratiſſima mare ſua lo predit rey
en Jaume anas a cõquiſtar lo reg
ne de mallorques lo qual en aqueſt
temps era de mors y encontinẽt
lo Rey en Jaume aplegat tot com
pliment de nauilis ab molta noble
caualleria ò catalũya e de Arago
e gẽt valeroſa de peu vengue a po
ſar ſſti dauant la ciutat de mallor-
ques e aq̃ella apres de algũ tẽps
pres perforça darmes ab la ajuda
de noſtre ſenyor deu en lo dia dela
feſta de ſanct Siluestre chalendas
Januarij del any de noſtre ſenyor
mil. ccxxix. ſtant papa gregori no-
ue hon moriren molts mors: e en
tre morts: e catius nengu non eſ-
capa. E entrant lo predit Rey po-
deroſament p̃ la ciutat prés lo rey
mor per la barba en vna carrrera
dela predita ciutat qui no paſſaue
e lauors ſubiuga ala ſua ſenyoria
tota la Illa: e ẽcara feu tributaria
aci la illa de menorques e ordenada
la terra e ſtablida de bons deffena
dors: e ſgleſia epiſcopal: e altres eſ
gleſies en les predites ciutats e illa
de mallorques dotades de orna-
ments ſupretuoſos e rendes: tor-
naſſen ab gran iucunditat: e victo
rios en Catalunya loant: e glori
ficant noſtre ſenyor deu: e la ſacra
tiſſima mare ſua: e apres de altre
temps lo predit Rey en Jaume cõ
uocades cors generals ſobre la cõ
queſta volia ſer del regne de Valen
cia lo qual en aqueſt temps poſſey
en los mors: e feta delliberacio: e
concluſio en aquelles que en nom
de noſtre ſenyor deu: e dela ſacratiſ

Dela cõqueſta d mallorques feta en la feſta de ſanct ſil ueſtre ãy mil. ccx xix.

Conuocacio de corts generals p cõquiſtar lo regne d mallorques.

Altra cõuocacio de corts per conquiſtar valẽcia.

sima mare sua fes la conquesta ab gran gent de cauall e de peu p mar e per terra assitia la ciutat de valẽcia: e finalment com molt la hague oppримida per artellaria: e altres destruiments retes a ell en lo dia dela festa del glorios Archangell sanct miquel en lany de nostre senyor mil doscents trentavuyt es ver que primer cõquista burriana situada en regne de valencia anno domini. M.ccxxxiij. e conquistada la ciutat: no cessa fins a tant hague cõquistat ab gran treball: e perdicio de persones tot lo regne de valencia. Encontinet edifica en la ciutat e regne de valencia esglesies e piscopals e altres moltes loant sempre: e glorificant nostre senyor deu e la sacratissima mare e crexent li tots dies loanimo de conquistar e regnes: e terres de moros per ço vn dia hagut consell e deliberacio de sos nobles: e fidelissimos vassalls en altres corts generals per aço conuocades: e ab gran multitut de homens a cauall: e de peu vẽgue a posarsiti ala ciutat de murcia laqual e lo regne de aquella tenien aximateix moros: e conquista aquella: e tot lo regne en lany de nostre señor. M.ccixiij. e fetes gracies innumerables a nostre senyor deue ala sua sacratissima mare de les victories que tots tẽps hauia obtengudes contra moros en continent edifica enla ciutat esglesia perço que lonõ de Jesuchrist fos loat e exalçat: es veritat que feta a ẽsta ẽqsta ẽ murcia lo ẽdit rey ẽ iaume lo dona en casament a sa filla violant laqual casa ab lo infant don Alfonso de castella per tal com la conquesta del regne de murcia se pertanyia al rey de castella p concessio apostolical la qual ciutat de murcia lo predit infant don Alfonso de castella tẽgue per lonch tẽps assetiada e ses vassalls consellar en li ques partis dalli que no la poxié hauer: e partissen: e aquest rey en Jaume assitia aquella e la pres segons que ẽ sus es dit. Aquest virtuos baro rey en Jaume fonch princep excellent virtuos valent e ardit: e molt gracios benigne e piados: e molt valeros bataller: e so par e defills orphens guarda: e defẽsor de vidues fartador de pobres sostenidor de barons e homens de honrat linatge deseretats als ql̃s donaua volenterosament: e liberal viles castells e terres de q̃ hagues sen vida honrada per conort de llur pobresa: e deya que com ell donaua stava mes alegre: e content q̃ com no donaua: e dena al infant en pere de portugal qui era bandeiat dela sua terra la Illa de mallorq̃s de tota sa vida per ço que pogues viure ab honor lo qual infant ab ajuda del Archabisbe de tarragona conquista la Illa de Euiça qui era de moros laqual conquesta feu per aquest rey en Jaume lo qual aximateix dona a Bret de Marzella qui era noble caualler bandejat lo castell de sanct Lorenç: e lo castell de estagell: e molts daltres semblãts gracies feu les quals serien ỏgues ẽ comptar exalça en les terres que conquista de moros lo nom de Jesuchrist per dos milia esglesies que hi edifica: encara vltra les dites esglesies edifica molts monastirs ẽ diuersos religions e sperital mẽt Benisaça qui es prop de Morella el pobla: dels Monjos de poblet e a tots los monastirs dels frares precadors: e menors de tots ses regnes qui en son temps se edificar ẽ hi posales primeres pedres nostre senyor deu sempre loant e glorificant e hi dona molt de sos thesors segõs

Dela cõquista ẽ murcia ab altra conuocacio de corts.

Dela donacio en casamẽt del regne murcia.

Lauhors del rey ẽ iaume e com era liberal e donador

Deles esglesies e monastirs edifficats per lo rey en Iaume.

se monstra clarament en cartes auc tentiques: e tenia aquest sanct rey tots los ordens axi de homens cō de doncs dela senyoria hon ell sos basts de viandes entenent tots temps que lo seruici de deu fos fet e obseruança sempre fos tenguda en los dits ordens defensant aq̄lls contra totes persones quils fessen o procurassen dampnatge: y entot loch hon ell anaua tenia gran orde en son viure: y era Baro de gran misericordia. E com jutgaue algu amort de gran pietat q̄ hauia plo raue empero per aço nos abstenia que no fes fer justicia aquest sapiē tissimo: e religiosissimo Rey ē jau me fonch hu dels bells Rey ōl mō e fonch baro de gran ardiment q̄ en nengun temps algu no cōegue ell hagues temor de home viuent vna vegada entre les altres desba rata: e vence gran multitud de mo ros qui volien pendre sa muller: e ab les sues mans ne mata gran in fininitat nozes menys aquest virtū os rey obtengue de nostre senyor deu molts dons entre los altres fo molt amat per totes les gents del mon ell era amat per tartres el prē garen anas en llur terra perço q̄l pogues sen veure: e prometeren li q̄ li farien gran honor era arimateir amat tant del solda de Babilonia quel desijaue molt veure. E final ment pusque no lpogue veure per sonalment ell lo vee: e visita l per sos missatgers: e semblantment lo predit rey ē Jaume tremes sos mis satgers al dit solda per veure l: e fonch hu dels missatgers vn caua ller cābrer seu major appellat bñt Porter e quant lo dit caualler fo en Alexandria ab la senyoria o ban dera del Rey que portaua deuant si per defensio: e per honor lo solda lo rebe ab gran goig e pagamēt q̄n hague e seu se posar la seyera real propsi per honor: e excellencia del dit Rey en Jaume: e encontinent lo Solda p̄ga lo dit caualler: e vol gue que en nom del dit Rey ō ara go fes caualler son fill en vna esgle sia de christians: lo qual fill ōl sol da fonch fet caualler per lo predit bernat porter celebrada festa molt solemnament en aquell dia lo p̄dit Bñt porter tench grans cozts en nom de son senyor mesauant aquest beneuenturat Rey en Jaume fo amat per los grechs e per los er minis: e finalment per totes les na cions del mon o personalment: o p missatgers: o embaxadors tot ho me lo volia: o ōsijaue veure: fo amat per lo rey de frança appellat loys en tanta manera que hun dia per amor que li hauia lo venc haveure a claramunt dalucrnia no molt luny de mont peller e pregal cara ment que volgues donar sa filla a son fill phelip Primogenit seu qui apres fo Rey de frança mesauant lo preclarissimo Rey en Jaume fo amat e preat per carles Rey de si cilia quil vengue a veure en la vila de montpeller: e no res menys lo vē gue a venir lo rey ō castella apellat Ferrando el prega que donas sa fil la per muller a son fill Hanfos qui apres dell fonch rey de castella: e lo predit rey en Jaume ley dona per muller e finalmēt fo amat per tots los bisbes qui en son tēps seguerē en la cadira de sanct pere especial ment papa gregori. x. vēgue a veu re lo predit Rey en jaume en la ciu tat ō Lio hon se conuoca cōcili ge neral aqui stigueren los dos vuyt dies el predit Rey deuant lo Pa pa e los prelats qui alli eren ven guts per veure a ell seu sermo e par la molt sauiament: e gracios a per lo fet de vltra mar: e fonch lo thema

dels dōs ā nostre senyor deu que tenia lo rey en Iaume

Sermo q̄ feu lo rey ē iaume de uant lo papa.

del seu sermo: Surge Illuminare Hierusalē qā venit lumē tuū t gloria domini sup te orta est. E aqstes paraules dites ell explica: e acaba son Sermo molt marauellosamēt E encara aquest excellentissimo: Rey en jaume hague altre special do de nostre senyor deu axicō los seus Apostols car ell entēgue: e sabe persimateix sens mestre: e Jstructor les diuinals scriptures per gracia del sanct spirit: e preicaua ē totes festes del any ēqualsevol ciutat: o loch ell se trobas: a honor: e gloria de nostre senyor deu e dels sancts molt deuotamēt: e marauellosa allegant de pas eu pas les sacres scriptures: e aquelles splanāt que si fos vn gran mestre en theologia millor dir sermonar explanar declarar no poguera e nūqua volgue oyr Missa ab cortines estāt tots temps agenollat ab dos genolls dient se la missa molt luny del altar retent se indigne prohibint qlos ò casa sua no oyssen missa òls cācells cō fan les dones cardeya q per ço eren sets los cancells: que noy entras homene dona loant molt lo p uere diēt missa quis tancaua molt be enla dita capella. E mes auant quāta gracia li feu nostre seyor deu que nunqua fonch rey ò Arago q ni princep en catalunya qui visqs mes que ell cr rega. lxiij. anys baroniuolment axi que en lo derrer any dela sua fitant vell cō era por taua armes es monstraua boncaualler contra sos enemichs E dix vn dia quant los sarrains vengueren correr la terra de xatiua q ell iria contra ells en la sua mula caualcāt e quels faria fugir a tots ab la cua dela sua mula mas los moros sen tornaren que nol gosaren sperar quant era inflamat aqst sanct rey ē Jaume en seruir a nostre senyor ou jesuchrist: e morí martyr si mester fos p mantenir la sancta se catholica dir nos pot ne escriure tāt hi eraences que jatsia fos vell e de grans dias vn dia apres hague fet obediencia al predit papa Gregori qui era vengut a Alio del Royne perque lauors se tractaua es ordenaua quels christians sabessen passatie contra Moros enla terra sancta empero no volent plāyer sa persona en seruir a deu: axicom hauia acostumat en sa juuentut mas regoneixent les gracies que li hauia fetes en les sues cōquestes volia passar enlo predit viagte personalment: e aquí finir: com a catholich Christia sos derrers dies Loql passat genoplague a deu ses cōplit per los christians aquella vegada p la qual cosa ell sen torna encontinent en sa terra. E aqui ordena en seu ser charta pública a sō secretari ços dela composicio: e diuisio de sos regnes: e terres que sa ea: perq tots romanguessen en pau e cōtēts Jbere: e Jaume fills seus que hi seren: e consentiren. E laqual carta/o trausumpto de aquella es recondida en vn dels armaris del Archiu real de bercelona hon estā los testaments ò facto en dita barca. E fou feta en barcelōa. xij. Calendas Setember Anno dñi. M. cc. lxij. E entre les altres coses es contēgut en dita charta: que son fill en pere lo major de dies fos Rey ò Arago e de valencia. E comte de Barcelona apres sos derres dies. E quel fill segō don Jaume fos rey de Mallorques. E comte de Rossello. e de Cerdanya: e Senyor de Mompeller. La qual cosa desplague molt a tots los seus vassals. E troba q james en sos dies no feu cosa que desplagues als vassalls: e sos mesos sino aquesta tant era just e gracios.

¶ De papa Gregori. x. qu. era eu Aleō del Royne.

Esdeuench se vna vegada que el estāt malalt en Muntpeller degrā malaltia la verge gloriosa Mare de deu li aparegue ab gran goig: e dix li ques leuas del lit sens tot mal. E encontinent se leua que nengu mal no senti. Per lo qual miracle a honor dela predita mare de deu dona gran Thesor per ornar la Esglesia de valuert E trobas q̄ molts sancts de paradis no tan solamēt ajudauē a ell quant hauia batalles ab Moros mas encara ajudauē a sos vassalls quant se cōbatien ab predits moros. E seguis vn die com ell hagues trēesos algūs nobles homēs e cauallers en lo Regne de valencia entre los quals seren lo noble en Bernat Guilem de entença e altres cauallers de Aragō: e catha lunya: e fossen en vn Mūt qui ara es apellat sancta Maria del puig: e tot lo Moriſme vengues cōtra ells en la batalla que entre ells fou molt gran los aparegue aq̄ll glorios caualler de Jesu christ sanct Jordi ò molts cauallers ò paradis acompāyat quils ajuda a vençre la batalla per la q̄l ajudanengun Christia noy morí. E aquest vituos era deuot anostre Senyor dū: e ala sua benеyta Mare: e a tots sos sancts de paradis. E entre les altres paraules bones que deya Sēyor ver deu tot poderos sens men prear les prosperitats daquest mon: e sens Senyor que no hajam paor deles contrarietats dequest mon Senyor deu tu ſies defenedor: e guarda de tot lo poble q̄ mas liurat per regir. Sēyor ver deu en ten en la mia ajuda: e tu Senyor tecuyta de ajudar ala mia flaquesa Glorisia sia al pare: e al fill e al sanct sperit per tots tēps senyor deu tumē senya a fer la tua voluntat. Car tu Senyor est deu meu eplacia a tu Senyor que yo sia tonseruent Ajudans deu qui est salut nostra gita la tua yra de nos. Per les quals paraules e oracions lo seu deu viure longamēt al seu sanct seruici car visque per .lxxxvij. anys E en la suañ lo predit sanct Rey rebe molt deuotament habit dela sancta religio de deu. ço es q̄s feu monjo blanch del monestir de Pdoblet E anans que ell se vestis lo habit se feu vēir en la vila dAzezira hō era detengut ò malaltia son fillen Pdere: e dix li. O fill car sapies que yo men vaig a deu mō creador qui aura merce de la sua misericordia: e axi yot do la bēedictio et liure lo regne que deu me hauia comanat lo qual he yo regit ablo seu poder: e ab la sua gracia e merçe. Pdrech te fill meu: e amō est te per Jesu christ en tu haja dreturа: e misericordia: e hajes amor: e charitat ha les tues gents Cō lla hon ha amor: e charitat es deu vertaderamēt per que fill te prech que en tu sies aquestes coses: perço que deu sie ab tu: e visq̄s fill char gdur ablamēt abell. Fill meu yot liure la mia espasa en senyal ò dreturа ab la qual tu departes ques mal de be: e liuret la mia Senyere ab la qual te do nostre Seyor deu victoria cōtra tos enemichs. E prech te fill meu: que avises los barons teus Cauallers e les tues febells gents qui han amiamat coralment e han mes cors: e hauer al seruey de deu e meu: e al teu exalçament hajes merçe dells quant sera mester per que deu la haja de tu: e amels per que ells amen atu: e hajes paciencia e humilitat qui es començament de tots bens prech te fill que tu ōjes amar ton germa qui es saui/e boe de honesta vida/e not faça enuejares que yo li haja donat/e man vos ab dosos q̄us ameu aricō yous he amats. E aço fet lo p̄

dit sãctrey seu portar duãtsi la santa:e vertadera creu de Jesuchrist que ell hauia en hu dls seus cofrẽs e com la tench dix fills cars meus al vertader deu me coman que clã ala sua glozia beneygueus deu lo pare lo fill:e lo sanct spirit. A deu misericordios deman que ell vos faça regnar longament segons la sua dreta:e la sua sancta misericordia. Epres lo predit sanct rey se despulla ses vestidures reals humilment loant deu:e cantant altamẽt hun cant qui comença venicreator spíritus.e vestit lo habit de mõjos blanchs de Poblet qui eren alli. E aquimateix ell rebe molt deuotament:benignament:e hũmil lo pcios e sanct cors de Jesuchrist:e tots los sancts sacraments ab grã deuocio. Apres daçomana:e pga son fill en pere que hagues memoria dela sua anima:e que complis tot çoque ell hauia ordenat en son testament cõ pertany:y en altre manera a honor de nostre senyor deu y en redempcio dels seus desfalliments. Estant axi enla agonia dela mort ell guarda vers lo cell plorant:e dix. Yo senyor deu meu entrare enla tua casa:e adorare lo sanct Temple teu:e confessare lo teu sant nõ seu yor en les tues mãs coman lo meu sperit car tu senyor mãs remut qui est deu de veritat. Senyor deu tu est poder:te tu est regne:etu est sobre tots los reys e totes coses son subjugades al teu imperi/yo senyor rebi de tu lo regne lo qual ter et:e clãte merce senyor que la mia anima sia collocada ẽ perdurable lum deuãt tu/e clamãt a deu merce rete la anima son creador/e son cors fou soterrat molt hõradament prop lo altar de madona sancta Maria enla seu de valencia Mas apres fo transladat al monastir de poblet/axi com ell ho hauia manat aquest sanct rey com dit es regna:lviij.anys e morí de edat d lxxxij.anys enlo loch de Algezira dilluns a.xxvij.de Juliol qui es lo tercer dia apres la festa d sanct jaume:e sanct Cugat en lany de nostre senyor mil.cclxxvj. Apres la mort daquest senyor:e anãs per vn any per tal com la sua fi se acostoua to ta hespanya seu gran dol:e no sens raho car gran gent de moros vengueren en hespanya com se tiren a proismar la fi al pdit glozios rey los quals moros mataren lo noble Haro don Sancho Arcabisbe de toledo fill seu/e don Nuyo noble Baro de Castella/e molt daltres Barons molt nobles/e lauors se perderen molts castells en hespanya e gran mal fonch fet per los moros en aquella/E per quant en vida del predit sanct Rey en Jaume se fundalo sant orde dela verge Maria d la Merce dela redemptio dels catius christians semble amiesser cosa pertinent en aquest loch descriure en quin temps se fũda aquell ne qui fonch lo fundador/ne lo primer qui pres lo abit del dit orde ne qui ley dona ne encara qual papa confirma aquest sanct orde dela merce/perço dich que lo primer fundador e istituidor fo lo glozios etãt estimat/e amat rey lo rey en Jaume vulgarment apellat lo grã cõquistador/e amador/e defenedor dela sancta se catholica lo qual encara que no sia canonizat per hauer ell tan sanctamẽt viscut/e obrat/e fets miracles ensa vida p tots los chronistes e historics/e altres qui dell han scrit es apellat rey sanct/no es donchs poca la glozia:e hõr e a tots los religiosos del predit orde dela merce q̃ p tal rey/e senyor e sanct aquest orde sia fundat lo qual rey en

✠ Dela vera creu e deis sacramẽts dela esglesia q̃ lo rey en Iaume seu por-

orario d rey ẽ iaume estãt ẽla agonia dela mort.

Quant ẽp⁹ regna,ne quã vis que emori.

queſt orde ſia fundat lo qual rey en Jaume lauors era ſenyor ò mont peller e mogut de deuotio q̃ lo predit ordeſos principiat auctoriʒat e priuilegiat ſabent que en ciutat de Barcelona bauia vn home de ſancta vida apellat pere Nolaſc⁹ nadiu del mas delcs ſanctes puellees òl biſbat de ſanct papol: qui en lati ſe diu papuli Ara vila apellada axima teix mas deles ſanctes puelles ſituada entre carcaſſona e Toloſa: la uors pretitulat ciutada de Barçalona al qual ꝑdere Nolaſcus per la ſua ſancta vida no tenīt muller viuent com a religios e deſijant cō plaure al dit rey en Jaume qui cercaua home ò ſancta vida: per regir e gouernar lorde deius ſcrit lo dit rey feu dōar lo habit quis diu huy de noſtra dona dela merce dels catins chriſtians per aquell reuerēt e home molt virtuos: e de ſancta vida apellat meſtre ramon ò pena fors fra reconuentual del monaſtir de preicadors quin tenia poder de noſtre ſanct pare: es trobaua prouincial de tot lorde de preicadors e lo qual habit entreuenint en açolobiſbe de Barcelona quis apellaua Beren guer de palou: e hipoſala ſua auctazitat: e decret pres ab gran deuocio lo dit pere nolaſcus en la eſgleſia chathedral de ſancta creu dela ciutat de Barcelona preſents lo dit rey en Jaume: e gran multitud de poble. iiij. idus Auguſti ço es a. x. de Agoſt feſta de ſanct Lorens anno. M. ccxviiij. pontiſcatus pape honorij tertij. anno ſecūdo e volgue lo dit rey en Jaume q̃ lodit orde a inſtancia ſua lauors ꝓncipiat ſe regis ſegons lo orde: e regle de ſanct Augoſti dela qual era molt deuot. E que lo dit pere nolaſcus: e tots los fraresque ell prēgue re en dit orde ari preſents com eſdeuēidors portaſſen habits ò drap blanch ab lo ſcut en los pits apart de ſora hon foſſen pintedes: o teſtides les armes del rey ò Arago: eq̃ totes les rendes: e pecunies que acquirirē: ols forē dades foſſen cō uertides en redemptio de catius Chriſtians detenguts: e preſos p infels deduides primer les deſpeſes neceſſaries perſuſtentacio dela vida de dits frares: e de llur familia: e del redēptor que tremetran per trauren los dits frares: ò llur familia e del redemptor que tremetiran per trauren los dits catius e portar los en llurs caſes: e lo qual rey en Jaume pus era fundador: e cap del orde volgue cō dit es portaſſen los frares del predit orde dela Merce com huy endia porten les armes del rey de arago: e per ço dona al predit orde no ſolament ell mas altres reys de Arago ſucceſſors ſeus ſegons ſe troba en lo real archiu ò Barcelona molts priuilegis e rēda ſaent los exempts ò molts coſes com aquell qui ere molt amador del predit orde dela merce e comes dit inſtituidor: e fūdador ò aquella fundacio òl qual orde fonch en lany cōja es dit. M. ccxviij. Ara podem dir vertaderament q̃ lo primer frare del dit orde fonch lo dit frare pere nolaſcus. Apres en lany mil doſcents vint y nou lo predit ſāctiſſimo rey ē Jau. tremes p Embaxador lo deſſus ſcrit meſtre ramon de pena fort confeſſor ſeu/a papa Gregori noue qui lauors ſe trobaua perſonalmēt en peruſa ab tal inſtructio que li demanas confirmacio del dit orde: y encontinet q̃ meſtre ramon de pena fort hague ſuplicar la ſancta dat del dit ſanct Papa Gregori trobant lo en peruſa com dit es lo papa atorga la ꝑdita confirmacio la qual meſtre ra

me ensemps abla regla ò sanct Augusti quelo papa li dona per lopzedit ozde fos sots aquesta regla de sanct Augusti: e aquella tengues: e obseruas la dat. dela qual bulla so en perusa a. xvij. de Janer festa ol glozios Abbat: e confessoz sanct antoniço es sexto decimo chalendas februarij. Anno anat. domini. M. ccxxx. pontificatus sui Anno octauo: et a fundacione predicti ozdinis Anno vndecimo mensibus quinq̃ et diebus septem: e per memozar los actes e literats homẽs dignes ò memozia quis faeren: e concozre gue deu dies lo temps dels tals predits. xxiij. anys que regna lo dit sanct rey ẽ Jaume scriure a quells que ala memozia mia vendran: e saent mentio de aquells papes qui en lo pzopdit temps fozẽ regnant lo predit Rey en Jaume per ço pos aci que en temps de papa honozi terç Jnmedat succes ssozde papa Jnnocent terç lo qual papa honoz fonch fet papa en lãy M. ccxvij. e segue deu anys set mes os e tretze dies fozen entre les al altres coses les seguents la ciutat de hierusalem en lany. M. ccxix. fo del tot destruida: e derrocada per cozdiri fill del gran solda exceptat lo temple del senyoz que romas integre: e aquesta fonch la quinta ò structio: e volent destruir lo sepulcre ò nostre senyoz deu Jesuchzist pregat: e supplicat per los christiãs cessa de no ser hi dan y en lãy. M. ccxxiij. Loys fill de ℣helip Rey de françа en aquest any mozt son pare en son loch succeit regna quatre anys y en continent que regna entengue ab summa diligencia de complir la testamentaria voluntat del rey son pare y entre los altres legats paga aquests ço es al rey ò Anglaterra apellat Joan paga sexanta mil liures de Argẽt de moneda de paris e ala Milicia del temple qui lauozs flozia: e apzes tots los templers son estats destruits altres tants seranta mil liures de argent dela dita monedae al hospital de hierusalem altres tantes cinquanta milia liures e molts altres legats feu lo predit rey phelip de grans sumes de moneda los q̃ls si scriure los volgues ocupar̃ molta scriptura: es empero de notar lo ques segueix en temps del predit papa honozi: ço es que Joan Rey de hierusalem anant a sanct Jaume de galicia passa per Barçalona e aqui per lo predit rey en Jaume e per Sanxo Rey de nauarra quis trobaua en Barcelona hon era vẽgut per veure lo predit Rey en jaume e per tots los prelats Barons e ciutadans so acullit molt honorablement: e mes se segui ẽ aquest temps ò papa honozi que ell mana a Loys Rey de França e a conrado Cardenal legat que conuocassẽ Concili general en paris en lo qual mana esser reuocada per auctozitat apostolical la indulgencia la q̃l era estada instituida en lo concili de letra contra los heretges de Albages e apzoua Ramon comte de tolosa catholich en la fe lo qual ell e tots los seus se eren reconciliats a la esglesia: e feta pauper tractamẽt del Arcbabisbe de Narbona ab ell a ço es ab la esglesia y en aq̃st tẽps mateix so fet tan gra terra tremol en chatalunya e signãtmẽt en barcelona molt grã seccada que totes les fonts per honve laygua ala ciutat se exaugaren y astech grã tẽps la ciutat freturosa daygua car p lo gran terra tremol les venes dela terra estauen vbertes e fins fozẽ tornades a llur esser laygua no pogue manar ala ciutat. ¶ En aquest

Del rey loys de franca e d son pare philip p.

temps mori Guillem folch vezcõte de Cardona lo qual era stat fill de ramõ folch vezcomte axi mateix de cardona e de isabel filla de ermengou comte de Urgell muller sua Aquest guillem folch lexa dos fills lo major apellat ramon folch succeí enlo vezcomtat de cardona lo segon fonch senyor de malda ò sancta linea: e de Lorens: e mes lexa tres filles la primera appellada Gueralda la qual fo muller dẽ berthran sagua senyor de berga: la segona apellada Sibilia: e fo muller dẽ guillẽ de Anglesola senyor de bell puig. La terca apellada Beatriu fo muller de. nyor de mata plana en aquest temps ponç de Cabreta comte de Urgell ab riger Bernat vezcomte de castell bo: e ab lo comte de foix: e ab lo comte de pallas: e ab molts altres barons de Cathalunya: y de Arago saent li valença faea guerra al predit Rey en Jaume per tal com no li restituya lo cõtat de vrgell lo qual lo rey en pere pare del predit rey en Jaume se auia pres: Y en lany. M. ccxxv. la glorioſa sancta clara instruida en les coses diuinals per lo glorios sanct francesch fo tenguda primer en la ciutat ò Assis òla qual ella era natural en gran veneratio: e aps extenentse la fama dela sua sancte dat per tot lo mon fins en lo temps de papa honori terç e de papa gregori noue los quals per la sua fama e virtuts moguts de zel diuinal donaren en aquella moltes gracies: e honors e finalment apres mort sua Apapa Alexandre quart in sanctorũ catalogo eam aggregauit et eius diei festum pridie idus augusti quod est. xij. Augusti celebrari mandauit. En lo temps mateix òla predita sancta clara viuia sancta helisabet filla del rey de Hungria espoſada de lathigani comte ò turingia la qnal encesa en tan gran amor de deu p la sua doctrina e instructio sancta obtengue del predit Apapa Gregori que renuntia al spos terrenal: e ala gloza mundana: e pres spos celestial ço es nre senyor deu Jesuchrist: lexãt totes les vestidures que portaua põposes prenẽt ne altres humils e mẽys pread ala jactancia sua que tenia en les riqueses axi com era noble en lo mon se feu al mon inoble e axi com a persona de aspre vida e gran sancte dat desliurada del fluir e gran mal de la solicitud terrena ab totes ses forces cõ a bona christiana se dona tota a les obres de pietat en les ql's maravellosament e sanctament perseverant fins ala mort fini sos derrers dies: e per ço lo predit Apapa Gregori la canoniza com feu lo pdit papa Alexandre sancta clara: e mana fos celebrada festa de aquella en lo. xiij. deles chalendes de Desembre que es a. xviiij. de Noembre Apapa Gregori. ix. fonch successor immediat al pdit papa honori terç en lany. M. ccxxvij. segue quatorze anys e tres mesos. E aquest papa gregori noue canoniza en lo darer any del seu pontificat aquesta sancta helisabet filla del rey de hungria: e sanct domingo mestre prouincial general de lorde de predicadors e sanct Antoni de padua òl orde òls menors: y en lo temps de aquest papa gregori mori Huno sanc comte de rossello sens infants e fo soterrat en la esglesia de sanct vicent de bãyelles: e lexa hereu del comtat ò rossello: e de tot ço del seu lo predit sanct rey en jaume en aquest temps mori en. G. esparet Arcebabisbe ò tarragona lo qual fonch ala conqsta de mallorques empzat per lo predit rey en Jaume lo qual acompan

ya ab gran gent darmes al qual Archabisbe succehi en Ramon Guillem de muntcada. Aquest archabibe ò Tarragòa guillem Ramon de montcada apres poch temps passa ab grans nauilis contra los Sarrahins dela Illa de euiça: e la pres engita los Sarrahins e la pobla de Christians en aquest temps fonch en Catha-lunya tan grandissima gelada que en tota la terra noy romangue arbre ne ninguna herba viua: e moltes gents se estertiren per fret: e comença a.vj. deles chalendes de Janer e dura set dies continus. En aquest temps en hespanya: y en França e majorment en Equitania fonch tan grandissima fam quels homens manjauen herbes com abesties: e lo seste del forment en Sopties valgue cent sous e aqui mateix molts moriren de grandissima fam: y eren cremats del sanct foch. E enaquest any mateix valgue en Barcelona la quartera del forment. lxxx. sous e del ordi. lx. sous. En lany mil. ccxxxj. mori en la ciutat de padua lo glorios sanct Antoni lo qual era natural de hespanya nat en la ciutat de bulyxbona e del horde de frares menors visque en lo predit orde molt sanctament y en vida y en mort ha fet: e fa cascun dia grans y admirables miracles. Eper experiencia se veu tots dies que los qui son posats en gr an tribulacio o congoxa de alguna cosa hauran perduda reclamant lo ab deuocio o faent dir vna Missa enla sua Capella ab los seus responsos: o encenent li algun diner de candeles aconseguexen repos en llur animo en tant que la cosa perduda se troba. Aquest sanct Antoni fo canonizat per lo predit Papa gregori. En aquest mateix temps pa gregori qui primer se nomenane vgolino y era bisbe de hostia: y cardenal hauent differècias ab federich emperador volgue celebrar concili pero perque lo dit Emperador hauia tancats y presos los passos trameteros cardenals la hu nomenat Jaume bisbe de prenestina: e otro ab molts altres plats vltra mar en soccors dela sancta isglesia los quals per manament del emperador foren presos en la mar dels pisans y submergits en dita mar: y q seuerant lo Emperador de perseguir la esglesia lo dit Papa gregori lo excomunica en aquest mateix temps ò papa gregori fonch vn home en sicilia segons se lig ques nomenaue nicolau pescie loqual viuia en mar com ll fos peix ni màco podia estar molt fora dela aygua: e reue la moltes coses secretes del mar als homès. En aquest tems de papa gregori noue comença la guerra ò predit sanct rey è Jaume ab lo rey moro de mallorqs la causa fo aquesta que pertint de tarragona dues sagnies de catalans faent lur via per la mar vengueren a vna illa apres de mallorques apellada euiça hon trobades vna galera e vna galiota del rey moro de mallorques carregada de fusta p a fer galeres a qlles pses fugint vèguerè è catalù yap la qual cosa lo pdit rey ò mallorqs irat pngues vna nau ò mercaderies molt richa la ql era de mercaders de Barcelona venguda de Bugia la ql ò se carregaua aq mateix en aps armades galeres ò moros a qlles cosseiant pnguerè vna altra nau ò mercaderies molt rica la ql era de mercaders ò barcelona que anaua en ceptela qual cosa lo Rey en Jaume ab los prohomès ò barcelona entesa encontinent tre-

mes al prenominat Rey moro sos Embaradors pregant lo li retes ses naus ab tot ço q̃nt hauié ó so ól llur En altra manera quel desafiaua mas lo Rey de Mallorques ha gut consell dels senyors mercaders genoueses pisans e pensals posants quel poder del Rey de Arago era no res al seu denega als missatgers la demanda llauors los missatgers o Embaxadors partit de alli: e venguts en la noble Ciutat de Barcelona en presencia del senyor Rey en jaume e de tots los senyors Barons: e prohomens de Catalunya relataren llur Missatgeria: o Ambaxada dela qual com lo senyor Rey hague entesa la intencio del senyor Rey empero fonch molt alegre y content: per ço que a na per veure la religio christiana ab molta caualleria e abatallar per ço encontinent ell conuoca cortz generals en Barcelona ans ó la natiuitat ó Jesuchrist: a tots los plats barós: e ciutadãs ól seu regne p a vn parlamẽt e cõsell sobre lo passatge ó malloqs ẽtãt dins poch tẽps tots los barós plats caualliers: e ciutadãs ó catalũya ajustats ẽ Barcelona al parlamẽt lop̃dit rey ẽ jaume ó uãt aq̃lls p̃posada la injuriosa vitupacio q̃l rey moro ó malloqs li hauia feta e cõ ell p vẽjar aq̃sta iniuria e dãnatge hauia p̃posat ab grã armada anar cõtra aq̃lls li atorgarẽ ó passar ab tot llur poder p̃meramẽt lo Archabisbe ó Tarragona hi p̃mes ó passar ab cẽt homẽs a caual e ab M pabós: lo bisbe ó Barcelõa ab. xc. Caualliers e mil peõs: lo bisbe ó Girõa ab. xxx. caualliers e. ccc peõs lo ardiacha ó Barcelõa. x. caualliers e. cc. peõs: e lo sacristà ab. xxv. caualliers: lo sacristà ó girõa ab x. caualiers: e tots los altres plats cascu segõs son poder se offeri ó passar ab lo rey é jaume cõ mils arreat pogues: ẽ apres los caualliers ól tẽple p̃meterẽ ó passar ab lo p̃dit rey en jaume ab. xxx. caualliers: e. xxx. balesters a caual. Jtẽ en nuno sanç cõte ó rossello ab. cc. Caualliers: e ab multitut ó peõs. Jtẽ lo cõpte ó empuries ab. lxxx. caualliers e. xx. balesters a caual. Jtẽ é ramõ vezcõte ó mõt cada valẽt caualler ab. c. caualliers: e ab multitud ó homẽs de peu. Jtẽ é guillẽ ramõ ó mõt cada ab. xxv. caualliers e molts peõs. Jtẽ é bernat ó sancta maria ó torroella ó montgri. xx. caualliers e ab molts peõs: e moltes altres valẽces p altres forẽsetes al rey en jaume occuparié molta scriptura si aci les hauié totes a posar. E oydes totes aq̃stes valẽces ól seus barõs: e vassalls del rey fo molt alegre: e celebrades festes ó nadal ab grã alegria mana an ramõ ó plega mãs ciutada ó Barcelõa q̃ aparellas: fustes: e altres arreus ó mar. Los noms p nicioses e diabolichs de Guelpos: e Gibellins a gran interit e óstruccio de bẽs: e persones ó tota la Jtalia suscitarẽ en lany. M. ccxxxvij. p dos germãs alamanys stants en grã discordia: e tumult lo õp̃dit papa Gregori: e federich Emperador procurant ho aquest Emperador per que lo foch dela discordia se en sẽgues major com dõchs lo dit federich Emperador perseguis ab ánimo de enemich lo predit papa gregori: e per ço totes les ciutats de Jtalia stiguessen en armes y en aquelles hagues mes grandissima diuisio desijant saber quals eren de la sua part: e quals ab lo papa p q̃nt la factio: e diuisio era feta en dues parts: ço es vna tenia lo nom de Guelph: e la altre part tenia lo nom de Gibelli: axi que Guelph fauoria ala esglesia molt terriblament: E

Gibelalemperador de ques seguí que los florentins prēgueren los dits dos noms en llur diuisio car la major part de florença qui tenia lo gouern o sceptre fauoria al papa: e los nobles al Emperador pço aquesta major pars mes ē exili e bādeja tots los nobles cauallers de florença affauorints ala part dels gibellins E aço fet los pisans qui fauorien al Jmperi expelliren dela llur ciutat tota aquella part dels guelphos. E per exemple dels quals guelphos: e Gibellins moltes ciutats faeren açomateix de ques seguiren ala republica grans damnatges e plagues a nostre senyor deu que aquest odi inueterat e diuisio de tals / ho semblants noms fos extincte foragitat no solament ō les terres de nostre sanct pare mas en cara de totes les senyories: e potentats. E diuse que de aquesta perniciosa e diabolica nominatio ō guelphos e Gibellins Bartol jurisconsult. ne ha set vn tractat a pres viuint Jsdapa Celesti qui fon creat Jsdapa en lany de nostre senyor deu. M. cc. xlj. qui segue tant solament deuuyt dies: e apres vaga la seu apostolica per .xxj. mesos cō per captura dels Cardenals la electio de Jsdapa fonch dilatada no he legit si haja res seguit digna de memoria. En lany. M. ccxxxiiij. fonch feta electio de Jsdapa qui fon appellat innocent quart e segue. xj. anys y tres mesos e sis dies dins los quals recordem hauer legit esser fetes les coses seguents. En lāy M. cclij. pridie Chalendas Maij ço es en lo derrer dia de Abril lo glorios sanct Jsderc dela patria de verona del orde de frares preycadors solemne: e gran preycador: e defensor ōla fe catholica cō ab vn cōpāyo seu frare venguesa Mila glo cami encontra Arrians heretges cōtra los quals diuersos vegades ell hauia preycat per ser los venir alvertader lum dela fe catolica: e aquests en continent pus lo conegueren lo mataren de que aconsegui corona de martiri p sanctedat del quale molts miracles lo predit Jsdapa innocent en lo seguent any çoes de M. cc. liij. lo dit sant pere in sanctorum martirum numero aggregauit. En aqst temps mateix de sanct pere martir floria lo grā hystorich e Theolech del orde ō preicadors appellat vicent historial natural ō Burgunya ha scrits molts libres e los de que tinch recort son quatre volums sue specula de omni scibili materia. s. doctrinale Mozale Naturale e historiale que vsq; ad annum domini. M. cclviij. perduxit. En aquest mateix temps concurria hū frare del orde de cistells appellat marti de gran doctrina: e singular vida tengut p tota la cort romana en gran reputacio ha compost historia breu la qual la apellada martiniana Jatsia los frares de p hicadors segons se diu aquesta laor attribueixen a hun Bisbe de llur orde appellat Marti. En aquest mateix temps floria Alexandre de villadei del orde dels menors e mestre en sacra Theologia aquest mestre Alexandre compongue aquell libre vulgarissimo lo qual volgue que fos nomenat doctrinal de deu ēaqst tēps mateix viuia Alexādre e ō ales irrefragable e grā doctor ō patris lo ql mogut de deuocio en los darrers dies dela sua vida rebe lo habit de lorde ōls menors ō ari mozi religios ablabit ō. s. francesch Com fos accutissimo docte per manament del predit papa innocent compongue vn libre apellat summa de theologia copiosissima e molt es

De tēps de papa celesti quart.

De tēps de papa Innocēt quart.

De alexandre dictador del doctrinal.

timada e laqual diuisi en ⁊tre parts y encara ha postillat lo vell/ e nou. ell testament en lany ò nostre sẽyor mil. cclv. fo elegit ℙapa Alexãdre quart e segue sis mesos e cõ es dessus es dit aquest papa canoniza sancta Clara de Assis dereble ò sanct francesch: en aquest temps de papa Alexandre quart lo predit fãt Rey en Jaume partint de montpaller ab gran cauallaria ana alugdun per visitar sanct lois Rey de frança lo qual hauia poch era vengut de vltra mar: e visitant aquell vees ses cosines ço es Margarita Reyna de frança muller del dit sanct rey: e sa germana muller de Carles filles de Ramon Berenguer comte de proença: e Joana muller de Alfonso germa del dit Rey filla del comte de Tolosa totes aquestes tres dones eren exides dela casa de Arago. En aquest temps fon gran secada en hespanye a grã fam e moltes persones moriren de fam equasi no romas bestiar en tota la terra perço com per secada totes herbes e arbres erẽ morts: en lãy de nostre senyor. M. cclxij. mort lo dit papa Alexandre succehia aqll vrba quart gallicus lo qual segue tres anys vn mes: e quatre dies e instituí lo Offici de corpore christi ab les Octaues: e processons: e celebres en la festa dela visitacio dela verge Maria Item en la festa dela trãsfiguracio y en la festa dela concepcio dela verge Mare de deu: e mes en la festa de corpore christi: e ari en questes quatre festes del ãy se celebre lo dit offici: en lo temps de aquest ℙapa vrba ço es en lãy de nostre senyor. M cclxiiij. floria albert grande nacio de sueso sra. tipon ensis episcopus y del orde de preycadors: e fonch home de infinida etãta doctrina que excellia tots los mestres ò parts hon per molt temps legi publicament theologia e philosophia en tant que molts ò rebles seus foren dotats ò moltes virtuts e sciencies: y entre los altres aquell gran illuminador dela esglesia sanct Thomas de Aqui ari mateix del orde de preycadors ha scrit molts libres que seria larga cosa aquells aci explicar visque lxxx. anys E morí en la ciutat ò colunya en lany de nostre senyor mil cclxxx. Al predit ℙapa vrba succehí ℙapa Clemẽt Quart segue tres anys nou mesos. Exxj. dia y era natural de Narbona dela qual fou Bisbe apres dela mort de sa muller dela qual hague filles: e fo primer juriste que excellia tots los juristes ò frança e aquest papa fo home ò molta doctrina: e sanctedat: e tot lo temps dela sua vida despes en dejunis vigilies oracions: e altres bones obres.

De tẽps de papa Alexandre quart.

De tẽps de papa clement quarl ò hague muller

ℙer demonstrar major dela bona vida sanctedat e humilitat de aquest papa clement: e sia exímplials qui seran promoguts en la esglesia sancta en dignitat/ officis/ beneficis y ò molta rẽda e rebuda pos yo aci lo quem occorre hauer viste e legit ab bon perdo dels legidors los quals prech me tenguen p excusat car tot lo que yo posare o dire ò ecclesiastichs no sesguardara sino als mals car cert es que nia aguts e ni ha de bons q̃ fã la distribucio de llur renda millor que yo no poria dir ne scriure e ari yo no posare acires en perjudici dels bõs ecclesiastichs mas dels molt mals dels quals ni ha ja haguts: e ha huy endia alguns ricassose desmesiats y plens de superbia no consti derãts don venen ne hon estan ne a hon hãanar/ e viure eternalmẽt

Ans per esser reputats homens ò honore monstrar que no son descẽdents de pagesos ne manestrals ne de ínfimo linatge tot llur studi meten ò conuertir tot lo que hãguan yat: e aplegat dels bens del crucífix en compres de censals terres e propietats e renda per quen engrexen algu o alguns dellur línatge quis facẽ ciutadans o cauallers los quals valria mes fossen Menestrals: o artistes/o pagesos qui visquessen be segons llur stat e ferlos hia bon drou e be que no apres cõtot los sa mal prou: e mal be: e llavors fan parlar la gent dient nols plangau que bens eren mal acquisits: e robats com fossen ò ls pobres de Jrsuchrist als quals per titol ò berencia pertãyen car los hereus dels bens de Jesuchrist son los pobres: e aquests tals ecclesiastichs axi engrexats: e plens de pecunia seguexen Jesuchrist no ab pobresa com diu sanct Hieronimi sti auro suffarcinati christum pauperem sequũtur/o miserables que distribuit axi la pecunia com dit es los valguera mes esser stats pastors de guardar bestiar en les muntanyes o: hauer hagut altre minimo offici que no esser semesos en tan gran labarintho ò perdre llurs animes per hauer tan mal administrats e ò stribuits los bens del crucifix y en car a los tals ecclesiastichs no hã cõsciencia ne vergonya de casar llurs germanes: o nebodes: e ales vegades filles llurs si ni haura prenent les per nebodes ab homens de honor o juristes/o ò casa de Rey per quessẽ estimats donãts en aquells del bens del crucifix en mes suma o cantitat que no deurian: e seria drou donassen com donar haguessen segons lo linatge don venen de cent en dosents fins en trescents liures com feu aquest benauenturat Papa Clement qui per esser home docte: e de sancta vida fon promogut en la suprema dignitat que es Papa en la qual viuint tota la renda leuant ne primer tot lo q̃ era mester per son viure: e familia poca que tenia distribuhia entre pobres. E p q̃ sos parẽts e amichs no exorassen ne cregues sen que p ell esser sublimat en tan gran dignitat los donas grans riqueses: si no tant solament tant com llur cõdicio: y estament requeria feu vna epistola avn seu nebot quis tenia p benauenturat en aquesta vida de hauer aconseguit honcle Papa la qual epistola es del tenor seguent.

Clemens Episcopus seruus seruorũ dí Dilecto filio Petro Grosso de sancto Egidio salutẽ etc. Multis de nostra promotione gaudentibus: nos soli sumus qui certius immensitatem oneris experimur. Et iccirco quod alijs gaudiũ nobis metum subministrat: z fletũ sane vt scias qualiter his auditis ò beas te habere: scire te volumus quod humilior solito ò bes esse neq; enim quod nos vehementer humiliat debet nostros extollere maxime cum honor hui⁹ seculi mometaneus sicut ros transeat matutinus nec ad nos te nec fratrem tuum vel ex alijs nostris aliquem venire volumus sine nostro speciali mandato: Quia spe sua frustratus: si secus venire presumeret oporteret redire confusus. Sed nec in tuo fratris nuptijs gradum queras propter nos altiorem. Nec enim nos haberes Propicios nec in aliquo Adiutores: si tamen eam filio Militis simplicis desponsaue-

ris in trecentis libris turon tibi proponimus subuenire. Et si altiora quęseris: nec a nobis denariuz speres vnum: et hoc ipsum secretissimum esse volumus. Et tibi et matri solum modo notum esse illud etiam scias quod nulluz nullāq; de sanguine nostro sub nostri sublimatione obtentu inflari volumns sed tam mabiliem quam seciliam illos viros hēre volumus: quos haberent si essemus in simpli cicleri catu. Sibiliā visita et dic ei quod locum non mutet sed remaneat apud susam z omnem maturitatem z hītus honestatem obseruet z preces nobis pro aliquo non presumat assumere nāet ei p quo fierēt essent inutiles Et ipsisque rogauerat dā nose. Et si forte per aliquos ex hac causa munera offerentur ea respuat si vult nostram gratiam retinere Saluta matrē z fratres non scribimus tibi nec familiaribus nostris subbulla sed sub piscatoris si gillo quo romani pantifices in suis secretis vtuntur Datis. per usij in festo per petuę z fęlicitatis.

HAnc epistolam sanctissimus papa clemens quartus nacione narbonensis ante guido fulcodij vocatus vrbano quarto surrogatus sedit ānis tribus mēsibus nouem diebus viginti vno hic pri? erat iure consultus z conjugatus quia ab vxore liberos suscepit qua defuncta ad episcopaut? inde ad cardinalatū z tandē ad ipsa mpōtificatus dignitatem euectus est misit cuidam nepoti suo: quam scriptam comperies in quodam libro Sacbristię mōasterij ꝑdicatoz Bar. folio. ccxxxx. estq; ligatus cum chathena recondatus intra Armarium vulgo dictū ōls missals Obit hic papa clemens Anno domini. M. cc. lxv.

En aquest temps de papa clement quart foren grans mortaldats en catalunya: e lauors morí en guillē senyor de ceruera sens infants: e foren legitims y naturals: e lexa cerueta al predit sanct rey en Jaume: e distribuit tot quant hauia entre los Monastirs de poblet: e de sanctes creus e dels templers fo soterrat a poblet y en aquest temps mateix moriren en pere de mōtso en. B. de cardona: e molts altres barons. En lo temps de aquest sanctissimo ꝑpapa clement: ço es en lany de nostre senyor. M. cclxviij. excellia sanct Bonauentura del orde dels menors general ministre e theolech eminentissimo e cardenal Bisbe Albanensis: eultra la sua sanctedat foper tot lo mon hagut per home de gran auctoritat e ingeni clarissimo lo qual ha scrit sobre los quatre libres de sentencies e ha cōpilat la historia major e menor de sanct francesch e les cōstitucions del orde: e diuersos altres libres ha scrit fructuosos a ecclesiastichs: e seculars. E per los molts miracles afets y encara per hauer trobat del seu cors incinerat lo cors incorrupte papa sixto Quart ha canonizat aquell en lany de nostre senyor. M. cccclxxxij. Mesauant en lo temps de sanct Bonauentura floria axi mateix aquell altre angelich e gran doctor sanct Thomas d aquí del orde d prehicadors de reble de Albert gran y en lo studi de ꝑis hague en doctrina lo primer loch fo de linatge de comtes e de grans senyors de apulla: e ha scrit innumerables libres qui son gran lū: e doctrina no solamēt a mestres en Theologia mas ha tota persona Christiana: e ha set grans y inumerables y diuersos mira-

De pere de tarantasia.

De tẽps de papa gregori.x.

cles axi en vida com en mort e fina sos derrers dies en lany de nostre senyor deu. M. cclxxiij. Y es stat canonizat per lo sanct pare papa Joã. xxij. E nores mẽys en aquest temps de papa clement ço es en lãy mil. cc. lxx. viuia lo senyor pere de tarantasia natural del ducat ò burgunya a xima teix del orde de prey cadors gran theolech e doctor: e apres munta a papa e fonch apellat innocentius quintus e preicant en senyant: e scriuint molt en paris fo reputat per molt gran: e sauidoc tor. En lany de nostre senyor mil cclxxj. fo creat papa Gregorius x. segue quatre anys dos mesos: e deu dies e per aquest papa gregori en lany. mil. cclxxij. a londres se tẽ gue concili general en lo qual loch sanct Bonauentura stant carde nal Albanensis rette la anima a nostre senyor deu en aquest temps de papa Gregori decimo com lo sanct rey en Jaume que ramon be net berenguer comte de foix fos ò tengüt en preso per lo rey de fran ça appellat phelip son gẽdre: e que lo predit rey phelip se hauia pres tot lo comtat de foix vengue molt acompanyat: e honrada mét a To losa hon era lo rey de frança e pre gat li que lexas lo papredit Com te e quel restituis a son comtat la qual cosa lo rey de França p amor del rey de Arago benignament a torga: e axi lo compte de foix recõ silliat al rey de França recobra la sua terra e fonch fet encontinent nouell caualler p lo rey de França ẽ presencia del sanct rey en Jaume mort lo dit papa Gregori succey li papa Innocent quint anans ap pellat petrus de tarantasia segue cinch mesos y dos dies en aquest temps de papa innocent quint lo predit rey en Jaume feu donatio a a Jaume fill seu menor del regne ò la gẽtil Illa ò la ciutat ò mallorqs ab les illes de de manorques: e de Euiça lo qual regne lo predit rey ẽ Jaume en edat de adolescentia cõ quista dels sarrains axi com dessus es expressat. Jtẽ li feu donatio dels comtats de rossello: e de cerdanya de conflent de vallespir e de cobliu ra e dels vezcomdats de Milan e de badarre e dela baronia de mont peller en franch a lou la qual dona tio apres fonch en gran dan: no es an franch a lou monpaller ans es per seu dela sglesia de magalona Papa Adria quint succehi al predit papa innocent segue. xl. di es. Apres succehi en aquest satet papa Adria Joan. xxj. papa de natio portugues segue vuyt mesos Entemps de aquest papa Joan. xxj Ferrando sanxis fill natural ò l pre dit rey en Jaume posa discordia en tre lo rey en Jaume son pare lin fant en pere primogenit germa seu animant tots los barons del reg ne que faents guerra al rey e a son fill lo priuassen del regne: e de la vi da per ço que ells fos rey prometẽt als dits barons de seruar lot lurs priuilegis e franquesas y en cara ampliar los aquells si per fauor llur podran aconseguir lo regne de ara go ab tant los barons ligats ab co uinença faerẽ güerra al predit rey en Jaume car huc comte ò empu ries faea guerra al rey en cathalũ ya e ferrando sanxis son fill bort la li faea en arago ab xemende vrrea del qual hauia la filla per muller lauors lo rey axi oppres car hauia a guerra ab sarrains en lo regne de valencia en catalunya ab los barõs en Arago ab ferrãdo sanxis fill seu e ablos nobles restituy pere primo genit fill seu en la gascunya manãt li anas quant lo senyor ò que es pre

dit ferrando sanxis y ell tria en empur da contra Huch comte de Empuries. Ab tant lo predit fill seu primogenit Pere ab gran host de caual: e de peu assetiat ferrando Sanxis en hun seu castell apellat Antillo hõ sparaua socors dela couinença de cathalunya: e de Arago Mas con lo secors no vegues en vn cap hon fopres e per manament del predit infant en Pere fo presa: e negat en cinqua. E aprés lo castell: e feta justicia dels mals factors cessa la guerra dels Aragonesos. En aps lo predit Pere fill primogenit del rey en Jaume ana aparis per hauer vistes ab phelip rey de França y ordonar lo regne de Sicilia loql son hõcle Carles acupaua. E rece but per phelip rey molt honorablament rebuda de aquell molt gracios fa resposta tornassen en cathalunya e lauors lo comte de Empories que aquest Pere primogenit era tant e xecuti u: e q̃ no li podia fugir dema li venia: e perdo vers Girona en presencia del rey en Jaume pare seu li perdona molt graciosament. E punits los Malfactors qui erem de la dita conuinença cessa la guerra en Cathalunya dels barons de cathalunya: e en Arago dels nobles de Arago per lo bon esforç del predit pere primogenit E lo rey en Jaume restitui als barõs: e als nobles e als cauallers tot ço del lur abcõdicio que ho tenguessen en feu seu e tots los seus successors foren excellents doctors: ço es Guillem dura ordes ordonats picadors cognomeat speculador e fo bisbe de prouença: e de xeble de hostiench/e en canones prestantissimo doctor. ¶ Item Joan Galleſis del orde dels menors doctor de Paris de nacio de Angleſos: e es estat cognomenat per la sua integritat de virtut: e sciencia. Arbre de vida. E mes Joan guarra del mateix orde dels menors doctor de paris: e Mestre de Scot e ha scrit sobre los Quatre libres de Sentencies. ¶ Item Guillem del la mara del mateix orde dels menors en Sacres letres erudittissio ha scrit sobre lo mestre de Sentencies e ha fet addicions a les obres de sanct bonauentura. E contra sanct Thomas de aquipoc ha defunt ha fet hũ libre lo qual ha apellat Correctori. E mes Rigaldus remensis del mateix orde dels menors home molt litterat e ha escrit moltes coses preclar assimes en sacres letres. Apres fo successor immediat al dit papa Joan Nicolau papa terç qui fo creat papa en lany de nostre Senyor. M. cclxxvij. E segue tres ays e meses: e jaç aqst tẽps papa Nicolau era passat osta vida lo predit rey en Jaume lo qual coz es o sus scrit mori en lany. M. cclxxvj. e perço del predit papa ne de aquells qui floriren en son temps non fas mencio per esser en aquest temps mort lo dit Rey en Jaume Carlo meu intẽt es estat descriure solamẽt tots los papes e los lettrats homens: e actes qui foren en tẽps del dit predit rey en Jaume tants com ala memoria mia venguessen. podem doncbs dir q̃ aqst Rey en Janme per hauer ell tant regnat: e viscut ha conseguit en temps de sõ regnat papes. xj. en nombre segõs son dessus nomenats per son temps e ordenats. E negu nos marauell si en les altres vides dells reys ossus deslgnades yo no he tẽgut lorde q̃ en aquesta he tengut de deslnar hi tots los qui en temps o aquest rey jaume son estats: e del tẽps que an segut en la cadira de sanct Pere: e o molts litterats e actes subseguits Car ami ha aparegut per la vitut: e santedat daquest rey en Jaume ex

tendremes ala plom en aq̃st loch q̃ en los altres. E ara la vull mes extendre en lo fet del Calendari de a Era que fan en castella. E aci en la aquest real Archiu de Barcelona a questa. Era trobe yo en moltes scriptures antigues per la qual molts se enganen en lo cõpte lo qual ignoren/e es aquest hauem a cõsiderar per be comptar que aquesta Era es estada principiada. xxxviij. ãys ans de la incarnacio de nostre Senyor deu Jesuchrist: E axi ajustarẽ sobre lany de la incarnacio. xxxviij. anys. E aço ajustant lay de la Era correra en aquell ãy Empero si volem saber lany ò la incarnacio en lo Calendari de la Era lauors no ajustarẽ ans remourẽ dits. xxxviij. any. e aço remogut lany de la incarnacio es en aquell any. Car si trobau Era haueu a remoura si trobau Anno incarnacionis haueu a justar. Car aquest es lo vertader cõpte per saber la Calendari de la Era e lo Calendari de la incarnacio e per millor entendre pos ne E xemple lãys ò la icarnacio cõptauẽ Mil. cxxxj. Ajustant hi. xxxviij. ãys ò lcõençãent ò la Era cõptar sa Millesima. C. lxviij. En aq̃sta forma cõptant en aquell any que cõptarem ò la incarnacio trobaren lo Calẽdari de la Era a ajnstãt: o trobant lo calendari de la incarnacio remouent com dites. xxxviij. anys. E perço si volen comptar: ço es en aquell loch del instrument priuilegi: o charta o altra Scriptura hon nos troba escrit Anno incarnationis sino tansolament Era com per exemple hauẽ posat Era: ço es Millesima Centesima Sexagesima nona. Per saber lo Calendari ò aq̃ll ãy remourẽ cõ dites xxxviij. ãy. E lo restant tot ajustat trobarem esser lany ò la incarnacio ço es. Mil. cent. xxxj. com dites: e axi dels altres. Car nos ha mes a fer sino ajustar: o remoura en aquell loch hon es escrit Anno incarnationis Ajustar en aquell loch hon es escrit Era: Y en aquesta forma lo Calendari nos pot errar. Encara per major claricia ò trobar en lany de la incarnacio lo Calendari de la Era trobe yo escrit vns versos del tenor seguent.

Ut sapias eã dñi psentib⁹ annis
Anno k̃ denos adiũgas bisq̃ q̃ternos
Sic incarnare noſces ò virgie natũ
E tquota fuerit totã forte noueris eã
Mesauãt si volras saber lo Calẽdari del compte dels Reys loys phelip. O loys Junions sapies lo fer vt sequitur. Car sino diu sino tempore lodouici. Encara q̃ no hi diga senions has entendre senions Del empero Loys joue sempres diu lodouici iũions seu roberti Regis aquests noms de Lodouico philipoet Roberto son noms de Reys de França E omençant a comptar ò l temps que aquesta terra se tenia en seu per lo rey de França. Car lauors en los instruments chartes: e actes se acostnmaua de posar hi lo nom ò l Rey qui regnaua en França apres empero que la Terra es stada ena lohada: e quitada es estat abdit lo nom del rey qui regnaua en França E axi per entendre lany de la incarnacio es mester saber en quin tẽps començaren regnar dits Reys he trobe yo dels dits reys: loysos que lo rey Lois vell lexãt los altres predecessors seus loisos que son esta molts daquest nom lois comença a regnar en lany Mil. cent: e set. Axi en lo priuilegi charta instrument o escriptura trobaras actuz est hoc v. idus O ctobris Anno. xx. viij. Lodouici regis comptaras lo temps ò l regnat daquest rey lois ques ha entendre del vell prenent lo dit temps

que comença a regnar ço és com dit he Any. M:cvij. aiustāt hi. xx viij. anys del seu regnat seria justament en lany de tal priuilegi carta instrument: o scriptura. mil cent xxxv. E axi del luis regis iunioris comptant del seu regnat quifou en lany. mil. cxxxvij. E axi dels altres reys comptant del principi dellur regnat nos poza errar lo calendari.

Del rey en pere cognomenat dels franceſos alias lo gran: e del ſet de ſicilia com partany al rey de Arago: e comte de Barcelona.

Pere fill ōl rey en Jaume primer: Alfonſo primogeuit q̄ deceſſit ſine liberis.

Jſabel muller del rey de pozugal. Jaume rey de Sicilia primer e apres rey de aragon.

Coſtança muller ō robert rey de hierūſalem y de Cicilia. Frederich rey de Sicilia.

Conſtança regina filla de māfre rey deſicilia. Pere.

SEguida la mozt del ſanct rey en Jaume vulgarmēt apellat lo gran conquiſtadoz Altrement: de bona memozia fon ſucceſſoz ſeu en los regnes de Arago e de valencia: y en lo comtat de Barcelona ſon fill en pere lo grā perço fo apellat lo grā per quant ell empara grans fets contra molts reys chriſtians e moros: e contra la ſgleſia: e cōtra tots plegats: y encara cōtra ſon germa en Jaume rey ō Mallozques ecōte de roſſello e de Cerdanya: y ſenyoz dela baronia de munt peller q̄ ſon molt deſobedient al dit rey en pere ſonfrare ſegons largament en auant ſe lig. E aquest rey en Pere com aquell qui era de bō litatge y virtuos e molt ſauir pare e mare tots temps tengue lo coz fortiſſimo contra mozos: e contra mals chriſtians: e galofos per ço cō era bon Chriſtia ardit e valent. E per no tenir: e ſenyozejar tāts regnes e terres com fan altres reys que res nols baſta ſe faea per tots los reys ſenyoz e vaſſalls: e gent axi eccleſiaſtica com ſecular molt tembze e amar e ſempze obtengue victoza de tot lo que empzenia contra ſos enemichs. E per les moltes injuries fetes a ſon pare lo rey en Jaume per en guillem galçarā ſenyoz de hoſtalers aſſetia aquest caſtell de hoſtalers huy endia apellat hoſtalrich e aquell pres el confiſca ala ſua real cozona. E no res menys recozdant ſe deles moltes altres injuries: e damnatges fets: e procurats al dit rey en Jaume pare ſeu e ala terra cōtra tot dzet y equitat per en guillem ramon Dodena e p ço aquell feu negar en les bones ō la mar y ſemblantment feu negar en lo riu de cinqua cō Ja enla pp ſcrita hiſtoza es cōtēgut ferrādo ſāxes fill bozt ōl p̄dit rey ē Jaume pare del p̄redit rey en pere e aço feu lo dit rey en pere per bona entrada en continēt que fon rey. E jatſia lo regne de valencia hagues integrament conquiſtat lo p̄opdit rey en Jaume: e los mozos quibiromā guerē haguessen Jurat faeltat ſeruar a llur ſenyoz lo rey de Arago empero molts caſtells: e fozces ōl dit regne ſe reballaren es alçaren contra lop̄redit llur rey: e ſenyoz entre los quals caſtells fon hu molt fozt a gran marauella apellat munteſa mas aquest rey en pere ab gran poder de gent de armes vengue cō

Aſſeia o ſtalrich en pres el ſe con fiſca.

feu negar en G. ramō do dena. e e ferrando ſan xes fill bort del p̄dit rey ē Jaume.

tra los predits castells: e aquells pres e los mozos rebelles quey troba feulos tallar: a pesses vna gran part: e los altres expelli de tot lo renyne en e p tal forma que tot lo rege daquiauant fon preseruat ò perill Apres totes aquestes coses lo dit Rey en Pere no volèt esser desconexent del amor paternal ās hauent a memoria lo que lo dit sanct Rey en Jaume pare seu hauia ordenat en son testament creent aquell esser sanct encara que no sia canonizat com la vida: e mort sua ne fan de la sua sanctedat gran testimoni ab gran companyia de Arxabisbes Bisbes: e prelats: e daltres notables: e virtuoses psones axi de gran com de poca cōdicio en sos propris brassos ab gran deuocio: e quasi plorant porta lo cors del dit sanct Rey en Jaume pare seu a soterrar ala Seu de valencia prop laltar dela gloriosa verge maria mare de deu: hon li fon feta solēne sepultura e apres lo dit cors fon transladat al monastir de poblet segons lo dit sanct Rey en Jaume ho hauia manat en son testament e feta la dita sepultura en la seu de valencia lo dit Rey en pere conuoca ctots generals en la ciutat ò çaragoça hon lo dit Rey en Jaume de Mallorques son germa fou present e aqui lo dit Rey en pere son cozonat: e vnctat Rey ab aquella honr e: e solemnitat en semblants cozonacions acostumades fer: e segons la festa e solemnitat de cozonacio de Reyses en son ordenar gament scrita en vn libre recōdit en lo Real Archiu de Barcelona e apres passat vn gran temps lo pre dit Rey en pere vēgue a perpinya e requerí son germa en Jaume Rey de Mallorques que li prestas sacrament: y hometatge de fidelitat per les terres que tenia per ell e lo Rey en Jaume ò Mallorques encontinent li presta lo sacrament e homenatge deñdelitat e semblāt ment lo seu prestar per sos vassalls e sots mesos mesauant se segui que com nansos o Alfonso Rey de castella tractas malament sa muller germana del predit Rey en Pere e deseriments fossen entre la hu e laltre donats lo predit Rey en pere entra ma armada dintre castella set Jornades cremant: e destruint la terra e menassen absi la predita Reyna germana sua: e don ferran do fill del Rey de Castella primo genita gran desonor del pre dit rey nāfos de castella los ql̄s lo p̄dit rey en pere guarda be dins lo seu regne: e passat algun temps lo predit Rey en Pere confederas ab dit Rey Nanfos e restitubí la reyna e son fill. E com per algunes demandes de Jurisdicions e altres drets que lo Rey en pere pretenia hauer en e sobre lo comtat de Urgell son guerra: e discordia entre lo rēy en pere de vna part: e Narmangou la uors comte de vrgell: e lo comte ò foix dela p art altra lo predit Rey en pere assetia lo castell de ponç: y enderroca la vila de põç e finalmēt pres lo dit Castell de ponç e lo dit comte de vtgell y en guillem ò põç ab alguns cauallers del comte de foix e poch temps apres lo rey en pere desliura als dela preso: e reteal dit Armengol lo comtat de vrgell de gracia per tal com aquest Armēgol seu tot ço que deuia al dit Rey en pere e apres per algunes questions noues e demandes que lo dit Rey en pere faea als nobles de catalunya la major part ida ò aquells en semps ab lo comte de vrgell e ab lo comte de foix mogueren guerra contra lo dit rey en pere e ajustaré

Del portar del cors dal sāct rey en Iaume ala sepultura per lo rey ē pere.

Coronatio del rey en pere enla ciutat de saragosa.

Dela guerra entre lo rey en li. e los cōtes durgell e de foix.

Dela diligencia del rey en pere cõdicio.

llur tractament contradit Rey en pere y ell sabent lo ajustament ols dits nobles ables ciutats e viles de catalunya cuytadament de nit e ò dia no feu altra cosa sino venir al loch hon eren ajustats: e assetia lo dit Castell de Balaguer ab gran potencia e destreta per lo qual destreya mẽt los nobles e barons qui dins eren sofferien gran fretura de vitualles com tant cuytadament hi vengue lo rey ab les hosts que de res sornir nos pogueren en aquest diligent aquest rey en pere que passaue tota diligencia de homens vi uents. E per ço diligencia: e fortalesa de animo e bõ ingeni lo trahi en de totes coses dela fanga y esquiuaua dela sua cort tot homegal loso: e legoter: e mentider y stant a ri los dits nobles: e barons assetiats e de estrets que ja quasi perian de fam mal llur grat reteren se ab totes llurs terres ala merce ò l rey en pere los noms dels quals nobles eren aquests. Primerament roger bernat comte de foix fill dẽ gasto de muntcada nar mengou comte de Urgell. Aluaro germa seu ramon roger son frare ramon folch vezcomte de cardona Arnau roger comte de pallas guillem ramõ vez comte de vila mur. Ponç ò Ribelles. Ramon de Anglesola Pere ò montcada Berenguer ò puiguert guera u Alamany de ceruello: e sõ frare en Bernat roger ò erill huc de terroia guillem Ramon de Josa Jaume de Pere mola Guerau: e Berenguer despes Bispert ò Guimera Guillem de ballera Ponç sacosta Ramõ ò Horados: e molts daltres nobles e caualler s e lo predit comte de Foix estech pres en lo castell de Siurana ab grosses cadenes: e los altres nobles: e caualler s tengue presos ab grillons: e ab cadenes per diuersos castells: e lochs de sa terra mas apres no passa molt temps tots los absolgue deles preson s: e retels llurs terres graciosament. Posats que foren los homẽs de Catalunya en pau: e amor ab lo Rey en pere quils hauia desdenyats: y era causa dellur discordia e guerra ab ell preposa de anar visitar lo Rey Pbelip de frança cunyat seu e axi aquest Rey en pere ho executa car ab molt gran: e bella caualleria de sos vassalls e sots meson s hague vistes ab lo predit Rey de frança e apres molts parlamẽts hagueren lo Rey en pere li demana ab gran Instancia lo vezcõtat fenolledes e lo comtat de carcasona: e de gualda: e milan e de Barrades: e algunes altres terres. E daltra part lo requiri que renuncias a totes demandes que hagues contra son germa en Jaume Rey ò mallorques per raho ò la senyoria de muntpeller e per altres terres que possehia les quals se pertany en al comtat de Barcelona. E lo rey de frança res daço no li volgue atorgar: e lo Rey en pere tornassen molt descontent en sa Terra e volent lo predit Rey en pere imitar los fets e nobleses de sos antecessors Reys de Arago e comtes de Barcelona ab grans nauilis armats ab molts bons e honrats homens a caual l e a peu de sa terra recollis aport sangos: e vengue sen a hun castell en Barcelona appellat Alcoyll ab moltes altres forces de la Barbaria al predit castell propiques conquista: e pres empero hague anans algunes batalles ab los Moros: e tota vegada los vẽce baroniualment: y en lo predit castell de Alcoyll stabli esglesia sots inuocacio de sanct pere per tal com lo dia de sanct Pere pres terra en

Dels vistes del rey d Arago ab lo rey de frãça

Comtat de Carcassona e de gualda, e milã de Barrades

Comensament de la guerra del rey de arago cõtra lo rei de frança

lo propdit Castell estant lo rey en pere ab gran plerze goig en lo predit castell tremes sos missatgers: o Ambaxadors solénes a Papa marti quart de nacio de Turoneses qui fo: creat papa per mort d papa Nicolau terç: en lany. M. cclxxxiij pregant: e requerint lo dit Papa que com ell entengues ab la aiuda de deu subiugar tota Aphrica: e sé brar hi lonom dedeu e la fech ristiana queli plagues dar perdoa ell: e a aquells qui abell eren: e daqui a uant hi irien: e daltra part ser liso cors e aiuda: e lo Papa induit de mal consell no rebe axicom deuia benignament los predits missatgers: ans ab superbia los denega tot ço que demanauē: e feu los sort agre resposta pq̄ sen tornarē malcō tents al rey en pere en barbaria e re cōptarē li cō los hauia aculits lo sāt pare: e la resposta agra q̄ls hauia feta d la qual cosa lo rey fon ch molt anujat e pochs dies apres vengue ren al rey en Pdere Ambaxadors de sicilia los quals li recomptaren en qual manera era stat vençut lo Rey conradi de Sicilia y en qual manera era stat scapçat en Napols per lo Rey Carles cruelment. E cō lo Rey Carles hauia injustament subjugada assi Sicilia la qual sepertanyia de dret al predit Rey conradi: e com lo predit Rey Carles a diuersos cruels morts hauia exposats los nobles Barons / e la gent popular dela Terra de Sicilia e com los franceses fayen tots dies diuerses mals greuges/e desonors axi en corrompre la virginitat de les donzelles/e desmaridar dones maridades/e forçar dones viudes com en altra manera als Sicilians perque la terra clamaua cridaua/e plorava/e fenglots d greus suspirs gitaua a deu/e al predit Rey en pere que del greu captiuatge e oppressio en que era abandonada la de gues preseruar / e delliurar com lo Rey en pere axicom aq̄ll a qs pertany japer dret atinea/e succes sio hagues fer socors/e refugi sin gular e lo Rey en pere entesa la de solacio e miseria dels Sicilians / e entesa encara la denegacio hauia feta lo pare sanct als seus Ambaxadors sobre la ajuda/e perdo que ell li demanaua axicom dessus es contengut gira lo propposit que tenia cō tra moros/e mudal en socors/y aju da dels plors/e dels lachrimes/ e dolors que los Sicilians gitauen a grament/e sofferien / e decontinent mana als missatgers que sen tornassen al Rey Carles/ans cōtra aq̄ll se rebellassen axicom a occupador injust de llur Terra perço com ell hi seria deu volent molt prest e encontinent los missatgers ab gran goig a llur terra sen tornaren e cō tra lo Rey Carles se reballaren p la qual Rebellio lo Rey Carles qui gran potencia de homens a cauall e a peu hauia apellats contra pallio loco Emperador de Constantinob le qui ab ajuda dels Genoueses ha uia fora gitat del imperi Baldui gē dredel Rey Carles ab aq̄ll mateix poder assetia la ciutat de Mecina e lo Rey en pere hauēt pietat dels Sicilians partide Alcoy l ab tot son hostol don hagueren gran goig los moros qui jas tenien per perduts e arriba en la ciutat de Palerm dō hagueren gran goig los Sicilians y entre les altres honors que li fa erē fovna assenyalada que del gr au dela mar hon arriba fins ala ciutat e per les carreres d la ciutat tot hō anaua sobre draps dor/e de seda e lo rey en pere apres cuytadament vengue ala ciutat de Mecina hon fo rebut ab gran goig / e cōtentacio

Del ambaxadors de sicila al rey de arago.

Cpm lo rey en pere lexa lo propposit tenia contra e gral cūtra lo rey Carles.

que major esser no podia es veritat que ans de anar hi ell foren trameses ala ciutat de Mecina molts cõbatents p ajudara deffendre aqlla dels combatens. E lo rey charles sabent que lo rey en Pere era entrat en Mecina: e quel hauien rebut per Senyor en continent se leua del siti per recullir se en mar: e fugir al poder del Rey en pere y ẽ tretant ques recullia lo rey en pere a manera de lamp ferien la ressaga dels enemichs per la qual ferida molts dels fugints moriren: e molts vexells ab forniments de vituales qui ab temps no poguerẽ esser reculits prengueren e vençut lo Rey Carles e del regne foragitat lo vencedor Rey ensenyoris ol regne d Sicilia: e axi a cauallers cõ a vniuersitats e singulars persones del predit Regne llurs priuilegis e libertats confirma: e feu molt de be a la gent menuda: y encontinent trames a dir ala Reyna de Arago dona constança muller sua que ab sos fills vengues al predit regne a la qual fon feta gran honor cõ a llur senyora: e reyna: e la predita reyna era filla de manfre Rey de Sicilia lo qual lo predit Rey Carles mata e ocupa lo Regne: e los fills dels predits Rey en Pere: e Reyne Constança eren apellats: lo primer Alfonsor: e laltre Jaume: e laltre frederich: e laltre Pere e segõs deius son pus largamẽt designats estant lo Rey Carles axi en Calabria ab gran dolr: e deshonor sua: e dels se? rencara alli tractaua molts tractaments contra lo predit rey en pere vencedor per que aquest valeros rey en pere volent ell de tota Calabria erradicar: e remoure e tot home quil reclamas tremes hi molta gent de cauall: e de peu la qual era tal que no temia fret ni calor ne de portar armes contínua ment ne se anuiauen: e conquistarẽ gran partida de calabria: e moltes batalles que hagueren ablo Rey Carles venceren entre les altres vna molt gran hon morí lo comte de Lenço germa del Rey de frances y estant axi apres molt rapta-ments per lo hun Rey ab laltre fets per la rabo dessus expressada fo fermat e finit per cascuna deles parts ab sacrament: e seguretats fetes entre ells en poder del Rey de anglaterra apellat eduart que ab dosos los predits Reys cascu ab cent homens a cauall Cauallers se haguessen a combatre en semps e aquell qui obtidria en la batalla o haguera victoria del altre que hagues soltament sens neguna cõtradictio lo regue de Sicilia e no res menys que per negun temps nos anomenas Rey e aço fon assignat cert dia en lo loch de Bordeu dela senyoria del rey de Anglaterra: ỏ les quals coses fetes entre aquestos dos Reys sobre la predita batalla foren fetes chartes y entre les altres aquelles quitracten. xij. persones eletes ço és. vj. de cascuna pt los quals daren la forma: e loch e temps del camp de batalla: e dela promesa: e obligacio que la vna pt a laltre fa de comparer: e entrar en lo predit camp de batalla ab segells pendents les quals cartes en sa propria figura se troben huy en dia recondides en lo real Archiu ỏ Barcelona les quals yo pere Miquel Carbonell componedor dela present historia he vistes tengudes: e legides e sõ aquestes cartes inserres en aquesta historia de uall hon se parla del obit daquest rey en pere e totes aquestes coses fetes lo rey ẽ pere feu aparellar grã nauiu del qual fo Almirall hun noble Ba

Del sagramẽt y segu-retats fetes entre lo rei en pere y lo rey carles p lo camp de batal la quas donarẽ.

Roger de loria Almiral dela armada nauas del rey de arago.

ro e valent natural de Sicilia apellat Roger de loria lo qual sera criat en cort del Rey en Pere lonch temps hauia per tal quel Regne d Sicilia fos pus segurament preseruat de poder dels enemichs e aps secretament tornassen en Catalunya ab gran victoria e honor e lo rey en pere estant en Catalunya lo dia dla batalla se acosta: e negu aparallament no feu de anar hi en aquella per que lo camp hon se deuien ferles batalles era fort inconuenient: e sospitos a ell per moltes rahons. E entre les altres per la traicio pactada contra lo predit Rey en pere car lo rey carles mudat d proposit d no exir en lo cap d batalla e tracta ensemps ab lo Rey de frança que tolgues sen la vida al rey de Arago quant entrar ia en lo camp: e per ço lo Rey de França son nebot: y ell vengueren a Bordeu no ab sent caualls com era empres: mas ab viij. mil homens darmes als quals encontinent lo Rey Eduarde Angleterra liura a tot llur comendament la ciutat de Bordeu e lo dit Carles feu ordenar lo camp apres la sua posada en tal forma que de aquell loch ell podia entrar: e ferir en lo camp a tot son auentatge: e aço contra rabo e justicia: e juy de caualleria: e dels pactes conuenguts entre ells e vn caualler d Agres seneschal del Rey de Angleterra Baro de gran valor al qual lo Rey en Pere enuers Tolosa en lo parlament del rey de frança dona Sis caualls coneges aquesta malicia e traycio contra lo rey de Arago tractada e aço mateix entenent: e duart Rey de Angleterra manat auia a ell que ho lexas fer aquella batalla per correr molt cuytat certifica al Rey de Arago que no podia tenir lo camp segur pregant lo que no vengues ala batalla car siu feya seria li gran perill lauors lo Rey en Pere quasi feu semblant d postposar aquell fet. E per aço la part contraria se pensa que per pahor sen estigues de combatres ab ell e quant lo dia dela batalla assignat se apropinquas lo predit Rey molt secretament a semblança de mercader siterç caualcant cuytadament vengue al predit loch ço es en Bordeu hon se deuien fer les batalles: e sou hi en lo dia adiat de la batalla lo qual era lo primer dia de Juny del any. M.cc.lxxxiij. encontinent lo Rey en Pere armat molt marauellosament isque com si degues entrar en batalla estigne aparellat: en lo camp hon fonch lo seneschal de bordeu: e molta daltre gent del dit loch: e dix altament: en seneschal yo so lo Rey en Pere de Arago qui vench a comparer al dia dela batalla deuant vos o deuant aquell quins deuia tenir lo camp segur de part del Rey d Anglaterra e vos podets lons tenir segur. E lo dit Seneschal respos: yo no us puch tenir lo camp segur: ne lo Rey de Anglaterra si present sos pus no hic es laltra part ans vos man de part del Rey de Anglaterra que ā continent me isca ts del camp e da ço lo rey ē perer cēq̄ ie sser feta carta publica e aps lo rey broca sō caual cō a valēt caualler p lo camp engir y entorn cridant altament: es aqui lo Rey Carles o home p ell yo so lo Rey de Arago apellat de fer: e complir tot ço ques conue al juy dela batalla. E aquestes peraules e altres per ratificar son dret dix moltes: e diuerses vegades: requirint lo notari alli era que de aql les coses: e dela comparacio sua: e dela fadiga: e contumacia del Rey Carles li degues fer carta: o car-

Les paraules dites al seneschal p lo rey en pere.

tes publiques a memoria perdura
ble y encontinent partis daqui e a
jornades tirades de nit e de dia vē
gue sen en sa terra ab gran goig e
honor y entretant que lo Rey en
pere en les coses dessus dites ente
nia en Roger de loria qui en Sici-
lia era romas ab los fills del Rey ē
pere vēgue deuant Napols ab gale
res armades per deshonor e dam
natge fer als enemichs del Rey ē
pere estant lo pdit Roger deuant
Napols ab los seu hostol Carles pri
cep de Salern primogenit de Car-
les Rey qui fonch de Sicilia ab
molts nobles cauallers e altra gēt
triada la mellor en armes de Na-
pols mes se en les sues galeres per
anar cōtra lo predit Carles ab les
sues Galeres se acosta al dit Ro-
ger e gran batalla entre cascuna
part hagud a lo predit Roger ob-
tengue palma de gran victoria e
pres lo predit Carles ab totes les
galeres sues e neguna persona no
escapa e ab grā goig e alegria ame
nales sen en la illa d Sicilia e liura
lo predit Carles ab los altres Ba
rons seus al infant en Jaume fill dl
Rey en pere de la qual cosa lo rey
en pere hague molt grā goig e pa-
gament e tota la sua terra a xima-
teix com bo saberen. E apres dal-
gun temps per la denegacio dl cas-
tell de Albarrazi que li feu Joan
munyoch Baro del Regne de cas
tella e per moltes altres iniuries
quel predit Joan Munyos feu al
senyor Rey e ales sues gents lo
predit Rey en pere assitia lo pre-
dit Castell dalbarrazi e mentre qs
tenia lo predit siti lo Rey de frāça
e de Castella li tremeteren mena-
ces ab peraules cubertes que del
predit siti se leuas mas lo pdit rey
per menaces de negu ne en altra
maner a nos volgue leuar del pdit
siti entro que aquell hague pres.
Estant lo Rey en pere en lo pre-
dit siti sabe que Carles Rey de hie
rusalem e de Sicilia era mort e no
ho volgue reuelar a negu mas dix
que vn dels mellors cauallers del
mon era mort. E apres daço lo rey
de frança trames lo Condestable ō
Senestara Seneschal de Tolosa ab
don Joan nuns de la Ara qui pre
nien Arago e lo rey en pere anas
sen vers Teraçōa per donar la ba
talla e nols aconseguis e aquells a
naren sen per Nauarra per ço com
lo Rey de nauarra ajudaua al rey
de frança y entra per Arago per
valldossella e cremaren vll e fille
rat e hauia vna Torra ē vll la qual
tenia ximen dartieda e no era de
grā fortalesa pero lo dit ximen dar
tieda deffenia la molt be que no la
volia retre e meteren sobre pitges
o pals e lançaren la meytat dela
torra y en laltra meytat romas Al
cayde e tenia que manjar e amaua
mes morir com a bo que no la vol
gue retra e abscales pujaren en la
partida queromasa hiera e lo pre
dit ximen dar tieda a aquells qui
hi pujauen com altra cosa no ls po
gues tirar los tira la capellina e
totes les armes que tenia e feria
aquells qui pujauen e no l volie ma
tar per ço com lo cap lur manaua
que tan bo e leal Caualler no duia
morir e prengueren en aquell e por
taren lo en frança e a temps fo solt
e no gosaua tornar ē Arago ō ver
gonya hauia com la Torra hauia
perduda e lo Rey en pere ximate
ix hauia vergonya cō no li hauia
pogut socorrer. E ōstruits aquests
dos lochs ab fauor de alguns ca-
uallers de aquella comarca qui e
ren parents dels de Saraça de Na
narra entraren per la vall de Vin
tano e anaren tro al Vaylo e Ar

Roger de loria cō pre carles primo genit de Carles o lim rey de Sicilia ab totes les sues galeres

Del siti del Cas tell dl ba trazi.

Del rey de franса qui pre nia Ara go.

Vall de pintano de nauarra es ē trada p los fran cesos q̄ entraren a correr Arago : faeren illi molt de mal.

bues: e cremaren los dela part de-
la vall de Arago: e entra a verdu:
e cremaren lo mercat e prenguerē
Saluaterra: e feren hi vn bell ca-
stell: qui encara huy en dia sta en
peus molt fort: e aquell tengueren
los franceſos entro que fo feta la
pau: e tenie el per lo rey de França
en Bertran dela Illa. E en aquest
temps stant axi lo rey en Pere en
grā treball vn caualler appellat en
Pere martines de bolea/ volēt ser
uir al reye al regne dix al reye en pe
re que li donas lettres de creença
per lo rey de castella qui faē aiuda
al rey de frāça se apparellaua per
entrar en arago e lauors: los frāce
ſos entrauē ja per Catalunya: e ab
ſes lettres anassen al rey de Caſte
lla: e reconta li cō era vengut a ell
per ço lo rey de Arago li volia do
nar Calathaiu e ſes pertinēties: e
no faes donar guerra contra ell.
E lo rey de castella dix li que li pla
hia e lo Martines en continent de
licentia del rey de Caſtella per por
tar la bona noua ſen torna vers lo
rey en pere qui era a Hyrona con
tra los frāceſes: e dix que ara no
dubtas del rey de Caſtella aço li de-
ya per que non hagues deſpler ſi lo
pacte li hagues exprimit que auia
fet ab lo rey de Caſtella. E paſſat
vn mes que lo rey en Pere hauia
haguda victoria dels franceſos lo
Calat n. rey de Caſtella tremes al Rey en
Pere: que li donas Calataiu: e ſes
pertinenties axi com li hauia pro-
mes: ſino que faria guerra contra
ell. E daço ſo molt marauellat lo
rey e fo appellar don Pero Marti
nez de Bolea: loqual li comptat la
veritat e dix que ell ien iria tantoſt
al rey de Caſtella. E com liſo de-
uant dix li. Yo ſenyor ſo vengut de
uant vos per manifeſtar: que del
queus prometi per lo rey de Ara-
go nunqua lo rey ne ha ſabut re-
ſins ha rebut voſtres lettres: mas
yo com a vaſſall e natural ſeu pro-
metti aço: per que no perdes lo re-
gne. E lo rey de Caſtella dix li. E
tu juraras aço eſſer axi: e repos que
hoc: e que ſies dell ço que li plā-
gues. E lo Rey de Caſtella cone-
rent la bondat hauia feta per lo rey
de Arago no perdes la terra ſeu li
merce/ e dix li. Anas vos en mala
hora que a voſtre tractament ha-
uē perdut lo regne de Arago.
CAximateix en aquest temps Ro-
derich Vizcarra Caualler/ e capi
ta del regne de Murcia per lo Rey
en Pere vent que lo Rey ſon ſe-
nyor de totes partides ſtaua en
gran preſſa ſi dix. Senyor dats me
letres de creença per lo rey de Gra
nada/ ſi poze ſer algun tractament
ab ell. E dona lin/ e penſa com mils
poria ſeruir a ſon Senyor al perill/
en que eſtaua/ e anassen al Rey de
Granada. E donades les lettres
dix li/ com ſon Senyor lo Rey de
Arago lo hauia tremes a ell per rō-
pre la treua que hauien/ e per deſa-
ñar lo. E lo Rey de Granada ha
gut acort/ dix lo mal qui ara es en
tre los Reys Chriſtians no ha-
ia a venir ſobre mi. Prech te que
a caps ab lo Rey de Arago/ que
ni alarch la treua per altres cinch
Anys. Axi com la hauem/ e dar li
de ſou a quatracents Homens/ a
Caual per hun Any. E fare a tu
be e merce. E Rodrigo Vizcar-
ra promes li de ſer ho. E lo Rey
de Granada paga li encontinent lo
ſou e loqui ell le hauia promes lo dit
Rodrigo Vizcarra ab aquest ſou
con molta alegria ſen parti del rey
de granada e molt alegre ſen torna
al rey en Pere e recōpta li tot com
era ſtat: de que lo rey ne prez gran
alegria. E mes que cō veya la gran

li

ela mar
e del rey
de Caſt.

alegria: e mes com veya que ab tã grã amor e fidelitat ſos vaſſalls pug nauen: e traballauẽ en ſõ ſeruey e honor: e p ço ſi be ho hauia molt meſter p ſtar en tãta guerra: e pſſura: dona li lo ſõ q̃ li portaua ỏl rey ỏ Granada: e encara li atorga tot ço q̃ ỏmanaua. E ſetes totes aq̃ſtes coſes lo rey en pere req̃rí lo rey en jacme ỏ mallorq̃s ſõ germa q̃ p vigor ỏl omẽatge ab lo q̃l era tẽgut e ſtret p rabo ỏles tres q̃tenia en feu p ell ỏgues hauer viſtes ab ell p ço cõ lo rey ỏ frãça faea grã appellamẽt cõtra ell. E les q̃ls req̃ſtes lo rey en jacme ỏ mallorq̃s no volch obeir: p la q̃l coſa lo rey en pere vẽch a ppẽya e aps lo rey en jãc ỏ mallorq̃s e ſa muller e ſos fills: e en malrich vezcõte ỏ narbona e tots ſos cõſellers. E lo rey en jãc no volgue ſtar ps: e p vna clauaguera o alballoq̃s ẽ lo caſtell ỏppẽya q̃ lauors no era obrat ne acabat axicõ huy en dia es en tãgrã fortitud q̃ es fet inexpugnable: car ſino p fã pẽdre los enemics aq̃ls no porie: fugi eſcapa a grã ỏſonor ſua. E encõtinẽt lo rey en pere ſẽ mena la reyna ỏ mallorq̃s e ſos fills e los altres pſos. E q̃nt ſo a figueres liura la dita reyna a algũs barõs ỏ cata lũya q̃ erẽ ỏl linatge ỏl a dtã reyna: e los fills e los altres ab ſi pſos los ſẽ mena a barcelona: mas vn caualĺr appll'at vilar e xellat ỏles ptides de carcaſſõa lo q̃l auia ſtat p molt tẽps en catalũya a magada mẽt furta los fills ỏl rey ỏ mallorq̃s: e amena ls al rey llur pare: empo los altres pſos ans q̃ ſq̃ſſen ỏla pſo: e hagueré arẽ bre: e era la donch's cõte ỏ empories ponç huc eſo ab grã amiſtad ab aq̃ſt rey en pere el ſeruiẽ totes ſes neceſſitats. E aq̃ſt cõte ha guerra ab ẽpõç guillerm de torroella fill de dõ bñt de ſancta eugenia ab lo q̃l guerreia lõgamẽt p lo feu del caſtell de torro ella q̃l inegaua: e cõ en põç guillerm li volgues furtar e tolre lo caſtell ab molta gẽt de torroella en la q̃l deſcõſita mori lo pdit põç guiller m dix vn dia q̃ ab lo pũy ſẽ daria p les barres del dit cõte. E aq̃ſt cõte de empories ſo deuet chriſtia e ſemp ẽtenia e ſtudiau a en les diuinals ſcritures e en la ſua ſi deſpullas ỏl cõtat e mettes en lor de dels menors: e lexa lo cõtat a ſõ fill huguet: car axi erẽ appellats en aq̃ſt tẽps huguet: e huc: e ara en lo tẽps q̃ yo pdit archiuer ſas la pſent hyſtoria ſõ appll'ts hugo. E lo q̃l huguet ſe leua contra lo rey é pere: e ab ell guerreia p lo feu de torroella p q̃ lo pdit cõte vna vegada deſtrohi e derroqua la vila de figueres: e lo palau de aq̃lla lo qual hauia fet lo rey en pere: lo q̃l per aq̃ſta rabo ajuſta moltes gẽts cõtra lo pdit cõte en la ciutat de Gyrona e ab conſell de alguns Barons mes ell e ſa terra ſoltamẽt en poder del rey en pere clamãt li merce humilment. E lo rey en pere tengue l pres p algũs dies: e volgue e mana q̃ hagues a tornar en cõdret la dtã vila: e tot quãt hagues hagut q̃ tot ho hagues a retre: e q̃ tornas lo palau axicõ dabans era: e q̃ perſonalment hi hagues portar tots jorns pedra e morter a la obra: eq̃ enderrocas los murs de caſtello: e lo caſtell de Carmenço. E per tal cõ lo rey en Pere hague anar a Valentia per ço com los moros li rebellauen la terra lexa lo predit conte en Barcelona: e apres lo dona a manleuta que dins. xxx. dies ell hagues a tornar en poder ſeu. Ara lexẽ ſtar lo ſet del comte de Empories: e tornẽa parlar del ſet del regne de Sicilia. En lo qual per lo bon dret que lo rey en Pere comes deſſus ſcrit hi auia: e per altres moltes rahõs ſo deſpullat lo rey Charles de aq̃ll:

Dela preſa dl rey ẽ iaume de mallorques muller e fills.

seguis q̃ no contrastant aq̃st bon rey
oret q̃ lo rey de Arago hi tenia p lo
sanct pare papa Martí. iiij. natural
de ffrãça en plẽ cõsistori: no appellat
lo rey en pere: priuãt lo dels regnes
e terres e honors sues. Posant vet
en totes les terres sues: e daltre pt
dona pdo a pena e a culpa a tot chri
stia q̃ fos cõtra lo rey en Pere: e ses
terrs: ne ajuda ne fauor li donas. E
aq̃st perdo dona special mẽt al rey d
ffrãça/e inuesti Charles cõte de ve
loys fill del rey de frãça d tots los re
gnes e terres del rey d Arago. Dela
q̃l sẽtẽcia e inuestitura cõsta p carta publica recõdida ẽ lo real archiu de Barcelona: e yo Archiuer q cõpõch la pr̃sent hystoria he vist e legit aq̃lla. E aq̃la ps lo dit papa martire uoca e torna tot lo q̃ hauia fet cõtra lo dit rey en pere al pmer stat e hage goi/resta só amic absolẽt lo dela excõ minicatõ q̃ hauia feta cõtra ell. E es ver. q̃ ans daq̃sta reuocatio e absolo epmulgada la sẽtẽcia e feta la inuestitura lo pdit charles pr̃titula es feu appellar rey d Arago: e mezcla les sues armes d ffrãça ab les d Arago/ axi ppriamẽt cõsi ẽ plena e acabada possessio fos dels regnes del rey en pere. E fo hi ordenat a donar les dites indulgẽties e pdons vn cardenal legat del pare sanct appllat Carlet: e p lo pdo dessus dit tãta gẽt se ajusta cõ tra lo rey en pere: q̃ tota la terra hague grã pahor. E lo rey de frãça ab dos fills: ço es a saber phelip primo genit: e charles d veloys dessus nomenat: e ab. xx. homes d cauall/e ab infinida gẽt d peu: e ab lo pdit legat del papa vench appenyiã p entrar: e conq̃star la terra del rey ẽ pere. A les q̃ls gẽts stranyes/lo rey en Jacme d mallorq̃s germa del rey en pere dona fauor e ajuda cõtra la couinẽça q̃ hauia feta ab sõ sẽyor lo rey en pere germa seu. E cydes los rumors: e ta

Perdo a penay a culpa cõtra lo rei d arago

Del rey de franssa venit ab gran poder ap penya e dalli cor regue e destruí la terra fins a girõa assetiãt aquella

bustols: e fere dats dels gẽts sens nõbre q̃ en la vila d ppenya se erẽ ajustades p la rahó dessª dita lo rey en pere ab aq̃ll poch poder q̃ auia vẽgue sen al coll d paniçars: e aq̃ ell se atẽda p cõtrastar al rey de frãça: e a tot sõ poder. Estãt lo rey en pere en lo coll d paniçars lo rey d frãça ab tota la sua gẽt se pti d ppenya: e vẽgue sen a la ciutat de helna: e aq̃lla cõbate fortmẽt e d strenta: e finalment ab grã treball aq̃lla ps: e tots q̃nts dintre erẽ feu morir a mala mort: e be es ver loq̃ es scrit dels frãcesos: q̃ sunt feroces natura ac superbi volẽt dir q̃ sunt d natura ferosses superbos. Es veritat q̃ les gẽts del rey en pere molts dãnatges e moltes picades los donauẽ de mẽtre q̃ les gẽts cõtraries erẽ en Rossello/e p pahor q̃ hauiẽ del rey en Pere q̃ stava attẽ dat en lo coll d paniçars conẽgueles a passar p la vall d banyuls. E atteneu cõ comẽçarẽ bellurs affers q̃ totes q̃ntes esglesies trobauẽ totes les robauẽ/e d strouien/e daltres greus crims comettien e feyen per los quals e per lo deseretament q̃ de mauauẽ injustament sofferiẽ greu passio/e pena/e tribulatio segõs q̃ dius es cõtegut. E q̃nt lo rey en pere sabe q̃ los frãcesos passauẽ p la vall d banyuls dolẽt/e d spagat pti del coll d peniçars e vẽgueseẽ a peralada/e ab cõsell dẽ dalmau vez cõte d rochaberti/ e dals tres richs homes seus feu exir los habitãtes d peralada: e aps la feu cremar e enderoçar p tal cõ nos podia offendre e al poder grã dels frãcesos e fet aço vẽgue sen a castillo d Empories hõ hauia lexats molts caualls seus. E stãt lo rey en pere en la vila d castello d empories los frãcesos se acostarẽt en tãt q̃ forẽ en lo cõtat de pories e la uors tots los nobles e cauallers e la gẽt mẽuda del cõtat obeirẽ al poder del rey d frã. e lo rey en pere sabẽt

Com lo cõtat de Empories obei al rey de frãca, la qua: ẽra en la vila de Castello d empories.

aço partis da q̃ ab tota sa cauall'ia/ e vench sen a tenir frõtera a Gyro na: e dieu se q̃ acautela lo cõtat de Empories obei al rey d frãça p tal q̃ am a gada mẽt donassẽ damnatge a ell: e a ses gẽts axi cõ faerẽ. Car per cascũ loch hon los frãceses stauen grã infinitat ne matarẽ. E en con tinẽt lo rey d frãça entra en la vila d castello Empories: e cõfirmals tots priuilegis q̃ hagues sẽ d frãça: e tots llurs bons custums per tãt cõ frã camẽt se erẽ retuts. E en cara los frãceses correguerẽ entro ales portes d Bisulso: mas aq̃ nõ poguerẽ entrar p ço cõ lo p̃dit loch era be sta blit: e tota la frõtera d aq̃ll: de molt bõ bataller axi d cauall cõ d peu: e mẽtre aq̃stes coses se faen vẽch grã accorrimẽt als frãceses d cõplimẽt de viãdes: e daltres coses ab grã na uili d molts galers: e daltres vexells diuerses q̃ era arribat a la marina d Roses sens lo q̃l accorrimẽt no po guerẽ llur volũtat cõplir. E lo rey en Pere veẽt aço feu exir tots los homẽs d Gyrona saluats aq̃lls q̃ erẽ necessaris en defensio d la ciutat e p̃ga charamẽt lo noble en Ramõ folch vezcõte d Cardona q̃ ab aq̃lls caualleros ell defenes aq̃lla ciutat cõ tra la cruel e maluada gẽt q̃ li venia dessus. La q̃l cosa lo noble en ramõ folch axicõ a vertader: e leal vassall fen: e cõplí'e p̃s ab sí lo noble en Ra mõ d Anglesola: e Guillerm d Josa: e Arnau d cabrera molt valerosos: e expts en armes: E mes se en la p̃/ dita stablida. E p tal q̃ ajudar nos po gues lo rey en Pere d les forces: e lochs q̃ arriba d la mar erẽ d Roses a Barcelona los frãceses tots los derrocarẽ: e cremarẽ. E cõ algũs Galeres del rey de frãça anassen escãpades per la mar per ser mal: e dan a les gẽts del rey en pere vẽch en Ramõ Marq̃t ciutada de Bar celona Almirall de .xij. Galeres al port de formigues hon erẽ .xxx. ga leres dels frãceses: e dona tã abrí uadamẽt batalla ab les sues q̃cõ dit es er en .xij. galeres q̃ finalmẽt totes les d barata: e pres: e mori grã mul titut de frãceses: e totes ab sí les mena a Barcelona: e negũa p̃sona nõ escapa. E a cap de algũs dies en Roger de lloria q̃ ab nauili d galeres era vẽgut de Sicilia fresca mẽt vẽch a Roses hõ tot lo nauili del rey de frãça era: e axi cõ a valent e esprt ba tallador vel entmẽt e esprt ab les sues galeres feri en lo host al dels frances sos. E finalment morts e cõsumats molts dels frãceses los q̃ restarẽ vius p̃s los a tot lo host al Roger de lloria sen mena a Barcelona: ab grã victo ria e honor: e lo bi p̃s lo almiral del p̃dit host appellat Guillerm de le bia: lo q̃l se reme p gran q̃ntitat de moneda. E per aq̃sta tã grã victoria los frãceses romagueren molt trists en faer en grã dolor: empo nos volgue ren star p aço q̃ cõtinuar llur mal p posit. Apres de aço lo rey de frãça vẽ gut a gyrona assitia aq̃lla a la redor. E era tãta la multitut dela gẽt q̃ ab si amenaq̃ tota la enuirõa en la vigi lia de sanct Pere: e tota la nit: e tot la mati: e tot lo dia cõbatela ciutat fortiment. Mas los de dintre appe llaren en tal manera los de fora q̃ aps no si acostaren de bon cor. E p lo gran pdoq̃ lo par e sanct hauia do nat sobre aço tãta d gẽt hi vẽgue q̃ a dos o tres dies forẽ doblats. Veritat es q̃ stãt la ciutat axi assetiada los frã ceses no donãt reuerentia a deu ne a als seus sãcts lo cors d sanct Narcisq̃ per reliq̃es ab grã star a en la esglesia de sanct phelix mutillarẽ e d'struire: e totes les altres reliquies daqui e deles altres eglesies lançaren: e vil ment consumaren. E lo rey en Pe re ab los enginyosos tract: mẽts ab

Cõ Roger de lo ria pres tot lo ho stol dels frãceses

Del ẽder ro. e cre mamẽt d rotes ls forces, e lochs de la mari na co es de Roses fis a bar celona.

aguayts: e en altra manera tāts ne mata q̄ ōl coll de paniçars entro a Byzona no trobaren sino homens morts: e tots dies los ōla ciutat exiē los apalatis amagadamēt: e pales sa matauē ne sens cōpte. E cōtinuamēt los tolien caualles: e altres coses a fastig: e pesar llur. E lo rey en Pere tots dies feria en la host ades daça ades dalla: mas tāta era la multitut ōla gēt strāya q̄ just sia ne sens nombre ne mataſi ē molts: a males penes se apparia vna vegada ses duench/ q̄ cō grā multitut de frāceſos fossen anats vers Banyoles p cozrer: e destroir la fra lo rey en Pere ab aq̄lla cōpanyia que tenia en los frāceſos: e era tā gra la multitut ōls frāceſos q̄ aq̄ cuyda esser ōl barata: e vēçut lo rey en Pere q̄ apenes ho pogch reuenir. Mas lo poder ō deu q̄ null tēps falli a rey ō Arago: ne fallira segōs en libres: e cozonigs: e hiſtozies escrit: li ajuda el preterua ō esser vençut. Mozirē hi. xij. pſones: e dela altra part moltes: e aq̄sta vēço se cuyda es duenir p tal cō la ſua gēt no era be appellada p la q̄l cosa lin fugiē t molts. E fo fama en la host q̄ lo rey ō Arago era stat mozt en la batalla damūt scrita p q̄ la gēt ōla stablida ō Byzona hague pahoz molt grā. Mas ēcōtinēt saberē la veritat ō q̄ haguerē grāplere goig. Āps algūs dies nre sēnyoz deu volēt punir lo rey ō frāça e ses gēts ōles cruelta ts q̄ fetes hauiē cōtra ell: e los sancts e veniar lo rey ō Arago ōls tozts: e injuries axi fetes enuials maladi ctio ō Moſgs: exiuts ōl cozs ō sanct Marcis recōdit en la esglesia ō sanct Feliu ōla dita ciutat ō Byzona. E daq̄stes moſques se pot dir esser vn grā miracle: e vna ōles maladictiōs ō Pharao: e erē dites Moſgs de tal āgura e coloz q̄ ōla vna pt erē blaues: e ōla altra verdes: e en cascūa pt se demōstrana vermellura. E erē axi verinoſes q̄ tātost q̄ caual: o altra bestia tocauē encōtinent mozie mettien se p los narils: e p les orelles ōla gent: e ōles besties q̄ null tēps nō exiē entro q̄ eren morts: ōla q̄l plaga tāta mozalitat se mes en la dita host q̄ tozna a fozt poch nombre ō gent. E no tāsolament Cōtes e altres Barons hi mozirē: hoc en cara lo rey de frāça ne pres febra molt grā/ e fo grauement malalt. E stāt axi en la ciutat hauia grā fretura ō viādes/ e malaltia fozt grā. Car ētre la pudoz q̄ aq̄ls ōla stablida venia ola mozaldat ōls frāceſos e ōla fretura grā q̄ soferiē grā mozaldat se croſq̄. Pder q̄ ab volūtat/ e cōsentimēt del rey en Pere lo pdit Ramō Torch tracta pau ab los frāceſos q̄ les liuraria la ciutat/ ab q̄ls leras anarlam e elegurs ab tot ço q̄ sen pogues lē portar. E axi fo set/ los ōla stablida exirē dela ciutat/ ab tot ço q̄ portar sen volguerē/ e liurarē aq̄lla als frāceſos en la vigilia ō sctā Maria de setēbre. E pſa la ciutat de Byzona la maladictio ōles Moſgs cō mes ana mes cr exia en los frāceſos. E per aq̄sta plaga: e p gra fam q̄ soferie de pa e vi: e daltres viādes: e per grā mozaldat q̄ enells era lo rey de frāça ne les sues gents no podien soferir aqui mes star per ço cōde negu na part nols gosaua venir negu na viāda per pahoz del rey de Arago: e deles sues gēts qui diligētmēt no aspiauen. E dolēts e vencuts plozosament començarē a partir daqui. E lo rey en pere q̄ nols era Luny ades ades: e fozt menut feria en ells e mataue tants q̄ marauella era. E lo rey ō frança p la grā malaltia sua no podia anar caualcant: e hauien lo pozar en son lit: e mētre q̄los frāceſos erenen lo comtat ō Empories q̄ sen tornauen lo comte ō Em-

Com lo poder de deu nun quā falli ne fallira a Rey de Arago.

Dels Moſgs Vermoſes q̄ tremes nostre Seſior deu cōtra los frāceſos en aiuda al rey de Arago, exurisdors de sāct Nacis.

Tractador de Pau Ramon fol ch vez canonge de Cardona.

Del tol. re de vituales ā la frances fos stāts en Empories p los del Rey de Arago.

Aci mo ri lo rey de Fráca ab molts daltres

Nota dels Aragōesos.

porties ab en Roger de Lloria: e ab locomte de pallars: e ab en Ramō folch: e altres caualliers suāçarē se per altre cami: e véguerē sen al monastir dela vila ó Roses hon era tot lo pertret de viādes: e daltres coses: e grā multitud de frāceses: e lo prelat monastir: e vila ab tot lo pertret prenguerē e mataren grā infinitat de gents. E métre q lo rey de frāça ab la host marrida partiē del dit cōtat de Empuries los del rey de Aragō: q de si mateix hauiē fetes diuerses parts los vns feriē en la dauētera: e los altres en la reçaga: e los altres en cascuns dels costats dela host: axi los mesqns no sabien aqlpart se acorreguessen. Aquell dia ab grās dolors: e ab grans plors venguerē a la jonqra: e baiau per cert q tants dels frāceses ne moriré q nengū home no podia anar sino sobre gēt morta. E q volgues pēdre joyes en diuerses maneres ho podia fer a tot son pler. E passant aqsta nit los frāceses en loloch dela jonqra lo vēcedor rey en Pere hague acord ab los caualliers q pus los frāceses erē tornats qsi a no res: y erē en la deserida de la terra: en tenia calcadament a ferir en los frāceses: e tota la nit el seu son appellament com mellor pogue per cōbatres lo prop dia seguēt q lo mati ab los frāceses. E com fo dia clar los frāceses partiren dela jonqra: e passant lo coll de panicars lo rey ó Arago los sodetras: e vigorosament: e baroniuol ferí en los frāceses. E aqst ferimēt del rey de Arago dura entro q hagueré dauallat locors de peniçars: e foren en dret mō tesquiu: certes nos poria hom albirar la mortaldat qen aqsta hora fo feta dels frāceses lo rey en Pere aplegā ses cōpanyes: e regōech los: e troba q nengū home dels seus noy hauia pres mal ni dā sino q erē tots cansats ol treball q hauié sufert en aqll dia los frāceses q romasos erē nafrats e vēcuts ab grans plors: e ol honor tegueré llur cami en vers Perpinyā. E qnt fo aq lo rey ó frāça ab molts daltres mori. E a albir ó tot hom: e segōs q aps se sabe ó tota aqsta gēt maluada nō torna ē llur terra la vintena part. E jatsia q dla gēt frācesa poca sen tornas en llur terra: e encara molt meyns ne forē escapats si los Aragonesos haguessē ajudat a llur seyor lo rey en pere. Car p moltes reqstes q aqst rey en Pere faes als barons: e caualliers: e cōmunitat ó Arago: ans q los frāceses entrassē e dānificassē la terra de ajudar li cōtra los frāceses: no ho volgueré fer allegāt: q pus lo rey en Pere los trēcaua puilegis: e libertats llurs a ximateix li volié trēcar ço a q li erē tēguts ne strets. E en la fi ó cascū p test q los Aragonesos fayē a llur seyor lo rey en Pere sobre aço p testauē: e debié q si no los serua na llurs priuilegis: e libertats q elegiriē altre senyor. Mas lo valēt rey p lo fort cor q hauia nos volch inclinar lauors a puar llurs libertats: ne a ximateix los Aragōesos no volgueré ajudar a llur seyor en tā grāne cessitat e sobre aço tots los richs homens nobles e caualliers: ciutats e viles de Arago en la ciutat de Caragoça ells se ajustaren: e per mantenir llurs furs e priuilegis: e libertats faeren vnio ço es q tots fossen vns: e vn cor cōtra llur senyor e tot hom qui vengues cōtra lurs furs: e llurs libertats. E aquesta fo la primera vnio que Aragōesos començaren per la qll cosa molts scādols e mals se seguiré: e no resmenys de sobeiren a lur senyor ala ōrreria altrament: e ab humilitat per no lesiar totalment la fidelitat prestada bo faeren los catalans segons

Vmo

Pelegrian altre rey y ser priuilegis de arago

han dit los antichs: y encara en a quest temps que la present hystoria se escriu ho dien los moderns: que com lo Rey ẽ pere se troba ari oppres per lo Rey de frança com dessus es scrit no podent se ajudar dels Aragoneses conuoca tots los catalans manant los sots la fidelitat a a ell pstada que tot home de edat e disposta portar armes vassall seu o stant en Catalunya lo seguis per anar defendre la terra contra los franceses e jatsia los Catalans en aquelles hores stiguessen mal contents del Rey en pere qui en temps passat per gran ira que tengue contra los catalans q̃ nol hauien volgut subuenir de vna gran quantitat de pecunia quils demanaua p lo passatge o host ol que faea contra lo rey Carles de Sicilia y encara per esser ell Rey tan absolut e fet asa guisa e per la sua suppzema juridditio crema totes les Constitutions priuilegis libertats y scriptures faents ari per los Barons nobles: e caualers com per les vniuersitats: e singulars persones del principat de catalunya empero p seruar lo juramẽt de fidelitat pstada a llur senyor tots comparagueren deuant la sua real persona seguint lo seu exercit tots armats ẽ aquesta forma ço es que portauẽ les lãces sens ferros e les beynes sens spases e puyals solament portauen ari los de peu com de caualls cuyraces e cerucelleres e altres armes ò fensiues: e lo rey en Pere com los vee ari venir desarmats demana als per quina causa anauen ari mal ateuiats a la guerra: e respõgueren tots vnits e ab grã humilitat senyor vos nos haueu cremat totes nostres libertats constitutions priuilegis e altres scriptures q̃ eren atorgats e fetes en nostra defensio e vtilitat e nosaltres per no rompre lo juramẽt de la fidelitat se guiam vos ari mal armats com stam e q̃ sapiã per dreper sones: e bens vos seguirem en tota part quens manareu e lo Rey en pere vehẽt la llur humilitat e obedientia mogut de pietat tornals tot lo q̃ ò manarẽ e hu entre les altres coses stãt lo pdit rey en Pere en la ciutat ò Barcelona p celebrar cortgéral als catalans la ciutat de barc. lo suplica fos merce sua ò atorgar apuar: e cõfirmar priuilegis atorgats a la pdita ciutat de barc. p los seus antecessors e les cõsuetuts antigues les q̃ls tenia la ciutat e aq̃lles scrites li donarẽ e la uoz: lo rey en pere ho feu axicó la ciutat lon hauia suplicat: e feu ho tot registrar ẽ son registre lo q̃l es recõdit en son real Archiu situat ẽ la ciutat de Barc. e sõ vulgarmẽt apellades los cals ò Barc. comẽçãts. Recognouerũt pceres Barcinone & antiq̃ sapiẽtes in jure e finẽ dat. barc. Tertio Idus ianuarij Anno domini millesimo Ducẽtesimo Octogesimo tertio. Y en aquesta maneralos catalans mitigaren la ira de llur Rey: e senyorie satisfaeren al deute de la fidelitat a ell pstada: e obtẽgueren ab humils suplications lo q̃ volguerẽ cõ son tẽgut ser los vassalls a llur senyor car la millor cosa q̃ podẽ hauer los vossalls cõ sõ verats p lur senyor sõ humils suplicaciõs les q̃ls sõ les millors armes q̃ lo vassall pot hauer p placar la ira ò son Rey e senyor e fer tornar les coses en be. E tornãt al fet ols frãsesos pos ò mot a mot loqs troba escriten la historia ò aq̃lls e sõ les paraules aq̃stes aps ol q̃ oss es scrit ol mãcamẽt ò ls Aragoneses all lur rey e senyor veus la vsanat e lo bay ol rey ò frãça te ò Carles quis faca appellar lo Rey de Arago

Lo cals de barcelõa o se conouerunt pro ceres.

1283.

en quina miseria e deshonor se connerti e lo Rey de Arago ab gran goig ó la victoria tornassen en sa terra: e leua lo camp: e part dals tres Joyes: e riqueses quey romangueren dels franceſos que tota la gẽt de Catalunya ne foen riquida: e benenturada: e de gran goig consolada. E lo rey en Pdere nenguna cosa non volgue rebetans francament: y liberal la lexa pendre: e hauer als seus sots mesos y subdits. Confusos veuçuts e cõsumats los franceſos la ciutat de Gyrona romas stablida dela gent franceſa empero foem pres entre los frãceſos q̃ erẽ ẽ la establida romasos: e lo rey llur que dins temps cert nols podia hauer accorregut de viandes e dal tra ajuda que poguessen retre la ciutat a Alfonso fill primogenit del valent rey en Pdere e com nenguna ajuda ne socors no poguessen hauer del rey de França dins lo dit tẽps ó sempararẽ: e reterẽ la ciutat de Gyrona al predit Alfonso fill primogenit del Rey en Pdere la q̃l apres hague cobrada aquella la feu reparar y en dreçar molt fortment per quant la troba cremada: e derrocada. ¶ Aquest valent Rey procrea de sa muller appellada Constança fill la del Rey mãfre ó Sicila quatre fills e dues filles lo primer fill fonch appellat Alfonso qui vol dir Alfonso qui apres mort de son pare succehi en lo regne de Arago y en los altres regnes e terres lal tre fonch appellat Jaume qui aps dela mort del rey en pere pare seu fonch rey de Sicilia: e apres mort del predit Alfonso qui mori sens infants fonch Rey de Arago: e dels altres regnes y terres. E laltre so apellat frederich qui axi mateix so Rey de Sicilia segons deuall es contengut Axi que dos germans prẽgueré ẽ pmullers dues germanes ells ól Rey Carles ó napols princep ó salern ço es Jaume pres dõa Blancha e frederich pres dona e li anor dela qual dona elionor procrea lo dit frederich vn fill apellat Pdere qui apres fonch rey de Sicilia e lo quart fill dels dits rey ó Arago e Constança fonch apellat Pdro Deles filles de aquests rey de Arago e constãça la primera hague nõ Isabel e fonch muller del rey de Portugal la segõa hague nõ cõstãça: e romas absa mare en lo regne de Sicilia: e ab son germa en Jaume la qual hague per muller lo rey robert de Sicilia: e de Hierusalem estant lo rey en Pdere vencedor en sa terra fort cansat dels treballs: e anuigs que seferts hauia en molts mancers com es dessus contengut mana que Carles princep de Salern lo qual estaua pres en Sicilia ab molts nobles Barons: e cauallers seus vengues en Catalũya per que mils e pus segurament seria guardat aqui que no en Sicilia e lo predit Carles ab sos cauallers vẽgut en Catalunya a lo predit valent rey mana que diligentment fos tẽgut: e guardat en lo Castell nou de barcelõa e apres hagũt acort sobre la custodia del predit princep volgue: e mana lo predit valeros rey que diligentment fos tengut e guardat lo dit Carles en lo castell de ciurana situat en lo comtat de prades q̃ es força molt marauellosa: e grãd honstech pres e molt diligentmẽt guardat per vn gran temps: e aço fet lo Rey en cellẽt en pere no oblidant se dela traicio que lo predit Rey en Jaume de Mallorques li hauia feta segons dessus es largament espressat mana fer e aparellar grãna uili per anar a mallorqs contra son germa mas ans que lo

Cõ los frãceſos dsempararẽ e reteren la ciutat de Giron al fill primogẽit del rey de Arago.

Dels fills e filles q̃ lo rey pere procrea dsa muller.

dit nauili fos aparellat de tot lo vir
tuos rey en Pere fonch de tengut
de gran malaltia Estant lo Rey a
xi malalt en vila Franca de pene
des ordena volgue: e mana que son
fill Alfonso primogenit en perso
na sua complis son proposit que ha
gues a conquerir lo regne ò mallor
ques e daçol prega charament: e
affectuosa donāt son consell lo qual
Alfonso volenteros de complir lo
manament del pare ab molt bō hō
a caual: e a peu vench seu ala ciu
tat de mallorques e de aquella: e ò
tot lo regne se ensenyori poderosa
ment y encontinēt feu exir ò la ciu
tat: e regne en poncç Laguardia q
per lo rey en Jaume de mallorcs
gouernaua lo regne: e tota altra p
sona qui per aquest rey en Jaume
hi fos e regnant lo predit primoge
nit nalfonso plenament e podero
sa en lo regne de mallorques lo po
deros rey en Pere: en edat de cin
quanta cinch anys deuotament e
humil penedit: e confessat ab grā cō
tricio de sos peccats: e no volēt re
bre lo corpus domini que vn religi
os penitencier seu hauia pres de
les mans del rector o curat de la es
glesia de dita vila de vila franca q
alli era present per fer li reuocar la
opinio tenia de no rebre lo corpus
domini per lo recort tenia ò la grā
persecucio e dan hauia fet ala esgle
sia e al pare sanct apres hauer lo a
monestat lo dit religios rememo
rant li la passio de Jesuchrist e cō
duint lo q̄ rebes lo corpus domini
dix lo dit rey ab grās lachrimes sē
glots e suspirs pare penitencier: o
confessor pus aries yom coman ala
misericordia ò nostre senyor deu q
hadit no vull la mort del peccador
sino que visca es conuertesca sla
liurat lo sacratissimo corpus domi
ni per mans del dit curat a quis p

tany: e al qual yo so subiect e y en cō
tinent dit curat pres lo dit corpus
de mās del qual lo dit rey lo rebe
ab gran correctio: e humanitat E
molt poch apres a nostre señor deu
tremes lo seu spirit mort en vila
franca de penedes tercio Jd9 No
uembris en lany de nostre senyor
mil docents huytanta cinch: e le
xa la terra ab bon regiment jatsia q̄
la terra tota romas per la mort ò
virtuos Rey en Pere ab gran tri
bulacio e angustia: e ab gran guer
ra ab la esglesia: e ab tots los ma
jors: e pus poderosos princeps del
mon e molt honradament fonc so
terrat en lo mōastir ò sanctes creus
del orde ò cistell: e regna molt ma
rauellosament totes vegades ha
uent victoria contra sos enemichs
e axi regna nou anys tres mesos: e
quinze dies aps los dols plors plāts
e dolors que en la terra apres mort
sua durare e soren hom no podia
albirar ne pensar per la qua l dolo
rosa mort e molt amargosa la rey
na Constança sa muller: e sos fills q̄
en Sicilia eren romasos: e tota la
terra faeren gran dol: e parlant
per vn grandissim temps e apres la
predita Reyna ab tots los nobles
e barons e la gent popular del reg
ne de Sicilia ensemps cōcordants
cort general e solenne tenguda en
la ciutat de Palerm leuaren Rey
e senyor llur en Jaume fill del vir
tuos Rey en Pere: e de la predita
Reyna sa muller a qui present de
la qual electio tot lo regne fonch
alegre: e pagat majorment comse
ment de tan virtuos princep hauiē
concordablemēt elegit per lur sen
yor: y en aquest temps çoes ò l pō
tificat de Papa honori quart qui
fonch creat papa en lo propdit any
de mil. cclxxv. fonch ordenat per
lo predit papa honorique los fra

Cō tenguеren cort general en la ciutat de palerm los Sicilians hō leuaren rey e senyor per mort de rey e pere faume fill seu.

res delcarme los quals en aquell temps portauē los habits barrats ços blāch e negre q̄ portassen les capes sobiranes blanques y exte ses: e los Scapolaris: y les gonel les de burell: e per quāt ē aquesta historia yo Archiuer dessus dit he fet mencio del camp de Batalla do nat entre lo Rey en Pere: e Rey carles e haje trobat en lo real ar chiu situat en la ciutat de Barcelo na moltes cartes en pergami e ab segells pendents segellades: e al tres scriptures en les quals es feta expressa mencio de aquest camp de batalla: e deles vistes que anans fo ren per entre los propdits reys en la vila de perpinya e dela promesa e obligacio que feu la vna part al al tre he deliberat a perpetual memo ria aci insertar de mot a mot sols ò les cartes aquella hon es feta men cio de totes les coses e per lo camp de batalla dessus nomēat en lo peu dela qual son tots los segells pen dents axi del rey carles com òles quaranta persones vassalls de aq̄ll quis obligauen e prometien fer te nir e seruar les predites coses e a ço mateix ab la mateixa solemnitat prometia lo rey en pere ab altres xl. persones al predit rey carles la qual carta feta per lo rey en Pere al rey carles no es ēlo real Archiu com se cregue sia roma sa en poder del dit carles o de son nebot lo rey phelip de frança lo transumpt dela qual carta feta per lo rey carles al rey en pe roma sa en lo real archiu ò barcelōa segellada ab. xlj. segells pendents ço es vn segell del rey car les e quaranta segells deles. xl. per sones qui per aquell se posaren en la obligacio mateixa de venir a to ta effecte en lo dia preñgit lo entrar dels rey carles en lo predit camp ò batalla es del tenor seguent.

Carolus ò gracia Rex hic rusalem Sicilie ducatus Apulie et Principat? Ca pue almevrbis Senator princeps Achaye Andegauie pro uincie forcalq̄r t tornador comes. Ad noticiam presētiuz t memoriā futurorum Pridem inter magnifi cum principem petrum Aragonuz regem Illustrem et nos mutuo p cedente tracta tu quod rex ipse eli geret sex personas ò suis Militib? viros probos t fideles t nos eligeremus sex de nostris militibus viros probos t fideles qui omnes duo decim milites per ipsum regem petrum t nos taliter electi corporali prius per eos prestito juramento legaliter t bona fide tenerentur eli gere locum comunem t sta tuerent terminum ad pugnā faciēdā inter ipsum regem petrum t centum de suis militibus ex parte vna t nos ac centum de nostris militibus ex par te altera pro eo quod nos tanq̄am petitor eidē regi petro opposui? t o ponim? qd ipse intrauit regnū nos trum sicilie contra racionem t ma lo modo t nobis prius non diffida tis t hoc parati eramus t sumus p bare de nostro corpore t centum ò nostris militibus contra suum cor pus t centum de suis militibus ip seq; rex Petrus tanq̄ defensor no bis respondit t respondet quod in ingressu Sicilie, vel in aliquo quod fecerit cōtra nos rem non fecit vn de sua legalitas minus valeat vel verecundiā habere ò beati in curia seu coram aliquo probo viro t qd pugna de nobis t centum de nos tris militibus sibi placet nos de fi de prudencia t legalitate ac armo rum experiencia Jordani de insula Joannis vicecomitis de tremblay ja cobi de Bussono Eustafiij de Ardi curt Joannis de nisi t Bilij de salsi

Militū familiariū ꝛ fideliū nostrorum plenarie confidentes ipsos elegimus fecimus constituimus ꝛ ordinauimus: eisq; per nostras patentes literas exhibuimus plenariaz potestatē: quod ipsi vna cum Guillermo de Castro nouo: Roderico Exameni d Luna/ Petro de Queralto/ Exameno de Arteda/ Radulpho de Manuele de Trapano Militibus ꝛ iudice Raynaldo de Lymogijs de Messana ipso tamen iudice Raynaldo per ipsum regem Petrum ad hoc posito: et pro vno Milite computato familiario q ꝛ fidelibus ipsius regis Petri per euz ad hoc electis factis constitutis et ordinatis prout per patentes literas ipsius regis Petri pendēti cereo sigillo munitas euidenter apparuit ꝛ apparet corporalibus inter ipsos duodeciz hinc ꝛ inde electos pro parte ipsius regis Petri ꝛ nostra ac ipsorū taliter electorū hinc inde receptis ꝛ prestitis iuramentis legaliter ꝛ bona fide possent eligere: et eligerent locum cōmunez ꝛ terminum statuerent competentem ad pugnam faciendā inter ipsum regem Petrum ꝛ centum de suis militibus: ac nos ꝛ centum de militibus nostris: certumq; prefigerent terminum in quo ipse rex Petrus cum centuz de suis militibus: et nos cum centum de nostris militibus cōmode esse possimus et simus in loco quem predicti duodeciz per ipsum regem Petrum: et nos taliter electi ad pugnaz huiusmodi faciendam vnanimiter ꝛ concorditer ducerent eligendū. Dedimus etiā eisdem sex militibus familiaribus ꝛ fidelibus nostris plenariam potestatem: quod ipsi securitates necessarias ꝛ quas inspicerent opportunas nomine nostro prestare ꝛ recipere: ac predicta omnia ꝛ singula quę sub hypotheca bonorum nostrorum rata ꝛ firma habere: ac inuiolabiliter obseruare promisimus: tractare eligere/ ordinare/ statuere/ possent libere ꝛ firmare. Addiecimus autem quod si aliquis vel aliqui ex predictis nostris sex militibus infirmitate vel alio casu quolibet emergente in predictis: vel aliquo predictorum personaliter interesse non posset: vel non possent totidem quot ex predictis nostris sex militibus essent taliter prepediti: eximerentur de numero predictorum quinq; militū ꝛ vnius iudicis pro milite computati per eundez regem Petrum ad predicta taliter electorum: et reliquitā per eundem regem Petrū q̄ per nos electus vnanimiter ꝛ concorditer ea omnia ꝛ singula possent libere perficere ꝛ cōplere. Et hoc idez seruaretur si aliquis vel aliqui de p̄dictis quinq; militibus ꝛ vno iudice pro milite cōputato per eum regem Petrum electis essent infirmitate vel casu quouis alio impediti: ita videlicet vt totidē eximerentur de numero predictorum sex militum per nos taliter electorum: et reliqui: qui forent residui tāper ipsum regem Petrum q̄ per nos electi: ea omnia ꝛ singula possent perficere libere ꝛ firmare. Et ea omnia ꝛ singula: quę predicti quinque milites ꝛ vnus iudex loco militis computatus per eundē regem Petrū electi: ijdemq; sex milites a nobis electi: vel ex eis omnibus electis abvtraq; parte aliquo vl aliquibus ex vna vel alia parte prepedito seu prepeditis: et totidem ab vna parte vl altera exempto vel exemptis. Resi dui concorditer ꝛ vnanimit in predictis omnibus ꝛ singulis tractarēt ordinarent/ eligerent/ statuerēt/ facerent/ firmarent ꝛ curarent subedem hypothecabonorum nostrorū

rata ⁊ firma habere ⁊ inuiolabiliter obseruare promisimus ⁊ iurauimus: tactis corporaliter euāgelijs sacrosanctis. Securitates etiā omnes ⁊ iuramenta prestare: obligationes ponere ⁊ cautiones cuiuscunq; generis prebere: quas predicti duodecim ab eodem rege Petro ⁊ nobis electi vel residui ex eis aliquo vel aliquibus ab vna parte vel altera exempto vel exemptis a nobis ducerent postulādas: prout hec omnia in patentibus literis nostris in testimonium inde confectis. Et pendenti sigillo nostro munitis eidem regi Petro pro parte nostra exibitis. Quarū est data regij Anno domini Millesimo Ducentesimo Octogesimo. Tertio die. xxvj. mensis Decembris. xj. In dictis regnorum nostrorum Hierusalem. Anno sexto. Sicilij vero Octauodecimo plenius ⁊ apertius continentur.

Idem autem rex Petrus p̄dictos Guillermum de Castro nouo/ Rodericum Exameni de Luna/ Petrum de Queralto/ Examenum de Arteda/ Radulphum de Manuele de Trapano milites/et iudicē Rainaldum de Lymogijs de Messanē. Ipso tamen iudice Rainaldo per ipsum regem Petrum ad hoc posito/et pro vno milite computato familiares ⁊ fideles suos ad hoc pro se elegit fecit constituit ⁊ etiam ordinauit. Dans ⁊ concedens eisdē pro parte sua cōsimilem per omnia potestatem/prout in patentibus literis ipsius regis Petri. In testimonium inde confectis: et penden ti suo sigillo munitis nobis pro parte ipsius regis Petri exhibitis. Quarum est data Messanē. Septimo Calendas Januarij. Anno ab incarnatione domini. Millesimo ducentesimo Octogesimo secundo plenius cōtinetur. Et licet data tam

p̄dictarum ipsius regis Petri et nostrarum: quā etiam p̄sentium ⁊ aliarū pro parte ipsius regis Petri presentibus consimilium literarum videatur in annis domini discordare: eo quod earumdem literarum nostrarum data facta est secundum Romanę ecclesię: totiusq; fere Italie regni nostri Sicilie consuetudinem generalem. Anno domini. Millesimo Ducētesimo octogesimo tertio currente: et earumdē literarum dicti regis Petri data facta est anno domini Millesimo ducentesimo Octogesimo secundo: secundum consuetudinem regni Aragonum ⁊ quamplurium aliarū partium vltramontanarum horum annorum discriptione diuersa/scilicet Octogesimi tertij ⁊ Octogesimi secundi: quamq; secundum diuersitatem regionum in positione ac vocabulo discordante: vno tamen et eodē in existentia permanente: nullum tamen propter hoc aliquibus dubium generetur. Sed sic firma singulis certitudo: quod tam predicte de potestate ipsis duodecim tradita ipsius regis Petri ⁊ nr̄e q̄ p̄sentes ⁊ ipsius regis Petri bis cōsimiles ⁊ correspōdentes literę fuerunt vno ⁊ eodē anno mense ⁊ die ⁊ in dictis confecte: p̄fatiquoque quinque milites et vnus iudex pro milite computatus per eundem regem Petrum: ac p̄fati sex milites per nos electi facti constituti/⁊ etiā ordinati in regali palatio Messanen. pariter congregati ⁊ ad perfectionem huius negotij procedentes: post tractatus multiplices/discussiones diuersas/examinationes varias: indagines q; subtiles perpenso: ac diligenter deliberato cōsilio inter eos ex potestate ipsis ab eodē rege Petro ⁊ nobis per easdem literas tradita vnanimiter ⁊ concor

M.cc. lxxxiii.

Loc⁹ deſtinatus ad pug.

diter elegerunt quod ꝑdicta pugna inter nos ⁊ centum de nostris militibus ac dictum regem ℙetrum ⁊ centum de suis militibus facienda fiat in posse regis Anglię: videlicet in Vasconia in tritorio Ciuitatis Burdegalensis in aliquo cāpo vel platea ipsius territorij quē vel quam idem rex Anglię magis conuenientem pro vtraq; parte viderit ad pugnam ipsam de ducentis militibus faciēda: et quod locus ipse. In quo ꝓdicta pugna fieri debet sic circūdatus ⁊ bene clauius palis ⁊ clausuris alijs opportunis. Ita q; nullus pedes: vel eques locuz ipsum possit intrare vel exire nisi per portas. Statuerunt etiam ꝓdicti duodecim per eundem regem ℙetrum ⁊ nos electi ꝓfato regi ℙetro ⁊ nobis terminū ad ꝓsentandum nos cozā ꝓdicto rege Anglię eadem ciuitate Burdegalensis ad ad pugnam huiusmodi faciendam nostrum quemlibet cum ꝓdictis nostris centum militibus primum diem mensis Junij primo futuri huius. xij. in dictis. Adiacerunt autē ijdem duodecim per eundez regem ℙetrū ⁊ nos electi: quod id: quod de ꝓsentatione dicti regis ℙetri ⁊ nostra cozam eodem rege Anglię facienda dixerunt ⁊ superius est expressum: sic volunt intelligi: quod ipse rex ℙetrus: et nos in ꝓdicto loco. ⁊ termino nos debeamus coram eodem rege Anglię ꝓsentare ad pugnam huiusmodi faciendam. Et si ipse rex Anglię in eodez loco ⁊ termino personaliter esse nō posset. Idez rex ℙetrus ⁊ nos ꝓsentemus nos cozam eo: quē idem rex Anglię miserit specialiter ad recipiendum ꝓsentationem huiusmodi loco sui. Et si ipse rex Anglię in eodem loco ⁊ termino ꝓsens non fuerit: nec aliquem ad hoc speciali ter miserit loco sui: dictus rex ℙetrus ⁊ nos teneamur: nos ꝓsentare cozā eo qui vicem dicti regis Anglie gesserit in loco predicto. Ordinauerunt tamen ⁊ statuerunt predicti duodecim: quod predicta pugna per predictum regem ℙetruz ⁊ nos facienda in loco predicto: nō fiet cozam aliquo de gente ipsius regis Anglie: nisi ipse rex Anglie personaliter esset ꝓsens. Saluo si ad pugnam ipsam aliter faciendam ipse rex ℙetrus ⁊ nos essemus in cōmuni concordia ⁊ assensu. Quod si in predicto die predictus rex anglie in predicto loco: ꝓsens non esset idem rex ℙetrus ⁊ nos teneamur ipsum regem Anglie vel responsionem suam de veniendo vel de nō veniendo ad locum ipsum a die predicto dato viq; ad triginta dies expectare: et vt ipsius regis Anglie ꝓsentia modis in hoc omnibus procuretur: voluerunt/ ordinauerunt et statuerunt predicti duodeciz quod idē rex ℙetrus ⁊ nos quilibet per se promittamus ⁊ iuremus: quod legaliter ⁊ bona fide pro posse procuremus: ⁊ sine fraude vel ingenio quolibet diligenter ⁊ sollicite faciamus ⁊ facere studeamus quod ipse rex Anglie ad predictam statutam primam diem primo futuri mensis Junij in eadem ciuitate Burdegalen. sit a in Vasconia ꝓsens sit: et personaliter: et guadias per ipsum regem ℙetrū ⁊ nos cozam ipso offerenda: ipse rex Anglie recipiat ad pugnam huiusmodi faciendam.

Ordinatio p. xij electos ꝑ pugna faciēda.

Ordinauerunt etiam ⁊ statuerunt predicti. xij. quod idez rex ℙetrus ⁊ nos cuz nostra vtriusq; comitiua donec in Vasconia moram traxerimus pro pugna huiusmodi faciēda: et etiaz per octo dies post omnē terminum completum proxime precedendo inde et eundo quo vtriq; nostrū

placuerit nos ⁊ dicte nostre comitiue in personis animalibus ⁊ rebus: quas nos ⁊ ipse comitiue nostre nobiscuꝫ duxerimus ⁊ portauerimus ad pugnam huiusmodi faciendam: nos adinuicem nullatenꝰ offendamus: dictiqꝫ duodeciꝫ treugas ⁊ securitates vtriusqꝫ nostruꝫ nomine sibi dederunt ⁊ fecerunt adinuicezꝫ ac eidem regi ℔etro ⁊ nobis treugas et securitates indixerunt easdem: vt eas donec in Vasconia pro eadeꝫ pugna facienda manserimus ⁊ etiam per octo dies post omnem terminum percompletum procedendo inde ⁊ eundo/quo vterqꝫ nostrum placuerit treugas ⁊ securitates ipsas nos ⁊ comitiue nostre inuiolabiliter obseruemus. Ordinauerunt insuper statuerunt: et etiaꝫ firmarunt predicti duodecim ꝙ predictus rex ℔etrus ⁊ nos legaliter ⁊ bona fide debeamus promittere ⁊ iurare: quod quicunqꝫ nostruꝫ predictoꝝ duoꝝ regum/videlicet predicti regis ℔etri ⁊ mei Caroli legitimo aperto ⁊ bene probato corporis cessante defectu ad prefatos diem ⁊ locum prefato regi ℔etro/ ⁊ nobis statutos ⁊ prefixos ad pugnam huiusmodi faciendam defecerit et in eodem die: qui erit primus dies primo futuri mensis Junij huius vndecime indictõ. et in eodem loco qui est ciuitas Burdegaleñ. sita in vasconia in potestate regis Anglie cum eisdem suis centum militibus presens non fuerit ad pugnam huiusmodi faciendam/ab eadeꝫ prima die primo futuri mensis Junij/ qua sic defecerit/ et in eadem ciuitate Burdegalense presens nõ fuerit vt est dictum in antea/toto tempore vite sue se tenere debeat pro deuicto periuro/falso/fallito/infideli/ ⁊ proditore/ et quod nunqꝫ sibi ascribere debeat nomen regni/et honorem quinimmo ipso facto remaneat nomine ⁊ honore regio ⁊ cuiuslibet alterius officij seu dignitatis exutus spoliatus ꝑpetuo ⁊ priuatꝰ/ ⁊ tanqꝫ deuictus/periurus/falsus/fallitus/ infidelis/ ⁊ proditor infamis sic perpetuo habeatur. Et si hoc aliquis ei opposuerit publice/ vel occulte negare non possit/sed confiteri publice teneatur/prout hec omnia per predictos. xij. electa ordinata/ statuta ⁊ firmata in duabus consimilibus patentibus literis pendentibus sigillis eoꝝ dē duodecī cõmunitis inde confectis/vna ex eis prefato regi ℔etro. Alia vero nobis tradita ad cautelam plene satis ⁊ euidenter apparent. Nos autem prefatus rex Carolus nolentes in his de contingentibus quicqꝫ omittere: vel aliquem pro parte nostra interuenire defectum: quinimmo volentes predicta omnia ⁊ singula per prefatos duodecim electos ordinata statuta ⁊ firmata qꝫtum in nobis est complere totaliter ⁊ inuiolabiliter obseruare: bona ⁊ spontanea voluntate nostra legaliter ⁊ bona fide promittimus ⁊ iuramus tactis corporaliter euangelijs sacrosanctis: quodsi ad eosdem diem ⁊ locũ eidem regi ℔etro: ⁊ nobis per eosdem duodecim prefixum ⁊ statutum ad pugnaꝫ huiusmodi faciendaꝫ defecerimus/et in eodem die: qui erit primus dies primo futuri mensis Junij huius. xij. indictiõ ⁊ in eodem loco: qui est ciuitas Burdegalensis: sita in Vasconia in potestate regis Anglie cuꝫ eisdem centuꝫ nostris militibus personaliter presentes nõ fuerimus ad pugnam huiusmodi faciendã prout per predictos duodecim ordinatuꝫ ⁊ statutũ est ac superius continetur ab eadem prima die ꝑmo futuri mensis Junij huius vndecime indictiõ. in qua sic defecerimus: ⁊ in eadem

Alia ordinatio pro huiusmodi duello ⁊ agendo

pla ruptoris promissois & iuram enti in hoc duello regiõ.

Nomia xl. milit. tum pro parte regis caroli obligā tium.

ciuitate Burdegalensicum eisdem nostris centum militibus ad pugnā iosam faciendam personaliter pre-sentes non fuerimus in antea toto tempore vite nostre nos tenebimur pro deuicto periuro: falso: fallito: in fideli t proditore: et quod nunq̄ no bis nomen t honorem regni alcri-bamus. Quinimmo volumus t con sentimus expresse quod extūc ipso facto remaneamus nomine t hono-re regio t cuiuslibet officij seu digni tatis alterius exuti spoliati perpe tuo t priuati t tanq̄ deuictus/per iurus falsus/fallit⁹: infidelis/et pro ditor infamis simus t perpetuo ha beamur. Et si hoc aliquis ue bis op posuerit publice vel occulte nulla-tenus hoc negemus: ne negare pos simus/sed hoc confitea mur t tenea mur vbiq̄ publice confiteri. Et hec omnia eo permaneāt firmiora: quo plurium fide claro rum testimonijs et assertionibus fuerint robo rata: infra scriptos quadraginta milites affectuose rogauimus et rogamus: quod ipsi hec omnia: que nos factu-ros t cōpleturos promittimus pro nobis t nostro nomine pmittere de beant t iurare. Nos autem p̄fati quadraginta milites/ Jordanus de insula/ Joānes vicecomes de Trē-blay/ Jacobus de Bursoñ. Eusta-sius de Ardicuit/ Joannes de Nisi/ Gilius de Saua/ Joannes de Mō teforti comes/ Squillacij t Montis caueosi/ Henricus comes Vadumō tis. Oddo de Tuchiaco/ Bouchar dus de Monte morancis/ Joānes de Barris/ Oddo de Suliaco An-selmus de Capro sia regni Sicilię Mareschallus/ Robertus de Alcre-tia/ Lodouicus de Kaeris/ Rainal dus Solardus/ Amelius de curba no/ Kōsorsacus de Castellana/ Gof fridus de Donnay/ Gossarcus de Frenis/ Joānes de Lagoncessa/ Si-mon de Bellouidere/ Goffridus de Milli/ Girardus de hyuort/ Guil lermus de Barris hubertus de Au relianis/ Joannes de sacis/ Joan-nes Elignet/ Francus de Visama-la/ Thomas de Bisanci/ Tibaldus Laleman/ Gualele standart. Mai-nus de alenis/ Simon de caprosias Aymericus de Souz/ Teodiscus de Cuneo/ Bertrādus de Artusio/ Ad-am de haumes/ Joannes lesuillā et Stephan⁹ de Simimilli/ Ad pre-ces et requisitionem eiusdem regis Caroli bona t spōtanea voluntate nostra promittimus t iuramus ta-ctis corporaliter euangelijs sacro-sanctis: nos legaliter ac bona fide p possefacturos t curaturos/ quod ip se rex Carolus p̄dicta omnia t sin gula per eum promissa t iurata fir miter adimplebit t in uiolabiliter obseruabit. Et si quod absit contin geret/ quod ipse rex Carolus legiti mo aperto: et bene pbato corporis cessante deffectu ad predictos diez prefixum t locum statutū deficeret t in eodem primo die mensis Junij primo futuri huius vndecime indi ctionis in eadez ciuitate Burdega lensi sita in Gasconia in posse regis Anglie cum eisdem centum suis mi litibus personaliter presens nō fue rit ad pugnam huiusmodi faciendā prout per eosdem duodecim ordi-natum t statutum: et per ipsum re gem Carolum promissum est firmi ter iuratū. Nos ex tunc incontinen ti societatem: et seruitiuz ipsius re gis Caroli/ velut de dictis promissio nibus t conuentionibus extunc de uicti periuri/ falsi/ falliti/ infidelis: et proditoris totaliter t perpetuo de-seremus/ ne vnq̄ postea toto tempo re vite nostre cum eo erimus/ nec si-bi prestabimus in aliquo auxilium consilium vel fauorez verbo vel ope re publicum vel occultum. Et nos

prefatus rex Carolus/si quod absit in premissis omnib⁹ legitimo/aperto/et bene probato corporis defectu cessante defecerimus ex nunc volumus et consentimus expresse quod ipsi predicti quadraginta milites/ab omnis fidelitatis homatgü. Et quolibet alio iuramẽto/quo nobis tenentur prorsus sint liberi et remaneant perpetuo absoluti. In quorum omnium testimoniuz et euidentiam pleniorem. Nos prefatus Rex Carolus et nos predicti quadraginta milites mel Henrico comite vademontis. Duntarat excepto pro eo quod proprium sigillum ad presens nõ habeo sigillo predicti domini Lodouici de Kaerüs: in hoc vt or presentes literas de mandato r voluntate nostra inde confectas/pendantium sigillorum nostrorum appensionibus duximus muuiendas. Datũ tactuz regi. Anno dominj millesimo ducentesimo octogesimo tertio/die penultimo mensis Decembris. Vndecimç indictionis/Regnorum nostri predicti Caroli regis Hierusalem. Anno sexto: Sicilię vero octauodecimo.

M.ccl xxxiij.

E per quant cascun ala ioznada era per no tenir la sauiela ques per tany vull posar acilo que hauia homes de recitar de aquest rey en pere. Com aquest rey fos de tat ò molta sauiesa/e de tres documents no doubtaue empendre guerres/e totes co es dignes ò memoria. E son los dits tres documents aquests. Lo primer q̃ tot rey/princep o senyor: e encara qual se vol persona de qual se vol gran e condition sia: qui vol empendre lo fet de guerreiar o ser alguna ardua cosa deu inuestigare saber qui li deu e pot ajudar: e de qui deu guardar. Lo segon que tenga tanta pecunia que ab aquella pusca conquistar/o portar a conclusio lo que ha començat. Lo terç que tots los fets faça tant secretament: que ni muller ni fills/ni germãs ni amics/ni seruidors ni persona del mon per coniuncta amiga e caralissima no hosapia sino tan solament lo seu cor.

Nota res documẽts deu tẽ tot rey e princep e senyo

E axi al qui tendra dits tres documents succehiran tots los seus fets millor que no sabria dir ne damãar.

E per quant yo dit Archiuer so deuot dels glorioses sanct Domingo e sanct Francesch e tenc per mi edificat carner e sepulchre com antigament solia esser vas del meu bon pare en lo claustre del monastir de preicadors de Barcelona. E apres hi he fet vna capella del crucifix. He deliberat sumariament scriure en la fi de aquesta hystoria del Rey en pere fill del rey Jaume fõso com aquest sanct domingo en lany de nostre senyor. Mccviij. stant papa Innocẽt ter cfunda lorde dels preicadors tãt solamẽt de. xij. frares inuitant la vida den Jesu christ. E apres en lay seguẽt de M. ccxvij. aqst orde de preicadors per lo dit papa Honori fou approbat e cõfirmat/lo qual papa Honori a rimatei xen lay de nostre senyor M. ccxvij. Fou principiat ò edificar en la ciutat de Barcelona lo Monastir de preicadors vulgarmẽt appellat de sancta Catarina ab ajuda de sanct Domingo. Cap de lorde per ell principiat. Lo qual mori en lany de nostre senyor. 1221
Mil e ducents. xxxij. En la ciutat de Barcelona. E sanct Francesch mori en la ciutat de Aciti dela prouincia de Italia: de on era natural. En lany de nostre Senyor Mil e docents vint y set. 1226

Del Rey Hamfos alias Alfonso fill del Rey en Pere dels Franceſos.

{Hamfos. ij. o alfonſo fill del rey en Pere. xj.}

QVantlo rey en pere vulgodit dels frāceſos paſſa deſta vida: ſō fill primogenit apellat Hāfos/ qui en vida del dit ſon pare/ e per manament ſen era paſſat en la ylla de Mallorca: e aq̄lla hauia tolta e leuada a ſon honcle lo rey en Jacme de Mallorques: qui contra jurament de fidelitat per ell preſtat al dit rey en Pere ſon germa era venguten ajuda del Rey Philip de França. E per ço era en cara en Mallorques: com deſſus es expreſſat: e ſo ſempre cognomenat lo larch: franc/ e liberal per quant mes dona en ſa vida: que rey del mon qui lauors regnas ſegons la valor del que tenia e poſſehia. E per ço deya vulgarment que mes Eualls hauia dats que no hauia dies en tot lo temps que regna. E aquest Rey Hamfos tāt era voluntari e liberal que nunqua dona repulſa a qual ſevol perſona li demanas. No deya altra coſa al demanant ſino ço que tu demanes ſia teu pus no ſia primer donat a altre. E per aqueſta tan gran liberalitat ſua que ſabia a prodagalitat. Car nunqua ſtaua alegre ſino com dona ua/ diminui molt lo patrimonij real En tant que ſupplicat per los braços ō la cort general q̄ lauors ſe tenia en la vila de Mutçō. vij. idus nouēber. Anno dñi. M. cclxxxix. feu vna cōſtitutio per recuperatio e cōſeruatio del dit real patrimoni del tenor ſeguent.

¶ Item cū nos receperimus. Jniuentute noſtra regnuz noſtrū: et nō habuerimus conſiliarios nobis et terrę nr̄ę vtiles: r multa cōſumpſerimus r dederimus de regno nr̄o: in tātū q̄ ea quę dedimus faciūt partem regni/ quibuſdā per violentiā: quibuſdā per fraudem/ r quibuſdaz per dolū r iuuētutē q̄ reſtituamur de omnibus redditibus ſicut de caſtris/ villis/ Manſis/ villr̄ijs/ terris/ Molēdinis/ furnis/ balneis/ iuriſdictionibus/ r omnib⁹ alijs rebus quę pertineāt ad regnū noſtrum r ad curiā noſtrā quę ſint imobiles: ſiue ſecus quę dederimus vendiderim⁹ impignorauerim⁹ cōceſſerimus vel quę enfrāquerim⁹ vel permutauerimus vel q̄ per aliū modū alienauerimus: poſtq̄ dictus dñs rex petrus foelicis recordationis pater nr̄ finiuit dies ſuos alicui vel aliq̄bus: ita q̄ incōtinenti omnia abſolute reſtituātur nobis. Nos enix prędicta reuocamus: r volumus q̄ ſint caſſa r vana. Nobis tamen ſoluentibus et reſtituentibus pręciuz: quod per teſtes legales poterit in veritate oſtendi ex illa cauſa ab illis fuiſſe facta: et pręcium etiam quod ſcriba noſtra inde habuerit: et nobis etiā reddentibus ea: quę ratione permutationis ſiue cambij habuerimus. Veruntamen ſi aliquis: vel aliqui potuerint oſtendere conſilio nobis dato in hac curia per Aragonenſes et Catalanos: q̄ illud nobis haberent: ex iuſta cauſa vel per ſeruitium vel per alias res q̄ ipſum conſilium noſtrū poſſit r debeat reſtituere eis illas res: quę eis videantur eſſe iuſtę ad reſtituendum: ita q̄ nō recedant de Monteſono: donec de illis perſonis. Quę ibi modo ſunt prędicta ſint facta: et expedita: et illi: qui non ſunt hi citentur. Quę veniant et etiam determinent infra

l

breue tempus illic vbi nos erimus ipsis sequentibus curiã nostram. In hac tamẽ reuocatione nra non intendimus aliquãrem quãnos restituiremus: quamꝯ dominus rex Petrus felicis recordationis paternꝝ acceperit ab aliquo vel ꝙ violentiã/vel iniuste: quia illa restitutio nobis multũ placet: et ipsam acceptamꝰ. ¶ Et lo dit rey Hãfos regit la jurisditõ dela sua primogenitura: sabuda la mort del dit rey en Pere pare seu/denuntia aquella al poble dela ciutat de Mallorca: e a tot lo regne/e tots ensemps festa de grã dolor e dolorosa celebrarẽ. Et lexãt lo regne de Mallorques en bona disposicio tornassen en Catalunyia per pendre la corona e dignitat real: e encontinent cõuocca corts generals en la ciutat de çaragoça. En la qual molt honrada mẽt lo dit rey Hãfos fo coronat e alçat rey: axi com es de costuma en aço tots temps obseruada Et aqui los Aragoneſos mes per força que per grat faeren li loar: e confirmar la vnio que hauien feta en temps de son pare lo rey en Pere ab priuilegi bullat ò bulla òplom per bona e dura dora perpetuamẽt e les corts acabades tornassẽ e hague tractamẽt ab algũs caualers e richs homés de Arago qui forẽ en son seruey cõtra la vnio/per la ql cosa hague lo regne grã guerra entre lo rey e los dela vnio tant quãt visque lo dit rey Hamfos que hanc no la pogue sobrar ne deffer ans vench a la ralla de esser dit rey Hãfos despossehit del regne. Car vna vegada los Aragoneſos hauian tractat e cõcordat entre ells q̃ obeissen a Charles de Valoys fill del rey Philip de França. Lo qual papa Martí quart hauia intitulat rey de Arago: segons dessus en la vida del rey en Pere pare del dit rey Hamfos/ es largament expressat. Pero no vengue a acabament per ço que lo rey Hãfos los hauia atorgat per força tot ço que aquells dela vnio li demanarẽ: e entre les altres coses horribles e dsordenades li demanarẽ foren aquestes sabents a infidelitat què si no seruaua los priuilegis: axi per ell com per lo dit rey en Pere pare seu a la predita vnio atorgats e les ordinations que sobre aquells ells hauien fetes que ells pogues sẽ elegir altre rey: e a ell forçar gitar del regne e que semblãt pena fos posada als seus successors si les ordinations de dita vnio transpassauẽ. Et daço com volguerẽ e demanaren lo dit rey Q del honest e maluat priuilegi que lo rey Hamfos no li deuia atorgar: ne los vassalls donar. Car sitlo rey per sa suprema jurisdictõ aut aꝰ. sera indignat e trãcara priuilegis e venir a contra furs constitutions vlatges vsos e consuetuts: eli bertats los bons vassalls e fidelissimos no deuẽ tenir ne cercar altres armes cõtra llur seyor sino supplications. Et axi ab humils supplicatiõs deuẽ tenir tot llur studi de apartar lo de tal indignatõ: e fer tornar les coses en be. ¶ Aquest Rey Hamfos apres algun temps volent resemblar a sos predecessors. Stant Papa Nicolau quart: loq̃l fo creat Papa Iany Mil docents vuytãta vuyt: aplega e ajusta gran Hauili: e ab dcc. homens a caual leuint milꝰ. homens apeu ab tots sos Barons e gent de Catalunyia sen passa en la ylla de Menorca: ab molt scampament de sanc dels sarrahins eprẽgueren aquella qui dela se de Mahomet era ensutzada ala fe Christiana torna: e reduhi e conquista en lany prop scrit de Mil docents vuytanta vuyt: e era aquell dia de dita conq̃sta festa del glorios .s. Antoni.

La qual ylla de Menorca den aiada e mũdada per grã diuina dels serra hins fo encõtinẽt poblada d rpiãs e aq ço es en la villa appellada ciu ta dlla: situada en lo cap dla dtã illa feu edificar dit rey Hãfos vna bona eglesia sots inuocatio dla gl'iosa verge Maria mare d deu aduocada nra a hon ab solẽne pcesso e ab grã alegria p los plats e pueres en lo dia dla festa dla dtã sacratissima mare d deu quies a. ij. d febrer fo celebrada missa cãtada faẽt grãs a nre senyor deu qui aqlla secta de mahomet era ensutsada hauia tornada ala fexpiana e mesauãt feu edificar altra eglesia a xima teix sots inuocatõ dla gloriosa mare de deu en laltre cap dela ylla dins lo castel e vila d Mahon de rãt/ loql castell ha vn bell port natu ualmẽt fet dins lo ql ha tres illas/ ço es la pmera es en la étrada dl port appellada la illa dl rey. La aiij. qui sta dauãt lo mirador dela pdita vila de mahon es appll'da illa dls peniats: p ço la segõa es appll'ada illa dl rey p lo miracle qnre senyor deu mõstra a lli al pdit rey nãfos: loql ab la sua gẽte staua attẽdaat pp aqst dtã segona illa e no tenie ni trobauẽ ay gua q be uessẽ e qsi tots morie d set: e lo rey nãfos q tres dies hauia dejunat ab to ta la sua gẽt: e stãtarri dit rey ab grã deuotõ sulpirãt pgãt e suplicãt a la sacratissima verge Maria mare de deu dla ql ell era molt deuot li vol gues fer tãta d grã pregar a nre se nyor de Jesu christ q̃ll seu li demõstras algũ loch dõ poguessen pẽdre ay gua p beure ell: e tota la sua gẽt car no tenia ay gua pa vuyt dies e si nõ haguessẽ sofert els forcat a grã vergonya del dit rey e dels christians lexar la ylla als moros: e tornar sse a Catalunya de hon ell dit Rey era exit ab tãta gent cõ allí era per pendre aquella ylla e poblar la de chri stias hon faria edificar eglesies hon se loaria tostemps lo nom de deu: e ab altres promeses seu se seguique en lo tercer dia de sos dejunis fo ex audit oint circa la mija nit vna veu qui li dix/ Hãfos tu mateix caua en la ylla qui sta dauãt e trobaras ay gua. E oyda aquesta veu lo dit rey Hãfos qui en aquella hora d mija nit staua a genollat ab genolls mus en terra dient oratio: alça los vlls per veure de hon exia aquella veu: e no vehe res. E jatsia se retes indigne de veure rex e esser exaudit: empero confiant de la grã diuina e creent aquella veu esser dela gloriosa mare de deu la ql nũqua desempara aqlls qui la tenen en bona d euotio: no cura de posar se a dormir ans demana ua al seu Cambrer si tenia o sabia hagues alli algun cauech p cauar en aquella ylla hon trobaria ay gua segons ell sabia per reuelatio de nostre senyor deu. E lo cãbrer respos que nõ tenia ne creia trobar ne e la uoz lo rey mana li q̃ elo ch d cauech li donas altra cosa per cauar alli: la terra e lo cãbrer no troba altra cosa li donas sino exada e passa encontinẽt ab lo dit rey en la dita illa: e lo rey meteix de ses mans volgue ab aquella exada cauar la terra empero abans quey tocas dix al Cambrer agenollem nos e besem la terra e façam oratio deuotament a la mare de deu queus façat tanta de gratia pugam trobar la vena dla terra per hõt vendra la ay gua q hauen manc ster p op s nre: e de tã grã exercit. E besada la terra: e feta deuotament llur oratio: lo Rey Hamfos ab les sues propries mans: e ab la predita Exrada caua en la terra dela dita ylla molt fõdo e no trobãt ay gua stauẽ lo rey e cãbrer ab grãa nuig lo rey cauaua e lo cãbrer la terra apar taua tostemps invocãt los noms de

Jesus e tota la sua benyta mare la verge maria e axi innocãt lo rey no⁹ cantaua de cauar: en tant que ab la vrada dona tan gran colpen vn esqueix ò rocha que laygua brolla en tanta manera que shagueren apartar de vna part per ter li loch: e brollant fa ela aygua son camí: e tiraua com huy saen la mar: de que lodit rey Ramfos: e tota la sua gẽt faeren graties a nostre senyor deu de tan gran miracle. E pus tẽgueren molta aygua. La qual nunqua apres fes tan cada: ans encara huy en dia brolla: nos moguerẽ de la ylla ans aquella com dit es prengueren ab gran scampament de sanch de la gent pagana e poca de la christiana. Per tant lauers e ara dita ylla fo: e es appellada la dita ylla ò l rey La altra ylla qui es en la entrada ò l port ans daq̃sta: per ço es appellada Illa plana com en si te planicta que noy ha res muntanyos hon se fa molta herba appellada se dela q̃l se pexen es engrexen molts caualls ò la dtã Illa terça Illa es apellada dels penjats per ço com alli porten e penjen les persones sentẽciades a mort per lurs delictes: e seta la dita conquesta dela dita illa de menorca per lo dit Rey Ramfos seguis que fonch concordat entre lodit Rey de Angleterra de veures ab dos cert dia assignat ẽ gascunya en lo qual dia cascu ò l s dits reys com mils pus honradament pogue fonch p̃sent e apres ò molts e varis tractaments fonch concordat que lodit rey namfos soltas lo rey carles tenia pres cõ en la prop dita hist oria es contengut ell empero dit Rey carles metent en poder del dit rey namfos en recena dos fills seus ço es a saber robert e eloise. vij. Barons dels pus nobles que fossen en Proença: e en Hapols per tal que lodit Charles personalment pogues tractar pau e amor entre lodit rey Ramfos e la eglesia: e los altres princeps sos enemichs. E aço fet tornasen en sa terra: lo dit Charles deliurat ò la prefo e los fills seus: e los Barons de mũt dits per recena ò l dit Charles en preso del dit rey Ramfos mes os lo dit rey Ramfos ab tractamẽt del dit Charles trames sos missatgers solẽnes al lanct pare per tractamẽt de la pau damũt dita. E mentre que la pau se tractaua en Ytalia. E no restaua sino per lo sanct pare Nicola u diuulgar e fer ho observar per alcuna part vn accident inopinat se esdeuench al dit rey Ramfos car com ell hagues conuidat molt honrat Baro: e molt honrat prelat: e altre gent de diuersos estaments volent tenir festa honrada en la ciutat de Barcelona: ebó mati lo q̃l pot dir dolores: e despegat per les coses subseguẽts ell se leuas e tifos apparellat son caual le e ensellat ornat de diuersos ornamẽts/e fos pujat ẽ ell p boznar en la dita ciutat ab molts daltres cauallers sẽblãtmẽt ab ell. E comẽsas a brocar sõ caual greumẽt se senti mal ẽ sa p̃sona axi q̃ ẽcotinẽt tot ò scubert feu ie ò uallar ò l caual le leuar al palau e posas en lo lit. Del q̃l accidẽt axi cõ abo ert ader christia eaps ẽbreus dies morí en edat d'. xxvij anys a xvij. d'Juny ẽ lãy. m. cc lxxxij. humilmẽt rece but labit ò ls frares minors. Aquest rey nãfos regna sẽs q̃ no hac muller ne per ca fills ne filles vij. anys. E p quãt aq̃sta hist oria ò l rey Hãfos en molts libres ò chronicqs es stada scrita ab molta abreuitat e posada a trocos he hagut treball pẽdre aq̃lls/e ajustar los ab orde faẽt neuna cõpilatio cõ es ò cercar ẽ la ylla ò menorca si se trobare p⁹ extẽsamẽt scrita.

Et tandem ley trobi e aqlla fiu trās criure de mot a mot cōproui. La ql es del tenor seguēt.

Conquesta dela ylla de Menorca: a mi tremesa axi dela dita ylla.

¶ Aquesta es la conquesta feta per lo molt alt senyor rey Hamfos de la ylla de Manorcha.

¶ Apres q̄ lo molt alt seyor en Jacme rey de Arago ha pressa e conqstada la ylla d̄ Mallorqua: e tolta de mans de serrahins: la ql conquista en lany de nre senyor. m. ccxxix. Uehent aço lo Almoxarif seyor d̄la ylla d̄ manorcha vēch deuāt la psencia del dit molt alt senyor rey, pmetēt e jurāt li q̄ ell lo tenia p senyor natural seu: e q̄ li faria trabut tots anys: axicō aqll qui volia esser d̄ aq auāt home seu: e que li faria trabut tots anys axi com aquell qui volia daqui auant esser home e natural seu: vahent aço lo senyor rey jaquili la ylla d̄ Manorcha axi cō a home e subdit seu: e esser sen tornat lo rey en Jacme en Catalūya e hauer regat en aquesta vida per. lxlij. anys: e hauer viscut. lxxxij. anys passā de sta vida a. xxvij. d̄ juliol en lany d̄la incarnacio d̄l fil de deu. m. cclxxvj. E jaquí p hereter en son regne e terres son fill lo rey en Pere molt alt e molt virtuos senyor: lo ql atten̄t aqlla paraula scrita p lo sauí Salomo: qui diu: honor patris est filius sapiens: volent donchs resemblar al pare e multiplicar la sancta fe catholica posas en son cor q̄ axi com lo nom de Jesu christ per lo seu pare era stat multiplicat e loat ē la ylla de mallorcha: e attenēt aqlla paraule dita per Jesu christ. Nō q̄ incepe rit: sed qui perseuerauerit: volgue en aquella perseuerar e començar. E per ço q̄ la posques acabar e aportar a perfecio tench son cōsell en la ciutat de Leyda ab los comtes/ barōs e cauallers: Arcabisbes/ bisbes e altres prelats de son regne: e ab tots los regidors deles ciutats e vilas. E com tots foran ajustats e en lodit cōcili aplegats lodit molt alt senyor rey en Pere dix e preposa a aquells en la forma e manera seguent. Egregis nobles magnifichs e molt sauis seyors e molt fels vas sals meus: axi com lo molt alt seyor rey e pare meu en Jacme de recordable memoria ha conqstada la ylla de Mallorcha: e lo nō de deu hi es inuocat/ lohat e beneyt yom he posat en lo meu cor que per semblant conquiste yo/ e cōquistar faça la ylla de Manorcha: per que axi mateix lo nō de nostre senyor deu Jesu christ e dela sua sacratissima mare/ verge madona sancta Maria/ e de tota la sancta trinitat/ e cort celestial hisia inuocat/ lohat e benehit: perqueca ramēt vos prech: eus amonestq̄ mi vullats acōsellar e secors e ajuda prestar: per ço q̄ so q̄ ara comēs puscha a pfecio aportar: hoynt aço los q̄ en dit consell eran ajustats hū apres al treper orde començarē a respōdre/ dir al senyor rey per ay tals paraules. Deu q̄ es donador de totas gracias vos leix senyor lo vostre delig. e proposit cōplir e acabar/ offerint e fahent a aqll les pfertes seguēts.

¶ Les profertes seguente foran fets al senyor rey p los barōs e ciutats.

¶ Primeramēt promes ala dita conquesta e empres. lo cōte de Empuries dict ari senyor yous promet a la vostra empresa. L. homēs a caual: l c. balleſters e. cc. homens scuders.

¶ Lo segon fo lo cōte de Cardona dict senyor yous promet ala vostra

empresa.l. homens acauall.c. homens a peu e.cc. quarteras dordi e.c. quarteras de forment.

¶ Lo terç so lo comta de Prades dient. Senyor yo⁹ promet ala vostra empresa trecents homens scudats.c. Ballesters e.c. quarteras de forment.

¶ Lo quart so lo comta de Urgell dient senyor yo⁹ promet ala vostra empresa.D. homēs a peu e.cc. quarteras de forment e.cc. de ordi.

¶ Lo cinque so lo vescomte de Rocha barti dient: senyor yo⁹ pmet ala vostra empresa.cc. homens acauall e la mia persona.

¶ Lo sise so lo Arcabisba de çaragoça ab la ciutat ensemps dient senyor nos vos prometem ala vostra empresa.xxv. homens acauall e.ccc. almugauers e.D. florins en or.

¶ Lo seten so lo arcabisba de Tarragona ensemps ab la ciutat dient. Senyor nos vos prometem ala vostra empresa deu cossors ò galeras.

¶ Lo vuyte so lo bisba de Urgell: dient senyor yo⁹ promet ala vostra empresa.ccc. quarteras de forment e.cl. ballesters.

¶ Lo.ix. so lo bisbe de Tortosa ab la ciutat ensemps diēt: senyor nos pmatem ala vestre empresa.v. cossors de galeras quatre lenys grosses per portar totes vitualles .c. ballesters e.cc. homens scudats.

¶ Lo .x. so lo bisba de Barcelona: ab la ciutat ensemps dient: senyor nos vos promatem ala vostra empresa quinze cossors de galeras armades epagades a tres messos.

¶ Lo xi so lo bisba de Mallorca ab la ciutat ensemps diēt: senyor nos vos pmatem ala vostra empresa x. cossors de Galeres armades e v. naus grosses e.x. homens a cauall/ cascun de aqsts hauent sotasi.xxv. homens scuders.

¶ Lo.xij. so. lo Bisba de Leyda ab la ciudat ensemps dient/ senyor nos vos promatem ala vostra empresa. D. homēs soes.c. acaualle. dcccc. a peu.

¶ E per semblant: foran fetas per moltes e diuerses vilas e castells: e per molts nobles e Cauallers: e burguesos moltes e diuerses profertas: les quals seriā longas derecitar: per que lo molt alt senyor rey vahent la fidelitat que tots sos vassalls li hauiē: eles grans promatensas que fetes li hauian si comença a metre en obra e executio la dite armada ho hostol.

¶ E hauer lo dit molt alt Senyor rey en pere mesas las dites coses en executio e hauer aplegat tot son hostol en lo port appellat Fangos per pendre la colla: en loql se atrobaren e partiran justades. cxxxvj. velas. E ans que partis lo senyor Rey feu cantar vna missa del sanct sperit: e esser dita recollis en la sua galera: e comēçafer vela e per semblant totes les altres fustas. E per voluntat de deu arribaren al port de Mahon dela ylla de Manorcha: la qual li seya trahut confiāt venir en sas terras. E per çoque partint daquidzeta via anas a Alcoll: e antrants dins lo dit port ab les bāderes alçades algūs mozos dela dita ylla lançaren e tirarē algūas fetgetes dins la galera del senyor Rey de laql cosa lo senyor rey so molt irat e jura que ell los faria penadir: si

deus lo leraue tornar de aq̃st viatge
E sabent aço lo Almoxarif que era
stat fet al senyor Rey mostras fort
irat de uers les sues gents per ço q̃
posques millor pacifícar e mitigar
la ira del senyor rey. E ordena grãs
presents e diuerses vituales p ço
q̃ las hi presentas e ab q̃tre caualls
ensemps ab ell sen ana deuãt la pre
sencia del senyor rey per fer li reue
rencia: e demanar li venia e perdo
de la injuria qui per los seus mozos
li hauia stada feta: los quals dits
quatre caualers sozan aquests.
Abdilla senyor de Torralafuda.
Ali senyor de Binisayda.
Mahomet senyor de Elcayõs.
Binici chae senyor de Binisabini
Los quals dits Moxarif e caualls
feta llur supplicatio e Misatgeria
e donat al senyor rey lo dit present
e obtinguda d' aq̃ll venia e perdo lo
dit Moxarif sis informa ab buns e
ab altres. E sabe certament que lo
senyor rey anant ab son hostol per
pendre al coll. E tantost isques de
la galera e tornassen en terra e en la
nit seguent ell tremes al senyor rey
de al coll vna Atzaura scriuint li en
tal manera. A tu poderos senyor
de alcoll lo teu amich lo almoxarif
te fa a saber per aquesta letra que lo
rey en Pere de Arago es arribat en
la nostra ylla d' Manarcha e hauem
sentit e sabut q̃ va contra tu. E car
dels darts qui son vists mils se guar
da hom q̃ dels amagats demostrant
a tu senyal de amistansa e afecio te
amonest que tengas tos vassalls en
amor: per ço que siats tots de aq̃st
cruel leo en Pere de Arago desiu-
rats e preseruats e puschats vos de
ell defendre us deus te valle axi cõ
desigam/ vuylles no fer reposta. De
part del Almoxarif senyor de Ma-
norca amich coral vostra.
Hauer hauda e rebuda la dita le-
tra lo senyor de Alcoll tantost feu
manar sots pena de mort: que tot
hõ se degues axir del dit loch e feu
degues aportar tot so que portiãqui
bo fos e de pfit. E apres hauer stats
vij. jorns lo dit senyor rey en lo dit
port seu vela e ab son hostol partis
daqui per anar a Alcoll. E esser en
torn. l. millas en mar veran vna ve
la o fuste/ la qual prengueran e fo a-
quella atzaure/ que lo almoxarif de
Manorcha hauia tremesa al senyor
de Alcoll/ en la qual atrobarãles le
tres responsiuas q̃ lo senyor de Al
coll feya al almoxarif d' Manorcha.
E axi mateix sabe la veritat per a-
quels qui hieran com lo Almoxarif
les hi hauia tremessos secretamét.
De la qual cosa lo dit senyor Rey so
molt irat e jura que esser tornat del
dit viatge: ell conquistaria la dita
ylla de Manorcha e es veniaria da s-
so que tet li hauia. E esser arribat
lo dit senyor rey ab son hostol a Al-
coll ne y atroba negun sino alguns
mercaders christiãs q̃ li feran rela-
cio com lo hauian desemparat e en ã
tuyts. Per la qual cosa lo senyor
Rey mana: e feu abatre la dita vi-
la pus le nõ de Deu e de Jesuchrist
no hi podia esser loat. E partis da-
qui ab son hostol molt trist e des con-
solat: e costereia la Barbaria/ e na-
uegant axi per costa en contra vn
Galera: la qual li tremetian los de
son regna faent li a saber: e notifi-
cant li com les Frances eran en
trats en son regne e que prestamẽt
hi volgues tornar. Sabent aço lo
dit Senyor Rey de continent feu
la via de retornar sen en son Re-
gne. Lo qual esser hi arribat: e
hauer hosabut les dits Frances os
tantost sen isqueran: e fogiren tor
nant sen en llur terra. E stant lo dit
senyor Rey en son regne per volun
tat de deu hoc hi per lo gran amig

Com lo rey ẽ Pe re ſant malalt, mana a ſon fill Nãfos q̃ conquiſtaſſe a Menorca.

e deſpler que hauia: com no hauia poſcut cõplir ſon deſig. e propoſit que hauia pres lo gran Febra. E vahent que ell ſe appropinquaua ala mort e que no podia ſcapar dele dite malaltia feu ſe venir deuant ſon fill Namfos qui era de edat de.xxj.any primogenit ſeu: e dix li tals paraules. Amat e cordial fill meu be crec labs la injuria q̃ lo almoxarif de manorca me ha feta com a naua a alcoll per la qual coſa yo iure e voti q̃ yria conquiſtar aq̃lla. E ſegõs veus deus no es plalent ans me vol appellar al regna ſeu: per q̃ dich e manq̃ en cõtinent q̃ yo ſia paſſat de aqueſta vida tu hi vuyllas anar: e la vuylles conquiſtar en manera: q̃ de aqui auant lo nom de Jeſu chriſt hi ſia lohat e beneyt/ la qual coza lo dit Nãſos li prome e vota de continent deuant ell. Per la qual coza lo pare li dona aq̃la benedicio/ e apres pocha hora lo dit Rey rate la ſua anima a deu cien ana en paradis: axi com a verader catholich: e defanador de la ſancta fe q̃era. E paſſa deſta vida lo dia de ſanct Martia hora de veſperas en lany de la incarnatio del fill de deu. M.cclxxxiij. E eſſer mort lo dit rey en Per e lo dit ſeu fill Nãfos Iomas rey e corona de edat de xxvij. anys. E no oblidant ſo que hauia promes e votat a ſon para: en lany. M. ccclxxxvj. Comenſa a ſer gran hoſtoll per paſſar en Manorcha e conquiſtar aquella. E ſabent açolo Almoxarif de Manorcha tement ſe daſſo que lies vench e recordant ſe dela injuria que ſeta li hauia ſi ſcriui a quatre reys de Barbaria amichs ſeus ſocs.

Lo rey de Bogia.
Lo rey de Bona.
Lo rey de Tirimſe.
Lo rey de conteſtina.

¶ Tramatent los miſatgers e fahẽt les a ſaber com lo gran Leo rey de Aragon feu grã hoſtol per venir a prẽdre e conquiſtar la ylla de Manorcha. E que los plaguers trementre li ſocors e ajuda ques poſques de ſenſar de aq̃ll. Los quals dits quatre Reys hauer rebudes les dites noues: e hoits los dits miſatgers Tremateran al dit Solda noucents homens a cauall e ſinch milia a peu. ¶ Hauer fet lo ſeny or rey Namfos lo ſeu hoſtoll e hauer aq̃ll aplegat a port ſangos a hõ le ajuſtaren. cxxij. velas partint ſe de aqui: arribaren en la ylla de Mallorcha a bon ſtech vij. dies. E en ioſeten dia lo dit ſeny or rey ab grã proceſſo del Biſbe e de molts capellans e de diuerſos religioſos reculls donant li lo dit biſbe la benedicio: e partis daqui. E deus q̃ algunes vegades vol prouar los ſeus perio. veye que ſi ſeran forts en llur tribulatio com hagues nauegat e fos ab ſon hoſtoll ſobra lo cap appellat de artuig ſe leua la tremuntana tan fort: e tan terrible: q̃ tot lo dit hoſtoll deſpergit: e caſcun baca venir la ſua via per reſtaurar ſe: e alguns arribaré a port Petro Altres a port Colom/ altres a Labrera: altres al cabde la pera. E lo ſeny or rey ab deu Baleras mig ne gades arriba al port de Mahor e entrãt per lo dit port veran de part de tremuntana multitut de moros que parta cobrian la terra: per la qual coza lo ſeny or rey li conuench pendre terra en vna ylla/ qui es al mig del dit port. la qual vy endia es appellade la ol rey: en la q̃l ſtech per. xij. dias ſperant q̃ lo dit ſeu hoſtoll hi fos tot arribat/ dins lo qual dit temps lo dit Almoxarif ha garnit tot lo dit port de Catcuna/ part de moltes gents infaeles/ qui parian foſſan lagoſts anants ſobre la terra

molt ordenadement. Estant lo se-
nyor rey en la dita ylla per lo dit dis
sus temps sperant son hostoll hac
gran fretura de aygua. Per la qual
cosa manar en cauar en la dite ylla
per ço q trobassen aygua. E mana q̄
lo diuēdres saguen en reuerencia e
honor dela passio del fill de deu tot
hom dejunas. En lo qual dia lo se-
nyor rey se possa en oratio dient.
Senyor tu qui a Moyses donāt ab
la verge en la rocha donist e faist a-
ur aygua viua e corrent qui assode
lla e abunda lo poble de yrael plas-
ciet senyor q̄ ara vuylles a nos do-
nar e habundar aygua viua que pu
guan beure e assodellar nos per ço q̄
puscham lo teu sānct nom loar e mul
tipl.car e pulcham batallar contra
aquestes infaels e aquells subjugar
e venir a la tua sancta fe catholica.
E feta la dita oratio lo dit senyor rey
pres en la sua mayna Arada e caua
lla hon hauian comensat a cauar: e
al terç colp q̄ dona isque aygua viua
molt abundant e molt fina: la qual
encara viuy en dia ni ha gran quan
titat de que lo dit senyor rey vabent
la gran misericordia q̄ deu li hauia
feta sabent na lla honor: e gracias a
ell hague e per semblāt tots los del
seu hostoll. Per la qual cosa vabēt
lo dit senyor rey que deus en tal op
pressura li hauia ajudat: e que era ab
ell. E attania q̄ ell era aquiper multi
plicar lo nom de Jesu christ e la san
cta fe catholica si tench cōsell ab sos
comtes Barons nobles cauallers
patrons e mariners dien los ytals
paraules. O barons nobles e faels
vasals meus deus nos ha aportats
assi per ço com vol conquistē aque-
sta terra: e q̄ lo seu sanct nom hi sia
lohat e bencyt. Per q elegits e con
cellats que deuem fer/car tots son
assi de hun coratge per la honor e
labor de nostre senyor Jesu christ.
E lleuant se en Monosans per tots
dir axi. Molt alt senyor rey tua es
la potencia e sobre nos es podros
sa feta la tua voluntat. E de fet a cor
daran e concellarā que desembar-
cassen e prenguessen terra ala part
de Tremuntana per ço com es pla
na e podian arir millor q̄ dela part
de mig jorn/qui tota es péya. Per
la qual cosa lo dit senyor Rey feu
metre tot lo seu hostoll en cems e es
ser tots armats en lonō de deu pren
gueran terra ala part de Tremun-
tana/qui es da tri campos. E encon
tinent gitats los caualls en terra
los cauallers ab la gent a peu co es
ballesters e scudats/començarā for
mēt e terrible batallar cōtra la mo-
risma: qui hi era cridāts tos temps
ab grans veus Arago/sanct Jordi
e sanct Anthoni ajudats e siats ab
nos. E per ço cridauen sanct antho
ni com aquell dia era la sua benecta
festa: e batallāts axi forment hū mo
ro molt virtuos e fort dona hun grā
colp a hun caualler appellat mossen
Jovan Sanesterra e lleuali la cura
en rodor: e lo dit mossen Sanasterra
ab altre cama alsas sobra son cauall
e dona li tan gran colp al cap quel
mig parti stro ales mamelles: e ha
uer durada la dita gran batalla per
algun temps de que corria la sanch
dels moros que matauā sobra la ter
ra q̄ paria hagues molt plogut los
dits moros vabents que del tot los
matauē e que los christians los ven
sian començaren de fogir e derran-
dir e lo senyor Rey e la sua gent va
bents que los moros fogiā dona so-
bra ells encalsant e matant los. En
tant que los dits moros se retragueran e sen pujaren alt hun puig poc en lo qual huy en dia ha vna alcha ria appellada sanct Jordi: e vabēn tes los dits moros que lo rey e la sua gent los encalsauē tos temps cri-

Nota.

dats Aragosanct Jordie sanct Anthoni matant e degollãt incessantment vahents axi matcix que lo dit puig hon sen eranpuiats era molt petit e no histauen segurs de uallaren sen e fugire e puiaren sen en hũ altre puig: en lo ql vuy ẽ dia a una ãltre Eglesia honoze glozia del benuyzat sanct Anthoni: qui aquell dia era la sua festa. E vahent açolo senyoz rey ab la sua host acostas al dit puig molt vigozosamẽt e ab grã coz e alegria cõtostemps anauẽ vẽsent e conquistãt. E los mozos quil veran axi venir daual laren del dit puig eposarẽ seen lo pla de mostrãts que voliã toznar ala batalla: vahẽt açolo senyoz: axi com a molt ardit e vigozos caualler que era sis: alsa la careta del elm: e dix a sos barons: caualers e gent sua. Molt nobles barõs e cauallers ja vets com los mozos se son messos per combatre ab nos E vahets que stro assi los hauem vençuts: e anam tostemps conquistãt e los vensem dassi auant pus ho sem per çoque lo nom de Jesu christ hisia loat e beneyt per que alegrament e ab gran cozatge vullã los enuestir/car nostra si plaura a deu sera la victozia. E nous faça pahoz ne hajats tristez ó aqlls qui vuy en dia hic son mozts. Car tots só martirs en paradis: e pregã deu per nos: los quals dits Barons e totosa host ab gran ardiment e coz responguerẽ e diguerã senyoz sia feta la tua volũtat: car nos som prests e appellats de mozir per lo nom de deu e per la vostra alta cozona. E dit açolo dit molt alt senyoz rey qui era molt virtuos e fort en armas e matia: e feya anar son caual dels primers: e no soferia toznas atras comença a donar li los sperõs diẽte cridant Arago: sanct Jordi e sanct Anthoni valets e gozdat: nos en aquest dia. E axi tots cridants la dita inuocatio ferirã ab mozos: q̃ erã de vij. en viij milia. Los ql̃s resistire fozment. E batallants axi los christians matauan molts mozos. E vahents los mozos que los christians los vensian els matauen e degollant mes segrãt terroz e spa ozdiment en ells: e començaren a fogir com ha sglayats e vençuts donant de camastro que fozan a hun puig/ qui es al pla del verger. Lo qual vuy es appellat lo puig del degollador. E aquí sereposaren e posarem vna vandera blancha.

¶ Hauer obtingudes e guayades les dites batallas lo senyoz rey e la sua gent viats e cansats: que eran sis reposaren per refrescar e donar ciuadaals cauals e per recobzar foza: e sper it tant erã viats. E stants axi lo sẽyoz rey atroba que de la sua gent li mãcaua e erã mozts en aqlls batallas. clxx. christiãs. E que dels mozos hi auia mozts. m. cccxxxiij. Car la sang corria sobze la terra cõ riu E refrescãt lo dit senyoz rey e donant a menjar a sos cauallls hũ caualler appellat moien Berẽguer de toznamira ab algũs secretamẽt que lo Rey no ho sabe sen ana seguint los mozos e vahe com passaren la vãdera blãcha al dessus dit puig del degollador: de ques dona grã despit e comença a ferir ab los mozos: de que haguerã molt grã e fort bzega. E hum/ qui aço vahe vench al senyoz rey dient li cõ mosen Toznamira ab algunes: hauia gran bzega ab los mozos de que lo teniã que si prest no hi era socoze gut era peril nos matassen a tots. E hoit açolo senyoz rey sempze cualca en son caual: e ab tota sagẽt anaal dit puig: hon la dita Bzega era: e donãt les sparens a son caual e cridãt: Arago: sanct Jordi e sanct

Anthoni/ vuyllats nos ajudar ferí
forment contra los dits moros. E
aqui era molt pus fort batalla que
les altres primeras. E açopertant
cō hi eran sobreuinguts molts mo
ros de aquells qui stauen ala part
de migjorn e no eran stats ennegu
na batalla car segons aps se sabe tos
moros erā sobra. xij. mil. E ajudant
la sanct esperit e los benuyrats sanct
Jordie e sanct anthoni lo seyor rey
vence la batalla: qui so molt fort e
terrible: e los moros vahents que
los vensian els matauen e degollauē
a tots no hauent na merce a nagun
mes se en ells tan fort spaordiment
que començarē a fogir e tostemps
a caminarē stro forā al castell ō lan
cta Agatha: a hon quāts moros hic
hauia se metere. E lo senyor rey ob
tingudes e guāydes p gracia de deu
les dites batallas e cantat elle totas
las sues gents sis repossa e romas
aquella nit al pla del verger. E va
hent: e sabent quela dite derrere
batalla se era moguda en culpa de
mossen Roznamira quil hauia mes
en grā peril seu loprendre e mana
que li leuassen lo cap majormētque
sens sabude e consentiment seu no
hauia fet: empoa suplicatio de tots
los barons e cauallers lo senyor rey
li perdona. E en aquesta drrera ba
talla foatrobat que morir e passats
iij. mil. moros car pços es appellat lo
puig del degollador que la sanch hi
corria: ari com ariu hi passas. Enlā
dema lo senyor rey sabent labors
e gracias a nostre senyor deu ōla vi
ctoria q dada li hauia: feu soterrar
tots lo cossors dels christians qui
hierā morts: bauent gran cōpassio
e dolor de llur mort: ari com aquell
qui era llur vertader senyor els a
maua molt. E ordena e mana: que
tots dela sua host per les animas ō
aquells qui hi erā morts dejunassen
dos dies. E feu cantar dues missas
so es vna a reuerencia e honor dela
humil verge Maria: e altre de re-
quiem per les animas dels dits de- Nota.
funts. E hauer stat lo senyor Rey
aqui cinch dias per refrescar e re-
posar tota sa gent qui dles forts ba
tallas q haudes hauian eran molt
cāsats e viats caualca en son cauall
e ana deuers lo dit castell de santa
Agade en lo qual segons dit es se e-
ran mesos tots los moros qen aque
sta ylla eran. En lo qual cami stech
dos jorns per ço/car no volia cuy-
tar la sua gent ans la manaua repau
sant e reguint no cāsant la laltre per
ço com eran de Janer e feya grans
frets e no podian a caminar per les
sangas dels camins/ vahent lo Al-
morarif que lo rey venia ab sō host
per traurel de castell spaordit: e no
sabent a hon mates ab los moros:
qui hierā tench consell. E fo acor-
dat que hi anassen los Moros: se-
guents soes.

¶ Lo senyor de Binidosa.
¶ Lo senyor de Binimoden.
¶ Lo senyor de Binicodrell.
¶ Lo senyor de Binimoama.

¶ Los quals essent deuāt lo senyor
rey li diguerā com ells erā tremes-
sos a sa senyoria per lo Almorarif lo
qual li volia retre: e donar lo castell
ab certs pactes e condicions: so es
que leras anar lo almorarif e totes
sas mullers e fills sals e segurs: lla
hon anar voldria. E per semblāt tots
aquells moros: qui ōla present ylla
anar sen voldrian ab tots llurs hauers
e bens: pagant empero cascun dea-
qlls al seyor rey se tdobles e mitge
e aquells qui pagar no las porta fos
san ses catius empero que lo dit se
nyor rey fos tengut donar los bo-
nase sufficients fustas. Los quals

dits pactes e cõuinesas lo senyor rey los atorga e li plagueràbe. E sots aquesta forma e manera lo dit castell li sodonat e liurat. E los moros quisc volian anar es reculiã en les fustas del senyor Rey feyan prest viatge que en hun jorn ne feyãdos e tres viatges. Car diu se que com eran amitgãt golf llansauen los en mar e tornauen per altre viatge. E per aquells moros qui hic romãgueren fo feta relatio al senyor rey que en cascuna batalla que hauian hauda veyã hun sort caualler ab sobra ueste blanca ab senyal vermell quil trauassaua dalt abair: e per traues qui es lacreu: lo qual jutgaren e creegueran: que era lo benuyrat sanct Jordi. Lo qual incessantment invocauen: los quals deyan quels faria e mataria a tots qui deuãt liverian. E per semblant dixeran e ferã relatio al senyor rey que en les dites batalles apres ol dit caualler sanct Jordi veyan anar en layre hun home vell ab barba larga e blã cha e tania i un basto o crossa en la ma. Lo qual ab la ma dreta senyaua los christias e ab lo basto o naue als moros que quants ne feria mataua lo qual presumire e cregueren que fos sanct Anthoni: car aquell dia era la sua festa: e fo tot stemps cridat e invocat e hauer presa e conquista dala dite ylla lo dit senyor rey per saber la veritat pres informatio e atroba que hauian morts dels moros tres milia e octocents e setata e sis. E dels christians ni hauia morts trecents etrenta quatre. E axi mateix atroba que romangueran en la present ylla vltra aquells quisen anaren: e sic hi squeren. x. milia. xx. milia. homens vltra los infants e sobays per ço: car no sorzan bastants pagar lo que hauian pagar al senyor rey: e al nolit. Als quals lo senyor rey feu ferlo mur del alcasser: e principiar lo mur de ciutadelle e de Maho. E lo dit Rey Hanfos morí en la ciutat de barcelona joue: ço es en edat ò vinte set anys. xvij. de Juny. Any de nostre senyor. M. cclxxxij.

Deo gracias.

Aci acaba la cõqueste de la ylla de Menorca per mi Pere Mich. Carbonell feta transcriure del vertader original. Lo qual huy en dia comptam. xj. de Febrer del any. M. cccclxxxvij. Se troba recondit en la ylla de Menorca.

Xxx. milia perroquies son en summa: totes les quis troben instituides e fundades è catalunya. E aço es ver.

Sisen rey de Arago post vnionẽ.

Jacme segon hague quatre mullers e cinch fills e cinch filles.

Maria filla del rey de Castella regina e go spola per lo rey renunciada.	Blãca filla del rey Charles regina.
Jãc primogenit.	Alfonso cõte de vrgell qui aps fõch rey d Arago per renunciatio ola primogenitura.
Joan Arcabisbe de Toledo e apres patriarcha Alexãdri e Archabisbe ò ter ragona.	
Maria germana ol rey de Cypre regina.	Pere comte de Ribagorça/ e de Empories.
Elicen de Moncada germana de don (e) de Moncad.	Maria mullr del infant en regina.
Costança muller de	Pere de Castella.

don Joan fill del infant Emanuel. Isabel muller d' duc de Austria. Blanchapriorcs sa de Saxena. e apres muller d Violant muller del princep dels Moreas ed tarãto dõ Iep de Luna e senyor de Sogorb.

Del Rey en Jacme fill del rey en Pere. E de la pau dels Francesos.

A lo temps q̃ morí lo rey don Ramfos o don Alfonso: fill primogenit del rey en Pere dels Francesos. Lo segon genit fill en Jacme rey de Sicilia trobãt se en lo seu regne de Sicilia: lo general de Catalunya ensemps ab los altres regnes concordants ordenaren que lo comte de Empories ab dues galeres: e .j. lẽy armats anassen en Sicilia per portar les agres nouelles dela mort dl predit rey don Ramfos o don Alfonso: e menatsen lo predit rey en Jacme de Sicilia cognomenat lo justicier: per ço com no planya fer justicia de si mateix a altre ne de part a part en Catalunya. Hon com locõte de Empories ambaradors fo arribat en Sicilia: e hague recomptat al rey en Jacme d Sicilia: e dona Constança reyna de Arago sa mare la mort del rey don Alfonso germa seu: e fill dela predita Constãça tota la terra feu grã dol e plant passat lo dole stablit lo gouernador en lo regne de Sicilia Frederich germa seu: partis del regne ab lo cõte de Empories: e vengue en Barcelona hon fo rebut honradament ab grãt honor e encontinent feu celebrar misses per tota Catalunya: e per tots los regnes e grãs Almoynes: feu per les animes del rey en Pere son pare e del rey don Alfonso son germa: e conuoca corts generals en la ciutat de çaragoça hon lo ren presents lo Arcabisbe de Tarragona lo bisbe d çaragoça: e molts altres bisbes: e prelats: nobles: barons: cauallers: ciutadans: e altra gent en multitud copiosa. E aqui lo rey en Jacme de Sicilia fo coronat e vngat en rey de Arago: feta festa honrada a .x. comes acostumat en semblãt coronatio e vngaic. E durãt les corts generals foré bisetes constitutions e ordinations a pro fit dela terra. E apres de alguns dies lo rey de Castella dona q̃ muller al rey en Jacme sa filla appellada Maria: no contrastãt que fossen en molt acostat grau de parentela. E iatsia lo Rey en Jacme daquest matrimoni ne fos molt despegat: empero per les importunitats grãs e promets ences quel rey de Castella li faea: e per la grãa ajuda e fauor que pensaua hauria del rey de Castella contra sos enemichs inclinas a fer aquest matrimonÿ. Car lo rey d castella primerament li promes: q̃ ell acabar e ab lo sanct pare/que aquest matrimoni passaria: e consumar se poria sens peccat e li promes q per null temps no li falliria: com que li volgues e ajudas contra la egleſia: e tots sos enemichs. Les quals offertes e promets enses foren decepto ries. Car com fossen ajustats en vn loch appellat Logronyo lo rey en Jacme: lo rey de Castella/en Jacme rey de Mallorques honcle del predit en Jacme: e lo rey Enarles e tots aqui ajustats per tractar pau e amor entre lo predit Rey en Jacme e la egleſia: e los altres reys enemichs del Rey en Jacme lo predit rey de Castella corrumput de grans promets ences de moneda per lo predit rey Charles secretament: per

manera de conuidar e hauer collo
qui ab lo rey en Jaume en altra ma
nera entenia a pendre aqll e liurar
lo al rey Charles per tal que sens
pau e ses amistat los fills del preō.
rey Charles: e los altres barons q̄
lo rey en Jacme tenia preſos: po
guessen exir de la preſo. La qual co
sa lo rey en Jacme mūjançāt la grā
de nestre senyor deu conech subtil
ment. E axicō a saui lo senyor diſ
simula en tot açono saber hi res. E
stants axi en lo loch del Logronyo/
lo rey de Castella tremes de bō ma
ti missatge al rey en Jacme q̄ li pla
gues venir a la sua posada. Car ell
volia parlar ab ell secretament. E
lo rey en Jacme inspirat per nostre
senyor deu: e sabent com dites la co
sa/per lo rey de Castella contra ell
tractada: dix al missatge que sen tor
nas: car ell no iseria tantost: e tornat
que sens lo missatge dix a alguns
homens seus Barons e caualles:
quil hauien acompanyat al predit
loch de Logronyo/ veus pro homēs
quel rey d Castella vol parlar ab mi
secretament/ yo men ire a ell: esi tāt
sera que yo mestigues massa vēgues
sets vos a tres ab vostres compa
nyes armats tocāt a les portes fort
ment: e si no les volien obrir aque
lles: trencassets e eluebits per acor
rer a mi: com alguna cosa se tractas
cōtra mi. Axi com dit es feu quel
dit rey en Jacme stant ab lo rey de
Castella en la cambra e quaix se ap
propinquas lo maluat tractament
van venir los dits Barons Caua
lers del dit rey en Jacme: com ja
fos hora de dinar e abriuadament
tocaren a les portes dients hora es
de dinar diets al senyor rey que sen
hisca. Car la vianda se pert. E com
no vees sen exir vā trēcar les portes
e anaren als Porters quey troba
ren per tal com los contrastauē de
entrar/ e entraren sen en la cambra
del rey de Castella: no eren los dits
reys e prengueren lo dit rey en jac
me per la ma dient. Senyor venits
vos neque hora es de meniar e cert
so li ajudat en bon cas. Car ja era en
taulat e bastit lo maluat tractamēt.
E encontinent lo rey en Jacme ap
pellada la reyna sa muller/ filla del
rey de Castella ab sos Cauallers:
partis daqui sens que no pres com
pat de negu: e vench sen en sa terra/
hon com copula carnal entre lo rey
en Jacme e la reyna Maria sa mu
ller no fos seguida per iperar la diſ
pensacio de consanguinitat: la qual
lo dia assignat: ne encara apres non
pogue hauer lo rey de Castella com
hauia promes: per ço lo rey en Jac
me axicō a saui en yor no volgue ha
uer copula carnal ab aquella: sino q̄
la tracta ab honor real segons q̄ dell
se pertanyia entro que entre elle la
Eglesia: e lo dit Charles segōs que
dels es contengut so feta pau. E
lo dit rey Charles veent que lo seu
enteniment no hauia pogut hauer
acabament tracta per altra manera
vertadera quela dita pau ses fes en
catalunya en vn puig appellat dela
Talaya: lo qual es ans dela jonque
ra prop lo Castell Matrōig: hon lo
rey en Jacme e rey Charles se ajus
tarē: e aquien certs capitols amī
gablement se concordaren dela di
ta pau: deles quals vistes e capitols
de pause fer en chartes closes e sege
llades: les quals son recōdides ē lo
real Archiu de Barcelona. E les
quals yo Archiuer qui fas la presēt
hystoria he vistes/ tengudes/ elegi
des. E es veritat que vltra aquestes
chartes quis troben sen faeren al
tres del thenor mateix en res no di
crepants: e axi foren duplicades: e
aquests restaren vers lo rey en Jac
me: e les altres axi closes e segllades

ab lo segell de cascun rey restare[n] vers lo predit rey Charles qui les[s] sen porta e presenta al sanct pare Bo nifaci vuyte en son plen consistori per tal com lo sanct pare hauia fer mar cõsentir e loar los predits ca pitols ò la pau hon foren los Amba xadors del rey en Jacme ab pote stat amplissima ò fermar la dtã pau: estãts tots axi ajustats en lo predit cõsistori lo papa Bonifaci: e los car denals e lo rey Charles e Ambaxa dors del rey de Arago la pau ferma ren e portaren a son degut effecte. E encontinẽt fermada la dita pau lo dit papa Bonifaci ordena q̃ Gui llerm de Ferris cardenal vengues en catalunyia: e en les altres terrs del rey de Arago per diuulgar la pau: e remoure lo entredit/ que era en les dites terres. Lo q̃l hi hauia dur at. xiiij. anys per causa dela pre sa del regne ò Sicilia que feu lo rey en Pere pare de aquest rey en Jac me. E breument aquestes coses or denades lo dit rey Charles ab sa fi lla dona Blãca e ab lo predit legat venint per publicar la dita pau fozẽ en la vila de Perpinya. Estãts a qui p recrear e reposar llurs perso nes lo dit cardenal de grã malaltia fo oppres: per la qual dins breus dies mori en la dtã vila. E fo soter rat molt honradament en lo mona stir dels frares menors. E per cau sa dela mort del dit cardenal la pu blicatio dela dtã pau se hague a per longar. E encontinent lo rey Char les tremes a dir al pare sanct: q̃ pus lo dit cardenal era mort a altre de gues cõmenar son loch e veus. E lo dit pare sanct del pegat dela mort ò l dit cardenal mana als Archabisbes de Ambrun: e de Alarat que segons la cõmissio feta al dit cardenal de guessen exequir la pau dessus dita. E lo dit rey Charles ab sa filla do na Blanca e ab los Archabisbes: e ab lo rey en Jacme: e ab tots los ba rons e cauallers: axi del rey Char les cõ dela terra del dit rey en Jac me ajustaren se a Vilabertran en lo dia dela festa de tots sancts del any Mil docents Horãta cinch. En lo qual dia e any los dits Arcabisbes publicaren la pau damunt dtã: e no resmẽys absolgueren lo dit rey en Jacme: e tots aquells qui ab ell erẽ e tota la terra del vet e entredit en que stauẽ: e de tots dans e dãnatges que en qualse vol manera fets fossen per lo dit rey en jacme e sos sotsmesos ala egleisia: e al rey de França: o a q̃l seuol altre rey o persona: per les rahons e causes damunt exprest sades. En la qual vila lo dit rey en Jacme pres per muller dona Blã cha filla del rey Charles. Car axi e ra pres en los capitols dela pau da munt dtã per millor aquella obser uar. Aquestes coses fetes lo dit rey en Jacme solta trãcamente los fills del dit rey charles e tots los altres Barons que preses tenia per rebe nes del dit Charles. E noresmẽys lo dit rey en Jacme renuntia a tot dret e a tota demanda/ que en q̃l se vol manera hagues o pogues hauer o li pertengues en lo regne de Sici lia axi com era connengut e concor dat en los capitols dela pau dessus scrita. E mana als missatgers ò Si cilia/ qui aqui eren vẽguts per aço que daqui auãt obeissen a la egleisia hon com los missatgers de Sicilia hagues sen oit tã estrany manamẽt de grãira moguts deuãt ell tots se esquinçaren e diguerẽ apres moltes e inhonestes e horribles paraules. E enyorpus tãt ses que vos nos del empastspla cians quens donets se nyor o queus ajats aqui volets que elegiscam per senyor. E be hauẽ oit dir q̃ moltes vegades ses deuẽ que

vassall desépara sõ senyor mas noq̃ senyor desemparas james vassalls/ axicom vos sẽyor null temps ho hauem vist/ne oit dir sino ara. E moltes altres paraules digueren axicõ a desemparats contra lo rey en jacme: reptant lo de fe. E tornaren la paraula dessus dita altra vegada dient. Senyor debits nos qui voleu que elegiam per sẽyor dats nos rey pus que vos nos desemparats/ e lo rey en Jacme respos ab gran dolor q̃ hauia en son cor nostre germa Frederich es romas en Sicilia per gouernador fets ne ço queus vullats. E encontinent los dits missatgers ennegriren les veles: e totes les galeres en que eren venguts: e totes les exarcies de aq̃lles: e ells axi mateix e llurs cõpanyies vestits de negre partiren se de aqui e tornaren sen en Sicilia: e recomptarẽ a Frederich axicõ los hauia esdevengut. E tantost los nobles e general de la terra se aplegaren e tots ensemps concordes elegiren en rey e senyor llur lo dit Frederich germa del dit rey en Jacme. Lo qual se retẽch acord sobre la procuratio que tenia e regia del dit regne per son germa lo dit rey en Jacme. E penjãt lo dit acordi lo sãct pare Bonifaci octauus: e Frederich dessus dit foren ensemps per tractar pau entre ell e la egleisia. E apres molts tractaments promes lo pare sanct a Frederich de donar li per muller la filla del emperador de Constantinoble neta del dit rey Charles. E ço promes deuia esser fet: e complit a cert dia: e apres que li guanyaria lo dit imperi a messio dela egleisia: lo qual se para ua es pertanyia la dita dona neta del dit Rey Charles per dret hereditari: empero que lo dit Frederich li desembargas lo regne d sicilia a la egleisia: e no anãtas a la coronatio de aquell. E com les promettences damunt dites per alguns accidents e entreuenimẽt lo pare sanct no pogues portar a acabament a gran importunitat dels Sicilians: lo dit Frederich fo coronat rey e senyor de aquells. E apres daço passats alguns dies lo predit rey en Jacme ab sa muller la reyna dona Blanch a vengue en Catalunya ben a dintre: e per manament de nostre sanct pare tremes al Rey de Castella la filla de aquell appellada Maria. La qual ell hauia sposada per muller segons dessus es contengut: e axi la tremes ab couinent honor: mas no real/ axicom a filla d rey se pertanyia. E apres de totes aquestes coses lo dit rey en Jacme posa en son cor de visitar les alteses dels apostols: e de presentar se deuant lo papa. Lo qual Rey en Jacme apparellat gran nauiliar mat ab molt honrat Baro al port de Roma: al qual isque a carrera lo Rey Charles ab tots los Cardenals e ciutadans de roma. Lo qual reebe ren molt honradament: e ab gran alegria. E feta reuerentia p lo rey en Jacme al sãct pare cert dia so assignat als dits reys e Cardenals secretament esser ab lo pare sanct. Al qual dia foren tots presents: e foren denat per lo pare sanct e per los Cardenals que lo dit rey en Jacme fos braç e defenedor dela dita egleisia de Roma e Senyaler e Admirãt dela armada de aquella e que anas cõtra Sicilia per pendre aquella e restituhir la a la sancta Egleisia d roma. E lauors lo dit sanct pare dona al rey en Jacme la conquista del regne de Sardenya e de Corsega: e moltes altres gracies/ e entre les altres li dona les decimes de sos regnes e terres per quatre anys. E en aquest ter medi lo dit rey en jacme dona sa

germana dona Violãt per muller a Robertfill ỏl rey Charles ỏssus scrit. Etotes aqstes coses fetes. Lo dit rey en Jaume sen torna ab grã honor ẽ sa terra. E apres lo dit rey en Jaume stãt en sa terra ab cõsell dels nobles barons e vniuersitats: ab grã poder de homẽs de cauall e de peu poderosamẽt se aplega: e lo regne de Murcia cõquista. En aqst tẽps lo infant en pere germa ỏl rey en Jaume molt bõ caualler contra lo rey en Ferrãdo ỏ Castella en aju da de dõ Alfõso lo ỏ seretat q diguẽ en la hystoria del rey dõ Alfonso de Arago/e ab Nereno de Arrea/pero cornell/dõ Pero fernãdez de ça gra senyor ỏ Albarrazi e de altres richs homẽs de Arago. Axi mateix foren ab ells lo Infant en Joan son auon clo ỏl rey ỏ Castella: e ab ells lo rey de portugal: entraren per Castella destragant e prenent e anãt per ter res de Leõ. Nostre senyor deu tre mes malalties sobre ells/e moriren ne molts: e specialment morỉde en fermedat lo infant en Pere ỏ Ara go en lo siti de vter de sumas. E en aquella hora los Aragonesos ab lo fill de don Ferrando tornaren per Arago e portaren lo cors del infan teen Pere: e sotterrarẽ lo en lo ca pitol dels frares menors de çarago ça: e lo rey de Portugal tornassen en son regne. E tant faeren specialment dõ Eximen de Arrea que per manera de dir mal deyẽ per Caste llaaqst vulgar. Males vreas passen per la tua casa: e es semblant daço q̃ faeren mas apres p conuinẽça lin re te part/segons q̃ deius es scrit. E mi rau si so grã honor a la casa ỏ arago quel rey en Jaume tolgues al rey ỏ Castella pus poderos rey q̃ ell talr e gne cõ es murcia: e aqui veguers e officials cõstituits p ell en catalũya sen torna pegadamẽt e alegre. Ecõ lodit rey en jaume so vẽgut en cata lunya lo pare sanct tremes los mis satgers a ell: requirẽt lo q̃ p vigor ỏ la cõuinẽça entre lo pare sãct e ell feta e promesa ab aqll maior poder q̃ pogues de homens a Cauall e de peu/ a despeses empo ỏ la eglesia de gues cõquerir lo regne de Sicilia ala eglesia. E com lodit rey en Jau me a aço no pogues defallir segons les conuinẽces de la pau dessus dtã satisfet e pagat primeramẽt a ell lo sou e a sos caualliers e cõpanyies re cullis ab grã poder de sos valẽts e vassalls a palamos: e de retamẽt vẽch sen en Roma: hõ molt hõrradamẽt axi per lo pare sanct e cardenals cõ p altra gent de la ciutat so rebut: e aqui stãt per algũs dies so ordenat en quina mãera faria lo p̃dit rey en jaume sos affers. E ordenats los dits affers ab sa muller dona blãca: e ab lo rey charles son sogre: e ab hũ le gat del pare sanct quia pagar lo sou al rey en Jaume e ases companyies era deputat: vench en Napols: hõ la Reyna dona Blanch ha Muller del dit rey en Jaume pari vn Jn fant: qui hague nõ don Alfons. E stãt aqui tremes a dir a son germa lo Rey Frederich de Sicilia: que en nenguna manera no li apparagues dauant. Mas que tengues a prop sa terra: e ben stablida. E no hagues temẽça ỏ res. Car noy ana uaper occupar li sa terra: sino per seruar ço que hauia pmes al sanct pare: e los Sicilians sabent a ço in duiren e animarẽ lo rey Frederich que esforçadament los defenes lo regne/ es combate ab son germa lo rey en Jaume en la mar. E enconti nent lo rey Frederich ab gran po der de molta Gent de son Regne: mes se en les Galeres que hauia fe tes apparellar: les quals eren per nõbre. lx. E no hauia en arago ni en Catalunya q̃ no hagues germans o

fills ab lo Rey Frederich/ e molt be apparellats. E per aço dubtauẽ los Aragonesos e Catalans/ e cõse llauen al rey en Jaume que no do nas batalla: pero ell volent seguir/ ço que hauia promes deya que no dubtassen que los maiors e los mi llors ab ell eren: e que no pensaua que los seus naturals entrassen en batalla contra ell / dels quals com la batalla se dona/ dien que molts se gitaren en la mar com veeren lo rey de Arago senyor llur natural. E lo rey de Arago sabent que son germa de tot en tot volia hauer ba talla ab ell/ altra vegada tremes li adir per vna barcha armada que en negun cas del mon/ no volgues ha uer batalla ab ell cõ el faria en güi sa que son Regne no hauria algũ damnatge per la sua venguda. E cõ per totes aquestes Inductions lo Rey Frederich no volgues abste nir de son proposit: lo Rey en Jau me feta primera mẽt inhibitio a tot hom qui no era natural en totes les Galeres qui eren apparellades les quals eren cinquanta en nombre/ no ẽtras per que ell tot sol ab sos vassalls volia hauer batalla ab son germa. E aço fet/ e lexada sa muller en Napols lo dit rey en Jaume ab les companyies naturals en les ga leres se mes per intentio tota vega da de no encontrar se ab son ger ma si fer se pogues. Mas lo Rey Frede rich a gran importunitat dels Si cilians vers son Germa sa costa: e mesclades les vnes galeres ab les altres tãt fort batalla hi fo feta/ que la mar ver melleiaua de sanch de la gent: qui morta e nafrada hi era so bre la mar. A la fi la madreta de no stre senyor Deu ajudant les Gale res dels Sicilians: foren vençudes ço es que forẽ totes preses: saluada aquella hon era lo Rey Frederich. E aquella a xima teix fora presa/ sino q̃ lo vẽçador rey mana que se n anas. En la qual batalla lo rey en Jaume fo ferit ab passador/ per lo peu: quil cosi ab la cuberta de la Galera. E mẽtre dura la batalla sols nos moch lo peu/ ne feu semblant que fos ferit de la qual cosa tot hom se dona grã marauella. E recõptes que alguns dauen de Consell al Rey en Jau me que donas per mals los seus na turals: qui eren stats en la Batalla ab lo Rey Frederich. E lo Rey en Jaume com a piados e saui senyor respos que per res no u faria. Car aquell mate xi natge romania en son regne e en son seruey/ e que no pla gues a deu que en Aragon e en Ca talunya/ ne en Regne seu hagues tray dor negun. Mas tals vassalls bandeiar los perpetualment de to ta la sua terra ab confiscatio de tots bens era justa e pertinent cosa: e axi ho feu: empero los bens de aquells nols se atura: sino que tots los do na als Parents pus pobres dels bandeiats. E faent lo Rey en Jau me laors e graties a nostre Senyor Deu: ab tot son Host e Victoria vẽch sen en Sicilia: e stant aqui lo lo Legat e la host Francesa: qui en Napols eren romasos passaren sen en Sicilia ab gran goig e pagamẽt e mentre que en acord stauen/ que farien algunes companyies deuãt lo Legat digueren al rey en Jau me: que vn Castell qui prop dells era se retria si ell hi anaua ò la qual cosa lo rey en Jaume ne fo dolẽt en son cor e per tal q̃ donas a entẽdre al legat lo dit rey q̃ cor at jos era ò conq̃ rir lo regne ò Sicilia: partis dalli e vench sen al castel qui a ell se volia re tre/ lo qual li fo liurat p lo Castella de aquel/ e encõtinent lo rey seu pen jar p altre crim q̃ li alleuaré ell de tot hõ crea q̃ no ho feu p altra cosa sino

per hauer lo dit Castella la força a ell sens esser absolt del sacrament e homenatge tenia prestat al Rey Frederich/ o almenys que no deuia liurar lo dit castell sino per força. E açó set vengueré companyies del dit legat e/ digueren al dit rey que altre Castell se retria si la presentia sua vehialo castella de aquell castell. E encōtinent lo rey en Jaume se acosta al dit Castell: e alçant lo braç dret strenguela ma e dix ba callar ret me lo Castell/ sino penjar te. E lo Castella entes ho be/ e conegue quel Rey li signaua: que no ley retes: e tantost li respos lunyat vos daqui sino fer vos: ne lunyar per força. Car senyor: traydor no so stat. E açó dia feu desparar moltes ballestes per qües lunyaren de alli per força. E acostant se lo temps dela paga del sou: e lodit Legat no hagues compliment de Moneda: jatsia que de dia en dia/ e molt prest aquella degues venir lo rey en jaume abses companyes se parti daqui e venchsen en Barcelona. Mas primerament mana a vn Caualler appellat Bertran de Canyelles. Lo qual era poblat en Penedes: que ab dues Galeres anas al rey Eharles per portar absisa muller la Reyna Blanca en Catalunya. E com lo dit Caualler fo al Rey Eharles: e li hac dit ço que dir li deuia de part del dit Rey de Arago: lodit Rey Eharles respos e dix. Cert lo Rey de Arago no si es hagut leyalment en aquests affers: cō si ell hagues volgut lo Regne haguera pres. E lo dit Caualler respos axi. Si Deu me sal tot hom: qui axo digue ment a uolmēt e falsa per lo mig de la barba e offir me aqui de present mantenir lo contrari: e fer dir a tot hom: vn apres daltre: que mon senyor lo Rey de Arago: sies hagut be e leyalmēt: axi com fer deuia: e noy ha nengu qui hi respongues. E lo rey Eharles no curant: satisfer a les dites paraules: mana que encontinent li fos liurada sa filla la Reyna de Arago. E quant lo Caualler ne fonch partit lo Rey Eharles ajusta tots los Caualers e les altres gents: qui a les dites paraules foren presents: e dix los. O Cauallers/ e no ses gran vergonya que deuant vosaltres aquest Caualler Catala haia desmantit a mi: e vosaltres e negun oli haia respost/ fora aço es deuēgut a cauallers del rey de Arago/ certes no. E lauors se feu affaenat de rebre los grans desafiaments: o cuydaments/ e lo Rey Eharles los respos. Ara es hora com siches partit. Si Deu me ajut gran deshonor es a mi e de vosaltres. E apres algun temps lo Rey de Portugal dō Dionys cobdiciant quel dit Rey en Jaume. E lo Rey de Castella fossen amichs: e ben volents: e pau e amor fos entre ells hun dia los dits tres Reys: ço es de Castella/ de Arago/ e de Portugal se ajustaren en Teraçona/ e faeren vnio contra lo Rey de Granada: e lo dit Rey en Jaume rete la Ciutat de Murcia al dit rey de Castella: mas retench se Oriola Guardamar/ Alaquant/ Elig/ Criuillen/ Camola/ Cavall/ Delda e de Nouelda/ e Fauanella/ e molts daltres castells roquers: e lo Rey de Castella dona a sa filla appellada Elionor per muller al Jnfant en Jaume primogenit del dit rey en Jaume/ e eren los dos casats en fort poca edat constituits. E fo axi empres entre los dos Reys de Arago e de Castella/ ço es que lo Rey de Arago assitias la Ciutat de Almaria. E lo predit Rey de Castella assitia Alzazira Dalffadra. E açó fet

caſcun dels dits Reys ſen tornaren en llur terra. E apres dalguns dies caſcun feu ſon pertret e apparallament per complir los empreniments deſſus dits: per que lo dit rey en Jaume ab gran e maraueilloſa armada per mar e per terra aſſitia la dita ciutat de Almeria: e lo dit rey de Caſtella axi mateix aſſitia alzazira dalffadra: e manaſen ab ſi lo Rey de Arago la Reyna dona Blancha. E eſtant la dita ciutat de Almeria: aſſitiada per lo poder del dit Rey: la qual moltes vegades era ſtada forment combatuda per aquell poder mateix gran multitud de gent moriſma: axi de Cauall com de peu cõtra lo poder del dit virtuos rey en Jaume pereſuahir / e deſbaratar aquel: ſi pogues vench ab grãs crits e adulamẽts. Mas lo virtuos Rey ab ſa valent gent: e toſtemps vençadora aquella multitud moriſma barõiuolment vence. E per tot vn dia encalça/ocient aquella inceſſantment: e ſegons arbitre comu moriren hi aqll dia entre de Cauall e de peu ſis milia Moros. E aço fo lo dia de la feſta de Sanct Barthomeu Apoſtol: en lany de noſtre ſenyor. Mil. trecents e deu. E pagat e alegre loant e beneint deu lo dit rey en Jaume ab ſa compañia ſens que negun mal no pres: tornaſſen aſſitiar la ciutat de Almeria. Eſtant la dita ciutat en gran conſtrenyment: vench altra vegada gran gent e innumerable de moros per ſemblant manera deſſus ſcrita contra lo dit Rey en Jaume e ſes gents. Mas deu ajudãt ab mes gran deſhonor e venciment: e ab mes mortaldat que la primera vegada triſts e dolents ſen tornaren. E lo Rey de Granada veent manifeſtament la deſtructio deſima teix e de ſes gents: tracta ab algũs Barons de Caſtella / inhoneſta copia de moneda mũançant: quel dit rey de Caſtella ſe leuas del dit ſiti e ſen tornas a ſa terra: e lo dit tractament fet / aquell denuntia lo rey de Caſtella ab ſos miſſatges al rey de Arago. Lo qual penſant que ſens gran poder no poſtar en lo dit ſiti / penſant en cara que negun ſocors / ne neguna ajuda no hauria del Rey de Caſtella: tracta pau entre ſi mateix e lo rey de Granada: e vn dia mentreques tractaua aqueſta pau: vn moro qui de aqueſta pau era tractador ab. xxx. genets vench al dit rey de Arago guiat: e dix li: q̃ ell ab ſa companya volia parlar ab lo dit rey e tractar la dita pau ſecretamẽt e encontinent lo dit rey en Jaume mana a tots ſos barons e cauallers quels fabeſſen loch: e lo dit Rey tot ſol ab los moros ſtech: e parla vna gran peça: de la qual coſa tot hom hac gran deſpler: e ley tengueren a gran oradura per molts perills que ſi pogueren eſdeuenir. E aplegada tota ſa gent recullis: e vench ſen en Catalunya dolent e deſpagat en ſi mateix per lo tractamẽt deles promeneces quel dit Rey de Caſtella hauia fetes. Mas als Caſtellans nols es ara aço de nou / car per priuilegi ho hã antigamẽt acõſtumat e pus q̃ coſtum ho hã ẽ natura los es tornat: per q̃ no ſen pozien ſtar. Es veritat empero que gran fam e grã malaltia ſe mes en lo Hoſtol del dit Rey en Jaume en la fi del ſeu partiment de Almaria. E lauors lo Sol ſofferi deffalliment: en lo dia de la Purificatio de noſtra dona Sancta Maria: en lany de noſtre ſenyor deu Mil. trecents e deu. E dins aqueſt Any mori la Reyna dona Blancha muller del Rey en Jaume rey de Arago. De la qual procrea cinch fills e cinch filles: los quals ſon.

Lo primer fo appellat Jaume: qui renũtia e resigna lo dret ò primogenitura e successio en los regnes e terres en mans del dit rey son pare no volent cõsumar lo casamẽt entre ell e la filla ò l rey ò Castella appellada Elionor: per quant inspirat per nre senyor deu volgue renũtiar al mõ e vanitats: e põpes de aql e metres en lo rde ò l hospital de hierusalem. De la ql renũciatio e resignatio sen feu charta publica. La ql yo jsder e miql Carbonell Archiuer ò l senyor rey he vist/e legit de mot a mot scrita en pgami e closa e segellada ab segell real de plom pẽdẽt en fils de seda groga e vermella recõdida en lo real Archiu ò Barcelona les claus del ql yo dit carbonel tench vna ꝛ insolidũ ab Francesch Carbonell e Coarchiuer meu: de la ql charta he pres algũes clausules aci insertes: qui sõ la substãtia ò aqlla: e aço p reposar los animos ò algũes psones/ q han pregat cercas en lo dit real Archiu si tal renunciatio e resignatio hi fora tenit a gran marauella a qlla esser axi en fet seguida. Eco mẽça la dtã charta axi. In Christi noie. Nouerint vniuersi q nos infãs Jacobus ꝛc. Fatẽtes nos excessisse ꝗtẽ viginti tr iũ ãnorũ ad eũ p quẽ reges regnãt: ꝛ quem nosse viuere et cuicꝫ seruire regnare ꝛ nrꝫ dirigẽs intuitũ vt ei vt puramẽte ser uire ip sũcꝫ sectari liberi9 valeam9 ꝗtenus curis ꝛ sollicitudinib9 tpalib9 exuti optimã partẽ elegüsse videamur/ q a cõtẽplationib9 rpm minime auferet. Jdeo diuina nobis gra inspirãte/licet mrimoniũ p verba de psẽti nup cõtraxerim9 ꝛ in facie eccliꝫ solẽnizauim9 cũ inclita dõna infãtissa elionora illustris Ferdinãdi bonę memorię regis castellę filia/ante tñ inter nos ꝛ ipsaꝫ infantissaꝫ carnalem copulã subsecutã ad frugem melioris vitę suspirãtes/ q̃uis p vcs dictũ dñz regẽ prem nrm varijs instãtijs mõiti ꝛ inducti vt regni vri post dies vros regimẽ deberemus subire cuꝫ dei spiritu: q nos ad hęc ducit resistere nõ possim9: sꝫ viã nobis securã ꝛ salubrẽ elegerim9: religionẽ videlicet pfiteri ꝛ in ea altissimo famulari toto tpe vitę nrę añ ipsius religionis ingressũ in manib9 vri dñi regis pris nri pdicti ius pmogenitu rę ꝛ successiois post vos in regnis ꝛ terris vris q̃ nũc habetis ꝛ i antea obtinebitis dño cõcedẽte libẽtia io resignam9/ipiꝫ iuri cedim9 ꝛ renũtiam9 ex pacto/nõ obstãte q ad regimẽ pdtm post dies vros platos nobiles/mesnaderios milites infancõnes ciues ꝛ hoies villaꝝ vniuersitatis regni Aragoñ. iurati fuerim9 ad instãtiã ꝛ vri mãdatũ/ita q ẽcetero vos dtũs dñs rex pr nr tanꝫ nobis ex dtã cã ò medio subductis ò dictis regnis ꝛ terris vris: q habetis ꝛ in antea habebitis: dño cõcedẽte possitis ordinare ꝛ disponere/vt decet ꝛ vobis videbit expedire/ nulluſꝫ nos ò inceps adea possim9 ex aliquo iure rõne vl causa habeꝛ regressũ. Et vt hęc firmẽt roborepleniorũ iure nrõ/plene certificati ꝛ instructi: nõ vi nec dolo inducti/sꝫ libera ꝛ spõtanea volũtate iuram9 p crucẽ dñi ꝛ ad sctã dei q̃t tuor euãgelia manib9 nris corporal r tacta dictã resignatõnẽ cõcessionẽ pactũ ꝛ renũtiatõnez seruare ppetuo/ꝛ eis vl eorũ alicui nullo iure/nulla rõne vel cã impetuũ cõtraire ꝛc. Q̃d est actũ i ciuitate Tarraconę in domo frm minorũ ciuitatis eiusdẽ. xj. cal. ianuarij. Anno dñi. M. ccc xix. Elo. ij. fill del dit rey e ja ume e reyna dona blãcha fo applit alfõso lo ql hague per muller la filla del noble dõgõbald de Entẽça e neboda de don Armẽgou comte de Urgell: te apres fo rey ò Ara

1319

so. Car lo dit don Armẽgou morí en lo temps ỏl dit rey en Jaume sens infants. Lo qual tant cõ viſq̃ hague guerra ab ramõ Folch vez comte ỏ Cardona e lexalo comtat de Urgell/aquest Alfonso segon fill del dit Rey en Jaume ab conditõ que lo dit Alfonso hagues a pẽdre per muller la filla de aq̃st noble don Bombaldde Entẽça neboda sua la qual hauia la heretat de sans Dãtillo aui seu. E daltra part fos tengut de donar c. milia liures a ell. E axi lo dit Alfonso succehi en lo comtat de Urgell per sa muller pagades empero cẽt mil. liures cõ es dessus cõtengut. Lo terçũl fo appellat Joã e fo Archabisbe ỏ Toledo: e apres Patriarcha de Alexãdria e Archabisbe ỏ Tarragona. Lo. iiij. fill fo appellat Pere e fo cõte de Rippagorça: e cõte ỏ Empories: e aq̃st cõfo en edat ỏ cinquãta q̃tre anys: collocats tots sos fills: dilluns a. xij. ỏ Setẽbre en lãy ỏ nr̃e seyor. M. ccc. cinquanta vuyt en lo monastir dels frares menors rebe lo habit ỏ sanct frãcesch en Barcelona: e lo. v. fill fo appellat Ramõberẽguer: quiso cõte de prades. Es veritat q̃ aq̃sts dos germãs derers cãbiarẽ llurs cõtats ẽtre ells: e axi lo cõtat ỏ empories fo ỏl Ramõberẽguer: e locõtat ỏ prades fo ỏl Pere. Deles. v. filles ỏl dit rey en Jaume e ỏla dita reyna dona Blãcha/la primera hac nom dona maria e fo muller ỏl infãt en Pere ỏ Castella. La ij. hac nõ constãça e fo muller ỏ dõ Joã fill del infant don Manuel. La. iij. appellada dona Isabel fo muller ỏl duch ỏ Austria. La. iiij. applẽda dona Blãca e fo prioressa ỏ Syrena: e la. v. appellada Violãt/ fo muller ỏl fill del princep ỏla Morera e ỏ Tarãto. La q̃l mort aq̃st son marit se casa ab don Lop ỏ luna seyor ỏ Sogorb/loq̃l en

conquisten Arrabs pobles nys pianos el ãno 1310

tẽps ỏl rey en pere net ỏ aq̃st rey en Jaume fo fet cõte ỏ luna p lo dit rey en pere/e lauors li dõa luna. E passat algũ tẽps io p̃dit rey en jaume a pres mort ỏla dtã reyna dõa blaca pres p muller la germãa ỏl rey ỏ Xi pre appellada dona maria: ỏlaq̃l no pcrea fills ne filles p çocõ era empesa molt é edat e viſq̃ molt poch tẽps ab lo dit rey en jaume. En lo tẽps de aq̃st rey en jaume ỏ aragoçoes é lãy M. cccr. infinits nauilis ỏ xpians ab los caualls ỏl hospital huy ẽ dia appellats ỏ sãctjoã ajustats ỏ diuerses pts ỏl mõ ẽ subsidi ỏla tra sctã cõtra los serrabins vẽguerẽ en Rhodes: e p volũtat de deu aq̃lla illa fo p̃sa e subjugada als xpians: la q̃l defensio fo liurada e comanada als caualls ỏl hospital: e açop talq̃ tẽgues sẽ lo pas satge ỏ hierusalẽ segur laq̃l illa ñns al p̃sent dia es possehida e defẽsada virilmẽt p los hospitalers: e mes ẽ aq̃st tẽps gasto cõte de foix e de bearn dona lo castell de vall moll anẽ ramõ folch ves cõte ỏ cardona: q̃ era cosin germa ỏ son pare p çocõ lo dit vescõte hauia molt despes en recobrar la honor o baronia de mũtcada e castell ví/lo q̃l es prop ỏla vila ỏ martorell q̃s hauia pres aps la mort de dona guillelma de mũtcada tia llur. En vida de aq̃st rey en jaume morí lo rey en jaume ỏ mallorq̃s hõcle seu lo q̃l lexa aps mort sua. iiij. fills e. ij. filles. Lo. j. hac nõ jaume q̃ en vida ỏ son pare renũtia lo orde tela p̃mogenitura e successio ẽlo regne/p q̃nt renũtia al mõ e mes se ẽ lorde dels frares menors/e lo. ij. hac nõ Sãro/ q̃ fo rey ỏ mallorq̃s/e lo. iij. fo appllat dõ ferrãdo/ e lo. iiij. fo apllat phelip deles filles la p̃mera fo appll'ada ysabel q̃ fo muller ỏ dõ joã manuel aps empo mort ỏl dit rey ẽ jaume ỏ arago e la segona filla hac nom Sãra. La qual fo muller del rey Robert.

1310

E mort lo dit rey en Jaume ò Mallorques regna apres en lo seu regne/e terres lo segò fill seu dò Sancho/per tal com lo primer fill com es dessus scrit resigna: e renuntia lo dret dela primogenitura e succssio en lo regne e terres: es mes en lorde de frares menors. Apres se seguique lo rey en Jaume ò Arago: a les corts generales: que tengue en la ciutat de Gyrona cita lo dessus dit rey don Sancho de Mallorques. Lo qual volent obeir ala voluntat del dit rey en Jaume son senyor: axicò de dret era tengut: vengue molt honradament ala ciutat de Gyrona: hon foren ajustats tots los prelats richs homens/Barons e Cauallers/Sindichs: e procuradors deles ciutats e deles vilesde Catalunyia: e deuant tots en general lo dit rey dò Sancho de Mallorques regonegue tenir en feu: e sots senyoria del dit rey en Jaume lo dit regne de Mallorques: e les Illes a aquell adiacents: e mes los còtats de Rosscello/e de Sardanya: e la baronia de Muntpeller/e daço li feu homenatge: e sacrament de fidelitat per si e per sos successors. E a maior fermetat foren ne fetes chartes publiques a perpetual memoria les quals e los processos fets: cò lo rey en Pere de Arago net òl dit Rey en Jaume de Arago se pres es confisca totes les terres del rey ò Mallorques son en lo real Archiu dessus nomenat. E apres daço fo acordat e finat aqui mateix que don Alfonso comte de Urgell fill òl dit rey en Jaume de Arago general procurador seu anas a còquerir lo regne de Sardenya e de Corcega: en ajuda: dela qual conqueста lo dit rey dò Sancho de mallorques li promes de ajudar ab vint Galeres apropries despeses sues: e apres ho còplimolt be. E tengudes e finades les dites corts lo rey en Jaume se n vench a Tarragona: e aqui pres per muller dona Elicen de Muntcada germana del noble Ot de Muntcada: en lodia de Nadalen lany de nostre senyor deu Mil trecents vint e dos. E en aquell mateix dia don Alfonso fill seu para lo Astandart en Barcelona per fer lo viatge ò Sardèya. Apres daço lo rey en Jaume parti de Tarragona e vench en Barcelona: e a requesta del noble Huch jutge de Arborea: e Vezconte de Bas tremes a Oristany en la ylla de Sardenya ab tres nauilis appellats en aquest temps coques/ço es los nobles en Dalmau vezcomte de Rochabertien Guerau de Rochabertien Bñt de Castellet/e huc de santa Pau ab. clxxx. homens a cauall en lo mes ò Maig: en lany de nostre senyor deu Mil trecents vint e tres: per tal com locomu de Pisa hauia tremesa companya de cauall e ò peuè la illa ò Sardèya e ò feni mèt òaqlla. E en aqst mateix mes lo dit don Alfonso: parti dela Ciutat de Barcelona ab vint Galeres: e ab molt altre nauili de Naus e Coques: e altres Uexells de la Mar/per venir a port fangos: hon hauia assignat dia ò reculir totes les companyes: e aquiso lo Rey en Jaume personalment. E tots sos fills: e molts Prelats e Richs homens de Catalunyia: e de Arago: e del regne de Valentia. E aqui vench lo noble en Francesch Carros Almiral ab vint Haleres: quis armaren en Valentia: e axi mateix hi vench Huguet de Cotzo Almiral del Rey don Sancho de Mallorques ab. xv. Galeres: quis eren armades en les marines sues e moltes altres Naus e Nauils per portar Caualls e Cauallers: e altres Homens de peu:

1322 cassol rey don Jaume ... rey don Sancho ... y fue

e apparellamẽts de cõbatre. ¶Dar ti lo dit don Alfonso de ¶Dortofan gos lo primer dia del mes de Juny del dit any. M. ccxxiij. ab dona Theresa muller sua ab. lx. galeres e ab. xxiiij. naus: e ab moltes altres nauilis menuts tants que bastarẽ a trecentes veles e mes. E lo cinquẽ dia del mes de Juny del prop dit any fo al port de Mahó en la ylla de Menorques hon hague a venir per lo temps qui li so contrari. E allí hague acord que per ço com hauia ardit axi appellat en aquest temps quel comu de pisa tremettia compa nyia de cauall e de peu en la ylla de Sardenya se degues mudar en la sua galera: per ques cuytas ab les galeres: e que anans fos en la dita ylla. E axi fo fet parti lo dit don Al fonso ab tot son hostol de galeres: e ó naus: e daltres vexells maritims del dit port de Mahó a. xix. dies del dit mes de Juny: e al quatorzen dia del dit mes de Juny solamẽt ab les galeres so al cap de sanct March prop de Oristany en la ylla de Sardenya. E aqui hac Ardit del jutge de Ar borea que los nobles vezcõte de ro chaberti: e los altres qui primers eren passats ab les tres coques erẽ en hun loch appellat quart: a vna legua de Castell de Caller ab cõpa nyia quel dit jutge los hauia liura da per vedar que viandes no entras sen en dit Castell. E aqui hac de cõ sell sen passas al port de ¶Palma de sols: e lexa vn leny armat per denũ tiar a les naus/e al altres nauilis q̃ faessen aquella matexa via. E ap plegat tot lo hostol lo dit dõ Alfon so assitia vila de eglesies. La qual ab grãs treballs e affans ypres. E pas sat algun temps lo dit don Alfonso hac grãe sobergabatalla ab los ene michs lo dimecres de la cendra en lany de nostre senyor. M. ccxxxiij. Los q uals enemichs eren mes de Mil. e ccc. homens a Cauall: e dos milia balleters: dels quals era cap lo comte negre: o segons altres hystories Mamfre de donoratico. E lo dit don Alfonso no era sino ab cccc. xciiij. homens a cauall/ e Mil homẽs de peu: e quasi tots malalts/ ab la ajuda de nostre senyor Deu lo dit don Alfonso vençe: e obtẽch vi ctoria contra los enemichs ó. Mil. cc. homẽs entre ó caualle ó peu en sus. E ólapart del dit don Alfonso noy moriren sinos sis homens ó pa ratge e sis de peu: e ab gran victoria lo dit don Alfonso leua lo cãp: e feu laors e gracies a deu quitan senya lat miracle li hauia demonstrat. A pres daço vench assetiar lo castell ó Caller e mentre quel tenia forment e destreta assetiat vn dia apres men jar que tot hon dormia e nos talaya uen de res tot lo poder del dit castel de Caller vench a ferir en la host ól dit don Alfonso: e en aço demõstra nostre senyor deu manifest miracle al dit don Alfonso. Car no mes de. xl. homens a cauall ab alguns ó peu ólsseus venceren tot lo dit poder. Lo qual ab gran ólshonore vitupe ri sen torna en lo dit castell q̃si tots morts e consumats: e en aquest con flicte moriren ólsenemichs mes de ccc. homens tant solamẽt de cauall vltra aquells qui hi morirẽ de peu e ólapart del dit don Alfonso no hi moriren sino dos homens ó cauall qui ferint ab los enemichs sen en traren en lo castell de Caller. Los quals eren appellats Bñt Cẽtelles e Guillem dena montaguda. En al tre dia aquells del castell demana ren treua per soterrar llurs morts. La qual a ells fo atorgada: e soterra ren aquells que pogueren/e dels al tres forenneplens dos pous ab ter ra que hi lançaren dessus per talq̃

no donassen pudor a la host: e apres
daço lo Mamfre ò mana q̃s pogues
veure ab lo dit don Alfonso per tal
com ere parent seu. E lo dit don Al
fonso respos li que ab ell nos podia
veure sens batalla. Apres se segui
que al dit Mãfre vengue malaltia
dela qual morí. En la fi ò l mes ò ju
ny del prop dit any venguer é en lo
dit slti vint galeres p lo rey en Jau
me treme ses al dit son fill don Al
fonso: dela qual cosa los enemichs
foren atterrits e començaren a par
lar tractaments: e finalment fo axi
auẽgut quel comu ò Pisa liuraria
totes les forces q̃ hauien en la ylla
e que tendrié lo castell de Caller en
feu per lo rey ò Arago/e daço farié
homenatge los ancians de pisa. E
1324 fo fet a. xij. dies del mes ò Juliol ò l
any de nostre senyor. M. ccc xxiiij.
La senyera ò don Alfonso noblemẽt
acompanyada de nobles caualers
entra ẽ lo dit Castell: e fo posada en
la Torra sobre la porta del orifany
e laltra senyera fo posada en lo cã
panar ò la eglesia maior: e en Bñt
ò Boradors Caualler: e en Guil
lerm Olomar ciutada ò Barcelo
na anaren en Pisa per pẽdre home
natge dels ancians ò l comu ò Pi
sa e ordena lo dit infant que lo no
ble en Phelip de Luça qui era ven
gut ò Sicilia romãgues Gouerna
dor en la illa ò Sardenya ab. cc. ho
mens a caual/e ab cincẽts peons.
E aço fet a. xxviij. dies ò l mes ò Ju
liol del prop dit any lo dit dõ Alfon
so parti del loch ò Bonayre ab tot
son hostol e vẽch sen al loch ò sanct
Marti hon stech dos dies: e apres
parti daqui: e fo ẽ Barcelona lo se
gon dia ò Agost: hon fo recebut per
lo rey en Jaume son pare: e per los
altres qui eren molt honradament
e ab gran goig e alegria. E apres
algun temps dona Theresa mull'r
del dit don Alfonso morí. Del qual
romangueren doe fills e vna filla lo
primer fo appellat Pere: lo qual fo
iurat en Key e en primogenit en la
ciutat ò çaragoça: ans q̃ la dita do
na Theresa morís encontinẽt que
lo dit don Alfonso fo tornat de Sar
denya. E laltre fill fo appellat Jau
me: qui fo comte ò Urgell: e vezcõ
te ò Ager. La filla fo appellada Cõ
stança: e fo muller ò l rey en Jaume
de Mallorques. Lo qual fo diposse
hit per executio de justitia de son re
gne e terres per lo rey en pere ò Ara
go cunyat seu: ços germa ò sa mu
ller. La qual fo filla del dit Alfonso:
qui apres mort ò son pare lo dit rey
en Jaume fo rey ò Arago. E es cert
que viuint lo dit rey en Jaume mo
rí don Sanxo rey ò Mallorques.
Lo qual fo home simple e en negun
temps no volgue esser enemich de
la casa ò Arago. Car deya que may
ne pres bea negũ quin fos enemich
per esser se vnida al comtat ò Bar
celona: loqual es stat totstemps que
lan possehit Christians temẽts deu
comtat molt be afortunat. E per ço
es scrit encara que sta cosa apochri
sa q̃ la ciutat de Barcelona quies ò l
dit comtat es stada edificada en Co
stillatio be fortunada. E per ço lo
dit rey Sanxo de Mallorques tant
com visque volgue obeir al mana
ment ò la casa ò Arago/e axi lexa en
pau son regne a don Jaume fill de
son germa don Ferrando qui mo
rí en Grecia lots aquesta con ditio
li lexa lo dit regne: que per tal com
lo dit dõ Jaume era de poca edat ab
voluntat e coneguda de dos homẽs
bons de Mallorques/e daltres dos
de Puigcerda/e de son cõsell lifos
donat Tudor e curador: entro que
per sí mateix pogues regir sa terra
per ço tots los dits bons homẽs ele
giren en tudor e curador al dit don

Jaume/don Jſdhelip honcle seu: lo qual no volgue pendre lo Carrech dela dita tudoria fins atant/quẽ fo forçat per nostre sanct pare. E vlãt lo dit don Jſdhelip dela dita Tudoria en la terra del dit don Jaume se mogue gran discordia. Car alguns volié obeir al tudor: e altres no. E finalment per ço que aquesta discordia se apagas lo dit don Jſdhelip tracta ql la filla del dit don Alfonso appellada Constãça hagues per muller lo dit don Jaume nebot del dit don Jſdhelip: e quant aço fo fet la discordia dsos vassalls fo apagada: e lo dit don Jaume fo elegit rey d Mallorques. Lo qual regi la terra: no axi com Rey/mas axi como a tyran: per la qual cosa e per altres que feu a son cunyat lo rey en pere d Arago: segons que dessus e dius es scrit fo justamẽt e digne despossehit de son regne e terres. Aquest Rey en Jaume de Arago lo molt sa ui Baro: axi q̃ aquella damnada vnio qui son feta e cõtinuada per los Aragoneses contra lo rey en Jſdere son pare en temps dl rey don Alfonso sõ germa oblida e feu oblidar per sos vassalls en lo ptincipi de son regnat. Jſder la qual cosa hague pau: e amor entre ses gents en tota sa vida catholicamẽt e duota en la Ciutat de Barcelona la vigilia de tots Sancts en edat d. lxvj. anys: e fo lo terrat molt hõradamẽt en lo monastir d sanctes Creus en lany de nre Senyor Mil. cccxvij. Lo qual regi sa terra ab gran justitia e misericordia per. xxxvij. anys que regna/ e lexa hereu seu ẽ los regnes d arago e Valétia: e de Sardenya/ e del comtat de Barcelona lo dit dõ Alfonso/ e en caras séyor de sos germãs/ e hereta la altre cõti don Jſdedro lo cõtat de Rippagorça/ e de Emporits lo qual hague per compre. E la altre fill Ramon Berẽguer/ hereta del comtat de Jſdrades. La derrera muller del dit rey en Jaume segõs dessus es contengut fo appellapa Elicẽ donzella filla den Jſdere de Muntcada senyor de Jtona. La qual era de edat de. xxx. anys/ e no hauia axo uar o dot: ab la qual se pogues casar. Aquesta donzella era stada parlada a molts caualers e ciutadans de Leyda: e altres d simple stamẽt: e no la volien pẽdre: e lo predit rey en Jaume pres dla qual no procrea infants: e la qual suplica al dit rey en Jaume son marit q̃ li donas licencia dedificar vn monastir en lo qual apres obit dl dit rey/ si ella conuenia sobreniure pogues finar la vida. La qual cosa lo rey molt graciosament atorga ab tant dona licẽtia ala reyna de fer son voler/ la donchs la reyna comẽça edificar lo Monastir de pedralbes prop Sarria. En lo qual colloca menorets: e apres mort del dit rey en Jaume per sos dies la dita reyna dona Elicen morí loablemẽt en lo dit monastir. Lo rey empero dessus dit morí molt abans cões en lo temps dessus scrit. E es de notar q̃ en lo temps del predit Rey en Jaume de Arago sebent en la cadira de sanct pere Clemẽt quint: lo qual era Guasco: e fo creat Jſdapa en lany dnostre senyor Mil. cccv. E segue huyt anys los templers: los quals hauié florit en tantes riqueses e honors de consentiment dl dit papa clemẽt foren presos cinch dels dits templers molt cautelosament q̃ no sopensauen. E en vn mateix dia e hora per Jſdhelip rey de França maranellosament catholic en tot son regne: e per semblant en lo regne d Arago per lodit Rey en Jaume: ep tots los altres regnes e açe per manamẽt del dit papa clement tots forẽ encarcerats e detenu

1327 muri el rey don Jaume segon fill del rey don Alfonso abans de fol. 112 conso. y fue año de 1327

gnts ab pa e ab ayguae ab molt vi ruperi e llurs bens mobles e inmo bles foren detenguts per ma real. Car abans per lonch temps era sta da feta inqsitio per lo dit rey Phe lip sobre ells molt diligētmēt e dis creta: ço es dela manera dela vida de aquells e del orde: los quals per inquisidors aa çodeputats homēs aprouats e dignes de fe: ans per lo rey mateix en propria persona forē attrobats Sodomites hereges e y. dolatres. Car axi com fovertadera ment attrobat e ho confessaren de llur propria boca. Si volien rebre algu en llur abhominable congre. gatio hagut, primerament any de. la llur mala probatio era li demanat si volía romādre ne fer professio en llur religio. Lo qual si cōsentia era manata vn mestrellur / qui era stat instruit a rebre a ço. E com sos vē gut a aqll le promes de ser professio era menat en vnacābra molt secre. ta e lunyada de tota gēt: e prest et lo maestre e quatre ò aqlls pus forts e pus poderosos de tots couenia q̄ aquell juras la ma del jurant posa. da sobre son cap: que perpetualmēt se abstēdria que no yauría ab fem. bres. Prometēt: e jurant en la ma nera demunt dita que si era dema. nat per alguns dels frares de aque lla mala cōgregatio que jagues ab ell: e cōmetes aquell vici per lo qual vingue la yra de deu en los fills de desesperatio q̄ noy contrastarie en res. E axi fo prouat que eran sodo mitas. En apres era monstrada v. na figura de cap: o lo cap mateix de vn primer mestre llur començador de aqllorde ornat maraueliosament de or e pedres precioses: loql cap o figura de cap cōuenia a aquell ado rar e dir de tu: per tu hauē haguts tots bens hauem e haurē en esdeue nidore axi eren ydolatras. Encara mes foren attrobats culpables en vn vici terrible: e lo qual deu esser lunyat e extirpat de tota christia. nitat: e tot ver e perfet Catholich: ço es que deuant aquell malestruch era lançat lo lenyal dela creu en ter ra ab la ymatge de Jesu christ for. mada en la creu: la qual conuenia q̄ aqll mezqui calcigas ab los peus e que escupis ōssus e q̄digues en tu creent he errat. Car de tu per null temps no he hagut negū be ne sper. ara en present ne encara en ideue nidor. E axi eren hereteges. E com aquell mezquī hauia fetes aquestes legees e malvestats a la fi lo maestre aquell deuant lo qual ay tals coles eren fetes cōuenia q̄ besas en tres lochs/ço es en la boca/en lo lombri gol opentenyll/e en lo cul detras/ e apres de aço era hagut honorable. mēt entre elle. Mas si algun fael en Jesu Christ/e en la fe catholica fer. mament perseuerāt no volgues ser aquestes horribles apostasies e ora dures no james oydes demantinēt era matat/ne apres de aquell no po dia: esser atrobada algūa memoria e axi tremeteren molts Martyrs a la gloria de paradis/ereteren lima texos a ifern apostatats e homeyes. Aquestes horribles e abominables apostasies lo mestre llur Thesorer de vltra mar del Rey de França e sens nombre dels majors lurs. E qui eren mes exaltats en riqueses e honors no forcats p̄ lorçanep in. juria quasi voluntariament confes. sar en que ay tals eren stats del comē çament en ça de llur orde abhomi. nable: e aquesta confessio fo feta en molts lochs deuāt molts nobles cler gues e religiosos preicadors e frares menors presents encara molts no. taris publichs dela esglesia de Ro ma. Los quals posaren la confessio de aquells en forma publica perra.

bo de totes aquestes coses dos cardenals legats a lators del papa foren tremesos al rey pe Françaper tal quel Papa hagues a mans sues los Templers e los bens de quells inobles e immobles: e que ordenas dels templers e dels bens llurs en faes segons la sua volũtat. La qual cosa lo rey de Frãça no volgue fer ans scrigue a tots los instituits se⁹ per tot son regne/e destrament mana que guardassen mes: e pus diligentment que debans les persones dels Temples sots certa e segura custodia e comenales llurs bens immobiles a certes e sufficients persones quels conreassen entro a tres anys per cert preu. Aquest mater stabliment fo fet per tota la senyoria del dit Jaume rey de Arago/entant q̃ lo dit papa Clement: lo qual per sos legats tremesos en Arago a rebre los bens dels Tẽples no pogch obtenir res de aquells. Axi mateix fo sabut per tots los altres regnes del mõ hon temples fossen poblats. Aquesta gesta dels temples he pres yo dit Archiuer de vna gran chronica pretitulada flos mundi de mot a mot axi com en aquella es contengut. E per quãt dela dita gesta dels temples han scrit alguns tot lo contrari en o volrie fos allegat/ yo callar lo que altres ne hã scrit dignes de gran renome fame. E per seguir yo lo que historich o chronista deu scriure e posar ab veritat/ no vull ometre lo que he legit de aquestes Templers scrit per lo Archbisbe de Florença appellat Antoninus en la hystoria: hon es scrit tot lo contrari del que dessus es contegut. Diu aquest sanct Arcabisbe de Florença: en lengua latina explanada per mi en vulgar Catala: que en lo temps del papa Clement quint: ço es en lãy Mil.cccvij. stant lo dit papa ab la sua cort Romana en la ciutat quis appella en lati Pictauensis d el regne de França: lo Rey de França appellat Phelip feduit de sos officials denuntia al dit Pare sanct que lo maestre del tẽple e mansionis e seus fraresde la dita religio dels Templers esser infectes en alguns errors e inuoluts o mezclats en peccats e crims: axi com li era affermat per los dits Templers. Tot ço segons ell scriu es falsamẽt imposat e confiicte per auaricia: per ço que aquells religiosos templers qui llur principi fo en Hierusalem/ e apres multiplicats e diffusos per França e altres prouincias hauien tochs opulents e grans riqueses: e possessions: fossẽ depullats de llurs bens: axi com es stat fet. Lo princi pi de aq̃st mal prouenguedel quessegueix. Hun prior de Muntfalco de Tholosa del dit orde/ o religio dels Templers home de pessima vida: e heretge per sos notables excessos so pres en Paris: e mes en carcer perpetual per lo maestre del dit orde. En lo dit carcer era detengut vn altre del dit Orde appellat Hofre de natio de Florentins: ple de peccats e crims. Aquestes dos encarcerats: plens del spirit maligne e molt astuts en mal se concordaren de accusar falsament lo dit maestre/e tots los dela sua religio p que fossen del carcer liberats; e ab algũ emolumẽt per ço rebut la llur mala vida sustentassen: lo qual a mala mort apres moriren. Car hu fo penjat: e laltre violentment mort: com merexien. Aquest donchs com fossen en lo carcer denunciaren als officials del dit Rey de França que los religiosos del orde dels Templers eren illaqueats de heretgies e peccats e crims enormes. Axi si crapreceit en inquirir contra aq̃sts

procurant e haucnt no lo Rey del dit pare sanct grans riqueses: e mol tas possessions dels dits templers facilment lo rey de França obtenir poguera. La qual cosa com fos al Rey de França denuntiada lo dit rey aquella insinua al predit sãct pa re supplicant lo q̃ plagues a la sua sanctedat de abolir e anichilar lo dit orde com aquel qui era implicat en heretgies: e errors nephãdissimes. Es empero cregut que era lo Rey de França mes induit a extorquir pecunia/e bens ò aquells: e per odi concebut contra lo maestre dels tẽ plers/que no per zel de la justicia. E lo dit papa Clement per remouzes la infestatio que li faea lo rey de Frã ça solicitant lo per la obseruatio de la promesa li hauia feta lo dit papa vltra sa voluntat/ço es de raure ol libze dels papes/la memozia de pa pa Bonifaci octauo: e fer cremar locors e ossa de dit papa Bonifaci: com se fos offert lo dit Rey de pzo uar que lo dit papa Bonifaci era in fecte de heretgia: e illaqãt en molts altres peccats e crims. E axi per aquesta promessa: la qual ell no vo lia ne nunqua executaveen la mali cia que tenia lo dit Rey de França contra lo dit papa Bonifaci: e per complaure al dit Rey en ço que li demanaua dels Templers sens al tre discussio de materia de aquelles coses que obÿcien contra aquells ço es si erẽ veres o falses dona loch a la petitio del rey de França atoz gant per lettres apostolicas q̃ tots los Tẽplers dispergits per lo mon cert dia prefigit fossen prezos/e tots les bens de aq̃lls fossen sequestrats los quals en totes parts del mon/ hauien grans possessions e bens e lochs molts. Axi que tot lo que los templers posse bienen Frãça lo rey de França ho prengue: e ho confisca a la sua cort. Lo maestre del temple qui era en Paris encontinẽt lo rey de França lo feu pendre/e incarce rar. Lo qual maestre era appellat Giachi natural del ducat de Bur gunya noble de linatge/e mes feu pendre e encarcerar ensemps ab lo dit mestre stants. lx. Caualliers del dit orde nobles. Eren opposats a aquests templers alguns articles hereticals e vicis contra natura/e que scupien en la creu de nostre se nyor deu Jesu Christ. E que en la professio dells jurauen ajudar la re ligio dells indiferentment e injusta ment o justament. E la consecratio de llur mestre se faea occultamente dubitable dela manera indebita de aquella. E q̃ los llurs antecessors son stada causa per traitio: que los christians perdessen la terra sancta e donades algunes proues sobre los dits Articles lo rey de França los feu turmentar ab diuerses foz mes de turments per ço que atoz gassen los dits excessos e Articles. Los quals com de tot en tot aço ne gassen/e diguessen q̃ falsament eren coses confictes foren longament de tenguts en lo carcer a gran llur dã natge. Finalment per que prengues sen cõclusio los pcessos deles dites inquisitions. Lo rey de França feu traure de la preso e foza la ciutat de Paris los dits Caualliers: e posar aquells en vna grã e alta casa o bafti da feta tota de lenya: tot lo poble aqnells mirãts: e feu los tots ligar nuus en pals e posar sots los peus de aquells en les cames foch. E axi a poch a poch en los altres mẽbres superiors hu apres altre cremant: denunciant los apertamẽt: q̃ si atoz gauen aquells excessos: dels quals eren impetits es penedien serié de liurats. E entretant que stauen axi turmentats en lo foch: los amics e

parents llurs los pregauẽ que confessassen: e atorgassen tals defectes llurs: e q̃ no sofferissen axi vilment esser tractats e cruelment morir. Mas aquells en manera alguna volgueren complaure ne assentir a les persuasions de llurs amichs e parents sino que plorant e cridãt per lo gran dolor que passauẽ per lo turment se excusauen: affermants de tals crims a ells calumpnioſamẽt imposats esser innocẽts: e de tot en tot liberts. Jnuocauen encara nostre senyor deu/e la verge gloriosa e altres sãcts en llur ajuda: axi que ab aquests tals turments: finiren llurs derrers dies: forẽ empero dels dits Templers reseruats lo meſtre principal del dit orde: frare Delphi e frare hugo parald/e vn altre dels principals del matex orde los quals foren officials e thesorers en algun tẽps del dit rey de frãça. Aquests foren portats a la Ciutat Jpictauen sem deuãt lo Jpapa: e aquí era personalment lo rey de frança: e fou los promes: que si atorgauen totes e sengles coses deles quals eren acusats: foren per aquesta vegada absolts e preseruats de la mort/ diu se que algunes coses dels dits excessos articulats confessaren: e daquí foren tornats en Jparis: hon foren per nostre sanct pare destinats dos legats Cardinals apronuntiar sobre les dites coses sentencia contra lo dit orde per la dita confessio feta deuant lo dit Jpapa a fer alguna punitio contra lo dit maestre del temple/e compãyons seus: e per açolo dit maestre e dits companyons seus foren posats en la ciutat de Jparis en altes trones/ per que fossen vists per tot lo poble/e allí los fo legit deuant lo poble tot lo proces contra ells: formal e legit lo dit proces lo maestre del temple seleua en peus: pregant q̃ tot home stigues ab silenci e dix ab gran clamor aquí publicament: que aquelles heretgies/e crims: dels quals eren impetits: e processats nunqua les perpetrar ẽ ne en ells eren cõ la llur religio era stada: e era de sancta vida: e conuersatio e de se catholiça. Mas be confesseua ell esser digne ẽ mort: e era apparellat aq̃lla sufferir ab paciẽcia per ço: com per temor e persuasio/ oblandices dels predits papa Clement e rey Jspelip de França aq̃lls crims en alguna part hauia confessat dolosamẽt e ab mẽtida. E dites aquestes paraules fo interrumput/ q̃ nols lexarẽ mes parlar: ans aquí pronuntiando cõtra ell: e los altres la sententia los Cardenals e altres prelats se partiren de aquell loch. E hagut consell ab lo dit rey: lo dit meſtre del tẽple/e hu de sos companyons: foren posats al supplici del foch ardent a poch a poch cremant aquells: e lo maestre del dit a ſistant cremant expressament affermaua q̃ la llur religio tostemps era stada/e era catholica e justa recõmanant se sempre a deu/e als seus sancts. E lo dit frare delphi/ en la manera matexa parlant rete lo sperit a nostre Senyor. L altre dessus dit appellat frare de pald ab son companyo per temor de esser turmentats/ ne de passar tan cruel mort confessaren contra los dessus dits/e altra vegada affermaren lo que hauien dit deuant los dits papa e rey/ ço es de alguns errors/ e maluestats dela dita llur religio. E axi escaparen que no foren turmentats/ ne prengueren mort. Los quals apres miserablemẽt passaren de aquesta vida/ molts empero opinant veyen aquells innocẽts e sens justa causa esser stats condennats/ per ço que los bens de aquells se poguessen vsurpar. Apres per

lo dit papa Clemēt/los tēplers qui restaren fozen puilligiats e los bens de aquells applicats a la Casa de sanct Joan/o hospital. E de aquests deuallen vuy en dia los cauallers/ appellats de sanct Joan assenyalats en los pits de creu blāca. Mas per quant los dits bens erē ja occupats per lo dit rey de França e per altres reys e princeps del mon conuēgue aquells rembze ab molta pecunia. E per ço la dita religio es feta molt pobze. Moltes aduersitats apres sostēgue lo dit rey de França ab sos fills/los quals se creu li es deuengue per la injusta occisio de dits tēplers: e per la captura de papa Bonifaci/ la qual lo dit rey de França procura esser feta. Molts estimāts aquells axi injustament esser cruel mozts han los honrats com a Martyrs prencnt de aquells deuotamēt los cossos e ossos. E açoes lo qué ha scrit lo dit Arcabisbe de Flozença. Veritāt es que segons posa Joā Bocaci en lo libze q̄ ha fet de illustribus viribus: la principal causa que pozta aquests Templers a total ruina fo la gran superbia que prengueren ppossehir e tenir tātes terres bens e riqueses: e recit aqui de moltes legeses e heretgies: de que foren impetits. Si fozen tals o tantes encara que lo dit archabisbe de Flozença e Joan bocaci haien scrit lo que les ha paregut daquests Templers se ha a creure que justamēt foren codemnats per lurs demerits segons es largament contengut en lo proces cōtra ells fet: recondit en lo real Archiu de Barcelona: en lo qual son cōtenguts les llurs heretgies e letgeses per ells per molt grā temps secretament fetes/en que foren trobats. E perço encara lo vulgar diu/guardau vos del secret dels Templers.

Del Rey Alfonso fill del Rey en Jaume.

Alfonso fill del rey en Jaume segon.

Theresa Reyna filla del noble dō Bombard de Entença.
- nita de Alfōso e Theresa.
- Elionor reyna filla de don Ferrando rey d Castella.

Alfonso primoge nit de Alfonso/ e Theresa.
- Ferrando Pere segō genit de Alfonso e Elionor.
- Joan segon genit.

Jaume terç genit de Alfonso e Theresa comte de Vrgell.
- Frederich. v. genit de Alfonso e Theresa:

Constāça. iiij. genita de Alfonso e Theresa.
- Sancho. vij. genit e derrer de Alfonso e Theresa.

Elisabet. vj. ge
-

Mozt lo predit Rey en Jaume succehi a ell en los regnes e terres don Alfonso. Lo qual fo appellat lo Benigne: per tal com fo lo pus coztes de paraula e lo pus familiar/ e mes auinent a sos sotsmesos que altre rey sia stat. Axi ls fo com vn cōpanyo: e fill llur. Lo qual feta la sepultura de son pare conueca grans Cozts a çaragoça/ e aqui ab molta mes honre q̄ null temps Rey hagues en testa de cozonatio fo cozonat: evnctat en rey. E per quant no tenia muller/ cō la primera muller dona Theresa era ja mozta: dela qual es feta mentio en la hystozia del dit rey en Jaume ps per muller la filla de don Ferrando rey de Castella appellada Elionoz. La qual era stada sposada de longer

ma lo Infant en Jaume/quis mes
stant sposat en lorde de sanct Joan
de Hierusalem segons es largamẽt
recitat en la pp dita hystoria: e axi
lo matrimoni del dit infant en Jau
me ab la dita Elionor no pogue ve-
nir a acabament. Aquest rey don Al
fonso apres hague presa aq̃sta der-
rera mullr no seu saynes neardue-
ne cominals/per quant stigue qua-
si tostemps malalt. E procrea da-
questa darrera muller dos fills ap
pellats ço es lo primogenit ferran
do: lo qual fo Marques de Tortо-
sa: e lo segon genit Joan. En vida
de aquest rey dõ Alfonso morí don
Frederich rey de Sicilia hõcle seu
lo qual procrea de sa muller/qui fo
filla del rey charles de Napols tres
fills. Lo primer fo appellat Pere/q̃
succehi en lo regne de Sicilia. Lal
tre Joan qui fo duch de Athenes/e
lo terç Guillerm: qui fo marques d
Rendaç/e comte d Malta. Lo qual
rey Frederich de Sicilia feu testa-
ment en lo quales apposada la clau
sula de la herencia: la qual conte en
effecte que lo dit rey Frederich insti
tuhi hereu seu en lo regne de Sici
lia lo fill maior appellat Pere ẽ tal
forma que si moria sens fills masles
de legitim e carnal matrimoni pro-
creats: en aquell cas succehis lo
segon fill Joan. E si lo dit Joan mo
ria per semblant manera que succe
his. Lo terç fill Guillerm: e si lo dit
Guillerm moria sés fills legitims
lauors volia q̃ a ell succehis lo Rey
de Arago: qui lauors fos: com la suc
cessio hagues loch: dela qual clau-
sula hereditaria lo dit rey Alfonso
hague transumpt auctentich per de
monstratio de son dret/tota hora: e
quant lo dit vincleo substitutio ha-
gues loch: en la sua persona del dit
Rey Alfonso: o de sos successors.
Es ver que la vnio en temps dels
predecessors de aquest rey era mo-
guda e suscitada per los aragonesos
en temps de aquest rey Alfonso nos
mogue nes suscita: e creu sene fou
causa d star axi reposada la gran sa-
uiesa del rey en Jaume pare daquest
Rey Alfonso: qui a bones: e belles
mãeras la apaga. E mes ne fou cau
sa la gran benignitat daquest rey Al
fonso: qui res de lurs priuilegis: e
libertats nols trenca. E encara se
creu ne fou causa la absentia d aq̃ls
qui foren mouedors e capitecis de
la dita vnio: los quals: per la maior
part eren morts. Aquest Rey don
Alfonso lexa hereu e successor seu en
los regnes de Arago de Valentia:
e de Sardenya: e en lo Comtat de
Barcelona don Pere fill seu. E he
reta del cõtat de Urgell: e vezcom
tat de Ager. L altre fill appellat don
Jaume: los quals procrea de la pri
mera muller dona theresa. E apres
los altres dos fills que procrea de-
la derrera muller: appellada dona
Elionor/ço es lo maior appellat fer
rando del Marquesat de Tortosa:
e dela ciutat de Albarrazi: e laltre
appellat Joã hereta dins la sua ter-
ra/sens emperò titol de alguna di-
gnitat. E finalment com a rey Ca-
tholich aq̃st rey Alfonso rete la sua
anima a deu en la ciutat de Barcelo
na stant de edat de. xxxvij. anys: ço
es diuendres a hora de mija nit vi-
gilia dela cõuersio del glorios apo
stol de Jesu Christ sanct Pau: que
comptauen. viij. deles Calendes de
Febrer/en lany de nostre seny or Je
su Christ. Mil/cccxxxv. E fo soter- 1335
rat en lo monastir dels Menorets
dela ciutat d Leyda. E governa sos
regnes e comtats. viij. Es veritat q̃
regnant aquest rey Alfonso ço es en
lany Mil trecents trenta e vuyt: en
lo dia dela festa dela annunciatio de
la sacratissima verge Maria mare

Infans ferdinãdus Infans Joannes fili

Vnio aragonie

Muerio el rey don alonso padre del Infante don fernando

de Deu quis celebra cascũ any en la egleſia de deu: a. xxv. de Marts. ſo principiada la obra de la egleſia: apellada de ſancta Maria de la mar de Barcelona.

Del Rey en Pere: fill del Rey Alfonſo.

¶ Aqueſt rey en Pere vulgarment appellat del punyalet hague quatre mullers/e de les. iũ. hague quatre fills e quatre filles: vt hic ſcribitur.

Pere. iũ. Rey fill del rey Alfonſo.
Maria regina filla del rey de Nauarra.
Elionor regina filla del rey de Portugal.
Elionor regina filla del rey de Sicilia appellat Pere.
Aqueſt Pere/fou fill de Frederich rey de Sicilia.
Sibila regina filla dẽ fortia ſimpleca valler.
Cõſtança filla dels dits Pere Rey e Maria reyna: e ſo wuller ỏl rey Frederich de Sicilia e viſquey/poc emori aqueſta Cõſtança ſens infants.
Joana filla dels dits Rey e Reyna: e ſo Muller/de dõ Joan comte d Empories.

Joã primogenit del rey Pere e filla del rey de Sicilia.
Marti ſegõ genit del rey Pere/e Elionor filla del rey d Sicilia.
Alfõſo terç genit daqueſt rey Pere: e Elionor: morí en poca edat.
Elionor fila de aqueſt rey Pere e Elionor: e ſo muller d dõ Joan fill ỏl rey de Caſtella.
Iſabel filla ỏl rey en Pere/e reyna Fortia/na: e ſo muller de don Jaume cõte de vrgell.
Alfonſo comte de Mozella fill dels dits Rey Pere: e reyna Fortiana e morie pueril edat

Erectio monaſterij vallis ieſu xpi.

AQueſt Rey en Pere ab charta feta en Barcelona a. xxij. de Deembre: del any de la Natiuitat de noſtre Senyor. Mil. cccl xxv. Com appar en lo ſeu regiſtre intitulat Gratiarum. Mil trecents. lxxxv. vj. folio. xlv. cõſtruit e dota lo monaſtir de valle Chriſten lo loch appellat Canoues ſituat en la horta del loch daltura del Biſbat de Sogorb: donãt los renda en lo regne de Valentia ſegons en dita charta es largament contengut e açi he delliberat altra vegada fer ne mentio.

¶ Encontinent ſeguida la mort del rey Alfonſo ſuccehien ſos regnes e terres en Pere fill ſeu. Lo qual hague quatre mullers. La primera apellada Maria ſecundo genita de phelip rey/e Joana reyna de Nauarra: dels quals Pere e Maria hele-gir los Capitols Matrimonials en lo real Archiu ỏ barcelona fermats a vj. de Janer feſta de epiphania del any M. ccc xxxvj. De la qual hague quatre infants: ço es tres filles e vn fill/e vna de les filles moriren en pueril edat: les dues filles majors foren caſades: ço es/Conſtança ab dõ Frederich rey de Sicilia: e porta en dot la dita Cõſtãça al dit dõ Frederich. xxv. mil. vncos mõeda d Sicilia valẽts. c. mil florines: cões cõtẽgut in ſecundo diuerſorum regeſto ipſi⁹ domini. regis petri folio. xxx. Car communament tots los dots de les filles dels reys de arago no prenen major ſũma de dits cent milia florins per cascũa filla e Joana fon: caſada ab don Joan cõte de Empories coſi ger maſeu. La. ij. muller apellada elionor fo filla de dõ Alfonſo rey de portugal: de la qual no hoc res infants. Car viſque poch tẽps. Lan

terça muller fo appellada aximater Elionor filla del rey en ℙdere de Sicilia de la q̃l pcrea tres fills. Lo.j. fill fou appellat Joã qui fo duch de Gyrona e cõte ò ceruera: e aps rey de arago. Lo.ij. fill appellat Martí: lo q̃l hagne per muller la filla ò l cõte ò Luna appellada maria e p ço fo intitulat cõte ò luna: lo q̃l apres fo rey ò Arago p mort del dit Joã germa seu q̃ morí sens infãts masles jatsia li vna filla appellada dona violãt sposada del rey luys ò Napols: la q̃l renũtia al dit rey ẽ martí hõcle seu tot lo dret q̃ li ptãgues en los regñs ò Arago/valentia/Mallorques e altres terres: com appar daquesta renunciatio feta ab consentimẽt de sa mare reyna de Arago apellada violant muller del dit rey en Joan per charta ab son segell real pendẽt segellada data en Barcelona a.xij. de octobre del any. M.cccc: la qual yo he vista é legida e recõdida é lopre dit real Archiu de Barcelona en lo armar de Catalunia: e closa per lo honorable ẽ Bñt çaplana scriua ò ls dits rey e reyna de Arago. Lo.iij. fill appellat Alfonso morien edat ò infant esa: e mes pcrea dela dita elionor: la qual casa ab don Joan fill ò l rey de Castella leuors infant: e aps rey de Castella per mort de son pare: dels quals Joan e Elionor fo fill don Ferrãdo aui del serenissim rey don Ferrando huy beneuenturadament regnant. Al qual don Ferrando de Castella com es contengut en la hystoria de aquel fo declarat: e sentẽtiat en la vila de Casp per les nou persones en aço electes la successio del regne per mort del rey en Martí a el pertanyer: segons en lo dit Real Archiu es largament expressat. La quarta muller fo appellada Sibilia: e apres cognomẽada la Reyna Fortiana q̃ era viuda e filla de vn simple caualler natural de Empurda appellat Bernat ò fortia. Dela q̃l viuda Fortiana pcrea vna filla e vn fill: la qual filla appellada Isabel casa ab don jaume cõte de Vrgell. Lo fill appellat Alfonso fo comte de Mozella/ qui morí molt sadri. Aq̃st pere rey de Arago fo home molt virtuos e molt liberal a sos vassalls e sotsmesos: e aq̃lls decora e ẽnobli e enfrãqui e libera ò moltes subjugations. En les quals per los seus predecessors subjugats e illaqueats eren. Especialment los enfranquiquels vene los vsos e constums mals: ço es intesties exorquics/ Eucucies: e Arsies/ bon encara lo bouatge rebouatge e herbage a tots aquells qui volgueren e cõprar ne pogueren. Es ver que los dits mals vsos e costums: ell vene per socorrer e recobrar lo regne de Sardenya. Lo qual per la tyrania del maluat jutge de arborea e iniquitat grandels sarts quis eren rebellats contra ell/ e quasi tot lo regne se hauien vsurpat sino solament calleri: e lalguer per la qual cosa: e rabo li conuengue ans de totes coses convocar Corts Generals: en les quals feu la seguent prepositio.

In curijs generalibus regis ℙetri propter rebellionem judicis Arborej.

¶ Statim cum audieritis clangorem Buccinę dicite regnabit Absalon in ębron: secundo Regum. xv. Capitul.

Quant nos pensam en la malesa que los peccats han nos trobam que peccat de desconexença es molt greu peccat e despla sent a deu com de aquell diu mossen

sanct Bernat: desconexença es enemiga de la anima buydament e demerits: dissipatio de virtuts. Destrucio de benifets. Vent qui crema/e seca font de pietat: ros de misericordia: aygues de gratia. E peccat de desconexença es: quant ve que algu oblida los beneficis: que ha reebuts dalguna persona/es leua contra aquella. E per aquesta manera molts son stats Desconexents/e per peccat de desconexença fortment punits. E axiu trobam q̃ alguns foren desconexents.

A nostre señor deu q̃ls auia creats.
Altres a llurs maestres: los quals hauien adoctrinats.
Altres a lurs pares: per los quals son engendrats.
Altres a lurs senyors per los quals son heretats.

¶ Deym primerament que alguns foren desconexents a nostre senyor deu quils hauia creats: axi com los Demonis: qui de pura gratia: sens algun merit que no hauié hagut nostre Senyor Deu los crea/e apres quels ha creats los mes en gloria. E ells desconexents la gratia que deu los hauia feta/q̃ls hauia creats e los hauia mesos en gloria: no tenents se per pagats: desconegueré simateix: cuydant mes valer/e mes poder queno saien/e principalment Lucifer qui eries demati: qui deyes en lo teu cor. En lo cel meu pujare sobre les steles de Deu exalsare la mia cadira/pujare sobre les altesses dels mil: e sere semblant al altissim. Empero al infern seras tirat en lo pregon del Lach. Veus com foren punits los Demonis per peccat de desconexença com de gloria: hon eren stats creats foren gitats daquella e derrocats en infern a perdurables penes.

¶ Deim enapres que algũs son desconexents a lurs Maestres. Los quals los hauié adoctrinats. Dus es tengut lhom apres Deu/quil dona la Anima e lo senye lo pare e la mare quil engenra/al Maestre que a negun altres. Car li dona doctrina e nodriment/qui embeleix/e referma lo seny natural. E per tal fã/a honrar los Maestres. Axiu diu Catho. Metue Magistrum/qui vol dir: tem e honra lo Maestre. E axi Judas e Nero foren desconexents a lurs Maestres. Car Judas trahia sõ maestre Jesu Christ oblidat de tot benifet de doctrina que li hagues donada. E aximateix Nero oblidat lo benifet de Doctrina: que son Maestre Seneca li hagues ensenyada feu lo occir. E sin foren punits nou qual dir. Car judas se penia apres q̃ hague trait son maestre Jesu Christ. E Nero apres algũ temps dela mort de Seneca sõ maestre: se mes vn Coltel per los pits e ab dos desesperats moriren a mala mort.

¶ Deim encara que alcuns son desconexents a lurs Pares/per los quals son engendrats axi com chã: e per tal fou punit/e daço parla la scritura. Genes. ix. capit. Noe diu/que Noe jahia descubert en la sua tenda/e com ho hagues vist Cham son fill nol cobri: ans lo denuncia a sos frares Sem e Jafet/qui er en de fora. E aquests donãt reuerentia a lur pare: no veeren les vergenyes de aquell mas cobriren lo. E quãt aço hac sabut Noe malehi a Cham/e los quidell exirien. E dix maleyt sia Cham: seruẽt sera dels seruents dels seus frares.

¶ Deim en apres que altres son desconexents a lurs senyors per los q̃ls son Heretats/e axiu so Absalen: e

per ço fon punit. Car fon vençut en la Batalla/e fuschc. E penjant en vn Arbre vench Joab/e fica li tres lançes en loco2 e moxi. Aquest Absalon fon desconexét al rey Dauiu son pare e son senyo2 quel volch de seretar e defereta de la majo2 parti da de son regne. E ço tractant e o2 donant trames a dir als Trips de Jsrael la paraula/que hauem comẽ çada/que es aquesta/tantost que oyrets lo soo de la bozina deits regna ra Absalon en ebzon. Applicare a questes paraules al nostre propo sit podem dir/quel jutge darbo rea: no contrastant que haia reebut de nos e de nostra casa. Jutge de arbo rea se deya primer. Apzes fo eri git en Comte de Gociano: moltes Obzes trobam que ha peccat per peccat de desconexença en les qua tre maneres damunt dites.

¶ Jdzimerament quel jutge darbo rca es desconexent a deu com li ha contrastat

Apzes es desconexent a son maestre com li ha son castich passat.

Apzes es desconexent a son parecõ no li ha son manament seruat.

Apzes es desconexent a son senyo2 com li ha trencada sealtat.

¶ Deim primerament quel Jutge de Arbozea es desconexent a Deu com li ha contrastat. Car guardant que ell es ò natio Sardesca: e es na tio que tostemps es stada en seruitut: e que el hauia pujat en senyozia de homẽs/e en molt grau e en aque lla terra. En tant com ha contra stat a nos qui per puisio de deu som stats rey e senyo2 en aquella terra: e a nos se vulla egualar dient aque stes paraules que dix Adonias. iij. regũ primo capº. Ego regnabo/que vol dir: yo regnare/ e hon en Sar denya/e gitar nelo rey de Arago de aquella. E axiu fa per obza/e faent aço contrasta a la volũtat de nostre senyo2. Axiu diu moss. sanct Jpaul ad Romanos. xiij. ca. Qui potestati resistit/Dei ozdinationi resistit. Que volen dir qui a la potestat con trasta a la ozdinatio de deu contra sta: ço es principat o senyozia que no vengue de ozdinatio de Deu. E que fa contra aquella fa sa damnatõ de que ha punitio.

¶ Deim en apzes quel jutge de Ar bozea es stat desconexent a son Mae stre cõ li ha son castich passat. Car lo Jutge darbozea pare daquest tre mes sos dos fills al senyo2 Rey no stre pare per tal quels nodris: co es aquest qui ara es Jutge: e son frare mossen Joan de arbozea/e lo senyo2 rey nostre pare per tal com los ama uia cõmanals a dos Caualers Cata lans/e donals per lus maestres ąls nodrissẽ a les nostres maneres: e los mõstrassen seruir alo senyo2 Rey no stre pare e nos: e amar la nostra Na tio/e ell per iniquitat ha fet tot lo contrari. Car tostemps ses lunyat de seruir la nostra Cozona: e ha tos temps lunyats de si: e auozrits tot hom de nostra natio. E parria que per aquesta desconexença que ha se ta a deu/e a nos que ò gues esser pu nit axi com fozen Nero e Judas qui fozen desconexents alurs maestres pero placia a Deu que ell na vulla punir: axi en la anima com seu a a quells.

¶ Diem en apzes quel jutge es stat desconexent a son pare com no li ha son manament seruat. Car a nos es cert que son pare era leal e bon ser uidoz al senyozs en Jaume e Nam fos Aui e pare nostres. E per aque sta rabo los tremes/daça a nodrir ell/e laltre frare seu axi com damunt vos hauem dit. E manals que fos sẽ bons e lealys seruidozs lurs e no

stres: e amassen la Corona e Nació nostra/ e volch quel fill Major seu: qui hauia nom Pere/ qui apres sa mort fon Jutge darborea rebes ca uallaria de ma del senyor rey nostre pare/ e volch que tots tres sos fills prenguessen mullers de nostra nació: axi fou. E lo senyor Rey nostre pare los amaua e los honraua mes que a negu de sos sotsmesos apres sos fills. E apres la mort del senyor Rey nostre Pare nos/nos amparam dells: axi com de fills: e fem los Caualers a ell a son frare: e li donam títol de Comte de Gociano: e fon lo primer comte que nos cream e li facm molt honradament la festa: e en landema nos manjam ab ell en la sua posada. E tot aço los faem perdonar los honors: e que conegues sen que nos los amauem: e ells oblidats tots aquests Benefícis: e honors/ han nos fetes moltes males obres segons queus direm.

E per tal com no ha seruat lo manament de son Pare/ de rabo Deu hauer la maledicció que dona Noe/ e son fill Cham/ ço es que tot ço que sos dela sua generació fessen seruidors deles seruidors de sos fills.

¶ Diem en apres quel Jutge de Arborea es desconexent a son Senyor: como li ha trencada feeltat: tot sotsmesos aço senyores costum que fa sagrament de feeltat quant lo senyor ne reeb senyoria. E aquel quifa sagrament de feeltat li promet seruar. vij. Coses. Axi com es scrit in Feudis de noua forma fidelitatis. E entre les quals es la vna le cant les altres que si ses deuendra quel senyor perda alguna cosa injustament/ o per cas fortunat lo Vassall li deu ajudar a cobrar la. E com sia cobrada quela retenga tostemps encara lo vassall deu seruir son senyor de Persona: e de bens. Car deu lo seruir/ e socorrer de cor/ e de boca. Axi mateix posar a perill de mort per son senyor. E nos podem dir tot lo contrari del Jutge que axi com nos deuia ajudar a cobrar: ço que lo Rey de Castella injustament nos hauia tolt/ ell seu liga ab aquell contra nos: per tolre nos a Sardenyaens mochguerra: e se es forçat e se es forçat de desheretar nos en. E axi com nos deuia seruir de sa persona ha fet tot lo contrari. Car axi com personalment nos deuia ajudar ell ses posat personalmẽt ab son Poder/ e ses combatut a nostre Senyal: e nostre Coctinẽ don Pedro de Luna: e lo ha Mort ab altres seruidors nostres: e ses captangut dells pus lectament apres que fezen morts que no es costumat entre bones gents de sos enemichs E axi com nos deuia ajudar de sos bens ell se ha retengut nostres diners/ ço es lo Trahut/ ques deuia donar cascun Any be de. xv. Anys. E axi com nos deuia ajudar de boca/ ell ab ses falses Paraules e Inductions ha tirat los sarts a la sua part e ha los fet rebellar contra nos. E si u ha fet de cor: les obres quens ha fetes ho demonstren/ que ha fet son poder/ e fa de desheretar nosen. Per que podem dir que aquest jutge de Arborea nos ha trencada la feeltat/ dient als Sarts les paraules que hauem començades de nostra proposició.

¶ Tantost com oirets lo so dela bozina: deits regnara Absalõ en ebrõ. E Absalon vol tant dir com Amargor del pare: e significa lo Jutge: qui es amargor nostra: qui podem esser dits son pare: per la Senyoria que hauem sobre ell. Lo qual nos ha fet passar en Sardenya vna vegada per la sua rebellio: en lo qual passat.

ge perdent molta honrada e bona gent. E no contrastant tot lo mal que per ell hauiem reebut: ço es de la gent que hauiem perduda en lo setge del alguer perdonam a ell: e faem pau ab ell: e venguessen daça/ e confiant quens seria bon Vassall: apres. La concordia e pau: que ab nos hauia fermada e feta/ e ha nos ho tot trencat. Per que altra vegada nos hi cõue de passar/ e es nos gran amargor: e podem dir les paraules: qui son scrites Isayç. xxx. viij. capit. Ecce in pace amaritudo magna amarissima. Que vol tant dir. Veus que en la pau la mia amargor es molt amara. Pero per amarch que sia a nos aquest passatge couen se de ser: sim sabia costar lo cors a nos/ e a tots quãts ab nos hi passaran. Car bon princep e bona gent: les persones deuen metre a perill de mort per conseruar los drets dela corona: esi perdut ne ha res cobrar aquell. Apar donchs que Absalon es lo Jutge. Mas deu qui regnara en Ebron: que vol tant dir com pobre de seny qui significa Sardenya: e lo poble de aquella. Lo qual es pobre ò seny. E mostra ho be. Car a inductiõs falses del jutge jaquexen nos: qui som lur Senyor natural: e seguexen a ell: qui es fotsmes nostre. E axi mateix podem dir del jutge que ha fet de cor totes les males obres cõtra nos: e que ha fet son poder e fa de deshe retar nos hen. Be podem dir que aquest jutge de Arborea nos ha trẽ cada Feeltat: dient totes les paraules que dessus hauem començades dela predita nostra prepositio. Per que deu esser punit/ e aquesta punitio no li podem donar sens ajuda de vosaltres queus Sentits dels nostres Damnatges: e deles nostres deshonors: axi cõ aquells qui sots nostres naturals e leals fotsmesos. E per tal ves hauẽ menades cors quens donets Consell e ajuda com puscam humiliar lo jutge a nos desconexent e rebelle.

¶ La present preposito es transcrita per mi dit Miquell Carbonell: Archiuer del seu original recondit en lo predit real Archiu de la Ciutat de Barcelona. Lo qual original es tot scrit de Ma propria del dit senyor Rey en Pere. Lo qual com fos bon scriptor e donat a Letres/ compongue e scrisque la preinserta Proposito/ e encara que de aquest Rey en Pere haia yo scrit moltes coses dignes de Memoria per ell fetes vull neaçi repetir algunes: per tenir las mes en record. Aquest Rey donchs sabia molt en la sciencia de Astrologia. E feu e orde na les ordinations de la casa de Arago/ dels quals huy en dia la Regia Cort usa. E es stat home molt letrat ebõ scriptor que nunqua he yo trobat Rey scriure: e ordenar tant be com aquest Rey en Pere. Les quals ordinations: sens additions que apres ell hiha fetes se troben recondides en lo Real Archiu de la Ciutat de Barcelona scrites en hun libre de Paper: liguat ab cubertes de Cuyro vermell engrutades/ e ò ma propria sua apostillades. E entre les ordinations trobarem en en chartes vna ordinatio que lo dit senyor Rey en Pere ha feta continent en effecte lo abus/ ques faea: com se fa vuy molt major en los attributs/ e titols quis deuẽ dara cascu segons son offici/ grau/ e dignitat. E per Causa de la dita Rebellio Sardesca/ no solament com dir es conuengue/ e fò forçat al dit Senyor Rey fer dita venditio/ e conuocatio de cors generals: mas en

cara fer gran hostol de homens de Cauall e de Pdeu. E junct que so a port fangos ab moltes Naus/Gale res/Galiotes/Balaners/Barques Lenys / e altres Nauilis passa en Sardenya: e conquista aquella ab grandissims treballs e innumera bles despeses: e ab gran Conflicte de Batalles hague ab la generatio Sardesca: e ab los Genoueses/qui per los Reys de Arago: e en chro nicas son Cognomenats / Moros blanchs. Los quals eran perdits Sarts soldejats. E los quals Geno ueses per la desamistat antiga: que sempre hã hagut e han ab los reys de Arago e Catalans venien volun taris / en contrastar e oppugnar al dit rey ab molts Nauilis de grosses Naus/e Galeres. E he trobat scrit en aquest Real Archiu que altra ve gada los sarts se rebellar en en tẽps de aquest rey en Pdere/lo qual aque sta vegada noy ana. Ans hi trames vn gran hostol/del qual son Capita lo Famos e mes amat Caualler del dit Rey: appellat Benet de Cabre ra. Lo qual obtengue victoria dels dits Sarts: tornãts los a obedien tia e fidelitat del dit Rey e senyor lo rey en Pdere. E apres gran tẽps se segui que lo dit Rey en Pdere feu leuar lo Cap al dit Benet de Ca brera: per certs Delictes. En los quals son trobat/ segons appar en Pproces: recondit en lo dit Real Archiu set contra lo dit Benet de Cabrera. Aquest Rey en Pdere fo cognomenat en sa vida per sos Vas sallos lo rey en Pdere del Punyia let/per ço com tostemps portaua en la correya penjat vn Punyal molt petit. E per semblant yo dit Archi uer he delliberat portar punyalet tant com viure e jal començ portar encara quen sia motejat del punya let. E fo aquest: aquel Rey qui fun da: e dota lo Monastir de Vall de Jesu Christ del orde de Cartuxa: si tuat en lo loch appellat Canoues/ de la Horta del Loch Daltura del bisbat de Sogorb en lo regne de Va lentia: com appar per charta feta per lo dit rey a vint e dos de Dee mbre del any de la Natiuitat de nostre senyor Mil trecents. lxxx. e cinch. En lo dit Real Archiu Recondi da. E nores menys yo dit Archiuer he trobat en lo predit real Archiu. que en lo temps daquest Rey regna ua en Sicilia Don frederich. Lo qual mori sens Infants/en lany de nostre senyor Mil. trecents setan ta e nou. Per Mort del qual: e per dret de substitutio lo dit Regne de Sicilia peruengue al dit Rey en pe re/ com yo ari no trobe continuat en dit Archiu: ço es/ en lo registre pretitulat Curiç Mil trecents se tanta e set. setanta e vuyt. folio. cẽt e seze. E en vn altre registre preti tulat Curiç. Mil. trecents setanta e vuyt. ix. folio. cent seranta e dos. E regna lo dit Rey en Pdere cin quanta e dos anys. Mori en la Ciu tat de barcelona: a cinch de Janer del any de la Natiuitat de nostre se nyor Jesu Christ. Mil trecẽts vuy tanta e set anys. E jau en lo Mona stir de Pdobler.

¶ Es veritat: que lo prop Rey en Pdere es aquell qui ha posat en grã orde la casa de Arago: component/ scriuint de simateix: com es ja dit per esser ell hom molt litterat/ bell Scriptor/ e gran Astrolech / totes aquelles coses. Les quals en la di ta casa son necessaries: faent ne hũ gran Libre pretitulat/libre de les ordinations de la real casa de Ara go. E encara per Ell e per altres Reys de Arago zelants llur Hon re: e be de la Republica/ son stades

fetes altres ordinations/e additions a les dites Ordinations. Les quals totes com es ja dit se troben en lo dit real Archiu de Barcelona: eab aquelles la dita Casa es regida e gouernada os deuria regir e gouernar. Jatsia en aquest temps dela Composito yo fas de aquesta Hystoria no sien les dites ordinations totes seruades / mayorment en los attributs e titols quis donē ales persones: ans es tot el ordepre posterat/ que no si pot dir mes: ne prouehir/pus la real Majestat aquí toca ho comporta. E encara se troba en lo dit Real Archiu de la ciutat de Barcelona/com aquest Rey en Pere hague regnat cinquanta anys. Empra e feu demandes a sos Vassalls de moltes quantitats de pecunia per la gran festa que faea de graties a nostre Senyor Deu qui li hauia fet regnar vn Jubileu: qui eren cinquanta anys. Car lauors lo Jubileu de anar a Roma era de Cinquanta en Cinquanta Anys. Apres ara en mon temps lo Sanct pare la mudat: ço es que sia de vint cinch en vint cinch anys. Eapiper celebrar aquesta festa erbosa e tragué de sos Vassalls vna gran summa de Moneda: com appar en vn registre intitulat. Demandarum: reconditen lodit Real Archiu de Barcelona.

AQuest Rey en Pere: qui era de Bona Complexio: e era stat molt be criat: nunqua volia star ocios. Car deya que lo ci es enemich de deu: fa en viure el hom sempre en peccat si donchs no era de oci de bones letres/o de treballs o negocis justs e honests: e no donats a Vanitats e Coses desplasents a nostre senyor Deu compongue scriui e ordena de ma sua hun a gran hystoria/o Chronica del Rey Alfonso pare seu. La qual per esser ell stat lo Scriptor e Componador de aquella en cara que altres ne hagien scrit: esta ja per mi dessus scrita: majorment com he trobat continuat en altres Chroniques / yo dit Archiuer: qui no planch mettre lo treball en aquestes Coses quis redunden en labor e gloria de nostre senyor Deu/e honre gran dels reys de Arago en pendre animos los vassalls e pobles de amar e honrar llur rey e senyor: e a aquell seruar fidelitat/he deliberat yo dit Archiuer de mot a mot com sta scrit transcriure aquella en lopresent libre. La contextura: de la qual Hystoria he trobat diuisa en sis Capitols de cascu dels quals yo he fet libre diuisint la en sis Libres: e en cascun libre he fet Capitols/no curant de ser aquesta Hystoria en sis Capitols: com he trobat continuat en lo Original sino: com dit he fer primer Libre/e apres Capitols en cascun Libre/ per compendre millor la Hystoria scrita per lo dit Rey en Pere. E segons yo trobe fins aci no es algu se sia curat en lo transcriure de diuisir los dits sis Capitols en Libres e apres en dits Libres Capitols: segons la sua contextura demonstra. Per ço yo dit Archiuer per contentar e saciar lo meu Animo: e encara los animos dels legidors/he delliberat fer la predita diuisio primer per libres: e apres per Capitols: e en aquella forma millor que sabre e pore: no ajustant hi res de mi mateix: sino la diuisio de Libres e Capitols. La qual Hystoria o chronica es del Tenor seguent. Empero per major Declaratio fas hi la present intitulatio.

CHronica del Rey en Pere: hon es scrita tota la Hystoria de son pare lo Rey Hanfos. E es hi feta mentio de alguns actes del Rey en Jaume e sa Muller: e dellurs fills. E es dita Chronica del Rey en Pere per ço com ell mateix les compogue escrisq de Ma sua propria stant ell Rey de Arago: hon tracta/ no solament dels dessus scrits. Mas encara dell mateix començant dela sua Natiuitat en auant.

Libre primer diuisit en cinquanta capitols.

CEn lo primer Libre tracta entre les altres coses dela Conquesta de Sardenya: fetaper lo Pare del Rey en Pere stant Infant e apres fon Rey de Arago/ appellat Hanfos o Alfonso.

Capitol primer del primer libre: qui tracta del thema que fa lo dit Rey en Pere ab tres excellents propositions: e de la intitulatio dels dits libres: fet per lo dit Rey en Pere/ e per mi diuisit en sis libres: e ab algunes mētions de coses gestes/ ans de venir al thema.

CNon nobis domine/ non nobis/ sed nomini tuo da gloriam. Psalmo. cxij.

AQuestes Paraules nos en Pere per la Gratia de Deu/ Rey de Arago/ de Valentia/ de Mallorques de Sardenya/ e de Corsega/ Comte de Barcelona/ de Rossello: e de Cerdanya. Propria mēt podem pendre en lo començament de aquest Libre/ en lo qual se contenen moltes Graties quel nostre Creador nos ha fetes per la sua infinida misericordia e bonesa: e apportar les dites paraules a nostre proposit. Nos prenem tres propositions: les quals apportaran les paraules a nostre proposit per manera de conclusio. Les quals propositions e veritats son aquestes.

CLa primera Diuinal excellencia: per sa sufficientia fa: e manten tot creat.

CLa segona gratia es donchs congruencia: que a la alta potencia sia attribuit e dat.

CLa tercera Real presidencia per ell reebut ab clemencia vol que deu sia loat.

DEhim primerament: que la diuinal excellencia per sa sufficencia sa/ e māten tot creat lo seny de aquesta veritat es aquest. Que la natura diuinal per sa infinida excellentia e immensa sufficiencia e bondat es principi primer de de tota creatura: e la gouerna/ e la soste. E per la sua Prouidentia se fan totes les obres qui ses deuencn en lo mon: la rahō de la Veritat es: com deu es omnipotent. Unde Genesis primo. In principio creauit Deus coelum et terram. E no solament nos ha creats/ mas conserua ts. Car sino era la Conseruatio sua tots tornariem en no esser. E com tot ço qui es creat ha dependentia del Creador/ e pot ne hōdonar exēple: com axi com lo Vexell te la Licor. La qual es dintre/ e aquí se conserua: per lo seu alt e poderos Redemptor e Creador. E pus propri exemple pot hom donar en vn segell stāt en la cara a superficia de la aygua

Com aytant com lo Segell staria en la cara de la aygua aytant la Imatge del Segell seria: e ell lleuat de la aygua desaliria esser. Axi propriament es de la Creatura: la qual ha Dependencia de son Esser / e de son Creador. Ença declara lo Apostol primo Corinthiorum. octauo capit. Com diu. Unus est deus pater: ex quo omnia & nos in illo: et vnus dominus Jesus Christus: per quem omnia et nos per ipsum: hu es deu pare de les creatures/ex quo omnia per Creatio: e nos en aquell/ços: per conseruatio/et vnus Dominus Jesus Christus: per quem omnia: ço es per redemptio/et nos per ipsum: ço es per regiment e endreçament en nostres bones obres e Virtuts com tot lo be deualla de Deu. Unde Jacobi. j. Omne datum optimum: et omne donum perfectum descendens a patre luminum. Tot do noble: axi com es do de natura do de dignitat Real: do de victoria de enemichs: e do acabat: axi com son les bens de virtuts: e Merits: tots venen e deuallen del Pare de les Lums de gratics e de virtuts. Appar donchs la primera Propositio.

La segona Propositio es gratia es dõchs cõgruẽtia: quia la alta potẽtia sia attribuit e dat. Lo seny de la propositio es aquest: que fort es cosa couinent: e de rabo que ala potentia del Criador sia tot lo be que Hom ha attribuit/ primerament per tal com ço qui es propria deu/li deu esser per la creatura/attribuit/com en altra manera li tolria hom la perfectio: donchs com lo primer Principi/ qui es Deu Omnipotent faça dotre orden totes les coses creades/li deu esser donchs tot attribuit. E per tal Monsenyer sanct Paul/ primo Corinthiorum. quarto capitul. per manera de interrogatio diu. Quid habes/quod nõ accepisti. Que has tu creatura jatsia que sia be de natura/o be de vẽtura o be de fortuna/o sauiesa en regir y gouernar/o esquiuaments de peccats/o euasio de enemichs/ o victoria que tu nou hajes dela prouidentia/o bondat del Creador. Com no ha Hom res per si mas per deu. La segona rabo dela veritat dela Propositio es com negun hom se deu attribuyr be. Lo qual ve dell. Com donchs tots los bens/qui son en nos/no sien en nos de part nostre. Unde Apostolus secundo Corinthiorum. tertio capit. Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis. quasi ex nobis/sed sufficientia nostra ex deo est. Com donchs ne pensar be obrar o acabar sia de part de Deu en nos: e no de part nostra per la nostra impotentia: fragilitat/ e paruitat. A la Potentia donchs diuinal deu esser tot attribuit. La terça rabo es com les paraules se deuen concordar ab lo fet en altra manera seria mentida/e falsia: donchs com tot lo Bevenga dela prouidentia Diuinal concordant les paraules dels bens declaratiues e Narratiues: a aquell se deu attribuyr qui fa/ e es fet/ e dona lo be. Aquest es lo creador: per que a la sua prouidentia deu esser tot attribuit. E per ço deya aquella sancta dona Judith. capitulo. vndecimo eiusdem libri. Tu solus bonus et potens es in omni regno. Tu senyor sol es poderos en tot lo regne celestial/terrenal e infernal com tu sol ho regeirs/gouernes heu proueirs. E ença appar la segona veritat e propositio.

LA tercera es la Real pre
sentia per ell reebut ab
clementia vol que Deu
sia loat. Lo seny de la ve
ritat es aquest: que nos
dit rey en Spere de Arago qui som
posats Presidents e Regidors en
en lo dit regne per los dons diuer-
sos e graties multiplicades que ha
uem reebudes en la nostra vida de
la supernal clementia pietat/e bon-
dat volem tot attribuyr a deu: e a ell
loar com noy haja res ò part nostra
mas solament de la bòdat diuinal.
E aço si guardam los grans fets qui
son stats en lo Regne de Arago en
temps nostre: com axi: com altre
Dauid: al qual stech dit secundo re
gum. xij. Non recedet Gladius de
domo tua. Axi en lo temps del no-
stre regiment: quaix continuada-
ment col tell de enemich/o de stran y
o de vassall/ o priuat/ no es partit
de la nostra casa. E be primer amèt
les guerres e tribulations nostres:
son stades figurades per les Guer
res: e affanys de Dauid/com ell no
solament hac ab los Reys vehins
seus guerres. Mas ab lo seu pobl e
quis leua contra ell ab Absalon son
fill: axi no solament hauem hagudes
guerres ab los reys qui han veynat
ab nos e han los regnes contiguus
ab lo de Arago. Mas encara ab lo
nostre poble propri: qui fayen Ca-
pitans de nostre sanch: ço es de nos
tres frares Germans. E axi com la
bondat del creador deliura Dauid
de la ma de Saul Rey dels Philis
teus/e de la ma de absalon/e del po
ble qui s era leuat contra ell. Axi la
misericordia del senyor ha deliurat
nos e nostres regnes de la ma ò tots
nostres de enamichs. Sper que po
dem nos dir ab Dauid aquella Spa
raula qui es scrita primo Regum.
decimo septimo. Dominus eripuit
me de ore Leonis: e de manu Ursi/
Com Deus nos ha delliurat de la
ma del Rey de Castella: qui era leo
deuorant per sa Mala Conditio/ e
propri etat/ e per son Senyal com en
sa Bandera sa Leo: e de la Ma del
Ors/ qui es Animal Immunda/ e si
gnifica persones Enuejoses/ e mali
cioses que per llur malicia se leua-
ren contra nos/ e nostre regne dels
quals la larga e misericordiosa bon
dat de Deu delliura a nos: e nostra
casa. E axi com altre loch contra
lo qual Cinchs Reys eran conuen
guts/ e ell fo delliurat per Abraham
e la sua Substantia. Sicut habetur
Genesi. decimo quarto capitulo.
Axi nos de la ma del Rey de Caste
lla/ e poder del Rey de Sportugal/
de Nauarra/ de Anglaterra: e ò l de
Granada/ fem per la ma/ e Braç po-
deros de Abraham/ qui es Inter-
pretat pare de molta Gent/ ço es lo
Creador/ qui es Sp are de tota Crea
tura: som delliurats ab tota nostra
Substantia del Regne/ ço es/ de no
stres Lochs/ axi com largament se
conteen lo proces del present libre.
Sperque podem nos dir al Nostre
Creador ço que deya Dauid/ Spsal
mo decimo septimo. Eripuit me de
inimicis meis fortissimis: et ab his
qui oderunt me. Com donchs aque
stes graties/ e moltes e diuerses dal
tres hajam nos reebudes de la ben
dat Diuinal propriament ell ne de-
uem loar/ e a la sua Misericordia tot
appropriar/ dient les paraules pre
sents/ les quals son primeres del dit
Thema. Non nobis domine/ non
nobis sed nomini tuo da gloriam.

EN les quals Paraules son
monstrades dues Coses/ ço
es molt euident cognitio de
humanal Fragilitat: com diu. Non

nobis domine non nobis. Deguda exaltatio ala Supernal Majestat. Com diu. Sed nomini tuo da gloriam: dehim primerament que nra molt euident cognitio de humanal fragilitat. Com diu. Non nobis domine non nobis. Com nos dit Rey en Pere de Arago hauem aquesta conexença clara e euident de nos e dels altres purs homens: que no son bastants quates de part nostra a algun be/per que diem les paraules/non nobis domine non nobis. ço es no a nos per nostra pprìa prudentia no a nos per astutia ol nostre poble. No encara a nos per nostra subtilitat: no a nos Perdictament dels nostres Consellers. No a nos per la multitud del poble a nos subjutgat. No encara a nos tots del real linatge. No a nos per diuersitat de nations a nos subjugades. No a nos de lorde dels Caualliers: qui porten la creu. No a nos per les companyies dels Pabons. No encara a nos del Regne de Arago nadius. No a aquells qui daltres Regnes e terres son venguts en ajuda nostra/sia donada/ e atribuyda gloria. Com tots no som sino pols e terra: e som poble ol senyor quins ha creats: e Quelles del seu Pariment: vt habetur psalmo. lxxviij. E per aço hauem esser per ell guiats e endressats/e per tal a ell deu esser donada la gloria e honor: per que en lo Thema/Sed nomini tuo da gloriam: hon se demonstra deguda exaltatio a la supernal Majestat com al creador es deguda la gloria e honor per tal com ell sol es infinit en potentia. Per que algu no li pot contrastar sol immens en sauiesa. Per que tot be ha dell deuallar. E Sol piados e misericordios sens mensura. Per que ell ha de miseria/tribulatio/e affanys el hom del liurat Sol eternal e immortal: eim mutable sens tot defalliment. Per que a ell deuem molt honrar. Per ço diu lo Apostol prima ad Thim. j. capit. Regi seculorum immortali z inuisibili soli Deo honor z gloria. Nos donchs rey per la sua grā e larga pietat regnant en lo regne de Arago: qui hauem reebudes diuerses gracies: e multiplicades en nostra vida de la bondat infinida ol nostre creador hauem pensat/e propposat que aquelles haiam o deiam en scrits posar/e fer ne libre no pas a jactantia nostra ne labor. Mas per tal quels reys succehidors nostres legint en lo dit Libre: e oint que diuersos per ills/e multiplicades guerres o poderosos enemichs nostres per ferma Esperança/e ab pacientia ensemps/ que hauem bauda en la gran bondat e misericordia del nostre Creador hauem passats: e som nestats dellíurats ab gran honor: e victoria prēguen exemplí: que en llurs tribulations deuen sperar: e confiar en lo llur creador/daquí venen tots bens/victories/e gracies/ e supportar/e sufferir les dites tribulations ab gran pacientia quant deu les dona segons mossèyer sanct Jaume en la sua Chronica ho demōstra. Car sens pacientia/ e sperança en deu obra nēgnna es bona ne perfecta. E axi prenēt les coses nostre senyor deu: qui a aquells qui en ell confien: no sab fallir per la sua alta e infinida bondat e pietat dellíurar los ha de aquells: axí com nos ha dellíurats moltes e diuerses vegades: segons que deuall en lo present libre se conte largament: segons diuerses edats/e affers nostres e guerres. Los quals son partits per Capitols/e Parraphos.

AQuest libre volem: que sia intitulat. Libre en quescō tenē tots los grans fets qui son entrevenguts en Nostra Casa dins lo temps de la nostra vida: comēçant los anra natiuitat/empo volē ans q̄ vingāa nre thema fer mētio del senyor Rey en Jaume Aui nostre: e dels fills que hague/e com lo Jnfant en Jaume primogenit seu renuntia al regne/per lo qual lo senyor rey nostre pare hac la primogenitura/e son rey per lodit rey en Pere compost/per mi diuisit en. vj. libres ab algunes mentons de coses gestes ans de venir al Thema: e per ço hic es feta Mentio/com nostre pare per successio de temps pres per muller la senyora infanta dona Theresa mare nostra. Per lo qual matrimoni hac lo comtat de Urgell e vez comtat de Ager. E com apres per lo renūtiamēt del dit infant en jaume son fet primogenit de arago.

¶ Jtem hic es feta mentio de la conquesta de Sardenya quel dit Pare nostre stant Jnfant/ e viuent lo dit senyor Rey en Jaume pare seu feu: la q̄les digne de recōtar moyormēt cō lo dit seyor rey pare nre no visq̄ sino vuyt anys apres que son rey. Car partida del temps que visque so malalt/e finalment so hydropich del qual morí e nos curam fer mentio alguna dels grans affers: qui soren en la sua casa del temps del seu regiment.

¶ Jtem hic es feta mentio del fet de la corronatio del senyor rey Hanfos: com fos vna de les notables sestes quis faessen en la casa de Arago/e no deu esser mes en oblit. Car solament hic es feta mentio del dit senyor Rey nostre pare en aquests dos fets: qui foren fort notables/ço es de la conquesta de Sardenya: e de la sua corronatio.

¶ Aqui comēça la hystoria del rey Hamfos pare del rey en Pere scriptor de la sua hystoria.

Capitol hon es expressat la començament de la hystoria del rey en Jaume e muller/e fills e filles de aquells.

LO senyor rey Hanfos pare nostre son fill del rey en Jaume: e de la reyna dona Blancha Filla del rey Charles auie Auia nostres. Aquests rey e reyna Huis nostres hagueren en llur vida deu fills ço es cinch masles e cinch femelles. Lo primer dels masles qui so Primogenit hac nome Jaume. E lo segon Alfonso: qui so pare nostre. E lo terç en Joan e so patriarcha de Alexandria/ e Archabisbe de Tarragona. Lo quart en Pere e son Comte de Rippagorça e d'empories. Lo cinque en Ramon Berenguer: e so Comte de les Muntanyes de Prades. La primera de les femeles hac nom dona Maria: e so muller del infant don Pedro de Castella: qui morí en la Vega de Granada. La segona hac nom dona Constança: e son muller de don Joan fill del Jnfant en Manuel. La tercera: hac nom dona Jsabel e muller del duch de Austria. La quarta dona Blancha: e son Prioressa d' Sixena. La quinta hac nom dona Violant e so Muller del Dispost de la Romanya. E per tal com nos no entenem a sino dels Regiments que a nostre honra e a pfit de nostres regnes e terres conuen ari para tots los Barons e Caualers: com vinguer en a nostre Pare/pus hauem dit quel predit Jnfant den Jaume era Primogenit e successor

del Rey en Jaume nostre Aui volem tan solament parlar daquestos dos/ço es del infant en Jaume e de nostre pare/e lexarem a parlar dels altres nostres honcle e Ties per tal com no vendria a nostre proposit.

E oirem primerament del stament de nostre pare entro que hac lo dret dela primogenitura per les rahons que dauall seguiran. Nostre pare lo rey Namfos nasch en laciutat de Napols/hon los damũt dits rey en Janme/ e reyna dona Blancha Auis nostres eren nats. E fo nodrit per los dits rey e reyna: entro so en edat de sis Anys fins a set anys. E no era de res heretat mas com so en la dita edat a la reyna dona Blancha mare sua pres linpietat/axi com se pertany de bona mare vers bonfill: e compra li Bunyol qui era de don Pedro Ferrando dixer: e aqst loch so lo primer loch que ell hac. E a cap de algun temps tractas Matrimoni entre lo dit Infant Namfos pare nostre ab la Infanta dona Theresa mare nostra. La qual son filla del noble en Gombald de Antença. E lauors nostra mare hauia en dot lo Comtat de Urgell/e el Uezcomtat de Ager: e la Baronia de Aleoleia: e de Antillo per succesſio de son Pare. Les quals heretats li peruengueren per la manera que araus direm.

Lo Comte Narmengou: morisens fills e lexa dona Constança neboda sua filla de dona Elionor sa sor e muller de Sanch Dantillo. Lo comtat de Urgell: e lo Uezcomtat de Ager. E la dita dona Constança so muller den Gombald de Antença: deles quals son filla nostra mare dona Theresa. Axi dels dessus nomenats li peruengueren les dites heretats: e axi lo dit matrimoni vẽch a perfectio. E fet lo dit Matrimoni lo dit infant Namfos Pare nostre se appella Comte de Urgell: e Uezcomte de Ager. E axi stech en son Comtat entro sus que so primogenit appellat segons que dauall direm. Mas en aquest endemig comptarem quants Infants hagueren: e com hagueren nom: e com foren appellats: e en que foren heretats los damunt dits Pare e Mare nostres enfre tot lo temps de la llur vida/hagueren daquell Matrimoni. vij. fills. Es a saber/ Cinch Mascles e dues femelles. Lo primer dels Mascles hac nom Alfonso e visque hun Any tan solament: e morí en Balaguer: e son soterrat en la dita Vila: en la eglesia de Sancta Maria Dalmata. Apres nasquenos e nasquen lo primer Diumenge de Setembre. ço es a cinch dies de Setembre en lany que hom comtaue. Mil. trecents denou. E nasquem en la predita vila de Balaguer: e nengu segons que apres hauem oit comptar nos pensaua que visquessem. E per ço en lodit Dia nos batejaren en la Cambra en vna Conqua: e batejans en Jaume Capella de nostra Mare: e fo nostre padrien Bot de Muncada. Lo terç hac nom Jaume. Aqnest fon comte de Urgell/e Uezcomte de Ager. Apres nasch Constança Germana nostra/e aquesta so muller del Rey de Mallorques. Apres nasque Frederich e visque poch temps: e so sotterrat en lo Monastir dels Frares Menors de la ciutat de Barcelona. En lany. Mil. trecents dnou. Apres daquest Frederich nasque vna filla que so appellada dona Helisabet/ e nasque en la ciutat de Saragoça/e visque poch temps: e fo soterrada en lo Monastir que es appellat de Jesus: que es de lorde dels dits Frares menors que es en lodit

Monastir dels frars Menors de çaragoça. E puix nasch vn fill qui hac nom Sanxo. E per aqst mori nostra mare/e fon soterrat en lo dit monastir dels frares menors de çaragoça. E axi mateyhi fon soterrada nostra mare.

Capitol del infant en Jaume com ne/per que renuntiaa la successio e dret de Primogenitura.

Oramunt hauem dit que parlarem en quina manera vench la primogenitura a nostre par e el rey Hamfos. E puix com hac los regnes. E axi es cert quel dit Infant en Jaume honcle nostre qui era primogenit del dit senyor Rey en Jaume Aui nostre era fort en justitia: estat primogenit feu de grans justicies per tota la terra. E segons que hauem oit dir/lo dit infant don Jaume fo en Deroça: e faea aqui inquisitions contra algües persones generoses/ delas quals debia hom que entenia a fer justicia. E lo rey en Jaume qui lauors era en Catalunya tremes li Ehartes fort spesses/ que ell en tot cas se partis de aqlls processos que entenia a fer. Per la qual cosa ell fonch molt torbat. E hac sen a saquir/e lauors dien alguns: que volch renuntiar al Regne: empero ja era tractat Matrimoni dell/e de la Infanta dona elionor Filla del Rey de Castella don Ferrando: la qual depuix fon Muller de nostre Pare segons que auant vos direm: per lo qual tractament lo dit infant don Jaume era a Terol faen aqui enantaments de Justicia. Lo senyor rey en Jaume vench de les parts de Arago: e anas sen deuers Valentia. E lo Infant don Jaume isquelia carrera a Calamotra/e mentre sen anauen per la Plana de Cella: continuament quaix Pare e ell anauen sola cami: parlant ab duy solament: e lauors lo Infant don Jaume: comença a dir a son Pare: com volia renunciar al Regne. E daço lo Rey en Jaume fo molt despagat: axi que tots dies se partia lo Rey en Jaume fort mogut/ e torbat de son fill. E cabe en lo llur consell e Parlamet en Gonçalo Garcia: qui molt repres: e fort stretament lo Infant don Jaume. E finalment lo senyor Rey en Jaume tench sa via enuers Valentia/e lo Infant en Jaume romas a Terol/ e apres algun temps com lo Rey partis de Valentia/ e faes la via de Tortosa. Lo Infant en Jaume li exi a carrera a la plana de Burriana/ e altra vegada recapitula son proposit de renuntiar. E finalment lo Rey en Jaume li dix que en tota manera/ hauia acabar son Matrimoni en faç de eglesia. E es ver que ja en aquest temps fo atrobat en los Cofrens dela Cambra del Infant don Jaume hun habit de Predicadors. Car en aquell orde se volia mettre. E lo Rey en Jaume sen esquiua fort. E lo Confessor del Infant/quiera Predicador sen hac a fugir. Car era en sospita que ell no indubis linfant a mettres en llur orde. Puix fo ordenat per lo Rey en Jaume Aui nostre/ quel Matrimoni se acabas per ço car ho hauia jurat al predit Rey de Castella que faria acabar lo dit Matrimoni e fo empres del dit Rey en Jaume e de tots los Barons e Caualers de sa Cort/ que en la Villa de Gandesa lo dit Matrimoni se faes. Per que en lo predit Loch de Gandesa: fo lo damunt dit Rey en Jaume ab sos fills e ab tots los Barons e Prelats richs homens

e caualliers honrats ciutadans/e altres persones dels regnes: e de catalunya ab lo damũ dit Infant don Jaume: a dona Elionor persolennitat del matrimoni quis deuia fer. E lo dia que so assignat que lo dit matrimoni se deuia complir lo Infant en Jaume sen ana al rey en Jaume son pare e ana li a dir secretamẽt recapitulant son proposit que ell volia entrar ẽ orde: e que no si podia al re fer.

Capitol. De les pregaries fetes per lo Rey en Jaume a son fill que no renuntias.

DEaquestes paraules lo damunt rey en Jaume son torbat: e mogut: e pensas q̃ lo dit infant en Jaume digues aço per qualque mouimẽt: e val forment rependre. Apres la reprehẽsio val pregar: que ell no mettes en tan gran scandol ell e tota la terra. Car gran mal sen poria seguir. E axi pregal que en tot cas: que ell que la prẽgues nubcialmẽt/ e que ois missa ab ella/e que no volgues quen romangues perjur. Car ell sabia q̃ell ho hauia jurat al rey de Castella quant se tractalo matrimoni que ell ho faria complir.

Capitol. Del oyr de la missa del Infant en Jaume e infanta dona elionor ab benedictio ecclesiastica.

APrilo damunt dit infant en Jaume yrat e dolẽt en sõ cor hague oyrla missa ab la infanta dona elionor: per tal quel dit Matrimoni se acabas en faç de eglesia/e en areme ni de Luna Archabisbe de Tarragona en la eglesia maior de Gande sa donals la Benedictio: e oyren la missa entro que foren al donar dela pau. E quant lo dit infant en Jaume hague presa la pau/nõ volch donar de aquella ala dita infanta dona elionor: e lo dit senyor rey en jaume dona lin. E com la Missa e benedictio fo acabada lo rey en Jaume ab la infanta: e los prelats: e altres gents quey eren tornaren sen a casa mas lo infant en jaume anassen deret al loch dezledo a dinar: e axi partis de aquẽ: e lo rey en Jaume e altres romãgueren quasi enuerganyits: e confusos.

Capitol deles pregaries altres e requesta que feu lo rey en jaume deuant los Barons a son fill que no renũtias: e de la offerta feta per aço.

APres lo rey en Jaume vench al Camp de Tarragona/ e so a Riudoms: e aquiell appella lo vez comte de Cardona: e quaix tots los Barons de Catalunya/e a bells en semps moltes vegades: prega e requeri lo infant en Jaume que per copula carnal complis lo dit Matrimoni: e ques tolgues del proposit de renuntiar: e que regis la terra. E es ver que jatsia tots los barons e richs homens pregassen lo dit infant daço/nols era molt greu lo renũciar. Car lo dit infant regia rigorosament els tenia en gran temor. E cõ lo rey en Jaume hague son fill molt pregat ques gitas del cor aqll renuntiar si li dix per que ho fahia. Car si entenia quel seu regiment li fos enuios neli contrastas als anantaments quel infant sabia: o volia fer que ell ço es lo rey en Jaume desampararia tot lo regiment es mettria en lo monastir de sanctes creus e quel infant li donas solamẽt aquella priuisio que entenes que li basias e que desampararia tot lo regne. Car be vehia que la terra seria mils

regida per sō fill qui era joue: e mils hi podia traballar que per ell/finalment lo dit Jnfant nos volch mudar de son enteniment. E lo rey en Jaume feu ser chartes testimonials de aquestes coses als dits Barons/ e Richs Homens quey eren: puix vengueren a Tarragona. E aquilo Jnfant en Jaume renuncia/ epres lo habit del hospital/perço que en cōtinent sos proses en lo orde dels Hospitalers. E en continent los Prelats/ Barons: e altres alli ajustats atorgaren lo Jnfant Hanfos en Rey apres Obit del dit Rey en Jaume.

Capitol com el Jnfant en Jaume renuncia la Primogenitura: e com lo Jnfant Hanfos son atorgat en la dita Primogenitura del regne.

EAxi fet lo dit Atorgament/en senyal de primogenitura: lo rey en Jaume mana a sos fills altres qui eren aqui que besassen la ma al Jnfant Hanfos nostre pare: E axi fon fet. E apres besaren la li los Richs Homens/e altres: e tantost hac li hom apparellades armes Reals/que eren vengudes de Barcelona: e jaquiles armes Comtals: e intitulas infant Hanfos del molt alt senyor rey de Arago/ Primogenit/ e del Procurador general/ e Comte de Urgell. E com lo dit Jnfant en Jaume hac tengut vn temps lo habit del Hospital. ço es dels Templers: lexa: e pres lo habit ō Montesa: e ab aquell stech/ e perseuera tro al dia dela sua fi.

Capitol del habit de Montesa: que pres lo Jnfant en Jaume/lexant lo habit del Hospital. ço es dels Templers que primer hauia pres.

LO Rey en Jaume Auinostre apres algun tēps anasseu a çaragoça hon appella Prelats/richs homens: e altres persones: segons que es acostumat/per Cort general de Arago: e aqui appella lo Jnfant en Jaume son fill. Lo qual no volch venir. E lauors lo rey en Jaume preica: e recompta la manera del renunciamēt del Jnfant don Jayme: segons queus hauem recomptat: e trach a testimoni les dites Chartes testimonials dels Barons/erichs Homens. E axi prega en general los dela Cort que pus aquell fill era fora del setgle hes era mes en orde que jurassē per Rey: e Successor seu apres son obit lo primogenit seu: lo qual era lo Jnfant Hanfos: e en aquest cas. E finalment ans que la Cort se partis: lo Jnfant Hanfos nostre Pare fo jurat per los Aragonesos en Rey: e successor apres obit: com dit es del dit rey en Jaume.

Capitol dela Jnfanta dona Elionor filla del Rey de Castella/ com sen torna en Castella apres del renunciament del Jnfant don Jaume.

LA Jnfanta dona Elionor Muller del dit Jnfant en Jaume: durant aquest Temps: stech a Tortosa/e aturay be vn any. E puix lo Rey en Jaume me na lassen per çaragoça: e per Calatayu: e acompanya la tro a Tbeca Aldea ō Calatayu/ e aqui forem Cauallers: e Barons/ e altres molts Richs homens: e Companyies de Castella: qui la sen menaren en Castella: hon stech continuamēt trop

temps auant que lo Senyor Rey Hanfos noſtre pare feu matrimoni ab ella en Terraçona: ſegons que per auant vos direm pus largamẽt.

Capitol dela cort general que tenge lo Rey en Jaume en Gerona: e com pres per muller dona Elicen.

EN lo dit Rey en Jaume apres vencha Gerona/ e aquí tench cort general als Catalans. E ſoy lo Rey en Sanxo de Mallorques: e aquis tracta lo viatge de Sardenya/ e lo dit rey en Sancho li proferi Valença de moltes Galeres: e moneda. La qual feu molt be: e continuant lo dit viatge ſtant lo dit rey en Jaume en Tarragona: que pres per muller dona Elicen de Muncada Sor del dit noble Hot de Muncada lo dia de Hadal/ aquell dia mateix lo Infant Hanfos noſtre pare: para el Standart a Barcelona per lo dit viatge ó Sardenya.

Capitol del Infant Hanfos fill del rey en Jaume quant ana al regne de Sardenya.

ARa recontarem breument del viatge quel ſenyor Infant Hanfos feu al regne de Sardenya/ axi com a Primogenit e General Procurador del Molt alt: e poderos ſenyor Rey en Jaume pare ſeu. En Barcelona en lo mes de Maig del any. Mil trecents vint e tres/ a requeſta del noble don Hugo Jutge de Arborea: e Vezcomte de Bas: lo ſenyor Rey en Jaume: trames a Oriſtany/ en la Illa de Sardenya ab tres Quoques los nobles en Dalmau Vezcomte de Rochaberti/ Guerau de Rochaberti/ en Bertran de Caſtellet/ e Huguet de ſancta Pau ab cẽt vuytãta homens a Cauall/ e depeu en la Illa/ en defaniment de aquella.

Capitol com parti de Barcelona lo ſenyor Infant Hanfos/ e ana a portfangos.

EN lo dit Mes de Maig lo dit ſenyor infant Hanfos parti dela Ciutat de Barcelona ab vint Galeres/ e ab altre Hauili de Haus/ e Quoques/ e altres Veixells: per venir a Portfangos: hon hauia aſſignat dia de recullir a totes les Companyies. Hon lo Senyor Rey en Jaume/ ſo perſonalment: e los Infants Fills ſeus/ e molts Prelas/ e Cauallers: e Barons/ e altres molts richs Homens del Comtat de Catalunya: e del Regne de Arago/ e del Regne de Valencia. E aquí vẽch lo noble en Franceſch Carroç/ Almiral del Senyor Rey ab Vint Galeres: qui ſeren armades en Valencia. E ſemblantment hi vench Huguet de Tozo Almiral del Rey en Sancho de Mallorques ab vint Galeres: que ſeren Armades en les Maritimes del dit Rey en Sancho. Encara hic vengueren altres Hauilis/ e moltes Haus/ e Quoques/ e Vexeills de la Ciutat de Barcelona. Axi mateix de la Ciutat de Valencia: e de Mallorques. Les quals lo dit Senyor Infant hauia fets noliejar per portar cauals/ e Cauallers/ e Barons e altres molts homens depeu/ e trabuchs/ e Arneſos/ e altres molts apparellaments de combatre.

¶ Capitol del sermo que feu lo Rey en Jaume stant a portfangos al Infant Hanfos: e altres per raho dela conquesta de Sardenya sae doza: e dels Tres Consells que li dona.

ESTant lo dit senyor Rey en Jaume en lo dit Loch de Portfangos: per donar doctrina al dit senyor Infant Hanfos sobre los affers de la conquesta que li era acomenada feu en Presencia de tots los dits Prelats/Barons/richs homens/Cauallers/e altres: qui deuien seguir lo dit viatge sermo larch be ordenat: segons ques pertany: informant lo dit senyor Infant fill seu sobre ço que fer deuia en los affers de la Conquesta: e donant li consell de moltes coses quis podien es deuenir sobre los affers dela dita Conquesta/entre los quals cōsells li mana tres coses seguents.

¶ La primera qui li dix: que ell li acomanaua hun Priuilegi: lo qual nostre Senyor Deu per la sua gran misericordia hauia fet: e atorgat ala casa de Arago. Lo qual era bullat ab Bulla deor/e era clar e net: e no corrumput/ne viciat en res. ço es/ que la Bandera dela casa Real de Arago null temps fo vençuda ne arrancada de Camp semblant que fo ver: que sen perde vna per sa follia: e volch ho dir per lo Rey en Pere Rey de Arago/e Senyor de Montpeller. Qui per sa follia son mort a Morell. E mana al dit fill seu que li era be mester: quel dit Priuilegi li tornas: e li retes axi sancer: e bo/ com ley hauia acomanat.

¶ La segona: que era cert: que en totes les Conquestes quis er en fetes en temps passat per los grans senyors del Mon er en entreuengudes batalles. E com lo dit fill seu faes la dita Cōquesta ab just titol dela sancta Esglesia de Roma deuia presumir e pensar que ab la voluntat de Deu aconseguiria victoria del dit Regne de Sardenya. E que sobre aquella Conquesta hauria Batalla o Batalles: e seu li ay tal manament. Fill com seretsen la Batalla ferits primer esforçadament: e poderosa/o morir/o vençre. O vençre/o morir. O morir/o vençre/ e aco dix tres vegades.

¶ La terça fo: ço es que li dix. Fill trobat ses moltes vegades que per senyde vn Caualler se ganyaua hu na Batalla. Per que vos com deurets venir a la Batalla hayats tots los vostres Cauallers: e si ni hauia algu quiy fallis sperats lo per dues rahons. La primera/car per aquell poriets hauer lo Consell que dit es de guanyar la Batalla. La segona: que li fariets gran minua: que no hagues gloria dela Batalla vençadora: axi com los altres quiy serien.

¶ E fet/e complit lo dit sermo lo senyor Rey en Jaume senya e benehi lo dit senyor Infant Hanfos fill seu: e li dona de part de Deu la sua gracia/e benedictio/licencia: e axi a tots los Cauallers/Barons/richs Homens de recullir se/ e de partir del dit Portfangos per passar al dit Regne de Sardenya.

¶ Capitol del partir que feu lo Infant Hanfos de Portfangos ab la Infanta dona Thereſa sa muller: per anar al Regne de Sardenya.

Parti dochs lo senyor Infant de Portsangos primer dia del mes de Juny del dit any ab la senyora infanta dona Teresa muller sua en la Quoqua den Hernat e den Arnau Ballester Ciutadans de Barcelona que auia nom sancta Eulalia ensemps ab .lx. Galeres. xiiij. Naus e daltre Nauili menut: tant que bastauaa .ccc. veles/epus/ e al cinquē dia fo al port de Mahon en la Illa de Menorca/hon per contrari de temps hac a entrar: e per baralla quis moch entre Aragonesos e Catalans penjay tres homēs als quals en nulla manera no volch per donar per prechs que li fossen fets per richs homens ne per altres persones. E aqui venguerē en Pere çafont/e en Francesch çafōt ciutadās de Mallorques ab vna galera armada/ e foren en lo viatge ab lodit senyor. En lo qual port dō Mahon stech lo senyor Infant ab lo dit hostol quatre dies. E hac acord que per tal com hauia ardit quel comu de Pisa tremettia Companyia de Cauall e de peu en la Illa de Sarnya a ques mudas en la sua galera: la qual hauia nom sancta Eulalia: per ço ques cuytas ab les galeres/ e que abans fos en la dita Illa: e axi so fet.

Capitol quant lo Infant Nanfos parti del Port de Mahon ab lo hostol per anar en Sardenya.

Parti lo Senyor Infant ab tot son hostol de Galeres: e de Naus grans: e altres Uerells del dit Port de Mahon a nou dies del mes de Juny: e a .xiij. dies del dit Mes tant solament ab les Galeres so al cap de sanct March quies prop Oristany en la Illa de Sardenya/e aqui hac ardit del jutge de Arborea quels nobles vezconte de Rocaberti: e los altres qui primer eren passats ab les tres Naus eren en vn loch qui ha nom Quart a vna leugua de Castell de Caller ab companyia que lo dit jutge los hauia liurada per vedar que viandes no entrassen en lo dit Castell. E aqui hac de Consell que fen anas al port de Palma de Sols: e jaqui hun leny armat per denūciar ales Naus/e altre Nauili que faessē aquella via/e vinent al hostol deles Galeres mes se vna gran Fortuna de vent ala Proença en vers horade mija nit. E passant lo feu qui es en la Illa de sanct Pere/e la Illa major perdes vna Galera de Mallorques qui feri en vna Roca: en la qual era lo noble en Ramon de Peralta: e morren bivn fill de Caualler/ e sis mariners.

Capitol quant lo Infant Nanfos arriba en lo port de palma de sols.

Entra lo senyor infant en lo dit port de Palma de Sols ab les dites Galeres a .xiij. dies del mes de Juny a hora de mig dia: e aqll mateix dia a hora de Uespres hi forē totes les Naus: e altres Uerells. E al .xv. dia del dit mes ell pres terra en lo dit loch. E foren meses enterrales cōpanyies ab llurs caualls e Arnesos: e hac de acort q̄ posas setgea vila de Esglesies de Sigero/hon lo comu hauia fet mes son esforç de companyies: les quals dubtaua q̄ corregues sen la Illa. E aqui foren alguns Sarts q̄ li saeren homenatge per tots los altres Sarts de la Illa. E apres quels cauallers hagueren reposat per algūs dies trames ala dita vila de esglesie per veure lo continent/qui aquells qui hi eren

farien. Lo noble Artal de Luna fill del noble dō Artal de Luna ab trecents homens a Cauall. Lo qual stech per vn dia dauant la dita vila parant los batalla/ que null hō nols exi/ e tornassen.

Capitol del setge que lo infant Hanfos posa a vila de Esglesies de Sigero.

PArti lo senyor Infant del loch de Mallorca per anar a vila desglesies a. xxv. dies del mes de Juny/ e fon dauāt la dita vila a. xxviij. dies del dit mes e ordena que tot lo nauili vengues en la plana de Canyelles/ qui es a deu milles dela dita vila/ e que aqui posassen les viandes e Trabuchs/ e altres appellaments de combatre e axi fo fet. E lo dit senyor posa setge a la Vila ab los nobles e Cauallers de casa sua en la partida de la Esglesia de sancta Maria de Valuert. E los nobles don Artal/ e Artal de Luna ab altres cauallers de Arago en vn puig/ qui es dauant la torre Pisana/ el noble en Ramō de Paralta ab daltres richs homens e cauallers de Catalunya/ e de Arago en vn puig/ qui es de sol ponent dela dita vila: els nobles en Pere Queralt/ e en Bertran de castellet en la Vall dauant la porta de sanct Antoni: els nobles en Guillem de Anglesola: e en Joan Xemenez de Urrea: e daltres caūallers dauant la porta de Montebarlaor: en la partida de Verç solixent erē los Sarts que lo Jutge de Arborea hi hauia fets venir.

Capitol del homenatge: e regonexença que feu lo jutge de Arborea al Infant Hanfos.

EN lo setge de la vila de Esglesies a tres del mes d'Juliol vench lo jutge de Arborea ab cōpanyia de sarts a cauall e de peu/ e feu homenatge al senyor Infant/ e regonech a tenir tota la sua terra en feu per lo senyor rey a cens de tres milia florins de Or pagadors cascun Any en la festa de sanct Pere/ e de sanct Paul. E encara promes que pagaria vuy tanta milia Florins de or: los quals hauia promesos al Senyor rey en ajuda dles messions que hauia a fer per la conquesta del Regne de Sardenya:

Capitol del Homenatge prestat al Infant Hanfos per los Barons de Auria/ marques de Malspina/ e altres gents de Sardenya.

EN lo dit setge/ e en lo dit mes vench micer Barnabao de Auria/ e altres barons de Auria: los quals faeren homenatge al Senyor Infant per los castells/ e lochs que hauien en la Illa d'Sardenya. E semblantment hi vengueren los Homens de la ciutat de Sacer: e lo marques de Malspina: e tots faerē homenatge al senyor Infant. E no fon loch en tota la Illa que no lobeissē/ saluant los lochs quel comu de Pisa hauia stablits. Es a saber castell de Caller/ vila de Esglesies: lo Castell de Aygua freda. Lo Castell de Joyosaguarda: lo Castell de Ergulos. Lo castell de Villastre. Lo Castell de Quirra. Lo castell patres/ e terra noua.

Capitol del combat donat a vila de Esglesies/ e no fo presa.

EN lo dit Setge fo acordat: que fos donada Batalla a la dita Vila e tremetteren

per los homens dela mar eſo com batuda a.xx. dies del mes de Juliol: e no poch eſſer preſa moziré hi algunes gents de foza e de dins. E la dōchs fon ozdenat que daqui auant no fos combatuda. Mas que la tinguessen assetiada: e que la trabucassen ab ginys. E axi fon fet q̄y tiraren dos ginys.

Capitol del acozd que fo fet entre lo dit setge de tremettre. xx. galeres a damnificar les gēts del comu de Pisa.

EHlo dit setge fo acozdat que en Franceſch Carroç almirall/e los nobles en Ramon de Peralta e en Bernadi de Cabzera/ ab vint Galeres anassen en les parts de Pisa per fer aquell dan: que poguessen a les gēts de aquell comu/e fozen al pozt del vllastre: e prengueren lo castell. E puix fozen a Terra noua: e combaterenla. E perque era stablida de bona gent: e molta/no la poguerenpendre. E finalment per contrari de temps no pogueren anar lla hon era acozdat e tornazen sen en lo Golf dauant lo castell de Caller.

Capitol del altre acozd que tremeteren posar siti al Castell de Caller.

ITem fo acozdat q̄ totes les galeres e altres nauilis qui eraen lo dit loch de Canyelles posassē les viandes que tenien dela cozt: e q̄ sen anassen en lo dit Golf de Caller/e aço per lo Juern qui ja començaua: e q̄ ab lo noble en Gueraude Rochaberti / e ab aquells/ qui ab aquell eren al loch de quart poziē posar setge al castell de caller. E axi son set/ques posaren dauant lo dit Castell en vn puig: qui hanō Bonayre. Loqual murar en/e enfoztiren.

Capitol dela gran mozt alitat mesa en la host qui era sobre vila de Esglesies.

ESTant lo senyoz Jnsant/en lo setge de Vila de esglesies se mes tan grā malaltia en la sua host q̄ totes les gents fozen malaltes/e y moziren molts nobles Cauallers/e ciutadans honrats/e homens de peu a tan grānombze/que a penes trobauen quils volgues soterrar/nis trobaua quises guaytes ni hagues cura sino de pensar sino simateix cō pozien viure. E aço dura aytant com lo dit setge se tench e lo dit senyoz Jnsant en malalti tā fozt que null temps aytant com en Sardenya stech no fo sens Febza. Semblantment hi fo malalta la Senyoza insanta e y moziren totes les Donzelles: qui ab ella eren anades que no romas viua mes. vna. Ans hac hauer a son seruey Fembzes Sardes/e daltre nascio. Axi que segons: ques pot Arbitrar la meytat deles gents moziren en lo dit setge: e dels altres romangueren fozt Jdochs: que no fossen malalts: e ala Mozt venguts moltes vegades per malaltia. E aço sesdeuench per lo iuern: qui fo molt pluios / e les Fangues eren grans en la host/e molt fret/e gran pudoz/ e infectio. E dins aquest temps vench Frare Marti Perez Dozos Castella de Amposta/ quel rey tremes al Jnsant ab companya de Cauall: e depeu. Lo qual fo mozt a vna Bastida/ qūe hauia feta per vn Cayzel deque fo gran Tala. Car era bon hom. E dins aquest Temps fozen vint Galeres de Pisans a canyelles qui cremaren totes les viandes qui hic eren del dit senyoz.

Capitol del tract e auinença feta entre lo Jnfant Hanfos e los Cartans de Vilad'esglesies de donar se per ço/ com mozié quasi de fam dins la dita vila.

EN la entrada del mes de Janer fozẽ tractats parlaments entre lo senyoz Jnfant els Capitans de vila de Esglesies per rao de grãs mozts e malalties dins la vila e tan gran fam quels caualls quey mozien e asens/ Cans /gats: rates erbes de totes maneres menjauen. E gitaren de la dita Vila les dones/homens vells e Jnfants pochs per tal que mes se pogues sen tenir. E tota via les hi feu toznar lo senyoz Jnfant. E finalment fo axi auẽgut entre lo senyoz infant e los dits capitans q̃ si ells dins hũ mes qui seria complita. xiij. dias del mes de Febzer apzes seguẽt/no hauien hauda tal ajuda per que pogues sen leuar per forza lo dit senyoz del dit setge que ells li lliurarie la vila ab conditio que aquells /qui anar sen volrien sen anassen lla: hon se volgues sen ab tot ço del llur. E axi fon fet e fermat.

Capitol dela deditio: o liurament per fam de la vila de Esglesies al senyoz Jnfant.

PEr la grã fam e destret que aquells dela dita vila sofferien: no poguerẽ sperar lo dit termi: ans lo. viij. Dia del Mes de Febzer: del Any Mil trecents. e xxiij. Liurarẽ la vila al senyoz infant/e tots los soldats: qui hic eren sen anaren ab tot ço del llur en lo Castell de calller ab companyia de homens a cauall quil senyoz infant los liura quils guiar en entro al dit Castell. E com lo dit senyoz Jnfant fo en la dita vila troba que noy hauia vianda aquell dia.

Capitol del temps del setge de vila d'esglesies: que stiguelo infant Hanfos ab grans treballs.

AXi fo lo temps quel Senyoz Jnfant stech en lo setge dela vila de Esglesies del temps quey posa lo dit setge/entro que la dita vila fon restituida: o li fo retuda. vij. mes ose. x. dies. En loqual setge sofferi molts treballs de malalties de son cozs: e mozts de Vassalls/e affronts dels seus quels donas ço que no hauia: e a salts e batalles dels enemichs. E tot aço soffezi per que pogues venir a fi daço q̃l senyoz rey pare seu lo hauia trames pacientmẽt e benignet: e ab gran cõfiança dela misericozdia de deu.

Capitol del setge de Caller fet per lo Jnfant.

HApzes que hac stat dins la dita vila. vij. dies parti de aqui: per venir al setge del Castell de Caller e jaqui aquila senyoza Jnfanta entro a. cc. homens a cauall/quisans qui malalts per guardar la vila. Em perolos richs homens nol volie seguir sinols sabia pagar/e pmes los/ que no entraria en lo dit setge entro paga los hagues feta: si dõchs gẽts stranyes no hi venien/per q̃ hagues a socozrer a aquells qui hi eren per quel couẽch romanir a vn loch/qui ha nom Selico: qui es a quattre leugues del dit castell/e aqui stech vij. dies e ha ardit del jutge de arbozea/ que quaranta e tres Galeres e altres Vaxils molt de Pisans hauien stats a Terra noua ab moltes

gents de cauall e de peu Tudeschs e altra gent de que era cap e major lo noble en Manfre fill del Comte de Guido de donoratico. Lo qual era cosin germa del senyor Rey en Jaume fill de sa tia: e que les dites Galeres: e altres Uexells hauien leuats. cc. homens a cauall de aqlls qui erē a terra noua per tal que pus poderosament se pogues cōbatre: e leuar del setge ō Caller lo senyor Jnfant. E per aqsta raho los dits richs homens e cauallers consenti ren quel dit senyor sen anas en lo dit setge: e fo. a xriiij. dies del mes de Febrer/ quel hi entra/ e trames a vila de Esglesies als richs homens e cauallers manament sots se de natural esa/ que no lexassen la vila: ans la guardassen e quels comanaua la senyora Jnfanta/ de que ha grā dol entre ells com sepensauen que lo senyor Jnfant se combates: que ells noy fossen.

Capitol deles. xx. galeres armades per lo Jnfant Hanfos volent combatre les Galeres dels Mdisans

Apres quel Senyor Jnfant fo en lo dit setge de Caller/ acorda ques combates en la mar ab sos Enemichs si sofferir ho volien. E feu apparellar. xx. galeres car les gents no bastaren a mes que entre les galeres del Rey de Mallorques: qui sen erē tornades a les gents qui erē mortes no sen pogueren mes armar. E lo. xxv. dia del dit Mes per que hac ardit que les Galeres dels Mdisans eren a Cap de Carbonara repuja en la sua Galera: e parti les altres Galeres per richs homens e cauallers/ e ab totes les. xx. Galeres vench dauant lo cap de Sencalia appellat de batalla. E les Galeres dels enemichs vengueren semblantment appellades. E com foren a dos trets de balesta nos volgueren mes acostar. E per que les Galeres del senyor Jnfant eren mal armades de gents del rem no les podien seguir. Mes tota via estigueren ferm en lendema que fo a. xxvj. del dit mes/ les dites galeres e veixells ols dits enemichs sen anaren a sancta Maria magdalena/ e aqui prenguerē terra/ e posarē lurs caualls e altres companyies. E lo dit Senyor Jnfant exi deles Galeres/ e hac son consell. E sobre aço que hauia a fer/ e fo acordat que trametes. xxv. homens a cauall de la geneta: qui cōtinuamēt stiguessē entorn los enemichs: per saber ço que fahien/ e llur captaniment/ e que dos en dos a tres hores del dia: e a trestantes de nit vēguessen ab ardit cert al senyor Jnfant. E finalment hac ardit que ells sen venien a Decimoquies Vila/ e aqui foren lo dia de Carnestoltes/ a. xxviij. dies del dit mes de Febrer.

Capitol del consell donat al Jnfant Hanfos: qui paras batalla a sos enemichs/ e quels cōbates.

Lo senyor Jnfant veēt qls Enemichs eren tan prop. Car noy hauia sino. xv. milles hac Acort ab sos Richs homens Cauallers altres persones: que mellor era/ quels paras batalla: e ques cambates ab ells quesi entrauen en lo castell de caller: confiant mes en la justicia ō deu/ que en lo poder deles companyies: qui li eren romases. Car la major partida eren morts per malalties volch star a aquell Juhi.

Capitol dela batallā e conflicte grā qlo Jnfant Hāfos hague ab

los enemichs en la traueſa del camí: qui va del loch de decimo al caſtel de Caller.

LO Dimecres a. xxviiij. dies del mes de Febrer/ e primer dia de quareſma per çocō hi hauia baxeiſt lo ſeyor Jnfant ree but à reuerentia de deu lo offici de la cendra/e ſabent claramente q̄ los Enemichs venien/e eren. Mil. docents homens a cauall en ſus e dos milia balleſters/e altra gent de peu dels q̄als a algu de aquells qui erē entorn de ſi non volch reuelar/ ordena quel noble en Frauceſch Carroç romangues per guardar ab les galeres les naus e altres veixells. E ſemblantment la hoſt: qui era grā e teniā molt. E aquells qui erē dins lo caſtell fort poderoſos romā guerē ab lo dit noble entre malalts e ſans entorn. cc. homens a cauall: e tota la gent de peu/o la major partida: e en hora de mija tercia lo dit ſenyor parti del dit ſetge ab. cccc. xciij. homēs a cauall entre armats alforrats/en rocins ſarts/ e entro a. Mil homens de peu/ dels quals la major partida eren fort flachs per les malalties que hauien haudes. E trauеſſant per lo cami: qui va de Decimo a Caſtell de Caller per encontrar ſe ab los enemichs vēgueren los genets: qui li dixeren q̄ los enemichs eren aqui. E encontinēt quels nobles e los Cauallers: qui eren en la deuantera ſe cuytaſſen: e que ell los ſeguiria ab la reguarda/ e ſo axi fet que en la treueſſa del cami/qui va del dit loch ò Decimo al dit caſtell ò Caller/en lo camp qui es dit Luciſterna/appellat lo adiutori de noſtre ſenyor deu: la dauantera ferien los enemichs/ qui hauiē fetes tres ſquerres ò batalles/e ells los reeberen tant fortmēt que totes les ſenyeres dels richs homens foren derrocades: qui eren ab lo Senyor Jnfant: ſaluat vna den Guillē de Ceruello/e folos ops quel ſenyor Jnfant los fos prop/ qui quaix enſemps ab la dauantera ferí. E per colpa de hun Caualler del noble en Joan: e Ximenez Durrea ſenyaler la donchs del Senyor Jnfant e cualcaua vn Cauall/ mal enfrenat/e ell/ qui era gornit ò loriga/e no podia ſoferir los colps/ lexa caure la dita ſenyera: e vn caualler de la part dels enemichs pres la/e ſobre lo cobrar hac gran ſaffers de armes: e aſſers de armes/ e aſſenyaladament lo ſenyor Jnfant cobra la ab la ajuda del noble en joan Exemenez durrea: e den Benet de Boxadors/e dē Garcia Biſcarra/e de Royz Sanches Dayuar: e dalтres pochs. E liurada al dit en Benet ò Boixadors e no guardant la batalla: quiera tā gran. Car ja eren morts dels Enemichs mes de. ccc. homēs a cauall torna en la batalla/ e altra vegada ferí lodit ſenyor infant primer e dauant tots/e mes ſe tant en mig dels enemichs: q̄ nengu dels ſeus no li podiē acorrer. E ell axicom a leo/e bon caualler apres que hac trēcada vna lança q̄ portaua: no guardāt q̄ls enemichs lo tenien en mig: qui erē molts el ferirē ò ſpaſes. Car ſolamēt en la gorgera hauia. xix. calps ò ſpaſa el hauien derrocat del cauall: e la ſua ſenyera geya en terra als ſeus peus: mes mans a la ſua ſpaſa/ qui ha nom Vilardell/e encontinēt ſe vēcceren/e començarē a fugir. E fon ſeta gran mortaldat entre aq̄lls: qui morirē ab armes: e altres qui negaren en lo Eſtany ol caſtell en ques mettere rē moltes gents/ axi q̄ fo eſtimat quē morirē dels enemichs entorn. Mil e docētes perſones/ entre de cauall e de peu/ e aq̄lls qui eſcaparē fugent

Castell: la qual entra honradamẽt/ e fon pujada/e posada en la torra sobre la porta del Orisany. E altra senyera fonposada en lo campanar dela eglesia major del dit castell. E fonfeta grã amistat entre les vnes gents/e les altres q̃ tots foren fets/ axi cõa frares. E lo senyor Jnfant ordena q̃ en Bñt de Boixadors caualler/e en Guillerm Enlomar conseller anassẽ a Pisa per rebre lo dit homenatge dels ancians del comu e quel noble en Phelip de Soluça qui era vengut de Sicilia romangues gouernador en la Illa ab docents homens a cauall/ e ab cinch cents seruents.

Capitol de la tornada del Jnfant Hanfos a Barcelona/e p ques expediaxi prest/dels noms dles notables persones/quicompanyant lo dit Jnfant e batallant/vns morirẽ en Sardenya/e altres no.

EA.xviij. dies del mes de Juliol del dit any. Mil. cccxxiij. Lo senyor Jnfant parti del loch d Bonayre ab tot son Hostol/ per tornar sen en Catalunya/e fo al loch de sanct Macari hon feu recullir los cauallers/e les companyies e stech hi dos dies. E puix ne parti e fo en Barcelona. Lo segõ dia del mes de Agost apres seguẽt: hon fon reebut per lo senyor rey en Jaume pare seu ze per los altres/ qui aquiren honradament. Deo gratias.

Es ver quel senyor infant pare nostre dessus dit sen vench tan jnarçosament: e feu los dits pactes per tal com hac ardit dela part daça quel dit Jnfant en Pere frare seu tractaua/que si nostre pare moria della en Sardenya/q̃ ell se apoderas dela terra/e fos rey apres nostre dit aui/ e que nos fossem del heretats.

Molt affers de armes: e daltres coses foren fetes en lo dit viatge: e e moltes tribulacions/hi sofferi lo senyor Jnfant/e les sues gents/qui nos porien o serien longues massa de recomptar

Los nobles e Barons de Aragon/qui anarẽ ab lo dit Jnfant Hanfos/e los quals hi morirẽ son aqsts.

Artal de Luna
Alamany de Luna
Bombau de Beniuent
Artal de Luna.

Los qui no hi moriren.

Pedro de Luna
Ramon de Paralta
Joan Eremenez de Urrea
Anton de Foces
Pedro sent Vicent
Ramon Lornell
Lop Ferrandez de Lucenich
Jaume de Arago
Phelip de Saluça.

Los de Catalunya: qui hi moriren son aquests.

Dalmau de Castellnou
Guerau de Rochaberti
Gilabert de Centelles
Pere de Queralt
Ramon Berenguer de Ceruello
Ramon Alamany
Galceran de sancta Pau
Ramon de Cordoua.

Los qui no hi moriren.

Dalmau vezcomte de Rochaberti
Guillerm de Anglesola
Bernadi de Cabrera
Berenger Arnau de Anglesola
Guillerm de Queralt
Guillerm de Ceruello
Ramon de Ribelles
Huguet de sancta Pau.

Los de Valẽcia qui no hi moriren son aquests.

Francesch Carroç
Berenguer Carroç.

¶ Los qui hi moriren son aquests.

Bernat de Vilaragut
Ramon de Vila noua
Pere Boyl
Ramon Ruy sanchez dayuar

¶ Capitol dela mort e sepultura del rey en Jaume: e del juramẽt que feu lo rey Hanfos als Catalãs dellurs priuilegis e libertats: e de la sua coronatio.

EN set de la Coronatio del senyor rey Hanfos nostre Pdare se feu/es segui en tal manera. ço es que mort lo dit senyor rey en Jaume Aui nostre: qui passa desta vida en lo segon dia del mes de Nouembre del any dela Jncarnatio de nostre senyor deu Mil trecents vint e set: que es cõmemoratio defunctorũ en la ciutat de Barcelona. E fon soterrat en la esglesia dels frares menors dela dita Ciutat. Uench lo dit senyor rey nostre pare deles parts de Arago per fer soterrar lo cors del dit senyor rey en Jaume. E fon portat/e soterrat en lo monastir de sanctes creus/hon fon personalment lo dit senyor rey Hanfos/e gran res dels prelats nobles/e moltes altres gẽts notables de nostres regnes. E apres la dita sepultura lo dit nostre pare sen torna a Barcelona: e feu als Catalans ço que ser los deuia/jurãt llurs priuilegis/cõstitucions/e vsatges/e altres frãqueses/.e fo regonegut per Rey/e per Comte de Barcelona. E fet aço anassen en Arago per coronar se rey/ala qual coronacio assigna lo dia de Pdaschaen que corria el any dela Jncarnatio de nostre senyor deu. Mil. cccxxviij. La qual Coronatio se feu en la ciutat de çaragoça en ay tal manera: ço es que lo dit senyor rey nostre pare feu de la sua ma. xviij. Caualers nouells tots nobles de los regnes/dels ql̃s fon lo primer don Jaume Senyor de Xerica. Lo segõ fo lo fill del jutge d Arborea. Lo qual jutge hauia nom Pbuch: e lo fill hauia nom Pdere. Los altres. xvj. richs homens foren ordenats en aquell nombre segõs llur honor/e valor. Los quals Barons faeren tants caualers nouells ql̃s entre tots muntarẽ en nombre de cent vuytanta Caualers nouells. E lo dit senyor Rey Hanfos tench festa general a tot hom tres dies arreu. ço es/lo dissapte q̃ fon vigilia de pascha: e lo diumenge: e lo dilluns apres seguents. E lo dissapte en hora foscant lo dit senyor rey parti dela Aljafaria de çaragoça ab tots los dits. clxxx. Caualers nouells ab grans lums: qui stigueren cremant mẽtre ell passaua tro q̃ fo ala esglesia de sanct Saluador: hon los reys de Arago se acostumen de coronar: dauãt lo dit senyor ana vn Carro ab. v. brandons molt grans tro q̃ foen la dita Esglesia: estech lo dit senyor tota la nit en la Esglesia/ axicõ es acostumat. E lendema matí q̃ era dia d Pdascha parti dela dita esglesia: e fon manat ala Aljafaria/axicom es acostumat der rey coronat. E null hom aq̃ll dia no caualca sino el noble en Ramon Cornell qui li caualcaua dauant/portant li la sua spasa. E apres del dit senyor rey caualcauen tots los dits. clxxx. Caualers nouells. ço es/los. xviij. nobles primers/e los altres apres/ tots de dos en dos vestits/e apparellats/axicom es acostumat de Caualers nouells. E cõ lo dit senyor fo en la Aljafaria fon li aqui feta grã

festa: e fort solemne. Car alli eren molts prelats nobles/e cauallers/e Missatgers de ciutats/e viles notables dels dits regnes. El senyor Infant en Pere germa del dit senyor rey serui en aquell dia de offici de major dhom a la taula real. E dura la dita festa trop apres lo Dilluns apres seguent. E foren hi fetes de grans dons: e grans balls/e grans alegries: axi com se partany a bon senyor e a Rey nouell. E aci han fi totes aquelles rahons que sic son recomptades dels dits senyors en Jaume/e Hanfos Aui/e pare nostres. E tornarem a nostre thema: çoes dels grans fets qui son stats seguits en nostra casa en tot lo temps de nostra vida.

¶ Capitol hon lo predit Rey en Pere torna al Thema. Non nobis domine: sed nomini tuo da gloriam. Car torna parlar dles gestes sues. ço es/primer dela Natiuitat sua: e per que li fo imposat lo nom de Pere: e qui foren sos padrins: e del loch hon es nat.

EPrimerament dehim: que nostre pare lo seyor Infant Hanfos conte de Vrgell: qui despuix fon rey apres la mort del senyor rey en Jaume pare seu/ e Aui nostre segons que ja dessus en altra part es tocat: hac vn bell Infant: e aquest hac nom Anfos: e fon feta gran festa e gran alegria/ en Balaguer/e no visque sino dos anys. E no gayre apres nasquem nos: e fom nats/complits los set mesos que fom engendrats: e nasquem tan feble: e tan exequios que nos pensauen las Madrines: ni aquells qui foren a la nostra naixença que poguessem viure. E nasquem en Balaguer a .v. dies de Setembre del any de la incarnatio. Mil. cccxix. E fon padri nostre mossenyer Hot de Muntcada: e vn clergue appellat Jaume capella de nostra Mare: qui despuis fon rector de Alcala de Xiuert. E per ço axi com damunt hauem dit cuydau en se que no fossem nats a dies. E cuytarē nos en la cambra mateixa hon fom nats de batejar. El dit mossenyer Hot dit: haja nom aquest Infant Pere e per tal que mossēyer sanct Pere lo faça viure: e li recapte de deu gratia: que pus haja nō Pere: haja les bones vētures: que hac son Besauilo rey en Pere. E veus la rahō per que haguem nom Pere. E aqstes paraules nos dix Mossenyer Hot de Muntcada per auant. E fom nats en la Casa baixa del Castell de Balaguer: qui es al cap del gran Palau. E incontinēt hagueren nos Dides: e alletaren nos: axi que en menys de vn Any/ nos encombriren set dides.

Capitol del matrimoni fet del Infant en Jaume Primogenit del Rey en Jaume ab la Infanta dona elionor filla del rey de Castella: e dela renunciacio feta per lo dit infant en Jaume del dret de Primogenitura. E del passatge fet per lo rey Hanfos stant Infant a la Illa de Sardenya. E dela forma que fon jurat en rey de Arago lo Infant en Pere fill del predit rey Hanfos. E dela mort dela reyna dona Theresa mare del predit infant en Pere.

QJatsia que en lo proces quis seguexir en lo present libre sien contengudes algunes coses deles quals ja dessus es largament feta meneio. Empero per continuar lo temps seguent son hi tocades algunes coses de aquelles que ja dessus son declarades/no per via de scriptura: mas per alguna superfluitat que es hagu-

da continuar en lo present proces. Lo qual non deu esser viciat si algu nara ho hic es recōptada altra vegada. Car es se fet per continuatio de scriptura del present ꝓces: e trobarsan cascuna cōtinuada en la sua veritat. En lo qual temps dela nostra natiuitat lo dit senyor Rey Ihanfos pare nostre era infant: e cōte de Urgell segons q̄ dessus es dit. El Infant en Jaume frare seu: e honcle nostre era primogenit delse nyor rey en Jaume: e per dret de primogenitura deuia succehir en lo re alme de Arago e vsaua: com a primogenit: e general procurador per tots los regnes: e terres: e per tractamēts de matrimoni deuia pēdre per muller la Infanta dona Elionor filla del rey en Ferrādo de Castella. La qual per tēps quis seguifo muller del rey Ihanfos pare nostre. E com lo matrimoni se degues solēnizar en faç d̄ Esglesia entre lo dit Jufant en Jaume: e la dita Infanta de Castella/en la vila de Gandea: en laqual fo personalmēt lo dit senyor en Jaume Aui nostre: e Missatgers solēnes del rey de Castella. E encara molts: e diuersos prelats/ e Barons: cauallers: e Missatgers deciutats/e viles notables de regnes nostres lo dit matrimoni fo complidament acabat en faç de esglesia/ axi com era stat promes per lo dit senyor rey en Jaume: q̄ res nō falli: si no en aytant: com lo dit Infant en Jaume no volch q̄ lo dit matrimoni fos per carnal copula cōsumat: ans alli mateix fetes: e complides totes aquelles coses q̄ promeses eren stades per lo dit senyor rey en Jaume al dit rey de Castella: renūcia de fet als dits regnes de Arago d̄ Ualencia de Sardenya: e de Corsega: e al Cōtat de Barcelona. E a tots drets q̄ hagues per dret d̄ primogenitura. E aqui encontinēt pres lo habit dl orde del Hospital vulgarment dit dels Templers. Lo qual orde d̄ ma del Castella de Ampofta frare Sancho Dords. Iatsia que ell demanas lhabit dels frares d̄ Mūtesa. Mas lo dit senyor rey en Jaume Aui nostre: veēt q̄ aquell habit hauia spay de vn any a ser professio: e q̄ sen pogue apenedir. E siu faes fora gran scādol del regne: volch q̄ prengues el habit dl orde del hospital. Per tal com lo dia quels frares los reben sesan professos: e no sen poden de alli auant penedir. Mas perço com tātost reebut el habit del hospital/leixa aquell: e reebe lo dit habit de Muntesa/com a fer aço ja hauia obtenguda lo dit senyor rey nostre Aui bulla del Papa. E encontinēt nostre pare succehi en lo dret dela primogenitura/ e per la dita renunciacio son rey d̄ Arago/e nos axima teix Rey per aquella rabo mateixa com si la dita renunciacio no fos/lo dit pare nostre fora romas en titol de Infant/e Comte de Urgell. E apres lo dit senyor rey en Jaume visque algun temps: e lo dit senyor rey Ihanfos pare nostre/per ordinacio: e manamēt de son pare passa en la ylla de Sardenya ab grā nauili: e ab grā gent de Cauall/e d̄ peu/ e feu la Conqsta del regne de Sardenya/ en. xvj. mesos quey stech. E tornāt dela dita Conqsta/ pres terra en Barcelona/lo primer dia de Agost del any de nostre senyor. Mil. ccc. xxiij. Hon era lo dit senyor Rey en Jaume. E apres lo dit nostre pare pare stant Infant/ana per los seus realmes/e terres/e fon li seta gran honor per tots los lochs hon entra ua/e per fer li major honor/e per esguart dela conqsta q̄ nouellamēt hauia feta les gents de cascun loch exien li a carrera ab armes: e dan-

muerte del rey don Jayme año 1327

çant segons q̃ la gent de cascũ loch era a la cosa pus sufficient. E apres poch de temps lo senyor rey nostre pare ladonchs Infant a instigacio dela senyora Infanta nostra mare: suplica al senyor Rey en Jaume pare seu que nos fossem jurats per senyor en lo Regne de Arago apres dies lurs. E en aço la senyora infanta nostra mare instaua ab la Reyna madona Elichsen muller del dit senyor rey en Jaume/ que aço se degues cõplir/ e venir a acabamẽt. La qual nos hifo bona: e finalmẽt vẽch a acabamẽt. E aço atorgat lo dit senyor rey en Jaume mana Corts en Arago/ e en aquelles corts ò mana q̃ nos fossem jurats per primogenit segons q̃ damunt hauem dit. E en atorgar aço cõtrastant hi lo infant en Pere Comte de Ribagorça/ e mossenyer Eximenez Cornell Senyor de Alfaiari. E finalment neXi menez Cornell atorga ho/ per ço cõ la infanta nostra mare li promes: q̃ li seria dada la gouernacio de Arago/ e aris feu/ pero a poch de temps so li tolta. E encõtinẽt lo dit infant en Pere se n ana/ e nons jura/ per ço com si donaua dret per primogenitura/ com si moris lo dit senyor rey nostre pare a ell peruenia la primogenitura. Mas apres vn any lo senyor nostre pare tractãt lo dit sẽyor Rey en Jaume fcua nos jurar per lo dit infant en Pere per primogenit. E apres poch temps la senyora infanta dona Thereſa mare nostra fina sos dies en la ciutat de çaragoça/ hõ mori de part en lo. xxiiij. dia de Octobre del any ò nostre senyor deu. Mil. ccc. xxvij. E fon soterrada en lo monastir òls Frares menors de çaragoça/ en lo segõ dia de Nouẽbre apres seguent/ que es la commemoratio dels Defuncts. Lò Senyor Rey en Jaume Aui nostre/ qui era fort vell/ fina sos dies en la Ciutat de Barcelona.

1327 muerte la madre del rey don pedro 4.º

Capitol tractant encara de la coronacio del rey Hanfos: e cõ vengue a la sepultura del Rey en Jaume pare seu/ e del ques acostumat fer en la noua successio/ e del matrimoni q̃ feu lo predit rey Hanfos ab la infanta de Castella dona Elionor.

Apres mort del dit senyor rey en Jaume lo dit sẽyor rey pare nostre succehi en lo realme ò Arago/ e vẽch sen encõtinẽt de çaragoça/ hon era a Barcelona per esser a la sepultura de son pare/ qui fon soterrat en lo monastir de sanctes Creus. E veus hon jau honorablement/ e encontinent feta la dita sepultura/ tornasen del dit monastir a Barcelona/ e feu als Catalans ço q̃ fer los deuia: com a senyor nouell. E apres dells sagraments de feeltat/ e homenatge de tots los feus ò Catalunya: e aps pocs dies anassen en Arago/ e feu ariMateix als Aragonesos. ço q̃ fer los deuia/ axi com a nouell senyor. E fon coronat rey com es dessus expressat en la ciutat ò çaragoça/ e en la esglesia de sanct Saluador/ axi com es acostumat pus honradament que algu de sos predecessors. E feu caualers nouells. xviij. richs Homens de sa senyoria/ e fo lo primer don Jaume de Exerica/ e lo segõ fo lo fill del jutge de Arborea appellat Pere/ e dey en li domicello per ço com lo pare era viu/ e aquells Barons faerẽ tãts Caualers nouells q̃ foren en nõbre clxxx. En lo seguent mes de Febrer del any dela incarnatio de nostre senyor deu. Mil. ccc xxviij. lo dit pare nostre pres per muller en la Ciutat de Terraçona la infanta ò Castella dona Elionor/ de que dessus es feta

13

guando vay affonsus sabuna
senhor cõ vay em Infan
tis fernando

mencio. Car so Sposada del Jnsant en Jaume qui renũcia al dret de Primogenitura germa nostre. E encontinent partint de Tarraçona fet lo dit Matrimoni: vench sen a çaragoça/e despuix aual lassen en lo regne de Valencia: hon stech continuament tro en lo mes de Dembre apres seguent: e alli la dita reyna hac el Jnfant en Ferrando. E encontinent la dita Reyna Madastre nostra ab aquells qui ley consellauen tracta moltes e diuersesper secucions nostres: segons ques legueix.

¶ Capitol deles donations fetes al Jnfant don Ferrando fill del Rey Alfonso: e de dona Elionor de Castella en prejudici del Jnfant en Pere primogenit.

Primeramẽt la dita reyna ab Consell de Dona Sancha de Velasco/qui era Maiia sua: e era dona: que sabia molt en lo Consell de nostre pare: e de Mossenyer Ramon Cornell: e de Mossenyer Gonçalbo Garcia: e de algũs altres: quis forçauen a complaure ala dita Reyna. E encara en Bernat de Serria aquison acommanat lo Jnfant don Ferrando: tractarene metteren en obra. E encara se feu de fet: quel dit Jnfant so heretat dela Ciutat de Tortosa per donacio perpetual que liu son feta. E son li donat Titol de Marques. E afer aquesta Donacio: dona fauor lo Jnfant en Joan Moncle nostre: qui era Patriarcha de Alexandria: e Archabisbe de Tarragona: e la Ciutat de Tortosa deses tant com poch: que no fos separada dela Casa de Arago. E finalment per grans Spaordimẽts que foren fets al Noble dela dita Ciutat de Tortosa: e per corrupcio de alguns majorals/e Regidors de aquella: quen prengueren dons/eserueys consentiren ala dita donacio. E prengueren lo dit Jnfant per senyor natural: e de alli auant senyoreia la dita Ciutat tro al dia dela sua mort. E apres lo dit senyor Rey pare nostre feu Donacio al dit Jnfant don Ferrando dela vila de Alicant: e de la Vall Delda: e de Novella: e de Oriola/e de Guadamar: qui son en Regne de Murcia en preuey o prejudici propri nostre: qui hauien les rendes dela dita Vall per Donacio del senyor Rey nostre pare ala prouisio de nostre menjar: e dels dela nostra casa: e dela ciutat de Albarrazi ab totes ses Aldees.

¶ Capitol dels homenatges prestats al Jnfant don Ferrando: per causa dles predites donacions.

Efetes les dites Donacions de tots los predits lochs/qui son claus d tots nostres Realmes: lo dit senyor nostre pare per aquelles maneres quels parech feu fer Sagrament: e Homenatge a tots los Barons de tots sos Regnes de ajudar e mantenir lo dit Jnfant en Ferrando en les donacions dessus dites. E tots hi firmaren: saluat mossenyer Not de Muncada: qui per Prechs ni per menaces consentir noy volch veent que allo era en gran Preiudici nostre: qui esperauem esser Rey apres la mort del senyor Rey nostre pare: axi com per la gracia de Deu som stats.

¶ Capitol dela perpetual donacio: atorgada per lo Rey Alfonso/per prechs dela reyna elionor al

Infant en Ferrando deles viles de Xatiua ara Ciutat/de Alzazira: de Muruedre de Maella/ō Burriana e de Castello. E cō los predits lochs noy volguer en cōsentir/ans recorregueren ala Ciutat de Valencia: quils ajuda de tal modo: q̄ la predita donacio no pogue hauer loch.

AFetes aquestes coses apres algū temps lo dit senyor rey nostre pare a gran inductio dela dita reyna: e altres dessus dits atorga de fer donacio perpetual al dit Infant en Ferrādo deles viles de Xatiua que ara es ciutat/de Algezira/de Muruedre/de Maella/de Burriana/ e de Castello/ e per tots los dits lochs trameses missatgers specials indubint la gent dels dits lochs que jurassen per senyor llur lo dit Infant. E enaço no prengueren paciencia los dits lochs: ne ho volguerē atorgar ne consentir ans hi hac Alguns lochs qui volguerē allapidar los Missatgers. E de aço hagueren recorrimēt ala ciutat de Valencia/quels ne ajudas/ com en altra manera se tenien tots per perduts. E com lo dit senyor rey nostre pare vee quels dits lochs enaço consentir no voliē ess forças queus faes fer a ma dela ciutat: e aço proposa lo dit senyor nostre pare ala di Ciutat/e retengueren se acord. E llur acort fo ay tal: que nou faessen. Car siu fabien llurs Priuilegis ne valrien menys/e romangueretraydors: e que seria perdicio/ e destructio llur. E tengueren ne molts: e diuersos Concells en la casa dela confraria de sanct Jaume. E apres fina la cort llur/e ordenaren que tota la Ciutat estigues apparellada a les armes: e que la gent fos partida per deenes/e Centenars/e Millers: e al primer ho.n quel dit senyor Rey forças per preso: o per mort si consentir no volien ala dita donacio/ que tantost hun hom/qui per ordinacio llur staua ala porta dela cambra del dit senyor. E altre al cap dela Scala: e altre al Portal/e altre al pont/ e altres en les Cases de Muntesa: e altre ala Carneceria noua. E altre ala porta dela Seu. E altre en lo Campanil: mettessen Sengles Scrits/e al cop repicassen les Campanes/e hisques tota la Gent dela Ciutat/e anassen a cascuna posada dels Consellers del dit senyor. Mil homens: e quels aucissen ab totes llurs Companyies: e tota la altra gent dela Ciutat anassen al real del senyor Rey/ e que morts tot aquella persona que si atrobas de casa del dit senyor: sino tant solament lo senyor Rey: e la Reyna: e lo Infant don Ferrando. E haut aquest Acord/e Consell/hac ni algu dells/qui digueren/qui ho diria aço/e en Guillerm de Vinatea: qui era hom es forçat e hom assenyalat en la Ciutat dix. A nem que pus que son fetes les ordinacions yo me auenturare de dir que noy planyer ela mia vida/e sim mata lo Senyor Rey/ morre per Lealtat/e axi puix que yo me auentur de dir ho beus podets vosaltres auenturar de anar hi. E axis feu quey anaren lo dit en Guillerm de Vinatea/e los Jurats e Consellers/e com foren dauant lo senyor Rey nostre pare e la Reyna nostra Madastre/e tot llur Consell e Prelats/ e Sauis/e Caualers: e altres Barons e richs homens desa cort/ en Guillerm de Vinatea proposa e dix que molt se marauellaua del senyor Rey nostre pare/e aximateix de tot son Consell/que ay tals Donacions faes/ne consentis com hauia. Car allo no volia al re dir/sino tolre les Priuilegis/ e separar lo

regne de Valencia dela corona de Arago. Car separats les Viles/e locos tant appropriats com aqlls eren dela ciutat de Valẽcia/Valenciano seria res: per que ells no consentien en les dites donacions/ans ho contradirien: e ques marauellauen fort dell/e de son consell que en tal punct los posassen dauant. Car posauen los en punct de esser traydors: e altre senyor noy mudariem si a mi senyor sabiets tolre lo cap del coll: ne sin sabiets a tots matar/mas certific vos senyor q̃ si nos mozim q̃ no escaparaalgu de aquests qui son açi q̃ no muyren tots a tall despasa/sino vos senyor/e la reyna el Infant don Ferrãdo. E hoint aqstes paraules lo senyor rey nostre pare dix a la reyna/ha reyna aço voliets vos hoyr/e ella tota ayrada plorãt dix. Senyor no cõsentiria el rey don Alfonso de Castilla hermano nuestro q̃ el nos degollasse todos. E lo senyor rey respos. Reyna reyna el nr̃e poble es franch/e no es axi subjugat com es lo poble ò Castella. Car ells tenen a nos com a Senyor/e nos a ells com a bons Vassalls/e companyõs. Estant sen aquestes paraules e departiment/ leuas lo senyor rey e tots los altres del Consell que no si feu alre pus. Mas ero los dela Ciutat no saberẽ ells aquell consell tant secret que non sentis lo senyor rey e la reyna/e los altres de son Consell: e per dubte de morir: axi cõ erẽ bons en consellar ques fessen les dites donations tractaren/e sesforçaren ques reuocas tot/ e axis feu. E lo senyor rey ho feu durament. Car volguera que tots aquells qui aço consellauen/ fossen castigats be per lo mal consell que li dauen: qui era destructio/ e perdicio del dit regne de Valencia/e per conseguent dela corona de Arago.

Capitol dela charta que los bons Consellers faeren ser per lo rey Alfonso ab juramẽt que de .x. anys no faria Donacio alguna perpetual sino a sos fills.

Es cert/que ans quel matrimoni del senyor rey nostre pare se facs ab la dita Infanta de Castella lo cõsell de nostre pare/e tots los seus pobles se pensauẽ que per aquel matrimoni peruengues ala casa de Arago/e a tots sos regnes gran profit: pensant que la casa de Castella seria vnida de gran amor ala casa de Arago. Axi que mals ne guerres de aqll regne nos seguirien ab los nostres. E tantost quel dit Matrimoni fon fet: e hague Hom vist lo mouiment dela dita reyna/e de dona Sancha e deles altres qui la consellauen aquells bons Consellers qui amauen la nostra Honor: perço com la dita reyna anala ueja com heretaria sos Infants quãt quels hagues. E stre nyeren se fort ab lo senyor Rey nostre pare/e supplicaren/e li consellaren que faes Charta axi com de fet la feu. En que prometia/ e jurava q̃ de Deu Anys ladonchs primer vinents ell no faria Donacio alguna perpetual sino als fills seus: dela aql charta la dita reyna hac sentiment tant nos era fet secret. Mas per la qual rahon se seguiré molts/e diuersesenfrontes/ los quals serien lonchs de recomptar. Empero les dites donacions se faeren al dit Infant en Ferrando per la manera dessus declarada/no contrastants qualseuol Mas priuilegis e Contraris a fer aquelles.

Capitol dela inquisicio e persecucio feta per la reyna dona elionor cõtra aqlls officials del rey don Alfonso marit seu/e cõtra tots altres q̃ fossẽ parcials a son filastre en Pere.

Apres de aço lo senyor Rey nostre pare anassé a Tarragona: e la Reyna punya a perseguir nostres Officials/e tots aquels qui vellauen en la honor/e be nostre. En especial donaren comiat a mossenyer Miquel Perez çabata: qui era hom molt amat per lo senyor Rey nostre Pare/e a Mossenyer Garcia de Loriç: qui era The sorer. E partiren se del senyor Rey tantost com so en Barcelona. Car la dita reyna les perseguia: els hauia ja començada de fer inquisicios e venguerē sen a nos: qui erem en Arago: hon stiguerentota vegada: e forendefesos.

¶ Capitol dela altra persecucio gran/feta per la predita Reyna/ no solament contra los Affectats al Primogenit en Pere/mas encara contra ell e lo Infant en Jaume fillastres seus. E dela Sentencia de mort donada contra en Lop de Conçut. E com apres dita persecucio cessa.

Ell dit senyor Rey nostre Pare: apres algun temps an assen en Arago: e pujassen a Terol/e hauia citats los dits Miquel Perez çabata: e Mossenyer Garcia de Loriç: e en Lop de Conçut: qui personalment vengnessen a ell: e algu noy volch venir/sabent la persecucio dela reyna/sino lo dit Lop de Conçut: qui aconseguilo senyor Rey en vna Aldea de Terol appellada Codos. E lo dit senyor rey dix li. Lop noy at tures. Car la reyna te perseguelx/ tornaten/e ell dix/que no hauia fet res/per que degues esser perseguit car en si hauia lealtat e Veritat. E com forenal Terol la dita Reyna ab lo senyor Rey nostre Pare ob-

tench quel seu pendre. E apres alguns dies lo dit senyor Rey deuallassen en lo Regne de Valencia. E alli procehiren contra lo dit Lop/ e lisaeren Turments. E foli finalment dada sentencia de mort. ço es que fon rocegat/e penjat com se de hia que ell hauia fets fatilleries ala dita reyna que no pogues Infants concebre james. E fet aço lo senyor Rey tremes commissaris en Arago contra los dits mossenyer Miquel Perez çabata/e mossenyer Garcia de Loriç. E encara se esforçaua lo dit senyor/que nos fossem trets de poder de mossenyer Miquel perez senyor de Burrea/e mes en ma de den Exemen Cornell/senyor del Ferreri. La qual cosa lo Archabisbe de çaragoça/qui hauia nom messen Pere lopez de Luna no perdent lo cognom de Luna per esser promogut en Archobisbe) com veya fer lo contrari per los qui son de baraca sa/e no hodeurien fer. E los dits mossenyer Miquel Perez çabata/ e mossenyer Garcia de Loriç desseneren/e estauen tots pera morir per nostra vida. E per nostra honor e mossenyer Vidal de Vila Roua: Comanador de Montalba/ amant nostre be vench açaragoça/hon era lo Archabisbe de çaragoça per dar li a sentir com lo senyor Rey volia cobrar nos: e nostre frare el Infant en Jaume Comte de Urgell e trer nos de poder dels dits Archabisbe e Caullers dient: que si en tot cas nos volia cobrar/que li hoporia vedar/ com de dret null hom no poria tenir los Fills contra voluntat del pare: ni ò poder menys hopodiē cōtrastar. Axi q̄ veessen quin remey porien pendre q̄ nos fossē liurats nos e nostre frare lo dit Infant al senyor rey nr̄e pare. Car siu erem en continent serié morts no per lo dit senyor

huyda del rey don[illegible] per miedo de Carcyna de Tarra

nre pare/mas per la Reyna nostra madastre: quins mezinaria pus nos fossem en poder del senyor rey nostre pare. Sobre aço haut Consell los dits Archabisbe comanador: e e Caualler s ordenarē que los dits caualler s nos menassen prop la frōtera del regne de França: si tant se fos que per força nos volgues tolre dellur poder. E per ço los dits mossenyer Miquel de Gurrea/Miquel perez çabata/e mossenyer Garcia de Loric empararen se de nos: e per fugir a aquella persecucio ferem nos anar a Exea: e apres pujam nos en les Muntanyes de Jaca: a fi que si el senyor Rey nostre pare continuas contra nos nens volgues als fer quens en passassem en lo realme de França. Mas lo dit senyor rey cessa: per tal com aquells qui ho tractauen veyen q̄lurs mals tractaments no hauien loch.

¶ E romāguem de aquí auant sens persecucio: emperono gosauen exir de Arago be que fossem Primogenit: e jurat: e tota la terra de Arago nos amaua: ens volia gran be: e les desplabia fort la Persecucio/e greuges quens feya nostra Madastre. Axi que algunes vegades nosaltres e alguns de nostre Consell: tremeten al senyor Rey nostre pare/per significar li algunes coses: e aquells qui per nos hi anauen: no li gosauen ne li podien parlar/tant era tengut a prop. Mas lo dit Senyor Rey prenia escusa: que volia anar a Caça/ e axiu feya: e axi com era en la Caça en Loch ja amprés: aquell qui per nos li era tremes parlaua ab ell largament dels Affers nostres/ e tornauans tota vegada tal Resposta que nos/ e tot nostre Consell ne stauem molt alegres/e pagats.

¶ Capitol del comiat donat a dona Sancha Auia dela Reyna dona Elionor/ trahent aquella a mal son grat/e dela predita Reyna de tots los Regnes de Arago/ e Valencia: e senyories del senyor Rey.

Com lo senyor Rey nostre pare hac estat algun temps en lo Regne de Valencia/ja tots los vassalls: e Gents dela terra murmurauen contra dona Sancha. Car no tractaua sino mal. E lo Patriarcha/ e altres de Consell del dit senyor tractauen/que isques dela terra/o del Regne. E lo predit Patriarcha cōuoca concili a Tarragona als Prelats/e Clergues de sa Prouincia. E lo senyor Rey nostre Pare/el Patriarcha anaren a Tarragona/ e com hi foren tantost fon dada paraula a Dona Sancha: que sen tornas en Castella/ de que la reyna hac gran turbacio. Mas no si pochal referir. E en Ramon cornell acompanya la fins en Castella. E com foren en la Horta de çaragoça los Hortalans/e altres/qui son appellats Terres tenents/faeren tant de tabustol e de Crits contra la dita Dona Sancha dient. Foza/ foza de Arago la Vella Mala/que no gosa entrar en çaragoça/ans per la part forana passa/e ana al loch de Alago. E com son foza del Regne aquesta dona Sancha/la Cort romas en Repos/e al senyor Rey nostre Pare so administrat en son consell de Sauis Homens/e de altres Prelats e Cauallers de sa Cort. E de gran Consell foran gitats daquen alguns qui tenien en los mals Affers passats.

¶ Capitol dela guerra mogu-da per lo rey de Castella contra lo rey de Nauarra lauors tractant ma trimoni de vna sua fillaab lo Infant en Pere Primogenit. E com los Nauarros ab Aragonesos llurs va ledors foren vençuts per los Caste llans.

Algũs dies apres lo rey de Castella moch guer-ra contra lo Rey de Na uarra: e nos estant In-fant per tal com erem en tractament de matrimoni ab la filla del dit Rey de Nauarra. Lo qual apres algun temps vench a perfe-ctio/ saem valença al dit rey de Na-uarra/ e li tremet ẽ en ajuda. D. ho mens de Cauall dela gent nostra de Arago/ e fo capita lo dit mossenyer Miquel de Gurrea/ e ana ab la dita companyia a Tudela/ e los Caste-llans per ço com eren quatre milia homens a cauall soberguejaren als Nauarros. Esdeuench se quels Na uarros anaren fornir vn Castell: quies appellat. E perço com lo dit mossenyer Miquel era ja Hom vell/ e era malalt/ e de aquella malal tia morí alli/ que no podia molt tra ballar/ ordenarẽ quel dit mossenyer Miquel Perez çabata hi anas ab-cc. de Cauall dela companyia dels Aragonesos. E aço sabents los Ca-stellans isqueren los al encontre pe ro lo dit mossenyer Miquel perez çabata no cuydant que tants fossen esperals/ e tant los espera/ que no fo a ell de tornar a tras. E feriren los Castellans en ells/ final ment que foren presos mossenyer Miquel perez çabata/ e alguns altres/ e mo riren ni dalguns. E ximateix al-guns domestichs nostres.

¶ Capitol dela mort del Rey Alfonso/ e fuyta dela reyna Elionor mulier sua/ qui per por de son filla-stre lo Infant en Pere sen passa tãt secretament cõ pogue en Castella.

Apres aquestes coses lo senyor Rey nostre pare anassen a Barcelona/ e aqui stech algun temps ad-ministrant com a bon se-nyor sos regnes. Mas per accident dela malaltia/ com fos Hydropich agreuia li la Malaltia. E fina sos dies en Barcelona en lo. xxvij. dia ner del Any dela incarnacio de no-stre senyor Deu. Mil. trecents tren ta e cinch. E de dos meses abans quel dit senyor e Rey nostre pare fi nas la reyna nostra Madastre dub-tant se dels mals qués hauía procu-rats/ e veent que nos deuiem succe-hir en esser Rey de Arago/ e que no sos mal menada ir ques del Regne de Arago/ e anassen en Castella. Em pero com nos/ e nostre Consell ho sentim. Car ella ho sen com pus se cretament poch/ prouehim al pas deles Barques de Ebro per embar gar son cami. E com hi foren tro-bar en que ella son ja passada/ e exida del regne. E en aço dona fauor don Pedro de Exerica/ qui la acompa-nya/ e sen ana ab ella en Castella. La qual cosa fo gran damnatge del Re gne de Arago/ com si la reyna/ e sos fills no fossen exits nos seguiren tants de mals/ com saeren ala Casa de Arago.

¶ Capitol dela mort den Ber-nat de Serria Alcayt ol castell de Xa tinaxe del retimẽt fet de aquell per en Bernat de Matero Sots alcayt del dit castell al Infant en Pere la uors Rey de Arago/ per mort del Rey Alfonso pare seu: no contra-stant fos donat ala Reyna dona Elionor.

muerte del rey don alonso padre del Sr. don fernando/

1335

Esser tal com ço quis segueix fon do/ e gracia especial que nostre señor deu feu ans quel dit Senyor Rey nostre pare passas desta vida volem quen sia feta mécio en lo present libre. ço es q̃ com lo dit senyor nostre pare hagues donada ala reyna nostra madastre la castell: e la vila de Xativa ab tota juredictio alta e baxa: fon cõmanat lo dit Castel an Bernat de Serria quil tenia com Alcayt/ e ere Sots Alcayt en Bernart de Matero. E esdeuench se q̃ viuent lo dit senyor rey nostre pare en Bernat de Serria dessus dit fina sos dies en lo dit Castell de Xativa: en lo derrer dia de Deembre del any dela incarnacio d̃ nostre senyor Deu. Mil. ccc xxxv. Uri que lo senyor rey nostre pare: no visq̃ apres del dit Bernart de Serria sino vint e cinch dies. E estant lo dit en Bernat de Serria ala mort en lo dit castell de Xativa lo dit en Bernat de Matero Sots alcayt seu dix li tres vegades altament. Senyer en Bernart si Deus fa ses volũtats de vos aqui manats que do lo castell. E lo dit Bernat de Serria li respos al rey per tres vegades. E dit ayo ell trãspassas de aquesta present vida/ e com fo mort lo dit Sots alcayt venia al senyor Rey nostre pare per retre li lo castell. E com fo a Tortosa ell sabe quel senyor rey nostre pare era mort/ e oyda la sua mort encontinent gira/ e tornassen a Valencia: e com fo en Valencia ell feu ajustar tots sos parents/ e amics/ e alguns Savis/ e demana ls de consell que faria ne aqui retria lo Castell de Xativa/ e dix los tot ço que ell havia dit an Bernart de Serria estãt ala mort. E la resposta queell li feu/ ço es quel retes al Rey segons que dit es: e tots los dits Sparents/ e amichs del dit en Bernat de Matero e los Savis hoint que en Bernat de Serria li dix quel retes al rey que ell era tẽgut de donar lo a nos: quierem son Rey pus nostre pare era mort. E haut aquest Consell tantost partis de Valencia/ e vench sen a nos: quierem en Arago: e com fo ab nos retens lo Castell. E denconti-nent nos lo reebem ab gran plaer/ quen haguem: e aquell cõmanam al dit Bernat de Matero. Jatsia no fos tan honrat hom com eren stats los alcayts de Xativa. Mas ayo sabem: que pus per Gracia: e do de Deu lo havien haut: e lo dit Bernat de Matero ne era causa cõmanam lo a ell: e per ço hobsem scriure/ que si lo dit Sots Alcayt en aquell punct no hagues feta aquella demãda an Bernat de Serria lo Castell/ e la vila de Xativa fora romasa ala dita reyna nostra madastre/ de ques fora gran Dan seguit a tot lo Regne de Valencia. E nos quin hagueren passat enuig gran/ e affany. Car ja per aquella rabo/ los havia ella fet dar al senyor rey nostre pare/ com era quaix en Frontera de Castella.

AAçi seneix en tots los fets del dit primer Libre. E comencen los affers del segon Libre/ en ques tracta de molts Affers/ quis seguiren despuix que fom mũtats a dignitat Real tro alterç Libre/ en q̃ es tractat/ en quina manera fo proceit/ e feta per nos execucio contra lo Rey de Mallorques.

Fin del primer Libre.

Libre segon: hon se tracta dels actes fets per lo rey en Pere/ fill del rey Hanfos

Capitol primer dela mort e se pultura del rey Hanfos: e del loch hon es soterrat.

Sabuda per nos la mort de nostre pare lo rey Hanfos estiguem en acort si yziem a Barcelona per fer soterrar lo cos: e per fer li aquella honor: que bon fill deu fer a son pare. E haguem Consell del honrat pare en Christ Arcabisbe de çaragoça: e daltres prelats: e richs homens: qui eren ab nos en la ciutat de çaragoça/ que nos anassem a Leyda quel testament de nostro pare deya que fos soterrat en Leyda: e axi q̃ li anassem a fer li honor al soterrar. Per que haud nostre Consell escriuim al Infant en Pere de Ribagorça: e ò Empories Comte: e en Ramon Berẽguer Cõte de Prades honcles nostres: qui erẽ en Barcelona ab altres prelats e richs homens: qui er en aqui ab lo cos de nostre pare: q̃ degues sem apportar lo dit cos ala ciutat de Leyda. E ells responguer en nos q̃ ja lo hauien soterrat al Monastir dels frares menors de Barcelona. Per que nos noy poguem esser. E morí stre pare en la dita ciutat de Barcelona en Dimecres/ a hora de mỹa nit: tertia vigilia de sanct Paul: q̃ hom cõptaua a. ix. deles Calendas de Febrer: es a. xxiiij. de Janer. Anno domini Millesimo trecentesimo tricesimo quinto.

muerte del rey don alonso 1335

Capitol segon del dol: e deles Exequies del rey Hanfos fets per lo rey en pere fill primogenit seu.

Fet per nos lodit manamẽt/ ordenam que fessem dol dela mort ò nostre pare: e que li faessem dir misses en la Esglesia major de sant Saluador: axi com es acostumat. Per q̃ tantost partim dela Esglesia dels frares menors: hon posauem e ab grã dol segons q̃es acostumat anam ala dita Esglesia de sanct Saluador e aqui faem cantar misses: e fer sermo: lo qual sermo feu lo nostre confessor frare menor: per nom frare Sancho dayerbe: qui puix fo Bisbe de Terraçona: e en apres Arcabisbe de Tarragona. E faem: e retem aquell deute q̃ poguem ala anima ò nostre pare aquell dia. E puix acabat lo dit offici: tornam nos en a la dita casa dels frares menors/ hõ posauem.

Capitol terç deles reuerends egregis/ nobles/ magnifiques/ e hõrades persones: les quals vengueren de Arago/ de Valencia e de Catalunya: a visitar al senyor Rey en Pere tenint lo dol del rey Hanfos pare seu en la Aljafaria ò çaragoça: e com los Catalans lo supplicaren: e requeriren anas a Barcelona: ans de cozonar se en rey per jurar vsatges: e constitucions: axi com era acostumat.

Per tal com los richs homens e algũes gents honrades de ciutats: e de vilas de Arago deuiẽ venir a nos: partim nos dela dita casa dels frares menors: e mudam nos ala Aljafaria nostra: e a cap de pocs dies venguerẽ dauãt nos los damunt dits Infants: en Pere: en Ramon Berenguer: e lo Arcabisbe de Tarragona: el Bisbe de Barcelona: e Arnau Roger comte de Pallars: Hot de Muncada

da: en Ramon de Cardona: en Guillen ò Ceruello: e daltres molts nobles e cauallers de Catalunya. Car ja grãres de aquells de Arago crẽ ia ab nos: es asaber/lo Archabisbe de çaragoça: el Abat de Muntarago: en Lop de Luna: en Joan Exemenez de Vrrea/don Exemen Cornell: en Pero Cornell/en Ramon Cornell fills del dit don Exemenez Cornell: en Joã exemenez ò Vrrea fill del dit Joan Exemenez Blasco dalago: en Joan Exemenez de Vrrea germa seu: e molts daltres de Arago. Hey venguer en arimateix Promès ò Barcelona: e Syndichs e Procuradors de ciutats: e viles de Catalunya. E supplicaren nos ens requiriren ab chartes publiqs q̃ nos ans quens cozonassem en rey de guessem personalment anar ala Ciutat de Barcelona: e aqui quels jurassem llurs vsatges: e llurs constitucions: e ells quens farien sagrament de feeltat per rabo del comtat de Barcelona: axicom deye que era acostumat en tots los reys passats: antecessors nostres: e sobre aço nos demanam nostre acort.

Capitol quart del Consell donat per los Aragonesos al Rey en Pere que no anas a Barcelona per jurar: ne partis de çaragoça tro que fos cozonat.

Sobre aqst acort: nos veents la gran Fadrinesa nostra: e que per nostre cap no podiẽ bonamẽt coneixer qual nos era pus profitos. ço es la anada: o la aturada: pensant nos en molts perills: e en molts scandals quis podien esdeuenir en nostra Cozonatio diguem al dit Archabisbe de çaragoça q̃ nos per la poquea de nostres dies: no podiẽ determinar qual carrera nos era mellor. ço es lo anar: o lo romanir. E axi quens consellas lo mellor. E llauors haguem de consell per molts dies per nostres consellers entre los quals fo lo damũt dit Archabisbe ab nostres Conselllers/Cauallers/e ciutadans ò l dit regne que nos en nengun cas del mõ no anassem a Barcelona: ne partissem de çaragoça: tro quens fossẽ cozonats en rey per moltes rahons e condicions: deles quals no volem parlar. Car serien longues de escriure.

Capitol quint dela Resposta feta per lo Rey en Pere als Catalans de no poder ell anar a Barcelona per jurar: ans fos primer cozonat en rey.

Abut lo damunt dit Consell: e acort saem nostra resposta als damunt dits Infants en Pere: e en Ramõ Berenguer: e als richs homens/cauallers/e altres honrades persones de ciutats: e de viles de Catalunya q̃ aqui eren vengudes: segons quẽs hauiẽ dat de consell. ço es q̃ en nengun cas del mon: nos no partiriem de çaragoça tro q̃ fossem cozonats en rey. Mas pressa la cozona Real nos yriem a Barcelona/els fariem ço que deguessem. Encara per aço moltes gracies: e q̃ en nenguna manera altre Consell no pẽdriem. Car aqll entenie quẽs era pus profitos.

Capitol fise: dela replica faerẽ les ylustres persones al rey en Pere de hauer ell hagut mal Consell en fer Statut Nouell: quels altres reys no hauien fet. E tornaren sen yrats en Catalunya.

Aaquest cõsell nos responguerẽ los dits Infants en Pere: e en Ramon Berẽguer/e el Archabisbe de Tarragona/e digueren nos/q̃ mal

consell hauien haut/en tant com vo liẽ mudar la manera dels tres reys anteceſſors noſtres. Car nẽgu dells no hauien tal/o ſemblant coſa aſſa jada perq̃ no paria quey haguessem haut bon acort q̃ faeſſem ſtatut no uell/e vã hi moltes rabons allegar. Empero nos temẽts nos de molts accidents contraris qui ſi porien es deuenir diguem los q̃ axi voliem q̃ fos te q̃ no ſen deuia al refer. Ider q̃ ells y rats/ e fellons partiren ſe de nos/e tornaren ſen en Barcelona. Axi q̃ nengu de Catalunya no ro mas ab nos/ſaluãt en Hot de Mon cada/e en Ramon de Iſaralta/e ſe gons que hauem oit retrer alguns hauien amprés q̃ faeſſen parlamẽt general en Barcelona/mas no vẽch a perfectio per tal com algunes ciu tats/e viles de Catalunya/tements que a nos no ſabes greu noy volgue ren comparer.

Capitol ſet dels Miſſatgers

del rey Robert de Napols/vẽguts ab dos Aſtroleehs al rey en Iſere/ per veure/e ſaber en quin ſigne ſe ria coronat: e dela relacio per ells fe ta al Rey Robert/ que ni ell ni al tres no faeſſen amprela contra lo rey de Arago.

Ans quel dit Senyor rey ſe coronas vengue ren Miſſatgers del rey Robert de Napols: los quals Miſſatgers mena ren abſi dos Aſtrolechs dels grãs del mõ. E jatſia los dits miſſatgers demonſtraſſen: q̃ venien a viſitar lo dit ſenyor: e ſaber ſon bon ſtat pero es ver q̃ ells venien per veure/e ſa ber en quin ſigne ſeria coronat. E aço/per tal com lo dit rey robert ſe tenia per fort agreuiat dela caſa de Arago: e volia fer contra aq̃lla cer ta Amprela. La qual ſegons q̃ bac de conſell dels dits Aſtrolechs no volia metre en execucio: tro ñns q̃ aquells hagues ſabut lo ſigne/en q̃ lo dit rey de Arago ſeria coronat: per la qual coſa los dits miſſatgers ſabut lo dit ſigne: e viſta la Corona cio: tornaren ſen a llur ſenyor: e feré li relacio deles dites coſes. E en cõ cluſio los dits Aſtrolechs li conſe llaren que per nengũ partit del mõ a tort ne a dret nos prengues ab lo dit rey de Arago. Car la ſua natini tat/e coronacio era feta en tal ſigne que de tots quants haurien que fer ab ell/ſe honraria. Ider que lo dit rey Robert ſe tench per dit ò no ha uer guerra ni debat james ab lo dit rey de Arago. Ans com mori mana expreſſament a ſa Ieta que romas hereua del regne que per negũ par tit del mõ no hagues debat/ni que ſtio james ab lo rey de Arago.

Capitol. viii. com lo rey en Pe re reebe de caſa ſua los bons Ofi cials: e Curials: qui ſolien eſſer de ſon pare lo rey Hanſos: e donãt los officis. E com lo rey ſtãt vedat nos pogue coronar ſins ſon abſolt.

Stants nos en la dita ciu tat de çaragoça venguere ren a nos tots/o la major partida de aquells Officials/e curials de noſtre pare/ per tal quels reebeſſem de caſa: o quels faeſſem qualque be. E nos veem que aço era juſta coſa/e rabonable ha guem hi noſtre acort. E prenguem de Caſa aquells que veem quens eren bons/als altres prouehim de officis de noſtres regnes: e de Ca talunya: els donam violaris. E aço ſon en quareſma/e nos deuiem nos coronar ala Iſaſcha Floxida: e nou poguem fer. Car nos erem vedats e ja hauíé tremes vn Correu a papa Benet. xi. que el q̃ donas poder al

Archabisbe de çaragoça quens absolues: e aquesta letra no poch esser al dia ordenat ala nostra coronacio per que nos haguem allongar la nostra coronacio vuyt dies. Axi q̃ nos fom coronat per Rey lo Diumenge apres Pascha/ en lany de nostre senyor. Mil trecents trenta e sis.

¶ Capitol. ix. dela coronatio: honres: e solennitats de aquella fetes al Rey en Pere/ e deles persones quil acompanyaren ala coronatio.

Lo Dissapte seguẽt que fo apres la dita festa de Pascha nos no fom apparellats de rebre nostra Coronacio tro en Landema segnent q̃ deuia esser diumenge. Per q̃ lo dit dissapte en vers hora de vespres partim dela Aljafaria nostra: qui es en çaragoça: axi com dit es: e anãem ala esglesia de sanct Saluador: e anarem ab nos. Los quals eren aqui presents: es a saber lo hõrat pare en Christ en Pere Archabisbe ỏ çaragoça: e lo bisbe de Leyda: e lo bisbe ỏ sancta Justa: e lo bisbe de Terraçona: lo Abbat ỏ Mũt Arago: en Hot de Mũcada: en Joã Exemenez de Urrea: don Exemen Cornell: en Blascodalago: en Ramon de Peralta: en Joan Exemenez de Urrea fill den Joan Exemenez de Urrea. Pero Cornell: Ramon Cornell: Thomas Cornell fill den Exemenez Cornell. E ab molt gran honrament quins fon fet per tots los damunt dits: e per tota la ciutat de çaragoça. E entrarem nos sen en la dita esglesia ỏ sanct Saluador/ e acostãnos al altar: e aqui fem primerament reuerencia a nostre senyor Jesu Christ: e ala benaurada mare sua dela honor q̃ nos hauia feta tro aquell dia. E ab grã deuocio diguem aquelles oracions q̃ nostre senyor Deu nos ha meses en nostre cor ab tota aquella humilitat q̃ fer poguem. E nos estants en aquella oracio fom requests per nostres vassalls damunt dits que reposassem: e q̃ dormissẽ en la Sacrestia: hon nos hauien fet lit/ per tal q̃ mils en Landema poguessẽ complir la Festa ab grã alegria. E nos veèts quels dits vassalls nostres nos consellauen be/ per la tẽdrea dany es qui era en nos/ volguẽ lo creure/ e reposãm axi aquella nit entro en lẽdema en hora dalba. Empero tota aq̃lla nit nostres vassalls ab grans alegries/ cants: e deports passaren en tota aquella nit. E lendema mati q̃ fon diumẽge nos fom apparellats hora del sol exit ab nostra Dalmatica: e ab aquell arrea ment/ quis pertanya a rey pendre coronacio. E començaren se de vestir: es asaber/ los honrats Archabisbe de çaragoça: e lo bisbe de Leyda/ lo bisbe de Terraçona: e lo bisbe ỏ sancta Justa: q̃ es en Sardenya: e lo Abbat de Munt Arago. E apres molts Priors: e Canonges: e homens religiosos: e nostiguem encara en la dita Sacrestia tro q̃ fo hora que lo officis se començas. E quant lo officis se dech començar/ vench nos lo Archabisbe: e dix nos ens prega q̃ ell nos posas la corona al cap dauãt tot lo poble: allegant rahons algunes donãt nos q̃ axis deuia fer. E obre aço en Hot de Muncada tan sola mẽt respos li per nos/ e dix q̃ nou deuia ser. Car ser a prejudici dela corona q̃ nos fossem coronats per ma de prelats. E nos atorgam ço q̃ en Hot de Muncada dix: empero nenguns de nostres Consellers noy contrastaran/ e aço que dix lo Archabisbe ans ho atorgauen. E axi mateix los Prohomens dela ciutat de çaragoça: e nos veèts aço fom fort torbats

en nostre cor: e nosabiem quens hi resonguessem. Mas empero nos resonguem que nos mateix nos voliem posar la corona. E quant lo Arcabisbe veu q̃ nos no voliem atorgar/e laguias lo ofici tant com pogue/ab grã pruxuol /vans pregar que aldemenys nos plagues cõsentir quens adobas la Corona com seriem dauant el altar de sanct Saluador: dauant tot lo poble/ e nos lauors veem nos en tan gran perill. ço es per lo dia: quins era lo pus honrat q̃ nullaltre que nos esperassen en aquest setgle: e q̃ aquell que teniem per pare: quãt en aquest mõ nos digues ay tals paraules en honrar la sua esglesia /e son Arcabisbat en gran detriment e subjugacio de nostre regne: e consellant nos en cara los damunt dits prohomens de çaragoça: e Consellers nostres: queu consentissẽ. Nos empero cone rents lo contrari/som torbats fortment dins nostre cor. E si bens erẽ de pochs dies: tantost haguẽ acort entre nos mateix q̃ ley atorgassem. Mas empero q̃ non faessen res: per ço era ja grã dia. E lo dit ofici: e festa quis poguera laguiar/ per tal cõ per ma del dit Arcabisbe/ qui era ja reuestit hauem apendre nostra benedicio. E tantost fet lo dit atorgament: nos isquem dela sacrestia ab los damunt dits prelats/richs homens/cauallers/e altres persones honrades: qui eren dins ab nos. E acostam nos al altar per rebre ab deuocio nostra coronatio. E nos diguem liq̃ prou bastaua: e q̃ nons adobas nes tocas nostra corona: q̃ nos lens adobariem. E axi nolin donã licẽcia: dela qual cosa ell fo molt mogut: e nõ gosa fer res a pares: e dir la Missa be: e solemnement: e complida: e tot son Offici: e aqui los juram los llurs furs/ e ordenament del regne de Arago. Segons ques pertany de fer.

¶ Capitol. x. dela gran festa: dita Missa: fet aper la dita coronatio del senyor rey en Pere per los Aragoneses.

Dita la missa dessus dita/ e tot lo ofici fet/ e complit be: e bastantment/nos som reebuts a aqui en palmes per nostres vassalls dins la dita esglesia: e caualcats en nostre caualli: qui era aqui van nos mettre en nostra mãdreta lo Sceptrum: qui era molt bell de vna rica verga dor: e en la ma sinestra vn pom de or. E van posar entorn del dit caualli: ço es de cada part sengles cadenes longues de argent per destrar nos: axi com era acostumat. E van pendre les regnes de nostre caualli los richs homens de Arago: e anauen pus pres denos: apres los prohomens de çaragoça. Apres las ciutats e viles de Arago: e com Mariano/e Joan son frare germans del Jutge de Arborea/ volguessen tenir llurs mans en les dites regnes: los richs homẽs de Arago vannos dir q̃ en les dites regnes no auiẽ de tocar res no ells: e les ciutats e viles de Arago. E nos resonguem los: quels hi lexassen tenir/o pendre q̃ bons sabia quey tenguessen per tal com erẽ nobles persones/e notables/e tãtost jaquirẽ los hi tenir/e noy cõtrastarẽ. E en les cadenes se van pendre per destrar prohomens de çaragoça: e del regne de Arago de vna apart/e los prohomẽs del regne de Valẽcia dela altra ab alguns de altres de Catalunya: que aqui eren vengutz per rabo de nostra festa. E axi partim de aquí molt honradament/e ab gran solẽnitat/ e ab gran festa de Boznadors: e de Taules redones/e de balls quis fa

bien en diuersos lochs dela ciutat etornam nosen ala Aljafaria.

Capitol.xj.dela grã festa que feu lo senyor Rey als Aragoneses: e a altres quil acompanyaren:venints dela festa dela sua Coronacio ala Aljafaria de çaragoça. Hon los feu tots dinar:e quãts hi venguerẽ.

Com fon entrats dins la Aljafaria q̃ era encortinada e Empaliada dalt/e debaix de molts richs draps de or/e de seda/e daltres. Eles taules foren apparellades e meses:posam nos a mãjar ab tots los damũt dits/Infant en Jaume nostre frare. Prelats:richs homens: Cauallers/e altres. E aqui stiguẽ ab grãs cants e melodies de diuersos Jutglars de nostra terra:e de diuerses parts. E foren ordenats a seruir a la nostra taula aquell dia:es a saber lo Infant don Jaume frare nostre: que aquell dia nos calça los Esperons:en Lop de Luna: q̃ fos Majordhom:en Joã exemenez de Arrea:quens porta la Spasa dauant: en Pedro de Luna:en Pero Cornell:que lacõpanyassen:en Gonçalbo diez de Arenos: quens portas nostres armes/en Ramonde Peralta:e Nato de foces quel acõpanyassen: Joan Ferrãdez de Luna quês apportas les viandes/Alfonso delo ria/o de Xerica:quês donas del vi. Perico de Muncada quens seruis de Pitxer Gombau de Tramacet quens seruis dels Bacins. Blasco dalago: quens tallas dels Coltels dauant:en Phelip de Castre/quês seruis de Centall. E tots aquests richs homens foren en special deputats aquell dia a fer nos lo dit seruey:e part los damunt dits ordonaments ne hauien fets fer de altres aquell dia q̃ quantes ara no fan:a proposit. E aquell dia e los dos seguents tenguem casa a tot hom qui volgues menjar/e segons que fom certificats per Scriua der acio/e altres Officials nostres/menjaren hi lo primer dia mes de deu milia persones.

Capitol.xij.dela inobediencia feta per los Catalans als Officials del senyor rey nouament ordenats als officis de Cataluny a. E de la excusacio per los Catalans seta: als quals lo senyor rey perdona.

Tẽguda la dita festa be: e solẽnement/axi com es acostumat: nos estants en la dita ciutat de çaragoça tramettem nostres officials que hauiem ordenats nouellament als officis d̃ Catalunya ab les chartes:quels faem segons ques acostumat:en alguns lochs nols volguerẽ obeir:per tal com deyẽ que ans hauiem esser comte que rey:e que nols hauiem jurats llurs priuilegis:e costums:e axi que nons eran tenguts obeir ne obseruar nostres Manaments. E nos altra vegada tramettem hi les chartes molt expresses ab fort grã reprehensio:e tements nẽa indignacio: obeirẽ nostres officials axi com eren Veguers:e Batles: e Sotsveguers/e sotsbatles:e altres officials. Apres daço venguer en dauant nos en la Ciutat de çaragoça prohomens de Barcelona: de Leyda/ede Gerona/e daltres ciutats e viles d̃ Catalunya e excusarẽ se fort mẽt dauãt nos ens supplicarẽ q̃si en res hauiẽ errat/quels perdonassem. Car deyen que ço que fet hauien fahien e hauien fet a profit nostre. E per tal que nos anassem a Barcelona/e lauors enteniem quens deyen rabo e perdonam los.

¶ Capitol. xiij. deles suplicacions/e requestes fetes al senyor rey de part de Catalans/e Valècians: de prestar lo juraments/ e confirmar llurs libertats: e dela reposta de jurar/ e confirmar primer en Leyda que en altra ciutat.

APres aquestes coses los prohomens de Valècia e Syndics/e Procuradors de tot lo regne suplicaren nos: ens requirenab charta publica q̃ fos nostra merce q̃ pus hauiem rebuda la Corona q̃ degu essem anar a Valècia. Car segons llurs Priuilegis a ells atorgats per nostres predecessors/ segons q̃ deyen dins. xxx. dies primer vinents deuiem esser personalment en la dita ciutat de Valencia. E nos sobre açovolguẽ hauer nr̃e acort. Arrimateix los consellers: prohomens/e Syndics de Barcelona de Leyda: e de Gerona: e deles altres Ciutats/e viles de Catalunya supplicaren a nos ab grã humilitat/ quens plagues q̃ anassem a Barcelona: e quels confirmassem llurs vsatges/e Constitucions: e que ells faessen a nos çoq̃ degu essen. E aquesta supplicacio o requesta nos faerẽ ab charta publica/a excusacio dells e de llurs priuilegis. E nos volguẽ hauer sobre açonostre acort: e haut aquell los diguem quels respõdriẽ breument. Sobre aqsts dos acorts de anar a Valencia: o a Barcelona estiguem per alguns dies. E finalment fons ari aconsellat q̃prouehissem a tot en guisa q̃ cascu ne fos pagat: e q̃ partissem alegres: e pagats dauãt nos. Es a saber quels atorgassem q̃ nos yziem: partent de çaragoça primerament a Leyda: e aquí haguessem Procuradors: e Syndics bastãts deles dites ciutats e viles de Catalunya: e quey fossen prelats: e richs homens: e Cauallers. E nos aquí fer lo biem çoque degu essem/e ells arrimateix a nos. E puix partẽt de Leyda q̃ anassem a Valencia: eq̃ regoneguessẽ nostre regne en quin stament era: per tal com hi hauiem molt a fer. E ari nos tenguem nos per ben aconsellats: e publica nostra resposta: a aquells d'Catalunya e de Valencia.

¶ Capitol. xiiij. del replicat fet per part de Barcelona: q̃ lo senyor rey era tengut primer jurar/ e confermar en Barcelona q̃ no en Leyda: e dela resposta de Leyda. E dela determinacio sobre aço feta: e com ans de sa partida tengue Corts als Aragonesos.

LA qual resposta feta e publicada per nos a aquells de Catalunya: e d'regne de Valencia plãch molt a casCuns/ saluãt als prohomens de Barcelona quis digueren tantost q̃ Barcelona era cap de Catalunya: e q̃ aquí eren tostemps acustumat de jurar/ e de confermar los dits vsatges e Constitucions. E que si en altre cas ho sabiem que la dita Ciutat de Barcelona ne seria fort injuriada: e priuada de son Priuilegi. E q̃ fos nostra merce q̃ en tot cas degu essem anar a Barcelona. E daço protestaren los dits prohomens de Barcelona: e feren ne fer Chartes publiques. En aço van respondre prohomens de Leyda: e van dir q̃ nos podiem jurar: e confermar en qual loch de Catalunya a nos fos mils vist los dits vsatges: e que non sabiem nen fariem a la dita ciutat de Barcelona: e que Leyda era en loch cominal al camí q̃ nos teniem de fer de aquí partẽt. E per la raho damũt dita/ e dal tres

volguem q̄ axis saes/e donam e assignam locha aquells de Catalunya. ço es a saber a Leyda: e a aquells del regne de Valencia a valencia. E axi fo determinat nostre acort. Empero ans que partissem de çaragoça tinguē corts als Aragonesos/ en la qual Cort son lo Arcabisbe de çaragoça: e lo bisbe de Osca. Lo Abbat de Muntarago/e Procurador del bisbe de Terraçona. Dels richs homens en Lop de Luna en Joan exemenez de Urrea/en Blasco dalago/Alfonso de Luria Ximen Cornell Joā Ximenez de Urrea Frare den Blasco Dalago: en Gonçalbo diez darenos. La ciutat de çaragoça/de Huesca e de Terraçona e de Jaca/e de Barbastre. La vila de Calatayu/ de Therol/e de Daroca: e altres viles del dit Regne.

Capitol. xv. dela recepcio feta al senyor Rey en la sua entrada per la ciutat de Leyda: hon en plena Cort fon jurat: e confirma Constitucions: e vsatges segons es acostumat.

Dos despuix a cap de algūs dies partim dela dita ciutat de çaragoça/ e vēguem en Mosen Leyda: e cō entram en la dita ciutat ò Leyda fom aqui reebuts ab gran alegria e gran festa e gran honor quins hi fon feta per tots aquells qui eren en la dita ciutat. E van nos exir a reebre de fora la ciutat ab Armes e Homens de caual tots guarnits/e ab grā gent de peu ab armes be honradament. E entram nosen en la dita Ciutat e descaualcam ala Seu/ e aqui faem reuerencia a nostre Senyor Deu: e creador nostre Jesu Christ: e a nostra dona sancta Maria. E feta reuerencia pujam nosen a nostre Castell/ hon era nostra posada. E stants nos en la dita ciutat fo assignat cert dia per nos a tots los prelats e richs homēs/cauallers ciutats e viles de Catalunya que comparagussen davant nos en lo dit castell per nos secretament de feeltat: per hoir alguns paraules per nos ordenades de dir nostre cor. E com los dits Prelats/richs homēs cauallers/ e Syndichs de ciutats e viles de Catalunya fozen aqui ajustats som per ells en plenera cort jurats per Comte de Barcelona. E nos confirmā lurs priuilegis/Constitucions e vsatges segons que es acostumat de ser per lo rey de Arago: e comte de Barcelona. E aço fo en lo mes de Junys seguent.

Capitol. xvj. com lo rey en Pere parti de Leyda/ e ana al regne de Valencia: hon tengue corts als Valecians: hon fo jurat per llur rey. E com processa don Pedro de Exerica: e procehi contra ell.

Apres partim daqui: e anam ala ciutat de Valencia: e de continent q̄ som en la dita ciutat tenguem Corts als Valencians: e aqui nos juraren per llur rey. E en aquella Cort noy vench don Pedro de Exerica. Per q̄ nos lo citam/ e ell noy volch cōparer: dubtāt seq̄ no fossem agreuiats cō tra ell/ per lo fet dela reyna nostra Madastre: la qual segōs que dessus es dit trasch ab sos fills lo dit don Pedro ol realme d Arago e la mes dins Castella. E en contumacia sua faem li processos justs e rahonables e per complir los processos tremetten lo Infant en Jaume comte de Urgell frare nostre ab los richs homens/ e ab los Cauallers de nostra mesnada per combatre assetiar/ eta

lar Exerica: estant lo dit Jnfant en lo setge en aquel instant Nunyo Lopez de Tahust: qui era jurista protesta al dit Jnfant: q̃ ço que fahia: feya injustament allegãt los furs de Aragocõ lo dit dõ pedro era poblat a fur d Arago: e aquesta protestacio tengueren per justa los dits richs homens de Arago qui hi erã. E per ço no volgueren de alli auant anar a combatre lo Loch de Exerica: ne a fer hi dan algu per molt quels homanas lo dit infant en Jaume ans quaix a manera d scarn anaué quãt lo dit Jnfant feya tala en vna andanate a manera daqui caça Conill/o Lebre diens: qué pus que lo fur no era ser uat a don Pedro q̃ bastaua q̃ acompanyassen la persona del Jnfant: q̃ no rebes algun dan per enemics. E totes aquestes coses nos feu saber lo Jnfant dessus dit a Valencia. Car encara no eram partits. E nos veent aço acordam de partir de la dita ciutat ab les hosts per anar assetiar la vila de exerica/e partint de Valencia tenint nostre cami anãi a Jaure a Muruedre/ e partint de Muruedre anam nosen Jaure a les Alcubles cremant e talant la terra del dit dõ Pedro. E trobam les defemparades/e cremant ho tot/e partim deles Alcubles/e anam nosen a Jaure al loch de pina/e los del loch reteren se a nos/e fonnos liurada la força/e lendema anam nosen al Toro/e liuraren nos lo loch e força encontinẽt. E alli vench a nos de part de don Pedro ab letres sues de creença Perot exemenez de Lombiere/e porta lo seu segell perço quens faes totes aquelles chartes/e seguretats que fossen mester entre nos/e ell sobre lo tractament. E nos confiant que vengues lo dit Perot Ximenez ab veritat aturam nos aquell dia al Toro: e lendema per ordenar ço q̃ don Pedro de exerica deuia fer e complir a nos e la seguretat que faria a aquells q̃ demanaua. ço es en Hernat vezcõte de Cabrera Jofre Gilabert de Cruilles nostre Almirall mossenyer Lop de Urrea nfe porter major mossenyer Ferrer de Hellaqui era nodriç del Jnfant en Jaume nostre frare/ Bertrandez vall scriua de manament de nostra casa/e Pere Dantist porter nostre/ qui era stat mestre nostre de scriura e nos tremesos los dessus dits anãnosen a viuers qui es prop dues milles de exerica perço q̃ si dõ Pedro no complia les coses: axi com eran empreses nos pogussem strenyer per setge la vila d exerica/e nos stãt aqui axicõ nos deportauẽ caualcãt per la host encõtram lo dit Porter Pere Dantist en vn mul caualcãt qui era fuyt dels dessus dits portãt vn dart en la ma/qui dix cridãt. Senyor trahit sots que veus don Pedro d exerica que ha presos vostres Barons/e cauallers q̃ li hauets tramesos al loch d Otiel. E axi com nos ho hoim stiguem entre nos mateix/ car pariens cosa no creadora. E encõtinẽt se mes veu en la host/quens ne anassem/e nos tornãnosen a la mezquita hon nos posauem/e aqui fo ab nos frare Pere de Thons Mestre de Montesa/qui era lo principal conseller nostre entre aquells/quieren lauors ab nos dient nos. Senyor le uats vos daci. Car ja cremẽ vostres gents les Barraqs/e metenja foch a la vila. Car si pus hic aturats no sera a vos d exir vosen/e nos no lne creyem pero guarniem nos pus hauiẽ a caualcar. E mentre nos guarniem lo foch entra en la mezquita hon teniem lo cap del lit/axi que cuytam nos de guarnir. E tant nos cuytam de guarnir/e de caualcar que ja era lo foch tãences per tota la vila que

al exir que sem dela vila les flames nos cuydaren soquerrar los sobrese nyals. E hauien tãt de fum q̃ no go sauẽ obrir los vlls per o nos ne exim sens algu a follamẽt de nostra perso na. E aquella nit anam nosẽ a jaure a Sogorb. E lendema alguns caua llers Catalans sguardants: que no erempartits del Setge: no axi com deuiem: digueren nos q̃per colorar nostre leuar ỏl setge anassem a com batre exerica: e quey faessem aquell mal que fer hi poguessem. E dit aço per los dits Catalans acordi: quey anassem: e axis feu/e combatrem la dita vila de Exerica: e foy ferit ab vna treta per lull Hay mericb señor de centelles: lo qual per aquell colp morien Sogorb: e fon soterrat ali. E totes aq̃stes coses foren en lo mes de Octobre del Any damun dit. Mil. trecents trenta e sis.

1336

Capitol. xvii. del parlamẽt que tench lo rey en Pere en Caste llo de Burriana: e en Gandia: sobre la guerra tenia preparada fer al rey de Castella/ per la questio tenia ab sa Madastre la reyna: e fos germãs fills de aquella. E com li fon conse llat no la fes/ ni a don Pedro de Exe rica.

Apres alguns dies partim de Sogorb: e anam nosen en Valẽcia: e alli tenguem les festes de Nadal: e de ap parici: ey aturam tro a les Carne stoltes: e aqui fo lo Infant en Pere ab nos: per tractar que no fos feta guerra entre nos: e lo rey de Caste lla: e que axi matex no faessem guer ra a don Pedro de exerica. Estãts nos en Valencia acordam ab lo dit Infant en Pere: e altres de nostre consell: que tẽguessen consell/ e par lament a castello de Burriana a les dites Carnestoltes hon sozen appe llats diuersos prelats/ Barõs/ ecca uallers assenyalats/ e Syndichs de Ciutats assenyalades del regne de Arago/ de Valẽcia: e del principat de Catalunya per acordar q̃ fariem dels affers damunt dits: e per finar ab la reyna nostra madastre: e ab no stres Frares sos fills/ dela questio que hauiem ab ella e ab ells de son dotari/ e dellur heretat. E axi ho cõ plim. ço es q̃ nos fom a les dites car nestoltes a Castello de Burriana: hon sozen los Archabisbes mossen yer/ Alfonso de Tarragona/ e en Pere de çaragoça: e altres molts: hey so lo dit Infant en Pere nos tre honcle qui ja segons que dites era ab nos en Valencia/ ans quen partissẽ. E mossenyer Hot de Mun cada: qui era dels Sauis Barons qui ladonchs fossen en nostre Re gne: e altres Barons: e Cauallers de nostres regnes: qui a nos no mẽ brem: e Syndics deles ciutats de ça ragoça de Barcelona: e de Valẽcia de Leyda e deles Ciutats: e viles: qui a nos no membrem. E encara hi sozen dos Legats del Papa ỏls quals la hu era bisbe de Acẽtinus e hauia nom Bertramines: e laltre no era Bisbe/ e hauia nom/ Misser Henrich Dast. Los quals hi eran venguts per inductio del dit In fant en Pere: qui zelaua fer per lo bon estament del Regne nostre: e que perres guerra no fos entre nos e lo Rey de Castella axi com per al guns de nostre Consell se tractaua. E durant lo dit Parlament com si tractas quela Tutela nostra: la qual apres la Mort del Rey nostre pare con lo consentiment de tots los Ca uallers/ Barons/ e Nobles de nostre realme era acommanada al dit In fant nostre honcle en Pere: el qual

segons lo testament del rey pare nostre vsas lo dit Jnfant. E aço sabes greu al Archabisbe de çaragoça: tremes lo dit Archabisbe a mossenyer Lop de Luna son Nebot: que vengues al dit Parlament per ço com era als mils Heretat Baro de Arago. Lo qual vench ab trecents homens de Cauall ab tots sos apparellaments: axi com si deguessen entraren terra de enemichs. E aço feu ell per destorbar lo dit Parlament: e que al dit Jnfant en Pere non fos donat loch que vsas dela dita Tutela. E jatsia fos quel dit mossenyer Lop fos fadrí ó nostres dies empero per com era tan assenyalat hom en lo regne de Arago hauia a caber en los Affers/e tractaments que en lo dit Parlament se feyen. E per ço com si tractaua quel Archabisbe ó çaragoça fos lunyat de nos a man/e dels dits Legats del Papa. E aço no pot obtenir lo dit Jnfant en Pere en lo dit parlament. Mas los dits Legats per lo poder que hauian del papa veents quel dit Archabisbe volia esser senyor major en la nostra cort: e no donaua loch al dit Jnfant en Pere citarē lo dit Archabisbe de çaragoça que dins seranta dies primers vinents comparagues dauant lo papa. La qual cosa ell feu: e en aquell parlamēt al tres coses no si diffinirē. Mas fo acordat ques mudas lo dit parlamēt ala vila de Gandesa. E empero ans quel dit parlament se departis don Joan Manuel: qui era vengut en la nostra Cort per hauer de nos Valença contra lo rey de Castella proposa dauant nos/e tot lo nostre Concell: qui ladonchs hi era ajustat per rabo del dit parlament ens suplica/ens prega que li faessem valença contra lo rey de Castella com ell per algunes Rahons justes li entenes a fer guerra. E nos oydes aquestes paraules dubtam: e no diguem res ne algu de tot lo cōcell hi deya res. Mas guardam lo dit Jnfant en Pere: axi com aquell quiera antich de la casa de Arago sperant que dell ísques la resposta a ço necessaria. E lo dit Jnfant conech ho/ e respos: e dix don Joan Manuel vos sots mō cunyat/e mon amich. Mas per tot aço no estare queno consell a mon senyor lo rey ço que sia honor dela sua corona: guardant de tot damnatge ell: e sos regnes: e dich vos que sia mi creu nous sara valença alguna: ne metra: ne faraguerra per vos ab lo Rey de Castella: e aquell consell que vos dariets al rey ó Castella vostre senyor vull yo donar al dit rey mō senyor. E dites aquestes paraules lo dit concell se leua/e res no si parla pus. E lo dit Joan Manuel veēt que son fet no hauia loch partis de nos: e tornassen en Castella.

¶ Capitol. xviij. dela mutacio del parlament de Gādia a Daroca: e del apunctament fet de tremetre los Legats del papa al rey de Castella: e com tot lo negoci termena en pau: e concordia.

Nos axicom era acordat anam al Parlament de Gandia hon fo lo dit Jnfant en Pere: e tots los altres Barons: e prelats/e diuerses altres persones de nostre regne: e jatsia qal dit Jnfant en Pere fos cōsellat per los dits legats ó l papa/ qno fos al dit parlamēt: dient liq la sua anada seria a grāper ill ó saperso na per los aragoneses quiy serié per lo greuge q hauié dela citacio feta a mā sua per los dits legats al dit Archabisbe. Empero lo dit Jnfant gens per allo no sen estech/ans ell so

personalment en lo dit Parlament de Gandesa: e aquí foconcordat/ e finat que los dits Legats/ axi com se legui q̃ de set anassen al Rey de Castella personalment per finar los affers dela dita reyna nostra madastre: e ò sos fills/ e nos pertent òl dit parlamẽt de Gãdesa anam nosen a Daroca: e aquí lodit Infant en Pere: e diuersos Prelats: e richs homens de nostres regnes sozẽ. E axi mateix hi solo dit don Joan Manuel. Lo qual lodit rey de Castella ordena per part òla dita reyna nra madastre. E lo dit Infant en Pere ordenat per part nostra: e los dits affers axícom a persones cõmunes. E apres molts tractamẽts: e rahonaments los affers finaren en aço que la dita reyna nostra Madastre: torna en Arago: e hac possessio de totes les coses que li eran estades assignades per lodot: e per sa cambra per lo senyor rey nostre pare: e la manera: pero que fon concordat que solament hagues les rendes planes: e a nos romãguessen les jurediccions altes e baixes: e al Infant en Joan son promes que nos lo mettriem en possessio dels lochs de Burriana/ e de castello: e de Lira per tal com li eren estats lexats per dit nostre pare en son testament. Encara fonpromes a don Pedro de Exerica ser li diffinicio de tots excessos/ passats contra nos comesos per les rahons dessusdites: e ell solta dela Preso tots aquells dessus nomenats de nostre consell que hauia presos: e retẽguts ladonchs com nos erem sobre exerica: per rabo del proces que li feyem: exceptat mossenyer Ferrer de bella: qui era mort en la dita preso. E lodit parlament dura del mes de Juliol del any. Mil trecẽts trenta eset. Que entram en la Vila de Daroca entro en lo mes de Hoembre apres seguent. E en aquell mateix mes partim de Daroca: e anam nosen a Valencia. E com fom en Valencia la Reyna nostra Madastre cobra: ço que hauia Acostumat de hauer en temps de nostre pare segons que en lodit Parlamẽt de Daroca fo concordat. El Infant en Ferrando aximateix ho tengue pacificament: sens tot contrast. Car al Infant en Ferrando no li tolgueren res per que no calech que lo hi tornassen.

lareynadona Leonor tomo de cronologia despanya dado el rey don alonso

Capitol. xviiij. del gran obstacle/ que lo Noble de Burriana feu al dit Rey en Pere: volent hi entrar per liurar de aquell: e dels altres lochs possessio al Infant en Joan. E com apres hi fon entrat cómuta dita possessio: liurant al dit Infant possessio dels lochs ò Elch/ e Criuillen que tenia lo Infant en Ramon Berenguer.

Quant es del Infant dõ Joan/ qui deuia hauer segons que dit es/ per leixa del Testament de nostre pare Borriana/ Castello/ e Liria per complir la Promissio que hauien feta als procuradors dela dita reyna: e del Infant en Joan que fariem nostre poder/ e que els metriem en possessio dels dits lochs anam a Borriana per liurar los dits lochs. E axi nos cuydauem entrar en lo dit loch com soliem/ los primers caualcadors nostres dixeren nos que les portes eren tancades/ e que no responien a res: que hom los dixes: sino que si algu si acostaua ala porta dela Torre: que li gitarien Pedres tro que sen era lunyat. E nos oides aquestes paraules e altres coses dels: que no jaquien acostar algu acostam nos ala

porta: e cridam altament tres vegades als qui eren en la torre del portal: e noy respos algu tro ala tercera vegada de q̃ dixeren qui sou vos. E nos respondē los. Nos som vostre rey e vostre senyor: e lo rey en pere de Arago/e sets vos als merlets: e veurets si som nos: e oydes aquelles paraules saeren se als merlets: e conegueren nos: e nos dixem los prohomēs no sabets vosaltres q̃ aquest loch es nostre: e nos som vostre senyor per que nons obrits pus veets que uos volem entrar aqui/e volem parlar ab vosaltres algunes coses necessaries: e ells respongueren nos. Vos senyor siats ben vēgut: e nous maravellats com nous haué vbert e com no haueu trobat lo portal vbert. Car si sabem q̃ vos senyor venguessets axi com solets no haguerē fet ço que no han fet. Mas com sabem que venits ab cor de donar nos a Castellans: qui seran per temps e son vuy vostres deseruidors nons volem retre ne donar sino a vos: de qui som/e no volem star traydors: e axi mateix que volem saluar nostra fee e defendre nostres priuilegis que nons podets separar de la vostra corona. Ser que senyor si a vos plau de entrar benignament nos vos obrirem la porta que entrets tot sol. E nos los respōguem quens obrissen que ab ells voliem de tot en tot parlar. E aço dit ell nos obrir en la portella dela porta del portal major e nos descaualcam/e volguē entrar e ell nos digueren. Senyor vos entrats tot sol: e nos los diguem: que almenys nos iaquissen entrar abdos o ab tres: e ells nons hoatorgaren. E entram ladonchs nos en la vila: e entra ab nos mossenyer Loys de Burrea porter nostre major/e Nicolau de Tayça cābrer nostre. E nos anant ala esglesia trobam tot lo poble per les carreres los vns daça los altres dlla: qui hagues de nos grā goig plorant: e faent a nos reuerēcia ab los colzes en terra dient nos. Senyor nons vullats oblidar: e anam nosen dret ala eglesia tot lo poble: e nos ab ell ensemps: e aquells qui ab nos eren entrats. Estants axi ploram: e estiguem per espay de vna hora: que no fem sino plorar: e ells ab nos. E sobre aço haguem nostre acord que sen tornassem a Valencia per delliberar ço que en aço fer se deuia: lo qual acord so aytal que en esmena de dits lochs de Borriana de Castello: e de Liria fossen donats al dit Infant don Joan los lochs de Elche: e de Eriuillen q̃ tenia lo Infant en Ramon Berenguer: e que al dit Infant fos mes en penyora lo dit loch de Liria: e que li fos donat lo Castell Corbera. E axis segui de fet: e romangueren los dits lochs de Burriana: e de Castello: e Liria com la haguessen treta de penyora: e foren acabades totes les Coses: e questions que erē entre nos e la dita reyna nostra madastre: e sos fills. E apres lo Infant en Pere ana en Castella refermar les cōuinences: que eren entre nos: e la casa de Castella. E lo dit rey tench per ben feta la auinença dela Reyna: e de sos fills en la forma que feta era. E de alli auant romangüem pacificamēt en la administracio d nres regnes.

¶ Capitol. xx. del Matrimoni que feu lo rey en Pere ab la filla del rey de Nauarra: e dls infants quin proceiren/e dela mort de dita sa muller la reyna.

Fetes e acabades les coses totes prop dites entrant lany dela Incarnacio de nostre seuyor deu. M.ccc. xxxviij. segons ques costumat per 1338

los reys passats saem demãdes en los regnes/e terres nostres per les despeses ques deuié fer per rahodel nostre matrimoni ab la filla del rey de Nauarra: que fo primer Muller nostra: e hac nõ dona Maria: e fon dona de santa vida: e de grã honestat/e anam nosen en Arago: e en lo mes de Juliol ỏl dit any la dita reyna deuia venir a nos qui erem en ça ragoça/e com fo en lo loch de Alago en malalti aqui: e nos esperam tãt la sua malaltia troque fo mellorada. E ella mellorada en lo dit loch de Alago prenguẽ la nũpcialment per muller lo dia de sanct Jaume. E donãs la benedictio lobisbe de Xalõs: qui era parent dela dita Jnfanta. E apres partent del dit loch de Alago/ vench sen ala ciutat de çaragoça hõli fon feta honor: axi com pertany a reyna: e vench acõpanyada de Barons: e de prelats/e daltres gents/ les quals pus hi hagueré retut llur deute en les parts de Nauarra/e de Frãça sen tornarẽ. E apres fet lodit matrimoni anam nosen en regne de Valencia: e per tẽps quis segui/ haguẽ dela dita reyna quatre infants ço es tres filles e vn fill. E les dues filles majors fozẽ maridades. ço es la vna ab lo rey Frederich segõ de Sicilia appellada Constança/e mori en Sicilia. Car noy visque molt la reyna/e laltra filla q̃ hac nom dona joana fo collocada de matrimoni ab lo cõte de Empories cosinger ma. E la filla me nor mori de edat de infante sa: e lo fill mascleq̃ hac fo lo derrer Jnfant qui mori q̃no visques sino vn dia q̃ fo nat. E la dita reyna moria prespochs dias daquell part en la ciutat de Valencia en lo. xvj. dia de Abril del any de nostre senyor deu. mil trecents quaranta e sis.

Capitol. xxi. dela citacio feta al rey de Mallorcs de venir a prestar homenatge al dit rey en Spere/ per lo feu del realme de mallorques e dels actes fets per no prestar dit homenatge.

Pres cert q̃ com haguem fet lo dit nostre Matrimoni: e erem en regne de Valencia nos a cõsell del dit Jnfant en Spere citãlo rey de mallorcs/car fort desplaya al dit Jnfant cõ tãt se laguiana lo homenatge q̃ns deuia fer lo dit rey: loq̃l seera molt per longat per sauor q̃ li daua lo arcabisbe ỏ çaragoça. E aço pcura ualo dit rey de mallorcs per tal com sepensaua q̃ si en nra cort les trenyié de fer nos lo dit homenatge: eq̃ ell los negas q̃ per auãt no hauriẽ affers. Spere q̃ requerim e citam lo dit rey/e cõcell del dit Jnfant en Spere: qui feu ordenar la carta dela citacio/e reqsta/ segons la forma ỏles cõuinéces/e infeudacions fetes antigamẽt entre la casa de mallorques q̃ dins tẽps certs fos vẽgut a nos per fer nos lo dit homenatge per lo seu del realme ỏ mallorcs/e dels cõtats de rossello/e de cerdanya. E apres algũs dies q̃ fon feta la dita citacio lo dit rey ỏ mallorques trames a nos q̃erem en valẽcia mosseyer Aznar ỏ mosset p obtenir alongamẽt del dit homenatge: la q̃l cosa nos atorgar no li volguẽ cõ nou trobassem de cõsell del dit infant en pere: q̃ ladõchs tenia lo regimẽt de la nra cort. E partint de nos lo dit mossenyer aznar de mosset lo dit Jnfant en pere ana en castella segons q̃ dites: e com fo tornat ỏ castella nos haguem ardit quel Rey de Marrochs faea gran pertret e apparell ỏ passar en Despanya cõtra los reys xpians: per la q̃l rabo fõ regonexer forces de regne de Valencia: e especialment lo port de denia com sepo rien enfortir lo dit loch: e lo port.

E apres tornant nosen en Valẽcia som en lo Loch de Oliua: hon nos conuida en Francesch Carroç: e aqui vench a nos mossen Pere de Codolet per Missatgeria del dit rey de Mallorques: pregant nos de part sua: que li volguessem alargar lo temps dela citacio del homenatge que fer nos deuia. E era ab nos lo dit Infant en Pere: e fem li reposta semblant de aquella q̃ hauiem feta al dit mossenyer Aznar de mossset: ço que per res allõgament algu no li fariem/com la retardacio del seu homenatge fos perjubi ala nostra Corona. Per que tornassem lo dit mossenyer Pere ramon de Codolet e nos entrã nosen en Valẽcia.

¶ Capitol .xxij. dela Liga que feu lo rey en Pere ab lo rey de Castella contra lo rey de Marrochs: qui venir deuia en Hespanya cõtra los Christians.

Estant nos en Valencia: veent quel passatge del dit rey de Marrochs entenia a fer en Hespanya e era a nos molt perillos haut sobre aço nostre consell tremetem al rey de Castella nostres missatgers. ço es mossenyer Gonçaluo Garcia lojoue: e lo Dega de Valencia appellat Diego Lopez de Fonteio: qui despuis fon bisbe de Burgos: qui era dela Casa dela Reyna hi feu anar en fauor nostre. Los quals Missatgers tractar en e feren ab lodit rey de Castella: que ell valgues a nos/e nos a ell e fossem vna Cosa/ contra los dits Moros. E entre les altres Coses prometeren li de nostra part de fer li ajuda de deu Galeres que stigues sen en les Mars del stret ab lo Estol del dit rey de Castella per cõtrastar lo Passatge del dit Rey de Marrochs.

¶ Capitol .xxiij. del homenatge que feu lo rey de Mallorques al Rey en Pere/ per Mallorques: e Rossello e Cerdanya: que tenia en feu per la casa del rey de Arago.

Apres algũs dies: stants nos en la ciutat de Valẽcia: e pensants quel dit rey de Mallorques hania pochtemps dels citaments que fet li hauien per lo dit homenatge: e quens lexeria encorrer lo dit tẽps concordã de anar a Barcelona per lo dit fet. E lo dit rey ò Mallorques qui era en la vila de Perpinya veent que ellson fet de ser lo dit homenatge pus auãt per longar no podia/ feu nos pregar que li faessem anar a Perpenya lo dit Infant en Pere/ e nos atorgar nou voliem: pensant nos que seria minua nostra: e encara el dit Infant dix: vos senyor no stigats vos per mi que ab que sia fet a vos. ço qui es honor dela vostra corona Real yo nom curde als. E la donchs lodit Infant en Pere ana a Perpenya/ e lodit rey se acorda ab ell: e promes li que vẽdria a nos per lo homenatge: e lo dit Infant en Pere tornassen. E apres pochs dies lo rey de Mallorques vench sen en Barcelona: e com hi fo: e hac acordat en sima teix de ser nos lo dit homenatge suplicãs quens plagues que lo homenatge nos faes dauant tot lo Poble de Barcelona qui ja per allo era ajustat en lo nostre Tinell major de nostre palau. Mas quel n os faes en la Capella del dit palau e nos moguts de benignitat/ atorgã li ho: per que en la dita Capella feu nos lo dit homenatge: empero com lo dit homenatge nos feu: ell estech depeus vna grãe stona q̃ nos volch a seure demanãt nos cori: e allegãt/ q̃ axi es acostumat ò tot pnce: e nos sa

bens ja que ell hauia en cor de allegar nos allo fem nos ser Corins de major forma: e pus Nobles dels altres corins dela nostra cambra: e no ley volíem atorgar. Mero ell estant axi de peus demanant nos cori haguem nostre consell sobre aço: e consellaren nos que li douassem Corins. Mas no pas de aquells de la major forma/mas hu dels altres dela nostra Cambra: e fem lin posar hu. E lladonchs ell se assech: e feu nos lo dit homenatge. E aço fet ell nos demana licencia q̃l en torn as: e nos atorgam la li/e ell torna sen als Comtats de Rosello/e Cerdanya/e nos romãguem en Barcelona per rabo del Concili general quel Archabisbe de Tarragona/ab tots los Bisbes: e prelats dela sua Mrouincia: tenia en Barcelona/a instancia e requesta nostra per alguna ajuda que volíem dells.

¶ Capitol.xxiiii.dela translacio dela Verge santa Eulalia/cors sanct de Barcelona/e dela grãfesta/e del conuit que sen feu per lo dit senyor rey en Mdere.

Translacio de sãcta Eulalia.

Ans que lo dit rey de Mallorques partis de Barcelona fon feta trãslacio dela verge sctã Eulalia cors sãct de Barcelona. E fon feta en lo segõ Diumenge de Juliol del any de nostre feuyor. Mil.ccc.xxxix. E forent hi presents nos e lo dit Rey de Mallorques/e vn Cardenal appellat lo Cardenal de Rodes/qui era vẽgut de Mespanya per legat ol pare sanct e los Infants en Mdere/e en Ramõ Berenguer hõcles nostres e lo Infant en Jaume frare nostre. Aquest Infant en Jaume renuncia ala primogenitura com es dessus en la hystoria del rey en Jaume/segon pare seu contengut/el Infant don Ferrando frare del dit rey de Mallorques e la reyna dona maria muller nostra e la reyna dona Elicen relicta del senyor rey en Jaume Aui nostre/ e la reyna de Mallorques germana nostra/e lo Archabisbe d Tarragona/ e grans res dels Bisbes/e Mprelats de nostres regnes/e molts/e diuersos Barons/ecaualiers/e altres qui erẽ ajustats en Barcelona per rabo del dit Concili. La qual festa fo feta molt solẽnement/e fon feta la dita translacio en aytal forma q̃ nos/e lo dit rey de Mallorques/e lo dit Cardenal/e Archabisbe/ e Bisbes portam lo dit cors sanct en nostres mans e dessus estaua vn pali/lo qual porta uen diuersos prelats/e Barons/e altres/e exints dela Seu anam ala processio tro ala esglesia de nostra dona sancta Maria dela mar/e apres tornã ala Seu/e lo dit cors sanct fo mes en la Tomba dela sua Capella deyus el altar de sancta Creu/hon huy esta/la qual dita trãslacio/ e proces fo axi marauellosa e solẽne/q̃ quaix creure nos poria. E cõuidam aquell dia tot hom hõrat que fos en nostra cort: e menjaran ab nos lo dit Cardenal Rey/e reynes/comtes/e comtesses/ealtres dela nostra casa Real/ e Archabisbes/e bisbes. Axi que fom en vna solenne Taula. Justats en nombre.xxj. E en les altres Taules foren molts en nombre de Comtes: Mezcomtes/Nobles e Caualiers. Car en aquell temps encara nos vsaua menjar Caualler algu ab nos.

¶ Capitol.xxv. del matrimoni fet/e tractat dela Infanta dona Joana filla del Rey en Jaume/e de la Concordia feta entre lo Infant en Mdere e lo Archabisbe de çaragoça. E del homenatge prestat personalment per lo rey en Mdere a papa Benet estant en Auinyo.

Apres algun temps feta la dita trãslacio nos stãts en Barcelona acordam de anar ala ciutat ò Leyda hon foren lo Archabisbe de çaragoça/e lo Jnfant en Pere/e altres diuersos Barons/e Cauallers/e aqui fon fet/e tractat lo matrimoni òla infanta dona Joana filla òl senyor rey en Jaume aui nostre/e sor del dit Jnfant en Pere ab en Lop de Luna. E axi mateix fon feta auinença/e cõcordia entre lo dit Jnfant en Pere/e lo dit Archabisbe de çaragoça per rabo de alguna ingratitud/e discordia q̃ hauia entre ells. E apres tornam nos en Barcelona. Estants nos en la ciutat de Barcelona/pensants/e veents q̃ papa Benet: qui ladõchs era nons volia pus allargar del homenatge: q̃ fer li deuiem per lo regne de Sardenya/e de Corsega haguem anar en Auinyo/e partim de Barcelona/e anaren ab nos lo dit Jnfant en Pere qui ladonchs era comte de Empories e de Ribagorça/e lo Archabisbe de Tarragona mossenyer Arnau Descomes/e mossenyer en Joã exemenez de Vrrea senyor ò Biota/e del Bayo/e en pere de Queralt/e molta altra gent: e tinguem nostre camí per manera que la vespre de tots sancts fom a Perpinya. E lo dit rey de Mallorques ans q̃ fossem a Perpinya bisquens a carrera al Volo/e alli atura tot lo dia ab nos. E lo sendema vespre de tots sancts lo dit Rey de Mallorques feu traure vn pali: e axi ana ab nos fots lo Pali dela porta dela vila q̃ es appellada sanct Martí anant per lo mellor carrer de perpinya tro al Castell hon era nostra sor. Axi empero anam/q̃ nos anauẽ ala part dreta: e ell ala part esquerra. E nos anauem primer q̃ ell/e ell prop nos: axi mig cors de Cauall: e alli ell nos retench tot aquell dia a menjar/e a jaure. E lendema q̃ fo dia de tots sancts: a ximateix nos retench ens seu solẽne cõuit. E lendema q̃ fo lo jorn appellat òls defũcts tenguẽ nostre camí per anar en Auinyo/e anam jaure al Loch de Salces. E lo dit rey continuament acõpanyans a son cost e messio ab algũs Barons de sa terra/e ab lo bisbe de Dalanaur: qui era frare del Comte ò Foix/e hauia nom mossenyer Robert/e ab lo senyor Dabrer/e altres Barons de Lenguadoch: nos e lo dit rey posants tota vegada en vna vila. E continuam axi nostre camí: e en cascuna Ciutat q̃ posauem erẽ nos sets molts presents de confits: e brandons. E com fom en la vila de Iunell lo papa tremes nos a dir per sos solẽnes Missatgers/o embaxadors q̃ ell nos pregaua que anassem passar ala Barca de Bellcayre/e a Tharesco per tal cõ lo pont de Auinyo era ladõchs trencat: e passauẽ ab Barca. E açons tremes a dir lo dit papa: per ço quels dits Cardenals nos fessen aquella honor que a rey se pertanyia: e atorgam los hoper que anam passar lo Royne ala barca de Bellcayre. E com fo a Tarasco: lo dit pare sanct: no volch q̃ entrassem encõtinent en Auinyho per ço q̃ faes son apparell per mils honrar nos. E axi stiguem en Tarasco tres dies per ço quês fo feta aquella festa q̃ a rey se pertanyia/e axi cõ se acostuma ò ser. E passats los dits tres dies q̃ lo sendema ò sanct Martí partim de Tarasco per entrar en Auinyo/e anã passar la barca al riu de Durença. E passada la dita Barca trobam alli. xxij. Cardenals de. xxiij. Cardenals que eren. Car los dos Cardenals. ço es lo ò Despanya e lo Demunt sauens eren anats per

Legats del dit pare Sanct en Napols: e allí tots de huen hu nos reberē molt honradamēt: cascu leuāt se lo capell e tot lals q̄ tenia sobre lo cap: e besan nos. E nos axirmat eixle uāt nostre Capero: e faent los aquella honor q̄s pertany de fer. E ols dits. xxij. Cardenals anaren senprimer los. xvij. E los. iij. romāgueren ab nos per acompanyar nos. ço es lo Cardenal de Comēge: qui era bisbe e Cardenal/e lo Cardenal Napolio: qui era diaca Cardenal: e era lo Jsbrior: qui era del linatge dels Orcins/q̄s donaua deute ab nos: e los altres dos Cardenals romāgueren ab lo rey de Mallorques per acōpanyar lo: e cōtinuam axi nostre camitro ala ciutat d'Auinyo. E los Jsbro homens dela dita ciutat tragueren nos dos palis/la hu per a nos/ e laltra per al dit Rey de Mallorques: e nos ab lo dit palí entram primers: e apres vench lo dit rey de Mallorques ab son pali: e apres venien los dos Cardenals: quil acōpanyauen. E axi anāts anam fer reuerencia al sanct pare: lo qual trobam en lo consistori ab Cadira: e vestiments pontificals: e axi entrants per lo dit consistori fem li reuerencia. ço es q̄ libesam los peus: e ell a nos en la boca. E forē nos apparellades sengles cadires pus baixes q̄ la sua: mas eren pus altes q̄ls sitis dels Cardenals. E la nostra Cadira estaua ala part dreta: e la del rey de Mallorques a la part esquerra. E allí nos demanam al dit pare sanct de son stamēt: e axirmat eix q̄ li erem venguts a fer reuerencia: e q̄ erem apparellats de fer li homenatge: e ell rebēts totes les dites coses ab grā plaer: e axirmateix demanāts del nre stament: e q̄ hauia haut grā plaer delavēguda. E quens assignaua a lendema a rebre de nos lo dit homenatge: e decō tinent prenguem cōjat dell: e anam ala nostra posada q̄ era el orde dels Agostins/e lendema q̄ nos erem apparellats de fer lo dit homenatge: partim dela nostra posada ensemps ab lo dit rey d'Mallorq̄s: e ab grans gents nostres: e sues quens seguien e anants axi ensemps la Ciutat de Auinyo nos: e lo dit rey de Mallorques en vn egual menāts dos Cauallers deuāt nos en destre: la hu nre e laltre del dit rey de Mallorques vn caualler de casa sua appellat gasto de Leuis frare del Menescall de Miralpeix: veent q̄l nostre caball se dona major auētatge q̄ a quell d'l dit Rey son senyor dona bastonades al nostre caball: e aqll qui nos d'straua e nos vehēts aq̄lla minua/ quēs faea a nos: e en nostra presencia. Majorment quel dit rey d'Mallorques no faea semblāt: ne mostraua q̄ li desplagues ço quiset sera: moguts de grā yra: metē la ma ala nostra spasa per dar ne eferir lo dit rey d'Mallorq̄s e nostre senyor deu: qui ordena totes les coses: e sab qual es millor no volch q̄ nostre cors fos complit d'aço q̄ ser voliem. E apparech be en aço que nos portauē vna spasa d'nostra coronacio qui era fort Rica e molt noble: guarnida de diuerses pedres fines: e de perles/ e no fon regonegu da de febrir. E per lo guarnimēt q̄ era stret: staua tant dura de traure del fenre q̄ no la pogué traure: e sy fem nostre poder tres vegades q̄ns hi auagam. E en aço tota la gent se mes quaix en rumor/ e lo Jnfant en Jsbere: qui nons anaua molt luny/ vench tātost a nos/e suplicans ens prega que allo romāgues dient/ senyor no sia per res/ b e sabets vos senyor que rey de Mallorq̄s es molt amat en aquesta cort d'Roma/ e per lo papa/ e per los Cardenals/ e per tota laltra gent/ per que hi poriets

pendre vostre pesar/e encara morir peruẽtura. E nos diguem li q̃ puix ab que hagues̃ mort lo rey de Mallorques nons presauẽ guayre si morrem: finalmẽt tãt nos dix lo dit Infant q̃ nos forçagitam nostra yra: e tẽgue nostre cami ves lo papa. Lo qual hauia fet aparellar lo seu consistori: per ço q̃ dauãt molta gent li faessen lo dit homenatge: e nostre senyor Deu veent la sua vanagloria: volch que aquella nit se pres foch al seu palau: e al dit consistori. E axi que per rabo d̃ aquell foch no lipoguem fer lo dit homenatge alli: mas fem lo li en la capella que ara es vella: e llauors era la major: e ara es la menor: e gra alguna nopoguem obtenir ne recaptar dell tãt era auaricios: e desgraciat. E nos veents la sua desconeixẽça aquell dia mateix partim nos dell: e anã nos ne ajaure: e a sopar a Vila noua: hon lo cardenal Napolio nos conuida: e fo ab nos lo dit Infant en Pere/e lo dit rey de Mallorques atura tot aquell dia ab lo pare sanct per fer sos affers e ay tampoch si fou res q̃ volgues. E tenint nos axi nr̃e cami ves mõtpeller lo dit rey de Mallorques attes nos ans que entrassen en Mõtpeller. E seu nos exir a rebre tots los bons homens dela terra/e dançants dauãt nos diuersos homens/e dones anãa xi tro al palau. E aqui lo dit Rey nos feu gran festa/e bell acullimẽt/ens seu solẽne conuit. E apres partim de Mõtpeller/e vẽguem nos a Perpinya/e aqui lo dit rey nos feu axi mateix grã festa e bell acollimẽt. E puix partim dela dita vila de Perpinya/e vengue nosen al volo/e lo dit rey acompanyans/e eren tantes aygues que nopoguem passar la barca/e hagu̇e anar al põt de Seret/e tẽguem nostre camiper locoll de Panicas/e fom ala junque ra/e aqui romas lo dit rey ò Mallorques/e nos entram nosen en Barcelona/e lo infant en Pere axi mateix romas enço del seu/e nos cura ò seguir nostra cort/com ia començaua a renunciar als affers del mon/e lo comte de Tarragona mossenyer Nicolau de jamvilla/qui era sauihom/e de grã consell emparas de seguir nostra cort/e de tenir lo regiment de aquella.

Delfoch pres al Palau: e Cõsistori del Papa.

Capitol. xxvj. deles. x. galeres armades tremeses per lo rey en Pere al rey de Castella en ajuda: e subuencio contra lo Rey de Marrochs: lo qual passaua ab gran poder en Hespanya.

Apres anãnosen en Aragon: e estants alli som requests per lo rey de Castella: quins tremes sos missatgers que li faessen valença: e ajuda per rabo dela conuinença q̃ era entre nos e ell: cõtra lo rey dels Marrochs: qui passaua ab gran poder en Hespanya: e nos veents q̃ aço eren grãs fets: e a nos molt perillos tenguẽ nr̃e camivers Barcelona: e manã hi corts: e faem hi armar deu galeres: les quals tremeten encontinẽt Admirall nostre. E com lo dit nostre Admirall fon junct: e plegat al Stol del Rey de Castella. Lo rey de Marrochs era ja passat daça en Hespanya ab infinit poder: e lo dit Rey de Castella vench li ab gran poder: e combates ab ell: e vencell. E lo dit Rey de Marrochs fugi/e tornassen en son regne. E de aço hagu̇em nos tantost ardit: e estants nos en la Ciutat de Barcelona. E fo en lany de nostre senyor deu. Mil trecents quarãta.

Fin del segon Libre.

Libre terç.

¶ Aci feneixen tots los fets del dit segon libre: e comença lo terç Libre: en ques tracta dels Affers del rey de Mallorques. ço es en quina manera fon proceit: e feta per nos la execucio contra ell: segons ques seguexi. E conte aquest terç Libre. xxxiij. Capitols.

¶ Capitol primer del heretament set per lo rey en Jaume lo grā Conquistador a sos fills de sos Regnes: e terres: e dela declaracio feta en aquest terç libre contra lo rey de Mallorques.

En aquest terç libre es declarat/ en qual manera lo Rey de Mallorques: qui era vassall/ e hom d nostra liga tracta: e se força en denegar la senyoria alo dial/ e la feeltat de ques era tengut per lo regne de Mallorques: e comtats e terres q̄ tenia per nos en feu nostre. Per la qual rabo no procehim contra ell: e lo dit Regne Comtats: e terres confiscant: e applicāt les ala nostra Corona real de Arago. E per tal q̄pus complida mēt sia vista la rabo: per la qual nos procehim a confiscacio dels regnes/ cōtats: e terres dessus dites. Declaram açi los Affers del dit Rey alme de Mallorques: en quina manera fō donat per lo Rey en Jaume tresaui nostre: ne les obres quels Reys de Mallorques passats feren entro al temps dela confiscacio dessus dita. Certa cosa es quel dit rey en Jaume tresaui nostre: qui conquista la Ciutat: e regne de Valencia dela ma de Sarrahins en lo tēps dela sua mort leixa tres fills: e la hu qui son rey de Arago hac nom Pere: e laltre fill nat hac nom Jaume: e lo terç hac nom Sancho q̄ son Archabisbe de Toledo. E lo dit rey tresaui nostre hereta lo primogenit del realme de Arago e de Valencia/ e Comtat de Barcelona: e nos volch intitular sino rey de Arago. E hereta laltre fill per donacio q̄ lin feu entre vins: e apres ley confirma en son testament del Realme de Mallorques: ab los comtats de Rossello: e d Cerdanya e dela Baronia de Montpeller/ e intitulas de aquells. E cascū de aquest rey estech apres mort del dit pare llur/ en plena possessio de llurs Regnes/ comtats/ Baronia e terres.

¶ Capitol.ij. com los predits reys de Arago: e d Mallorques germans vēgueren a concordia/ e transactio sobre lo heretament: e donacio del regne de Mallorques: e dels comtats de Rossello: e de cerdanya e dela Baronia de Montpeller: axi que lo dit rey de Mallorques e succesors seus ho tēguessen tot en feu per lo rey de Arago: e ab certes altres condicions açi contengudes.

Apres algū temps lo dit rey en Pere ab deliberacio de son Consell/ atroba/ e regonech q̄ la donacio: e heretament al dit rey de Mallorques fra re seu feta no valia de dret. Car era donacio immē sa: e la qual tolia major/ o gran parti da del patrimoni dela casa de Arago e com a bon rey que fo: e aqui no volia q̄ de tal regalia fos la casa de Arago despullada per diuersos tractaments continuats e requi son desseret cōtra lo dit rey de Mallorques e estretament: e ab grā esforç en tal manera q̄ abdosos los reys qui erā germans se concordarā per via de perpetual transactio/ en aytal manera quel dit rey de Mallorques ro

mãgues rey/e comte de Rossello: e de Cerdanya: eseyor de Montpeller: e tengues e possehis son regne Comtats/e terres ab tota juridictio alta e bara. Axi emperoq̃ per tot lo dit regne/comtats/e terres romangues lo dit rey: e los seus succesors vassall: e hom propri elegi de rey de Arago: qui ladonchs era/e per tẽps seria/e q̃ tengues lo dit realme comtats: e terres en feu per lo dit Rey de Arago: e q̃ li fos tẽgut de totes coses q̃ vessall es tẽgut/a seyor de fer/e en special que fos tengut de fer e venir a corts ỏ Catalunya tota vegada q̃ per rey de Arago fossen manades: e que li donas postats dels millors: e majors lochs dela terra. E so encara conuẽgut quel dit rey de Arago/e de Mallorques fossen tẽguts de fer valẽça la hu al altre cõtra tots homens. E en aquesta trãsactio: e cõuinença fermarẽ tots los Barons: e richs homens qui eran poblats dins lo realme de Mallorques: e Comtats de Rossello: e de Cerdanya/e encara los Syndichs deles vniuersitats del regne de Mallorques: e los Syndichs deles vniuersitats de Perpinya per tot locõtat de Rossello/e los Syndichs de Puig cerda per tot locõtat de cerdanya. E tots los richs homens: e vniuersitats prometeren ab sagrament: e ab homenatge al dit rey en Pere/e als seus succesors que si per null tẽps de Mallorques/o als seus succesors venié contra les dites cõuinẽces: e infeudacions que ells no fossen tenguts de fer ajuda ni valença al dit Rey de Mallorques. E lo dit Rey de Mallorques en aquest cas los ne daua per quites e per absolts.

Capit. iii. com lo rey en Jaume de Mallorques comes crim de lesa majestat contra lo rey en Pere de Arago son frare.

Apres algun temps que les dites coses foren fetes es deuẽch se que per tal com lo dit rey en Pere se so emperat ỏla ylla de Sicilia contra lo Rey Charles: perço cõ ell e totes ses companyies lo tractauẽ mal ab aquells dela ylla/ E per ço ells liuraren la dita ylla al dit rey en Pere. E de aço no bauẽ mes a parlar. Lo dit rey en Pere Besaui nostre hac guerra ab lo rey Charles de qui era la dita ylla/e ab lo rey de França son frare/per tal com dehien quel dit rey en Pere hauia aqi occupada en prejubi llur la dita ylla de Sicilia q̃ era patrimoni dela esglesia de Roma vench ab tot son poder contra lo rey en pere e feu entrada per Catalunya passãt per lo coll de Panicas: e posa son setge a Geronа: e pres la. E apres q̃ la hague presa volia anar a Barcelona per cõquistar la/e pres lo Febre/e desbaratat leuas ỏl setge e moria perpinya/ e fon desbaratat per mar e per terra/e les sues gents. E lo dit rey en Jaume de Mallorques no considerant la fealtat de que era tengut al rey de Arago/dona al dit rey ỏ França fauor e passatge per la sua terra per fer sa entrada en Catalunya/e pres sou ỏl dit rey de frãça de vn gran nombre de homens a canall/e ỏ peu. E per ço comes crim de lesa Majestat segons les cõuinences dessus dites.

Com fõ liurada Sicilia al Rey en Pere.

Capitol. iiii. dela venguda del rey en Pere a Perpinya/e de la fuyta del rey de Mallorques/e ỏl Infant Nanfos qui assetia e pres la ciutat de Mallorques/e dela mort ỏl dit rey en Pere.

Eomles gents del Rey de França sen foren tornades: lo dit rey en Pere sentint se agreuiat da ço quel dit rey d Mallorques frare/hom: e vassall seu li hauia fet comença de procehir contra ell: e anassen personalmēt a Perpinya: e entra en lo castell: qui no era acabat de obrar: hon era son frare ab sa Muller: e sos Infants. E com lo dit rey de Mallorques sentí aquí lo dit rey en pere frare seu fugi per vna clauaguera: eisques dela terra e anassen en cort de Roma: e lo dit rey en pere amanassen la Reyna de Mallorques: e sos fills: e vench sen en Barcelona: e aquí apparella son Estol: e tremes lo a portfāgos ab son fill primogenit lo Infant Hanfos. E del dit portfangos lo dit Infant sabe q̄ al dit rey en pere anaua mal per febre quel pres en vila franca de penedes: e caualca cuytadamēt e ana veure lo dit Rey. E lo rey en Pere dix li: mon fill/ a que tots venguts: e ell li respos. Senyor yo he sabut lo vostre mal: e som vos vengut a veure: e fer vos reuerencia. E ell dix li. Fill tornats vosen en bona hora: e fets vostre Viatge. Car vos no sots metge per guarir nos. Car dcu nos ha aguarir la anima: e los Metges lo cors. E axi partits uos hic tantost/ e fets vostre viatge/ e nous es ops quens vinguats dauant. E encontinent lo dit Infant caualca e sen torna al Estol: e ab tot lo dit Estol ana a Mallorques: e assetia la ciutat: e per via de tractamēt hac la. E tantost que lach haguda lo dit rey en Pere passa desta presēt vida/ en lo damunt loch dit/ hō era lo dia de sanct Marti. E lo dit Infant Hanfos romas rey de Aragō: e pres titol d̄l realme de Mallorques: e regna tro a. vj. Anys: e hac guerra ab la casa de França/ e ab la casa d Granada/ e ab la esglesia/ e ab la casa de Castella/ e ab los Moros. E fina fos dies en Barcelona en la ny/ que comptaua hom. M. ccxcj. segons que largament es notat en les Croniques de temps passat.

¶ Capitol. v. dela renunciacio feta per lo rey en Jaume de Arago fill del dit rey en Pere/ dels Realmes de Sicilia/ e de Mallorques/ e del regnat d̄l rey Sancho de Mallorques. E dela letra a ell tremesa per causa d̄la tray cio q̄ lo dit rey en Sancho hauia dellibera fer cōtra lo dit rey en Jaume honcle seu/ e dela resposta/ e mort de dit rey Sancho.

Apres mort del dit Rey Hanfos regna lo Rey en Jaume au nostre/ e vēch sen de Sicilia don era rey e apres algun tēps/ q̄ hac regnat en Arago/ e hac pacificada la guerra q̄ era dins sos regnes feu pau ab la esglesia de Roma/ e ab lo rey de Frā. ça/ e renuncia al realme de Sicilia/ e fon li donada la conquesta del realme de Sardenya. Renuncia encara al realme d̄ Mallorques/ lo qual per contēplacio del rey de França/ e d̄l pare sanct restitui al dit rey en Jaume de Mallorques. E ladonchs lo dit rey de Mallorques renouella al dit rey d̄ Arago/ la infeudacio/ e totes les altres coses/ a les quals era stret segons forma d̄les Croniques dessus dites. E pres per Muller la Infanta dona Blanca filla del Rey Charles en lo Monastir d̄ Vilabertran que fo mare del Senyor Rey Hanfos pare nostre/ e dels altres fills En apres algun temps lo dit rey de Mallorques en sa vella edat/ stant en la ciutat d̄ Mallorques passa d̄sta vida/ e romangueren quatre fills seus/ e lo Primogenit hac nom Jaume/

qui en vida del parc renuncia al re-
gne/e lo segon hac nom Sancho/e
fon rey de Mallorques/el altre hac
nom Phelip/e fo hom de sancta re-
ligio/sots lo habit dela terça regla
de sanct Frācesch/e laltre hac nom
Ferrando:e lo dit Rey en Sancho
regna algun temps/e cōtinuade ser
al rey de Arago son senyor ço q̄ fer
li deuia. E venia a corts de Catalu-
nya tota vegada q̄ era requesta axi-
com per les dites conuinēces hi era
constret/e encara per los vsatges:e
constitucions de Catalunya. E ans
que finas sos dies alguns nobles/e
grans senyors dela terra Francesa/
per los quals ell se regia molt/tor-
baren li lentenimēt/e meterē li en
son cap q̄ denegas al Rey de Arago
la senyoria/e lo vassallatge/de que
li era tengut. Car la terra era estada
donada antigament per Franch a-
lou. E quel rey en Pere per son po
der/e per força la hauia subjugada
a fer la ensfeudar/eque de dret no va
lia. E tot rey en Jaume Auinostre sa
bēt aço appella en Pere march the-
sorer seu/e dix li en Pere march lo
rey de Mallorqs vol fer ayta l obra/
e vol se perdre ab nos. La qual cosa
nos es molt greu per que volem vos
que de vostra ma secretament en no
stra presencia façats vna Letra de
part vostra al dit rey en Sancho a-
mich vostre/la qual letra nos dicta-
rem la forma.

MOlt alt senyor entes he per mon
senyor lo rey d Arago q̄ vos per
consell de algūs qui nous volen grā
be venits acordat de denegar al rey
mon senyor les postats que li duets
dar com a vassall seu d tota la senyo
ria q̄ ha sobre vos per les conuinen
ces Antigues/de q̄ senyor son molt
dolent com vos veig tant errar/car
cert sia a vos q̄l primer proces quel
dit mon senyor fara contra vos/es

queus entē a raptar d trayció/e q̄us
dara per par/e per contra semble lo
Infant Alfonsos fill primogenit seu.
La qual rebuiar no li poret. Per q̄
senyor clam vos merce/eus consell/
axi com aquel qui am vostra honor/e
la vostra Corona q̄ vos aq̄sta obra
per res no assagets. Mas punyats/e
tractats q̄ siats en amor/e en gracia
de mon senyor lo rey de Arago/e q̄
esquiuets en tota la mancra lo dan/
q̄ de aquest fet seguir vos poria. E lo
dit en Pere March per hun hom
seu tremes la dita letra al dit rey en
Sancho/e trobalen lo castell d Per
pinya. E com li hac dada la dita le-
tra/e lo dit rey lach lesta per grāde s
pler que hac no pot sopar/e dix a les
Companyies que sopassen/e ell mes
se en vna Cambra/e tota aq̄lla Cap
uesprada ana del vn cap dela Cābra
al altre dient. Meu hay haut mal cō-
sell: heu suy en mal punct nat: heu:
hay perduda ma terra. E lendema
mati lo dit rey en Sancho seu res-
posta al dit Pere March: e feu li
saber q̄ era ver que ell hauia propo-
sat de ser ço q̄ ell li hauia scrit. Mas
quel pregaua que ell li tengues so-
bre aquests affers totes aquelles bo
nes maneres/e obres q̄pogues: car
ell faria tal cosa al rey q̄ sen tendria
per pagat. E sobre aço mūançant lo
dit en Pere March. Lo dit rey en
Sancho trames al dit rey en Jau-
me qui era en Valencia sos Missat
gers: qui partiren de Cōpliuyre ab
vna Galea. E foren los dits Missat
gers/lo noble en Guillerm d Canet
e en Nicolau de sanct Just thesorer
seu/e auengueren tots llurs Affers
benignament ab lo dit rey en Jau-
me: per la qual auinença lo Rey de
Arago ma a corts a Gerona/e aqui
vench personalment lo dit Rey en
Sancho/e lo dit Rey en Jaume em
pral de ajūda q̄ li fes per rabo dela

conquesta de Sardenya ques deuia ser. En la qual entenia tremetre lo Jnfant Hanfos fill primogenit seu e pare nostre. E lo dit rey en Sancho promes li ajuda d. xx. Galeres: e qy yria ab lo Jnfant Hanfos personalment sia ell plahia. E lo dit rey en Jaume accepta li la perferta deles dites. xx. Galeres: la qual entegrament fon complida. Mas no accepta com dix q personalment hi volia anar. E com lo dit Jnfant Hanfos/ pare nostre hac feta la dita conqueſta de Sardenya: e sen fon tornat en Barcelona: apres algun bon temps lo dit Rey en Sancho detengut de malaltia ſina fos dies en lo castell de Hperpinya.

¶ Capitol. vj. del Jnfant en Jaume nebot del dit rey Sancho: com succehi en lo realme de Mallorques: faent matrimoni ab vna filla del rey Hanfos de Arago: appellada Conſtança. E sen tengue Cort a Leyda.

EN Romas en Hperpinya vn infant appellat Jaume/ qui fon fill ol dit infant en Ferrando: e de vna noble dona de Larcha/ e de Clarença: que hauia per muller: lo qual dit infant en Ferrādo era ja passat de aquesta vida. Lo qual Jnfant en Jaume en Ramon Muntaner de Valencia aporta deles parts de Romania/ e menal a Hperpinya: e les gēts dela terra tenien lo per ver succehidor en lo realme de Mallorques: axi com aquell qui era descēdent dels reys passats. E lo dit rey en Jaume Aui nostre tantost quel dit rey en Sancho fon mort mana Cort a Leyda: e alli feu disputar lo dret q hauia sobre la succeſſio del Realme de Mallorques. Car alguns deyen quel Jnfant en Jaume fill del dit infant en Ferrā- do no era ver succehidor. E apres lo dit rey en Jaume parti de Leyda: e ana a çaragoça: e foren ab ell lo dit mosſenyer Hpbelip de Mallorques/ e alguns altres Missatgers ol la terra de Mallorques: e de Rosſello. E finaren ab lo dit Rey Aui nostre que matrimoni fos fet: axi com per auāt se seguidel dit Jnfāt en Jaume: e de la Jnfanta dona Conſtāça germana nostra: e filla del dit senyor rey Hanfos pare nostre: qui ladonchs era infant: e so confirmada la terra al dit Jnfāt en Jaume sots les conuinences antigues: e q fos rey de Mallorques: e q la dita Jnfāta dona Conſtāça sor nostra fos regina. Lo qual matrimoni per temps qui apres se seguí com ladonchs no hagueſſen complida edat: fo acabat e consumat e hac de nostra Sor Jnfāts. çoes lo Jnfāt en Jaume: qui per auāt hac per muller la reyna de Napols: e es appellat Jnfāt de Mallorques: e la Jnfanta dona Jſabel Muller del Marques de Quntferrat.

¶ Capitol. vij. dela valença: e ajuda personalment: e ab Missatger damanada per lo Rey de Mallorqs al rey en Hpere son cunyat contra lo rey de Frāça: deles cortz conuocades per aquesta causa en Barcelona: hon hi so damanat: e noy cōpa regue com conteguta era.

TOrnāt al nostre propsit e continuant los Affers quis seguir en dela confiscacio del dit realme de Mallorqües. Es cert q apres qnos fom tornats de cort de Roma: hon eram anats segōs que largament se conte atras alafi del segon Capitol per ser lo homenatge al dit pare sanct per lo seu del Regne de Sardenya: e de çaragoça/ de Sicilia nos partim de Barcelona/ e

anam allochde Montblanc per tenir hi lo estiu. E apres alguns dies queysom lo rey li faca alguns greuges/e coses incõportables en la vila de Mõtpeller: e q̃ no bauia poguda obtenir Justicia ne dret de moltes vegades que lali bauia damanada. E les quals coses ell mes auãt soffe-rir non podia neu deuia/ne de aquelles sen pensaua venir james a son entenimentsino per via de guerra/per que demanãs de consell q̃ tendriem per be que sí faes/dient nos quel maior e millor consell q̃ ell speraua sobre los dits affers sobre persona ól mon era de nos qui eram son senyor e son frare per rabo del deute de parentesch q̃ bauia ab nos/ e per rabo del matrimoni de nostra sor q̃ bauia per muller/e encara que eram de savalença per ço com li eram tenguts de valer. E sobre aço nos bagué nostre Acort ab lo Jnfant en Pere bõcle nostre/e ab lo infant en Jaume Frare nostre/ e ab lo Comte de Terra nona: ab Mossenyer Pot de Mũcada/e ab moltes altres assenyalades persones de nostre Consell. E haut lo dit acord fem li resposta que nos pregariem/e requerriem lo dit rey de França ab ell en semps que li fes dret e justicia. E en cas q̃ no la li volgues ferq̃ nos erã apparellats de tenir li les dites cõuinences/e en cas q̃ ell començas la guerra cõtra lo dit rey de França. E entesa per ell aquesta reposta no sen tench gẽs per pagat. Car ell volia q̃ nos decõtinent nos desisquem del rey ó Frãça/sens que ell no sen era encara desecrit. E volia que nos comẽçassem los deseximents. Mas si lo dit Rey de Mallorques hagues començada la guerra nos li haguerem feta valença/e li haguerẽ tenguda la dita conuinẽça. Per que ell se partí mal per pagat de nos/e partit lo dit Rey de nos. Partim aximateix de Montblãch/e anam nosenper tenir tot el stiu al monastir de Poblet. E apres algun temps en lasi del estiu anam nosen a Valẽcia / e com hi fo vench a nos per missatger del dit rey ó Mallorques Mossenyer Pere Ramon de Codolet Majordhom seu/ e volié ferrelacio dela Missatgeria per que era vẽgut. E diguẽ li q̃ nos bauié ja ordenat de anar a caça de porch en les partides del Monastir de Valldigna. Car en aquell tẽps no bauia en cara en nostra Senyoria Caça de porch setglar/sino en les Mũtanyes de Jacca/e al peu de Muntcayo/e en les Marials deles Muntanyes del dit monastir de Valldigna/ó oliua/e de Denia/e aço per tal com later ra era lado chs pus poblada ó gents q̃ara no es/per rabo óles mortaldats e guerres q̃ son apres seguides/ per que ladonchs scoltar nol podiem. Mas com seriẽ tornats de caça lescoltariem. E com hagué feta nostra Caça/e som tornats en Valencia lo dit mossenyer Pere Ramon de Codolet explicants la sua missatgeria/ e dix nos quel rey de Mallorques bauia proposat de fer guerra palesa al rey de Frãça/e aço per los torts q̃ li faca en la vila de Montpeller / e q̃ nos daço li haguessem ó ajudar/e valer/e liurans letres del dit Rey de Mallorques/en quens notificaua cõ ell per los dits torts: que li erã fets en la vila de Mõtpeller. Los quals lo dit rey de Frãça esmenar ne tornar a degut estament no volia/e tenia a ser guerra contra lo dit rey: e demanar/e hauer per armes satisfacció dels dits torts pus que per dret ne per justicia aconseguir nõ podia e que bauia proposat valer al rey de Engleterra/per ço que pus poderosament pogues guerreyar cõtra lo dit rey de França. Per que nos re-

queriaper virtut dela dita conuinẽça q̃ ab tot nostre poder fossem en la dita ajuda al vinten dia de Abril la donchs primer vinẽt. E nos lestes les dites letres: e oyda la creẽça dl dit mossenyer Pere Ramõ de Codolet: tenguẽ nostre consell: en lo q̃l foren los damunt dits ò nostro consell don Pedro de Xerica: e molts daltres nobles: e Barons: e doctors solénes de nostre regne: qui oydes les coses: per les quals lo dit mossenyer Pere Ramõ ò Codolet era a nos vẽgut. Estiguerẽ en grã pensament. Car veyem q̃ si nuatorgauem era gran perill de nostres regnes/ e terres metrés en guerra ab tã poderos rey com es de França. E si hobenegauẽ trencarié li la dita conuinẽça feta entre los nostres predeces sors: e los seus: e no li tendriem bona fe. Car tot lo fet del seu del Regne ò Mallorques/e dels Comtats de Rossello: e ò Cerdanya/ ela conuinença dela valẽça tota era en vna carta. Axi q̃ com los reys ò Mallorques hauien fet lo sagramẽt e homenatge del dit seu e valẽça los reys de Aragolos jurauẽ de tenir/e seruar la dita cõuinẽça. E quant nos e nre consell haguẽ molt pensat nos veẽts q̃tots los del dit consell stauẽ en perplexitat/e dubtosos no sabents quin consell nos donassen/nos diguẽ los axi. Vosaltres tots stats e pensats sobre aq̃st fet/e aço cõ puirats trobar manera q̃ nos rabonablement/ e deguda pogues sem excusar al dit rey de Mallorq̃s la requesta/a nos per ell feta: e diem vos q̃ vosaltres acordassets alguna manera/ocas per lo q̃l nos degudamẽt/ e rabonable pogues sem excusar la dita requesta/ço q̃ nos pensã sepogues res fer ne nos nou cõsentirem. Majorment q̃ res to cas cõtra la dita cõuinença/nos entenem/e sabem q̃ ell ha consellers/e sauisen si q̃ tendrié lo cõtrari. Estãts en aq̃st dabat lo termini passaria de la dita req̃sta quens ha feta nos tinents a cõsell ò vosaltres q̃ nos la li degues sem fer/e ell q̃li/e sobre aquest cõtrast/ mouries tabustol/ e guerra entre nos e ell. Veent q̃ sen mouria guerra ligar sir peruẽtura ab lo rey de França: e nous seria bouesa hauer semblant guerra/majormẽt per aytal raho. Mas nos segons nostre viares hi havem pensada hi trobada vna bona manera/e veus quina. Nos axi cõ sabets hauẽ anar a Barcelona per conuocar corts als Catalãs per q̃ anem nosem lla/e cõuoq̃m les dites corts/e aq̃lles cõuocades appellem hi lo dit Rey q̃al. xxv. dia de Març sia a Barcelona/a les dites corts. Car tengut nos hic es de venir/axi com qualseuulla Baro dela terra. Axi q̃ nos som requestlo. xxv. dia de Abril/e ell sera appellat al dit xxv. dia de Març. Axi q̃ ell haura es ser abans a nos q̃ nos ab ell/e seguir sen ha aço/o ell hi sera/o no. E si y es fara ço ques tengut/e en aq̃ll cas nos axi mateix licõplirẽ tot ço en q̃ li siã tẽguts/e haurẽ cõsell de nres sotsmesos q̃ tendre per mellor q̃y façam/ esi noy ve haurã strencada la cõuinẽça. Car axi cõ nos li sõ tẽguts valer/ell nos es tengut ò tres coses. La. j. de esser nre feudater per tot quãt ell ha en lo mon. Exceptat per sola la vila de Muntpeller. E aço jau ha cõplit quãt nos feu lo homenatge per los dits seus. La. ij. quens es tengut valer axi com nos a ell. La. iij. quens es tengut de venir personalment, a Corts: cõles cõuoquem en Catalunya/e en lo dit cas no li serẽ tenguts ò valer ni mezclar nos en guerra per ell ab lo rey ò frãça. Car porem dir que ell nos ha trẽcada la conuinẽça ans del dia quens ha assignat de esser ab ell. E ab aytant nos romanr

dren quiti dela dita requesta quens ha feta. Enos dit aquest pensamẽt tots los de nostre consell lo tengue ren per bo. Per que decontinent sem cõuocar les dites Corts a Barcelona: hon nos som lo dit dia: e citam lo dit rey que fos ab nos a les dites Corts als dits loch e dia. E feta la dita citacio nos som en Barcelona: e tenguem uostres Corts. E lo dit Rey noy comparegue ne ey tremes procurador: ne altra persona quiper ell digues res: e encara lesperãde graciatres dies: dins los quals si ell fos vengut loy baguerẽ recollit. E com dit es noy fo dins lo terme dela dita Citacio: ne dins los dits tres dias que li donãde gracia: ne hom per ell: per que nos haguem de Acort que nos no fossem a ell al dit vinten dia de Abril quens hauia assignat a Perpinya. Car noy erem tenguts per les rahons damunt dites. E ab aytant nos romanguem quitis dela dita citacio: quens hauia feta.

¶ Capitol.viij. com lo Rey de Mallorques fon citat per lo Rey en Pere per rahodel Crim que li era imposat de fer fondre les monedes del dit rey en Pere: e batre altres monedes stranyes en los Comtats de Rossello: e Cerdanya.

Nos per la dita rahoveẽts quel dit rey se lunyaua daço que fer denia: e que era denegacio de Feeltat: e de cõuinences citam lo que a dia certfos en la ciutat de Barcelona personalment dauant nos apparellat de respõdre al crim: quili era estat posat/e a nos denũciat que dins los Comtats de Rossello: e de Cerdanya: qui son dins lo Principat de Catalunya feya fõdre les monedes nostres: e fer altres monedes: e ferhi correr diuerses Monedes dela terra Francesa. La qual cosa lo dit rey fer no deuia: ans era contra nostres regalies/com no sis legut a al gu: sino a nos solament batre moneda en Catalũya: eq̃ sia moneda Barcelonesa: e ques bata dins la ciutat de Barcelona: laq̃l moneda es appellada de Tern: e es perpetual per concessio e priuilegis dels reys passats: e encara nos aq̃lla ser batre no podem sens consentimẽt e voler de la dita Ciutat: ala qual es cõmanat per tot lo dit Principat de Catalunya: e per Auinences antigues. La qual citacio lo dit rey ò Mallorques menyspreа: e res per aq̃lla no volch cõplir. E en contumacia sua fem nostres processos justs: e rahonables segons que fer se deuiẽ per forma dels vsatges de Barcelona e de les Constitucions de Catalunya. Les quals son les Leys dela terra/ e del Principat dessus dit.

¶ Capitol.ix. com lo rey ò Mallorques processat sen vẽgue a Barcelona ab la reyna sa muller: e ab tota la sua cort per trabir lo dit rey en Pere: e detelat sen torna sens la dita Reyna.

Apres poch temps lo dit rey de Mallorques duptant se del dit nostre processos procura missatgeria ab letres ol pare sanct: quins prega q̃li volgues sem dar guiatge. Car ell vẽdria personalmẽt es conuẽdria ab nos per tal manera q̃nos ne seriẽ cõtents. La q̃l cosa: nos per reuerẽcia del dit pare sanct atorgã: e atorgat per nos lo dit guiatge lo dit rey de Mallorques se apparella de venir a nos. E nos sabent q̃ ell deuia venir ab quatre galeres que feya armar: no volent/que ell nos trobas sens armada: e pensants que ladonchs

tan prestament nos no podiem hauer galeres armades com de Valẽcia: hon ne hauien fetes ja armar. x. per trametre les al estret de Gibraltar/en ajuda del rey de Castella fem apparellar en Barcelona dos bons Lenys Armats: e ab aquells partim de Barcelona: e començam nostre cami vers Valencia. E com fom en les mars de Tarragona per fortuna haguẽ exir en terra passãts per Amposta: e per Alldecona. E com fom al loch de Paniscola trobam aqui los dits dos lenys armats e muntam en aquells: e anam per mar entro a Benicacim: e cõ hi fom vench lo Lebeig. Quins daua per proa: e pus tan prop era de Valencia anam per terra/ e trobam aqui mossenyer Bilabert de Centelles senyer de Nulles: e prestãt son Mul e als altres: qui eran ab nos en los Lenys fem los liurar sẽgles asens. E per ço com era vespre entram nos en a Castello: e lendema mati entrã nosen en Valencia: caualcant hom fom quant lasquella de vespre tocaua. E com hi fom tractam ab los administradors dela Almoyna que la donchs se cullia per tot lo regne de Valencia per fer armada cõtra moros en ajuda del dit rey de Castella quens consentissen algunes Galeres que nos hauiem necessaries. E obtenguẽ quens cõsentiren quatre Galeres: deles quals fon Capita mossenyer Matheu mercer. E com fom en Barcelona: no passaré molts dies quel rey de Mallorques ab la reyna sa muller germana nrã e ab tota sa Cort venia ab quatre galeres: loqual dit rey ỏ Mallorques hac fet fer vn põt de fusta en la mar en dret del monastir ỏ les frares menors dela dita Ciutat/ hon ell posana. Lo qual Pont partia dela mar e trauersaua lo dit Monastir fins a la Cambra hon lo dit Rey de Mallorques estaua. Axi que dela Mar fins ala Cambra era lo dit Pont bẽ clos daça: e dell de fusta tan alta/ que podia hom veure les persones/ quin passauen. Axi que dela dita cãbra fins al cap del dit pont: qui era vn bon tros dins la mar podia hom entrar secretament en les Galeres del dit Rey de Mallorques. E nos axi com promes hauiem al dit Pare sanct reebem lo dit Rey honorablement: e erem apparellats per reuerencia del dit Pare sanct oyr benignament les rahons quel dit Rey proposar nos volgues per raho ỏls Processos: e enantaments que hauem començats de fer contra ell. Mas la sua venguda nel seu enteniment/ no era per allo: ans era per tal quens faes la malestat: e Traycio: ques segueix. ço es ques deuia fer mal alt ell e la reyna sa muller nostra sor/ affi quel Xer qui guardaua la porta dela dita Cambra hon ella deuia jaure digues anas als Infant en Pere nostre honcle: e en Jaume nostre Frare: dient los/ que entrassen tots sols. Car gran mal li faeren si mes ni entrassen. E hauia axi delliberat que decontinẽt que fossen en la cambra sua que a. xij. persones de la sua cort per ell deputades que deuian entrar guarnides e apparellades faes pendre a nos e als dits Infants. E si cridauem ne era sentit quens occissen tots decontinent: e sino quens metessen presos per lo dit pont: e quens metessen en les dites sues quatre Galeres: e ab aquelles nos menas a la ylla de Mallorques e que fossem mesos en lo castell de Alaro qui es en la dita Illa. E que aqui nos tengües presos. ço es a nos e als dits Infant en Pere nostre honcle e en Jaume nostre frare tant gran temps/ e tan lengament

tro q̃ li hagueſſem en frãquida tota ſa terra: e dada tã grãpart en Cata lunya q̃ no ſos a nos de fer li mal ne dãnatge. A noſtre ſenyor deu qui no ſab defallir a aq̃lls qui en ell han fe e bona eſperãça/ne vol q̃ juſticia ſia empatxada: ne los mals romanguẽ impunits per la ſua grã miſericor-dia e pietat plague e permes q̃ lo fet de la traycio fos deſcubert. Car per pzes lo tractamẽt deſſus dit per lo rey de Mallorq̃s cõtra nos/entreno na e veſpzes. Car lauors no dormiẽ de dia. A nos vẽch vn frare pzeica dor de ſancta vida: qui era familiar noſtre daquinons mẽbzalo nom: ab lo q̃l vn hõ qui en la dita traycio de uia caber ſen deſcobzi: e li dix q̃ns degues dir en ſecret e en cõfeſſio q̃ per res no anaſſem a veure la reyna noſtra ſor. Car ſi fayem/ſes algu ſi: nos erã morts: e q̃de aqueſta rabo nons podia mes auãt dir. E oydes aq̃ſtes paraules nos ſom fort torbats pero faẽ li aqueſta reſpoſta q̃ pus ay tals noues nos deya q̃ aquella nit no la yziem veure: pero quel pzegauẽ ſi fer ſe podia q̃ entretãt nos hagues licẽcia de aq̃l qui dit loy hauia quẽs pogues dir ſon nom: e tot lo tracte largamẽt/car ſi nons hauia la dita li cencia/nons ſtariem ſi ſabiẽ mozir q̃ noſtra ſor fos malalta que no la anaſ ſem a veure pus que era vẽguda en noſtra terra: e era reyna: e lo dit fra re nos reſpos ens dix: ſenyor pzou vos he dit aytãt com en mi es. ¶ De ro ſenyor yous ſuplich hque per amor de Deu vos noy anets tro que yo torn: e ſenyor fare mon poder queus hopuſca dir be clarament. E partit de nos lo dit frare el Jnfant en ¶ de re: el Jnfant en Jaume lendema: no ſabents res de aço diguerẽ nos que fort nos eſtaua malcom no erẽ anats a veure noſtra ſor. Majormẽt cõ fos malalta: e que hauia dos dies que era en noſtre regne/e en lo loch hon nos erem: e que no la hagueſſẽ anada a veura que mal nos eſtaua. E que mes nos hi cabia deſhonor: per quens ſuplicauẽ q̃e la volgueſ-ſen anar a veure/e quen volgueſſem noſtre cor forçar: e que no deuiem guardar la follia nel ergull del rey ſon marit. Axi que guardants les ra hons quels dits Jnfants uos deyẽ e que per ço que entẽgueſſen que en nos no erẽ totes aqueles opinions/ ques cuydauẽ quẽ nos foſſen. E ima ginãts que ell ne altre nos goſas aſ-ſaiar ne fer alguna coſa contra nos. A torgã los hoq̃ nos la yziem veure lẽdema/iatſia fos q̃ nos ſabẽ be que la malaltia de nra ſor no fos vera ans era ficta/e aço feu ell ptal q̃ nos lanaſ ſẽ veure/e ſabeſſẽ la traycio quẽs ha uia tractada: pero no cõtraſtãt aço nos hovoliẽ auẽturar mas fẽho ſa-uiamẽt: car nos hauiẽ ja ordenat q̃ cõ nos foſſẽ ala cãbra ỏla dita reyna que certs ſeruidors ſpecials nres eſtigueſſẽ a les portes dela cãbra: te que no donaſſen leer de tãcar la cã bra: te que arimateix les quatre ga-leres noſtres: deles quals era capi-ta moſſen Matheu mercer nos par tiſſẽ de aquells del dit rey ỏ Mallor ques. E ordenã ho per tal manera: que no fos a ell de fer aço que hauia ordenat/e noſtre ſenyor deu eſguar dant la nra leyaltat: e noſtre bon en tenimẽt volent nos tolre/e lunyar de tot mal e perill aquella nit queu hauiem acordat quey yziem en lẽde ma ſe feu en la cara noſtra, pp lull vna exidura ſor auol: e de mala na-tura: e queus en haguẽ a ſagnar per la qual ſom eſcuſats ỏ no anar a veu re la dita noſtra ſor hon eſtiguẽ per algũs jorns en la nra cãbra troquen ſom millorats. E lendema que ſom millorats dels Alls ens en ſom ſa-gnats per lo dit mal: apres menjar

torna a nos lo dit frare Predicador: quins deixe la dita traycio: segons que dessus hauē dit. La qual li dix la reyna nostra sor: e dix nos senyor e vous faç tal respota que vos encō tinēt: trametats per la senyora reyna vostra sor que vinga a vos e si lo rey son mari no volq vingue a vos len façats venir p força: oper grat. Car com ella Senyor sera ab vos/ ella vous dira lo fet dela veritat. E oydes les noues del dit frare encō tinent fem venir el Infant en Jaume nostre frare: e diguem li q̄ anas ala dita reyna quaix per manera de visitar: e que li digues que be li esta ria quens vengues a veure per lo ac cidēt que hauiem: esi lo rey son ma rit nou volia ques per força lēs fes venir. E dit lo manament nostre lo dit Infant sen ana ala Posada del dit rey. E com so ab nostra sor ell li dix que be li estaria quens vengues a veure/ e ella li respos que molt li plahia/ab que al senyor rey son ma rit plagues qui alli era present. E lo dit rey respos: nou volem que vaja e lo dit Infant en Jaume dix que volgues ell o no quesi yria. Car nos ho voliem eu manauem. E arima reix yo/dix lo dit Infant qui sō pro curador General de sos Regnes: quiu puix forçar. Per que mana a la dita reyna nostra sor ques leuas e quel seguis. E lo dit rey tot furios respos/e dix: que allo era Força/ e que força li era feta sobre guiatge. E lo dit Infant li respos. Que pus nos loy hauiē manat que axi se hauia a fer: e encontinent nostra sor se guie vench a nos al nostre palau/la qual a nos abduy deixela dita tray cio. E a poch instant el Infant en Pere sabent aço vench a nos tot se llo: ens dix. Ques aço senyor que la reyna vostra sor vos ne hauets feta venir per força sens volūtat: de son marit/ males fet que ells sien vēguts guiats: e en fe vostra los sien fetes nouitats: no sta be aço. E nos li re sponguem nous mogats nen slats fe llo tro que sapiats la rabo/per que ses fet. E encontinēt nos/e los dits Infants en Pere e en Jaume tots tres deuallam nosen ala dita reyna. Car en lo ostal baix d nostre palau la sem posar/a maner aq̄ la va veure. E com fom ab ella sem jurar al dit In fant enpere de tenir ho secret/ tot ço que exiria dela nostra sor: e com ell hac jurat ella cōpta tota la tray cio de larcha larch: e entesa aque lla lo dit Infant se senya/ens dix. Que ara creya qneno era ergull no stre/ eque iames no hoy tan gran trahicio: que entenia que no li de uia valer Guiatge: e que sos pres/e tantost sem ajustar los Sauis de no stre consell: e tots tinguerē que de uia esser pres/e que no li deuia valer guiatge. Responguem/que per res no loy trencariem. Car les gents se pensariem que nos sos sino Exaquia/ quens trobauem per Auarícia de hauer lo Regne de Mallorques/e los Comtats de Rossello/e de Cer danya / e qūe nou feyem per als. Axi que per res no volguem donar loch queli fos feta nouitat alguna/ ans diguem que se stigues axi com se staua. Pero que si entenien quey degues estar molt qūe li fos donat cōjat/e aquell dia passa axi. E lo dit rey sentint/que ell era deixelat/len dema mentre quens dinauem vēch anos sobre taula/e dix nos. Senyor yo era vēgut açi en se vostra ab guia ge/e es mi stada feta força q̄ ma mu ller vos ne haueu feta venir forci uolment. E seque no mi tracten nen gunes bones obres. Per q̄ yo vēch pendre comjat de vos/e pus q̄ nons tenits lo guiatge yo mich pteich/ e prench cōjat vre e neg vos los fets q̄

tenia per vos. Enos li diguem que sen anas en bona hora: e tots aquells qui eren alli mururauen com nol se yem pendre: e nos diguem los quès jaquíssen star que al cap ò la veritat vendriem tots: e q̃ en loch seriem q̃ nos li fariem atorgar que tot quant ell te/te per nos. E decontinent ell sen parti ab les quatre galeres/e mana a totes les dones e donzelles qui ab nostra sor eren vengudes: que es recullissen: e sen anassen ab ell. E axis feu: excepta vna cambrera que romas abella: la qual hauia nó Vicença que era nadiua de Mallorqs/ que nosen volch anar ab ell: e axins jaqui la nostra sor en poder nostre.

Capitol. x com lo rey en pere continua los Processos començats contra lo Rey de Mallorques: qui tornāt sen ocupa persones ebēs de vassalls del dit rey en Pere/qui en contumacia de dit rey ò Mallorques adiudica ala sua Regia Cort: los regnes: e Comtats e terres de aquel. E apres ab gran estol sen passa ala ylla de Mallorques: e arriba: e sorgi dit Estol al Port de sancta Ponça.

E Decontinent lo dit Rey ab aquella Furor que de nos se parti: no guardāt ne tement Deu ne la fe: de quens era tēgut: presens desafiamēt algu: e occupa totes les Gents nostres: e bens de aquelles: que troba dins la sua Senyoria. Les quals en se sua stauen: e negociauen en ço del seu: per la qual rabo nos veents la sua gran malvestat haguem a continuar los processos: que ja hauiem començats: e aquells complidament acabam per sentencia diffinitiua: e lo Regne: e Comtats: e terres del dit Rey: en contumacia sua ala nostra Cort ajutiam. E decontinent acabats los dits processos procurā: e emparam tots los Barons e richs homēs de la nostra terra: e diuersas altres persones: que passassen ab nos ala ylla de Mallorques: hon hauien acordat de passar per applicar lo dit regne ala nostra Corona: axicō aquell quins era: segons que dit es /confiscat: e encara amparam totes uostres gents de fer nos ajuda en la dita execucio. La qual ajuda nos son seta per les dites nostres gents en grās quantitats de diners. Efaem fer nostre grā estol per fer lo dit passatge e ab la gracia de Deu recollim nos en lo dit nostre benenturat estol en lo mes de Maig del any de nostre senyor deu. Mil trecents trenta e tres. E per guardar nostres terres/ e que en especial fossen guardades les fronteres de Empurda: e de Besulduc: e de Camprodon: jaquim per Capita nostre Frare el Jnfant en Jaume: e per companyar a ell mossen Lop de Luna: al qual per auant donam el ne fem comte ab. D. Homens de Cauall. E com nos fom recullits en la plage de Barcelona ab nostres Barons/cauallers/e altres persones/deles quals en lo present libre per auant es seta mencio. Trobam quel nostre estol so en nombre de cent e seze veles/deles quals hi hauia. xxij. galeres/e eren ne les set Urers grosses / qui portauen Caualls/ e vint Naus grosses appellades naus de Couēt/que son de dues cubertes. E tot el altre Nauili era müancer/e menut/axicom al dit nostre passatge era necessari. E ab tot lo dit Estol stiguem be cinch: o sis Jorns al cap vell per contraris de vents. Car no eren altres sino Exaloch/Migiorns/e Lebeigs. Estant ari /desperam vn grob ab vent al Maestre/e nos vents ço diguem quey

partissem/e los Consellers/quis erē dats per regir nos en la mar/q̄ eren persones assenyalades en la art ō la mar diguer en. Nos senyor no fa partir daçi. Car aq̄st vent no es de aturada. Car no passa sino. xx. o. xxx milles dins mar/e com nos haura en lo golf per uentura poz̄a venir altres vents queus gitarā en altres parts e desto2bar nos ha vostre Estol/per que Senyor/val mes esperar açi lo vent q̄ no en lo Golf/e nos quins anuyauem ō estar allidiguem/anem en nom de deu. Car nos hauem bona fe en ell quens guiara/e decontinent fem dar vela/e tot lo Estol nos segui. Ppero axis seguí com los dits Consellers nos hauien dit. Car lo dit vent nons mes/sino qualque. xl. o. l. milles dins mar/e quāt vench lo Vespre lo grop fon passat/e lo Vent nos manca. E axi tota aquella Nit anam palpoleiant/e lendema altre grop de pluja so al dit vent/e ens mes altres. xl. milles/axi q̄ plenerament veem les Muntanyes de Mallorq̄s e la Dragonera/e en laltra espenguē nos mes auāt per semblant pluja/e vent que haguem. Car tota vegada nos venia lo vent hora de vespres/e nons tenia sino hora del Vespre/o tro al vespre/axi q̄ estiguem en aquell Mars tres dies/e al quart dia nos ordenam que nos primer/e despuix tots los altres: qui eren en les dites galeres remolcassen cascu vna nau/e axis feu. E nos començarā a remolcar la Nau en q̄ eren les nr̄es viandes. E per semblāt manā bo fae ren axi los altres q̄tant nos auāçauem de dia que ay tāt nos desauāçassem de Nits per los contraris dels vents que feyen. E anāt axi al ISen jorn mogues vent al ponent: e encōtinent fem arborar/e metre veles al çades ab tot el Estol justat hora de vespres fom dauāt la Ppalomera ab les dites galeres ō nostre estol/ahora de vespres/e fermā les Ancores/e tremettem al Jnfāt en Ppere/qui era seneschal de Catalunya/e per son offici regidor de la nostra host/e mossenyer Ppere de Muntcada/qui era nostre almirall/e a don Ppedro Xe rica/e ab don Blasco de Alago/qui era nostre senyalcr/e a don Joā Xe menez de Urrea: e en Ppelip ō castre: e a mossenyer Joā de Arborea Alfonso de Lloria/Galuany ō anglesola. Acardic de Mur/e Arnau de rill/mossenyer gōçaluo garcia/mossenyer gonçaluo diez de Arenoso: e quat foren tots en la nostra galera/dāmanā los quels paria de pendre de la terra/ne en q̄l manera. E parla primerament el Jnfāt en pere/e dix q̄ daço mes ne sabien los homens de mar quels cauallers: per q̄ li apparia q̄ de guessem hauer nr̄e acort ab ells/e tots los altres digueren/q̄ be deya/e nos semp̄ fem nos venir tots los comits: e tots los dits cōsellers qués eren dats per regir/en la mar/e diguem los quels paria de pendre terra/e parla vn dells/q̄ era pus antich/e dix q̄ li paria q̄ a sācta pōça de guessem pendre terra hō ja lo rey en Jaume nr̄e tre saui la hauia presa/e parla vn altre e dix que mes valia ala poz̄aça. E en aq̄st cōsell noy hauia sī no nos e lo dit Jnfāt en Ppere: e en Michael perez çabata: e los dits comits/e Cōsellers. Axi q̄ acordā que mes valia pendre tera a pagueras: q̄ en loch algū ō la ylla: e la raboera a q̄sta q̄ la plage era millor: a traure los cauals de les naus: e dels vrers que nengunes ōles altres. E apres haut lo dit Acort nos veem algunes gents ab armes de cauall/e de peu dauāt nos en la palomera e trametem mossenyer Esilabert ō corbera/e en Frācesch ō nestres ciutada de Barcelona/per ço cō eren assats

abtes en los fets dela mar: quels di
guessẽ q̃ nos nos marauellauẽ dells
per q̃ stauẽ axi ab armes e feyen cõ
tinẽt de defendre la terra: e axi sis
enteniã a defendre o no: e los dits
mossenyer Gilabert: e Frãcesch se
acostaren a les dites gẽts darmes
ab vna Galera laugera: e digueren
los les dites paraules/ reebut dells
abans asseguramẽt/ e respos hu dells
que manamẽt hauié del rey de Ma
llorques de defendre la terra cõtra
nos a tot hom. E apres fo los dema
nat si al rey de Mallorques era en
la ylla: e dix hu q̃ hoc: e tãtost apoch
instãt respos vn altre: e dix lo rey de
Mallorques. Es lla hon Deu volt: e
com los fossen fetes altres interro-
gacions los dits homens de armes
tirarẽ ab balleses tres tretas. La
vna: dels quals feri en la popa dela
dita Galera: e les dues en los rems
e dix vn dels altres qui erẽ aqui no
respõgats pus. E ab tãt lo dit mos-
senyer Gilabert: e en Frãcesch de
sinestres tornarẽ sen a nos. E apres
en la nit escura vencha nos en Pe-
re de Mũtcada Almirall nostre/ qui
menaua apres vn hom dela ylla. Lo q̃l
hom dix/ quel Rey de Mallorqs era
en la ylla: e nos sobre aço haguẽ no-
stre acort: e lo dipssate apres tinguẽ
nostre cami: e partim ab nostre Es-
tol dela Palomera. E com fom de-
fora vench en Bertrallans ciutada
de Barcelona: que nos hauiem tra
mes primerans que partissem del
cap veill ho Lobregat per vogir to-
ta la Illa de Mallorques: e per ha-
uer lengua/ e saber tots los ardits
dela ylla/ e comtats en qual manera
eren stablits: e dix nos q̃ erẽ stablits
tots los ports: e les Cales e les pla-
ges dela ylla de Mallorqs: de gent
de Caual: e de peu per contrastar a
nos de pendre terra: e quel Rey de
Mallorques era a sancta Ponça ab
gent darmes: e de peu. E com fom
apres dinats nos haguẽ nostre acort
altra vegada ab alguns Ciutadans
de Barcelona destres de mar: e ab
algunes dels dessus dits en q̃l loch
pendriem terra/ e acordam de anar
ab tot nostre Estol ala Porraça/ e
com nos faessem la via dela Porra
ça vench lo Admirall nostre ab vna
Galera: la qual hauié tremesa a san
cta Ponça ab sis Galeres per desco
brir la host/ e per regonexer altra
vegada lo port de sancta Ponça/ e
la gent quey era/ en les quals Gale
res eren don Pedro de Arboreafra
re del Jutge de Arborea/ en Joã exe
menez de Urrea/ en Alfonso ho Lo-
ria/ e en Phelip de Castre: e molts
daltres nobles e cauallers/ e faeren
nos senyal ab vn peno. E nos tãtost
fem la llur via/ e parlam ab lo dit Al
mirall. Lo q̃l nos dix q̃ a sãcta Pon
ça no hauia molta gẽt/ e quey poriẽ
be pendre terra. E encontinent nos
oitaço faem amatar/ e fer senyals a
totes les galeres/ e ales Naus/ e atot
laltre Nauili ho nostre Estol/ quês se-
guissẽ. E a hora de Vespres entram
en lo dit port ho sancta Pdõça/ e aqui
fem sorgir tot lo Estol/ e ordenam la
manera de pẽdre terra/ e cascuna ga
lera en q̃l loch daria la proa en ter-
ra: e q̃na forma si tẽdria/ e tota aque-
lla vesprada entẽguem en aço/ e tan
tost/ axi com les lums encenié faem
cãtar ab altes veus ab molts Bran
dons encesos la salue regina. E fem
les pregaries acostumades per los
homẽs de mar/ e foren hi presents lo
dit Infant en Pere q̃ dix/ q̃pus lo
rey de Mallorques era alliq̃ y pren
guessẽ terra/ e tots los altres richs
homẽs qui diguerẽ que bé deya. E
acordam/ ques partissen les Gale-
res per pẽdre terra en quatre parti-
des/ e en la vna. ço es en la sobirana/
e a mas querra/ al entrãt del dit port

Quant parti lo Estol de la Palomera.

deuers la Mola en draig en lopuig major anam nos ab quatre galeres e lo dit Infant ab don Pedro ò exerica. E en laltra part.ço es en la plage deuers lo puig q̃ es loport ò paguera: e de sancta Ponça ab.xvij.ga Galeres. E en laltra part era el Almirall.ço es entre lo puig/hon nos entram pedre terra/e la platge hon la pres lo dit Infant ab.xiij. Galeres. E mossenyer Pb helip Boyl: e en Bernat de Kipoll/e en Joan de Boyl/e daltres e nostre Estol ab quatre Galeres: anarem dret a sancta Ponça endret dela major flota del host del Key de Mallorques: e aqui costarē les popes en terra: e faeren semblāt de pedre terra per tenir los a Noues/e empatrats.

¶ Capitol.xj. como lo Rey de Mallorques qui staua ab molta gēt armada a sancta Ponça: e vers lo port de Paguera son desbaratat: e vēcut per lo Key en Pere: quiy era passat ab gran Estol: parant li batalla.

En lo diumege apres seguent q̃ fo lo.xxv. en dia del dit mes de Maig en hora dealba/ mossenyer Lop de Gurrea nostre Cambrer major despertants: e dix nos quens leuassem: ens guarnissē/ e decontinent faem hotel Almirall hauia ja feta la Crida: q̃ tot hom se appellas a la batalla Real: laq̃l hac dada per manamēt nostre. E totes les nostres gents se embarbotarē: e nos/ e totes nostres cōpanyies nos guarnim: ens apparellā. E tot hom almorza vn poch: e lo rey ò Mallorques ab.ccl.tro ab.ccc. homens de cauall: e ab.xv.milia.tro a.xx.milia homens de peu: tenia stablida tota la ribera dla Mar del cap de sancta Ponça: tro avn puig dauāt pague

Crida, q̃ tot hom se apparell ala batalla.

ra: qui ha nom Andreiol prop la mola dandraig. Mas lo dit rey estaua a sancta Ponça hon era pus auinēt de pedre terra. E nos fem metre partida dels seruēts nostres: e almugauers. E ar tots noy podiē caber en les Galeres: e en barques de panescal/ deles Naus per metrels en terra. E los qui romāguerē en Naus tiraren se los cabells: e les barbes: e faé gran dol per tal com no podiē venir als affers ab nos. E hora de prima totes les nostres galeres saeren llur via cascuna al loch: hon eren ordenades: e la nostra Galera: en lemps ab tres daltres saerē la vna dla Q̃ tanyaq̃ es dauāt paguera: e aqui dona la scala en la roca dela dita Muntanya: primera mēt la Galera dl Almirall: e apres totes les altres donarē arimateix les pres. Saluat la nostra Galera: qui acosta la popa en la dita roca. E los homēs tots axi de peu com de cauall tots exiren deles dites Galeres combatents se a peu ab los homens de peu: e de Cauall qui erē en la Muntanya quins combatien ab lāces/ darts: e balleſters: e ab pedres e ab grās Cantals e nos ab la companyia dela nostra galera saltā dela popa en la roca/ e pujam en la dita Muntanya e decontinent cells qui la defenie foren vençuts e desbaratats e fo la major marauella del mon q̃tant forts e tā rosta era la roca dela Mūtanyaq̃ a penes hi podia hom pujar nens hi podiem tenir que com fom alcap dessus totes les çabates nos foren esquinçades: e haguē set: e beguem aqui devn viques troba en vn odre quey hauiē leixat los de Mallorques: qui eren fuyts: pero anās ne hauiem fet fer tast: que beguessem. E laltra part en lo dit port de Paguera pres terra/ e dona les proes lo dit Infāt en Pere Senescal nostre ab vna partida deles ga

leres/e vrers del nostre Estol. ço es la hon la riba dela mar era plana: e arenosa: e aqui los homens a cauall e apeu del dit rey de Mallorques se esforçarē de euahir lo dit Jnfant: ab los richs homēs/cauallers/e gēt de peu: qui prēguerē terra. E finalment lo dit rey de Mallorques: qui viu tota la gent/e tots fort ōscapdellada ment/e desbaratada fugir entro a Mallorques: ari q̄ de set hi morirē cinch homens segons que despuix sabem. E alguns homēs a cauall nostres q̄ baguerē primeramēt trets los Caualls dels vrers seguirē los tro a mūa legua. E alguns seruents e Almugauers nostres lo seguiren: els encalçarē be dues legues els tolguerē moltes armes arnesos/ e robes. E tātost quel dit Jnfant en pere hac presa terra/e veu que nos axi mateix tingue lo dit puig: e veu lo dit rey de Mallorcās: dix an Arnau ballester Ciutada de Barcelona: digats al senyor rey q̄ ara veig: e conech q̄ ell ha complidament: e plena la virtut: que deu ha donada als reys de Arago Predecessors seus. ço es de vēçre los enemichs: e esser victorioses: e les dites quatre galeres nostres facren semblāt al pēdre dela terra de donar les proes en terra vers sancta Ponça: hon lo rey de Mallorques tenia ses tēdes: e los arnesos. E estiguerē aqui dauāt sācta Ponça mentre nos nos combatiē a paguera. E com la companyia deles tres galeres dessus dites veerē fugir lo dit rey ō Mallorques ab totes les sues gēts exirē en terra cuytosament/e trobaren la tenda del dit Rey: e vna altra ab taules meses: e viāda apparellada e algūa veixella: e joyes: e diuersos arnesos: e prenguerē so tot. E es ver segons q̄ dessus nos son retret: per lo Noble en Bertrā ō fonollet: e per altres qui en aquella hora erē ab lo rey de Mallorques: que aquell diumenge mati ell volch oyr missa en la sua Capella que tenien alli: e tāt no cercarē los Capellans q̄ no si troba hostia ab q̄ pogüessen sacrificar. E no poch oyr Missa. Car lo dit en Bertrande fonollet: en aquell encalç: fo pres per los nostres.

¶ Capitol. xij. com apres dela batalla vençuda lo rey en Pere se atenda ab tota la sua gent en vn puig dauant paguera: e feu molts Cauallers. E apres stant ab tot son exercit a sancta Ponça hague Missatgeria dels Jurats de Mallorques: als quals son dada cōplida raho ō tots los greuges al dit rey en pere fets per lo rey de Mallorques.

DE continent q̄ la batalla son vençuda hagueré nos apparellat lo nostre Cauall/e en semps ab lo dit Almirall/qui fon vengut a nos ab companyia de Caualls Armats: que hac treta dels Vrers ab la sua senyera. Car la nostra no ley hauien treta encara. E ab mossē Galceran de bellpuig Major dhom nostre: qui fo ab nos tātost ab son cauall armat caualcam: e diguem als Barons/e Cauallers: quens seguissen a peu: e quens perdonassen per q̄ nos caualcauē: car no erem bō pao: pero que nos los esperariem en la plage/caualcāt: e james no partiriē de aquí tro fossen tots ells ab nos. E tots nos respongueren quels plahia: e q̄ ells nos seguiriē apeu/e nos anam tan suau que ab ells en semps nos ne anā tro al puig/hon nos attendam nosen vn puig aquimateix dauāt Paguera: e aqui facem Cauallers: lo nobleen Joā Ferrādez de Luna/e en Gonçaluo Xemenez darenos. Nartal de fosses/ e en Jaume

desplugues. E tot aquell dia reposam aqui ab nostres Gents: e faem traure tants caualls com poguem/ e los Almugaues cozreguerē per la terra: e menaren molt bestiar gros/ e menut de que les nostres hosts hagueren compliment de carns. E la alegria fo gran dela victoria q̄ Deu nos hauia donada: e noy perdem si no vn hom de peu: e naffres q̄ algūs dels nostres hosts: mas fozt pochs prengueren: e apochs dies eren: o fozen gozits. E en aquest dia fozen acabats de traure tots los Caualls e los Arnesos. Mas no faem traure viandes: sino les q̄ hauien menester. En lo dit Jozn mateix vencha nos en Francesch Carroç rich hom de Valencia ab vna galera: en la qual vengueren missatges del rey d̄ Castella. E hauia la armada a son cost: e messio per seruir a nos en los Affers. E no poch esser aconseguit ala batalla de pendre terra fo molt despagat/ e aturas aqui ab nos: e es cert q̄ nos erem en edat de. xxiij. anys: e mig. Lo dilluns apzes q̄ fo lo. xxvij. dia del dit mes de Maig: aturā aqui mateix per reposar los Caualls del mal tret que hauiē passat en la mar: e replegam nostre estol e nostres cōpanyies/ e acozdam sobze la manera que deuiem tenir en los Affers. E vers hoza de mig dia venguerē a nos frare Nicolau de Sobirats/ e frare Jaume Jsaschal del ozde de Jsredicadozs de Mallozq̄s ab letra llur: ab la qual nos supplicauen q̄ nos de guessen guiar e assegurar los missatgers llurs/ los quals nos voliem tremetre. E nos haut nostre acozt sobze aço ab el Jnfant en Jsere solament atozgam lo dit guiatge: tozna ren sen aquel dia mateixa Mallozques/ e nos romanguē al dit loch de Jsaguera segons que es dit. Lo dimarts matí a. xvij. del dit Mes de Maig partim d̄ aqui/ e anam nos ne ab nostres batalles ozdenades/ e en la dauātera anauē el infant en Jsere/ don Jsedro de exerica: el Almirall en Ramon de Anglesola/ mossenyer Arnau derill/ e la companyia del Jnfant don Ferrādo nostre frare. E en laltra mossenyer Michael perez çabata ab. c. Cauallers dela nostra Caynada/ e en la Reguarda nos e Mossenyer Blasco de Alago senyaler nostre/ e en Joan Ximenez de Urrea/ mossenyer Joan de Arborea/ en Jsbelip de Castre Alfonso de Lozia/ mossenyer Joan fernādez de Luna/ mossenyer Gonçaluo Ximenez de Arenos e mossen Artal de sosses. E nos anam nos en a sancta ponça/ e aqui reposam tot aquell dia/ e sempze que som deuallats mentre la nostra tenda separaua vengueren a nos sis Jsrohomens per la ciutat/ e regne de Mallorques ab charta de la ciutat de creença/ los quals hauiē nom axi. Nombert de sonollar donzell/ Guillerm Michael sauiendret en Guillerm çacosta Jaume Roig. Arnau çaquintana Jsere mosquer o les. E parlarē ab nos tots sols deuant el Jnfant Jsere/ e comença a parlar lo Saui/ e dix quels Jsrohomens dela Ciutat e ylla de Mallorques se marauellauē fortdela manera de nostre venguda. Car no entenien q̄ ells haguessē fet res/ perque nos los degues sem donar lo dan q̄ls donauem. E nos diguē los/ que aço sabiem per tal com lo rey de Mallorques nos hauia fets diuersos greuges/ e molts desplaers despuix que nos començam a regnar tro al dia de huy. E lo primer/ siera q̄ ell hauia fet tot son poder ans quel home natge nos faes de fer auinēces contra nos ab lo rey de França/ e ab lo rey de Castella/ e ab lo rey Robert. E com no poch trobar çoq̄ ell volia

ab los dits reys tremes lo vez com te/e mossenyer Dalmau de Castell nou al rey ò Marrochs per aquesta rabo mateixa/e noy acaba ayt ant poch res. Laltra sies que ell ha fetes ogitades diuersestalles/e exactiõs en la ciutat de Mallorques a les nostres gẽts/e les estranyes: axicõ Genoueses e Pisans ne erẽ franchs. Lo terç q̃ hauia seta o batuda moneda de or/e de Argent/e fusa en Perpinya. E sabiẽ be ells que açolo dit rey no podia fer segons les conuinẽces q̃ son entre nos e ell: e nostres predecessors e los seus. E per aq̃sta rabo nos lo citam q̃ fermas de dret en nostre poder: e nou feu/ans nos demana guiatge/e atorgam lo. E durant lo guiatge non volch res fer/ans a nos demana altre gniatge de. xv. dies/e nos lo li atorgam. E lende ma quel derrer Guiatge li haguẽ atorgat partis de nos sens q̃ no fer ma de dret/e recollis en la Galera/ hon era vengut/e quant fon recollit feu seveuir vn nostre Scriua/e dix/ q̃ no tenia de nos en feu cosa algũa ans era rey/e princep en son regne/ axi com nos en lo nostre. E aço sabiẽ be ells q̃ era contra lo menatge que ell hauia set tres vegades. ço es hu a nostre Aui. Altre a nostre pare/e al tre a nos/per q̃ nos fabiem cõtra ell aquesta execucio/e quens pesaue. Car la hauiem a fer per aq̃stes Ra hons. La primera rabo per q̃ns pe saues iera. Car de nostra Casa proce hit. La segona q̃ era casat ab nostra sor. Laltra per ells qui erẽ Catalãs e naturals nostres. Car be e merce los hauiem encor de fer e no Dan/e greuge: per q̃ells axi com alleals ser uassen e guardassen lomenatge q̃ ha uien fet a nostre Aui/quant los tor na al rey de Mallorq̃s vẽgues cõtra les conuinẽces q̃ tenguessen per se nyor llur lo rey de Arago. E quant aço haguem dit respos nos lo dit Guillerm Michael/e dix quels do nassem spay: e ques acordassẽ: e nos atorgam los hoc: pero ques lunyassẽ e q̃ tost se acordassen en aço que vol guessen fer. E mentre ells se acor dauen sem nos venir nostres Sauis çoes misser Joan Ferrandez Mu nyoz: e misser Rodrigo diez qui era doctor e caualler: e en Blasco day za/e misser Francesch diez Puig: qui era per los prohomens de Bar celona. E vn altre Saui qui hauia nom Jaume: e aquests diguẽ ço que ells nos hauiẽ dit: e la nostra respo sta: e dixeren que be los hauiem res post. E los Barons per ço com hi hauiẽ appelats los Sauis: e no ells foren ne agreuiats. E mentre nos parlauem ab los nostres Sauis los Prohomens de Mallorq̃s: isquerẽ de la nostra tenda/e acordats sobre les nostres paraules nos tornaren respostа: e parla lo Saui: e dix quel rey de Mallorques era llur senyor eq̃ era rey per que no venia a ells de creure q̃ ell hagues fetes aytals co ses com nos los hauiem dites. E en aquesta respostа noy hauia sino nos e lo Infant en Pere: e respos les per nos/e lo dit Infant/ e dix q̃l fet del Rey ò Mallorques era conueix tant al set dells q̃ conuenia que ells sabessen lo nostre Dret/e q̃ no fossen negligẽts pusqueu podiẽ saber ells ho voliẽ mostrar/e q̃ nos venien ab aytal cor: e tots los Barons/e caua llers nostres/ que primeramẽt nos menjassem los Regnes de Arago de Valencia/e Comtat de Barcelona e ells los Comtats de Ribagorça/e de Prades e muller e fills/e quant tot nos fallis cascuques menjas la sua carn: e la sua sanch/ ans que no sofferir que la nostra Corona fos des eretada als nostres dies. E puix par lam nos diguẽ que Catalans eren

e que Catalans tots temps foren leyals: e que no comẽçassen ells a fer cosa q̃ sia cõtra leyaltat: e q̃ Arnau çamorera nostre Vicicãciller los informaria de nostre dret. E ab tant sen anaren ala tenda den Arnau çamorera Vicicanciller: qui era malalt. Lo q̃l los enseñya los. xj. greuges quel dit rey ỏ Mallorques nos hauia fets: los q̃ls oyrets per auãt e sempre appellam los richs homẽs los quals foren don Pedro senyor de Exerica: mossenyer Blasco Dalago/mossenyer Ramon Dangleso sola/mossenyer Joan de Arborea: mossenyer Pere de Muntcada Almirall: mossenyer Joan Ximenez de Urrea/Phelip de Castra/Alfonso de Luria/ mossenyer Gualuany de Anglesola: e mossẽyer Ricart de Mur/mossenyer Gonçaluo diez de Arenos: mossenyer Gonçaluo eximenez de Arenos/mossenyer Joan Ferrãdez de Luna/ mossenyer Artal de fosses: mossenyer Galcerã de Bellpuig: mossenyer Arnau de rill mossenyer Gilabert de Centelles: mossẽyer Elfo de proxida: e en Sancho perez de pomar: e diguem los: que nols fos greu com nols hauiem appellats sobre lo Parlament dels missatgers de Mallorques: car ells ho requeriren: que noy hagues algu e apres que hauiem appellats solament los sauis e Doctors solamẽt per alguns punts de dret que tocauen sobre aço ỏ que hauiem parlat ab los dits missatgers: e tot ço que nos los responguem. E tãtost finam quels dits sauis en sẽps ab los prohomens dela dita ciutat de Barcelona: e de Valencia que eren ab nos e ab los missatgers de Mallorques fossen en la tenda den Arnau çamorera Vicicanciller nostre quino era sa: e que ell informas los dits Missatgers de nostre dret: e dels torts greuges: e injurics: e fellonies quel rey de Mallorques nos hauia fetes encara deles transgressions deles conuinences qui son entre ell e nos e lo dit Vicicanciller nostre recomtals/e declarals totes les dites coses per orde. E a major declaracio de totes les dites coses los dona translat de vna informacio q̃ sobre tot lo Enantament del dret nostre dels dits Affers hauien tremesa al sanct pare Apostolich. E fet aço fõ vespre: e los dits missatgers per pahor dels nostres Almugauers no sen gosaren anar aquella nit: e romangueren ab le Almirall nostre en la sua tenda. E dimecres apres. xxviij. en dia de Maig per lo mati los Missatgers de Mallorques sen anaren ala ciutat: e faem los tots companyar ala companyia del almiral: per tal quels Almugauers nostres nols faessen mal ne dan. E nos romanguem tot aquell dia: ab nostres hosts al dit Loch de Ponça: e faem cessar que null hom no faes mal en la terra. E haguem molts acorts sobre aço ques conuenia a fer en lo set gequevoliem posar a Mallorques.

Capitol. xiij. com lo Rey en Pere parti del Loch de Sancta Ponça per assetiar la ciutat de Mallorques: e attendas a Portupi. E aquí estant los Jurats de Mallorques li prestarẽ homenatge: e sacrament de fidelitat. E com entra pacificament en la dita ciutat.

En lo dia apres seguẽt leuam nos gran mati/e totes les gents de nostres hosts almorzarẽ vn poch e partim ab totes nostres batalles ordenades segons que dessus es dit. ço es Dauantera: e la Alaçaguera e reguarda de. xxx. homẽs de Caual: e faem nostra via vers la

ciutat d Mallorques per assetiar la. Es fo tro a mija legua ans de portupi en vn loch: que es en dret deles ylletes: e hay vna playola en vn pou vengueren dauant nos en sempsab el Almirall: qui trobaren primers los dits Missatges de Mallorques en lo camit: e nos desar tota la gent sino los Barons: e alguns cauallers de nostre consell. E estant axi caual can armats supplicaren nos que en cara no entrassem en la Orta d Mallorques per tal qno fos talada / ne mal menada. Car ells acordarie breument sobre aço quels cõuenia fer. E nos haut nostre acord sobre aço/ anam nos en atendar a Portupi: e metem tot nostre estol en lo dit port e faem tornar algunes companyies que eren pus auant de Portupi: ço es ala torra den Carroç: e los dits Missatgers presentaren nos alguns Capitols: e rabonam ab ells la manera ques deuia tenir que ells nos liurassen la Ciutat de Mallorques: cns faessen homenatge: e llur se romãgues salua. E tantost com fo hora de dinar / o abans lo dit Infant en Pere nos trames de belles Cireres/ que li eren vengudes dela Ciutat de Mallorqs. E dix nos lo Missatge/ quiles porta senyor aquestes Cireres/ vos tramet lo senyor Infant/ quen menjets en tal punct que dins breus dies siats en la ciutat de Mallorques/ e senyor de aqlla/ e nos haguem ne gran plaer/ etãtost prenguem nos a menjar deles Cireres/ e diguem. E nos ab aqueixa cõdicio ne menjam/ etot aqll dia nos romangué aqui sobre aquests tractamẽts. ¶ Apres en lo Diuendres seguent. xxx. dias de Maig/ durant los dits tractamẽts romangué en lo dit loch de Portupi/ e auenguem nos ab los Missatger e Prohomens dela Ciutat d Mallorques/ e Juristes. ço es micer Ramon de Capcir/ e daltres qui sobre la Informacio del nostre dret q nos los hauiẽ trames la segons que dites/ e faeren algunes rabons e argumẽts en cõtrari. A les quals rabons: e arguments los fon clara ment respos per nos/ e per lo dit infant/ e per los sauis de nostre cõsell dessus nomenats. E finalment hauda gran collacio/ aqui de paraula/ e disputacio sobre lo homenatge qls dits Jurats nos deuien fer/ e cõ de uien dar paciencia al nostre enantament/ e execucio de justicia. E com los dits Jurats/ e prohomens e Juristes de Mallorques hagueren clara mẽt entes nostre dret/ e quens erẽ tenguts a les dites coses/ acordam nos ab ells dela manera del homenatge: quẽs hauien a fer/ e del liura ment dela ciutat/ e manam recullir en les nostres Naus los homens de peu/ e Almugauers nostres a gran instancia e suplicacio dels Missatgers dela dita Ciutat. Car tant era esglayada la gent de aqlla / q per manera alguna nos tenien per segurs/ que si los Almugauers hi entrassen que no fossen destrobits e robats. E axi nos volguem los ne cõplaure. ¶ E en lo Dissapte apres seguẽt. xxxj. dia de Maig que fo la vespra de Cinquages ma/ per ço com nos e les nres gents enuiauem a Portupi volguẽ saber dela ciutat llur entenimẽt clar sobre l retiment dela ciutat. Car hauiem alguna sospita com nos digueren qper la Ciutat estaua la gent armada/ e embarbotada/ e stablida per los portals/ e per los portells/ e Alberchs. E trametem el Infant en Pere/ e don Pedro senyor de Xerica ab los Prohomens de Barcelona/ e algũs altres de nostre consell/ ques faessen prop la ciutat/ e parlassen ab los Prohomens de aquella. El Infaut ab los altres dessus dits

anaren vers la ciutat: tro a vna torre derrocada antiga ques appella la torre den Carroç dauãt lo castell de Belluer/e daquí trameterẽ en Ramon Sicart secretari nostre als prohomens: e troba los dessus dits missatgers: e los Jurats e algus Missatgers dela dita ciutat: qui venien ja vers nos: e parlarẽ molt ab lo infant/e altres dessus dits sobre la manera del nostre entrar: e del homenatge quens hauia a fer. E finalmẽt apres moltes paraules tots ensẽps tornaren sen a nos: qui saem hora nona en la esglesia de sanct Nicolau de Portupi. E tantost q̃ digueren q̃ venien: e eren aquí per fer nos lo homenatge. Leuam nos de Taula e isquemen vn porxe dela esglesia: e seguẽ nos en vn pedriç: e los jurats dla dita ciutat. ço es Narnau de sancta Eicilia caualler. Pons. G. Sorui Arnau Burgues/ Ramon de Salelles/ Pere darbucies/ Guillerm descalç ciutadans per nom dela ciutat/e del regne de Mallorques faeren nos homenatge: e sacrament de feeltat: e nos confirmam los lurs priuilegis/e libertats antigues: els ne atorgãde nouelles ab sagramẽt. E tantost los dits Jurats/ e los altres missatgers/e Prohomens de la dita ciutat se partiren de aquí: e nos tornam a nostre dinar/ e tãtost q̃ fom dinats sens armes/segõs era ordenat/e atorgat a ells agrã instancia e suplicacio lur per tal quel poble no ses glayas ne ses pantas/e ab totes nostres gents: exceptats los Almugauers q̃ hauiem fets recullir en les Naus/segons que dit es/caualcam en nostres Caualls/e entram en la dita Ciutat. E nos al entrãt dela Ciutat erem vestits ala manera Tiesa de Drap Maytedat. ço es la vna part de Vellut vermell/e laltra de drap daur. Axiquen erem fort prim vestits per la calor del est.u. E anarẽ ab lo cap descubert: emperoans que nos entrassem tremete em primera la nostra senyera per mossenyer Blasco dalago senyaler nostre ab alguna companyia de Cauall/qui la companyaua/e mes la en la Ciutat: e puix munxan la en lo Castell/ e posa la en la pus alta torre quey es. La qual es appellada del Angel. E com nos som en lo castell dela ciutat entram fer reuerencia a Sancta Anna en la capella del dit Castell. E aquí faem cauallers lo Noble en Bõçaluo diez senyor Darenos: e algus altres. E apres totes les nostres Gents sen anaren per llurs Posades/ segons quels eren assignades/ e comparti des per la Ciutat/e reposaren tot aquel dia.

¶ Capitol. xiiii. Del gran conuit/e Festa que feulo Rey en Pere apres dela sua entrada en la Ciutat de Mallorques/e dela sua pretitulacio/e delliuracio de presoners/e del Castell de Belluer com se rete/e del rebre dels homenatges/e sacramẽts de feeltat per lo dit rey en Pere de la ciutat/e regne de Mallorques.

Lo Diumenge apres seguent primer de Junyq̃ fon festa de Cinquagesma oymnostre offici solẽnial en la seu dela ciutat de Mallorq̃s/e tot aq̃st dia entreguemẽt d̃ alegria/ e conuidam los Barons/e moltes persones notables/e los Jurats/e Prohomens dela ciutat: e faem crides/e manament per la Ciutat/e meten en nostre titol lo Regne de Mallorques. E manam fer segells nous en q̃ fos intitulat/e nomenat lo Regne de Mallorques/ab lo titol dels altres regnes. Lo qual ordenam en aq̃sta forma. ¶ En Pere per la gracia de deu rey de Arago/de Valẽcia

de Mallorques: de Sardenya: e de Corsega: e comte de Barcelona. E daqui auāt lo rey qui fo de Mallorques no fo appellat ne intitulat rey/ es ver quels de Mallorqs concebe rē algun despler com nos metē Valencia en nostre titol ans de Mallorques heu proposaren dauāt nos: e nos responguē vn dia en la nostra Cambra: qui jatsia que antigament Mallorqs fos ans de Valencia en lo titol en temps de alguns nostres predecessors: pero lo regne de Valēcia es molt en nobleyt: e millorat: e pus diguē los rient: q̄ en aquell loch segon del titol no hauia auda ventura Mallorques de romanir ala Corona d' Arago: ans era estada donada e retuda dues vegades. E axi ara voliem assaiar si milloraria la vē tura: en lo tercer loch d'l titol: e ells aximateix riguerē se: e nons en parlaren pus auāt. Dilluns apres nos faem deliurar dela preso hon eren tenguts algun temps per lo dit que fon rey de Mallorques/ e amanats de Perpinya: e mesos en lo castell de Belluer hon los hauia aquits/ com fugi dela Illa de Mallorques/ mossen Pere de fonollet vezcomte Dilla/ mossē Nazinar de mocet rich hom: mossenyer Ramon totzo/ mossen Francesch de bell castell Caualler/ e en Pauquet de bell Castell donzell/ qui apres fon fet Caualler: e en Guillem Albert: e en Pere barro Burges de Perpinya. E tā tost com foren delliurats dela preso venguerē dauāt nos: e faerē nos reuerencia. Lo Dimarts apres terç dia de Juny nos tremetē a requerir en Nicolau de Mari Castella: e les guardes del castell de Belluer: per lo dit qui fo rey de Mallorques quens retessen ens dilliuressen lo castell sots pena de mort. E lo dit Castella demana acort: e les Guardes aximateix: finalmēt aquest dia no poguē hauer lo dit Castell. E lo dit dia los damunt dits richs homens cauallers: e Burgesos per nos deliurats de preso ensemps ab en Ramon Vezcomte de Canet: e mossenyer Dalmau totzo faeren nos homenatge de esser nostres presoners e no de exir de nostra senyoria/ ō terra sens nostra voluntat. E a pochs dies apres donam licēcia de partir d' Mallorques: e anar sen en Catalunya. Lo dimecres apres com nos fos dat a entēdre q̄ alguns Barons cauallers/ e homens de paratge/ e altres persones notables habitadors dela Ciutat de Mallorques encara tenien part ab aquell qui solia esser rey de Mallorqs/ e dehiē algunes paraules pelliroses/ deq̄ poguen metre remorzen la ciutat apparella los dauāt nos/ e faerē nos homenatge/ e sacrament de feeltat. E apres vers horza d' mig dia tremetē mossenyer Bernat sorts e Francesch foix Scriura nostre al castell de Belluer per rebre lo Castell den Nicolau d' mari/ e deles guardes/ e com lo dit mossēyer Bernat Sorts condēnas a mort los dits Castella/ e guardes si contradiē de liurar lo dit Castell: e exiren sen tots/ e los dits mossēbernat Sorts/ e lo scriua reeberē per nos lo dit castell/ e stablirē lo de companyia d' Almugauers/ e com los dessus nomenats richs homēs/ cauallers/ e Burgesos/ los quals lo rey qui solia esser rey d' Mallorqs tenia presos en Belluer posarē dauant nos que hauié oyt q̄l rey q̄ solia esser de Mallorques lo. xxvj. dia d'l mes d' Maig hauia dit/ e preicat en la plaça d' sāct Andreu d'la ciutat d' Mallorques: q̄ ells lo volien liurar a carnatge ell/ e sos Jnfants/ e la terra. E sobre aço escundissen llur fe/ e fermassen batalles/ nos cōmanam lo fet al Jnfant

en Pere seneſcal nostre qui al dia seguent los assigna temps a aquests affers tro nos fossem en Catalũya. Dijous a.v. dies del dit es Mes de Juny per la raho q̃ dessus es tocada: rebeem homenatge/ e sacramẽt de fidelitat de algũes singulars persones dela ciutat. E apres nos personalment per dies seguents cascun dia nos continuam de rebre homenatges de tots Cauallers e homens de peratge dela ciutat: e del regne de Mallorques: e dels Ciutadans/ Notaris/ e mercaders: e homens de cõpte: e caps de mesters. E puix cõstituhim nostres procuradors a rebre generalmẽt homenatges ỏ tots los homens dela Ciutat: singularment per les Perroquies. Axi mateix reebem homenatges dls Syndics de tots los lochs dela dita ylla de Mallorques: e de tots faem fer chartes publiques. E aço cõtinuam be. viij. jorns continuament de reebre los dits homenatges. Axi q̃ erã anuiats de continuar los de reebre.

¶ Capitol. xv. dela Embaxada tremesa per lo rey en Pere als ylles de Menorca: e de Euiça a requerir q̃ li fos retuda tota la terra/ e li prestassen los homenatges: e encara de rebre homenatges de Castellans tenints Castells occupats en la ylla de Mallorques.

Apres tremetem ab. v. galeres mosseyer Bilabert de Corbera a la ylla ỏ Menorca per requerir quens liurassen la terra: ens faessen homenatge. E apres los ỏssus nomenats Pro homens dels lochs de Menorca/ e de Euiça tremeterẽa nos llurs Syndichs que soren dauant nos: ens saeren homenatge: e Sacrament de fidelitat. Daltra part tremetem ab Companyia de homens de cauall de Casa nostra: e ab Almugauers als castells Dalaro/ de Muntury/ e de pollença. Los quals se tenien encara per lo dit rey: qui so de Mallorques/ e anay mosseyer Phelip Boyl de Regne de Valencia. E primerament ana al Castell Dalaro: del qual era Castella per en jaume de Mallorques Nasalt/ de Baliana. E apres alguns tractaments e requisicions fetes per lo dit mosseyer Phelip de Boyl. Lo dit Nasalt liura en nom nostre lo dit Castell Dalaro. ço es Dissapte lo vuytẽ dia del dit Mes de Juny/ Hora de mig dia. E lo dit mosseyer Phelip Boyl: leixa lo dit Castell Dalaro quel guardassen per nom nostre/ en Ferrando çabata: e en Bernat de Morello de casa nostra. E lo Dimecres apres. x. dia del dit mes lo dit mosseyer Phelip ỏ Boyl ana al Castell de Muntuyri: e presenta vna charta nostra an Guillerm durfort: e a mosseyer Berenguer tornamira/ qui eran Castellans/ e requiri los: que li liurassen lo dit Castell per nom nostre: e ells retengueren se acort sobre la Requesta. ¶ Lo dijous apres seguent: los dits Guillerm Durfort/ e mosseyer Berenguer de Tornamira liuraren al dit mosseyer Phelip Boyl en nom nostre lo dit Castell de Muntuyri. E ell dit mosseyer Phelip cõmanal a Bernat çabastia: e an Peregri de la Figuera de Casa nostra. E nos dins aquest temps continuament: entenguem a pendre Homenatges e Sacraments de Feeltat deles dites gents dela Ciutat: e deles ylles de Mallorques: e de Menorca: e de Euiça. E en prouehir de Justicia ales gents ques clamauen: ens supplicauen los huns sobre Diuerses fetes: los altres ens ser atorgar Cõstitucions: e diuersos Priuilegis:

e gracies: y enordenar nostres officials per la ciutat: e per los lochs del regne: e en fornir los Castells de alcayts: e ò altres coses necessaries. Diumenge a. xv. dies del dit mes de Juny lo dit mossèyer Phelip boyl so al castell de Pollença: e requerí los Alcayts qui eren dos. E la hu era de Lenguadoch: e hauia nom Guillerm ò So: e laltre era Aragonès: que liuressen lo Castell: e finalment nol volgueren liurar. E nos haguem sobre lo dit castell nostre acort. E finalment acordam quey tremetessem Gyns/e companyía de cauall e depeu/e quel faessem assetiar per lo Batle: e los homens dela vila de Pollença nos hauien ja fet homenatge/ens eran obedients. E durant aquest temps: estants en la ciutat de Mallorques enteniem en lo bon regiment dela terra: e a les Festes nos deportauem ab nostres caualers: quels vns bornauen: los altres tirauen a taulat. Los altres junyen guarnits ab escuts lonchs e Capells de Ferre. Los altres junyen en Gonella que solament portauen escut e Capell de ferre: e gorgera. Los altres anauen ab armes. E en aquesta manera menauem nostre solaç.

Capitol. xvj. com lo rey en Pere anauellar en la Seu de Mallorques: e com landema exint dela Sacristía vestit de vestidures de insignies Reals solemnes dauant lo Poble feu vna bella Proposicio sobre lo que era estat fet contra ell: e del ques hauia a fer en honra e conuersacio/e defensio sua e dela sua terra. E apres munta a Cauall anant per la ciutat: e sen torna a son Castell donparti. Lexant en la terra sos officials e Loctinents: e tornant sen en Catalunya.

Apres diumenge a. xxij. dies del Mes de Juny: com nos haguessem acordat de portar la Corona per la ciutat de Mallorques/ e anar coronat solènemèt/los jurats e prohomens dela Ciutat: volian ne fer grã festa/e grãs messions. Mas nos ho haguem sabut: e haguẽ los fets venir deuant nos en la cambra hon dormiem/e diguem los que hauiem entes que dela nostra Festa volien ells fer grans Messions: e que nou voliem per negun cas. Ans nosen farien pesar si ho fayen. Car no erem vẽguts per destrubir: ne per fer los messioneiar/mas axicò lo metge quisan a e guareix les Nafres dels malalts nafrats e cõsumats/e ells jatsia quels desplagues com nols donauẽ leer ala solènitat q̃ volien fer: pero entenẽt lo bon zel q̃ nos hauẽ al profit cõmu ò la ciutat haguerẽ grãpler de aq̃stes paraules q̃ nos los diguẽ: e besarẽ nos en les mans. Axi q̃ nos lo Dissapte vesprea. xxj. ò l dit mes nos anã ala Seu: e aq̃ nos vetlã: e jaguẽ en la esglesia ò la Seu: e lo diumẽge p lo matinos isq̃m ò la sacrestia ò la Seu vestits e appellats in sede majestatis. ço es ab vna camisa romana dun drap ò seda prim vert ab alguns fullatges sens tots obres: e aps vna dalmatica ò drap vermell historiat: ab obres daur: e ab fullatges. Mas noy hauia ples ne altres obres: per ço cõ se appella cuytadamẽt: e daq̃st drap mateix vna estola q̃ comẽça en lo muscle esq̃rre: e trãsuersa al costat dret: e puix er acincta en torn e eren egualats los caps ò la estola: e vn maniple/e calces del dit drap sens sabates ab nra Corona Daur ab pedres pcioses e perles en lo cap/e ab lo sceptre daur: e vn robis al cap ab la dreta ma/ e ab lo pom daur/ ab vna Creu al cap de perles/e de pedres precio

ses en la ma esquerra / e abla Espasa tota cuberta de perles e de pedres precioses que portauem cincta. E aquieren tots los Barons nostres dessus nomenats ab les nostres altres gents quey hauien menades. E los altres Barós e cauallers poblats en lo regne de Mallorques: e los jurats e Prohomens: e tota la gent dela terra. Axi que en la Seu noy podien pus caber: e oym Missa en lo altar major de sancta Maria. E com la missa fon acabada nos seguem deuant en vna Cadira: estants girats dauãt lo poble diguem ab ven ben alta que tots ho podien be oyr que nos sabéts lahors e gracies a nostre senyor deu: e ala sua beneyta mare nostra dona sancta maria. Als quals ha plagut veure nostra justicia / e esguardant aaquella nos hauem mesa la ciutat / e regne de Mallorques en nostre poder / e per ço hauem ordenats de fer quatre coses. La primera sies de portar la Corona / e les altres insignies reals per donar honor ala ciutat e Regne de Mallorques. Car som dignes ó rebre aquesta honor: e daltres majors. La segona per mostrar / e dar honor e noblesa ala ciutat ó Mallorques. La qual es honrada / e Poblada / e plena de molta noble gent leal: e digne ó tot honramét: e de hauer tals insignes. La tercera per explicar: e declarar a ells nostre dret: e los torts greuges rebellions: e fellonies quẽ Jaume quen fo rey de Mallorques nos hauia fetes. La quarta per publicar algunes auinences: que eren fetes a nos: e a nostres sotsmesos. E aquestes coses vos dira largament lo nostre Vicicanciller. E dites aquestes paraules manam an Arnau çamorera Vicicãciller / quis estaua de prop que ell digues totes les coses tocãts les dites dues o tres rabons. E lo dit Vicicanciller leuas ó peus: e comença ala primera donatio quel senyor rey en Jaume de bona memoria Tresaui nostre feu al dit Rey en Jaume ó Mallorques fill seu del regne de Mallorques: e óles altres terres sues. E arreu per graus tot lo fet e lo fundamét: e la justicia del nostre proces / e los torts excessos: fallonyes ingratituts rebellions: e altres coses quel dit Jaume qui fo rey nos hauia fetes: per les quals ouia perdre tota la terra / e la sua persona estar a nostre merce segons que dessus vos diguem pus largament e dites aquestes paraules leuas en peus en Ramon Sicart scriua e secretari nostre: e legi les conuinences per nos fetes / ab tots nostres sotsmesos óles ciutats e vilas reals de Catalunya en Parlament general. E encara ab tots los Habitadors del regne de Valencia ab cort general. ço es quel Regne de Mallorques e les yles a aquell adjacét ab les terres de Rossello: e de Cerdanya: james nos puixen separar dela Corona nostra: ne dels regnes de Arago: e de Valencia / e del comtat de Barcelona per nenguna manera / neiames per null tẽps nos ne nostres successors nos empuixã de ferir: ne alienar en manera alguna. E fet ayo nos leuam daqui en la manera dessus dita corona. E los Barons: e richs homens qui eren ab nos portaren nos de sobre vn papello ó drap daur: lo qual hauié apparellat los jurats / e prohomés ólaciutat ó Mallorqs troq̃ som ala porta ólaSeu: e aqui so apparellat vn bell cauall ab só ensellamét cubert daur e ó perles / e nos caualcã tots sols: e los jurats ó Mallorqs ab los barós nostres quiy erẽ portauẽ lo papello sobre nos / e cauallers e ciutadans: e altres gents notables de casa nostra

destrauen lo Caualla b vnes regnes de seda blãca be longues. E nos ab la Corona en lo cap/e la verga en la mã dreta: e lo pom en la ma sinestra. E vestit segons q̃ dites/e ab la spasa cinta caualcã del portal d̃ la Seu gi rãt dret al portal d̃ valldigne/e puix per lo carrer dret qui va ala portella tornam ala plaça de sanct Andreu/ puix entrã per lo portal d̃ la Almun dayna/e tornã nosé dret al castell nostre: e per tot lla hõ passam era tot dalt/e de cascũa part encortinant/e ben empaliat/e cuberts d̃ drap daur e de seda: e daltres maneres: e totes les dones e altra gent d̃ la ciutat ajustades: e los jurats e molts Ciutadans e mercaders sorẽ aqui: e faem conuit als Barons/e caualliers: e a tots los de casa nra: e a totes les dites persones d̃ la ciutat/ axi homens com dones: e axi dins lo castell com defora. E tot aquest dia faerem tuyt generalment festa gran: e solemne. Apres lo Dilluns e lo dimarts quis seguiren ordenam: e faem fer cõmissio al noble mossẽ Arnau de rill que romangues Gouernador general del Regne de Mallorques: e deles ylles/e leram li compliment entre de casa nostra: e daltres cent homens a caual per guardar la Ciutat/ e la terra: entre los quals hi faem romanir lo noble mussen Gilabert de centelles: qui era Home saui: jatsia ladonchs fos Joue. E a Menorca leram per loctinent de Gouernador mossenyer Gilabert de Corbera ab deu homens a caual. E en Euiça leram Michael Martinez darbe botaller major nostre: ab altres deu homens a caual/ axi mateix leiram Alcayts en los dits castells que tenié a nostra mà e officials a la ciutat: e a tota la terra/ axicõ eran acostumats e ordenam que anassen dos Gynsa pollença: e companya a caual: e de peu/e que la assetiassen: e axis feu. E lo dimarts a. xxiiij. dies del mes de Juny q̃ fon la festa de sanct Joan: nos faé venir denãt nos per lo mar los jurats e Syndics de Mallorqs ab poder bastãt/e per nõ llur: e per tot lo regne: e d̃ llurs successors fae ren nos homenatge/e sacrament de feeltat. E lo dimarts seguent finalment acordã de fer la via de Barcena q̃ partissem de Mallorqs: jatsia q̃ sobre aço molts cõtraris hagues sem tenguts: e nos volgues sem fer la via d̃ Coblliure: per o per algũs rahõs quens digueren en lo cõsell: fo finat que anassem pẽdre terra en Barcelona: e puix per terra decõtinent anassem a Perpinya. Dijous a. xxvj. de Juny nos prenguẽ Comjat dels ciutadãs e phomẽs de Mallorqs els pregã q̃ fossẽ diligẽts en lo decõmu d̃ la terra: e faessẽ llurs affers cõ a sauia gẽt e leal/car nos los amauẽ molt entre los altres sotmesos nres els fariem tota vegada molt volenteros amẽt aqlles honors priuilegis e gzes q̃ poguessẽ. E ells sorẽ daço molt pagats e partiren se daq̃/e nos dinam nos vn poch leugeramẽt e puix vers hora d̃ mig dia recullim nos en nres galeres ab nres gents al peu d̃ l nze Castell ala porta q̃ix ala mar q̃ es al peu d̃ la torre q̃s appellada dels Sames. E algũs dels jurats/e phomẽs seguiren nostro ala porta d̃ l castell q̃ix ala dita torre d̃ l nostre castell de Mallorques. E aqui altra vegada dígueren nos los dits jurats: e Pro homens: quens plagues de hauer per recõmanada la ciutat: e nos respõguem q̃ fins hauriem: e quels fariem aqlles honors e gracies q̃ poriem. E tantost recullim nos: e axi partint dela ciutat de Mallorques guardauẽ la ciutat e la terra pnguẽs en vn enyoramẽt. E aqlla nit anam solamẽt tro a les ylletes/e ala porra

ça dam̃t portupi. Car esperauē les galeres algũes q̃ eren romases per dó Pedro d Xerica: qui jatsia fos lo pus valēt: e acabat home de armes/q̃ tã noble psona fos nis trobas en nr̃e senyoria: empero era fort leguios: e los barons/e altres gents q̃ no erē recullits. Diuēdres a. xxvij. de Juny sem vers hora de tercia ala Palomera/eaturã nos aqui vn poch/e menjã hi figues quey haguē setes metre en la galera e erē hi vn poch scalfades: e feu nos mal la mar/que nos les haguem vomitar/e durãts molt lo mal dela mar. ço es tro al dis sapte seguent en tro a mig dia. E puix faē donar de rems/e a nauegar cō mes poguē/e per les albahines q̃y stiguēen mar tro lodiumēge seguēt.

¶ Capitol. xvij. com lo rey en Pere ables galeres arriba al cap d Lobregat/don parti ab les galeres ordenades/venint ala platia de barcelona: eis que en terra ab vna barca: e phibi li fos fos feta festa pagãt lo sou que deuia. E cōuoca les hosts quel seguissen per entrar en Rosselló e Cerdanya.

Jumenge a. xxix. de Juny hora d tercia nos fom al cap de Lobregat: e aq̃ ordenãnzes galeres q̃ anassem per scala al entrãt d la platia de barcelona. ço es primeramēt nos e apres la galera del infant en pere. E apres la galera d mossenyer pere de Muntcada: e apres la Galera de don Pedro senyor de Xerica. E apres la de mossenyer Joan de arborea. E apres la de mossen Blasco de Alago. Apres la del altre mossēyer Joā darborea. Apres la de mossēyer Joā Ximenez de Urrea/e den felip de Castre. Apres la d mossenyer ramon dangle sola. Apres la de mossenyer Ramon Cornell. Apres la de mossenyer Gualuāy dāgle sola/ e de mossēyer Acard de mūtcada: e aps totes les altres per orde. E axicō nos entrā en la platia: e sō dauāt la ciutat d Barcelona faem la volta ab les galeres/e vengueren a nos en frācesch Grony/e en Būt sent climent/e en Galcerā carbo: ab altres Pdshomens d la ciutat de Barcelona: e digueren nos q̃ ells e tot la ciutat hauien grā alegria dela nza venguda/ pero q̃ nos cuydauē p algũa manera del mō que nos vengues sē ne de guessēvenir a a des en la ciutat de Barcelona. Mas tot dzet q̃ haguessē feta en la via d copliure ab tot nr̃e estol: car si nos lauors entrauē en barcelona tots nr̃es affers anauē a perill d perdre e d torbar: te axi suplicarē nos humilment e ab grā instācia per part llur/e encara quēs diguerē q̃ ala reyna muller nr̃a plabia molt jatsia q̃ hagues desig gran de nos a veur e: ens en suplicaua: e puix lo cō te de terra noua/e als altres de nr̃e consell/qui eren romasos en Barcelona diguerē nos q̃ nos en tot cas partissē daqui decōtinēt/e q̃ noy prē guessē terra: mas q̃ faessē la via de copliure: e sobre aço dixerē moltes rahons/e nos responguēlos q̃ segura mēt ells deyē molt be/e hauiē acordat/e nos mateix en Mallorques ho hauiē acordat: e es forza fet mas nos podia ser per ço cō no hauiē diners/ de q̃ poguessē pagar los cauallers/e les cōpanyies q̃ eren ab nos a les q̃ls era ja dgut d llur sou: e affrōtauē nos en tã fort q̃ no sabiē q̃y faessē. E per ço cō nos hauiē pduts molts caualls en la mar/e molts Cauallers. Los quals podiem leixar en barcelona/e nou fariē en altre loch e ells nou lera rié si sabié morir/e seria grā allenia mēt. E axi mateix q̃ aquis fornia hō de moltes coses necessaries: de que ara hauiem fretura: per que en tot

cas conuenia de entrar en la ciutat ò Barcelona. Sobre aço hac molts rahonaments de cascuna part. Ala fi digueren nos que per nulla manera nos pensauen q̃ aquí prengues-sẽ terra/pus q̃ axi eren venguts endes cuyt: e quens tengues-sem vna pessa defora q̃ apparellasen ò fer solemnitat: e festa grande nostra venguda/e quens rebessen axi com se pertanyia. E nos diguẽ los que no calia ne volíem que a des nosen faessen altra solénitat/ne festa. Car nola mereríem tro ò tot hagues-sem acabada la execucio deles terres de Rossello: e de Cerdanya: e ells daço sozen molt pagats/e nos en vna barca exím en terra: e anam nosen al palau/ sens que altra solennitat nosen feu. ¶ Apres com fom en Barcelona los Barons els Cauallers/ e les altres companyies nostres nos demanaren paga del Sou apres nos demanaren quels pagass-em les estimes dels Cauallls que hauien perduts. E encara quels donass-em accoziment en altra manera que nons seguirien pus auant. Car grans messions hauien fetes: e noupodiẽ pus soffrir: e nos responguem los que quant al sou q̃ nos los fariem conuinẽt paga. Mas accoziment ne paga deles estimes deles cauallls nols poziem fer. Jatsia que demanassen rabo. Car nou hauiem apparellat/e ells sabien bo be. E axi quels sabiem gracies ò l ser uey quens hauien fet: e si sen volien anar queu fess-em/q̃ noy poziem als fer. Sobre aço sozen molts cõtrasts/ e moltes paraules entre nos e los richs homens/e Cauallers. Pero nos mantinent / sem conuocar les hosts nres per tota Catalunya q̃ns seguissen a les parts de Rossello. E faem nostre pertret de nostres apparellaments per entrar en les terres de Rossello: e de Cerdanya.

¶ Capitol. xviij. com lo rey en Pere isque a carrera al Cardenal a ell tremes per nostre sãct pare a tractar pau/e auinença entre lo dit rey en Pere: e lo rey qui son de mallozques: e com lo dit rey en Pere parti de Barcelona ò vna part: e lo dit Cardenal daltra tirãts la via de Gerona: e Figueres: hon reebe lo dit rey en Pere letres del dit Cardenal e del dit Olim rey de Mallozq̃s. Loqual demanaua guiatge per mettres/en mans e poder del dit Rey en Pere.

Apres diuendres a. xj. de Juliol vench a nos lo cardenal de Roders q̃s intitulaua Bernat p la diuinal prouidẽcia tituli sãcti Cyriaci in thermis presbiter cardinalis. E era grã special amich nre/e duot alanze honor per tal cõ son pare fon Catala del Uezcõtat ò Cardona. Loqual Cardenal so a nos tremes ensemps a frare Bernat oliuer delozde dels Augustins Mestre en Theologia/e Bisbe de Osca/e apres son Bisbe de Barcelona/e ò tozto sa e era hũ dels millozs mestres en theologia qui la uozs fos en lo mon/e natural ò laciutat de Valẽcia per lo sãct pare per tractar/e fer auinẽça entre nos/e aqll q̃ fõ rey ò Mallozq̃s/e nos exim liacarrera p lo mati cõ entra en barcelona e presentã vna bulla ò l sãct pare/ en q̃ns significaua quẽ tremetia dit cardenal/per tractar pau ab moltes altres rahõs. E apres aqll dia mateix com hom hague dozmit lo Cardenal en sẽps ab lo dit bisbe/e altres prelats e clergues doctozs e savis seus vench dauant nos en nostre consell e prepos a entre les altres coses les primeres paraules que son escrites en la Biblia. Sufficit/nunc cõtine manũ tuã. E sobre aq̃stes paraules ell fũda

moltes rahons a inductio de cõcordia: pregãt nos molt affectuosamẽt de part del sanct pare: e dela sancta esglesia de Roma que nos haguessẽ clemencia al dit en Jaume: qui fo rey d mallorqs/e bastaua q̃ li hagues fem leuat lo regne de Mallorques: e vẽgut: e dit moltes rahons: e moltes inductions. E nos responguem decontinent en breus paraules: recõptant en general los excessos del dit qui fo rey d Mallorques: e finalment diguem que seria lonch de cõptar: e com lo dit Cardenal nos pregas que sobreseguessem en los enantaments nostres mẽtre tractaria de la concordia: e que ell que fo rey en certa forma fermaua de dret en nostre poder: e nos dixem quey acordariem: e partim axi. Dissapte a. xij. dies d Juliol nos conuidam primeramẽt lo dit Cardenal: e menjam en semps ab lo Jnfant en Jſd ere hõcle nostre: e apres faent la via deuers Gerona faem appellar les hosts de Catalũya: e menã no sen tots los homens richs: e cauallers que hauiẽ menats d Mallorqs: exceptats mossenyer Ramõ dangle sola/mossẽyer Joan darborea/Alfonso de Loria/mossẽer Gõçaluo garcia mossenyer Jaume dsplugues/ e alguns altres que sen tornarẽ/e mossẽyer Ramon cornell/mossẽyer elfo de prida/mossenyer Gõçaluo Ximenez darenos: qui sen tornarẽ en ço dl seu ab licencia e volũtat nra. Diumẽge a. xij. d Juliol dl dit any. M. ccc xlij. vẽguẽ a sãct celoni: e lo cardenal per altra part vẽc sen d Barcelona a vilabertrã: quies en lo vez cõtat d rocha berti. Dilluns a. xij. d Juliol vẽguem jaure al hostal dla belladona: e aq̃ fẽ parar algũes tẽdes ales cõpanyies d nra casa. Car no cabiẽ en lo dit hostal. Dimarts a. xv. d Juliol entrã en la ciutat d gerona e trobã aq̃ el Jnfãt en jaume cõte d vrgell frare nre lo cõte d luna q̃y era ab. c. homẽs a cauall/tro a. ccc. q̃ erẽ romasos pfrõtales/en la terra q̃nt nos passã a Mallorqs que erẽ vẽguts d Cerdanya/ hon erẽ entrats/e erẽ stats apres de la vila de Jſduigcerda/ e en. j. loch q̃ ha nom Aia: e per minua de viãdes tornaren sen sens q̃ noy faeren tala nirces de mal sino que prẽgueren ço que hauien ops dels blats/e deles plãtes: a ops deles hosts. E estiguẽ en la ciutat de Gerona en les cases del Bisbe hon posã. vj. dies sperãts les hosts de Catalunya/e percaçam adzẽbles/e viãdes/e altres coses necessaries: ala nza entrada q̃ volẽ fer/ en Rossello. E algũa gent de cauall q̃ eren ab nos a Gerona/per ço com nos nols faem alli cõplimẽt de paga tornarẽ sen los quals eren. cl. E es ver q̃ls cauallers e richs homẽs qui eren romasos daça cõ nos anã a mallorqs nos affrõtaren fort dela paga del sou/ specialment lo dit Jnfant en Jaume: e lo dit Comte de Luna qui u sabia per prurouol de lurs Cauallers. Car de yenq̃l sou era degut als cauallers de Aragon be d. xv. dies e als de Catalunya qui eren ab ells de. x. dies/e de mes o d menys/e nos som moguts daço/e dixem q̃ pus nos metiẽ en aço q̃ sen pensassẽ de anar q̃ ab los q̃ hauiem conq̃sta Mallorques iriem en rossello. Empero apres dubtã nos q̃ no sen partissen comẽçam a parlar a part ab cascũ: e finalment prometerem los a fe de rey quels pagariem dins rossello lo son d vn mes quils era degut per anar en rossello e per tornar en lurs cases: e ells forẽ pagats de aço/e seguirẽ nos tots. Dilluns a. xxi. d Juliol del dit any. M. ccc. xlij. partim de Gerona ab los dits Jnfants/e ab richs homẽs a cauall/ e ab nres cõpanyies/e nos ab les cõpanyies de casa nra/anem dret a

figueres:e posam aqui:e faem compartir los dits Infants.ço es al infant en Pere qui era ab.c. homēs assignam lo loch de Paralada:e al Infant en Jaume: qui era ab.ccl. caualles:e als nobles don Pedro senyor de Exerica:e al cōte de Luna: en Blasco Dalago: e a mossen Joan Ferrādez de Luna: e altres Barons:e Caualles los lochs entorn vna legua de Figueres ab les hosts ò Catalunya que esperā aqui e stiguem aqui esperāts dites hosts e les Atzembles e les viādes necessaries. Sisdies. Dimarts a.xxij. de Juliol vēch a nos frare Antoni Nicolau del orde de sanct Agosti: e presentāts vna letra del dit Cardenal e altra dels Consols de Perpinya en quens pregauen ens supplicauē que guiassem llurs missatgers: qués volien tremetre. E nos tantost faem los fer lo guiatge que demanauem/ e el dit frare tornassen. Mas los missatgers que nos hauiem guiats no vengueren. Diuendres a.xxv. dies de Juliol/ estants nos en Figueres en vn verger qhauia en lo Albercb hon posauem vench a nos Huch de Arpaio Capella/ e cōpanyo del dit Cardenal ab letra de creença sua/e presentans vna letra del dit qui fo Rey de Mallorques. Lo tenor dela qual es aytal:e lo sobre Scrit es aquest. A son molt char:e reuerend frare lo senyor rey ò Arago. E apres se segueix la letra en aquesta forma. ¶ Reuerend frare:e molt car Cosi no contrastant qualseuol coses passades grāpler hauriem que ab vos nos pogues̄sē veure:ab que nos fo segur. Per que vos pregam que no creeu qualq̄ / quals qui no per bona intencio ho de stor bassen:axicō nos no farem nos vullats donar aytal seguretat cō lo portador dela present vos demanara. Car no dubtam que be dela vista no sen segueixca. Scrita de nostra ma a Perpinya la vespre ò sanct Jaume lany. M.cccxliij. E deius la scriptura dela letra era scrit lo seu nom en esta forma. Vostre frare lo rey de Mallorques. E dix nos ò paraula lo dit Huch quel dit qui fo rey de Mallorques vendria a nos/ e quel guiassem. ço es que li assegnrassē vida e membres e quesmetria en nostre Poder. E en aço primerament caberen tant solamēt el Infant en Pere Darnau çamorera Vicicāciller: misser Rodrigo diez: misser Joā Ferrādez munyoz/ e en blasco dayza e mossen yor jaume diz far / sauis en dret per hauer llur consell/ sobre lo guiatge quens era demanat. E donaren nos de cōsell que no faessem lo dit guiatge. Car seria prejudicial a nostre Dret: e perdiment de tots nostres affers per moltes rahons q̄ serien longues de scriure. E ja hauiem tremes per lo Infant en Jaume: e per los nobles dō Pedro de Exerica: e lo comte ò Luna: qui noy foren tro ala derreria del acort: per ço com posauen luny. E com foren venguts digueren/ que era bo.

¶ Capitol. xix. com lo Rey en Pere parti ò Figueres acōpanyat del Infant don Pedro: e del Infant en Jaume/ e ò molta noble gēt/ ab les Hosts de Gerona: de Manresa/ e terres circunuehines: e anaren jaure a la jonquera hon rebe lo senyor rey Missatger/ ab letres del Cardenal de Termes: e del rey de Mallorques: e dels Consols ò Perpinya.

Dillans a.xxviij. de Juliol partim de Figueres ab los dits Infants e ab los nobles don Pedro

senyor de Exerica: ab lo comte d lu na: mossen Blascodalago: mossẽyer Joan Ximenez de Urrea/en Phelip de Castre: mossen Joan Ferrandez de Luna: mossen Guillerm de Bellera: en Pere vezcomte de Vilamur/Simon de mur: mossen gualuany dangle sola: en Ramon de Bella vulgarment appellat de Abeya mossenyer Arcat de Mur/e mossenyer Galceran d Bellpuig: mossen Artal d Fosses/mossenyer Bilabert de Centelles: en Sancho perez de pomar: en Pere dalmau/ Michael perez çabata. E gran res daltres cauallers. Axi que erem en nobre tro a. M. cc. homens a Cauall: e ab nostres hosts de Gerona/de Manresa/ de Caules: de Piera/de Besuldu/ desen Pere dor: de Figueres: e d alguns altres lochs nostres/ e ab moltes atzembles que forem. iiij. milia/e pus. E tots prenguerem viandes/ a compliment de. viij. dies/ e anã jaure ala jonquera/e attendam nos de fora per los camps. E aqui vench a nos frare Anthoni Nicolau dessus dit del orde de sanct Agosti/e presentants altra letra del dit qui fo Rey de Mallorques del tenor seguent/e lo sobrescrit fo aquest. ¶ A son molt car/e reuerend frare lo senyor rey de Arago. E lo Tenor dela letra es aquesta ¶ Molt alt/excellent prince/e senyore molt car/ e reuerẽd frare. No contrastant la dureza que en la vida nostra algũs mes per llur profit q̃ per lo vostre/ vos fan hauer vos placia encara a aquella consentir/ecreure a frare anthoni/e çoq̃us dirabe entendre/e secret per vostre profit tener/car/reuerend vullats guardar q̃ en nostra vista res no perdriets: e poziets hi guanyar. Scrita de nostra ma los entdema de sancta Anna. Lany. M. cccxliij. Vullas al frare donar Audiencia secreta per causa. E deyus la letra era scrit lo seu nom en aquesta forma/ vostre frare lo rey de Mallorques. E nos tiram nos ab lo dit frare apart en la nostra tenda que noy hac altra persona / ans ne fem lunyar el Infant en Pere/e tots los altres/e dix nos que nos fessem guiatge al dit qui son rey de Mallorques per que pogues venir segur ala vista. E encarãs dix que el dit qui son rey d Mallorques era apparellat de reebre vn Cardenal/ qual que nos nomenassem: qui jutias lo fet de Mallorques si pertanyia a nos/o a ell/e q̃ nos hagues se a seguir ço quel dit cardenal jutiaria car fort li staua a cor lo fet d Mallorques/axicõ lo cap de son nom. E del fet de Rossello/e de Cerdanya que seria a nostre juy/pero nons metria en possessio dela terra. E q̃ nos com hagues sen jutiat sobre aço per juy/ o per sentencia li hagues sem a tornar la dita terra d Rossello/e de Cerdanya. E nos sens que noy haguem altre dels Infants ne daltres/ mantinent responguem li. Quens maravellauem molt com lo dit Frare qui era tã saui home nos apportaua ay tal creença/e encara del dit qui son rey de mallorques cõ nos podia tremetre ay tal missatgeria e parria q̃ns tengues per fadri. Car Deu sabia q̃ nos no hauem cobejança de res del seu que per pagat nos ne teniem del regne que deu nos hauia acomanat e nos hauem fetes a ell moltes honors no ay tals com de senyor a vassalls se deuen fer/mas com a companyo. Car nos li hauiem feta tãta de honor que mes no poziem fer al rey de França. E ell no estant contẽt de aço denegans lo seu/e nos haguem a enantar per la dita raho a pendre Mallorques. E puix nostre senyor nos hauia endraçat en nostra execucio seria gran errada d metre lo fet

de Mallorques en poder de perſona eſtranya per dues coſes. Car aquel poria jutiar q̃ li tornaſſem Mallorques: e per lo conſentiment de Juy perdriem noſtra regalia com nos ſiam ſon jutge e ſon ſenyor del crim per ell fet: e no negu altre. Al fet de Roſſello: e de Cerdanya reſponguem li quel dit que fo Rey de Mallorques/ſe metes ſoltament en noſtre poder ab la terra: ſegons lo vſatge: e nos li fariem juſticia: el dit frare demanans ſi voliem reſpõdre ab letra de noſtra ma: enos diguem li que aqueſta reſpoſta no ſabiem al dit que fo rey: mas al dit frare: e que la li digues ſis volia. E aps aço pres cõjat lo frare: e anaſſen/e apres nos appellam el Jnfant en Pere: e dõ Pedro d Exerica: e moſſenyor Galceran de Bellpuig: moſſenyer Michael perez çabata: e diguem los ço quens hauia dit lo frare: e la noſtra reſpoſta. E dix el Jnfant que be hauiem fet/o reſpost. Mas la reſpoſta de Roſſello: e d Cerdanya li ſembla ua maſſa crua. E los altres diguerẽ que molt be: e complidament hauiẽ reſpost: d altra part lo dit frare nos apporta dues letres vna del Cardenal/ altra dels Conſols e Prohomens d Perpinya. Les quals nos preſenta dauant tot noſtre Conſell: en les quals entre les altres coſes nos feren ſaber: que no podiem trametre a nos llurs miſſatgers: ſegõs quens hauien fet a ſaber. Mas que nos los trametеſſem lo proces q̃ hauiem fet en forma publica. E nos reſponguem als Conſols per noſtra letra vn poch aſprament. Car ells ſe fabiem ignorãts de noſtre Proces q̃ era molt clar: e notori a tota gẽt. E faem los Cõminacio que ſi no venian q̃ a lurs Succeſſors ne roman dria plorosa memoria. E lo dit Frare tornaſſen ab la dita reſpoſta.

Capitol. xx. com lo rey en Pere ordena ſes Batalles: e anant ab aquelles vers Perpinya les companyies ſues combateren: e prengueren alguns Caſtells. E com lo Caſtel de Canet ſe rete al ſenyor Rey.

Jmarts a. xxix. d Juliol ordenã noſtres batalles/ per ço com cuydauem q̃ fos feta reſiſtencia/o defenſio en la entrada del coll de paniçars. ço es quels dits Jnfants ab los nobles en Pere vezcomte de Vilamur: en Simon de mur: en Ramon dabella: moſſenyer Guillerm d Bellera. Pere de Malan: e ab lurs cõpanyies a compliment de. cccc l. homens de Cauall: anaren ab la dauãtera ab les hoſts d Manreſa: e d piera: e algũes altres hoſts/ e les hoſts altres: e les altres atzembles anarẽ entre nos/e la dauãtera en mig/ nos ab los nobles lo Comte de Luna: moſſen Blaſco d Alago: moſſenyer Joan eximenez d Urrea: moſſẽyer Phelip d Caſtre: moſſenyer Joan Ferrandez d Luna/moſſenyer Galceran de Bellpuig/moſſenyer Galuani d Angleſola/ moſſen Arcat de mur/moſſẽyer Michael perez çabata/en Sancho perez d pomar/ anã apres ab les hoſts d Geronade Heſuldu/d Figueres/e dela Vegueria/ teniem la reguarda. E per tal com romanien algunes Atzembles que venirẽ darreres ordenam q̃ don Pedro d exerica anas ab. c. Cauallers d tras totes les batalles. e paſſam per lo coll de paniçars ſens nẽgun contraſt. Saul q̃ alguns de noſtres ſeruẽts. ço es alguns Almugauers q̃y hauia vn eſcuder d caſa noſtra. Exemeno d ſparça pres dll/ e ab alguns homẽs a Cauall q̃ nos volie Capdellar ſen pujarẽ al caſtell d Bellaguarda. E aqui hac algun fet de armes/e

moziren hi alguns homens del Castell/e prengueren moltes naffres: e anam nosen a jaure ala ribera de Teth/dauāt vn loch que ha nō sent Joan dauant lo Volo:e aquí posam nostres tendes:e reposam aquella nit.¶ Dimecres a.xxx. dies de Juliol partim daquí e ab nostres batalles ordenades continuam nostre camí.ço es la dauātera/segons que dites.E les atzembles totes a mā dreta/e les gents de peu ala ma esquerra:e los nobles dessus dits/e ab dō Pedro de exerica anāen la reguarda/e mossen Joan Ferrādez de Luna capdellaua los peons:e mossen Gualuany dangleso la ab la companyia del Jnfant en Ferrādo nostre frare:e ab Bartal de Cabrera teniē la Reguarda per algunes Atzembles q̄ romanien detras.E axi anā a pendre nostra joznada alguns homens de cauall e de peu/sens voler nostre apartaren se e anaren a combatre la torre de Vidoleres:quiera fore de nostre camí.La qual era stablida/e sens que nos fozen regonegut los dla stablida les nostres cōpanyies la combateren tan fort que ans que nos hi fossem a temps quey anauem per destolre lo combatimēt ja hagueren presa e cremada la torre:e moziren tots aquells quey eren establits que nols volgueren pēdre a merce algu:dela qual cosa a nos so fort greu.Pero no contrastants los fets deles armes que eren estats anam nos aturar atendar en la dita vila sus pres Belna en vna gran verneda:e pedral entre laygua/e aquí reposam aquella nit.E vench a nos lo dit Bisbe Dosca ab Huc darpaio sobre la dita vista si la volriem cōsentir/e nos veem que no mudauem forma:ne debien sino ço que jans era stat dit semsemblant resposta que ja hauiem feta.¶ Dijous a.xxxj. de Juliol partim daquí:e ab les batalles ordenades/segons la manera pus propdita:anam dret a canet/e aten dam nos pres laygua. Hon ha vna gran Verneda/e pedral dauant lo Castell/e les cōpanyes deles hosts anaren sen tantost a percaçar/e trobauē assats fe/e palla/e altres refres caments a ells/e a les besties.Car les gents dela terra cuydauen que nos anassem dreta Perpinya/e nos hauiem apparellat.E aqst dia vēch a nos lo cardenal dessus dit per tractar cōcordia entre nos e lo dit quiso rey de Mallorques/e per ço com no deya res de nouell noli saem altra Resposta/sino axi com hauiem acostumat/saluant q̄ li diguēquens marauellauem molt del fauor quel dit qui so rey de Mallorques troba va en cort de Roma/que nos james o per nos lo dit Jnfant en Pere no poch traure vn Cardenal de cort de Roma per la questio que era entre nos e lo Jnfant nostre frare en Ferrando/e aquell que fo rey de Mallorques per aquest fet/ne hauia trets dos/e que aço era grā fauor/e la santa esglesia de Roma no hauia raho.Car no era stat nengu Rey de Arago tro a nos que no hagues escampada dela sua sanch per la esglesia/o per deu.E no ha rey al mon a qui pus tenguda sia la esglesia sino a nos/si volia fer retret per Sardēya noū pot fer ans non lom podem fer que lay hauem guanyada que sanct Pere nos dona vn troç de pergami scrit/ço es dich per la bulla dela donacio/e nostre Pare lauia tolta ala cōmuna quin era desobedient ala esglesia:e la li hauia dada/e ara ne hauia vn Rey e vassall/e lo dit Cardenal veent que als no podia fer anassen a Apia/e aquí stech per alguns dies.¶ Diuēdres primer dia d'agost nos trametem mossenyer Ramon

de Vilafrāca Algutzir nostre / e en frāceſch foix Scriua nostre ab letres de requiſitio al noble en ramō vezcōte de Canet quens obeis: evē gues en nostre poder: e quens faes ço que ens deuia fer ſegons la promiſſio q̄ a nos hauia feta a Mallorques e aquella q̄ ſō pare ab altres Barōs hauien feta al ſenyor rey en Jaume de bona memoria Aui nostre. E com les requeſtes foren fetes retench ſe acort/e finalment haut tractament/ ab en Pbelip de Caſtre cunyat ſeu regonech ço que deuia fer/e comen ça a deſpatxar lo caſtell de Canet: e venc ala nostra tenda dauant nos/e dix nos aqueſtes paraules que ſa perſona/li hauiem nos preſa cō fo a mallorques. La qual nos deuia tornar e axi que metia la ſua perſona en nostre poder: e que li aſſignaſſem loc on hon ſe metes. E nos aſſignam li que eſtigues en lo Biſbat d Gerona hō ſe volgues. E apres mes ſe diuiſio entre los de Canet/e en Guillot ceſſonts: e en Franceſch Dolms quel dit qui fon rey de Mallorques ab alguna cōpanyia hi hauia meſes per capitans. Diſſapte a dos de Agoſt les hoſts de Mārreſa ab algunes altres cōpanyes q̄ exiren deles nzes hoſts cōbateren vn caſtell pres dela mar: e de Canet ques appella ſancta Maria dela mar e prenguerē ſo axi mateix: lo qual eſtablim/e retinguē Eximen deſparça ſcuder de caſa noſtra ab alguna companyia dalmugauers que tenia cōbateren lo Caſtell Roſſello: e finalment ab algūa altra cōpanyia que ſi mezcla hac lo per força darmes: e algunes altres cōpanyies ques exien deles hoſts pzenguеren altre caſtell que ha nom caſtell Arnauſubira e cremarē ho tot los quals caſtells ſon aſſats pres de Pderpinya. Diumēge a. iij. de Agoſt lo Vezcōte de Canet vench a nos/e feu liurar a nos lo Caſtell de Canet per nom noſtre al dit en Pbelip de Caſtre: e lo vezcōteab ſa muller: e ſa cōpanya tremetem lo en vna galera noſtra a Gerona que eſtigues hon ſe volgues dins lo Biſbat de Gerona. Lo qual li aſſignā per pzeſo ſegons que dites. Dilluns a. iij. de Agoſt/fem eſtablir lo caſtell de Canet/e metre alli les viādes que veniē per mar. E acordam de qual part poſarie lo ſetge a Pderpinya/ e lo Dimarts apzes continuā de metre les viādes/en lo dit Caſtell de Canet/e fornir nos daço que hauiem ops per anar a Pderpinya.

Capitol. xxi. com lo Rey en Pere ſe attenda ab tota la ſua gent prop Pderpinya: e palayaren la gēt dela vila ab la gent del ſenyor Rey qui talaren en loterritori: Vinyes: Oliueres/e altres arbzes.

Dimecres a. vj. d Agoſt ab noſtres batalles ordenades en la forma deſſus dita/e ables atzembles ala part dreta/e la gent de peu ala part eſquerra. E anā nos attendar prop Pderpinya: ço es entre Bayoles q̄ es vna caſa d l hoſpital de ſanct Joā e Pderpinya. E com fom attendats algunes gents darmes a caual: e de peu dela vila exiren fora del mur: e feyen picaders als hoſts noſtres. E al cap veſpre com ſe deuia pōdre lo ſol q̄ dauaa les noſtres gents en la cara vengueren ferir en vna partida dela hoſt cōpanyia de caual/e de peu dela vila. E exiren per lo portal de Canet: e tātoſt moſſen Joā Exemenez de Vrrea ab ſa cōpanyia: e moſſen Jaume de Romani daltra part pujaren cuytoſament a Caual/ que no eſperarē que foſſen guarnits ſino fort poch/e ab daltres qui tantoſt lo ſeguiren ferirenen ells/e ven

cer en los els desbaratarē: els ne me teren trodins lo portal. Axiq̄ marti de Sales qui era dela cōpanyia de mossenyer Joā Ximenez de Urrea sen entra ab ells/e romas pres en la vila. E dels homens de Cauall de la vila ni hac molts de nafrats/e de ferits/e romas pres/ e nafrat Guillot de Fōtes/e moriren dles lurs gents. v. homens. E finalmēt daqui auāt foren tā esglayats q̄ no exiren a mescle: ne atorneig axicom feyē. Dijous apres seguent romanguem en lo loch damūt dit attēdats: e requerim altra vegada los homens de Pserpinya trametem hi mossenyer Ramō de Copons portāt veus de procurador en Catalunya/e en frā cesch foix Scriua nostre manāt los al mur ab crida publica/quens faessen ço q̄ns eren tēguts: e ells nons seren resposta algūa. Diuendres a. viij. de Agost partim dl dit loch ab nostres Batalles ordenades segōs que dit es. Exceptat q̄les Adzembles anauen ala part esquerra: e manam tot hom tallar. E tota la gent de peu anauen scāpats: tallant Vinyes/Oliueres/e altres arbres sino figueres: per tal cō les figues nos sabié millors q̄ altra fruyta: e cremā tot apres del mur tot lo ter me: evē guem nosen ab nostres gents tal āt/ e faent mal deius la vila de Pserpinya en les vinyes: e en vn loch q̄ es nomenat vernat. E per tal cō alg ūs exien dela carrera dels dela vila moriren. ni. vij. o. viij. e altres tāts que ni hac de presos. Dissapte a nou de Agost romāguem attendats aqmateix: e manāque les gents de peu ab destrals/ e altres Apparellaments cōtinuassen la tala. E trametem lo noble dō Pedro de Exerica ab. cc. homens de Cauall: e ab algūa altra cōpanyia de peu ensemps ab lo vez comte Dilla: e per exir a carrera a. Mil. D. Homens de peu: e. xij. Homens a cauall qui venien de Cerdanya: en ajuda a Pserpinya al dit qui so rey ō Mallorques. Mas ans que sen tornassen la dita companyia de Cerdanya ab lo dit noble dō Pedro quis era mes en aguayt hagueren ne sentida: e vista: e fugi la dita companyia: e recollit a Roders. E puix apres algūs dies secretament vēch a Pserpinya. Diumenge a. x. dagost aturam aqui mateix: e esperā lo dit noble don Pedro/e fem cōtinuar la tala. Dilluns a. xj. de Agost partim de aqui/e anam a Soler/e retes tan tost/e fem ne pendre homenatge. E puix tantost tornā en la ribera: e per la ribera a vall vengué nos attēdar prop vn loch que li diuhē sanct Stene. Lo qual les nostres gents crema ren/e destroiren tot ab los Molins queison: e cōtinuaren la tala: e aqui torna anos lo noble don Pedro de Exerica. Dimarts a. xij. de Agost romāguē aqui mateix continuāt lo proces e la tala. Dimecres a. xij. de Agost partim daqui: e alt per vnes vinyes prenguem lo Camí ab nostres batalles ordenades segons que dit es calam nos en la ribera: e per vnes marjals trauessam a Canet: e posam nostres tendes entrel Castell de Canet e la mar. E romāguem aqui per rebre Viandes: e per dar ne a les hosts/e per coure pa: e per esperar lo Nauili: quens portaua Refresca ment de viandes. Lo Dijous: e lo Diuendres que so festa de madona sancta Maria de Agost.

¶ Capitol. xxij. com lo Rey en Pere estant a Clayxa cōtinuāt la tala/pregat per lo cardenal ō Termes feu cessar la Execucio/e porroga aquella per tot lo Mes de Abril lauors primer vinent. E tornassen a Barcelona.

Jssaptea.xvj. de Agost/ partim de prop Canet e venguem a Clayza. E lo Diumenge apres manā talar les Vinyes: e la horta ò Clayra. Pero apres dormir vench a nos lo Cardenal per cōtinuar lo tractament entre lo que fon rey ò Malloz ques e nos. E per honor sua manā cessar la tala/e que null hom no fes mal als dela vila de Clayza/e com lo Cardenal fo ab nos sins dix moltes paraules. E entre les altres q̄ per honor e reuerencia dela esglesia sancta de Roma: e per amor del Cardenal q̄ era tot nostre volguessem dar algun sobreseiment al proces que fayem cōtra lo dit q̄ fo rey/e sa terra enos apres moltes paraules retenguēnos acort/elo dit Cardenal tornassen al loch Dapia. E nos sobre la Cort appellam tots los dits richs homens q̄ eren ab nos: e ab algūs bons caualles: e amichs: e aquells de nostre consell els prohomens de Barcelona: e de Valencia: e romas axi tot aquest dia. ¶ Dilluns a.xvij. ò Agost romāguēaqui mateix prop Clayza/e tractauēab nos lo dit cardenal/e frare Bernat Oliuer bisbe de Osca Mestre en sacra theologia e altres quey eren ab lo dit Cardenal/e alaſi a grā instācia del dit Cardenal haut acort ab los dits infants e ab los Barons e Caualliers/e ciutats dessus dites/e ab aquells ò nostre Consell/nos per reuerencia de deu/e dela Seu Apostolica/e ò sancte Pere Apostolical/edel sanct Pare Apostolich/e per honor ò l cardenal atorgam q̄ sobreceirem en la execucio/e ab tāt lo Cardenal fo molt alegre daço/e intratātost a Perpinya per parlar ab aqll qui fo rey de Mallorq̄s. ¶ Dimarts a.xix. de Agost lo Cardenal fo ab nos/e nos per les rahons dessus dites/e per ço averitat dir com no hauiem apparellamēts de aturar molt en la terra. Ni com de viādes/e altres coses necessaries ne encara ginys ne altres apparellaments de combatre/e tenir setge apres moltes paraules e tractamēts acordam al Cardenal q̄ sens prejudici nostre sobreseuriem: en la execucio tro/per tot lo Mes de Abril primer vinent ab cōdicio quel q̄ fo rey de Mallorques no faes mal ne dan a nostres sots meſos deça mar/ne al Vezcōte de canet/ne als seus lochs q̄ nos teniem. ço es Canet / e sancta Maria dela mar/ne al Vezcōte Dilla/ne al loch ò Jlla/ ne alguns aalguns altres Caualliers de Rossello/ quens haniē fet homenatge/ e daço manā fer charta/e faem cridar per les nostres hosts q̄ null hom no faes tala ne dan. ¶ Dimecres a.xx. de Agost partim ò Clayza/e prenguē la via a vall per sanct Hypolit/e anam posar ala Mar/e ben pres de Salses e vora mar venguē a Canet/e attendam nos sus en aquell loch don erē partits que trobam cascu los lochs e les Barraques/e tot lals axi com so hauia cascu leixat/e aqui fem reculli les viandes a Canet/e farm hi fer obra de Valls: e adobar hi los murs/e ordenā hi per Capita/e procurador frare Guillem de Guimera del orde del hospital ab algūa cōpanyia de Cauall/e de peu. ¶ Dijous a.xxj. de Agost partim de aqui e venguem nos a tendar sus pres del Molo en la ribera ò la part deius/e com fom attendats en la nit partiren se de nos sens licēcia/e voluntat nostra les companyies nostres de peu q̄ so lament romangueē ab los de caual. ¶ Diuendres a.xxij. de Agost venguē a Figueres/e nos ab les demes gents darmes passam per lo coll de Paniças/hon erem entrats. Mas les Atzēbles quaix totes passarē ab

algunes gents darmes per la clusa eper lo pertus. E cõ fom ala jon quera refrescã aqui ab nostra gent/ e entram nos en a Figueres: e los Infants e los Barons els Canallers cascũs sen anaré per los lochs hon dabans posauẽ ala entrada mẽtre nos aturam a Figueres: e aqui donam cõjat a tot hom. ¶ Dissapte a.xxiij. de Agost vinguem a Gerona/e atturã lodiumẽge. ¶ Dilluns a.xxv. de Agost vẽguẽ jaure a hostal richte en aqst dia el Infant en Pere pres cõjat de nos: e anassen dret cami al cõtat d Prades. E dimarts apres jaguen a Granolles. ¶ Dimecres a.xxvij. d Agost entrã en Barcelona: e les gents nos faeren nengun accullimẽt: ans paria quesretessẽ per mal pagats com tornauem que no haguessem pres Perpinya e Rossello: e aqui nos faem pagar als Infants Barons e cauallers: e altres gents darmes. çoq̃ poguem: daço quels era degut del sou. Axi quels romania fort poch a pagar.

¶ Capitol. xxiij. com lo Rey en Pere partí d Barcelona: e ana als regnes de Valencia/e de Aragoem prant les Uniuersitats/esingulars persones desubuẽcio per tornar en Rossello/e proseguir la execucio començada contra lo Rey qui era de Mallorques: e deles offertes per aquella fetes/e dela vnioque feu del dit regne ab los altres regnes: e terres de sa senyoria.

Os estãts en la ciutat de Barcelona tantost entẽguẽa fer nostre pertret: e nostre apparellamẽt de totes coses necessaries per tornar poderosamẽt de Barcelona en Rossello: passant lo temps del sobreseiment / e atturam en Barcelona alguns dies. ¶ Apres partim de Barcelona e anam vers la ciutat de Valẽcia per hauer ne ajuda e appellats los Syndics deles Ciutats: e viles reals del regne de Valencia per hauer la dita ajuda/ e per la Execucio den Jaume de Mallorques. E aximateix demanã ajuda als prelats cõtra lo Rey de Marrocbs en ajuda del Castella per al setge q̃ tenia sobre Alzazira del phadre. La ciutat de Valencia nos dona la imposicio dela Ciutat e del terme per vn any apres q̃ fos finada la que ja hic era a ops dela execucio d Rossello/e de Cerdanya: e faem ab ells certes conuinences. Los prelats/e los Clergues nons volguer en de res ajudar e nos faem alguns encitaments contra lo tẽporal del Bisbe de Valẽcia e del Mestre de Montesa. Mas final mẽt faerẽ nos ajudar cõuinent ens auenguem ab ells. E com haguem estats en Valẽcia los mesos de Octobre e de Noembre. En lo mes de Deembre partim de aqui/e acordam de anar en Arago per demanar ajuda a ladita Execucio/e per visitar lo dit regne/en lo qual hauia grã temps q̃ noy erẽ estats. En lo mes de Deembre partim de Valẽcia/e anãa Therol hon aturam alguns dies: e ajudaren nos ala dita execucio de certa quãtitat de moneda jaquesa entre la vila e aldeas. Apres anam a Daroca e semblãtment la vila e les aldeas ajudaren uos. E continuãt venguem a Calatayu: hon nos ajudaren la vila e les aldeas de certa quãtitat de moneda jaques/deles quals ajudes nos tengüem be pagats. Apres vẽguem a çaragoça/hon fom reebuts ab grã honor: e aqui tinguem festes de Nadal/e demanam los ajuda/ e fem ab los Jurats e Prohomens ala casa del pont de çaragoça. E en publich faerem respostaq̃ nons darien nens ajudarien de res/com fossen francs

per no contrastãt allo nos donarẽ mil Cassiços de formẽt. Apres partim de çaragoça: e passam per terra Dosca: e venguẽ nosen a Leyda/hõ aturam pocs dies. E partim daqui tornam a Barcelona: hon entrã la derrera semana de Carnal. E aqui tenguẽ Carnestoltes/e ampzam los richs/e Cauallers quins deuien seguir en lo viatge de Rossello: e faẽ fer Binys en Valẽcia/y en Barcelona: e Mãtellets e Bates per combatre: e faem fer per tret de viãdes: e daltres coses per assetges e cõbatiments/e en aço entenguẽ quair tota la quaresma: dins la qual vẽgueren a nos Missatgers de Mallorqs. ço es en Guillem çacosta: en Francesch ombert: en Guillerm çaquintana: en Joãroboll per fer vnio del regne de Mallorqs ab los altres regnes e terres nostres/q̃ james nos poguessen partir ne separar dela corona d Arago. La qual vnio fem ab grãsolẽnitat. E fermarẽ la los dits Missatgers: e volgueren q̃ fos fermada per tots los Infants/Cõtes/Uezcõtes/richs homens/Barons Cauallers/Ciutadans/e homẽs de viles de Arago de Valẽcia e de Catalunya. La qual cosa nos atorgam e faẽ fer. En lodit tẽps mateix vẽch a nos lo noble en Ramon Roger de Pallars: e offeris de seruir nos ala dita execucio. E mõstrans lo dret q̃ li pertanyia en lo cõtat de Pallars e dela Baronia de Ceruello. Lo q̃l a nos/ e a nostres predecessors era estat denegat. E feu nos homenatge de feeltat dels dits feus: e nos lenuestim deaq̃lls. E encara li donam de gracia: e li faem cessio del Dret: quens pertanyia en los dits cõtats e Baronia per rabo del comis. E ell nos relexa totes quantitats q̃ en temps passat per nos enostres predecessors se deguessen a Comte de Pallars. Apres estãts nos en la dita ciutat de Barcelona/apres festes de Pascha baguẽ ardit cert del rey de Castella q̃ hauia presa a pati la ciutat d Alzazira dalphadre/e nos baguẽ ne granpler fort/e totes nostres Gents. E apres decontinent vench mossenyer Matheu Mercer nostre Visalmiral ab. v. galeres de Valencia q̃ hauia molt temps estat en lo setge de Alzazira/e nos trame temlo per encalçar Galeres d Monech/e de Copliur equidam nificauen nostres gents e feu la via d Mallorqs. E puix tornassen per desarmar en Valẽcia. E nos cuytam nostre Apparellament per entrar en Rossello.

Capitol. xxiiii. com lo rey en Pere partint de Barcelona ab les hosts: e batalles ordenades/acompanyat dels Infants/Cõtes/Uezcomtes/Barons nobles/Cauallers/gentils homens/e Ciutadans honrats passa per Figueres/per la jõquera/per lo coll d Panicars/e per altres lochs talant/e anãt dret cami ala vila Dargiles. Prop la qual se atenda/e posa lo setge/combatent aq̃lla.

Estant axi en Barcelo- baguẽ letra d frare Guillerm de Guimera Capita d Canet que tro a. xl. homẽs de Cauall d Perpinya/ab cõpanyia de peu eren venguts a trẽcar vna resclosa prop de Canet hisquerẽ bitro a. xiij. homẽs a Cauall/epuix vench Frare Guillerm per capdellar quels ne tornas e abans q̃ ell hi aconseguis jals sozẽ tant prop los seus als de Perpinya q̃ nos o bea ells/de tornar sens vergonya. E tãtost frare Guillerm de Guimera/quãt so prop dells crida a grans veus/Arago/ e al ferir los de Perpinya se venceren/e los de

frare Guillerm auciren ne tres de Cauall: e prengueren ne vn/ e auciren ne vuyt de peu: e encalçarē los tropes de Perpinya/ e souen hauien daltres fets darmes ab ells. E aqui les Companyies axi de Cauall com de peu acordades: e gran partida de aquells ja a Gerona anades som de Proposit que ans que dret cami faessem la entrada ō Rossello/ anassem a fer reuerencia a nostra dona de Montserrat. E aqui dimecres mati a vinty vuyt de Abril partim dela dita ciutat ab fort poca Companyia: e anam nos adinar a Martorell e sopar a Collbato. E aqui donaren de Consell que tremetessem letres nostres de precaries a tots los Archabisbes/ Bisbes: e a totes les ordens dins nostra senyora situats: com per tal com per rabo de execucio de Justicia nos conuengues a enantar a occupacio cal contra lo dit Jaume ō Mallorques e les terres e bens seus. Los quals encara senyoreiaua de fet facessē special oracio a deu per nos/ e per les dites nostres Companyies/ nos acceptam lo dit Consell; manāque ell fos menat a execucio: e aço fet reposam aqui lanit. Dijous mati a. xxix. Dabril partim daqui caualcant anam entro al peu dela costa de Montserrat: e aqui descaualcam: e manam que les besties anassen per lo Cami pla a Monistrol/ e que aqui esperassen: e nos ab nostres Companyies muntam la dita Costa a peu/ e aquella pujada fossem ab vna esglesia appellada sanct Michael en vista del Monastir de Montserrat. Jsque a nos a carrera lo Abbat de Montserrate rebens reuerentment. E conuidans aquell dia: e ensemps anam a fer reuerencia a nostra dona sancta Maria: e feta a aquella entram a dinar/ e apres menjar ab lo Abbat ensemps anam presentar ala dita Verge vna Galera ab totes ses exarcies dargent en reuerencia dela Victoria/ quēs dona lo dia que prenguem terra a Mallorques. La qual hi hauiem feta portar ans de dos dies que nos hi fossem/ e presentada la dita Galera faem nos venir los Hermitans de Montserrat. Dels quals sos seus Hermitatges hauia fet al Monastir de Vallar lo dit abbat: als quals diguem/ e pregam que per ells fos constituyda special oracio. La qual diguessen a certes Hores de dia/ e ō nit per nos/ e per les dites nostres Companyies per la rabo que dessus hauem dita. E apres partim de aqui/ e auallam les Schales de Montserrat: e anam sopar: e jaure a Monistrol. Hon lo dit Abbat ariamateix nos hauia conuidats. E Diuendres mati anam nos adinar a Terraça: e a sopar a Sabadell. E dissapte apres primer dia de Maig anam nos a dinar a Cardadeu e apres dinar fo abnes el Jnfant en Jaume; e seguins entro a Sanct Celoni. Hon anam a sopar. ¶ Diumenge mati a dos dies del mes de Maig partim de aqui/ e seguins lo dit Jnfant entro vn tret/ o des ō Ballesta lunyde lo dit Loch. E de aqui partis de nos: e tornassen al dit prop loch hon deuia sperar/ e ajustar sa Companyia. E nos continuam lo Cami: e seu se a carrera mossenyer Pdoncet/ Vezcomte de Cabrera fill de mossenyer Bernat de Cabrera/ e ensemps entram nos dinar al seu Loch de hostalrich. E apres dinar anam sopar a Caules de Malauella. E dilluns mati seguēt fozen ab los nobles mossenyer en Pere de Fonollet Vezcomte de Jlla/ e en Bertran son frare/ e mossenyer en Roger Bernat de Pallars/ mossēyer Huguet ō Pallars/ e mossenyer Raymar ō mosset

ab alguns altres. E partint daqui: faent lo camí dela ciutat d Gerona hisquerena nos lo Bisbe de Gerona: e lo Abbat Damer: e los Ciutadans dela dita Ciutat: e feta per ell a nos Reuerencia deguda entram nos dinar en la dita ciutat: e aqui rebem letres de frare Guillerm de Guimera capitade Canet: en quês significaua que la Dalill nostre abtres Seruents: qui era anat a descobrir vna guayt que Homés den Jaume de Mallorques hauien fet: en vn loch prop sancta Maria dela Mar en Rossello situat: eras affangat ablo Cauall en vna Cequia: e aqui per los homens del dit aguayt mort ab los dits tres Seruents: e quatre Seruents morts dela part del dit Aguayt: e estiguem en la dita Ciutat lo Dimarts: e lo Dimecres nos estants en el Hort del Monastir dels frares Menors hon posauen: e a hora del seny del Padre reebem vna letra del Jnfant en pere: en ques feya a saber quen Jaume de Mallorques deuia entrar correr les nostres terres ab certa companyia domens a Cauall e de peu. E nos decontinent faem li a saber: que Lendema partiriem dela dita Ciutat: e lo Dijous leuam nos bon Mati per cor de anar a Figueres: e estant axi en dos cors si partiriem o no. Finalment aquella Nit anam a Figueres / que fo Diuendres a. vij. dies del Mes de Maig: e noy entraren ab nos a Figueres pus de setanta Homens a Cauall. ¶ En Figueres aturam per esperar nostres companyies: que venien a Cauall / e de peu / de Catalunya de Arago: e de Regne de Valencia: tro al Diuendres seguent / a catorze dies del mes de Maig. Estant aquia Pregaries del dit Jnfant en Pere / e dalguns altres perdonam al Jnfant en Ramon Berenguer / e ala Comtessa muller sua / e als altres: quens hauien dat a entendre / que hauien leirats anar los nobles en Berenguer de Vilaragut / e en Bernat de So / e alguns homens de Peratge / e de peu qui hauien preses per part nostra / Narnau dela Dzera / e mossenyer Berenguer de Palau ab alguns Companyons llurs prop de Lança. E puix los dits Comte / e Comtessa hauien los occupats / e segons ques dix leirats anar: e per tal com nos perdonam al dit Comte de empories e Comtessa lo dit Comte tremes de seriments al dit en Jaume de Mallorques per si / e per sos Valedors / ens feu liurar la vall de Bayuls / e alguns altres Castells / ens feu aquella valença que poch contra lo dit en Jaume de Mallorques. Lo dit Diuendres / a Catorze del dit Mes de Maig partim de Figueres / e manã que tot Hom ne vengues ala Jonquera / e los homens vengueren armats / e aquella nit jagué en nostres Tendes ala Jonquera / e esperam aquella nit / e lendema tro a tercia les nostres gents Darmes. ¶ Dissapte a quinze Dies de Maig / ordenades nostres Batalles. ço es los dits Jnfants en Pere / e en Jaume ab los nobles en Ramon Vezcomte de Canet / e ab mossenyer Guillem de Bellera / e mossenyer Berenguer d Ribelles en la dauantera / e nos ab los nobles Huguet Vezcomte de Cardona / en Ramon Roger de Pallars en Phelip de Castre. Aqui comenam la Senyera. Mossenyer Pere de Fonollet / Vezcomte de Vlla / en Bertran son frare / en Roger Bernat de Pallars / mossenyer Huguet de Pallars. Mossenyer Bilabert de Centelles / mossenyer Pere de Queralt / mossenyer en Pere galceran de Pinos / en Ramon de Car-

dona mossenyer Galceran de Bell puig: en Guerau ỏ Ceruello/ mossenyer Artal de Fosses/ en Huillerm Galceran de Cabrenç: e altres anā en la Reguarda. Apres totes les Atzembles ab los Almugauers de Valencia passam lo coll de Panicars/ que noy trobam contrast algu. Saluant que en dret dela Elusa hisqueren seruents del dit loch: qui volgueren donar salt ales nostres Atzembles que venien entre la mũania: e la reguarda. Mas los nostres seruents donarē en vers ells e fugiren/ e anarē sen axi que no pogueren fer algun Dan. E anaua mossenyer Ramon ỏ Anglesola darrer a perguardar que nostra gent no prēgues mal. E venguē jaure pp lo Riu de Toth prop lo Volo. ço es entre sanct Joan de Cortes: e al Volo. ¶ Diumenge a.xvj. dies del dit mes de Maig partim de prop lo Volo ab les batalles ordenades en la dita manera. Exceptat que nos ab nostres batalles en la manera dessus dita anam dela part damunt sobrel Riu de Teth: talant/ e cremant: e tremetem los dits mossenyer Huguet Vescōte de Cardona/ e en Pere de Queralt ab certs Homens a Cauall. ¶ Dimecres a.xxix. de maig aturam aqui mateix/ e manam que tot hom prengues vianda a quatre dies. ¶ Dijous a.xx. ỏ Maig partim daquiab nostres batalles ordenades en la manera dessus dita / exceptades les Atzembles que faem anar a la part esquerra tornam ala Horta de Elna per lo riu ỏ Theth: e aqui jaguem. E depart deius vers la mar trametem en Pere ỏ Queralt: qui vench ala torre del Bisbe de Elna/ que es pres dela ciutat de Elna. E pres la establida dela companyia. Diuendres a.xxj. de Maig venguē ala horta de Argiles: e atendam nos de la part de dins vers la mar: e faem establir lo loch e manam venir aqui les viandes el Nauili q̃ tenicm a Canet: e Portuendres: e aqui vengueren a nos los Homens de Totzo: e reteren se a nos: e faeren nos homenatge. Es ver q̃nos ans que partis sem de Figueres acordā ab en Dalmau de Totzo Veguer de Gerona que ab les hosts dela Veguería mētre nos fariem la via de Perpinya vengues a Copliure. E axis feu/ de manera quel Dijous prop dit so ell a Copliure: e hac ab los dela vila algun fet dar mes: e feu aqui vna Bastida: e estech sobre ells. Dissapte a.xxij. de Maig ordenā de assetiar Argiles: e nos posam aqui nostre setge/ e metem nos dela part vers Elna: entre laltra torre: qui es appellada Puiol/ que es del Abbat de Fontfreda. E metem Linfant en Pere ala part dela Ribera: e Linfant en Jaume deuers la Muntanya: e lo Admirall mossenyer Pere de mũt cada ala part nostra esquerra: entre Puiols: e Argilers. E en Guerau de Ceruello apres dell e mossenyer Huc Vezcomte de Cardona/ e mossenyer Pere de Fonollet ala Part dreta. E en Pere de Queralt ala Muntanya. ¶ Diumenge a vinty quatre de Maig que fo Jorn de cinquagesima so vengut molt de nostre Nauili. ço es deles Galeres e Veixels e altres apparellaments de nauegar ab les Viandes e apparellaments dessus dits. E faem traer la hu dels Giny s: e aquest dia mateix. lo faem dreçar e apparellar de trer. E los nostres Enginyadors tiraren en vers aquell llur. Els dela Vila posaren Massa Contra pes al dit Giny de manera que la pedra se execa dret: e tornar ferir en llur Giny mateix trenca. E faem lo asseure: en la Plaça dela vila que era dauant.

¶ Dilluns a vint quatre del mes de Maig: fo apparellat lo dit Giny/e tot aquest dia tira en la vila de Argilers/e feu gran damnatge. ¶ Dimarts apres faem a seure vn Meganell de dos Caxes de Barcelona apres del dit Giny/qui tirauaen la vila. ¶ Dimecres apres faem a seure altre Giny de Valencia/queu com major quel dit altre Giny/e estaua prop del dit Infant en Pere/e faea gran mal en la vila. ¶ Dijous apres los dela vila dreçaren vn Giny qui tirauaals nostres. E los nostres enginyadors tiraren en vers aquell llur. E ls dela Vila posaren massa contrapesal llur Giny/de manera que la pedra se execa dret/e tornar ferir en lo llur Giny mateix el trenca. ¶ Diuendres apres/que contam vinty vuyt dies ol dit mes de Maig vench a nos don Pedro de Exerica/e en Nicolau Carroç: e Mossenyer Joan Ferrandez de Luna/e alguns Cauallers/e Fills de Cauallers de Casa nostra/e eren entre tots docents cinquanta homens a Cauall/entre Caualls armats/e de la Geneta/e faem los assetiar dela part dela vila/que es vers Copliure. Hon dabans no estaua nengu.

¶ Capitol vinty cinc cō lo rey en Pere combatent la vila de Argilers/hagut primer Conseller s/e con lo consentiment dels Barons/e Cauallers/e nobles/ e tots Richs homens de tota la sua armada pres a merce los homens dela dita vila/ els atorga/e confirma Priuilegis/ Franqueses/e Libertats/segons es contengut en los Capitols açi Inserts. E li prestaren Homenatge/e Sacrament de fidelitat axi mateix.

Dissapte a. xxix. de Maig apres Missa faem ajustar ala nostra Tenda los infants en Pere/e en Jaume/e los altres richs homens/e cauallers. ço es don Pedro de Exerica/mossenyer Huc Vezcō te de Cardona/ en Ramon Roger Comte de Pallars. Mossen Pere de Fonollet Vezcomte de Illa/ en Pere Vezcomte de Vila mur/mossenyer Ramon de Anglesola/e en Phelip de Castre/e en Roger de Pallars. Mossen Pere de Muntcada Admirall/mossenyer Joan ferrandez de Luna/ en Gilabert de Cruilles de qui es Bestracha/e en Galceran de pinos/ Mossen Guilabert de Centelles/ e en Guerau de Ceruello/en Ponç de Sancta Pau/mossenyer Jaume de Arago/ en Bertran de Fonollet. Huch de Fonollet Doctor en Leys/qui apres fo nostre Canceller/e Bisbe de Valencia/en Galceran de Bellpuig/ Nartal de Cabrera/mossenyer francesch de Ceruia/en Guillerm Galceran de Cabrenç/mossen Guillem de Bellera. Mossenyer Berenguer de Ribelles. Nassomar de Mosset/ en Pere Dalmau. Mossenyer Ramon de Copons/en Ramō de munt poho/mossen Ramon de Seneste rra/mossenyer Garcia de Lorig/ mossenyer Phelip de Boyl. Mossen Rodrigo diez doctor en Leys/mossenyer Ramon de Torzo. Berenguer de Rocha salua/ mossen Dalmau Torzo/mossē Berēguer ò Mōboy/en Ramon ò Castelluiten Guillerm ò Cornella/mossen Ferrer de vilafrācha/e algūs daltres/ e propo sam los quens consellassen si tremetriem Companyia per talar la terra de Rossello/osi cōbatriem primer lo loch dargiles/e aq̄y ò gues sē dir cascu son parer/car noy volie res fer sens

lur Consell. E cascun dells per orde dirson entenimẽt: e finalment romanguem en acort: quel Dilluns seguent combatessem la Vila: e puix tremetriem companyia ala Tala/ y en aquest endemig hauriem fetes venir dela Mar los Mantellets: e les Gates: els Banchs petiats: els altres Arneses de combatre. E seriames en cuns lo Giny major de Barcelona: qui hauria tirat ala casa den Amoros dela vila Dargiles: quiera forra lo mur establida: e emborbotada: e seria ja vn poch madurada.

¶ Diumenge: a trenta del Mes de Maig faem continuar de tirar los Giny s: e tremetem companyia de peu que talaran tot en torn dela casa de Duiols: e combateren a braç vna estona la casa de Duiols: e tornaren sen: e faem asseure dauant el Admirall la dita casa den Amoros.

¶ Dilluns a. xxxj. de Maig combateren los Giny s: e continuam los apparellaments de cõbatre: e faem manament al nostre Admirall que faes fer vn Castell de Fustaper combatre la Vila de Argiles. E tot aquest dia tira lo Giny major de Barcelona: ala Casa den Amoros/ e no la vench tro al vespre. ¶ Dimarts primer dia de Juny del dit Any. Mil trecents quaranta e tres. Lo giny
1343 major de Barcelona tira ala dita casa den amoros: e ferila dalgunes pedres: e la sodega fort/ e aucis lo que era Capita dela casa/ e esguerra los e esglayals tant quels quey eran establits vers lo Vespre desempararen la Casa/ e quatre o cinch persones calcaren se: e vengueren vers la nostra host. E les gents demantinent cuytaren se demetres dins la Casa e muntaren la sus los Penones/ e hagueren algun fet Darmes ab los dela vila. E combateren vna estona/ tant que oppinio era que sino fos vespre Colp calent sen foren entrades en la vila les nostres gents combatents. ¶ Dimecres a dos del Mes de Juny per lo matí vench a nos al lit en Michael de Gurrea Algutzir nostre: e despertans/ e dix senyor bones noues vos port: que la Vila se vol retre a vos. E nos som molt pagats. E aquest dia parlarẽ molts patis los dela Vila/ e puix lo Capita: quiera Lombart. ço es Jofre de Astandart: e algũs Genoueſos que hauian en la Establida noy volien consentir: e puix no hauian res fet: tant quens endauen honta. Finalment al Vespre Ells nos offeriren/ quens metrien en Recenes quinze Persones dela Vila. Lendema al Solerit. ço es cinch dels majors/ e cinch dels mijans/ e cinch dels menors/ ab aytal pati: que ells tremetrien Missatge a Jaume de Mallorques. E sils hauia acorregut trodis sapte primer vinent per tot dia de tal ajuda que nos nos hagues sem alleuar del Setge/ e quels restituissem les dites persones sino que ells hagues sen a retre a nos la dita vila de continent. E sinou faen que nos pogues sem fer a nostra voluntat deles dites quinze persones. E nos sobre aço haguem nostre acort ab los Infants en Pere e en Jaume/ e ab lo Admirall/ e Huguet Vezcomte de Cardona/ e ab en Pere de Fonollet e en Ramon de Anglesola/ e en Roger Hernat de Pallars/ en Galceran de Bellpuig/ en Bertran ò Fonollet/ en Joan Ferrandez de Lũna/ en Phelip de Castre: en Guillerm de Bellera/ e daltres. E finalmẽt haut nostre acort atorgam ho. E entretãt faem cessar de tirar los ginys/ e ells qui no obrarien res en lo mur. ¶ Dijous a. iij. de Juny que fon festa ò corpore Christi speram q̃ les recenes vẽgues sen/ e hoim nostre

sermo/e apres esperam/e veem que no venien volguem nos seure a dinar. E tantost vengueren. iiij. Prohomens dela vila q̄ amenaren Lad mirall: e los Algutzirs e en michael Amarell: e en Bernat Vallet: e altres: e foren dauant nos/ e torna ls hom dir ço q̄ era ampres: e ells mudauen en la manera dela empressio. Car deyen que si en Jaume de Mallorques nols acorria ques pogues sen defendre: e vnes coses que no erē de reebre: e nos fom ne moguts e Linfant en Pere dix los. Vosaltres cuydats enganar lo senyor rey e nou farets: axicom vos cuydats anats vosen. Car lo senyor rey vos diu que si ades: a hora de Vespres no sou venguts ab les recenes per prometre/ e attendre ço que es ampres: sino tantost ell sab que sa afer. E axicom a senyor/ e Prince condamnar vos ha axicom a des leyals/ falsos/ e traydors: e bares a perdre les Persones e los bens sens tota merce. E apres hora de Vespres los dits Prohomens vengueren dauāt nos: e amenaren per les dites recenes. vij. persones: e faerē nos presentar los Capitols qūis segueixē: los quals supplicaren quels faessen per nos atorgats/ e fermats.

Aquests son los Capitols/ e Conuinēces empreses entre la part del Senyor Rey: e los Homens dela vniuersitat del loch de Argiles. E segueixen se sots aytal forma.

Primerament que la vniuersitat de Argiles demana: e vol que haja espay tro a Diumenge de retre ells: e lo Loch al senyor Rey. E en aquest endemig demanen/ que puixen enuiar al Alt en Jaume de Mallorques. Al qual de present enuien quatre Prohomens del dit Loch que ell en aquest endemig los deya socorrer poderosament: en tal manera quel Setge del senyor Rey se haja a leuar daçi: e ells e lo loch sien delliurats del perillen que son. E si aço nos compleix Diumtnge mati sien tenguts de liurar si mateix: e lo dit Loch al dit senyor Rey poderosament/ e acabada: e ab pacifica Possessio. E per aço attendre metre en Recenes al dit Senyor Rey doze persones del dit loch. Los quals son los quis segueixen. Guillerm Roig Cruler: Bernat Carbo: Jaume Borrau. Joan Paytaui: Jaume Fabre/ jaume Michael: Joan Flores Guillerm Amigo: Bernat Michael belet: Joan Beatriu. Arnau bona dona: e Guillerm Tesa. Los quals se obligaven que si la dita vniuersitat no complia les coses damunt dites/ quel senyor Rey puixa ser Justicia dells: e tot ço que li plaura. ¶ Item quel senyor Rey los juram ans que entre en lo dit Loch llurs Franqueses: e llurs Priuilegis e llurs Libertats. ¶ Item quel senyor Rey els senyors Infants/ e lo Admirall els Algutzirs del dit senyor los juraran/ que si en Jaume de Mallorques daçi al terme damunt dit leua ra lo senyor Rey del Setge/ quels dits doze Homens/ o Prohomens seran encontinent delliurats/ e meses en lo Loch de Argiles sans/ e segurs. ¶ Item que en aquest Endemig lo Senyor Rey fara cessar de tirar los Ginys/ e totes altres Batalles/ e Damnatge/ que dar los pogues/ e que ells cessen semblantmēt de fer obres/ e altres nouitatats en lo dit Loch. E quel senyor Rey faça fer crida general per tot el Estol que null Hom de Eauall/ ne de peu nos gos acostar contra la força per

Espay de vn tret depedra dins lo dit Temps/ne Enuig: ne Greuge nols sera fet ne dit. Edecótinent los Capitols fozen per nos fermats/ejurats per los prohomens/eretenguē nos les recenes: e los altres prohomens tornaré sen en la vila: e trameteren a en Jaume de Mallorques segons dit este en aquesta nit ala hora q̄ sen fo scaua cō lo nostre aguayt comença de exir vench Berēguer de Roca corba dōzell ab si cinquesina de seruents dela part de Copliure. Lo qual en Jaume ò Mallorqs tremetia pesser Capita de Copliure ensēps ab en Jofre destandar/e mes clas ab les hosts q̄ no conech puix hora ò mitja nit ell cuyda entrar en la vila: e los nōres Almugauers dela guaytaprenguerē lo: e retenguē lo pres ab chartes q̄ aportaua dē Jaume ò mallorqs. Diuendres a. iiij. de Juny tinguénōres cōguaytes ò dia e de nit diligētment q̄ no pogues entrar en la vila Dargilers ne socors. E entretāt hauia grā diuisio en la vila entre lo Capita e algūs homēs dla vila: e al nostre Almirall donals cinquāta quarters daygua de q̄ hauian grā destret/entre les altres coses. ¶ Dissapte a .v. de Juny aximateix fem Curiosament guaytar de dia e de nit: e donam leer quel Almirall los ne leras metre tres carregues de pa. E aquesta Nit los de la vila saeren llur poder de pendre lo Capita: e alguns homens dela vila: mas no pogueren: ans lo Capita seu son poder de tornar lo pati que fet hauian ab nos. ¶ Diumenge a sis de Juny per lo mati al sol exit lo Almirall entra en la vila ab sa companyia/e mes penons de nostre senyal: e del seu en les Torres: e faem pendre lo Capita e la Companyia dela establida: e a Cap de Pdeça en Pdelip de Castre ab sa companyia/ mes la nostra Senyera en lo Caragol dela esglesia en lo pus alt Loch. E entray molta dela nostra gent: e los Consols e Prohomens vengueren a nos ala nostra Tenda: e faeren nos Homenatge: e Sacrament de Feeltat. E nos confirmā los llurs Priuilegis/e Franqueses: els perdonam la Rebellio: e tot ço que fet hauien contra nos. E per tal com era gran dia: e era hora de dinar accordam quetro apres dinar no entrassem en la Vila: e faem Caualler en Jaume de Aragonll Bort del senyor Rey en Jaume Aui nostre. E aquest Dia tantost manam girar lo Giny major: e acostar ala Casa del puiol: per quey combates. E apres dormir nos ab lo Jnfant en Jaume: e altres Richs Homens/e molta Gent anam a Argilers: e entraren pocs ab nos. Car faem tenir lo Portal tancat que tota la Gent de la Vila besauen nos les mans. E apres nos anam a fer Reuerencia a nostra dona sancta Maria: e aqui lo nostre Siti fon apparellat/e diguem aqui en general algunes bones Pdaraules sobre nostre Dret/e sobre les Jnjuries/e Fellonies/e Rebellions quens hauia fetes en Jaume ò Mallorques: en especial ne recomptam cinch. ços com nos hauia negat lo feu/e com hauia fet lo Pdont de Fusta. E com sera combatut ab nos en Camp. E com hauia fet son Pdoder de ligar se contra nos ab diuerses Pdinceps/e Cōmunitats/com hauia feta Moneda/e altres Coses en general. E axim nos daqui/e torna anres tēdes/e leirā los frare Guillerm de guimera e capitā. Alql manam obeissen axi com a nos mateix. E apres prenguem homenatge e sacraments de Feeltat dels Barons e Caualers/e homens dela dita vila tro en nombre de cent cinquāta:

puix nos los perdonam tota la culpa q̃ hauien comesa cõtra nos/ per rabo ỏla rebellio/o qualseuol altres coses/ els diguem quens era molt greu del dan q̃ pres hauien/e quels fariem benisets/e gracies de manera q̃ no conexeriẽ la dolçor de nostra senyoria. E leixã los per Capita frare Guillerm de Guimera: al qual manam obeissen axicom a nos mateix. Apres axim nos daquit: e mirã la vila e la força que es molt gran: e ben valleiada/ e tornam a nostres tendes a sopar/ e sem Adalill Bernat vallet: lo qual es molt bon hom de armes: ens seruí molt a Mallorques: e en aquest viatge ỏ Rossello tot aquest dia estiguẽ ab molt gran alegria: e saem nostre Pertret per combatre ab los gyns. La casa del Puiol.

¶ Capitol. xxvj. com lo rey en Pere combate la casa del Puiol: e tenint hi lo combat se dona a ell ab semblant forma/ e Capitols dels Argiles. E com apres ab les batalles ordenades se vengue a Copliure: e la cõbate: es dona a sa Majestat ab tractament: concordia e capitulacio: e apres se donaren al dit rey algũs altres lochs aquí circũuehins.

Illuns a. vij. de Juny comença de tirar lo Giny major de Barcelona ala casa del Puiol: e forada ua e gostaua lo mur/ e la torre ỏla ça loquia: e tremetem lo Infant en pere ab gent de cauall e de peu a Copliure per escloir e regonexer la vila: e la força. E exiren algunes gents darmes dela vila: e hagueren mezcla ab les nostres gents de peu algunes quels ne meteren tro dins la vila els tolgueren tro a dues barreres: els auciren tres homens. Dimarts a. viij. de Juny cõtinuã combatre la casa del Puiol ab lo dit giny: e ab vn altre de dos caixes/ e fae rem li grã forat en lo mur dela part deuers Argilers. E daltra part faẽ apparellar vna grua: e molta lenya e rama per cõbatre ab Buçons: e altres apparellaments. E los altres ginys saem torna aplegar ala mar.

¶ Dimecres a. ix. ỏ Juny lo Capita dela torre del Puiol tremes per a mossen Guillerm ỏ Bellera per tal com alguns dela establida hauien deute ab ell: e a mosseyer Guillerm de Perues Caualler Seu: e lodit mossenyer Guillerm de Bellera anay ensemps ab Lalmiral que jay era: e ab mossenyer Ramõ de boyl parlaren ab ell molt: e cessaren los ginys de cõbatre: e tractaren molt. Finalment auenguerẽ se sobre lo retiment dela força ab Capitols. Los quals foren semblãts daquells ỏ Argilers atras per escrits. E nos reebem los Capitols: e confermam bo tot. Dijous a. x. de Juny apperellã de partir Dargilers: e manam apparellar les hosts ab viãda. iij. dies e sem recullir dels Bastiments dela fusta en la mar. Diuẽdres apres passada hora de Uespres tremetem al Almirall frare Guillerm ỏ Guimera Capita Dargiles ab daltres ala força ỏl Puiol: e exin lo Capita ab tots los dela Stablida ab aq̃lla roba: e arnes q̃ se pogueren dur. E tregueren ne a xi mateix Monges quey hauia del Monastir de Fontfreda/ e meteren lo nostre peno en la torre: e emparassen frare Guillerm ỏ guimera: e los dela stablida anarẽ sen.

¶ Dissapte apres romanguẽ aquí: e establim Argilers/ e Puiol de cõpanyia de cauall e ỏ peu q̃ leram a frare Guillerm de guimera. E manam a tot hom que sa parellas de viãda.

¶ Diumenge a. xij. de Juny apres dinar ab les batalles ordenades en

la manera dessus dita venguē sobre Copliure: e assetiam la vila. E nos estiguem en lo Toçal qes sobre la vila dret vers Muntanya: e lo Infant ab sa mainada ala nostra part esqrra vers la mar e lo Infant en Pere ala nostra part dreta vers lo Port uēdres: e lo vezcomte de Cardona bair en la Coma: entre nos e lo Infant en Pere e lo Almirall arriba de la mar vers Portuēdres/e en Ramon Roger poc apres. Dilluns a catorze del mes de Juny faem apparellar los ginys: e tremetē a Barcelona/e al Comtat de Empories per gent de peu per cōbatre los reuals ō Copliure. E lo dimarts apres. xv. dies de Juny cōptauē: nostres apparellaments dels ginys/e ōl combatre: e faem asseure lo Giny mitja de Barcelona en la serra sobre Copliure vers Urgilers dauant les forques/e combatia la torre ō puig musart. Dimecres a. xvj. de Juny faem bastir altre giny de Valencia dela serra q̄ es vers portuēdres per combatre la terra q̄ es en vn puiol sobre la esglesia dels frares de Copliure/e estaua lo giny a tresposta q̄ della hō feria no sen veya perra nires. ¶ Dijous apres faem asseure los ginys major de Barcelona deuant nos en vn bairesi per cōbatre la vila: e tremetem don Pedro ō Exerica ab. ccc. homēs a cauall: e dos milia homēs de peu/a pendre per nos lo loch de sanct Joan/e ana e vench cremāt/e talant/e pres homenatges dels homens del dit loch. Diuēdres a. xvij. de Juny fo a Urgilers/hon bac ja gut lo Cardenal Dambru/ quis appellaua Bertran del titol de Sanct March preuere Cardenal: e vench nos al setge de Copliure. E los Infants en Pere/e en Jaume faerē se abans q̄ nos/e puix nos quāt fom vestits jaquim en cascuna partida de nostra gent/e establiment de gent/e de Caualers armats. E caualca ab alguns Barons e Cauallers: e no molts/e faem nos deuers Urgilers per acullir lo dit Cardenal/e amenā lo a vna casa de fusta prop la nostra tēda/e aqui stiguē nosen la Casa de fusta/e forem hi los Infants/e tots los Barons/e Cauallers pus notables q̄ dessus hauē dit/ e tots los de nostre consell. E lo Cardenal feu sa proposicio dauāt nos e tots los altres de part del Sanct Pare Apostolich/e dix moltes paraules. Les quals totes funda en pau/e q̄ nos deuiem inclinar a pau ab en Jaume de Mallorqs/e allega la hystoria ō Abraham/e de Sodoma/e la Hystoria de Jacob/e de Esau/e ōl Arap/e altres moltes hystories ōla Biblia/e altres authoritats: e dix ho tot en Lati. E com hac dit molt: e finides ses paraules nos responguē breument/ q̄ nos hauiem dell e dela sua vēguda plaer e goig/axi com a cardenal/e especial amich nostre. Mas axicō a Legat e Missatge del Sanct Pare trames per los affers q̄ ell hauia dits: quēs desplaea/e no sens raho. Be empero enteniē q̄l sanct pare/e ell dit Cardenal hauien bon enteniment/e bon zell/o concordia e pau. E veramēt nos no hi cerem necer cauē sino pau e valia molt mes q̄ nos e nostres gēts haguessē algun affany/e treball en aquest tēps per hauer pau perpetual e encara per lo carrech q̄ Deu nos ha cōmanat dels regnes e terres hi despendriē tota la nostra vida quāt altre no poguessem ser per leixar pau als nostres/e aquells qui apres nos vendriē/e axi nos proseguiem nostre dret/e nostre deseret del qual nons departiriē/ni en Jaume de Mallorques/qui ab grā argull nos volia tolre/e despossehir ō nostre dret/ja mes nos era humiliat/ne hauia cercada

pautans anadia cascunjorn en sa rebellio: perq̃ apres parlarie com se volgues daq̃sts affers. E aço quens dixes li farie resposta pus bastant. E lo Cardenal feu assats semblantq̃ era pagat de nostra resposta: e alre no parla despuix sobre aço. Puix exim nos dela casa de fusta/ bon ell era: e metē nos en la tenda: e aqui tantost digueren nos. Senyorveus los nostres qui cōbaten la torre de la Conomina sobre Copliure. La q̃l es deuant pres del Mur ala part: hon nos erem ja son los nostres en lo val: els dela torre ja noban Tretes/ e son perduts: e algūns dels barons e cauallers quey eren dixeren q̃ no fabia a cōbatre per res com la torre sia molt bella e forts altres digueren q̃ la torre era nostra. Finalment nos manā que cōtinuassen de combatre: e faem hi aportar scbales e pichs: e altres apparellamēts aytant cuytosamēt com poguē. E finalment donarē batalla: a escut e alança tā grā: e tā estret: q̃ la barbacana/ e la torre ses vehi/ e mes hi hō foch layus: e exia grā fum dessus. E los dela torre cridarē tots merce: e faeren senyal de retre. E nos manam q̃ no fossen preses a merce: e per les arqueres calarē sen tres q̃ fozē morts. Los altres que romāgueren lassus com fozen molt cōbatuts reterense e mossenyer Artal d Fosses quey cōbatia pres los a merce. E exiren ne vius set: que faem tenir presos. Axi que la torre fon presa/ a hora de vespres: e faem li establir: e tantost los dela vila de Copliure començaren a robar los Rauals. Lo Cardenal aquest dia estech aqui: e la sua Companyia ab la altra mirauē la combatiment dela torre: e estauē ne fort marauellats: e tornassen jaure a Elna aquest dia mateix. ¶ Dissapte a. xix. de Juny: e Diumenge apres fem cōtinuar de tirar los Ginys e de apparellar de cōbatre los Rauals a Scut e Lança: e los dela vila tirauen ala torre que hagueren perduda ab vn Giny grā/ e ab vna brigola/ e estauen se strets que aquest dia no exiren a palatiç denegunapart. Dilluns a. xxj. de Juny la companyia que estaua vers Portuendres hon estaua mossenyer Nicolau Carroç/ e Lalmirall pres dinar sens manament nostre/ e sens Acord: e sens tot Arnes de cōbatre començaren a cōbatre la Torre que es sobre los Preicadors/ e poch a poch hi vēch molta cōpanyia: especialment hi vēgueren Homens de Paratge tots guarnits quey apearen: e combateren la torre tāt fortment que esuabiren la barbacana. E puix començaren a segar la torre: e hauien. xxx. homens los demes Genoueses: e foren al cōbatre nafrats en les mans/ e en la cara/ e veerē se perduts: e feren senyal de retre. E puix encara fozen combatuts vna peça. E finalment en Nicolau Carroç per part nostra pres los a merce: e els salua la vida e membres. E tātost puiaren hi los nostres penons. E en aço era la hora de vespres: puix vench veu entre la companyia/ que anassen ala vila e començaren a cōbatre los preicadors: e com nos ho sabē fons greu car la hora era tarda: e volie bevendar: e dix mossenyer Raemar d mossset que lexassem estar/ que obra era que deu feya/ e ell la acabaria. E feeren se tant fort quels dela vila a poch estāt los desemparare: e els nostres pujaren sus puix de verdesca en verdesca gitauen los ne: e dels Cadafals. E los vns suabien per la part dessus: e la major força per la part dela mar hon hauia vna empaliçada finalment lo Raual dels preicadors se entra: e ab la espasa en la

ma combatent fort estretament. E entrarē sen/al qual intrar quaix foren tots ò la host de Lauall/ e de peu ques fozen apparellats. Los dela Vila fugen de Lauall/e de peu/e recullirē se ala fozça dela vila q̄ es molt gran. E la nostra gent tant fozen en cozats del barreiar/e per la roba òls Alberchs q̄ nols seguiren pus. Car aquell dia/e aq̄lla hoza mateixa combatent sen fozen entrats ab ells. E ariaquell dia no curaren dals sino de barrejar lodit Barri/e robar: els dela vila fozē molt espaozdits es tengueren tots per mozts/ e estengueren desemparadamēt/e especialmēt mossenyer Pere Ramon de Codolet/quin era Capita q̄ noy leixa nengun recapta tant era espaozdit/tota la nit la nostra gent roba/e barreja aquest Barri/e traguerē ne molt vi quey hauia/e molt botam/e comanam la guardia daquest Barri a dō Pedro de Exerica. ¶ Dimarts mati a. xxij. de Juny nos oynts Missa estants ja dins les cortines per oyr Missa/vench a nos vn hom guarnit de nostra host/e dix nos q̄ aquells de la vila requerien pati q̄ los enuiassen lo Vezcōte Dilla. E nos tremetem loy ab Calmirall en semps ab los dela vila ab en Ramō de pont quey era ab voluntat de mossen Pere Ramon de Codolet Capita. Mo guerē nos patis ques retrien/e parlaren ne ab lo Almirall/e ab lo vezcōte Dilla/e ab altres quey cabien e nos sobre aço quens fo mogut/ha guēconselle ácozt/ en lo qual fozen presents los Jnfants en Pere/e en Jaume/e en Ramon Roger Comte de Pallars. Mossenyer Pere de Muntcada Almirall/ en Pere Vezcōte de vila ò mur/mossen Pere de fonollet Vezcōte Dilla/ mossenyer Galceran de Bellpuig/ mossenyer Bernat ò So/mossen Artal de Cabzera/ Misser Huc de fonollet/ mossenyer Asmar de Fonollet/Arnau çamozera Vicicanciller/ frare Guillerm de Guimera Capita de Argilers/misser Rodrigo diez/misser Joan Ferrādez/ mossenyer garcia de Loriç/mossenyer Ramon de Copons/mossenyer Michael ò gurrea/mossenyer Phelip de Boyl/en guillerm Albert/en Guillerm roig en Michael amarell. E apzes molts tractaments auenguem nos del tractament els atozgam les coses deius scrites segons los Capitols quis seguexen.

Aquests son los Capitols e Conuinences quis fan es fermen per entre lo senyoz rey en Pere de vna part/e los Phzohomens/e Vniuersitat de Copliure dela part altra per rahō del Tractament vltimadament fet de retre la vila/e la senyoria ala Majestat del dit senyoz rey en Pere.

Emanen los Phzomens e Vniuersitat de Copliure. Phzimerament/q̄ mossenyer Pere Ramon de Codolet ab tots los homens de peratge/els Genoueses els altres soldats: axi de Lauall com de Peu sen vayen frāchs ab tots llurs Laualls Arneses/e bens/e quels sia liurada companyia que sen vayen saluamēt. ¶ Item quels homens de Copliure e la Vniuersitat sie salus ells/e llurs bens mobles e imobles/axi dins cō de foza q̄ nols sia tocat en res del lur. E encara q̄ aquells q̄ han perdut al Barri del Port dauall los sia restituit/e les possessions q̄ han en lo dit port/e en lo terme de Copliure/e fora de aq̄ll/e esmenar les tales. Semblaq̄ los bens seents generalment deguē esser salus als sobredits/e encara los bens mobles/q̄ huy possei-

ren. Dels altres Bens mobles ja guanyats als dela host per batalla real no demanen rabo.

¶ Item que haja jurar/ e cõfirmar tots Priuilegis: e Franqueses del loch: e tots los lochs: vsos del dit loch. E encara que sien franchs de Leudes: e ò tots peatges per totes les terres del senyor rey deça mar: e della Mar. ço es de aquells: e en aquella manera quen han vsat.

¶ Item nenguns homens del loch o habitadors ells ne llurs mullers ne llurs Infants nos pusqué esser forçagitats del dit loch: ne despossehits de llurs bens.

¶ Item que sien en totes les costumes e vsatges de Barcelona.

¶ Item que deguns dans donats per aqsta guerra per les gents del loch de Copliure no sia feta demanda ne questio a degu del dit Loch: ne Marcha.

¶ Item que la host del senyor rey ne negu de aquella: no deia entrar a Copliure: ne en lo Barra del dit loch fins quel dit mossen Pere Ramon de Codolet: e altres Soldats: axi de cauall com de peu sien forçats.

¶ Item que sia releuat lo Sali/que nouellament es estat imposat a Copliure.

¶ Item que ò totes obligacions de sacraments: e homenatges: e de totes altres obligacions: en ques son obligats ab chartes al senyor Rey de Mallorques quel senyor rey de Aragó los haja a relleuar: e excusar a ses propries despeses/ e defendre en tota cort ecclesiastica: o ciuil/ car porien per aquelles Obligacions esser conuenguts en cort de Roma e en altres parts.

¶ Item de aço demanam Spasi per daci a Diuèdres al Sol exit que entretant no sien damnificats.

¶ Item demanen quels habitadors sien franchs de tots deutes que deguen a jubeus que no pusquen esser destrets de dos anys.

¶ Item demanẽ q̃ sia retut a nen Ramon Despont tot ço ò l seu que li es estat leuat vulles que sien bens mobles ono Mobles/ no contrastants: qualsevol donacions: o alienacions feytes de aquells bens a qualsevol persones.

¶ Item que Perico marchus eles altres persones: qui son de Copliure que sien restituits francament: e quitta.

¶ E finalmẽt nos haut nostre acort sobre los Capitols dessus escrits atorgam e fermãlos en la forma dessus dita. E faẽ cessar que null hom dels nostres nols damnificas: nes acostas als Murs de nẽguna part.

DImecres a .xxiij. de Juny torna a nos lo Cardenal: e mẽja ab nos: e trasch nos a parlamen ta part noy foren los Infants en Pere e en Jaume. E puix quey appellam Harnau çamorera Vicicanceller nostre: e finalment vench a aço quens dix que si en Jaume de Mallorques metia simateix: e sos Infants en la terra soltamẽt en nostre poder si li assegurariem vida: e membres e de longa e mala Preso. E nos tenguem acort en aço/ e los Infants atorgarem ho per part nostra: e a nos plagués: e ab aço lo cardenal sen parti: e ana a Perpinya/ e puix apres alguns dies lo Cardenal nos escriui: que en Jaume de Mallorques nos acordaua ales dites coses. Car dix que mes amaua que nos per força li leuassem la terra q̃ si ell paria quey cõsentis/ part lo perill deles persones. E axi lo cardenal dix en la letra que sen anaua a Seia: e aqui esperaria Resposta del sanct Pare. Dijous a .xxiiij. ò Juny dia de sanct Joan saem Caualler en

Romeu martinez ò Sorita: e vers lo vespre ans del sol post exi del castell de Copliure ab tots los soldats quey eren de Cauall: e de peu: e ana rē sen vers Perpinya: e nos faem los acompanyar tro a Helna. ¶ Diuendres a. xxv. de Juny vers hora de tercia los Prohomēs ò Copliure nos liurar en lo Castell e la vila: e en Phelip ò Castre mes la nostra fenyera en lo Castell: e apres menjar vers lo vespre anā ala esglesia dels preicadors/ e prengué Homenatge dels Consols e de moltes gētes de dela vila. ¶ Dissapte apres faē cōtinuar a mossenyer Ramō de Barbera q̄ ordenā per Capita a Copliure/ de reebre Homenatge deles gēts: e aq̄ll dia stiguē en lo Castell ò Copliure. ¶ Diumēge apres se liura a nos la torra alta q̄ esta sobre Copliure en la pus alta serra ques appella: en aq̄ll dia faem Adalill Franceschò pares de Valēcia. Dilluns a. xxix. de Juny òl dit any. Mil. ccc xliij. Frare Guillerm ò Guimera Capita de Argilers: ana de part nostra al Castell de Palau prop Helna: e retes a nos: e mes hi per nos en Guillerm Dalio. Dimarts apres dia de Sanct Pere tremetē ala Rocha q̄ēs ha uia dit q̄s retria: e anay lo Vezcōte Dilla: ab cōpanyia/ e nos volguer en retre. Ans hac entre les nostres: e aquells dela establia fets Darmes: e sen seguirē nafres: e crem arē tots los blats. E aq̄st dia se rete lo Castell ò Horta: e de Copliure: e hoim sermo/ en presencia de tot lo poble/ e preicay frare Michael Ahost òlor de òls preicadors: qui declara a les gents los drets òla nostra execucio/ e los greuges q̄ēs faea en Jaume ò Mallorq̄s. E plague fort a les gēts q̄ nou sabiē: e diguerē que fort erā en ganades dabans. Car no sabien nostre dret. Ans los era dat entendre lo contrari. E per tal com los cauallers nos affrontauē de paga faem la los fer. Car voliē sen anar/ e no volic pus aturar auāt en Rossello. Dimecres derrer dia de Juny faē continuar la paga als Cauallers: e a les gents de peu/ e faen fer quatre dies e rebem Homenatge de mossenyer Ramon de Barbera Capita de Copliure: e q̄ tengues lo Castell a costum de Despanya. Dijous primer dia de Juliol ab nostres batalles ordenades ē la manera ja dita: partim de Copliure: e venguē nos attēdar sobre lo Castell dela Rocha: e aquí faem cridar tala per al dia seguent/ e ordenā aqui nostre setge. Diuēdres apres per lo mati manā talar la horta òla Rocha: e venguerē dos Homens de part òla vniuersitat de Tuhir ques volié retre a nos. E de present haguē sobre aço nostre Acort: e acordam hi de tremetre Linfant en Pere: e quey anas abell Harnauça mozera Vicicāceller nostre. E q̄ari mateix anassen al loch ò Millares. Lo qual tātost se appella ab. ccc. homens a Caualle dos milia de peu: e nos romanguēen lo setge deça Rocha. Dissapte apres seguēt nos stant en lo setge òl castell dela Rocha nos saeren dir: e supplicar quels lexassē acordar sobre llur fet aquell dia. E puix venguerē dauāt nos: e saeren nos presentar capitols sobre los q̄ls nos hauēguem: e metē nos. xj. persones en Recena de retre la Vila/ e lo Barri òl Castell atinent dela força major òla celoquia. Dilluns seguēt plo mati. Car Celoquia tenia en paga ò Mallorq̄s frare no Ledesme dē jaume ò mallorq̄s pfignificar los ho. E aq̄st dia tremetē mossenyer Huc Vezcōte ò Cardona a munteşquiu: e als seus Cauallers apearen/ e tolguer en los vn Barri com baten els faeren grā dan. Diumēge apres en

paga de Mallorcs/qui tenia lo Castell ola Rocha nos seu parlar patis:e apres despay per retre lo Castell tro Dimarts per lo mati:e que sen anas sau e segur. E nos atorgam li ho. Dilluus a.v. dies de Juliol per lo mati los homes dela Rocha nos liurarē lo Barri:segōs q̄ hauiē conuēgut:e farēnos homenatge:e sacrament de fidelitat:e nos confermam llurs Costums:e Usatges de Catalunya/e Priuilegis/els fē gracies els retem les Recenes:e leram ne anar guiats a Perpinya:quey era per stablida. E liura los per Capita mosseyer Berēguer de Rocha salua. Aximateix los homes d Muntesquiu liurā lo Castell per nos al noble mossenyer Frācesch de ceruia/e mossen Ramon de Senesterra sots certes condicions. Les quals nos les complim. E mēte hi per Capita en Bernat d Cenascalès de casa nostra. Dimarts apres per lo Mati en paga de Mallorquesnos liurarēlo Castell dela Rocha. E lo dit mossenyer Berēguer d Rocha salua emparas per nos del dit Castell:e retēch per res en paga:ab sacōpanyia tro en Jaume d Mallorcs hagues restituit en Pere de Sēmārti e altres q̄ tenia presos a Perpinya. E prēguē homenatge ols hōmens de Muntesquiu:e vers lo Despr e venc lo Infant en Jaume q̄ hauiē trames a Tuhir e a Millars. Mas los de tuhir nos reterē/e hac pres Millars/e Isla/e Rala/e Mosset. E romanguerē casc u en son loch/mossen Pere d Fonollet Uezcōte Dilla:e mosseyer Bernat d So/e mosseyer Azmar de Mosset. E lo Dimecres apres faem appaellar nostres gēts de viandes. E daço q̄ hauiē mester per partir lēdema. Dijous apres leram Linfant en Pere en lo castell de Muntsquiu perço com no era ben sa/e nos ab nostres batalles ordenades:segons q̄ dit es e venguē a Belna:e aqui posam nostre Setge dela part ol Riu. E tot en torn. Saluāt ol Raual q̄ dela torre del Bisbe hō no estaua setge algu. E aq̄st dia mossenyer Bilabert d Cētelles vench ala Casa/o força den Jaume Scuder q̄ es prop de Perpinya:e lodit Jaume liura lay de part nostra. E lo dit mossenyer Bilabert partissē e lera hi per Capita Arnau de Canet ab companyia. E com mosseyer Bilabert:ne son partit mossenyer Barri ola Balma de Proença abrij. homens a Cauall vench propladita força:e exirē companyia nostra ola quey romas ab Arnau d Canet e prēguerē lo dit mossenyer Barri ab vn Escuder. Los altres fugiren a Perpinya. E lo dit mosseyer Barri romas pres. Diuendres apres a.ix. dies de Juliol romanguem aqui mateix:e retes a nos Otrera:e la torre d Madaloch. E aqui vēch a nos Perri dela Isla:e mestre Ramon d Cabules Missatgers ol noble mossenyer Arnau de Rocha full pare den Bernat de Rocha full. Lo q̄l en Jaume d Mallorques ocis a perpinya:e tremes se excusar a nos com sen fill era contra nos en seruey del dit en Jaume de Mallorcs com fos contra son pare:e daltra part se proferi a nos de fer nos Valença de cinquanta o cent/o docents cauallers/e quens procuraria valença ol Cōte Darmāyach d cinchcents/o mil homens a cauall:e.iij. milia de peu. E nos semli resposta: q̄ nos faem la Execucio ab nostres Gents: e nos conuenia q̄ ab altres gents se faes neus faen mester. Pero q̄ lin faem gracies:nens agreu/si son faea valença an Jaume d Mallorques. Carlos homens Jouens dissjosos Darmes acostumauē en los fets darmes

ajudar ab quis volien. ¶ Dissapte a-pres aquí mateix en lo setge Delna/ entorn hora de mig dia se hac mesa rumor: e brega en la vila dauall del na entre les gents dela vila e los sol dats que y eren: e hauien entre ells mezcla e set Darmes. Axi quey mo rirē bens sis persones: segons qs de ya. Estāt enaço algūs homēs/ e mol tes fembres dela vila faerē seper los murs cridāt als nostres: quey eren prop della quels vēguessen ajudar. E tātost los nostres cuytarē se: e cri daren. Arago: Arago: Arago. E los del mur homens: e fembres collarē algūs penons: e collarē los nostres homens darmes: e pujarēni molts/ e puix obriren dela Vila vn portal: e tot hom sen entra. E los dela esta-blida ab molts dels ōla dita vila re culliren se: e hac hi fet Darmes al recullir: e la nostra gent combat els dela part dela vila deius tot aquell dia: e nos per guardar la vila faem hi metre en ponç de sancta Pau: e en Guerau de Ceruello: e en Vall-garner a: e entre los Soldats/ e los dela ciutat damunt hac diuisio tot aquell dia: e estauē en grā Sospita los vns dels altres. ¶ Diumenge apres los dela stablida hauien grā ōstret day gua: e hauiē grā reguart q̄ hom no sen entras/ e trameteren per lo mati tractadors. ço es lo offi-cial: e el Rector de Elna ab vn hom de Cauall: e lo tractamēt duratro aquell dia entre la nostra part: e mos sen Roger de Reguanach/ qui era Capita dela ciutat: e finalmēt al ves pre anay per nos mossen Galceran de Bellpuig Major dhom nostre: e auench se ab ell en los Capitols da-uall scrits. ¶ Lo senyor Rey per cle mencia e pietat atorga al Capita: e als Cauallers: e a tots los Soldats de peu: qui son dins la ciutat Delna quels reebra a merce e a saluamēt de vida e de mēbres. Axi q̄ roman-guen en la preso del dit senyor rey/ entro q̄l dit en Jaume de Mallorq̄s haja retuts/ e restituits Arnau de Corbera: e son frare/ e tots los Ca-uallers fills ō Cauallers/ e tots Ho mens e fembres/ Infants e Infan tes que tingua en qualseuol Loch de Rossello/ e de Cerdanya/ en e per recenes dels lochs obedients al se nyor Rey/ e aq̄lls restituits/ lo dit senyor rey delliurara e jaquira anar los dits Capita/ Cauallers/ e altres q̄ sen puixen anar hon se volran ab llurs Caualls e Arneses: e bens mo bles q̄ hā dins la ciutat exceptales Armes/ e forniment ōla força. ¶ De clare lo dit Capitol/ plau al senyor q̄ mossenyer Roger de Karianach e tots les altres homens de cauall naturals/ e poblats de Rossello qui son ab ells dins la força ōla dita ciu tat/ romanguerē en la preso del se nyor Rey/ sots la forma e manera contenguda en lodit Capitol. Los altres qui son dela senyoria ō Fran ça: o daltres partides per honor del rey de França: e per lo deute q̄l se-nyor rey ha ab ell/ axi Cauallers cō homens de peu/ qui sen puixē anar ab llurs caualls/ e armes e bens mo bles faent sacramēt e homenatge q̄ no entren ara ne durāt la execucio de Perpinya/ ne null tēps no facen valença al alt en Jaume de Mallor ques cōtra lo dit senyor rey ō Ara-go. E en aquest Diumenge vench a nos guiat mossen Pere Ramon de Codolet per tractamēt de don Pe dro de exerica: e parla molt ab ell. E puix don Pedro parla molt ab nos: tractant q̄ en Jaume ō Mallor ques se volia metre en nostre poder. ¶ Aquest dia segons quens feu a sa-ber mossen Gilabert ō Centelles qui era Capita ōles gents darmes per nosa Canet alguna companyia ō ca

uall e de peu: q̃ ell hauia trameſa a ſanct Hyppolit per fer caualcades a hora de tercia: e los Almugauers noſtres corregueré tro a Clayra: e prenguerẽ homens e Fembres: e al ſo ſe moch: e la companyia q̃ era a Clayra iſquerẽ per tolre la preſa als noſtres: e aqui hagueren gran mezcla. E los de Clayra vencerẽ e moriren hi de ſis en ſet homẽs/ e nafrats molts: e preſos entre los altres ſo pres lo Batle de Clayra. E apres hora de mig dia los homens ó ſanct Lorenç de Cauall e de peu vengueren a ſanct Hypolit e los ó cauall e ó peu ó ſanct hypolit iſquerẽ/ e combateren ſe ab ells: e los noſtres venceren. E moriré hi dels homens a cauall de ſanct Lorenç tres / e hu a Cauall: e moriren dels de Peu de. xxv. en. xxx. e nafrats molts e preſos. xi. E los noſtres no prenguerẽ mal algu. Dilluns a. xij. de Juliol los dela força de Belna ſe reterẽ. ço es dela Vila damunt vers hora de tercia. E nos tremetem los Alguazirs: e alguns de noſtre Cõſell: e treguеren de preſo moſſenyer Roger de Rauanach/ quiera Capita: e els altres ſegons dit es. E lexaren ne anar los dela ſenyoria del Rey de França. E apres en Philip de Caſtre ab companyia de Cauall mes la noſtra ſenyera en lo Cloquer de la Seu de Belna ſus alt. E totes les gents homẽs/ e Febres exiren/ e vẽgueré ala Tenda noſtra a beſar nos los peus e les mans Aqueſt dia dõ Pedro de Exerica continua lo tractament per en Jaume de Mallorcs e finalment nos don am lo poder ab letra noſtra que ell pogues dar ſalvament de vida e membres/ e preſo an Jaume de Mallorcs/ ſis metra ſoltament en noſtre poder ab totes les terres: e lochs de Roſſelloe/ de cerdanya: e prometerem quens haurié miſericordioſament vers ells.

Capitol. xxvij. com don Pedro de Exerica ſe vehe ab lo Olim rey ó Mallorques prop Perpinya: e apres ſen torna al Rey en Pere referint com era romas de bõ acord q̃l endema lo dit rey ó Mallorques ſe metere en ſon poder.

Ymarts apres don Pedro de Exerica tro ab. ccc. homens de Cauall e mil Almugauers / ana vers Perpinya per hauer viſtes ab en Jaume ó Mallorques. E com ſon prop de Perpinya iſque primerament Ramon ó Codolet: e auẽch ſe ab ell q̃ don Pedro ſe apartas ab ſi. xv. E en Jaume de Mallorques atretal: e que parlaſſen: e axis feu. E hauts molts Parlaments entre ells finalment en Jaume de Mallorques reſpos a don Pedro: q̃ hauia acordat de metres en poder noſtre lẽdema per lo mati. E don Pedro mantinẽt tornaſſen a nos. E aqueſt dia nos entram dinar/ e dormir en la ciutat ó Belna: e eſtiguem tro al veſpre/ e aqui vench a nos miſſer Guillerm Vibres Caualler e Doctor: e meſtre ó Requeſtes ó la Caſa ó l rey ó França. ço es per Miſſatgeria de moſſenyer Joan de França/ Duch de Normandia fill primogenit ó l dit rey: e prepoſas q̃l dit moſſeyer joan de Frãça venia vers eſtes parts per tractar pau entre nos e en Jaume de Mallorques: e q̃ métre ades li atorgaſſem algun ſobreſehimẽt. E ſobre aço nos dix moltes paraules / e nos a la fi li reſpõguem q̃ nou podiem fer per moltes rahons q̃ ja ſon deſſus tocades en les reſpoſtes q̃ faem al cardenal: puix al veſpre tornam noſen a les Tendes. Dimecres eſtiguẽ ſobre los affers den Jaume ó Mallorques: qui tot aq̃ll dia atura en Per

pinya/e dō Pedro de Exericaana a ell apres dinar:e parla ab ell: ero mas ab ell encōcordia que lendema per lo mati se vendria metre en nostre poder:e porta los Capitols seguents que foren condemnats e auenguts. E lodit Dimecres a Vespre escur/torna a don Pedro de xerica a nos ab Missatge:e ardit den Jaume de Mallorques que lo Dijous seguent per lo Mati se metria en nostre poder. E nos sobre la venguda den Jaume de Mallorques: e sobre la maneracom lorebriem haguem nostre Consell:e foran hi lo Infant en Jaume:e lo Infant en Pere noy son. Car a Muntesquiu era romas no ben sa don Pedro de exerica:mossenyer Pere de Muntcada Almirall:mossenyer Pere de Fonollet:Vezcomte de ylla:mossenyer Guillerm d Bellera/y en Galceran de Bellpuig. Mossenyer Artal de Fosses:mossenyer Jaume de Arago: mossenyer Rodrigo Diez: Mossenyer Joan Ferrandez Munyoz Doctors en Leys: mossenyer Garcia de Loris:mossenyer Phelip de Boyl:mossenyer Ramon de Coponç:mossenyer Ferrer de Vilafranca:mossēyer Michael de gurrea. Frare Nicolau Agut Confessor nostre:mossenyer Lop de Gurrea: en Guillerm Albert: en Pere de desbochs:en Francesch Foix. E final mētjatsia q̄ fos greu a algunsquins eren de cōtraria opinio ala reuerencia qués faria en Jaume d mallorq̄s quāt vēria dauāt nos q̄l besassem en la boca:e no li sofferissē q̄ ell nos besas la ma. E tātost feta reuerēcia q̄ li assignassē locha beuna hō estigues.

¶ Capitol. xxviii. com lo dit Olim rey de Mallorq̄s vēgue al dit rey en Pere metēt se en mans sues confessant hauer errat cōtra sa Magestat:e de la bona respostareal:e de la senyera de Arago tremesa a per pinya.

Jjous a.xv. dies de Juliol estant nos en les tendes prop helna per lo mati dō Pedro de Exerica torna a en Jaume d Mallorques per amenar lons. E nos esperam la venguda del dit en Jaume d Mallorques e no venc/e puyr hoim Missa:e esperā lo vna peça:e encara no vēch: puix assegueē nos a Taula a dinar. Car deyē que si venia bens en seuariem. Finalment troapres dormir de festa en Jaume de Mallorques novench. E llauors nos estiguem assegutsen vn banch al cap del nostre Lit en la tenda ab lo Infant en Jaume:e ab tots los Barons/e caualiers:e molta altra gent que non hi podiē mes caber/y en Jaume de Mallorques vench tot armat saluāt lo cap/e com nos so apres nos nos leuam de Deus/e ell tantost al venir quens so pres/fica lo genol en terra e nos pres em lo per la ma per leuarlo/e ell sens volūtat nostra quair foz san besan la Ma. E nos excecam lo alt/e besam lo en la Boca. E set aço ell nos dix estes paraules en summa. Monsenyor/ yo be errat vers vos. Mas no contra fe:per o senyor siu he noucuyt hauer fet. E siu he set senyores per mon foll seny/e per mal cōsell/e vēch ho esmenar dauāt vos q̄ de la vostra casa son e vull vos seruir per cocō tots tēps vos he coral mēt amat/e son cert q̄ vos monsēyor haueu molt amat mi/e fets encara/ e vull vos ser tal seruey queus ne tē gats per ben seruit. E met en vostre poder mi mateix/e tota la terra soltament. E nos mātinent respongueli per aquesta forma. Si haueterrat vos/no es gran cosa/pero errar/e regoneixer se de sa errada/es

cosa humanal. Mas perseuerar en aquella es malicia. E axi pus vos regonexeits vostra errada nos vos haurē misericordia: e merce de manera que totes les gents conexerā quens hauem vers vos misericordiosament e gracioſa. Vos empero metent en nostre poder soltament vos mateix: e tota la terra per vigor dela execucio. E mantinent dites aquestes paraules ell sen ana en semps ab don Pedro de Exerica a Xeuna entro romasarē axicom nos erem en la tēda ab lo Infant en Jaume/e los Barons e Caualers e altres Gents. E puix trametem an Phelip de Castre ab mossen Pere de Muntcada al dit en Jaume de Mallorques a Xelna quels donas letres e Missatge quils acullis ala vila o Castell de Perpinya la nostra senyera Real. E per ço com ell ne hauia set manament de paraula en çaragoça: qui tenia lo Castell de Perpinya: e als Prohomens dela vila. Los dits en Phelip de Castre y en Pere de Mūtcada ab bo mens de Cauall portaren la Senyera nostra a Perpinya. E apres de diuerses requisicions los dela vila obriren les portes ala nostra senyera. E apres per esta forma mateixa al Castell de Perpinya. E muntaren la alt ala Torre sobre lo portal del castell: e romaseren aqui.

¶ Capitol. xxix. dela entrada del Rey en Pere en Perpinya: e dels officials nouement creats/e de la recuperacio de tots los Castells: Viles: fortaleses e lochs dels Comtats de Rossello/e de Cerdanya: e del jurament/e Confirmacio e vnio deles Regnes e Comtats: e del parlamēt fet per lo rey de Mallorques al rey en Pere.

Juendres a. xvj. de Juliol nos ab totes les nostres gents dar mes: exceptats los Barons: e Caualers e seruēts/e Almugauers qui eren per les Establides: e don Pedro de exerica: qui romas a bel na ab en Jaume de Mallorques. Partim deles tendes ab nostres armes: e entram en perpinya: e totes les gents dela Vila jatsia que nons faessen altre Aculliment hagueren molt gran goig dela nostra venguda. Estauen marauellats dela nostra gent que era molt bona e bella: e molt be aparellada. E aquest Dia companyia de Cauall dela terra del rey que hauien estat a sou en Perpinya ab en Jaume de Mallorques anauen sen: e com foren pres de Salses començaren a ferir en bestiar: e barrejar Lochs. Car anauen sen yrats que nols era estada complida la paga del sou. E tantost exi en Ramon roger comte de Pallars quey era per nos: e ab sa Cōpanyia dona per ells: e ēsinalmēt ōpuix si el mateix no capdellas tots los dits soldaders foren morts: pero sino morirē foren robats/ey perderē alguns caualls e arneses/e an arē fen: e ay tābes cuyda morir en Guillerm ō vilers dessusdit q̄ sen tornaua: y era mes ab ell en cō panyia: e aq̄st Dia serete lo Loch de clayza sens volūtat dē Jaume ō mallorques. Dissapte apres foren dauāt nos los prohomēs de perpinya: e feren nos reuerēcia: e nos manā los q̄ faessē syndics: e aqui nomenarē nos cinch persones quels confermā per Consols e. x. daltra part per jurats e jurarē en poder nostre. E ordenā q̄ sos Batle de Perpinya/ e Loctinēt dels Comtats de Rossello: e Cerdanya/en Ramon de Totzo: e ordenam dels altres officis dela vila. Diumenge apres hoim sermoen lo

pati del castell de Iherpinya ab tot lo poble: qui esser hi volch: e prey ca frare Berenguer amoros del orde dels Frares Menors: qui parla dels affers dela execucio/e dels nostres drets: e dela vnio per nos feta e daço mateix manam q̄ Iheicars frare Arnaudez callar del dit orde en la casa dels frares menors: e frare Michael Agost del orde ols preycadors en la esglesia de sanct Joan de Iherpinya: puix/ apres dormir nos caualcā ab tota nostra Caualla ria per la vila de Iherpinya: saludā les gents: e miram la vila/ e conexiē be que les gents hauien grā plaer de nos. Mas eran esglayats que no tornassen en poder den Jaume de Mallorques: qui feya metre en veu e en fama que solament ho teniē nos per postat/ e dins breus dies ley re triem. E daltra part tremetria let tres als lochs: qui nos eren enca ra retuts ques contengues sen con tra nos mils que james no eren. E nos daço concebem alguna sospita: e manam als Caullers nostres qui eren ab en Jaume de Mallorques a Velna que guardassen be que no sen pogues anar. Dilluns apres en tenguem en la ordinacio ola vila de Iherpinya: e faem pagar les compa nyies de peu/ aqui faem paraula: e absolguem los que sen anassen: exce ptada algūa companya de peu que retinguē trobagues sem a nostra ma tota la terra. E lo dimarts apres. xx. de Juliol e tots dies continuament apres entēguē a rebre homenatges dels drets: e en rebre los castells de la terra tots de Rossello: e de vallspir/ e de Conflent: e de Capcir: e de Cerdanya/ e dela vall de ribes/ e de Berida/ e prenguē possessio de tots los lochs qui volēteroses venguerē a nostra obediēcia. Lo Dijous apres a. xxij. de Juliol q̄ fon festa de sancta Magdalena hoim nostre sermo en la esglesia de sanct Joan de Iherpi nya: qui era plena de gent dela vila e foren aqui tots nostres Barons: cauallers/ e moltes altres Gents: e apres lo sermo faē legir la vnio dels regnes e Cōtats nostres per en Ra mō Sicart secretari en la trona hon preycauē altament que tot hom la oys. Capres que fon lesta nos la cō fermam: e notiellament la juram: e la faem jurar als consols de Iherpi nya e als Barons e Cauallers de Rossello qui no la hauien fermada. E aço fon grā refermament de con solacio a les gents qui eren esglaya des quē Jaume de Mallorques no cobras la terra. E apres en Jaume de Mallorques de licencia nostra mu das a Tubir per estar: e anos pla gue/ e estigues aqui tro q̄ li trame tessem a dir q̄ sen anas en Catalūya e puix volch se veer ab nos. E jatsia q̄ a les gēts sos molt greu/ e pensāt quens veessē ab ell/ per no nos ho vol guē fer/ e exim li tro a mija legua lūy de Iherpinya/ e ell vēc aqui: e en vn camp parla ab nos q̄ no descaualcā vns ne altres: e al parlamēt fon sola mēt nos e linfant en Jaume e dō pe dro de Exerica hi fo vna peça/ puix anassen: e parlam de. x. coses. Iheri mera ment q̄ hauia gran plaer dela nostra vista: e nos responguem que atretal nos hauiem: e per açons ve hīm ab ell/ jatsia que nostres gents ne hagues sen gran desplaer. Apres nos dix q̄ li volgues sē hoir son dret/ e nos diguē q̄ ja era stat hoit: e citat ab tēps sis volgues. Apres nos dix quel dret de sos nebots fills del In fant en Ferrando son frare fos saul e no fossen prejudicats en alguns Castells quels pertanyiē en Rosse llo. E nos dixē quēs plahia/ e q̄ nols voliem fer tort. Apres nos dix que la estada sua que li hauiē assignada

a Manresa quens plagues que la li mudassen a Berga: e nos dixem li quens plahia. Apres nos dix: que nons desplagues si ell anaua ab Armes e ab Companyia per la terra: com se temes dels amichs den Arnau de Rocafull. E nos diguem li quens plahia que anas ab armes: e com se volgues. Apres nos dix que li donassem copia del Proces: que bauiem fet contra ell. E nos dixem que bauriem hi nostre acort. Apres nos dix que no cregues sem dell males Paraules quens fossen dites. E nos dixem que molt nos era greu que ab veritat null hom pogues dir mal dell. Apres nos dix que no volgues sen tenir en nostre Consell: e specialment aytant com tocas los Affers: aquells Traydors seus. E en aço nos li responguem e dixem aquestes paraules. Nodigats traydors que be e lealment han fet llurs Affers: e nos los nedefendriem contra tot hom del mon. E axi deuy mes callats vos daxo. Apres nos dix que a nos plagues que ell nos seruis. Car gran cor e gran voluntat hi hauia. E nos li dixem q̃ quãt hora seria nos loy diriem a entendre. Apres nos prega del fet ỏ mossen Artal de pallars.

¶ Capitol. xxx. com lo rey en Jaume de Mallorques se transferia Berga locha ell destar assignat: e lo Rey en Pere metent: e lexant en bon Estament los Comtats: e tota la terra parti de Perpinya: e vench sen a Vilafranca de Conflent: hon mana Parlament pera la Ciutat de Leyda sobre los fets del Rey en Jaume. Dõ parti: e arriba en Barcelona: hon muda pera Barcelona lo dit Parlament de Leyda: en lo qual Parlament forẽ fets certs Capitols daual Insertats.

Apres dimarts a. xvij. del Mes de Agost en Jaume de Mallorques de manament nostre exi de Rossello: e saem lo acompãyar al Infant en Jaume: qui sen ana ab ell vers Berga: hon bauia pregat que li assignassem sa estada. E nos cõtinuam de metre en bon estament la terra: e ordenã per Gouernador dels comtats de Rossello/e de Cerdanya mossenyer Guillerm de Bellera: e de mossenyer Jaume Dez far per son Assessor. E com tot ço que bauiem a fer en Rossello fo ordenat lo dimecres. xxv. Dia de Agost partim de Perpinya ab nostra companyia de casa acostumada: e anãnos en a Tuhira jaure. Dijous apres anam nos en a jaure a Vilafrãca de Conflent hon algunes Gents dela dita Vila auoloradament bauien malmanats en lo cami en pere mercader: en bernat Company: e en Pere Adrouer Jurista/e nos per punir / e castigar aquest erces/e per reebre Homenatge dels homens aturam a Vilafranca de Conflent tro a Dilluns Seguent: e manam Parlament al dia de sanct Michael ala ciutat de Leyda sobre los Affers den Jaume de Mallorques: e appellam hi los Infants en Pere/e en Jaume/e en Ramon Berenguer. Los Archabisbes dela Ciutat de Tarragona: e dela Ciutat de çaragoça. Mossen Lop de Luna: mossen Berenguer de Anglesola/mossen Gõçalbo garcia. Les Ciutats de çaragoça e de Barcelona/de Valencia/e de Leyda. ¶ Dimarts derrer Dia del mes de Agost del any. Mil trecents quaranta e quatre que haguem començada a fer Justicia de aquell qui occiren en Pere Adrouer/ segõs que dit es partim de Vilafranca de Conflent: e anam nos ena Puigcerda: e

aqui lo Dimecres seguent primer dia de Setēbre rebeem homenatge dels Syndics/Consols/ jurats:e alguns altres dela Vila. E lo dijous apres los publicam la vnio: e la cō firmā:e la faē jurar e fermar als Syndichs:e cōsols dela vila: e faem aqst dia fer festa:e reebem cōuit dela vila. En puigcerda aturam tro al dis sapte seguēt. Car lo dijous abans el dimecres feu grā fredor/e grā vēt/ e neua/e per reguart del tēps/e dels ports a passar volguem nos cuytar de exir:e atorgā als prohomēs e vniuersitat ō puigcerda cōfirmacio dls priuilegis antichs q̄ hauiē de franq̄ ses:deles quals no hauiē vsat: e les gents forē ne molt pagades e molt reformades. Dissapte a.iiij. de setē bre partim de puigcerda: e passā al coll de jou:e venguē nos dinar e jau re a Baga:e prenguem cōuit de mos senyer Pere galcerā de pinos:qui molt bastadament dona viādes a totes nostres cōpanyies:e a totes altres persones stranyies. Diumēge apres venguem a berga /e aqui prē guem cōuit dela vila: e romāguem aqll dia /e vench nos a conuidar lo vezcōte ō Cardona/e feu son poder q̄ anassem a cardona:e no ley atorgā. E lo Dilluns apres venguem a Mā resa:e aturam aqui lo Dimarts: e lo Dimecres seguent que son festa de nostra dona sancta Maria:e en Jaume de Mallorques so a Mōtserrat quey so vengut de Monistrol: hon estaua. ¶ Dijous a.ix. dies de Setembre partim de Manresa de gran matí/ans Dalba. Car en Jaume de Mallorques/ques deuia partir de Montserrat quens exis al cami per parlar ab nos:e cuytam nos de caminar/e quant ell so a les barenes: ja som nos auant vers Sabadell: e nons encontram:e tornassen: e nos anam jurar a sanct Andreu. ¶ Diuendres a deu ō Setembre entram en Barcelona hon som reebuts ab molta grā alegria:e molt grā solemnitat. El alt en Jaume de Mallorques venc sen a sanct Cugat de valles:e aqui atura/e madona Constança nostra sor: e muller sua anassen a ell:e apres alguns dies pres la malaltia de febra/e tornassen al palau de Barcelona/hon estaua dabans e lo parlament que hauiem manat tenir a Leyda mudā lo a Barcelona/ hon era pus conuinent de tenir. E com lo Gouernador de Rossello/e de Cerdanya nos hagues tremesos moltes letres que pres a hun Correu qui les portaua a diuerses persones ō Perpinya de part de aqlls qui eran ab en Jaume de Mallorqs en ques contenien moltes paraules desordenades: specialment que per tot cert en Jaume de Mallorqs: qs cobraria tota la terra a sanct Michael o al pus lunya omniū sanctorū/e aqui seria ab major poder que banc no so:nos tremetem a sanct Cugat: a en Jaume de Mallorques mossen Phelip de Boyl: e mossenyer garcia de Loriç ab Capitols:e letra de creença:e dixeren la de part nostra en publich que be sabia ell com era nostre Dret examinat: e la vnio que hauiē feta e que no li calia per null temps hauer esperança que el nes os descendents cobrassen res dela terra que per justicia hauia perduda: no li enteniem a dar audiencia com ja sos estat citat a esser hoit ab tēps e quens maravellauem deles letres que tremetia:e aquells quil seguien puix ell sabia aço e quel certificaue que si daci auant era trobat algu: qui semblants letres nos trametes a Perpinya: e en altres Diuerses lochs que morria sens tota merce/e e daço ell so molt torbat. E lendematremes nos micer Ramon de ru

siach ab vn altre Clergue de Montpeller ab resposta quens requeria: quel oyssem: e que en les dites Letres no sabia res ne tenia tort e que faria a castigar. Mas la esperança de tornar so ol seu no la li podia tolre algu que no lan bagues. E souēt lo dit en Jaume de Mallorques nos tremetia los dits missatgers: e aue gades hi venia per ell en Jofre de Estandart: qui era Frances: y era estat ab ell tota vegada durant la execucio. E tota vegada conclobiē e demanauen/quels oyssem sobre lo dret den Jaume de Mallorques: e demanauen Translat del nostre Proces. E nos james nols ho volguem soltar. Car lo proces: qui era molt bo e just: e acabat nol voliem revocar en dupte. Apres son venguda la festa de sanct Michael: e les nostres Gents appellades al Parlament foren ab nos en Barcelona. E nos com foren ajustats la major partida. ço es Dijous a. vij. dies de Octubre del dit Any Mil. cccxliij. en la nostra Cambra del Palau de Barcelona dirē los en general com los hauiem appellats per hauer cō sell dells/sobre Lesguart gracios: e misericordios que hauiem ordenat al alt en Jaume de Mallorques cō se mes en nostre poder a Helna. E puix parlam ab alguns a part quens donassen lo Consell: en tal manera que fos haut bo: e couinent esguart a en Jaume de Mallorques / e fos gracios e misericordios/e fos guardat lo honestament e la honor dela nostra Corona. E encara fos esquiuat lo perill de nostra persona/e que cascu per si donas a nos per escrit lo Consell sobre les dites coses. E axis feu que cascu nos dona lo Consell en vna Scedula secretament: e nos estoyauem lo Consell de cascun axi com lons donaua per Escrit: e metiem lo en vna Candelera/e com tots los Consells fore donats faem los tots transladar en vn cuern de Paper/exceptats los noms que nos escriuiem en lo Cuern: per tal que nos sabes de cascun Consell quil hauia donat. Apres en la nostra Cambra ajustar totes les persones que erē vengudes de manament nostre al Parlament: e faem aqui legir tots los Consells de paraula a paraula segons quels nos hauia cascū per si mes en scrit. E en est endemig en Jaume de Mallorques nos tremes a dir quens enuiaua a Sanct Cugat: e que sen volia anar a Badalona/ hon hauia millor loch: e pus apte/e nos donam lin Licencia que si mudas/e feu ho. ¶ Dissapte a. xvj. de Octobre del Any. Mil trecents quarāta e quatre. Com nos haguessem cullits los dits Consells: e sumat ço ques contenia en aquells: en haguessen fets fer Capitols sobre l esguart que nos hauriem al dit en Jaume de Mallorques: e ço que ell hauria a fer per rabo del esguart faem legir e publicar en nostra Cambra del Palau de Barcelona los dits Capitols tres dels Consell a dos donats per cascuna persona del Parlament. Les quals eren aqui presents ab nos ensemps. ço es los alts Infants en Pere: e en Jaume e en Ramō Berēguer frare Sācho qui apres son bisbe de Teraçona nāe cōfessor/ qui apres son Archabisbe de Tarragona. Los nobles mossenyer Lop de luna: mossēyer Joā Ximenez Durrea senyor de biota/en ramō roger cōte de pallars: mossēyer Berēguer dāglesola: mossēyer pere de Fonollet vezcōte Dilla: mossēyer Jaume darago: mossēyer Michael perez çabata Darnau çamorera vicicāceller/micer Hucō fonolle: micer Joan ferrādez mūyor/mestre romal

Misser Bernat Danzinelles Thesorer/misser Rodrigo diez caualler/en Blasco dayza/ mossenyer ferrer de Lanet:mossenyer Ramon ò totzo/mossenyer Phelip ò Boyl:mossenyer Garcia ò Lozis/e frare barthomeu frare del orde dels Preycadors/consellers nostres:en Francesch grony Arnauombau/en Bertran Dauella/en Romeu çarouira/en ferrer de Manresa per la Ciutat de Barcelona/en Bernat Sunyer: en Bernat Suau:misser Janer rabaça/ en Domingo Aymerich/e en Bernat ò Valldaura per la ciutat de Valencia:en Pere Lanaia/e Nicolau ò l hospital per la ciutat ò çaragoça:en Pere diez pens/e en Bernat de Boyro per la ciutat de Leyda/misser Bernat de Bordils/e narnau Rafart per la ciutat de Gerona:e misser Bernat Oliba/en Guillerm Roig: Narnau Jofre per la vila de Perpinya:en Jaume Matteu/en Jaume de Viuò riyans/jutges de la nostra cort/en Jaume Cardoen Frãcesch de Prohomne/e en Ramon Sicart secretaris nostres/en Francesch Foix/en Barthomeu diez puig/en Guillerm de Belluehi/en Bernat Diez Torrents/en Mattheu Adria Scriuans nostres/e en Bernat Bercho/e mossenyer Pedro Ximinez ò Pomar en Garcia Lopez ò Latina Vxers nostres e presents les persones dessus dites e ab Consell/ e Concordia de totes les persones del Parlament fozen examinats/e cozregits los Capitols del esguart/qui eren dictats en Lati/en summa/ço ques segueix.

Capitols en vulagr summariament del Lati reduits/sobze lo Esguart que deuia hauer lo rey en Pere/vers lo Rey en Jaume de Mallozques.

Kimerament que li sien per nos donades. x. mil liuras de rẽda perpetuals. Les quals no li donassẽ/troli haguessẽ hauts locs foza nostra senyozia/qui valguessen aytant de renda aops de prouisio de si/e de sa muller nostra soz/e dellurs fills. Empero que si moziensens Infants masclesque tornassen a nos.

¶ Item li leyam lo dret del Comis o de Confiscacio quẽs pertanyia en los Vezcõtats Domelades/e de carlades/e deles terres de Mõtpeller.

¶ Item li relaxam la directa e Elodial senyozia dels dits vezcomtats e terres.

¶ Item li leixam les messions/e despeses fetes en la execucio per mar/e per terra que muntaué a molt grans e inestimables quantitats. Empero quel dit en Jaume de Mallozcas fos tẽgut de lexar lo titol e les insignies reals/e fondre los segells hon hauia lo nõ/e titol e majestat real/e mudar lo senyal real/e fer hi notable differẽcia/e. quens restituis tots encartamẽts e scripturcs ẽfacssen per lo regne cõtats e terres q̃ ell solia tenir.

¶ Itẽ nos restituis totes scriptures e obligacions que li haguessen fetes les gẽts dels cõtats ò Rossello e de Cerdanya que no obeissen a nos nẽs den alsen fauornẽs ay dassẽ cõtra ell.

¶ Itẽ quẽs faes segur etat/e obligacioq̃ jamcs nons mogues ell/ne els seus questio/o demãda sobze aço que nos li hauem pzes per Justicia.

¶ Item si les dites coses nocõplia/quel dit esguart fos per nos fet.

¶ Capitol. xxx. dela presentacio del esguart/e Capitols dessus insertats/feta al Olim Rey de Mallozques/qui aquella refusa/dient mal de don Pedro de Exerica. E dient que li hauia rompuda la e.

E com sobre aço cõcorregueren letres axi de batalla com altres: e ol dit Rey de Mallorques hauent por quasi fugitiu se mudaua de loch en loch sens voluntat e licencia ol rey en Pere quil tenia guiat.

DImecres a. xx. de Octobre nos trametem mossenyer Pere de Mũtcada/ Almirall/ e mossen Phelip Boyl: e mossenyer Garcia d Loris Cauallers/ ab en Ramõ Sicart Secretari nostre q presentassen lo esguart al alt en Jaume de Mallorqs al castell/ o força d Badalona: a hon estaua a vna llegua de Barcelona: per tal q la presentacio se metes en charta publica. Los quals Missatgers nostres li presentarẽ ab letra nostra lesguart. E ell no feu bona cara. E protesta e dix: q ell no consentia a res q nos li trametessem. Majorment com nos nos metiem en nostre titol rey de Mallorqs: e Comte de Rossello: e de Cerdanya: e a ell no escriuiem nẽgun titol. E los nostres Missatgers faerẽ nos relacio de aço q baguerẽ fet. E en Jaume de Mallorqs apres tement se de aualot com estaua tan prop d Barcelona/ mudas a sanct Vincent prop lo Castell de Cruello. ¶ Dimecres a. xxvij. dies de Octobre venguerẽ dauant nos micer Ramon d Rusiach e misser Bernat de Rocafira Doctors per part del alt en Jaume de Mallorques: qui era a sanct Vicent dues llegues de Barcelona: e ab letres sues/ presentarẽ nos vna resposta a aquell esguart q li hauiem trames. La qual resposta era en suma/ q rebujaua lo esguart: e nol volia com no li aparegues sufficiẽt/ ans li semblaua fort prejudicial: e injurios: e deya q noli era attes ne cõplit ço q don Pedro d Exerica li prometes de part nostra: e lin feu Sacrament: e homenatge: puix allegaua de son dret cõtra lo nostre enantament: e proces: e ali demanaua q li restituissem los seus regne e Comtats: e terres q li hauiem leuats. E com nos haguẽ vista aq̃lla resposta faẽ ajustar nostres Sauis als frares menors d Barcelona ab frare Arnau de diez Callar. ço es misser Huc d Fonollet Arnau çamorera Vicicanceller: misser bernat dolzinelles thesorer misser Rodrigo diez Caualler: misser Joan Fernandez Munyoz mestre racional doctors en leys en Pere despenç: e en Blasco dayza consellers nostres: e acordarẽ la resposta. E puix Arnau çamorera dicta la/ en la qual nos recomptaua los excessos e crims quen Jaume d Mallorques hauia fets: q̃ puix li responem a les Rahons q̃ ell nos hauia posades justificauen nostre proces. E apres li denegauem la restitucio del regne/ e comtats/ e terres q̃ demanaua: e era molt bella resposta: e bedita: e assats longa. Diumenge a. vij. dies d Noembre/ e hora d dinar la reyna dona Maria muller nostra e encabec: e hac vna filla. Dimecres a. x. dies d Noẽbre/ tremetẽlos dits mossenyer Garcia de Loriç/ e mossenyer Phelip d Boyl Cauallers/ en Ramon Sicart Secretari ab la resposta q̃ hauẽ feta ordenar segons ques segueix. ¶ Al alt en Jaume de Mallorqs ꝛc. Que era a sanct Vicent. Los quals li presentarẽ la nostra resposta q̃ era molt bella: e ben dictada/ e ben cõplida. E ell peruentura pensant se/ quey hauia algũes coses greus de boir: no volch q̃s legis deuãt ell: la resposta. Mas q̃ fos hauda per lesta. E per tal cõ segons q̃ dit es en Jaume de Mallorqs carregaua don pedro de Exerica q̃ no li hauia ates ne cõplides algunes coses/ de que li hauia fet sacrament: e

homenatge don Pedro excusant se dallo/trames ensemps ab los nostres Missatgers a en Jaume de Mallorques en Munyo Lopez de Tahust/ vassall seu ab vn Scriua. Eaprés q̃ la resposta nostra li fo presentada en Munyo lopez de tahust li presenta altra en q̃s cōtenia en suma com era vengudala manera del tractament fet en Rossello/entre en Jaume de Mallorq̃s:e don Pedro de Exerica quant ell se mes en nostre poder a Pelna:puix excusaua a si mateix/ negant q̃ no hauia tāt promes com se debia en la resposta den Jaume de Mallorques: e ala fi salua sa honor den Jaume de Mallorq̃s. Mas dix q̃ si algū qui volgues dir que dō Pedro ó exerica digues que ell hagues als promes sino ço que recontaua: que mētia:e q̃ liu manaria en Loch cominal/e saluaria sa fe:e tātost que aquella scriptura fon lesta/ en Jaume de Mallorques fo yrat/e dix que dō Pedro de Exerica mentia falsament/com traydor/que ans era ver ço que ell hauia dit. Aprés mossēyer Hartal ó Pallars qui era aqui dix: quaix semblants paraules. E aprés mossen Pere Ramon ó Lodolet:e aprés mossenyer Berēguer dolms/ e en Jofre Destādart:e daltres homens de paratge quey hauia tro a xix. E tātost en Munyo respongue/ e dix que ells tots saluāt honor den Jaume de Mallorques mentien falsamēt per la gola cō a traydors que eren. Sobre aço mossenyer Berenguer dolms mezclas ab los nostres Missatgers/ e haguerē moltes paraules vilanes/e vengueren a punct que mezclassē los vns ab los altres ab les armes:e aprés aço los nostres Missatgers ab en Munyo lopez de Tahust partiren de aqui:e tornarē sen en Barcelona a nos/e recompta ren com era estat. E nos fom ne moguts:e haguē nostre acort:finalmēt nos venguē ser altre enātamēt/per tal cō en Jaume de Mallorques era guiat:e que no matessem los affers en Brogit:ne entorb. Be es ver q̃ manā al nostre Thesorer que retengues Mil liures que li hauiē manades dar a en Jaume de Mallorques per a messio ól camiab que sen anas. Mas en Jaume de Mallorques ab tota sa companyia forē tota aquella nit ab gran reguart/e pahor. ¶ Dijous a.xj. dies de Noembre en Jaume de Mallorques hauent reguart a sanct Vicent mudas a Martorell/ e nos tenia en nēgun loch per segur e don Pedro de exerica trames los ab vn Porter nostre letres de desmentiments:e de Arramiments de batalles:e so dauāt nos aprés dinar e desmenti daço q̃ hauia dit en Jaume ó Mallorques/e mossenyer Hartal de Pallars: e aprés mossenyer Pedro Lornell:e aprés mossenyer Ramon Lornell:e aprés mossēyer Pere de Muntcada:e aprés mossenyer Michael perez çabata: mossenyer Pere Ramon de Lodolet:e altres homens de paratge com ell los hagues a cascun par:e contra semble. Aprés mossēyer de Boyl:e puix mossenyer Garcia ó Loriç:e aprés mossenyer Gil Roig Deliori dixeren/que eren apparellats descondir la fe de don Pedro de exerica. Dis sapte aprés a.xiij. dies de Noembre torna lo porter ab resposta deles letres de don Pedro de exerica/ que hauia trames an Jaume de Mallorques/e a mossenyer Hartal de Pallars:e porta resposta de grans vilanies/e desonors a don Pedro/e mossenyer Hartal proferis/ que si nos lo guiauem ab los altres qui eren nomenats en la letra que vēdria dauāt nos/e ques combatria cors ab cors ab don Pedro de Exerica:et tantost

nos manā li fer charta de guiatge. Mas aquest dia segons quēs diu vn Doctor altre/ quin vench se muda en Jaume de Mallorques al Castell de Falles: e pensaua cuytar per anar sen fora nostra terra.

¶ Capitol. xxxii. del batejar de la filla del rey en Pere. E dels locs hon se mudaua per por lo rey d Mallorques: e de la entrada feu ab tracta e aualot en la vila de Puigcerda la qual apres se reballa tornant ala Corona de Arago: e del dol que feu lo dit rey d mallorques fugint ab sa companyia la via de Montpeller.

OJumenge a. xiiij. de Nouembre fem batejar la dita Infanta filla nostra segona nouament nada en la Capella de nostre Palau de Barcelona: e hac nom Joana: e fonpadrina dona Elicen reyna de Arago qui fo muller del senyor rey en Jaume Auinostre. La qual feu lo monastir de pedralbes: hon tenia sa habitacio. E aquest dia ana en Jaume d Mallorques a Cardona: hon loconuida lo vezcōte mossen Hartal nels altres que hauiē guiats per fermar les Batalles no curaren de venir. Mas ques cuytaren de anar sen.

¶ Dilluns a. xv. de Nouembre en Jaume de Mallorques se muda a Solsona. E dimarts apres a orgāya. Dimecres ala seu d Urgell. El Dijous seguēt a Canigo. Diuendres al hospital de sancta Susanna. E es ver que en Jaume de Mallorques ja dabans hauia tractaments ab algūes Vils persones de Cerdanya/ qui li donaren a entendre: que li lliurarie la vila d Puigcerda: els castells de Cerdanya/ e per occasio d aquest tractamēt. x. macips exiren a carrera al port dela Casa sobre Canigo que li digueren quel poble menut de Puigcerda se cōmanaua en sa gracia: e quel rebrien en la vila puix negūa vegada nos partirē dell/ tro fon lla ius: e hac mesa veu: e plena fama en la vila: e mōstra chartes falses que de nostra licencia: e volūtat sen anaua per occupar los locs que nos li hauiem leuats. Car nos per la vnio que li hauiem feta: e la obligacio a les Vniuersitats de nostres Regnes no li ho retien a pales ne gosauen. Dissapte a. xx. dies de Nouembre grā mati en Jaume de Mallorques ab sa cōpanyia que podien esser tro a. xxxx. Homens a Cauall: e tro a. ccc. Homens a peu mes se en camit per venir a Puigcerda: e fo aiorn dauant la torre Cerdana. E es ver que tātost al primer sol en Pere cerda Castella de Querol/ e dela torre Cerdana/ trames missatge a mossenyer Berēguer de Rocbasalua Veguer d Cerdanya. Com en Jaume d Mallorques se apparellaua per entrar en Puigcerda: e tota vegada tro al jorn cōtinua les spies els missatgers: e en Jaume d Mallorques continua de caminar vers puigcerda. E lo Veguer ab poca cōpanyia exi li a Carrera tro a Querol/ e viu que no li podia dar contrast tornassen/ e tantost en Jaume de Mallorques fo adorz/ de manera que ab consentiment de Arlots: e de Gent vil dela vila sen entras la yus que nos poch dar altre consell: cridant. Mallorques/ Mallorques/ viua lo Rey de mallorques ab les espases nues ab grā ferocitat: e en lentrada morí al portal dela Morera en Costa de Ampurla: e vn preuere en la plaça. Lo Veguer/ e altres officials nres: e los Consols dela vila: e los prohomens e homens de compte tots fugiren/ qui ça/ qui lla/ e molts ne atēgueren a nos: e molts se amagaren dins la vila/ e foren molt trists/ e spa

ordits/e sobre Ppresos:e en Jaume de Mallorques comença de ser crides:e metre officials/e vsar aqui poderosament. E tātost aquest dia mateix Nartal de pallars ab cōpanyia de Eauall:e de peu ana cōbatre lo castell de Liuia:car lo Barrija era desemparat per los della: qui eren pochs. ¶ Diumēge a .xxj. de Noembre en Jaume de Mallorqs ana ab sa companyia: e ab alguna gent de Ppuigcerda: e de Cerdanya a cōbatre lo castell de Liuia: hon sera mes mossenyer Berēguer de Rocha salua:quin era Castella:e en Guillerm de perues ab daltres:e combatre lo castell:car lo barri jals ho hauia desemparat:e noy feren res. Salu qȳ prengueren grans nafres e tornaren sen a Ppuigcerda. Aquest Diumenge a hora de prim son nos encara no eram gitats/e legint lo libre o Chronica ol senyor rey en Jaume tresaui nostre vēch vn Correu dels prohomens de Berga quins feren saber com la vila de Ppuigcerda hauia rebellat cōtra nos:e la manera com era vengut: e nos mantinent trametem per tots los nostres Consellers:e per los Consellers de Barcelona:e haguem sobre açoque sicōuenia de ser nostre consell:e per los Consellers de Barcelona:e volgueren sempre partir daqui per muntar a les Muntanyes. E finalment haguem de consell q̄ nons moguessem encara: tro poderosament poguessē anar. Apres aquesta nit mateixa a lendema per lo mati haguē diuerses Missatgers de Ppuicerda deldesastre quey era vengut. E entre les altres vēgueré a nos los Cōsols qui fugiren al intrāt den Jaume de Mallorqs / e grā res daltres Ppro homens/e molts aximateix se amagauē esdesauē en la vila/e per la terra. Dilluns a .xxij. de Noēbre en Jaume ō Mallorques ab sa companyia/e ab alguns ō Ppuigcerda anaren vers Vilafrāca de Cōflent/ per entrar sen en la manera que hauiē fet a Ppuigcerda. Mas so aqui mossenyer Nasmar de Mosset ab alguns caualleros:e mossen Guillerm dezpuig Veguer qui seyé guardar la vila:e teniē los portals tācats:e en Jaume de Mallorques vench denit/e troba los portals dela vila tancats:e feu hi dar grans colps de destral:e los de dins desseneren hore linafraren Caualls: e hac sen tornar vers puigcerda: e vench sen jaure lendema q̄ fon Dimarts al Hospital dela percha. E mētre en Jaume de Mallorques so anat a Vilafranca: vench a puigcerda lo seu Saumatge ab totes ses robes daci / e de sa companyia/e podiē esser tro a .lxxx. Adzēbles carregades o pus. Aquest Dilluns nos estants en Barcelona trametē a tots letres a sengles prelats/Cōtes/Barons/Ciutats e viles:generalment tot hom de qualseuol stament fos fauater/o aloer quēs vengues sen socorrer en Cerdanya hon anauē per cobrar la vila de puigcerda/e gitar les gents estrāyes per lo Vsatge de Barcelona q̄ comença. Ppr inceps nam. E es ver q̄ mantinent quen Jaume ō Mallorques segons que dit es so entrat en Ppuigcerda/les bones gents dela vila se tēgueren per cōfusos com axi los era pres. E començaren albirar en qual manera se porien leuar tan grā carrech dessus/e quen gitassen en Jaume de Mallorques. Mas nos podiē ajustar/ne gosauen parlar vns ab altres ne exir de casa. Mas tātost com en Jaume de Mallorques ne so exit per anar a Vilafranca de Conflent/ e hac leixat aquiper Capita en Jaufre destandart ab alguna cpanyia. Axi q̄ ab la cōpanyia q̄ era venguda

ab lo Saumatge podien esser de. c. homens en sus tãtost los homẽs de la vila tractarẽ vns ab altres quel ne gitassen/o q̃ morissen tots. E lo Dimecres seguent a. xxiiij. de Noẽbre per lo mati van se tots secretament armar per cases e per lochs secrets segons q̃ dabans se eren am presos/e jurats e haguerẽ homens logats qui començaren a repicar. E mentre aço començaren/ eal cop exiren deles cases tots armats cridant. Arago/Arago ab empresa que tot hom qui cridas Mallorq̃s fos es peccjat. E ab aquests grans crits: e repicar com oguer en tota la Vila: e feren metre totes les Cadenes e la embarraran tota de Banchs e Arques/e altres broces/e axi com se erẽ ordenats los vns corregueren als portals per tãcar los/ e establir los murs. E los altres anaren als preycadors hon posaua en Jaume ò Mallorques: car hauien sospita/e hauiẽ entes que la nit passada sen eren en trats secretament. Durãt aquest cõ moniment/e en Jaume de Mallorq̃s tornaua a vilafranca de Conflent: e com fo en la plaça de Puigcerda el hoy lo replicar e lo tabustol/ e pres li mal Senyal e aturas vna peça. E apres vench anant vers la vila/e cõ fo agit de Balleста los del mur comẽ çaren a tirar cridants altes veus. Arago/e ell encara volch forçar/e acostar si/ e los del mur trameteren li a dir per frare Ramon de Canet preycador/ques lunyas e sen anas/ e ell encara reptemia dient moltes paraules/finalment lo preycador hi torna be tres vegades e dixli que si no sen anaua/q̃ ell era mort ab tots quãts hi eren ab ell. E lauors ell comença de plorar e fer gran dol/e dix que ell e la companyia eren dejuns e hauien passat lo port: e demana q̃ li fos donada la viãda que li haui en apparellada en sa posada. E son lires post que nõ hauria gens. E puix prega e supplicaq̃ li fossen donades ses robes e son saumatge. E fo li respost que no sen menaria res sens licẽcia del senyor rey de Arago. Abtant ell e los seus altres partiren daqui dolents e ab gran trist or/e ab males dictions ques gitauen e anaren son. E aquell dia mateix passaren lo port de Sdit morẽt dejuns/e cuydaren tots morir de fret e de mal/e cuydaren esser Contrets. Majorment los Homens Delicats. Axi que hoim dir que en Jaume de Mallorques se bate molt la cara: e lo cap dol es volia ferir en si mateix ab botra/e daltres armes: mas queles li tolien. Puix fo a Achs/e aquí manleuarẽ que descendre que no hauien vestidures/e puix anaren a Foix/e lo Cõte donals diners els aculli be/e faerẽ la via de Montpeller continuadament.

¶ Capitol. xxxiij. cõ lo rey en Pere partint de Barcelona ab tot lo poder de Cathalunya/per forag itar lo rey de Mallorques de Rosse llo/e de Cerdanya entra en Perpinya. Hon fo rebut ab gran solemnitat. E com apres sen torna en Barcelona.

EL lop rop dit dia de Dimecres partim de Barcelona ab voluntat de entrar en Cerdanya per Ripollers/ e per la vall de Ribes: puix haguem acord ò entrar en Rossello fahiem atẽdre tot lo poder de Cathalunya. Mantinent q̃ en Jaume de Mallorques se lunya los Prohomens dela vila tremeteren al Veguer e an guillem de perues/qui erẽ a Luna que vengüessen a Puigcerda/e amenaren los sen/e tornaren la vila en esta ment. E los Prohomens faeren replegar la roba del dit Saumatge/e

meteren la en vna capella dels prey cadors/e tãtost trameterẽ nos Mis satge dela noble nouella com ne ha uien gitat en Jaume de Mallorqs. E apres cõtinuã nostres jornades vers Perpinya: e manã ne tornar totes les hosts e faem mũtar en Cer danya en Guillerm de Bellera go uernador per refermar lo loch: epu nir aquells qui hauiẽ tractada la en trada den Jaume de Mallorques. Dimarts derrer dia de Noembre q̃ era festa de sanct Andreu entram en Perpinya: hon nos faerẽ assats be lla solẽnitat per nostra entrada/e or denam de aturar aqui tota la hiuer nada per metre la terra en bon esta mẽt. Aquest dimarts en Guillerm de Bellera gouernador seu penjar en Puigcerda per occasio dela En trada den Jaume ò Mallorqs. xiiij. homens. ço es sis ò Cerdanya/e viij. de Perpinya: qui eren de cõpanyia den Jaume de Mallorques. El Di mecres apres seguẽt de especial ma nament nostre feu escapsar Huguet Dalanya/e Narnau ò Pallars/qui ar imateix erẽ de cõpanyia den jau me de Mallorqs. Dimarts a. xiij. dies de Decembre del any. Mil. ccc. xxxiij. nos estãt en lo castell nostre de Perpinya vench a nos per fer reuerencia lo Vezcomte de Narbo na: e estech ab nos alguns dies. Di mecres a. xxij. dies de Decẽbre prop dit: nos estãt en Perpinya vẽch la reyna dona maria muller nostra ab les Infantes na Constãça/e na Joa na filles nostres deles parts ò Bar celona a nos a Perpinya hon so re ebuda ab molt grã/e molt honrada festa: e solẽnitat queu faeren los pro homens dela vila: e tots los officis e generalment tota la gent de mol tes vestidures/ques faeren de seda/ e moltes ballades e moltes alegries. E apres vespres muntaren les Ba llades al pati del Castell: e mezcla ren dãces de moltes maneres: e nos haguẽ ne grã plaer e dauallam a ba llar ab ells en la dança mezclada: e haguerẽne grã goig e plaer: e apres que haguẽ dançat ab ells so vespre: e faem portar vi e cõfits e beguem e menjam ab los balladors/dels con fits donam a ells: e puix lexam los en lo pati/ muntam nos en la cam bra/e tots anarẽ sẽ allurs alberchs. Dissapte apres q̃ fon festa de Nadal caualcam per la vila ab les insignies reals. ço es Dalmatica/Corona: Es tola: e Maniple/e lo pom e lo ceptre e cercam vna partida dla vila ab nos tra Cauallaria: e anauen nos al fre del Cauall/e als costats a peu los no bles en Ramon Roger Cõte de pa llars/e en Pere de Fonollet Vezcõ te Dilla/e puix los Consols e prohom ens de Perpinya destrauen nos e mẽtre caualcauẽ axi vench grob de pluia/e mullã nos tots. E haguẽ nos en mãtinent a tornar al castell. Apres vench a nos en les festes de Nadal Diego garcia de Toledo por ter major del Rey de Castella per missatgeria sua ab alguns Capitols sobre la questioq̃ era entre nos e lin fant en Ferrãdo e en Joan frares nostres. Y en lo prop dit temps ma teix venguerẽ a nos dos Legats: o missatgers del sanct pare. ço es fra re Jaume Archabisbe de la patria e en Radulff Coffreyre Caualler: e Doctor per ço com lo papa lo hauia fet princep de Fortunia: e deles al tres Illes adjacents a aquella: e li donat de Hespanya la cõquesta pre gant nos q̃ nos li faessem valençaen la conquesta: e li leixassem armar en nostra terra. Diuendres a. xiiij. de Janer del any. Mil. cccxlv. vench a nos lo noble en Jorda comte Dilla per lo matí: e feu nos reuerencia en lo castell de Perpinya: e junyi/e feu

fermãdo Joan

Taules redones ab altres dela nostra casa Dins aquest mes de janer de. Mil. cccxlv. vench dauant nos vn Correu de Roma: e apportant dues letres Apapals la vna en ans pregaua ens amonestaua lo sanct pare q̄ leixassem anar nostra Sorq̄ bauiē feta romanir a gerona a son marit. Laltra quens trames trāslat de algunes supplicacions quē Jaume ō Mallorqs bauia dades cōtra nos ab los homēs de Mallorques a ell sanct pare q̄ li faes restituyr lo Regne e terres dequenos lo bauiā priuat. E sobre aço nos acordā de trametre Missatgers en Cort de Roma. Apres Dimarts primer dia de: Febrer vench a nos a Perpinya Alcayt Abelfacé Ali ab en comeya mi ssatger del rey de Jusaf de Granada: quil trames a nos en nom seu prop i exi com bauent poder del rey Bulcacen de Marrochs per bauer pau entre nos els dits Reys de Marrochs e de Granada. ¶ Dimarts n. viij. de Febrer vench a nos Misser Bonifaci procurador nostre en cort de Roma per certes informacions de Cort de Roma: e per anar sen ab los nostres missatgers que volié trametre a cort de Roma. E lo Dimecres apres vench dauāt nos el hōnrat en Pere de Narbona Bisbe de Urgell ab lo Vezcōte de Narbona Reymerich per contrast que bauia entre nostres officials/e ell en puigcerda. E lo Diuendres apres seguēt fermam pau a. x. anys ab los missatgers dels dits reys de Granada: e de Marrochs ōl dia dessus dit auāt comptadors. Diumenge a. xxvij. de Febrer del any. Mil. trecents xlv. vench deuāt nos mestre Elus dela Quunyera Clergue Missatger del Rey en Pbelip de França: e Conseller seu/ per tractar pau e auiuēça entre nos e en Jaume de Mallorqs e faem li semblāt resposta q̄ bauiem feta a tots aquells quins venié pregar e suscitar q̄ faessem auinēça ab lo dit en Janme de Mallorques. Dissapte a. v. de Març partiren de perpinya lo cōte de Terranona/ mosse nyer Miqlperez çabata/micer Joā Ferrādez Munyoz/e micer Bernat Dolzinelles doctors en Leys: en jaume de conesa Scriua: e en Ramō si cart secretari per anar en Auinyo al sanct pare Clement per los affers del dit en Jaume de Mallorqs: e altres diuersés affers grans. E entrarē en Auinyo hon era lo dit en Jaume de Mallorques. Dilluns a. xiij. del dit mes de Març: e forē aqui molt honradamēt reebts quels exiren a cami molts prelats/e honrades persones/e be. cccc. o. d. caualcadors: e Papa Clement acculi tots los dits missatgers/e llurs companyies fort graciosament. Pduix estiguerē aqui tractācts dels affers tro a Diuēdres lo vuytē dia de Juliol del any. Mil. cccxlv. Que partirem de Auinyo besparats dels affers per q̄ eren trameses/e forem dauant nos en lo Castell de Perpinya Dissapte seguent. xvj. de Juliol. E apres de cōtinent vēch a nos lo Bisbe de Leyt per part ōl sanct pare ab Letres sues e chartes que trametessem nostra sor que fon Reyna de mallorques q̄ era a Gerona q̄ la sen menas a sō marit qui era en Auinyo/e per tal com no volgue q̄ ladita sor nostra passas per Rossello: mētre sen anaua faem li apparellar dites Galeres ala Vila de Coblliure que la sen portassen de lança tro a Laucata/e aqui li fos lo Bisbe ō Leyt/e la sen menas a son marit. Estant nos en la vila de Perpinya per posar en bonestament los Comtats que nouellament eren venguts a nostra senyoria se esdeuench q̄ alguns singulars dela ciutat/e ylla de

de Mallorques trametia per vn ho me secretament letres an Jaume de Mallorques: en les quals li seyen a saber q̃ si ell trametia vers la dita ylla algun hostol: hon ell fos sol: ql̃ pogues sen veure: tãtost tota la ylla qui desijauen mes que res la sua se nyoria li obeira. Lo qual portador ỏles dites letres fo pres: e a nos me nat en la vila de perpinya. E nos tenent Consell sobre aço/ a tuicio de la dita Illa: veus que altre eguayt den Jaume de Mallorques se desco bri: e fons denunciat en aquesta for ma. Una dona sauia/ e honesta mu ller de vn qui era cap de crim de jus escrit vench a nos: suplicant humil ment q̃ per amor de deu saluassen vi da e membres a son Marit: e a sos bẽs e ella dir nos hia ens reuelaria algunes coses que tractauen cõtra nos. E nos saluã li vida e membres a sõ marit: e a sos bẽs. E la bona dona dix q̃ algũs dela vila de perpinya: e dela terra de Rossello: e de Cõflent fabien sorts maluats tractaments: per los quals nos deuiem morir: en los quals tractamẽts son marit era consent: e quaix cap: e començamẽt/ e encõtinẽt faem pendre lo marit de la dona: e interrogãt lo dels Affers dix nos q̃ a tractament del dit en jau me de Mallorques algunes perso nes dela dita vila ỏuotes del dit en Jaume de Mallorques fabiẽ tracta ments: ay tals q̃ nos caualcãts per la vila certs ballesters amagats en lalberch de vn traydor en Calloç: e en altres Alberchs de algũs altres traydors: dauant los quals nos de uiem passar nos tirassen ab segettes enerbades. E a colper nos ferits q̃ auolot de gent se leuas: q̃ prengues nos e los nostres: y q̃ morissem encõ tinent. Esi aquest tractamẽt nos po gues fer q̃ sen fes altre. ço es q̃ algũs ab claus falses obrissen les portes ỏl Castell de Perpinya: e que dins se amagassen per obrir les Portes al dit Jaume de Mallorques: axi com ho hauiẽ acordat: e les dites portes vbertes deuien entrar certs homẽs guarnits: e ells entrants ques en se nyorissen del dit castell: e q̃ sens cle mencia morissem nos e la Reyna no stra Muller: e nostres filles q̃ aqui erẽ. E apres tot hom qui nostre fos/ e daltra part se deuien trahir certs Castells dela terra/ e aql̃s liurar al dit en Jaume ỏ Mallorques. E aço sabut faem pendre a aquells que po guem qui en los dits tractaments eren cõsents. Dels quals faem fer diuerses justicies axi com merexien. Molts daltres tractamẽts maluats e traydors feu ỏspuix/ e tracta lodit en Jaume de Mallorques cõtra nos los quals no poch adur ab acabamẽt beneyt sia nostre senyor deu/ qui da qüest perills e daltres nos preserua per sa pietat. Apres posats en bõ esta ment los Cõtats de Rossello/ e de Cerdãya partim de perpinya: e ven guem nos en a Barcelona.

¶ Assi seneixen tots los sets del dit terç Libre/ en que largament son declarats los Affers ỏl Realme de Mallorques: e dels cõtats de Rosse llo/ e de Cerdanya/ e com per just pro ces sorẽ retornats vnits/ e applicats ala Corona de Arago.

¶ Libre quart.

Comença lo quart Libre: lo q̃l conten nou Capitols. En ques tracta dels affers deles vnions q̃ les gents nostres de Arago: e de regne de Valencia faeren cõtra nos les quals finalment ab la ajuda ỏ no stre senyor Deu foren destruydes: e anullades segõs ques segueix/ e aqui

estiguem per algun temps ordenāts que certes Galeres estigueſſen en mar per guardar les maritimes de enemichs: qui ſouen nos donen dā natge. E axi ſia a tot hom manifeſt/ com en aqſt quart Libre es declarat en qual manera les noſtres Gents dels regnes de Aragoxe de Valencia. ço es barons e caualliers e locs dels ordens/ e ciutats e viles quaix per major partida faeren cōtra nos vnions. Les quals per tal com procehien de grā injuſticia: e aparechio be: ala fi nos ab la ajuda de noſtre ſenyor Deu: qui es endreçador de tots aquells qui amen juſticia: e veritat: e en ell han ferma eſperāça deſtrubi e anulla en tot e corregi: e caſtiga p via ordinaria e juſta molts de aquells qui les hauien començades e tort hi tenien: ſegons que largamēt en lo preſent quart Libre es recitat e eſcrit. E ſegons que en la fi del terç libre es cōtengut nos leyrats en ſtament los Cōtats de Roſſello: e ò cerdanya: partim de Vſderpinya e venguē a Barcelona/ e aqui eſtiguē per alguns temps ordenāts que certes Galeres eſtigueſſen en mar per guardar les maritimes de enemichs: qui ſouin los dauen danatge.

¶ Capitol primer qui tracta de la ſucceſſio dels regnes ſi ſembra hi deu ſuccehir: o no: e dela mort dela reyna. E com lo dit rey en Pere ſe caſa ab la filla del rey de Nauarra. E dela dānada vnio dels Aragoneſes/ e Valencians: contra lo dit rey en Pere.

Artim de Barcelona: e anam noſen a valencia: e la Reyna noſtra Muller anaſſen a Vſpoblet per tal cō era preny: e no pogueſſa ſofferir lo treball nel Affany del cami vers Valencia. E nos eſtants en la ciutat de Valencia haguē ardit q̄ la reyna era greumēt malalta/ en tant que no li aſmaua hom vida. Major mēt per tal com era preny: E nos de continent partim de Valencia tenint lo cami vers Vſpoblet: e trobam merce a deu noſtra muller millorada: e ab la ajuda de deu deſliurada del preny at. E per tal com eren grans calors eſtiguem en Vſpoblet: quaix tot Leſtiu. Eſtants aqui vencha nos moſſenyer Luys princep dela fortuna. Lo qual era net de don Joan dela Cerda. Lo qual fo de ſeretat del Regne de Caſtella: e lo qual axi per nos comper los noſtres Curials/ e altres: qui ab nos eren ſo reebut molt honradament. E mentre eſtech aqui menja ab nos e offerim cōuinent ajuda per lo paſſatge: entenia a fer en les ylles perdudes. Apres paſſam per Leyda: hon eſtiguem la major partida del Juern: venguēnos en a Valencia: e axi mateix apres pochs dies la Reyna noſtra Muller: qui era romaſa preny a Leyda. Eſtants en Valencia penſam: e albiram: qui per la volūtat de deu no engendrauē ſino filles anās lo cor ſis poguera fer de dret q̄ noſtra filla Conſtança primogenita: encara q̄ morriſſem ſens Infants Maſcles ſuccehis apres nos en los regnes/ e terres noſtres. E trobam per dits de meſtres en ſacra Theologia e per Doctors/ e ſauis/ e grans Clergues experts: axi en dret canonich com en ciuil: que ſegons dret Diuinal/ e Humanal: encara que ſegons que dit es morriſſen ſens infants maſcles: la dita nra filla podia romanir heretera vniuerſal: ſobre aqſta queſtio ſe faeren moltes: e diuerſes allegacions per part dela noſtra Filla. Es ver empero que alguns Sauis tengueré lo cōtrari. Lo Aui noſtre

Vinclos dereyes enel seino

e dels nostres sauis era: pensauem: que nostra filla Constança Primogenita encara que morissem sen Infants Mascles succehis apres nos en los Regnes y terres nostres. E trobam perdits Mestres en Theologia: e per doctors: e sauis e grans clergues experts axi en Dret Canonich com en Ciuil: que segons dret Diuinal/ e Humanal/ encars que segons que dites morissem sens Infants Mascles: la dita nostra filla podia romanir Heretera Vniuersal. Sobre aquesta questio se faeren moltes e diuerses Allegacions per part dela nostra filla. Es ver empero que alguns Sauis tengueren lo contrari. ¶ Lo Auistament dels sauis foren en nombre. vinty dos: qui foren dela Ciutat de Barcelona: y dela ciutat de çaragoça: y dela Ciutat de Leyda: y dela ciutat de Valencia: y de Perpinya: y de Manresa. Dels quals los denou tengueren: e mantegueren que en locas damunt dit nostra filla deuia succehir: e los tres tengueren lo contrari. Empero hu dels tres dix: que nos podiem heretar quins voliem/ o Frare/ o filla. E jatsia açoque per la determinacio damunt dita haguessem feta seu secretament: empero lo dit Infant en Jaume: qui en Valencia era/ vengut ho entre senti: e aun de part en la Cambra hon nos dormiem/ ell nos dix. Senyor yo son cert que vos sets disputar açi que encas: çoque Deu no vulla/ vos no morirets sens Infants mascles que vostra filla fos Heretera. E sobre aço set fet senyor nous cal ser disputar. ¶ Primerament per ço com erem Joue: e la Reyna axi mateix. Apres quels Testaments dels senyors Reys predecessors nostres vinclauen los regnes: e Comtats nostres als Homens: e no ales Fembres/ e lo primer fo lo Rey en Jaume nostre Tresaui: e apres fo lo Rey Hanfos nostre pare. E nos responguem que ja fos: o no fos necessari de declarar lo dret dela Successio dels Regnes/ e terres: que entretant com la vida del hom no es certa voliem saber la nostra senyoria a quis pertanyía perço que sens carrech dela nostra Anima pogues sem passar de aquesta Vida com a Deu plagues. Per la qual rabo lo dit Infant agreuiat partis de nose anassé ala posada: e puix tracta: e parla secretament ab alguns persones dela ciutat de Valencia induint les singularment: e puix aquelles singulars tot lo Poble a indignacio contra nos. ¶ E apres açó nos sentim les Inductions moltes quel dit Infant fabia ser faem lo venir dauant nos: e diguem li: per que faea tals Coses. Car ço que nos fabiem en disputar lo dret dela Primogenitura de nostra filla enteniem a ser justament: y que axi ho troba uem clarament de dret: e diguem li lo nombre dels sauis que teniem per part dela dita Infanta: e lo Dret que fabia per ella y encara tot lo fet largament. Pero com ell entenes a mostrar de son Dret: y que a nos plaga: e sobre açó ell nos supplica que li assignassem dia: e loch hon ell pogues haver sos Sauis/ e posar ses rahons: la qual cosa nos li atorgam e apres ell per açó no estech de continuar en les dites males inductiõs per que nos volent açó esquiuar: y veents que si ell romania Procurador nostre general: poria a nos esser per lo mal enteniment/ q̃ ell hauia concebut: e mostraua conta nos: faẽlons venir: e diguem li que no voliẽ que vsas dela procuracio: ans voliẽ quens partis de valẽcia: e assignam li lo Dia de Sanct Joan de Juny:

ladonchs primer vinent: e loch en la vila de Montblanch. Y pregam lo que en cas quel dret faes per nostra filla que ell: axicom aquell que era pus Principal: e pus notable apres nos en lo Regne/ volgues jurar e consentir en ella primogenitura: y ell ho accepta. E apres ell per aço no estech de continuar en les dites males Inductions. Per que nos volent aço esquiuar: y veents/ que si ell romania Procurador nostre general pozia a nos esser perillos per lo mal enteniment que ell hauia concebut: e mostraua contra nos faem los venir: e diguem li/ que no voliem que vsas dela Procuracio: ans voliem quens partis de Valencia: ne entras en algun loch nostre notable: axicom a Barcelona/ Leyda/ Valecia/ çaragoça. Per ço que semblants Coses no pogues continuar. Y ell lauors pres comjat de nos: e atorgans que sen yria a Balaguer. La qual cosa ell no feu ans sen ana ala Ciutat de çaragoça: per continuar son mal proposit: segons que auãt se segueix. En aquest endemig se esdeuench que la Reyna nostra muller parí Infant Mascle: dela qual cosa tota la terra hac gran Goig/ e gran pagament: e tant que per sobres de goig que hauien del nouell Part: tot hom anaua esbalahit: e quaixerit de Seny. Y encontinent tots los nostres Curials y dela Reyna Dones e Donzelles anauen ballant per tota la ciutat de Valencia: grans dons/ grans marauelles se faeren en aquest dia. Mas nostre Senyor Deu volent girar aquest goig en dolor pres se lo dit Infant a hora del seny del Padre. Lo qual ja haguem fet batejar e hague nom Pere: dela Mort del qual sens comparacio munta mes lo dol: y la yra/ quê haguerẽ les nostres gents que no lo Goig que dabans ne hauien haut per lo seu nex imẽt. Y per tal com la Reyna nostra muller hauia haut mal part: e sofferts ò grãs affanys per lo prenyat axicom a deu plague/ apres mort del dit Infant cinch dies la dita nostra muller axicom vera Catholica e amiga de deu rete la sua anima molt deuotament a deu. E mana en son Testament: ql seu cos fos sepellit/ en lo monastir de Poblet. Mas per tal com teniem grans Affers entremans sepellim la molt honradament: en lo monastir de sanct Vicent en la Ciutat de Valencia. Morta la dita Reyna nostra muller veents/ e conexents que la terra romania en gran perill si hereter Mascle noy hauia: trametem Missatger mossenyer Lop de Burea: mossenyer Pere Guillem dez tanybos al Rey de Portogal per tractar Matrimoni entre nos: e la Infanta filla sua per nom Elionor. Al qual Matrimoni lo Rey Hanfos de Castella dona aquell contrast que poch: per tal com ell tractaua quel Infant don Ferrando Hebot seu: e frare nostre hagues per muller la dita Infanta. Mas finalmẽt los dits Missatgers nostres esposaren en nom nostre la dita Infanta/ e ordenarẽ que que lans menassen/ per Mar ab Galeres: e axi fou. E axicom damunt hauem dit lo dit Infant en Jaume estant en lo dit Loch de Fontes: quies prop dela ciutat de çaragoça: en lo qual stech alguns dies dubtant lo nostre manament que nos li hauiem fet de no entrar en la ciutat de çaragoça/ e trames Letres a tots los Richs homens/ Barons e caualers e mesnadres/ e Procuradors deles Ciutats e Viles del Regne de Arago: y ò Catalunya pera quey tractassen pau ab nos a fi qui ell pogues entrar

en les damunt dites Ciutats Tremes Letres a tots los nobles e Barons/e richs homens/e Caualiers e altres: qui lauors eren en la Ciutat de çaragoça: que fossen aqui ab ell. Los quals vingueren a ell. Y per ço com entre aquells/ e alguns de aquells hagues Desgrat: e gran Dissensio. Lo dit Infant en Jaume tracta: quey metes pau: e açoper intencio que pogues mils venir: e mils a son Proposit: veent que dal tra Guisa nos poguera ben fer: y ells hauent entre si desamor: o Discordia. E puix entraren sen a çaragoça: y tremeteren letres als richs homens: que eren absents Caualliers/Mesnadres/Ciutats: e Viles del Regne que vengussen aqui: o que hi tremetessen lurs Procuradors e Syndics per fermar Liga: e conspiracio entre ells. Ala qual meterem nom Unio. E axis feu que foren tots Applegats. E tots ensemps exceptats Terole Daroca: Calatayu: e Osca feren: e juraren la dita Unio: donant a entendre quesfaca per obseruar/ e mantenir furs: Priuilegis/elibertats. E tan tost feren Segell semblant del nostre: e ordenaren certes Persones/ les quals appellauen Conseruadors dela Unio. E aquelles scriuien per la terra: e fabien manaments: y requisicions/e molts Enantaments de Jurisdictio/ y de Superioritat ques attribuhien. Y encara escriuien a nos: supplicant/e requerint que anassem tenir Corts ala Ciutat de çaragoça/ens fer ẽ saber com hauien feta la predita Unio pretenent que aquella hauien feta a gran honor nostra: y dela nostra Corona: e a conseruacio dels Regnes y Drets nostres. Y nos entesa la dita Collligacio: o Unio hauent dubte que la Ciutat de Barcelona ab Cathalunya semblant Unio faes per les males Informacions que lo dit Infant en Jaume los daua/ acostam nos vers la Ciutat de Barcelona: y en lo cami sabem que la Ciutat de Valencia volia fer Unio aximateix com Arago axicom de fet ho feu. E aço sabem per Mossenyer Ramon Riusech: e mossen Ramon de Vila noua de Casa nostra a Cabanes. Per que decontinent tremettem Letres al nostre Gouernador del regne de Valencia: e a tots los Gouernadors del Regne de Arago: y de lo comtat de Catalunya que nos intitulassen: que per la dita Infanta nostra filla tengussen lurs Officis: sino tant solament per nos. Car conoxiem que a tot lo General dels Regnes nostres: axi lo Regne de Arago/ elo Regne de Valencia: axi mateix lo Principat de Cathalunya sabia greu que a Fembra apres mort nostra peruenguessen los Regnes nostres.

Unio

¶ Capitol segon dela Discordia suscitada en lo Consell Real: sobre lo que hauia fet lo Rey en Pere/per causa dela dita Unio/y dela Mutacio del nom del Rey de Mallorques. E com lo Rey en Pere feu cridar lo Usatge. Principes namq; : e ana contra lo Rey de Mallorques/quiera entrat en los Comtats de Rossello/ e Cerdanya/combatent les forces/Castells/Viles e Locbs dels dits Comtats. E com forçagitar lo rey de Mallorques de Rossello: e de Cerdanya: y entra en la Vila de Perpinya: hon fo reebut ab gran Solemnitat dels Barons e caualliers/e Prohomens de Perpinya. E com lo Rey de Mallorques fugitiu sen passa en lo Regne de França.

EQuant fom a Tarragona vengueren a nos mossenyer Michael de gurrea Gouernador: e mossenyer Garcia Ferrandez de Castre/ Justicia de Arago. Los quals nos supplicarē/ ens consellaren: que per Profit nostre deguessem anar en Arago. E aço per tal que la Ciutat Dosca /els altres lochs notables de Arago: qui no hauien jurada la vnio/y encara los demes cauallers: qui en aquella no hauien consentit com nos no sabessem anar hi se esforçarien contra tots aquells qui haurian jurada la dita Unio: e pendrien tal esforç: que tirarie a si ab les bones maneres que nos hi pendriem molts Richs Homens: e Ciutats e Viles: qui aquella hauien jurada: En altra manera sino hic anauem ells veyen que Osca: y los altres Lochs e Viles: e aximateix los cauallers: qui encara no hauien jurada la dita vnio haurien esser dela dita Colligacio/o Unio. E siu eren que seria gran Perill a nos/y destructio daquell Regne. E oyda la dita Relacio dels damunt dits faem ajustar Consell: com en aquell Infant hauiem hagut ardit o sentiment den Jaume de Montpeller: que deuia entrar en lo Comtat de Rossello ab gents estranyes. Y per aço que sapiats per que limudam lo nom: que axicom dabans li deyem Jaume de Mallorques/ que li diguessem de aqui auant Jaume de Montpeller. Fem hoa Supplicacio y Requisicio dels Homens de Perpinya. Y per la rebellio quens tornaua ser romoguen li lo dit Titol: axicom damunt es dit. ço es de lo Titol: quel intitulauem abans lalt: en Jaume de Mallorques. Y desi auant Jaume de Montpeller. E ajustat lo dit Consell: proposam los quels dit mossenyer Miquel de Gurrea: e mossen Garcia Ferrandez de Castre nos hauien dit: e consellat que deguessen anar en Arago: segons que damunt ho hauem oyt. E aximateix del ardit: y sentiment que hauiem haut que en Jaume de Montpeller era intrat/ o deuia intrar ab algunes Gents estranyes de Cauall/ y de Peu en Conflent: e alguns de nostre Consell tenien que deguessen anar en lo Regne de Arago: y altres que deguessen socorrer lla: hon era lo dit en Jaume de Montpeller. E oyt lo debat del dit nostre Consell nostre senyor Deu mes nos en nostre enteniment q̄ deguessem socorrer lla: hon era major perill. Car nos vehiem: que jas tenia lo Foch per tot lo Regne de Arago: y que la dissensio era ja escampada entre ells: y maginant que deguessem a correr a Cathalunya que no entras la dita Dissensio y quens en Anassem ala Ciutat de Barcelona: car si aquella guardauem que no entras en la Unio: sis faria tota Catalunya. Car ab Catalunya poriem tenir: y reuenir tot lo nostre fet: e poriem contrastar an Jaume de Mōtpeller de no ser nengu Damnatge en la nostra Terra: e haut aquest pensament: estants acompanyats de molts Barons: e Cauallers honrrats de Arago y de Catalunya. ço es de mossenyer Michael de Gurrea Gouernador: e mossenyer Garcia Ferrandez de Castre Justicia de Arago: e mossenyer Michael Perez çabata senyor de Quadret: e mossenyer Garcia de Loriç Senyor de Torrellas: e mossenyer en Galceran de Pinos Als quals responguem/ e diguem los ací. Vosaltres sots en debat: quels vns tenits: que nos deyam anar en Arago: els altres que deyā

socorrer: e contrastar a nostre Enemich en Jaume de Montpeller: ques entrat/o deu entrar en nostra terra. Perque nos hauem axi pensat que mes val socorrer: e anar en Rossello per contrastar al enemich nostre qui enten a gastar nostra terra: que no de present anar en Arago: car la dissensio que es entre nos e als de Arago es sobre Franqueses Priuilegis: e Libertats: que dien: quels hauiem trencades. Axi que atorgant los aquells tota vegada: cessara la Dissencio: e ab lo dit en Jaume de Montpeller: e ab los estranys qui ab ell son nou poriem fer axi. Car ell volria cobrar: e tolrens la terra queli hauiem tolta. Major ment que los demes de Rossello: y de Conflent: y de tota laltra terra: que li hauiem presa lo amen el desigen. E quant nos haguem parlat tots los de nostre Consell: axi los Aragoneses com los Cathalans ho tengueren per bo. Aquests Aragoneses son los dits mossenyer Miquel de Burrea: e mossenyer Garcia Ferrandez de castre. E los dits Aragoneses prengueren comiat de nos e tornaré sen. E nos caualcam encontinent/e anam nos en a jaure al Arbos: e com hi fom era ja lo sol post: hon cuydauem sopar/e dormir alli: e haguem letres dels nostres officials deles parts de Rossello: que en Jaume de Montpeller era entrat ab gents estranyas de Cauall/ y depeu en Conflent/y quel Loch de vinçasera ja retut e aquell hauia establit de Gents sues. E legides aquelles letres encontinēt acordā nos departir e anar a Vilafranca de Panedes/e leixam lo sopar/qui era apparellat/e sem Manament a vn fill de Caualler que degues pendre les Panades ab que deuiem sopar embolicades en vna tauallola/y quens en degnessem entro sometēt a Vilafranca de Panades per lo proces del Usatge. Princeps nam. E axis feu. E so ja ò nit com entram per Vilafranca somettent/e alli sopam solament sizesme deles dites Panades/e aqui aquella nit posam/ e dormim en lo hostal den Castello sen.p.en laroba del dit hostal/com lo lit nostre no pogues esser vengut aquella nit/y sempre aquella nit mateixa sem fer crida que per lo vsatge Princeps nāch/tot hom qui pogues portar armes nos seguis a contrastar a gents estranyes quins corrien nostres terres. E lendema matipartim de Vilafranca/ea grans jornades denit/e de dia passant per Barcelona/hon estiguem vn dia tantsolamēt per hauer acort e ajuda daquella vēguem nos en a Figueres/ mas ans quey fossem hauiē hauts molts ardits quel dit nostre enemich hauia presa Vilafranca/e quair tot Conflent. Nos estants a Figueres/ esperants la companyia de Cauall/ y de peu/qui detras nos venia vēch a nos mossenyer Bilabert de Centelles Alcayt de Xativa/e suplicans per part dela Uniuersitat/que nos degues sem fer priuilegi al dit loch/ que fos Ciutat/y que tendria/e mantendria la nostra Justicia a nostra voluntat contra la Ciutat de Valencia e contra tot hom del mon/y que no seria ab Valencia/ne ab llur Unio. E nos lauors atorgam li la supplicacio. E aqui mateix trametem Letres al comte de Pallars/e al Vell Comte de Cardona/e axi mateix a tots los altres Barons e cauallers. ço es mossenyer Berenguer de Rocha salua/y en Guillerm ò Perues que ab aquella Companyia de Homens de cauall/y depeu que pogues sen venguessen cuytadament/y entrassen per Cerdanya/a foragitar

lo nostre enemich de nostres terres/ e axi ho faeren. E aquí mateix haguem ardit en la mũa nit den Michael Amarell Capitallauors ò Tubir que Narnau darill llauors Gouernador de Rossello ab lo vezcomte de Vlla: e ab altres Richs homens e Cauallers: e host de Catalunya: y de Rossello hauien combatut vinça fortment: y per tal com lo hauien combatut aualotadament: e no acordada nol hauien pogut pendre. Mas quey eren morts dels de dins moltes persones. Per lo qual combatiment la nit seguent aquells dela establida començaren a fugir: y los nostres sabents aço entraren en la dita Vila: hon fon feta gran mortaldat daquells del dit en Jaume de Montpeller: car aquells qui no podian attendre lla/hon erallur senyor: volẽts escapar per altra manera metien se en lo flum de Latẽt e aquinegauen: car layguaera gran axi que entre morts per lodit flum/ e morts per Coltell aquella nit: ne moriren mes de cent cinquanta: e aquells qui eren romasos: axicomeren homens Vells/e Fembres/e Jnsants fozen se recullits en la esglesia ò l dit loch e molt mes/o quair tots fozen morts: sino que la roba e la riquesa del dit Loch a falaga los combatents. De la qual cosa tots foren enriquehits. E nos sabents lo dit ardit lendematro ab vuytanta homens de Cauall: qui fozen conseguits: entrels quals fo Linsant en Pere Comte de Ribagorça: y deles muntanyes de Prades: en poncet Vezcomte de Cabrera Fill de mossenyer Bernat de Cabrera: y en de Queralt: tenguem nostre cami vers conflent: e aquel dia venguem nosen al loch de sanct Joan prop lo Volo: e aquí sabem quel dit en Jaume de Montpeller: qui era Arria se volia combatre ab los dits Posts del dit nostre Gouernador: quís eren attendats prop Codolet. Per que nos la nit seguent trametem seranta homens de Cauall: daquells qui ab nos eren en ajuda de les nostres Posts: deles quals fon cap lo dit Vezcomte de Cabrera. Y per tal com era fort Joue donam li per Consellers alguns Cauallers Antichs: e nos romanguem aquell Dia: e lendema en lo dit Loch de sanct Joan. Y encontinent passada la dita Festa: partem daquí e venguem nos en fins a Tubir: e aquí sabem quel loch de Morqueyans e de Prada: e de Codolet seren retuts al nostre Gouernador: y quel dit en Jaume de Montpeller era vengut de Cerdanya: hon era anat per pendre a Puigcerda. Mas merce a Deu fo licontrastat molt vigorosament. Pero combate lo hey perde tres homens de Paratge: e alguns de peu. Y encontinent bon mati partim del dit Loch de Tubir per seguir nostre Cami vers lo dit en Jaume de Montpeller ab cor que sins esperas quens veessem ab ell. Mas haguem ardit en lo Cami quel dit en Jaume de Montpeller: ab tot ço: que poch hauer de Vila franca de Conflent a gran sa desho nor: era suy en laterra Francesa. La qual cosa nos desplach molt: com axins fo escapat. Empero los Castells de Arria/y de Puig Ballador: e alguns altres ò les dites sues Gents romangueren establits. E nos aquell dia venguem al Monastir de Sanct Michael de Cuxa prop de Vilafranca de Conflent mũa legua. Hon estiguem catorze Jorns per cobrar a nostra ma totes les forces/e los Lochs del dit Castello de Cuxa/qui eren Romasos/establits per lo predit en Jaume de Mont-

e entretant faem enderrocar totes les forques de Codolet de Serada: e de Marquexanes: per tal que daqui auant per semblant cas: ne per altre no sen pogues venir damnatge. Y que si en cor hagues de tornar nosi pogues receptar. E totes les forces quel dit en Jaume hauia preses a nostra ma foren cobrades: exceptat lo dit Castell de Arria de nostres gents assetiat venguem nos en Serpinya.

¶ Capitol terç: com apres dela fuyta del rey de Mallorques lo rey en Sere per causa dela damnada Unio: e colligacio per los Aragonesos: e Valencians contra ell feta/ conuoca Corts en çaragoça: hon lo dit Rey en Sere mal songrat confirma: e de nou approua la predita Unio.

Apres pocs Dies lo dit Castell de Arria se rete/ e per posar en bon Estamẽt les terres estiguem en Serpinya ben prop de vn Mes. Les quals posades en bon Estament partim de aqui: e venguem nos en a Barcelona. E aqui acordam sobrel fet de nostres gents de Arago/ e de Valẽcia: que segons que es dit hauien feta Unio: e Colligacio. E finalment haguem de Acort: quens en venguessem a çaragoça per tenir Corts als Aragoneses: qui moltes e diuerses vegades nos hauien protestat: e entenents: quels affers nevalguessen mes aquella llur Malicia: ne fos mils a simplida. Ser que partim dela Ciutat de Barcelona: e venguem nos en a Montblanch: hon trobam mossenyer Michael Serez çabata. Lo qual hauiam trames per missatger als dela Unio de a çaragoça. E feta a nos Relacio de aço per que li hauiem trames. Manam li que sen hi tornas altra vegada ab Lettra de Creença. La qual fo aytalen acabament. Que com a nos fos dat entenent: que alguns richs Homens de Arago: quant entrassem a çaragoça nos deguessem posar les mans sues al Banch del Fre de nostre caual: hon caualcassem: y que per força nos menassen a sanct Saluador. E si negun de Casa/ o altre hi contrastas: que morts encontinent. Y que partent de aqui/ nos menassen ala Aljafaria: y que nons leixassen veure nengu de Casa nostra. E nos marauellam nos molt de aquesta cosa. Car aço fos contra llur Fe. Ser la qual cosa mossen Michael Serez çabata demanas: e hagues guiatge a nos: y en aquells qui eren ab nos. Lo dit mossenyer Michael Serez çabata partint de nos: continuam nostre Camí ala Ciutat de Leyda: hon nos foren Missatgers dela Unio: quins requiriren per part dela Unio que deguessen anar a çaragoça: no quens posassen la Ma al Fre de nostre Caual: ne fer les altres prop dites coses: com no fossen veres: e que quis/ queus ho hagues dit: e dat Entenent: no deya res: y que eren prests e apparellats de salvar ne llur fe. E no res menys se dauen marauella gran de nos: qui demanauem dela Unio Guiatge: e daço eren fort dolents: com fos estranya cosa: que sen yor demanas guiatge de sos Vassalls. E nos faem los Resposta. Que al dia aquels hauiem assignat per tenir les Corts en la ciutat de çaragoça ab Deu aydant hi seriem. ¶ E entretant nos estant en la Ciutat de Leyda acõpanyats de molts Barons/ e Nobles de nostres terres dos Caualers estrãys de Castella/ e de Nauarra per part dela dita vnio ô Arago passant per

Leyda anaren al Infant en Pere
honcle nostre per desafiar lo per tal
com request per la dita vnio no ha-
uia volgut fermar aqlla. Lo qual in
fant p manamēt nostre venia a nos
e trobam lo en lo Monastir de san-
ctes creus. Mas per reuerēcia dels
Reys quey jaē nol volgueren desa
fiar aquí. E nos sabent aço tremetē
vn Porter als dits Caualler: ma
nāt aquells q̄ ans q̄ plegassen al dit
Infant se veessen ab nos. E ells res
ponguerē al dit porter q̄ leguda co
sa era a cascu donar desafiament: e
nol volgueren obeir als nostres ma
naméts. Nos apres pocs dies par-
tim de Leyda per anar a çaragoça/
e per tal com no era vēgut lo dit mi
chael Perez çabata. Lo qual hauiē
trames als dela vnio per la rahó des
sus dita anam rodejant per Tame-
rit: e per litera: e per Monço sperāt
lo dit mossenyer Michael perez ça-
bata. E nos estants a Monçó lo dit
mossenyer Michael Perez çabata
trames a nos vn fill de Caualler ab
letra sua/en quens saea saber q̄ per
tal com ell no era ben ó̄lits nos de
guessē acostar vers Carenyena hon
era romas per lo seu accidēt: e aqui
recōptar nos hia sa missatgeria. En
la mija nit nos partim ó Monço axi
q̄ som al sol exit a Sarenyena/ hon
era lo dit mossēyer çabata: quins dix
in effectu la resposta ó̄la missatgeria
segons q̄ jans ho hauien dit los Mis
satgers de çaragoça. Pd uix lende-
ma partim de Saranyena e anā nos
en dreta çaragoça/hō passam lo riu
de Ebro al grau de Pina/y per tal
q̄ pus grā honor nos fos feta/suppli
cans la dita vnio q̄ deguessem venir
per Fontes/e axi ho faem q̄ la vigilia
de nostra dona sancta Maria ó agost
partim ó Fontes grā matí a hora de
mija tercia/nos som prop de çarago
ça/hon nos foren exits a carrera axi
ordenats. ço es los Infants don Jau
me comte de Urgell/e don Ferrado
frares nostres egualmēt caualcāts
e lo dit Infant en Ferrando hi era
ab. d. Homens a Caual quel rey de
Castella li hauia liurats ó̄la sua mes
nada ab tots los richs homens/ No
bles/ Meznadors/ Caullers ó Ara
go/e ciutadans de çaragoça homēs
de Ciutats e de Viles de Arago/ e
molts daltres tro a. dccc. Homens
caualcants en caualls. E foren axi or
denats q̄ hun rich home caualcaua
ab vn ciutada de Dos en dos/ e per
aquells som reebuts entrants per la
ciutat acōpanyaren nos tro ala Al
jafaria/ e tots fols ab nostra compa-
nyia romanguem aqui q̄ nengu dels
dits Infants ne dels richs homēs
ne daltres ó̄la vnio no romas ab nos
ne entra ab nos dins la Aljafaria/
ans se partiren de nos dauāt lo vall
dela plaça dela Aljafaria. Y enconti
nent assignam lo dissapte seguent a
proposar les Corts en la esglesia de
sanct Saluador. En lo qual dia forē
los dits Infants ab los richs Ho-
mens/ e nobles de Arago: qui segue
ren egualmēt. ço es saber lo Infant
en Jaume en vn banch ab lo noble
mossenyer Joan Ximenez Durrea
mossenyer Pero Ferrando dixer:
don Pedro ó Luna: mossenyer pe
dro Cornell: mossenyer Gōbalt de
Tramacet: e altres nobles. Y en vn
altre Banch estech lo Infant don
Ferrando ab mossenyer Lop ó Lu
na: ab en Joan Ximenez de Urrea
menor de dies: mossenyer Blasco
de Alago: Thomas Cornell: e ab
altres richs homens de Arago. E
aquests estauen al exint del Cor de
dita esglesia. ço es saber lo Infant
en Jaume ala part dreta: e lo Infāt
en Ferrādo ala part sinestra. Y en
altre banch al costat del altar segue
ren lo Arcabisbe de Tarragona.

Lo qual era vengut ab nos: lo Bisbe Dosca: lo Bisbe de Tozena Missatger del rey de França a nostrames lo Abbat ò Mer Legat ò l sanct pare a nos: e ala dita vnio trames: lo Abbat de Mũtaragoz: e altres prelats del dit regne: e en altres bãchs costa a aqlls dels Jnfants seguerẽ Mesuaders/e caualles: e en altres Banchs en lo pabiment posats seguer en/ciutadans de çaragoça: e altres Jprohomens deles Ciutats: e viles: e lochs del dit regne. Jpero los deles ciutats: e viles quierẽ de la vnio no volien recullir los de Terol: ne ò Daroca: ne los de Calatiu/ perço com no eren dela vnio. Jpero nos saem q̃ ells hi fozẽ hi prop Lal tar en sol de terra segueren les nostres cõpanyies: e altres. E finalmẽt en la dita esglesia fo aquell dia tota la flor de Arago. E nos muntam en la Trona hon se acostuma de dir lo Euangeli: qui fo ornada de Draps dor: e aqui nos proposam: dient/que a tot bõ princep se pertany teniren justicia/son sotsmesos: e seruar furs Jpriuilegis: e libertats a aquells. E apres moltes rahons bones: e rahonables: en quês fundam/concloẽ en aço q̃ justament/e rahonablemẽt eu iẽ esser excusats si despuix q̃ hauiẽ començat de regnar no hauiẽ tengudes Corts en Arago. Car quaix en continent q̃ començã de regnar nos sobreuẽgueren grãs affers. Sis vol per lo passatge del rey de Benamari en Hespanya: loqual entenia acõquerir tota Haspanya e lo regne de Valencia. Jper quês couench a honor ò deu: y per guardar les nostres terres de perills: e exalçar Christiã dat: fer ajuda per mar/e per terra al rey de Castella. Lo qual rey de Castella ab la ajuda de Deu/e nra vẽce/ e desbarata lo dit rey de Benamari segons q̃ sabets/sis vol encara per la execucio de justicia q̃ forçats saem contra lo rey qui fo de Mallorq̃s: e per molts altres Affers grans ha uem hauts en nostra Juuẽtut. Jper quens couench estar pres les Marines sibon capsi deuia dar: aricõ mercea deu se es dat tro al dia de vuy: e fare si a Deu plau tostemps. E per aquestes Rahons e per moltes dal tres: qui aço se poziẽ applicar/nos deuem/e podem esser excusats/quãt ala vnio q̃ hauẽ feta los diguẽ q̃ nos de cor/e de voluntat hi eremhey vo liem esser. Mas pregãlos tots en general q̃ en les Corts demanassẽ tals coses q̃ faessen adomanar: e a nos de atorgar. E moltes altres paraules bones en labors llurs: diguẽ: deles quals tots foren pagats: e alegres. Apres q̃ nos haguẽ dita nostra proposicio parla lo Bisbe Dosca per los Jprelats loant la nostra proposicio/ e comendant la leyaltat de nostres gents. Apres parla lo infant en Jaume per los richs homẽs: faent nos moltes gracies dela nostra proposicio. Apres dita la nostra proposicio. E nos tornats ala Aliafaria com alguns Homens Richs/e Caualler s/ealtres venguessen ab nos/ axi per fer reuerẽcia com per parlar ab nos segons q̃ es acostumat: e fer se deuia Los dela vnio prenguerẽ sospita q̃ si axi veniẽ a nos singularment q̃ls induissem a nostre voler/els diuisissem: els tolguessem dela dita Unio. E tantost faeren ordinacio entrels: que nengu no gosas parlar ab nos si no tots ensemps: e axi ho seruaren. En apres nos los assiguã lo Dillũs seguent a començar les Corts en lo Monastir dels preycadors: al qual dia tots los dela Unio venguer en guarnits: e nos sabent aço trametẽ a misser Rodrigo diez Vicicãceller nostre a les corts per prorogar aquelles tro en lendema: e tot Hom tor-

nassen a llurs posades/e encontinẽt fa em nos venir lo Justicia d'Aragó al qual diguem q̃ entenien a fer los dela Unio q̃ axi anauen guarnits a les Corts: y q̃ si axi hi entenien anar nos per cert no y riem. E lo dit justicia respos. Senyor yo he parlat als Infants/reptant los daco mateix: e han me respost q̃ acostumada cosa es de venir guarnits secretament a les Corts: no per mal q̃ entenguen a fer: mas per partir baralles: e contrastos q̃ entre les companyies d'cascun a Vegades ses deuenen. E llauors la ciutat feu fer crida: que null hom de cauall/ne de peu daqui auãt no gosas venir guarnit a les Corts ab grans penes. E ordenarẽ no res menys q̃ tota vegada que tẽguessen les Corts certs homens a Cauall/e a peu dela ciutat guarnits estiguessẽ en les Corts e anassen per la ciutat per tal q̃ baralla no si pogues moure. E lendema nos fom en les corts en continent adonar a entẽdre q̃ volen ter rosos erem d'seruar tots los furs: e libertats sino q̃ nons enrequeserẽ los lurs jurã. En apres ells nos tengueren per contents daço: ans nos demanaren superfluosament quels confermassem: e ser eprouar de nou la unio: e encara q̃ ells metessen d'casa los que ells volguessen/o volrien/e quẽ gitassem los qui no volien jurar la unio. E axiu baguẽ a fer: e fozẽ los quix seguexen per tal com erẽ de nostra Casa. Mossenyer Miquel Pdez çabata senyor de Quadret: mossen Garcia de Loriç senyor de Torrelles: mossenyer Pere Roiz d'Sagra senyor de Vilafelig. Mossẽ Iop de Gurrea senyor d'Albero/Almerlenchs nostres: e mossen Ferrer de Canet: mossenyer Galceran de bell puig major d'domẽs nostres/e altres Cauallers nostres/per tal que no poguessem hauer Consells dells en nostres affers. E ordenarẽ nos per consellers/per ço q̃ faessem ço que ells volguessen. ço es mossenyer Joan Exemenez Durrea lo vell/mossẽyer Pere Cornell. Eximẽ perez de Pdina/mossenyer Arnau de França. Michael Ximenez el gordo per Caragoça/Gilbert redon Osca. Guillem perez d'Xirena per Balbastre. Pdero nos estiguẽ alguns Jorns q̃ nou voliem fer/pero ala fi baguem ho a fer. Esdeuẽch se vn jorn que fom en les Corts que ells nos donarẽ dues mans de paper de greuges/e que los lurs atorgassen. E nos mal nostre grat reebem los: e anã nos en ala Aljafaria/e hauiem los a prouehir ab los consellers/quens hauiẽ donats. E vn jorn appartam nos en alcubeta que encara la obra noua no era feta/e axi com los començarẽ de legir axi com de hu en hu los legiẽ los denegauem: car tots eren fort desrabonats/car conoxiem q̃ no era sino destructio de nostre Regne. Y ells vehent que poch podiẽ fer ab nos/tornaren sen als dela unio: qui erẽ tots justats en sanct Saluador/e faerẽ los relacio/com nos no voliem cõsentir a nengu de aqlls Capitols/finalmẽt que en lendema tãtost baguem anar a les Corts. E aqui ells nos dixeren que aquells Capitols prouehissem. En altra manera/que ells sabiẽ que hauien a fer que ells hi prouehirien per altra forma. E nos veẽt aço que ells eren mogut de esperit maligne nols volguem allicontrastar/e tornãnos en ala Aljafaria ab aquells Consellers quens hauien dats. E com fom en la Aljafaria diguem los que ells mateixs quels proueyssen q̃ nos noy voliem esser. Y per tal com ells se dubtaren que nos nols regiassem de hu en hu ordenarẽ entre si mateix que nengu dels separadamẽt no gosassen parlar ab nos ni ser reueren-

cia sino solament justats. E axicom venien per ser nos reuerẽcia: e per tractar tots venien justats. E nos per aquesta raho romaniem ỏscompanyats en la Aljafaria q̃ nengu de la ciutat ne altra persona nons gosauen venir per ser nos reuerencia e romaniem solamẽt ab los dela nostra casa. Y ells veents q̃ no podien ser a llur guisa de nos: hauent dubte daquells de nostre Consell quens acõssellassen axicom fer ho deuien pensar en seque nos no sessem algũs tractaments. Y per ço ells nos demanaren Rehenes: per tal que ells poguessen fer a llur guisa de nos. Allegant aquesta color q̃ per ço que ells poguessen venir segurs a nos: diguerẽ nos quels donassem les rehenes ques seguexen. ço es los nobles mossenyer Ximenez de Lorís/ mossenyer Lop de Gurrea senyor de Gurrea: mossen Miquel ỏ Gurrea senyor de sancta Engracia: mossenyer Pero Jordã Durriez lo pro hom: mossenyer Pere Jordan durriez lo prohom: mossẽyer pere Jordan Durriez lo fill micer Rodrigo diez/ mossenyer Joan ferrãdez Munyoz: qui era nostre maestre racional. E nos haguem los atorgar e liurar los. E com ells los hagueren en llur poder: meteren los dins la ciutat dins los murs de pedra: e cascun dells partirẽ los per certes cases: en manera q̃ la hu ab laltre nos podien parlar ne veures. E nos romanint axi/ e no hauiem quins seruis de Majordhom: ne daltres officis de caualler: diguẽa mossenyer Bernat de Cabrera: qui era ab nos e qui nouellament hauiem tret de sanct Saluador de Brea/ e vẽch ab nos aquell Viatge: hon ell estaua apartadament per vida solitaria: quens seruis de Majordhom: e axis feu. Y ell estant vn dia seruint nos sins dix. Senyor yo veig que aquest fet es destructio de vostre Regne: e mal per a nos: si avos senyor plabia yo mouria alguns tractaments ab alguns nobles en manera queus en tirassets la major Jpartida a vostre seruey: e consumarẽ los axi. E nos responguem li quens plabia: y que loy agrabiriem molt siu apportaua a fi. E lo dit mossenyer Bernat mogue tractament ab mossenyer Garcia de Tarba. Lo qual vẽgue a nos ala Aljafaria: car pus q̃les rehenes tenien eren licenciats per los dela vnio qui volien anar y venir/ podiẽ venir ala Aljafaria sens q̃ nols calia hauer dubte de aq̃lls: qui dela vnio eren. Y encõtinẽt lo dit mossenyer Garcia ab mossẽyer Bernat ab tractamẽts tiraren a nostre seruey mossenyer Lop ỏ luna: mossenyer blasco Dalagon: en Thome Cornell: y en Jpedro ỏ Luna. E axi ab tractamẽts de mossenyer Jorda durriez tira nos a nostra part los caualers seguẽts. Mossen Jpere ximenez de sanct Jpere fortunyo eyeguez ỏ Corella: en Thomas cornell/ Eximen garces de morella. E apres cõtinuã nostres Corts consentẽ los tota vegada altres malicies. Jpero los damunt dits nobles qui eren a nostre seruey venguts nos demostrarẽ en res que fossen de nostra part. Jpero per secretamẽt queu fessem tots los dela vnio ho sentiren be. E començaren a maltractar los damunt dits. E la raho perq̃ nos ho teniẽ secret era aquesta que nos enteniem a venir en Catalunya: y que haguessem los Catalans: y q̃ ab ells e ab los de Arago qui seren tornats ala nostra part poguessem als dela vnio fer batalles/ e gũerrejar los. Y esdeuench se que nos acordam quel primer dia que fossem ales corts q̃ no sofferissẽ nẽguna deshonor: ans q̃ los respon

guessem altament. E aris feuq̃ nos estant vn dia en les dites Corts legint molts Capitols ỏfrahonables: y entre los altres ni hauia hu molt desrahonable: e descõuinẽt qui era grã destructio de tot lo poble de nostre regne: oynt aqll nos nos levã: e altament nos diguem al Jnsant en Jaume. E com Jnsant nous basta q̃ vos siats capdela Vnio/ encaraus sets concitadors del nostre poble/ens auolotau ab aquell/nos vos diem q̃ aço sets auolment / e falsa: e com a grã traydor que vos sots: e açous entenem a cõbatre cors per cors guarnit: o menys de guarniment/oq̃ en gonella vos ho combatrem ab Coltells/ y queus farẽ per la vostra boca mateixa dir q̃ açoque hauets set/hauets set desordenadament/ y renunciarem ala Dignitat Real q̃ hauem/e ala Primogenitura/eus absolrem dla dignitat quens sots tengut. E com aço haguẽ dit/ callam. Pero nos ordenã que Pero Ximenez depomar/y en Gonçaluo de Castellui estiguessen als peus del dit Jnsant/per çoq̃ si ell se mouia desordenadament vers nos que aquests lo matassen. E lo dit Jnsant en Jaume leuas e dix. Senyor yo a vos no dich res/ mas tot altre hom exceptat vos/qui diga axo/ mẽt per la barba. E dites aquestes paraules ell se gira vers lo poble/qui era aqui alli per les corts/e dix aytals paraules. O poble benastruch vejats com vos vaq̃ com amï diu aytals paraules qui son son frare e son Loctinẽt/ quant mes dira a vosaltres. E dites aqstes paraules ell se assech/e mosse nyer Joan Ximenez Durrea leuas e volch parlar/ e nos quil veẽ leuar diguem li: en Joan ximenez assiets vos/e nous es ops q̃ parlets/q̃ vos ne altri nous duets metre entre nos e Linsant en Jaume/ e posats vos/e ops q̃us es. Y ell quiu oy axi parlar descolorit tot q̃ ell era dacija blanch e assech/se. Y en aqlla hora en Guillerm Cacirera: qui era Cãbrer major del dit Jnsant leuas/ e dix altament. O deu/e noy ha nẽgu qui gos respondre per lo Jnsant qui es raptat de traycio. Crida a manera de aualot. Viafors/viafors: e anassen a obrir les portes. E axi cridant ell isque de fora entraren murmurant. E nos e tots aqlls qui eren ab nos/ y les gents de peus nostres. E axi mateix tots aqlls: qui eren tornats ala nostra part: dels quals hauiem ja pres sagrament/ homenatge: e seguretat / que no serien bons eleals estrenguem nos ab los Coltells en la ma. E axi leuam nos: e isquem de fora: e anã nos en al Aljafaria: y segons quen apres sabem com nos en fom tornats digueren aquells dela vnio. Be appar/que grã liga hic es feta com lo senyor Rey ha dites ay tals paraules. Y estant en aquestes paraules ells leuaren les Corts: e anaren cascua ses posades.

Capitol quart com lo rey en Pere mal son grat atorga ala vnio tot quant volgue: e licẽcia les corts partint se de çaragoça/vengue sen a Barcelona: hon convoca Corts: e pres per muller la filla del Rey de Portegal.

Nos haguem de consell de mossen Bernat de cabrera quens enanassem secretament: e q̃ leixassẽ encorrer les rebenes: e que faessem cõpte que en batalla los hauiem perduts. Y en aço acordam y per inspiracio de deu: y q̃ trobam de consell q̃ en corrent les rebenes seria gran mal: e mal exẽple que en se nostra morissen: trobam de Consell: que molt mes valia atorgar tot

quant ells volien q̃ sino si les leix-
uẽ encorrer: puix q̃ per via darmes
ho enteniem a defendre. E finalmẽt
axis feu: quels atorgã tot quãt ells
volien. E com ells ho hagueren per
atorgat licenciam les corts/e tãtost
partim nosen per anar en Cathalu
nya: y per hauer gents de cauall: y
de peu per cõbatrens ab ells. Ue-
ro ans q̃ partissem de çaragoça les
dites rehenes foren liurades: e tor
nades en nostre poder. E aximateix
vn dia abans q̃ partissem requerim
los Consellers quês hauien donats
per la Unio quens seguissen: y ells
nons volguerẽ seguir dient entre si
en leixos: q̃ sins seguien com los ha
guessem ver Leyda q̃ matar los hiẽ/
y per ço nons seguirẽ. E nos partim
nosen/y tenguem nostre Cami per
anar nosen en Catalunya: y mentre
q̃ forem caualcats tots los dla vnio
e molts daltres foren vers nos ca-
ualcants: volents ells delliurar ab
nos llurs Affers. E nos diguem los
vuyt mesos ha q̃ sõ açi: enõs hauets
volgut res dir ne delliurar vostres
Affers certes nons poriem ara delli
urar/e caualcam/e cõpanyaren nos
tro ala Barca de Gallego: e allivo
lien nos prexiuolar/e nos descaual
cam e passam la barca/e nos esperã
lo Mul ans nos en anam a peu tro
ala torre del penyes. E com fom alli
vench a nos lo Mul: e caualcam: y
tenguẽ nostre cami/y ells quens vee
ren passats: tornarẽ sen q̃ noni passa
négu. E aquell dia mateix nosen anã
a jaure a Ubina/y en lendema nos ne
anam a jaure a Capdasens. Y enal
tre dia seguẽt anam nosen a jaure a
Fraga: e com fom a vista de Fraga:
mossen Bernat de Cabrera nos dix
Senyorveets aquell loch/e nos li di
guem hoc/donchs de Catalunya es
e nos en aq̃lla hora diguem. O terra
beneyta poblada de leyaltat beneyt
sia nostre senyor Deu: quins ha ley-
rat exir dela terra rebella e maluada
maleyt sia quiy mir mal. Car axima
teix era poblada d leyals persones.
Mas be hauem fe en nostre senyor
Deu q̃ la tornarẽ a son Estament/e
punirem aquells quiy miren mal. E
com en Fraga allidormim aq̃lla nit/
e lendema anam nosen jaure a Ley-
da: e allí acordam d tenir Corts als
Cathalans: e açoper cor de satisfer
los a tots greuges/y de acostar los
nos per ço q̃ ab la ajuda llur nos po-
guessem destruhir los Maluats Re
belles dela vnio. Y per ço com lo In
fant en jaume era poblat alli/temẽts
que alguns dela ciutat per fauor sua
nons torbas les Corts/o algun Aua
lot no si mogues/acordam de tenir
les dites corts en Barcelona e axis
feu. E com fom en Barcelona que
començam a tenir les dites Corts
apres poch temps vench alli lo dit
Infant en Jaume: fort mal appare
llat de malaltia/en tant que com nos
li isquem a reebre el com entrauenen
la ciutat vn hom fabia jochs per ale
gria que passaua: e anaua de part a
part del carrer per vn fil prim: e nos
li diguẽ. Frare veets aquells jochs.
E ell dix. Senyor no veig res/e tan-
tost com foen la posada sua gitas en
son lit: e a cap de alguns jorns rete
la anima a nostre senyor deu. E nos
tenents les Corts vnjorn haguem
ardit/que la Infanta de Portogal
era venguda/per complir lo Matri-
moni ab nos. E tantost prenguem la
per muller e en la nit seguent morí
lo dit Infant. E fo soterrat en la Es
gleisia del Monastir dels Frares me
nors de Barcelona.

Capitol quint com lo rey en Pere ana a Valencia per occasio de la damnada vnio dels Valencians: y del Aualot quis segui en la Ciutat

e com faer en ballar per forçalo rey e la reyna.

Apres assers del nostre matrimoni foren acabats per la manera dessus expressada/ haguē ardit ōles parts de Valencia q̄ aquells qui hauien començades les Unions en lo dit Regne se eren fort agrauiats/ com la Reyna nostra Muller venint deles parts de Portogal ab Galeres del Rey ō Portogal/e nostres passant per les mars de Valencia no si eren aturats ne pres refrescament algu/ dient que açò sera fet per desgrat/e menyspreu llur. E sobre açò se esforçauen de metre auāt les vnions que ja hauiē començades cōtra nos. Empero alguns deyanq̄ no era ver/ y q̄ nos calia anar a Valencia sino ab lo Sparuer en la ma/ y q̄ com ferié llatuyt nos obeyrié axicom tostemps hauien acostumat. Mas sobre açò fo gran contrast en nostre Concell. Lo qual regien per la major partida los Rossellonesos/car los vns teniē q̄ podiem anar simplemēt/ axicom a costumat hauiem/e aquests eren enganats en llur cuydar. E altres deyen q̄ anassem poderosament ab Armes/per tal que poguessem castigar aquells qui ay tal obra nos hauiē començada. E finalment delliberam q̄ anassem ab armes/y q̄ dreçassem nostre cami al Loch de Murūedre per tal com es frontera dels regnes nostres vers Valencia. E tātost haut lo dit acort/ordenam que molts Barons de nostres Regnes/e especialment de Catalunya anassen ab nos prenēt sou ab lurs companyies a caual e a peu segons la ordinacio quē sou feta/e dada a Pere ōsbosch scriua de racio de nostra casa. E axi mateix li fon liurada moneda per pagar lo dit sou especialmēt daquella que nouellament hauiē reebuda del dot dela dita filla del Rey de Portogal Muller nostra/ entre los quals Barons e cauallers era mossenyer Bernat de Cabrera/y en Pere de Fonollet Vezcōte Villa/Raymar de mossee/y en Ramon Torzo/y en Pere de Queralt/e lo Comte de Pallars Mossen Pere de Malay/e molts daltres de Rossello. Y tenguem nostre cami/e fom en lo dit loch ō Muruedre/y de continent q̄ fom en Muruedre nos faem enfortir la força del Castell/reparāt los murs/e purgāt e denajāt les Cisternes q̄ eren totes guastades/e ōstrubides/e ab carreig e Besties lo dit mossenyer Bernat de Cabrera/aquien especial ne era dat carrech faea metre aygua en les Cisternes del aygua ōl riu. E apres q̄ nos haguem estat aqui algun tēps fallins la moneda q̄ no poguē pagar lo sou ala gent darmes: qui eren ab nos. Les quals eren tots Catalans per la qual cosa ells sen tornaren en Catalunya/e no romas ab nos sino fort pochs de nostre Consell/ entre los quals era frare Joan ferrandez de Heredia/Castella de Amposta/e mossenyer Lop de Gurrea/ qui era nostra Camerlench/e alguns Juristes: e los de Muruedre tractarētos dies ab los de Valēcia/e veents que la nostra Companyia senera anada feren grā aualot vn Diumēge en hora aquel sol se volia pōdre/e tota aquella nit nos faerē guardar a be mil homens Valberch hon posauē. E com vench per lo mati diguerē nos que a nos conuenia quens en entrassem a Valencia per nostra Honor/e profit. E nos veents q̄ als noy podiem ser/e caualcam/e fem nostre Cami vers Valencia: axicom ells volien. E tota vegada entorn de nos vēgueren dells per lo cami be mil homens armats tro fins q̄ fom passats puçol e aqui trobam Linfant en Ferrādo

fernando

ab tots los dela Unio a Cauall: e a peu gran Gents tots armats: e los de muruedre cridarē altes veus vel vos açi guardau lo be. Car nosaltres be lauem guardat. Y per açola Reyna nostra molt cara muller romania detras alguns dells anarā hi per companyar la: e nos entram no sen a Valencia. Y decontinent los dits Jurats de Valēcia: e altres/ qui eren venguts a nos per fer nos reuerēcia ala reyna muller nostra/e treballant se de reebre la honorablement en la Ciutat: axicom a nouella Senyora/e Reyna: e apres pocs dies entrā en la Ciutat: e fon feta a la dita reyna solēne festa: axicom de les altres Reynes es acostumat. E ladonchs era en la Ciutat la reyna dona Elionor Madastre nostra: e Infant en Ferrando fill seu: y germa nostre. E apres alguns dies que fom entrats en la ciutat: veēts que ab nos no hauia romas nēgu ab qui bens pogues sem aconsellar acordāt per nos mateix q̄ com açi en la Ciutat de Valēcia fos mossen Vidal de Vila noua Cōmanador de Muntalua: lo qual era hō fort Antich: e era estat dels principals Consellados de nostre Aui lo rey en Jaume que ab aquell prenguessem nostre Consell. E per tal com per sa gran Antiquitat: e per ço com era apassionat de malaltia en los peus no podia venir a nos sem missatger entre nos/ y ell vn net seu/qui hauia nom Ramō lo qual se era nodrit tostēps ab nos e daquí auāt tota vegada q̄ los dela Unio nos debiē res aturauem nos acort: segons q̄ lo dit mossenyer Vidal nos trametia a dir si sabiem la resposta. Esdeuēch se q̄ lo Diumenge ans del ram intitulat. Dominica in passione: teniem vna taula ō Junyer en la Rābla dauant lo nostre Real: e alguns de aquells: qui dela Gent qui era aqui hagueren noues ab hun hom de casa nostra appellat Bort ō Cōçut quils reprenia dels affers dela Unio q̄ hauien feta cōtra nos: e volien lo matar: y ell mettes dins lo nostre reyal: y ells ab tāta de furor q̄ mes no pogueren entrar ēdins no contrastāt q̄ les portes del nostre real se tancassen contra aq̄lla furor. Empero ells ab grā força ō Buçōs esuabiren les cābres/ y metēt les espases per los seglits cuydāt q̄y fos lo dit mossenyer Bernat ō Cabrera e mossen Berēguer de Abella: e altres de Rossello: quils eren fort odiosos. Mas nols hi trobaren: que tots sen eren anats: cō fo lo dit Alua lot ō Muruedre. E com nos qui erē en la Cambra del dit real sobrel portal sentim aquest tan grā tabustol if quem dela dita Cambra: e leixam la reyna ab alguns de nostra casa: y en especial ab mossen Pere de Muntcada: e frare Joā Ferrādez de Pere dia Castella Dāposta: qui apres son Mestre del orde. Y vēguem al cap dela Escala dela grā entrada del dit real: y veem la plena de gent: e solament ab la espasa cinta estant en lo porro mossenyer Pere de Muntcada: y lo Castella de Amposta diguerē nos. Sēyor exits sino tots sō morts e nos respōguē los exits vosaltres e lo dit Castella calla. Mas mossēyer Pere de Muntcada: no cessa de dir senyor exits. E nos entenents aquestes paraules giram nos al dit Castella diēt. Vosaltres tēdrets vos per segurs sinos exim: y ell respos. Senyor hoc. E lauors girā la isquena/ e anam tro a la porta: e diguēroman ga tot hom q̄ nengu nons seguesca. E coman vos la reyna si alre era ō lla morits tots ab ella: per la qual cosa nengū anaab nos sino Joan de Lobera: e Garcia Lopez de Latina Uxers nostres: e Martin qui era nos-

tre Sobrecoch/e Nicolau Lopez de Trissa: qui teniales claus dela nostra Cãbra/e Gonçaluo ò Castellui/ qui tenia lo peno defora nons volgueré leixar ne desemparar. E aquí so nos dada vna Massa: e començã ò uallar/e cridar. Q traydors a nos a nos/y ells decontinent qui tenien les espases tretes cridarẽ a vna grã veu. Viual rey: viual rey: e nos de uallam fins al peu dela Escala/e vn dela nostra escuderia hac nos appa rellat vn cauall/en loqual caualcam e altre per lo dit Gonçaluo/quipor taua lo peno/e tots aquells quitenié les espases trets cridauen Entorn nos. Viual rey/viual rey/y en aque sta manera isquẽ del dit rey/e com som en la rãbla vengueren a nos los dits Joan de Lobera/e Garcia Lo pez ò Catina vers nostres abllurs caualls/e acostarẽ se a nos. Estants nos en la dita rambla ab tota aque lla gent dessus dita que era en grã multitut/car molta gent ò la ciutat quihauien sentit lo dit Aualot/axí com a formigues venié/ecorrien ala dita rãbla. E apres poch daço Lin fant en Ferrando frare nostre isque dela ciutat ab. cccc. homẽs a cauall de Castellans/e passant per lo pont del real feu la via lla hon noserem/ e tota la dita gent quiera entorn nos cridaren a grans Crits/ no acostar al rey Castellans/no acostar al Rey e cuytadament faeren dells mur cõ tra lo dit Jnfant/e Castellans. E la donch lo dit Jnfant veent aqstes co ses tot sol isques ò la sua flota: e vẽch sen humiliant se a nos/e faent aque lla reuerencia q̃ deuia. E nos reebem lo com a frare/y besam lo en laboca/ per tal q̃ donassem a nostres Seruidors confort alegrãt del amor q̃ ha uiem al Jnfant dessus dit. E com so axí mezclats muntã nos en semps/ per la dita rambla/e ans q̃ fossem al pont ò ls Serrans haguem fet/y de manã a beure/e apportaren nos ay gua en vna Ceruellera/y beguem: e ans q̃ beguessem cridauen/sia fet lo tast ò la aygua. Y entram nosen per lo pont dels Serrans/y cercam tota la ciutat. E com fem al Real son ho ra de sopar/e tot hom tornassen. E com fonch horatarda volguem nos colgar/e a cap de vna pessa vẽch per lo pont del Tẽble grã colp de gents ço es ben. cccc. homens ballants ab trompes e tabals/y venguerẽ al real e pujaren dessus/e ala final q̃ nos/e la reyna haguẽ a ballar/e vn barber appellat Gonçalboquis sabia Capi ta dels dessus dits mes se en mig de la reyna/y de nos e cãta vna canço/ qui deya Malaja quisen hira encara ni encara/e nos lauors noy res ponguem.

¶ Capitol fise dels Conserua dors dela Unio/ forçants/y Destre nyents tots los lochs del regne de Valencia que jurassen la unio. Y de la ajuda demanada per lo rey en Jde re al rey de Castella contra aquesta damnada Unio. Y dela Victoria ha guda dela Host de çaragoça/ hon so pres/e Nafrat lo Jnfant en Ferran do cap ò dita Unio. E aci son finida la unio de Arago.

Apres que totes les dites coses sozẽ estades lòs con seruadors dela dita Unio tractauen cõtinuamẽt ab alguns dela Ciutat sobre diuerses actes tocants la unio forçants/y des trenyents los lochs del regne que ju rassen la unio/saluant Xatiua/e Bor rian/qui consentir noy volguerẽ fae ren encara Ordinacions quels offi cials nostres quieren de Rossello: y de Mallorques fossẽ foragitats. Or denarẽ encara q̃ en regne de Valen cia/axi com es en Arago hagues cin-

vn official que fos appellat Justicia de Valẽcia: y que hagũes aquell mateix poder en dit regne de Valencia que ha Justicia de Arago en lo regne de Arago. Y sacren Gouernador lo Infant en Ferrando. E totes aq ltes coses los haguem adõchs atorgar. Car no y podiem als fer / comanant ho a deu / qui per sa bonesa hi prouehi: segons que per auant se segueix. Y nos acordam de trametre mossen Berenguer de Abella al rey de Castella quens ajudas: y ells sabent que nos hauiem trames al Rey de Castella esmaginarẽ en quina manera pogueren metre diuis entre lo dit Rey e nos. Y vengueren nos vn dia: y digueren nos quel Adelãtat de Murcia hauia pres Fauanella / qui era dins nostre regne: y erã senyor en Ramon de Rocafull vassall del Infant en Ferrando. E com aço tornas en gran greuge de nostra Real Magestat quens plagues de anar hi personalment. Car ells tots nos seguirien host feta. E sobre aço retenguem nos acort: y trametem ho a dir a mossen Vidal de Vilanoua: y ell trames nos a dir / que aço era quens volien fer desauenir ab lo dit Rey de Castella: per tal que dell no poguessem hauer ajuda: y que li paria deguessẽ fer la resposta ques segueix: ço es / que com la occupacio del dit loch de Fauanella hagues feta lo Adelantat de Murcia / qui era solament vn caualler. Exicom ells sabien a requesta llur nos haguessẽ feyt Gouernador del regne de Valencia lo Infant en Ferrando / donans vũares que aquest hi degues anar ensemps ab vosaltres: qui es massa bastant per aquest fet. E com sia lla: si lo dit Rey ò Castella hi faesforç / lauors nos y rem axicom septany. Per la qual feta per nos la dita resposta / ells estigueren tots apitrats: y conegueren que nos ò hiem gran raho. Y vn dells dix. E dõchs senyor tal recapte hi darets: y nos respongué. Quin altre recapte vos dieu que y donassẽ. Ara denchs dix aquell. Vosaltres darem recapte en aço: y envos. E dites aqstes paraules / nos moguts de gran y za gitam la ma al punyal: e Linfant en Ferrãdo représ forment a aquell: y puix leuaren se daqui: y anaren sen. Y en tots aquests consells de la vnio cabiẽ y cabia y la reyna nostra madrastra / y Linfant dõ Ferrando: y frare Valmaude Eruilles: y Arnau çamorera qfo nostre Vicicãceller: y molts cauallers: y Juristes: y mercaders y menestrals. Mas en aço no consentiren / ans foren tostemps ab nos dõ Pedro de Exerica / Castella Dãposta. Mestre de Montesa / mossẽ Bilabert de Centelles: y lo Compte de Terra noua. ¶ Estant lo fet en aqst estament: comença en la ciutat ò Valencia la gran mortaldat en lo mes de Maig / del any de nostre senyor. M.cccxlviij. E cresque en tant: que ans que fos mijant Juny hi morirẽ tots jorns mes de. ccc. persones. E nos veents que estauem a gran perill en la dita Ciutat acordam ab lo dit mossen Vidal de Vilanoua / qui na manera tẽdriem al nostre partir y tinguem ley aytal: quens fem venir dauãt tots los ò la vnio: y digũ los aytals paraules. Vosaltres veets aqsta mortaldat cõ poderosamẽt hic regne: y vosaltres tenits me aci a grã pill de mapsona: pq̃ jous requir eus ptest / q̃ vosaltres no mi tingats. En altra manera jous protest axicõ aqlls q̃ aturẽ llur senyor en loch hõ muyza: y queus puixa esser demanat per mi si visch: y per mos successorsi jo muyre empero. Y ells lauors tãtost sens altre acort y delliberacio respõgueren nos: q̃ ja ò nou volgues

1348 anys

que ells nos tinguessen: ans faessem be tot ço quens plagues ỏ anar ho de estar. Y dels dites coses manam an Matheu adria nostre escriua alli present/quen fes carta publica. Y nos decontinent sens esperar vna petita hora/caualcam en vn palafre y solament ab tres caualcadors: y la reyna nostra muller/ab dues dones y ab quatre caualcadors anam nos en a Torres Torres: tenẽt lo cami de Therol. E com nos volguem partir/son feta vna crida de part dels Conseruadors/que null hom gosas traure caualls del regne de Valencia. Y decontinent sorzen a nos tots los cauallers: y fills de cauallers: y officials nostres qui sen ỏuien anar ab nos vers les parts ỏ Arago: y supplicaren nos que faessem reuocar la dita crida: y finalment noy pognem als acabar/si no quen trasqnessen a quells caualls quey hauien mesos com hi entraren ab nos. E car los Cõseruadors allegauen que ells eren en frontera de mozos: y de Castella y que no era ops quels caualls hisquessen del dit regne: y attribuhien ho a seruey nostre: y al defeniment del regne. Y decontinẽt nos hisquẽ dela ciutat: y dreçam nostre cami vers les parts de Therol. ¶ E tan tost com fom enlo dit loch de Therol/haguerem ar dit quel Infant en Ferrado era en la ciutat de çaragoça/ab los nobles en Juan Xemenez Durrea/senyor de Biota: y del Baro: y son fill lo primer nat: y dõ Pero Zornell: senyor del Fajari: y don Pero Ferrãdez Dixer: y en Gombalt de Tramacet: y Xeximenez perez ỏ Pina: y molts cauallers: y syndichs ỏles ciutats y lochs insignes Darago: tractãt sobre els affers dela vnio: q̃ ja tẽps hauia sera comẽçada enlo dit regne/segõs q̃ ja dessus nes feta larga mẽcio. E tot ço quis tractaua era en gran minua y detraccio nostra. Y apsalgũs dies q̃ fom enlo dit loch de Terol/comença la gran mortaldat: per raho ỏla qual baguẽ daqui exir. E tenguem nostre cami vers les parts de Taraçona: hon era lo noble en Lop de Luna/ab la cõpãyia darmes Darago: y mes quen esperaua: quel Rey de Castella li deuia trametre ari com feu per seruir nostre. Lo qual en Lop per honor e seruey nostre tenia assetiada la dita ciutat de Taraçona/quiera rebella a nosaltres per affers dela vnio dessus dita. Y es cert ladonchs q̃ eren ẽlo loch ỏ Epila los nobles en Blasco Delago/en Thomas Zornell/en Juan Xemenez Durrea: senyor del Calaten: qui tots eren nostres seruidors/y contraris a tots aquells q̃ manteniẽ la vnio: y al dit Infant dõ Ferrando: y altres nobles ỏssus nomenats/ensemps ab la host de çaragoça: volents subjugar a llur voler los dits nobles q̃ eré ẽlo dit loch ỏ Epila: p tal q̃ tot Arago fos vnit en llur mal pposit/anarẽ al dit loch de Epila. E com lo dit noble en Lop ỏ Luna sabe aço/decõtinẽt ab set cẽts homens a caual: ço es: tres cents ỏ Arago: y quatre cents que ni hauia fets venir lo Rey de Castella/per socorrer als dessus dits qui eren en Epila/cuy tant se al põt: per tal que la sua entrada no pogues esser embargada per lo riu/passa lo dit pont/y ab molt gran fermetat seri contra la dita host de çarogoça/hon lauors era lo dit Infant en Ferrando: y altres nobles ja dessus nomenats: en tant quels vence/y ls desbarata a tots: y pres en persona lo dit Infant en Ferrando/qui so naffrat per la cara: y morirẽ enlo camp los dits en Juan Xemenez Durrea: y son fill primer nat: y en Gõbalt de Tramacet: y en Galuãy Dãglesola: y en

Eximen Perez de Pina nobles / ò sus nomenats. Empero Ferrandez Dixer so pres: y lo dit en Pere Cornell: ab la host de çaragoça fugiren: y tornaren sen a la ciutat vençuts y desbaratats: y moriren hi dells aqll dia mes de mil. y decontinèt lo dit noble en Lop de Luna trames nos per vn fill de Caualler cuytadamèt la gracia que Deu hauia feta a nos: y a ell dela victoria que hauia hauda de aquells: qui per llur gran mal uestat hauien tornat: y regirat lo regne de Arago / per gran culpa llur / q nos nol mereriem. Enos ladonchs faem laors y gracies a nostre senyor Deu dela gracia quens hauia feta. Pero haguerem haut sobiran pler quey fossem estats. y ladonchs son finada la vnio Darago: y fozè punits aquells quin eren causa ab dal tres: segons que y auant se seguexir y decontinèt nos dreçam nostre cami vers lo loch de Carenyena / per acordarq farie élos affers dssus dit /.

Capitol sete com lo Rey en Pere torna a çaragoça: y dona sentencia de mort / ab confiscacio de bens / contra los principals y culpables enlos actes dela vnio / hon conuoca Corts: y fozen condemnats: cremats / y romputs los actes y processos fets q la dita vnio: y los agell de aquella: y del rahonamèt per lo dit Rey fet al poble: y grà: y pdo.

Com fom enlo dit loch ò Caranyena vengueren a nos. x. homens notables missatgers dela ciutat de çaragoça a guiats per nos: y explicaren per la dita missatgeria ço quels era acomanat: entre les altres coses digueren que la ciutat era a nostre seruey: y que com a nos hi plauria venir: entrassem per qual portal nos volriem / y que punissem a aquells q fossen culpables: faent aquelles inq sicions quens plauria: esguardant veritat del fet: no contrastant fur ho priuilegi algu: al qual ells de present renunciauen per tot vn any esdeuenidor. ¶ Y cò nos haguem oyda la dita relacio tenguem nostre Consell: y delliberam que certes psones dela ciutat fossen preses: perço com eren molt culpables en los actes de la vnio. y decontinent tremetem a la ciutat nostres Algutzirs: ab insormacio de aquelles persones que pèdre deuien. Los quals Algutzirs e ren mossen Ramon Perez de Pisa y en Juan çabata: y cuytaren se primers ans dela nostra entrada: y prègueren ne tretze: car mes erà: y haguerenne sentiment: y fugiren. ¶ E apres nos vinguem a la ciutat: dreçant nostre cami vers la Aljafaria nostra: y venguerè a nos les Comunes de Calatayu / Daroca / y Terol ab llurs aldeas. y fozè hi moltes gèts a peu: y a caual / ab llurs armes: per tal que nos fossem poderosos a fer justicia: y punir a aquells qui eren principals: y pus culpables enlos actes dela vnio. y fetes nostres enquestes donam sentencia corporal contra. xiü. persones daquells dela ciutat / ab confiscacio de bens. perço cò hauien comes crim de Leza Magestat: E aquesta sentencia son per nos per sonalment donada dins la dita Aljafaria. E fozen penjats / partida ala porta ò Toledo / y partida en altres lochs dela ciutat. E nores mèys foren condemnats alguns altres qui eren absents: com fossen fuyts: y confiscam los bens ò aquells. ¶ Y encara confiscam los bens dels morts: q hauien consentit enlos actes dela dita vnio. ¶ Y com totes les dites coses fozen fetes / los Jurats dela ciutat / supplicarèa nos quèsplaguestra dar ò lestamèt òl regne. y haut acort

ab nostre cõsell: enlo qual era lo Castella Dampostа: y lo noble en Lop de Luna: y mossen Bernat de Cabrera: y misser Bernat Dolzinelles Thesorer nostre: y molts daltres ò continent acordam de tenir Corts generals enla ciutat: les quals començam. E la primera cosa que fahem fer/ que judicialment fozen condemnats per acte de Cort/ tots los actes fets per rabo dela dita vnio: e dins la casa major del couent ol monestir dels pycadors/ hon les corts se celebrauen/ fozẽ cremades les dites escriptures totes: y processos qfetes eren estades per la dita vnio E axi mateix fon lo sagell ò la vnio trocejat/ y trencat: per tal que dels actes dessus dits enlo esdeuenidor res non apparegues / ne mostrar se pogues. C E per tal que les gents veessen en publich la gracia y misericordia que nos hauiem atorgada a tot lo General Darago/ anam a la esglesia de sanct Saluador: y en presencia del General dela dita Cort: estant nos enla Tribuna/ hon han acostumat de preycar: parlam al poble. E per part llur fo a nos respost: y apres nos deuallam dela Tribunal ho Trona: y apparellaren nos lo sitial nostre/ per tal que pus endre çadament nos poguessem rahonar Lo qual rahonament fo en acabament/ com nos teniem per prejudicats: y per injuriats dela mala obra quês era feta per la dita vnio. Mas que per esguart de Deu: nos cõsiderãt la misericordia quels Reys passats Darago hã acostumada tostẽps fer a llurs sotsmesos: applicant hi moltes coses ò la escriptura diuinal faents sobre lo dit fet: los preniem a venia y merce: y per part del General fozen dites algunes escuses. Emperoprengueren ab humil reuerencia la gracia pnos a ells feta. E fet lo dit rahonamẽt: tornãnosen a la nostra Aliafaria. E apres continuam los affers deles dites Corts. E aço fo enlo mes de Agost: del any de nostre senyor. M.cccxxxviij.

C Capitol. viij. ò les Corts generals les sqls p causa dela mortalitat comẽçada enla ciutat de çaragoça: fozen mudades a Terol. E dela mort dela Reyna: y ò l Rey en ssere/ qui acompanyat dela sua host sitiant y prenent lochs per çausa de la vnio ana a la ciutat de Valencia: y li pdona: y faẽt gries a ò u hi pyca.

ESTãt enlos tractamẽts ò les dites Corts: comẽça la gran mortaldat: y tots dies crexia: en tãt que en lo comẽçamẽt del mes de Octubre semorirẽ enla ciutat tots dies mes de. ccc. psones. E nos veẽt lo pill de nra psona: parlã ablos de la dita Cort qplõgassen les Corts/ fins a la festa ò sãct Martí ladonchs pp vinẽt: y qs continuassen en la ciutat de Terol: com nos ladonchs fa em gracia als de Terol que la vila llur fos ciutat: esguardant los bons serueys que los habitants en aquella nos hauien fets: com james enlo dit loch de Terol no son nomenada vnio: ne aquella tampoch volguerẽ jurar: be quen fossen conuidats: y tãbe menaçats. E ladonchs la Cort atorgans gracios ament vn Morabati/ ho monedatge. Lo qual faem cullir per nostres Commissaris/ en tots los lochs del dit regne: segõs forma acostumada. E ò cõtinẽt qles dites Corts fozẽ progades/ nos partim ò la ciutat de çaragoça: y tinguẽ nre cami vers Terol ab la reyna nra mulier: q era malalta. Car ja dies eren passats: li era comẽçat lo mal: mas era millorada: e cõ fom en Terol: voliem hi aturar: car la mortal-

dat hi era ja quaix passada: empero estant aqui vench a pardo casta: e al fill de micer Rodrigo Diez: e moziren dins pocs dies daquell mal que tauors corria. Y per aquella rabo: y restaurar la reyna partim ò Terol: e anā a exerica: e la reyna sou agreuiada ò̄l seu mal: en tant q̄ pocs dies passa desta vida en lo dit loch ò̄ exerica. E com fonseta la sua sepultura tantost apres quens som dinats ca ualcam/e anā a Sogorb: hon lo mal dela Mortaldat era ja passat molt temps hauia. E com som en lo dit loch de Sogorb haguē ardit quels de Valēcia jatsia quels majors regidors dela Unio fossen morts: empero daq̄sts qui eren romasos/ ni hac tants de llur mala intēcioq̄ reforça ren aquella vnio ab la host dela ciutat ixqueren contra lo loch de riba roja ab Trabuchs: lo qual loch era de mossenyer Ramon de Rinsech/ major dhom nostre. E apres anaren a Muruedre: e robaren la Judaria nostra: e altres diuersos Crims: e mals: q̄ fahien/e cometiē per tot lo regne/tinent a Castello gent de Cauall: de que era cap/ en Berart de Canyelles/e corrien tota la plana: e noy hauien altre defensio sino la vila de Burriana que era tota nostra e hon james nos Crida nes nomena vnio: e posam hi per regidor ab gent de Cauall y depeu mossenyer Guillerm de Bellera: qui noblemēt esta ua per defensio dela plana. Y en lo dit loch de Sogorb fo ab nosaltres lo Castella Damposta/ lo Mestre de Montesa/ dō Pedro de exerica/ dō Lop de luna/ mossen Bernat de Cabrera: e Alfonso roger de Loria/ e molts del regne de Valencia: e Daragō: e sorren entre tots Mil. cc. Capellines/ y tro a. xv. milia seruents: e haguem acort que fariē/ e los vns tenien q̄ anassem a Burriana/ e cobrassem lo loch de Castello/ y q̄ com senyorejassem tota la plana/ q̄ anassem a Valēcia. E assignauen hi moltes rahons/ per les quals los paria que axis degues ser. L'altra part ò̄l consell tenia que anassem orde camivers la ciutat de Valencia/ assignāt hi moltes rahons que axis deuia ser Sobre açofon delliberat que axi cō plach a nostre senyor deu tinguem nostre camivers Valencia: y anam a Muruedre/hon aturā algūs dies per replegar nostra gent/ y ordenar aquella. ¶ E fet açō hisquem del dit loch de Muruedre/ y donam la dauantera al noble dō Pedro de Exerica/ y a son frare Alfonso Roger de Loria. Y en aq̄ll dia mateix/ nos ab los dits Castella Dampostа/ y lo Mestre de Montesa/ y don Lop de Luna/ y ab tota laltra gent nostra de caual/ y de peu: anam al loch de Puçol/ques del Bisbe de Valencia. Lo qual era ple de blats/ de vi/ y de oli. Car hauia grans cullites y bones. E tantost son barrejat/ y les gētes fuytes/ y aturam hi tres dies/ per tal com la torre era establida de quaranta homens/ y hauiē per cap vn Adalill al qual apres fēdar mort en Valēcia. Car tots los altres qui ab ell foren presos en la dita torre: hagueren molt complidament remissio nostra/ empero a supplicacio de mossen Pere de Fonollet/ Bisbe de Valencia/ y tambe Canceller nostre: de qui lo dit loch era. E cō los dela dita torre hagueren despeses totes les sues armes ab ques podiē defendre/ estauen endureits q̄ nos voliē retre/tro quey manam metre foch. E ladōchs forçats q̄ls so/reteréla torre/ y menālos psos en la nre host. ¶ Partēt ò̄l loch ò̄ Puçol anā al Puig/e trobālo castell desēparat E passant p Mūtcada/ dreçā nostre cami ab tota nostra gent al loch de

paterna: qui posaua nostre setge cõ
tra la ciutat: e los dela ciutat ixque
ren ab llur gent: y enfortiren se en
vn loch appellat mistata hon faeré
pallicada en les açuts/y estauen tan
enfortits q̃ nolls podia hom damni
ficar: e tots dies hauiẽ palatiçes en
trels nostres els llurs. ℣ en la di
ta llur host tenien llur bãdera real:
contra la nostra. ℰ com haguem axi
estat tro a tres dies Michael perez
çabata ℭaũaller de Aragó tenia la
guarda dela nostra host. ℣ estãt de
lla lo riu/los de Valencia sabien la
uors platiç ab ell: e ixquerẽ dels de
Valencia qualsque. cc. homens fo
ra la paliçada. ℰ llauors lo dit Mi
chael perez brocat: e mes los ne tots
per la paliçada. ℣ les nostres gents
de peu: qui eren daça lo Riu: veent
allo començarẽ brega ab ells: e lo ca
stella Dãposta ab qualque. vj. o. vij.
de Mula correch a ells per fer los
tornar: e com fon llavee que la Bre
ga era tant mesclada: que no era a
ells de tornar: e los de Valencia sa
bien grã esforç en vers los nostres
que cridauen qui volien cauallers:
e homens de paratge per capdellar
y esforçar los. ℰ llauors en Joan ra
mirez Darellano: en Ramon de vi
la nova: en Ferran Ruiz de carauã
tes auellauen dels Muls que caual
cauen: y per vn portell fort estret: e
perillos ab sengles ℙauesos en les
mans pujaren en la carrera com esti
guessen en la ramble bax. ℰ com fo
ren ab ells esforçaren la nostra gent
en tal manera que en fort spay poch
faerẽ desemparar als altres la bar
rera/e hac hi fort grã brega. ℒos de
laltra part ỏl riu quiteniẽ altra bar
rera dela ciutat/veẽts quels altres
llurs hauien desemparada la barre
ra faeren altre tal ells dela sua. ℰn
aquest endemig nos som a caual: e
ab tota nr̃a gent per la Rãble aval:
menã los ni. ℰ morirẽ ni. Mile. D.
dells/e sina hagues sem volgut aq̃lla
nit la ℭiutat se fora entrada. Mas
nos nou volguẽ q̃s destrubis: e fem
ho cessar. ℒenint nr̃e cami: cõvees
sem que dõ ℙedro de ℰxerica ab
grã colp de gent faea lo cami del ra
ual/e don ℒop de luna faea lo cami
dela ℰxerea ab molta altra gent. ℰ
nos dubtãs q̃ grãdan no sen seguis/
trametẽ certes persones ab grans
manamẽts als dessus dits nobles: q̃
faessẽ lo cami del nr̃e real: e axiu fae
ren. ℰ tãtost com hi foren pujarẽ en
les torres del dit reyalles Bãderes
del castella Dãposta/y del mestre de
Montesa/y dels dits dõ ℙedro de
exerica: y de dõ ℒop de luna. ℰ aps
poch vẽgué nos en la reçaga: e faem
mũtar la nr̃a Bãdera en la pus alta
torre del dit Real: y fem totes nr̃es
hosts albergar del nr̃e real trosins a
la ℒaydia. ℰxcepta la host ỏ ℒerol
q̃ fem albergar dins lo nostre Real.
Mas la nostra gent discorriẽ tota la
horta dela ciutat: y les Alqueries q̃
eren plenes de viandes q̃ no hauien
fretura de res. ℰ la ciutat veent q̃la
y za de deũ los era venguda dessus
per llur grã culpa têch tots los por
tals dela ℰiutat tancats q̃ non gosa
exir persona. ℣ lendema alguns ab
guiatge nostre. ço es en Guillerm
de Magençola mercader: y en ℒop
de ℙiera notari ixquerendela ℰiu
tat: y vengueren a nos: qui erem en
lo dit nostre real: e supplicaren nos
q̃ certes persones fossẽ per nos guia
des que pogguessen tractar ab nos de
obtenir ỏ nos gracia/y merce. ℰ fon
los atorgat: empero lo castella Dam
posta: e micer Hernat Dolzinelles:
ℒhesorer nostre entraren en la ciu
tat per regonexer algunes ℭoses.
De nos voliem esser certificats. ℰ
com fozẽ tornats nos ab nr̃e consell
començaren a tractar sobre los affers

dessus dits. Es ver que nos per la grā rebellio quens hauien feta los dela ciudat: erem de enteniment q̄ la ciudat fos cremada: y destroyda/ e arada de Sal: per tal manera q̄ja mes persona noy habitas. Mas alguns e grāres de nostre cōsell/ nos ho desconsellaren q̄ per res no fos. Assignant nos hi tres rabons especials. La vna q̄ per los criminosos no deuien esser condēnats los justs/ parlant deles ciutats de Sodoma/ e Gomorra: a les quals deu hagues perdonat si deu justs si fossen trobats. Y era cert q̄ molts dels habitadors de Valencia fozen en nostre seruey: no tement perdicio de bens quey hauiē. La altra fo q̄ la ciutat de Valencia en tēps passat hauia fets grās e senyalats serueys a nostres predecessors: e a nos: de q̄ rabo era quey hagues sem nostre esguart. La tercera q̄ si aytal ciutat se destruhis nos minuyriē molt nra corona: com no ha rey de christiās/ qui haja tres millors ciutats q̄ nos hauē. ço es ça ragoça/ Valēcia/ e Barcelona/ y per totes aqstes rabons/ nos tempra la yra q̄ hauiē sobre dit poble. Empero no volguē q̄ passas sens algun castich/ e apres molts rabonamēts nos perdonā ala ciutat. Retēgudes empero cinch coses. La primera q̄ dela dita gracia nos alegras hom mort. Ans si per los actes dela Unio eren trobats culpables q̄ pogues sem confiscar los bens llurs a nostre Fisch. La. ij. que no si comprenguessen homēs generosos. La. iij. q̄ xi mateix no si cōprenguessen homēs de casa nostra. La. iij. certes persones nomenades: deles quals ne haguē algūs de qui faē justicia corporal. La v. q̄ tots quāts privilegis la Ciutat hauia venguessē a nostra ma: y q̄ls les rassem a aq̄lls que a nos plauria/ axi cō defet se feu q̄ algūs los en tolgnē de tot/ e altres ne corregim/ e altres nos en lexā. Finats los dits Affers nos entrā en la ciutat poderosamēt ab la gent q̄ encara teniem a sou. E fom en la Seu ab cent reuerēcia a nre senyor deu/ e gracies com hauiē per justicia la dita ciutat cobrada/ e prey cam al poble: diēt los moltes coses sobre l fet del crim q̄ comes hauiē cōtra nos. E nos axi cō a rey misericordios seguint les carreras de nostres predecessors los hauiē perdonat: y ells ab grā humilitat acceptarē de nos la gracia/ quels hauiē feta: y da quell dia auant romas la ciutat en amor: y en gracia nostra.

¶ Capitol. ix. dels sentencies donades per lo rey en Pere per rabo del crim dela unio ara abolida: e com se casa ab la filla del rey en Pere de Sicilia: y dels missatgers per ell tremesos al rey d Castella. Y del fill q̄ pari dita reyna en lo castell de Perpinya: y dela liga fet per dit rey en Pere ab los Venecians contra Genoueses.

Segons q̄ dessus es exp̄ssat nos exceptā dela dita remissio certes persones nomenades: dels quals teniē preses xx. Ans dela festa d Nadal. v. dies: donā los sentēcia en lo nāe real en la casa baixa pres lo portal major: e denā la sentēcia en aytal manera q̄ quatre de aq̄lls quiē generosos foz̄ē es capsats. ço es en Joā royz de cerella: y en Perdonçō Soler: y en Ramō estorna: y en Jaume d romani: e lo Adalill q̄ fo pres en la torra d puçol. Dels altres hi hauia tres Juristes/ e tots los altres eren gent de poble. Mercaders y menestrals: entre los q̄ls hi hac vn barber qui hauia nom Gonçalbo: lo qual segons que damunt hauem recitat lo Joan ques mogue lo Avalot en la dita Ciutat:

aquell vesprelo dit gõçalbo ab. cccc homẽs desos secaces vench ballar ab trompes: e ab .L. aballs al nostre real. E volguessen: o no haguem a ballar ab ells nos e la Reyna. E lo dit Gonçaluo mes se en mig de nos y dela reyna: e dix aquesta Canço. Mal aja qui sen yza encara: ni encara. E nos diguem li com haguẽ do nada la sentencia. Vos nos digues laltre jorn com vingues ballar al nostre real tal canço. ço es/mal aja qui sen yza encara ni encara. A la qual canço lauors nous volguem respondre. Mas ara responem vos. E qui nous rossegara: susara e susara. E hac ni alguns qui aximateix sozẽ rossegats/e pẽjats: e altres sol amẽt penjats. D els quals nihac alguns/ axicom ho merexien: als quals fon donat a beure de metall dela campana dela vnio q̃ hauien feta. L a qual estaua enla sala delacasa del Cõsell dela Ciutat/qui es prop la Seu. Y com aquesta Cãpana los Conseruadors dela vnio: e tots los altres qui eren Diputats als actes de aquella se ajustauen de continent. P er que fo justa cosa q̃ aquells quell hauien feta fer beguessen dela liquor de aquella com tot susa. Y eren molts e diuersos los crims per ells comesos entre los quals ni hauia buq̃ hauien set vn offici ò Justicier: lo qual per manament dels Conseruadors daua morts a alguns dela Ciutat: en tal manera q̃ en laprimera part ò la nit anaua a casa daquell qui deuia morir. E tocãt ala porta manaua li que decontinent anas ala sala hon eren los Conseruadors: e aquell hom tot spaordit exi ò son Alberch: y seguia aquell mal official: e axicom lo ò guera menar ala Sala: hon deya q̃ eren los altres Conseruadors: ell lo menaua al Riu: e aqui ell lo affogaua. Y en ladita Sala tenie en vna pertra. xv. o. xx. sachs: e al mati com les gents hi venien trobauen menys. iij. o quatre sachs: y deyen ordens sychan fetes esta Nit. Y per totes aquestes coses: y per altres se donauen les Sentencies dessus dites.

Apres la Festa de Nadal fo apres a Corbera en Joan Sala sauien dret qui fo grã Capita dela Unio: y en alguns lochs algũs altres: y en Bernat Redo drap er: qui aximateix fo grã Executor dela dita vnio fo nos dits: que era aci en la Ciutat: e nos manã en Ramõ de Vila noua q̃ ell diligentment lo cercas. Y feu ho: e trobal: y menal nos e com fon acabada llur enquesta donãa tots sentencies de mort: e fozẽ rocegats: y penjats enla dita ciutat: saluãt lo dit en Bernat Redo: quins supplica de dues coses apres que la dita Sentẽcia fon per nos donada. ço es que li perdonassem lo mal q̃ fet nos hauia/ e laltre q̃ fos escapsat: e no penjat e axi li fo per nos atorgat: e axis feu. Fetes les dites justicies alguns de nostre consell nos supplicaren: que pus de tantes persones hauiem set Justicia corporal q̃ dalli auãt nons curassem de dar Mort a alguper lo dit fet. Car per via de Remissio podiem punir los altres qui erẽ culpables. E axi ho faem/exceptat q̃ a alguns absents donã sentencia en llur absencia confiscãt a nos los bens de aquells. Y per la dita forma fonsini da: e condemnada la dita vnio: axicom aquella q̃ fo injusta/ e reprouada: y per obra de nostre senyor deu/ que no consent q̃ls mals passen fens punicio: per aq̃lla authoritat diẽt. Nullum malũ impunitũ. Nullumq̃ bonum irremuneratum. Y per tal/ com nos hauiem hauda: e hauem esperãça en deu: qui ha retut guardo a aq̃lls segons lurs merits: e segons la paraula del psalmista: diẽt. Mihi

vindictã: et ego retribuã illis in tempore: vt labatur per eorum ꝛc. ¶ Siguent lo temps en aquest Any lo cõcorrent: del qual so mil trecẽts quarãta nou/per tal com erem sens muller tremetẽ nostres Missatgers a la ylla de Sicilia per ser matrimoni ab la filla del Rey en Pere de Sicilia. Los quals missatgers sozé mossen Lop de Gurrea Cãbrer nostre/ e mossenyer Matheu Mercer. E com hagueren acabat lo tractamẽt del dit matrimoni venguer en a nos qui erem en Valencia/e menarẽ nos la filla del rey en Pere: qui ja era difunct: e hauia nom Elionor. La qual prenguẽ per muller en la dita ciutat solemnement: e axicom se conuenia a nostra dignitat Real. Y en aquest Any mateix trametem per Missatger mossenyer Bernat de Cabrera al rey de Castella appellat Alfonso: per ço com estauem ab alguna suspita dell/per raho dela Reyna dona Elionor madastre nostra els infants don Ferrãdo/e do Joa Frares nostres: qui tots eren en Castella: e no eren clars ab nos/per lo fet dela vnio/en quens hauien prou deseruit. Mas lo dit rey Alfonso era Saui senyor recordãt se deles bones obres les quals en seruey ỏ deu/y per amor dell hauiem fetes en lo fet dela guerra q̃ hauia contra los moros. De la qual li feu Deu gracia/ com per la ajuda nostra mũançant la gracia de deu/e son esforç conquista/e a sos regnes applica la ciutat Dalgezira ỏl fadre ab sobirã treball/quen hac/recordãt encara lo bon ocute q̃ra tostemps estat entre les cases de Arago/y de Castella/ reebe lo dit nostre Missatger molt gracioſament/e fina ab ell ỏ bona amistat/axicom antigament era acostumat: faents seyalença la hu al altre contra tots Reys/ exceptada per ell la Casa de Frãça/ y per part nostra so exceptada la Casa de Angleterra/y estãt ab ell lo dit mossen Bernat ỏ Cabrer a volch lo dit rey de Castella saber dell quina punicio hauiem nos feta dela ciutat de valẽcia/e dix loy axicom son fet. Y el respos/ hizo como a buen rey: mas no lo hizieramos nos assi/ per auãt com tots los Affers dessus dits sozen finats acordãde anar en Catalunya. E partim de Valencia en lo mes de Abril del Any Mil. cccl. 1350
E fom en Barcelona/ hon estiguem algun temps. E apres anã a Perpinya/e la Reyna nostra muller estãt ab nos en lo Castell de Perpinya/ hac fill mascle/lo qual nasch lo dia de sanct Joã/en que comença el any dela natiuitat de nostre senyor. Mil trecents cinquãta e vn. E per ço lo dit Infant hac nom Joã. Estãt nos en lo dit loch de Perpinya vengueren ab nos Missatgers del Duch/e comũ de Valencia. Los quals desijauen molt hauer Confederacio ab nos cõtra Genoueses/ab los quals guerrejauẽ. E com lo Duch/e comu de Genoua senti aço trameteren a nos llurs Missatgers per vigor de la qual missatgeria/requerim nos de Confirmacio de Pau/y que per res no faessem colligança ab los Venecians. Sobre aço haguem nostre Acord ab los de nostre Consell. ço es mossenyer Pere de Fonollet Vezcomte de Illa/ mossenyer Assamar de Mosset/mossẽyer Hernat de Cabrera/mossenyer Garcia de Loriç/ mossenyer Thomas de marça/mossenyer ferrer ỏ Manresa/misser bernat de Dolzinelles: misser Rodrigo diez/mossen Matheu Mercer/y en Jaume Dez far/e altres del dit nostre Consell. E los vns tenien ab los Genoueses/ esguardant que ja erem ab ells en ferma pau/y que per ells nos era proferta gran ajuda/e

fermado

auantatges. Los altres qui tenien la part del Venecia: deyen que per ço com lo Venecia nos feya grãs auãtatges ò moneda: y que ab ajuda dells nos podiem reintegrar deles males obres e grãs dãnatges quels Genoueſos nos hauien fetes: e faen tots dies. Car eſtãt ab pau ab nos: tremeteren. xvj. galeres a Sacer: e ab Barons doria qui allo hauiẽ tractat: tenguerẽ aſſetiada la ciutat de Sacer ben. viij. meſos: e foza perduda ſino quen Riſãbau ò Lozbera gouernador dela ylla ò Sardenya: mena ab ſi de Catalunya molta gent de caual: y de peu. E com ſo en Sardenya ab daltra gent quil ſegui: e ab ajuda del Jutge de Arboreа: y den Joã Darbozeã ſon frare: qui perſonalment hi anaren leuaren lo ſetge. Y recitades e concordades totes aqueſtes coſes en noſtre conſell. Lo qual ab major partida ſe eſforçaſſe lo dit moſſenyer Bernat de Cabzera: fo acordat que faeſſen guerra cõtra los genoueſos: qui molt nos hauien noſſeſos: y trencadapau ſens deſeriment algu que dat no hauien. Y per ço faem la cõfederacio ab los Miſſatgers de Genoua: quitantoſt ſen tornarẽ quaix menaſſant: e diẽt que ells confiauen dellur fet en deu y en la llur bona eſpaſa.

Aſſi ſencixen tots los fets deles Unions reſurgides malamẽt per los Aragoneſos y Valencians: contra lo rey en Pere: les quals ab la ajuda e gracia de noſtre Senyor deu per lo dit rey en Pere foren ab força darmes expellides e abolides.

Comẽça lo. v. libre: lo qual es pretitulat ò la guerra dels Genoueſos: hon es contẽgut: com lo dit rey en Pere feu confederacio ab los venecians contra Genoueſos: y dels fets qui ſen ſeguiren. E com apres lo dit rey ſen paſſa en Sardenya per caſtigar lo Jutge Darboreа: e recobrar lo loch del Alguer: qui era rebellat. E conte aqueſt quint Libre cinc Capitols.

Capitol primer qui trata de la ferma: e forma dela confederacio e auinẽça feta per lo rey en Pere ab los Venecians contra los Genoueſos: y deles armades: e Batalles entre ells Subſeguides: y dels Capitans de aquells.

Com los dits Miſſatgers de genoua fen forẽ anats nos fermã la dita confederacio ab los miſſatgers de Venecia reebents aquella en nom: e veu del duch e comu de Venecia. E faem canalcar vn dels dits miſſatgers. E la dita cõuinença ſon feta y fermada en aytal manera quel dit Comũ de Venecia donas e pagas a nos certa quantitat de moneda per caſcuna ò les galeres noſtres per pagar lo ſou dela Turma: y dela panatica: e altres auentatges. Axi empero que la Armada noſtra primerament faedora degues anar a les partides de Romania: y meſclar ſe ab les Armades del comu de Venecia y fer la guerra cõtra Genoueſos axi com acordarien los Capitans del ſenyor rey y ò l dit comu. Y ſo elet per nos en capita dela noſtra armada en Pons de Sancta pau. E foren liurades armades e be apparellades vint y quatre Galeres: ques erã armades en breu temps en noſtres mars. De les quals galeres noſen mena dit Capita ſino. xxj. Car les tres Galeres que ſerã armades en Valencia no forẽ apparellades lladõchs com lo dit Capita partiper quenos meſclaren ab lo dit Noſtol noſtre. Ans partent de Valencia: les mena en

Arborea

Bernat de Ripoll caualler: e Visalmirall de Valécia/axi com li era manat a Conteſtinoble: hon trobaren los hoſtols noſtres/y ols Venecians. E ab lo dit Capita anaren ſen a Bonanat dez Coll Visalmirall noſtre: y en Guillerm Mozey/y en Franceſch de Fineſtres: qui fozen dats per Conſellers al dit Capita noſtre y erã Ciutadãs de Barcelona: e los pus deſtres que nos hauiem en tota noſtra ſenyozia en lo fet dela Mar. E axi mateix hi ana en Rodrigo ſãct marti caualler Visalmirall de Mallozques. E totes les. xxj. Galeres anaren per ozdinacio del dit capita noſtre a menozca. E fozẽ totes juſta des al pozt de Mahó. E los Affers qüis ſeguirẽ axi del paſſatge del dit Capita: e com ſe meſclaren ab lo hoſtol de Venecia cõ dela Batalla que hagueren ab lo hoſtol dels genoueſos en les mars de Conteſtinoble: com encara dela tozna que lo dit noſtre hoſtol feu a les parts de Catalunya apzes mozt del dit Capita noſtre fozen es ſegueren en la manera ques ſegueix: ſegons relacio quẽ haguem daquells qui fozen en los affers: qui eren homens de creença: y de gran Authozitat en lo fet dela mar. Es a ſaber quel dit Capita noſtre ab les dites. xxj. Galeres partí de Mahoz y feu la via de Caller hon eſtech tres dies: e aço era en lo mes de Setembze: e apzes partent ò Caller feu la via de Sicilia: e arribaren en la platia de Millas faent la via de Meſſina encõtraren ſe ab micer Pbã grat Capita ò. xx. galeres del comu de Venecia. E tots enſemps fozẽ en Meſſina: hon eſtigueren vn Jozn: e partirẽ ſe de Meſſina tots enſemps faeren la via del cap deles Cenques/ e fozen quarãta vna Galeres. Car la vna Galera que menaua en Bernat deſcoll Visalmirall de Catalunya era anada en Cathania per Affers del dit hoſtol. E partent les dites galeres ò l dit cap deles Cẽques pzes grã Fozтuna en tant qne totes les dites galeres ſe deſempararen q̃ vna no ſen tẽch ab laltre. Empero totes faeren la via dela Romania baixa: e trobarẽ ſe la majoz partida al pozt del Curro qui es dela ſenyoria del comu de Venecia: e aqui los Capitãs faeren regonexer los llurs hoſtols/ e faeren adobar y reparar algunes galeres quiu hauien gran meſter per la fozтuna que hauien ſoſtenguda. E trobaren totes les galeres que no ſen per de nenguna: ſino vna dels Catalans: que era de Valencia dela qual era Comit en Brunet nebot den rull. La qual galera james nos troba. Y fet aço partiren totes les dites Galeres/ e nauegaren ſins al pozt de Negra pont: hon eſtigueren dos dies. E apzes partiren de aqui: e faeren la via de Cõteſtinoble: en la qual via encontrarẽ micer Nicola Piſa Capita general del comu de Venecia ab. xiij. Galeres. E axi mateix vench en Bernat de Ripoll ab quatre Galeres: e totes les dites galeres vengueren en vna ylla deſpoblada que es a. x. milles de Conteſtinoble ab fozтuna que hagueren: y en aquella ylla eſtigueren vn jozn: e vna nit eſperant que fes bon tẽps y que poguessen anar al pozt de Conteſtinoble: hõ hauia. ix. galeres quel Empador hac fetes armar ò grechs en ajuda de Venecia: e fozen totes les dites galeres: qui eren en la dita ylla. lix. galeres: e acozdaren los capitans de calar ſe al pozt de Conteſtinoble per meſclar ſe ab dites. ix. galeres del Emperador per tal q̃ tots enſemps acozdaſſen ſobzel fet dela Batalla que deuiẽ hauer ab los Genoueſos. Car los Genoueſos hauiẽ llur hoſtol deuant lo loch de Pera.

Lo qual hostol era en nombre de se
ranta e cinch galeres. Deles quals
era Capita micer Peyrin de Gri
mant genoues. E aricom les dites
cinquãta nou galeres ixent dela di
ta ylla sen venien a Cõtestinoble ab
llur estãdart leuat/ e aparellats de
combatre per tal com lestol dels Ge
noueſos los era dauãt les dites. ix.
galeres: ixqueren del emperador ỏl
port de Contestinoble: y mesclaren
se ab les dites. lix. Galeres: e foren
totes en nombre. lxviij. galeres. ço
es. xxv. de Cathalans: e. xxiiij. de
Venecians: e nou de Grechs. E lo
hostol dels Genoueſos/ que segons
dit es era en nombre de. lxv. Gale
res: veent que los dos hostols no
stres se mesclauen ixqueren ỏ Pe
ra ab llur estandart leuat: e ab tota
la gent guarnida/ e aparellada per
combatre per tal que vedassẽ quels
hostols nostres nos calassen a Con
testinoble: hon podien reparar: y re
frescar e furnir llurs hostols quin
hauien mester: e saeren la Via dels
hostols: e los dits hostols nostres es
tants ab llurs estandarts leuats: e
tots apparellats per combatre gira
ren sobre lo hostol dels genoueſos.
E los dits genoueſos giraren e fae
ren la dita vía de pera surgirẽ tots
escãpats en diuerses partides. ço es
qui. iiij. qui. v. qui. vij. qui. ix. qui. x.
galeres en espay duna milla/ car for
tuna era. E los estols nostres segui
ren los/ y ferirẽ en ells tots per flo
tes escãpats e partits. Y comença la
batalla vers hora de completa/ e du
ra fins hora dels primers polls. Y
era entrãt del mes de Febrer: y per
mal recapte de alguns: e per ço com
la batalla se feu desregladament: y
en temps desordenat per la gran for
tũa ỏ mar que febia. Per la qual for
tuna les galeres ne vengueren per
major partida en Terra: y sen per de
ren moltes. Mas per la fauor e aju
da deles gents de Contestinoble: y
del emperador recobraren ne algu
nes. ços. xj. Les q̃ls lo dit en Ber
nat dez coll ladonchs Visalmirall:
y en guillerm morey: y en Frãcesch
de Finestres/ qui segons que dit es:
eren dats per Consellers al dit Ca
pita del hostol real sauiament/ y en
draçada sen torna en Catalunya ab
deu Galeres deles dites. xj. Car la
vna sen per departida ab en Ramõ
de sanct Vicent/ qui sen portaua la
ossa del dit noble en Pons de sancta
Pau Capita. La qual galera se per
de a port de Jones per. x. Galeres
de Genoueſos/ qui nouellamẽt eren
armades/ y entrauen en Romania.
Es cert e a nos son seta relacio per
alguns persones dignes de fe/ que
foren presents a la dita Batalla/ e al
regonexement ỏles persones qui y
moriren/ grã so la gent q̃y mori dels
genoueſos/ e ha hi molta gent mor
ta de Cap/ y de Rem molt en major
quantitat q̃de aquells ỏl hostol nos
tre/ y dels Venecians. En tant que
estimauen que a hun home de Cap
que y hagues mort dels nostres: ni
hauia morts set o vuyt dels genero
sos: e ha hu que ni hagues morts de
rem dels nostres/ y dels Venecians
ni hauia morts cinch o sis dels Ge
noueſos. Empero es cert quel dit no
ble en Pons de sancta Pau per los
grans colps que hauia presos en sa
persona mentres feu la batalla que
a pocs dies apres seguents passa de
sta vida/ en lo dit loch de Contestino
ble/ hon so honorablemẽt soterrat.
E apres q̃ la dita Confederacio fon
seta per nos ab los dits Venecians
nos per justes rahons trametem de
seximents al duch e Comu ỏ Geno
ua per tal com lo dit Duch/ e Comu
estants ab nos en pau aquella en di
uerses maneres nos hauien trenca

da: y fet contra aquella/ robants nostres sotsmesos: y faent nos guerra en Sardenya: ab los Barons Dozia vassalls nostres: segons ja dessus es pus largament declarat: per la qual raho Papa Clemēt. vi. de bona memozia/ nos escriui molt affectuosament que nos degguessem fer pau ab lo Comu damunt dit de Genoua. E aps molts y diuersos tractamēts a nos moguts: axi per part ol dit pare sanct: com encara per lo Emperador de Alamāya: qui a nos especial missatger hauia tremes per aquesta raho. Com encara per lo Rey de França: y altres grans persones ol mon: nos volēts nos posar en raho respōguem los que nos erem apparellats o fer pau ab lo Comu damūt dit/ si ells nos restituhie defet la Illa de Corcega: y que la metessen en poder del Pare sanct. Lo qual oydes les rahons de cascuna part: deliuras a aquella que mellor dzet hi hagues. Apres que donassen certa seguretat en poder del dit pare sanct que lo dit Comu no daria socors ne ajuda palesament ho manifesta als rebelles nostres/ en la Illa de Sardenya. E apres que satisfessen los damnatges que hauie dats a nostres sotsmesos: durant la pau damunt dita: a coneguda de certes persones/ per cascuna part elegidors. E sobre aquestes coses/ a prechs del dit Papa Element/ nos tremetem nostres missatgers en Cort de Roma/ a laql lo dit Comu ne hauia ja tramesos p la dita raho. Y finalment los missatgers del dit Comu no volgueren cō sentir a les coses damunt dites per nos demanades: ans aqlles ab grā superbia denegaren.

¶ Capitol segō com lo Rey en Pere conuoca tot son consell/ hey applica prohomens de ciutats/ vilies/ y lochs: y mana parlament per la guerra contra Genoueses/ de qué surti gran hostol y armada: dela ql son Capita lo noble mossen Bernat de Cabrera: y arriba dauant lo loch del Alguer/ y de alli veēt lo hostol y armada dels Genoueses/ feri cōtra aquell: y romas victorios.

Apres nos volents continuar la guerra damunt dita/ y defendre aquella axi com a justa. Diumenge aq tre de Noembre/ en lany de la Natiuitat de nostre senyor Deu. M. ccc lij. faem conuocar y applegar tot nostre Consell/ y Prohomens alguns de Barçelona: y de Mallorques: y de Valencia/ y de altres lochs nostres/ en lo Castell de Panisco la/ y aq delliberam que en lo estiu seguēt nos armassem en nostra senyoria contra los dits Genoueses cinquanta galeres. Y apres de aço entram en la ciutat de Valencia: y demanam ajuda per la dita guerra a la ciutat/ y a tot lo regne. Los quals nos faeren bona y couinent ajuda. ¶ Apres de aço manā parlament a totes les ciutats/ viles/ y lochs Reals de Catalunya: que a cert dia haguessen tramesos llurs procuradors/ y syndichs a Vila frāca de Panades: com nos al dia assignat degguessem esser en la dita vila: per affers ol dita guerra Axi que nos diuendres a. xv. de Febrer: en lany de la Natiuitat de nostre senyor Deu. M. ccclij. partim o 1353
la ciutat de Valēcia per anar al parlament damūt dit. Y fom al dit parlament en la dita vila/ a. viij. dies de Març/ del dit any. ¶ y apres alguns dies/ en lo dit mes de Març/ nos faē aplegar tots los procuradors/ y Syndichs deles ciutats/ viles/ y lochs Reals de Catalunya/ en lo Capitol dels frares menors de la dita vila. Y aqui faē nostra proposicio de la raho

perque eren aqui venguts/pregant los que ells en aço nos volgues̃ fer tal ajuda: que nos poguessem mantenir aquesta guerra: y venir a nostre proposit de aquella. Los q̃ls ab grã affeccio de seruir nos se retengueré acort. Y al terç dia ells nos reteren resposta: que ells y llurs persones: y tots llurs bens/volié metre en seruey nostre per aquest fet: y offeriren nos les imposicions de Catalunya/ tres anys fort grans: ab aytal condicio: que degues̃em fer Capita dela dita ramada: lo noble don Bernat de Cabrera/qui aquiera presẽt. La qual cosa nos los atorgam. Y pregã aquí mateix lo dit noble en Bernat de Cabrera: que ell nos volgues aço atorgar. La qual apres moltes escuses que lo dit noble allega: nos atorga que ell seria Capita dela dita armada: y que y ria personalment. E apres pochs dies entram nos en en la ciutat de Barcelona: y posam en estament la armada que se deuia fer en Catalunya: y aquí donã al dit noble en Bernat d Cabrera per los treballs que hauia soffert: per nos: per los affers d la dita guerra: y entenia a sostenir lo Vey comte de Bal asi: y als seus en per tostemps. ¶ Apres partim de Barcelona/y anam nos en en Valencia: per fer espatrar la armada quis fabiaẽ lo dit regne. Y apres trametem lo noble en Bilabert de Centelles/Gouernador de Mallorques/a la ciutat d Mallorques: per demanar ajuda al regne de Mallorques per la dita guerra. La qual regne nos feu grã ajuda per la dita rao. ¶ Conseguentment com nos hagues̃em ordenat q̃ tot lo nostre hostol se ajustas en lo port de Mahó. La qual es en la Illa de Menorca: y lo dit noble en Bernat de Cabrera hagues posat en estam̃et que les armades quis fabien en Catalunya: y en Mallorques/sen anassen dret a mentament al dit port de Mahó/ com ell sen entenes anar ab la armada quis fabia en Valencia al dit port de Mahó: dimuendres a. v. dies de Juliol/en lany dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. cccliij. nos faem aplegar en la cãbra blanca del Real nostre de Valencia/tots los Barons/ Caualler/ y Ciutadans: y altres persones/ariõ nostre Consell com altres qui fossen presents en nostra Cort: y encara lo dit noble Capita nostre: y tots aq̃lls qui ab ell deuien anar en lo dit viatge. E aquí prey cam los: els amonestam/els pregam justament que ells ab bõ cor y ferm/volgues̃en nos seruir en aquest fet: y que fossen obedients al dit Capita: y faessen en tal manera llurs affers: que Deu ne fos pagat: y nos ben seruits: ari cõ nos confiauem dells. Y apres moltes ó altres paraules bones quels diguẽ inuocat lo nom del sanct esperit: benehim los: els senyam/els comanam a deu: y a la sua beneyta mare: nostra dona sãcta Maria: y al benuyrat Barosanct Jordi. La qual tostemps fo y es aduocat deles batalles dela nostra casa de Arago. ¶ Y aquí mateix saem Caualler lo noble Nelso de Prida: y en Francesch de Vilaragut/q̃ entre els altres anauen en lo dit viatge. Lo dilluns seguent lo dit Capita parti dela platja de Valencia/ab la armada que se era feta: y apparellada en Valencia: faent la via ó dit port de Mahó. Y com fos junt en lo dit port de Mahó: y hagues aplegat/y regonegut tot lo nostre hostol lo qual era de. xxxv. galeres: entre galeres y vrera: y quatre lenys armats: y cinch naus armades/ tres Castellanes: y dues Catalanes. En lo qual hauia certs homens a caualls entre caualls armats y dela geneta y molts ballesters sobercbs: y molts

y diuersos apparellaments de combatre. Lo dit Capita hac ardit de misser Nicola Pisa/Capita ol Duch de Venecia/que ell era ab .xx. galeres be armades en lo castell de Caller. Hac encara cert ardit/q̃ en Riambau de Corbera/Gouernador de Sardenya/hauia pres Castell Genoues. Lo qual/Genoueses tenien en la Illa de Sardenya: significant li que vingues tost/que Calguer sofferia gran destret de viãdes. ¶ Digmenge a vespre: a .xviij. de Agost ol dit any: lo dit noble Capita nostre ab lo dit hostol nr̃e parti ol dit loch de Mahó: y comença a valejar y nauegar: faent la via dela Illa de Sardenya: axi quel digmenge seguent a hora ó tercia: a .xxv. dies ol dit mes de Agost: lo dit hostol nostre arriba dauant lo dit loch del Alguer salua ment y segura: y ab fort bon temps. E aqui lo dit Capita nostre feu surgir tot lo nostre hostol: esperãt aqui lo dit misser Nicolo: ab les dites .xx. galeres del Duch de Venecia: al q̃l ell hauia tremes a dir q̃ faes la via del dit loch del Alguer. Y aquell dia mateix/ lo dit Capita nostre feu gitar y posar en terra tots los caualls armats. y dela geneta: apres lo dit loch del Alguer. E lo dilluns seguẽt lo dit Capita nostre ab tota la caualleria: y ab los ballesters sobercbs que menaua: posa setge prop lo dit loch del Alguer/per vn tret de ballesta/axi q̃ tench assetiat lo dit loch per mar y per terra. Y aq̃ll jorn mateix hora de prim son: lo dit Capita nostre hac cert ardit deles espies y escoltes que hauia posades en terra quel hostol dels Genoueses era Alalmayre/que es prop del Alguer/per xl. milles. Axi quel dit Capita nostre significa lo dit ardit/al dit en Riambau de Corbera/Gouernador de Sardenya: lo qual era prop del dit loch del Alguer/ per vna legua: ab les hosts de Sacer/manant li ó part nostra que encontinent degues venir al dit noble: axi quel dit Gouernador lendema per lo matí que son dimarts a .xxvij. dies del dit mes de Agost/ab totes les hosts de Sacer/ fo ab lo dit noble: al qual aquell noble leixa tots los caualls armats: y ó la geneta/manant li que tengues lo setge per terra al dit loch ól Alguer E ordenant lo dit setge lo dit Capita nostre y uersosament ab tota la gent del hostol que era en terra/recullis enles nostres galeres. Y encontinent que fo recullit/ell hac visita del hostol dels Genoueses/ qui sabia la via del dit loch del Alguer. Lo qual era de .l. galeres entre grosses y sotils: y .v. entre lenys y sagetics be armades y apparellades. E lo dit noble inuocat lo nom de Jesuchrist y dela verge Maria mare ó deu: y del benauyrat y glorios Baro sanct Jordi/ encontinent feu tocar la trompeta/manant a tuyt que tots se apparellassen y s guarnissen y dar la batalla als Genoueses enemichs nostres. Y ell mateix anant de galera en galera ordena la batalla/ensemps ab lo dit Capita de Venecia /qui aquell dia mateix per lo matí se junyí ab lo nostre victorios hostol/ab les dites .xx. galeres armades: y posa la galera ól dit misser Nicolo ab son estãdart leuat a la part esquerra dela galera del dit Capita nostre: qui axi mateix hauia dreçat y erigit lo nostre victorios estandart E ordena que vna galera de Catalũ ya estigues a la part dreta del dit capita nostre: y feu ser dues esquerres de totes les nostres galeres: y eren totes affrenallades: ço es / vna ó Catalans/y altra de Venecians: exceptades .vj. galeres entre bastardes y sotils/qui estigueren detras ab los

v. naus armades. La q̃l batalla axi cuytadament ordenada: lo dit dia ỏ dimarts a hora de mig dia/los Genoueſos venguéren batalla arrencadacontra lo noſtre hoſtol. Y com foren quaix a vn tret de balleſta prop lo noſtre hoſtol: los Genoueſos ſurgiren per popa totes les llurs galeres: ſaluant. x. ſotils qui eſtigueren ỏ tras les altres galeres llurs: y les noſtres galeres/per tal com hauien lo vent contrari/vogãt batalla arrẽcada/acoſtaren ſe al hoſtol dels Genoueſos. Y començaren los vns cõtra los altres forment combatre. Y com la dita batalla hac durat foręa per dues hores: tres deles naus noſtres armades quiper vent contrari nos podien acoſtar ala dita batalla/ hagueren apres vent couinẽt: y ab veles plenes feriren en lo hoſtol ỏls Genoueſos: y encontinent cõſumaren y deſbarataren: y meteren a fõs v. galeres del hoſtol dels Genoueſos: ab la rurma/ y tot llur fornimẽt Y en aqueſta manera la batalla dura tro al veſpre/ axi quel noſtre hoſtol ab les dites. xx. galeres ỏls Venecians virilment vence lo hoſtol ỏls Genoueſos. Apres ne. xxxiij. galeres del hoſtol dels Genoueſos ab la rurma: y tot llur fornimẽt. Y Lalmirall de Genoua com a vençut/ fugi ab. xvij. galeres ſues deſbaratades: y mal menades: les quals ſi no ſobreuengues lanit/ lo noſtre hoſtol hagueraprefes y haudes. ¶ Y lendema que fo dimecres/ a. xxviij. dies del dit mes de Agoſt per lo matí: lo dit Capita noſtre ab gran alegria leualo cãp: y tornaſſen victorioſamẽt ab tot lo noſtre hoſtol dauant lo dit loch ỏl Alguer. Y aqui noſtre hoſtol refreſca: lo qual lo Capita noſtre regonech: y la preſa que feta hauia: y troba que en la dita batalla hauia mortes. viij. mil perſones poch mes homenys del hoſtol dels Genoueſos: entre los q̃ls eren la major partida dels gentils homens de Genoua: y ỏ preſos. iij. mil. cc. Axi mateix troba que de part del noſtre hoſtol morirẽ en la dita batalla. v. homẽs de parage: y foręa. ccc. perſones ỏ peu: y naffrades/ vltra dos mil perſones: ẽtre los quals fo naffrat lo dit Capita noſtre ab paſſador per la cara/ dela qual no hac perill.

Capitol terç com lo loch del Alguer ſe reteal Capita moſſen Bernat de Cabrera. Y com pocha pres lo dit loch y altres lochs molts de la Illa de Sardenya/ ab lo jutge de Arborea ſe rebellaren: y quaſi tota la dita Illa.

Entre lo dit Capita fahia apparellar les galeres noſtres: y metre en cunç p dar batalla al dit loch del Alguer/ vn gentil hom de Genoua qui era pres en la galera del dit Capita noſtre dix. Miſſer/ not cal apparellar batalla: pus que eſt ſenyor dela mar/ ſit ſeras dela terra. ¶ Axi que dious a. xxx. dies de Agoſt/ los homens del dit loch del Alguer: exiren a parlamẽt y tractament ab lo dit Capita nre. Y apres molts tractaments/ lo diuẽdres ſeguẽt: a. xxvj. dies del dit mes de Agoſt/ los homens del dit loch ſe reteren al dit Capita noſtre/ en nom noſtre/ ſots aytal condicio quel dit noble per nom noſtre feu remiſſio general als homens y a la vniuerſitat del dit loch: y confirmallurs franq̃ſes y vſos. E no res menys q̃ls Barons Doria qui erẽ dins lo loch dsmunt dit/ ab llurs mullers/ fills/ y fílles/ y bens/ mobles/ ſaluament y ſegura poguéſſen anar tro en Proẽça/ y Piſa: y en Corcega. Y aquell dia mateix lo dit Capita noſtre: ab lo

estãdart estes entra en Alguer: y ps lo: y dep̃st rebe sagramẽts y hõe natges ols del loch: y comanã lo a Bisspert ò castellet ql tẽgues p nos. Y lo mateix dia lo Capita nze sẽtẽcia y seu escapçar ela plaça de Alguer/ Fabzia marros dozia gẽoues: q̃ fõ ps ela batalla: loql era sempr estat rebelle a nos y a nzes officials. Y Bñt ò cabzera haudala victoria ols gẽoueso: y pos sessio ò Alguer/ trames nos q̃ erẽ en Valẽcia vn pozter nre ab letres/ significãt nos lo q̃ era estat: y p lo mateix nos trames vna q̃ntia de bãderes q̃ hauia ps ols nres enemichs deles galeres: axi ò sẽyals ò gẽouay ol Almirall seu cõ ò altres: q̃ fozẽ ps ables. xxxiij. galeres. Diẽt nos lopozter al ollíuramẽt oles bãderes axi. Deus aci lo tbesoz q̃ deu nos ha donat. Y rebudes les letres: y legides y rebudes les bãderes/ loã nze sẽyoz ols la gza q̃ns hauia feta. Y pst partim ol real nre ab los nobles y cauallers y tots los ò casa nra q̃ erẽ ab nos: e ab lo bisbe ò Valẽcia misser Iuc ò Fonollet cãceller nre: y ab la gẽt dela ciutat q̃ era vẽguda a nos al real nre p saber la nouella q̃ deu nos hauia trames a. Y apeu anã a la Seu ols dita ciutat p retrẽ grĩes a deu: y cõ fõ ela Seu: lo bisbe ab los clergues cãtarẽ la Salue regia: y altres ozons/ y bñdiccios: segõs q̃s acostũat ò ser ela esglesia. Y retudes les gzies/ y fet loffici diuinal: tornãnos en al real. ¶ Estãt Bñat ò cabzera aẽ Alguer ab la grã q̃ deu hauia feta a nos y a ell/ axicõ a cõmissari y official nze/ ò la victoria ols gẽoueso: y dela acõsticio ò Alguer: q̃ns era estat rebelle: y deu q̃ no vol en aq̃st mõ dar goig cõplit/ segõs appar p los libres ols cronigs dels fets antichs tẽpozals: y p los ols la sacra theologia/ car goigno pot esser cõplit: sino daq̃lls q̃ sesguardẽ a la gl'ia p durable: lucifer mes al coz ò mossẽ Bñt ò fer manamẽt al jutge darbozea: ols q̃lsõch agreuiat y p pacificar se ab ell trames li dona Elionoz muller sua p tractar pau/ y estãt q̃ix en acozt vẽguerẽ missatgers ò Caller q̃ li desuiarẽ lo fet ols cõcozdia q̃ ab ella q̃ix hauia feta. Y cõ la jutgessa volgues partir ò Alguer de matiuẽch a la posada ò mossẽ Bñt p pẽdre só comiat y ses letres cuydãt q̃l fet estauacõ solia: y mossẽ Bñt li digũe q̃ lo q̃ hauiã pcozdat nos podia seguir: y ella agreuiada partis ol: y los missatgers ò caller la volẽ acõpãyar: y ella dix q̃ nou volia. Y partis molt agreuiada ò Alguer: tornãt al jutge só marit q̃ era en Oristãy: y mossẽ Bñt ò cabzera pus hac fet lo q̃ volia/ òrra a Alguer al noble cẽ gisspert ò castellet cõ a Capita y sẽyoz p nos. E partis ab les galeres ol seu hostol sues: y ab les. xxxiij. galeres q̃ hauia ps ela batalla ols genoueses/ ab los homẽs ps os q̃ tenia absi: anassẽ al castell de Caller/ arribãt bi saluamẽt y segura. Y cõ fo al castell de Caller hac ardit q̃ Alguer se era rebellat p fozça ò tractamẽt ol jutge Darbozea: si noq̃n Bisspert ò Castelletne hac sẽtimẽt/ mozt la guerẽ: mes calas p los murs/ y sugí/ y anassẽ en Sacer: y lo jutge ab la gẽt dela sua tra ser bella p tra nos: y seu rebellar los lochs dels heretats de Caller: y dels altres heretats dela Illa: p ço Bñt de Cabzera vecẽt ql's Sarts poblats en tozn Caller cozriẽ la tra sins a les pozres ol castell: armas ab los homẽs ò cauall y de peu q̃ poch hauer: q̃ erẽ Bilabert de Cẽtelles. Elso de prida. Ot de mũt cada/ vez cõpte de vilamur. Fr̃a cesch ò pellos Matheu mercer: y altres cauallers y ps ones notables: y ab grã res ols homẽs oles galeres: ab lurs armes y apparells: y ab aq̃lla flota ò gẽt a cauall y apeu ana vers Quart/ q̃ es

arbozea

pp del castell: a mũa leuga/ho poch mes: y troba y grã justalla ò gẽt ò peu y erã cap p lo jutge misser Asso Jtalia ab llurs armes apparellats a cõbatre ꝓtra la nra gẽt. E Hũt de Cabrera ab lo nre estãdart: e inuocatlo nõ de deu y de sãct Jordi feri en ells esforçadamẽt tãt q̃ tots fugirẽ/ q̃ ça q̃ lla: y molts se meterẽ èlos lochs de Quart: y de Sabella: y forẽ morts be. M. D. psones ẽtre de caual y de peu. Y cõ la batalla fõ finada/ Bũt ò cabrera veẽt lo pill q̃ era èla Jlla p la rebellio ò ssus dita: y q̃ Sacer entres lochs estaua pillos / ordèa q̃ en Bõa nat orcoll/ Visalmirall nre/ ab. viij. galeres sotils vogis la Jlla: y q̃ parlas ab en Riãbau de corbera: gouernador nre: q̃ era èla ciutat de Sacer loq̃l se cõpli de fet/ axi q̃l visalmirall ab. viij. galeres so a port de Torres y secretamẽt trames fõ missatger al dit gouernador q̃ pstfo ab ell: y tractarẽ: y axis feu/ q̃ certa gẽt ixqs ò les galeres: y fos mesa dins la ciutat: y fet aço lo visalmirall tornassẽ ab les viij. galeres en Caller: e jũys ab la altre estol nre. Aps mossẽ Hũt veẽt q̃ la Jlla estaua en grã pdicio/ p rabo ò la rebellio: recobrades les. viij. galeres/ apparellas de tornar sẽ a nos en los regnes nres dela mar/ ab la sua armada: y ab la psa q̃ fet hauia en la batalla ò ls Genoueses: y èla nit ans q̃ partis ò l port de Caller: feu ordenar les galeres q̃ erẽ. lxxviij. dauãt la palliçada ò l port de Caller: y feu los omplir de grãs lũinaries / p dar plaer y ꝓ fortals nres quiy romanié y despler y esmay als nres rebelles E lendema p lo matí ables galeres/ têch sõcami: y les galeres de Valẽcia sẽ tornarẽ a Valẽcia: y les de Mallorqs a Mallorqs: y aquelles de Catalunya tornaren en Barcelona.

¶ Cap. iiij. cõ lo Rey en Pere passa a la Jlla de Sardẽya ab grã estol de naus/ galeres y nauilis/ y posat lo setge / p destret de fam se rete: y l pobla de Catalãs y Aragonesos.

Apresa terra mossẽ Bũt de cabrera en Barcña/ vèch sẽ a nos q̃ erẽ en Valẽcia: y nos cõ aq̃ll q̃ hauia hauda victoria molt honorable a la nra corõa reyal rebẽ lo: faèt li aq̃lla honor q̃ mereria: axi cõ es acostumat ò ser p los grãs seyors del mõ en sèblãts coses: y cõ la relacio q̃s feu axi de les batalles cõ de la rebellio ò l jutge p la q̃l nos moguts dela traycio q̃l jutge nos hauia feta/ p rabo dela rebellio: y esguardãts q̃ la Jlla estaua en pdicio: haut cõsell ab los Jnfãts en pe/ y en ramõ bñguer hõcles nres y dõ Pedro senyor ò Exerica: y lo Vezcõpte ò Cardõa: y molts Barós cauallers/ ciutats/ viles: y altres de nre ꝓsell acordã ò passar psonalmẽt a la Jlla: veẽts q̃ p altra mãera repara nos podia. E fo èlo mes de Setẽbre: lãy. M. ccc liij. E pchim en nre passatge a la Jlla ò sta forma: ço es q̃ sẽ nres ò mãdes a tots nres regnes ari a plats cõ a ciutats y viles: y appellã la major part ída ò tots los richs homẽs y Barõs ò nres regnes q̃ns seguissẽ psonalmẽt èlo passatge q̃ ẽtenẽ a fer ab nre grã host ol a la Jlla de Sardẽya p fer execucio cõtra lo jutge Darborea. Y ò ls q̃y anarẽ son aq̃stos. Primeramẽt ò Aragolos nobles en Lop ò Luna. Felip de Castre: lo Comanador ò Mũtalba. Del regne de Valẽcia hi anarẽ dõ Pedro fẽyor ò Exerica. Gilabert ò Cẽtelles. Alfõso Roger ò Loria. Elfo ò Proxida. Ramõ ò Riusech. Ramõ ò Boxadors. Ramõ ò Vilarasa De Catalũya hi anarẽ lo Vezcõpte ò Cardõa. Bũt ò Cabrera: lo Vezcõpte ò Castell bo/ fill dẽ Pere ò Fonollet. Ot de Mũtcada. Pere Gal

1354

cerãde Ysbinos/Vezcõpte de Illa/
fill den Ysbere de Fonollet q̃ fo Vez
cõpte Dilla. Bñt de Corbera. Bñt
de Cruylles/nebot del bisbe de ge
rona: y molts caualliers de nzes reg
nes: entre los q̃ls fo. Ysbere Boyl: q̃
sé torna malalt del setge del Alguer
y cõ so guarit en regne de Valécia:
torna a nr̃e seruey en Sardẽya: loql
noseu negu dels q̃ sen tornarẽ sino a
q̃st: pço lo appellã lo caualler sens pa
hor/y encara so ab nos lo Capdal ol
Buyg: lo séyor dela Esparra: lo Vez
cõpte Dorta q̃ era grã hõ en Bascũ
y ap affecto grã q̃ hauia al nr̃e Suey
y erẽ Barõs de Bordalers. Y tãbe
ordenãnr̃es Cõmissaris a rebre les
mõedes q̃ns sozé atorgades en ajuda
del nr̃e passatge. Y altres officials p
ser adobar les galeres al nzẽ passat
ge necessaries. Y altres qué saerẽde
nou a ops dela nza psona: y encara
trabuchs y altres apparells ò cõba
tre: segõs q̃ en altres hostols reals
es costũ. Y apres nos p metre cor a les
nr̃es gẽts ordenãy acordã axi cõ de
set se seguí: ql pmer de Janer: q̃ cõp
54 tauẽ. M. ccclxiij. vẽguẽ psonalmẽt a
la esglesia de nr̃a dona dela mar de
Barcina: y mũtã en vns cadafals q̃
hauiẽ fets en la plaça ol dita esgle
sia: vers la part del sossar major: en
los q̃ls sozé ab nos molts Barõs y
caualliers: y altres officials de casa
nza. Y en la plaça estiguerẽ totes les
altres gẽts: y nos estiguẽ vestits de
nr̃es vestidures reyals. y ab nr̃a co
rona al cap. Y aq̃ fẽ nze sermo a tot
lo poble nze dela ciutat q̃ns estauã
ius en la dita plaça: notificãt los la
rebellio y traycio qués hauia feta lo
jutge Darborea appellat Mariano
y nos axi cõ a bõ pastor hauéacordat
ò passar a la Illa p cobrar y reforzmar
y fortificar aq̃lla: y tornar la a la no
stra séyoria: diẽt hi moltes paraules
appropiades al set: axi ol la sãcta escri
ptura cõde altres affers antichs/q̃
son dignes de recõptar: ò loql tot lo
poble nze hac grã cõsolacio y plaer.
Apres algun tẽps q̃ ja lo nr̃e hostolera
grã res apparellat: y nos a pochs dí
es nos ouiẽ recullir: lo jutge Darbo
rea veẽt q̃ nos psonalmẽt hi ouiẽ pas
sar poderosamẽt: trames a nos vn seu
missatger: offerint se a nos de part
del dit Jutge/en tornar nos tot ço
quens hauia tolt: y satisfer nos en
gran moneda: per les messions q̃ ha
uiẽ fetes en lo ptret del dit nzẽ passat
ge/hoc encara q̃ metria la sua p̃sona
en poder del dit Jnfãt en Ysbere/hõ
clenr̃e/si ell no cõplia tot ço q̃ns p
metia fer. Enos hauts sobre aço di
uersos ?sells dubitãts q̃ açofes mes
p torbar lo passatge nze/q̃ p altra ma
nera/major mẽt cõ nõs offeria co fes
q̃ns pogues cõplir: mi tẽps hi hauia
q̃s pogues fer/ tãt erẽ auãt en lo nr̃e
recullir: y de tota la gẽt/q̃ tot estaua
apparellat: haguẽ acort ò no fer da
ço q̃l jutge nos pmetia/ans li donãre
pulsa/cõñãt en deu q̃ns ajudaria/ens
daria loch de aq̃ll p hauer nza justi
cia. Apres q̃ haguẽfet lo sermo/ nos a
turãpsonalmẽt en la ciutat ò Barce
lõa/p tal q̃ls affers dela armada ha
guessen millor recapte fins al dia q̃
acordãde recullir nos en lo port de
Roses/ol cõptat de Empories/hõ se
deuiẽ ajustar les galeres/ y naulis
necessaris al nr̃e passatge. Y ans ap
tissẽ de Barcelõa: ordenã de aq̃lles
psones q̃ deuien romanir en los reg
nes nr̃es en esta manera: ço es q̃ lerã
pcur nr̃e gñal ẽ tots los regnes no
stres daça mar/Linfãt en Ysbere hõ
clenze/ab tot poder/axi en loset dela
justicia cõ en fer remissiõs y grẽs: y
leixã ab ell misser Bñt ò Ulzinelles
the sozer nze. Ordenã certes psones
en barcelõa q̃ cõtinuamẽt treballas
sen y tractassen ols affers nzes pps
tocãts los negocis de Sardẽya/ hõ

nos deuié estar tro q̃ nr̃e senyor nos hagues feta gr̃a de cõplir nr̃a execucio: y lo regne de Sardẽya tornar a nr̃a senyoria: y les ꝓmones q̃ leirã en Barcelõa p cõtinuar los affers forẽ mossen Pere de Mũtcada pcur nr̃e en Catalũya: y en Vidal de Blanes abat de sãct Feliu de Gerõa/ q̃ aps fõ bisbe de Valẽcia/ misser Guerau de Palou doctor en leys: en Pere sent Climẽt ciutada de Barcelona y en Jãc dezfar saui en dret. Y é Valẽtia p dar recapte als nr̃es affers/ lo bisbe d Valẽcia appellat misser huc de Fonollet/ frare Pere de Thous mr̃e de Mũtesa/ en Garcia d Lorig caualler y Gouernador nr̃e de Valẽcia: misser Arnau Juan doctor en leys: y Bñgr de Codinats mr̃e racional dela nr̃a Cort. Y ordenats aq̃stos affers desta manera: partim de Barcelõa en lo mes d Maig/ dl any M.cccliiij. y fé la via de Gerõa: y aps algũs dies anãal castell d Roses hõ estiguẽ tro a.xx. de Juny aps seguẽt/ qns reculim y passã ab lo nr̃e hostol. E so lostol de.cccc. fins en.cccc.xx. veixells/ entre naus y galeres: y altres veixells grãs y mijãceres: segõs q̃ als dits affers erẽ necessaris. En loq̃l bauia tro a.xlv. galeres: entre vxers grosses: y galeres mijãceres y sotils. Y cõ los caualls y les viãdes/ els forratges: y coses necessaries forẽ reculits/ nos ab la gr̃a de deu/ se dar vela a la nr̃a galera real/ e tot lo hostol seguins: y faẽ la via dl Alguer. Y cõ fõ ps la Illa d Sardẽya/ en vn port q̃ es appellat/ port dl Cõpte: atres milles pp del Alguer/ nos pnguẽ alli terra ab nr̃es Barõs y cauallers: y altra gẽt: y trasquerẽ los caualls: y les viãdes: y los altres apparells q̃ bauiẽ fets fer p cõbatre y posar setge. Y aço lo dissapte ans d sãct Juã baptista q̃ es a.xxiiij. d Jũy del dit any. Y lo jorn de sãct Juã fẽ lo cami batalla arrẽgada/ vers lo loc del Alguer. E les galeres p la mar ab los altres veixells. E cõ hi fõ/ posã aq̃ nr̃e setge/ segõs e p la manera q̃ fo acordat p nos y p los de nr̃e cõsell axi p mar cõ p terra. E aps algũ tẽps q̃ haguẽ axi estat/ vẽch a nos Lalmirall de Venecia en ajuda nr̃a: y mesclarẽse ab lo nr̃e hostol. E aps tres dies q̃ forẽ vẽguts/ passarẽ dauãt nosaltres.xxv. galeres de Genoueses/ p laq̃l cosa les nr̃es galeres anaren hi decõtinẽt. Y veẽts q̃ dits Genoueses an auẽ en camisa leixarẽ los: y anarẽsen. Y posat lo setge/ aps algũs dies fo acordat p nos: y p nr̃e cõsell q̃ fessẽ dar batalla al loch p mar y p terra: la q̃l batalla comẽça a hora d tercia: y dura fins hora baixa: y no fic poch res fer: car lo loch era ben murat: y bauia vall y ꝓtra vall: e fornit de bona gẽt: especialmẽt d molts ballesters de Genoua: y veẽt q̃ p via de batalla bauer nos podia/ tinguẽa q̃ nr̃e setge: en lo q̃l estiguẽ del jorn d sãct Juã tro a.xxij. d Decembre. Estãts nos en lo setge haguẽ grã fretura de moltes coses necessaries a la host: q̃ era caygudа en malalties d coses medicinals/ axicõ sucres: y volateria: e ous/ e sal/ e vi. Mas nostre senyor nos feu assenyalada gr̃a/ q̃ls nr̃es procuradors q̃ bauiẽ leixats en Barcelona nos trameterẽ vna nau appellada la nau de Alexãdria: y era encuyrada: y era patro d lla Juã Lõbarda de Barcelõa: e vẽch carregada de aq̃lles coses q̃ a nos e a la host nr̃a erẽ necessaries. E los procuradors nr̃es q̃ erẽ en Valẽcia nos trameterẽ altra nau plena de les coses dessus dites: a nos e a la nr̃a host necessaries. Y en Berẽguer de Relat: thesorer dela Reyna muller nr̃a: li trames moltes viãdes e coses medecinals e necessaries: axi q̃ entre totes les naus haguẽ tãcõplits acorrimẽts q̃ p auãt

fretures no haguẽ: carg nẽs sotsmẽ sos nauegãts sõ seruits mẽtre dura lo setge. Y en aqst ẽdemig loch fõ ostret ò fã: e veẽts q̃ tenir pus nospo diẽ: tractarẽ sobrel ollliuramẽt òl dit loch. E lo tractament fõ ay tal q̃ pço cõ segõs q̃ dessus es recõptat enlo p̃ sent capt. lodit loch se era ja retut a nos: y p nos a mossẽ Bñt ò Eabrera q̃ era Capita nr̃e: y aps se era cõtra nos pdicionalmẽt rebellat los prẽ guẽ a merce en aqsta forma/q̃ no volguẽ ne cõsentim q̃los pobladors an tichs pus auãt hi romãguessẽ: ans ne fossen foragitats ab lo Capita y ab tots los altres q̃ erẽ p ò sensio òl dit loch: y q̃l loch romangues a nos: en guisa q̃ fos poblat a voluntat y ordi nacio nr̃a. E quãt la dita gent ne fo exida nos ab lo nr̃e vistorios estãdart saẽt gzies a deu òla gza quẽs hauia feta ò cobrar lo dit loch/entrã en a q̃ll lo. xxij. dia ò Decẽbre: lãy. M. ccc liij. ab tots los nobles y cauallers/ y altres q̃ erẽ ab nos romasos: car molts sen erẽ ja tornats òls nobles y cauallers p malalties q̃ hauiẽ hau des enlo setge: y molt q̃ quẽ hi hauia ò morts: los q̃ls q̃ erẽ morts forẽ mos sẽ Felip ò Eastre/Ot ò Mũtcada: y en Pere Galcerã ò Pinos: y dels cauallers nimorirẽ molts enlo setge E los q̃ sen tornarẽ fort malalts so rẽ lo Vesc̃opte de Cardõa/ Nalsõso Roger ò Loria/lo seyor òla Sparra lo Comanador ò Mũtalba: y dõ Lop ò Luna. Y sen tornarẽ molts òls ca uallers: car ells sen malaltiren enlo setge: y donã los licẽcia q̃ sen tornas sen. Entre los q̃ls sen torna en Ra mõ de Riusech: po tornassen ab tal cõdicio q̃ decõtinẽt sen tornas sa nos ab cert nõbre ò galeres. E cõ fõ en Valẽcia/al. viij. jorn mori. Y tãbe sẽ torna en Pere Boyl/y ab les gale res q̃de Valẽcia vẽguerẽ a nos: sen torna a nos: y enles galeres ana sem blãtmẽt a nos mossen Rodrigo Diez menor ò dies/q̃ era romas malalt cõ nos anã al dit loch: y entrã victorios E cõ fõ entrats ẽlo dit loch/estiguẽ aq̃ algũs dies: y donã y partim a po bladors de nr̃a nacio: ço es Catalãs y Aragoneses totes les possessions çoes cases/y terres: y vinyes òl dit loch: y de sonterme. Y os denã nr̃es officials/y regidors: y donã los cer ta forma de ꝓuilegis: p los q̃ls se re gissen enlo temps esdevenidor.

¶ Capt. v. cõ lo Rey en Pere

vẽgue al castell de Caller/hõ cõuoca y celebra Corts gñals: y fini aq̃lles hõ es seta mẽcio òl tractamẽt y coui nẽça òl senyor Rey ab lo jutge Dar borea/y iut gessa sa muller: y hauguet fill llur p̃mogẽit. Y cõ posada en pau la Illa ò Sardẽya sẽ torna ẽ Bñlõa.

Fet aço: y posat ho en esta mẽt: partint òl dit loch lo. xxviij. dies ò Decẽbre òl any M. cccliij. ab nr̃e estol: y ab los nobles y cauallers: y altres q̃ erẽ ab nos: po ana p terra vna par tida dela cõpanyia/dõ Pedro Exe rica: y ab altra partida dela cõpan yia ana ari mateix p tra mossẽ Pere Jordan Durries nostre Major dõ. E ab altra partida ana mossẽ Ramõ de Vilanoua nr̃e Algutzir: y saeren la via del castell de Caller: nos per mar: y ells p terra. Y entrã enlo dit castell lo sisen dia òl mes de Janer/ y aq̃ reposam: y començam a tractar òls affers òl regne: segõs q̃s segueix çoes: q̃ p letres nr̃es dades enlo dit castell de Caller: al. xxiij. dia del dit mes de Janer/del any dela Nativi tat de nr̃e senyor. M. ccclv. acordã ò tenir Corts: y citã/y req̃rim los tots p̃lats/nobles/y cauallers/ciutats/y vilesdela dita Illa de Sardẽya/q̃ p sonalmẽt ho q̃llurs procuradors ba stãts fossen enlo castell de Caller p

p. Jordan de Durries

1355

celebrar Corts generals: comença dores lo quinzen dia del mes de Febrer aprs seguēt. Enles qls Corts se faerē es ordenarē moltes Cōstitucions y declaracions tocants los negocis generals de tots los habitāts en la Illa dssus dita: segōs q̄ les ordinacions y actes de Cort es largamēt cōtēgut en vn libre qs seu lladōchs dela celebracio dles Corts generals dessus dites. E licēciam les dites Corts: axi cō aqlles q̄ haguerē cōplimēt y fidaguda. Y es cert q̄ ladōchs cō noserē enlo dit setge dl Alguer lo dit jutge Darborea vēch a tractamēt ab nos/mījāçāt lo noble dō Pedro de Exerica cunyat seu: sobre diuersos affers d cōuinēça entre nos y al dit jutge faedora. Delql tractamēt se faerē algūs Capitols q̄ foren fermats p nos: y p lo dit jutge. Mas cō som enlo castell de Caller: tornā en altre tractamēt ab lo dit jutge: y faerē ſ altres Capitols/mījançāt de nra part mossen Fraācesch de Pererllos/y mossen Lop de Gurrea/procurados nres: los qls foē fermats y jurats p los dits nres procurados: y p los procurados dl dit jutge. Estāts enlo loch de sanct Luri/los dits nostres procurados: y los procuradors del jutge dessus dit: segons que de aquells Capitols appar p cartes publiques quin foren fetes y fermades en poder den Bertrā de Pinos/secretari nostre. Y es cert que durats los dits tractamēts/la jutgessa Darborea qui fo filla del Vescōte de Rochaberti/y son fill qui era primogenit del dit jutge appellat Huguet/vēgueren a fer reuerēcia a nos/estāts nos enlo dit Castell d Caller. E aturarē hip molts dies/especialmēt lo dit Huguet q̄ tots dies era ab nos/e nos seruia. Mas lo dit jutge james a nos venir no volch. Epuix haguem tēgudes les dites Corts gnals: y finats los affers q̄ erē entre nos y lo dit jutge: y haguē cobrat tot ço q̄ns era estat rebellat. Y posada la Illa en est amēt/tractā del nre partir dla dita Illa: y tornar nos en enlos nostres regnes daça mar. Axi q̄ fē reconeixer tot lo nre hostol: y faē procurador/y moneda/y altres coses a la nra partida necessaries. Y es cert q̄ los procurados nres q̄ hauiē leixats en Barcelona: y en la ciutat de Valēcia: sabēt lo fet dela nra tornada d q̄ls hauiē escrit y donat carrech: y fort: cōgorats en sēps ab misser Bernat Dolzinelles Tresorer nre: trametrē a nos moneders: y ço q̄ mester hauiē: p raho dela dita tornada nra: y acordā ab tot lo nre cōsell q̄ p reformacio del cap d Lugudor: partint d Caller passassem p lo dit loch del Alguer: y partim dl dit castell d Caller enlo. xxvj. dia de Agost/enlo dit any. M.cccly. y nauegam ab tot nre hostol fins Alguer/hon aturā algūs dies p reformar y fortificar lo. Y el sisen dia d Setēbre aprs seguēt/partim de Alguer: y pnguē terra d Barcelona lo vintē dia de Setēbre/en ques comptaua lo prop dit any. 1355

Berta de gnis seretario 1355.

¶ Aci feneixen tots los fets de tot lo dit Quint libre/ços es dela confederacio del comu de Venecia: y d la guerra de Genoueses: y del hostol ab que en Bernat d Cabrera passa en Sardenya: es combate ab lestol dels Genoueses: y del passatge q̄ lo dit Rey en Pere feu a la Illa de Sardenya personalment. E comença lo sisen libre en lo qual son contēguts tots los affers dela guerra que dit Rey en Pere hague ab dit Rey d Castella: en y per la forma seguēt E torna parlar lo senyor Rey.

¶ Comēça lo sisen libre qui cōte enst. xij. Capitols: hon es conten

gut y declarat lo fet de la guerra: la
ql lo Rey de Castella appellat Pe
re inicament y malicios se esforça
de ser contra lodit Rey en Pere d
Arago/y fotsmesos de aquell. E la
qual guerra dura per nou anys con
tinuus/qui començaren a correr en
lany de la Natiuitat d nostre senyor
deu. M. cccl vj. E finiren en lany de
la Natiuitat de nostre senyor. M. ccc
lxv. que cessa la dita guerra per grā
punicio que Deu li trames: axi com
aquell qui hauia feta guerra injusta
e contra tota raho: car lo dit Rey
en Pere d Arago romas en pau fer
ma ab lo Rey Ramfos/pare del dit
Rey de Castella: e dix se per alguns
que aquest Rey Pere de Castella:
nofo fill del dit Rey Ramfos: ans fo
cambiat en lo breçol/ per dubte del
pare que tenia continuament vna
dona d Castella d nobles gēts: la ql e
ra appellada per tot son regne: la rica
dona. De la ql hac molts fills masc les
e lo pmer nat hauia nō Hērich/e fini
da la dita guerra fō Rey de Castella
ab la ajuda de deu: e del dit Rey en
Pere d Arago: segōs p auāt se dira.

¶ Capitol primer qui tracta
cō p la supbia d l Rey de Castella ap
pellat Ferrādo: q no dubta d repen
dre e deu d les coses creades: li fō reue
lat p deu q morria dins. xx. dies: e q
en la qrta gnacio finiria son regne/
cō seu en lo Rey en Pere d Castella
lo ql malicios amēt e supba se mogue
y comēça e seu guerra cōtra lo Rey
en Pere Darago: tremetēt li letres
de dsexims ts aci isertes: a les quals
es feta e inserta la resposta. E axi p
seguint la historia parla lo Rey en
Pere de Arago de aquella compo.
nedor de mot a mot/en ep tal forma.

Aço fo per ordinacio d deu:
car segōs q hauem oytrecōp
tar a persones dignes de se.

En Castella hac vn Rey appellat
Ferrando: qui fo Rey vituperos e
mal nodrit/y d sestruch: y parla mol
tes vegades rep nēt y diēt q si ell fos
cō deu crea lo mō/en fos cregut/ du
no haguera creades ne fetes mol
tes coses q seu/y crea: y qué hague
ra creades y fetes moltes q no ha
guera fetes. E aço tenia ell en sō en
tenimēt/en parlaua souēt. Per q no
stre senyor deu veēt la sua mala y fo
lla opinio: trames li vna veu en la nit
la qual dix ay tals paraules. Per tal
cō tu has rep sala sauiesa de deu: da
cia. xx. dies moras: y en la quarta
gnacio finira tō regne. E semblants
paraules tremes deu a dir en aql la
mateixa nit y hora a vn home sanct
de lorde de els frares p ycadors: q era
en lo monestir de Burgos. Lo qual
frare p ycador les dnūcia al germa
d l dit Rey de Castella q la dōchs e
raen Burgos. Y haut acort entre
ells anar ēal dit Rey per dir li ço ql
dit frare hauia oyt de part de deu:
y en secret di guerēli ho. Lo ql Rey
los atorga esser ver/q en aql la matei
xa nit hac semblāt veu de part d deu
Y axi cō deu ho hauia manat e dit/
lo dit Rey fina ses dies. Y en la qrta
gnacio qs segui fina lo seu regne
Car lo dit Rey en Pere mētre reg
na no feu si no mal. Car ell primera
mēt feu la guerra injusta cōtra nos.
Y durāt aql la seu ociure la reyna sa
muller/q y era vēguda d les parts d
Frāça/cosina d l Rey de Frāça/filla
d l Duch de Borbo: e cōtracta ab fē
bres a des vnes/a des altres: viuint
ab aqlles en peccat. Aps fen donar
mort/ço es: ql ocis d ses mās ab vna
raluina dins son hostal mateix/ q ell
no sen dubtaua al Jnfāt dō Juā/co
singerma seu: e fill d l rey Rāfos: e fra
re nr̄e. Aps dona mort a la reyna eli
onor madrastra sua nra tia: e mare
del dit Jnfant dō Juā: la ql mort li

mort de la reyna dona Le.

seu dar en tal manera que la seu matar a mozos: car nẽgũ Castella noy volgue tocar. ¶ Apres dona mort a dos germans seus/ fills del Rey Hãfos: y dela dita Richa dona. ¶ Aps dona mort an Joã Alfonso del Burquech: qui hauia dret de successio en lo regne de Castella. E a la fi lo dit Rey en Pere morí a mala mort: y ab perdicio de tots sos regnes. Y fo verificada la sentencia de nostre senyor deu: car en la quarta generacio fo perdnda per successio a tots aqlls qui la dita successio pertenyia per linatge Real. E fon trãsportada en lo Rey Henrich qui era bort: y no hauia dret de successio en lo dit Regne: y huy sesguarda lo dit Regne al Infant don Henrich net nostre: fill del Rey qui huy es en Castella: y dela Infanta dona Elionor: filla nostra de bona recordacio/ que fon muller del dit Rey de Castella: appellat Juan fill del dit Rey Hẽrich ¶ E la dita guerra comẽça en aytal manera/ço es: que per voluntat y licencia nostra fozẽ armades en la ciutat de Barcelona. ix. galeres/ per officials del Rey de França: deles quals fon Capita mossen Francesch de Perellos: loqual per temps esdeuenidor faem Vezcomte de Roda. Loqual Capita mena les dites galeres en nom: y axi com a Capita del dit Rey de França en les parts de Normandia: contra lo Rey de Angleterra. Y passant per les mars de Sibilia: lo dit Capita pres y roba alguns Genoueses qui eren ab lo dit Rey de Castella: y per precbs quel dit Rey de Castella faes al dit Capita sobre la preso de dits Genoueses: y robes: non volch res fer. De que lo dit Rey se tench fort per prejudicat: y pensas quel dit Capita ó era de casa nostra bo sas ab nostre cõsentiment. Y per gran greuge quen bac/ trames nos letres per sõ missatger especial: en quens notificaua lo greuge quel dit Capita li hauia fet: y alguns altres greuges. Y conclubien les dites letres que ell de aqui a delãt no queria esser nostre amigo Les quals letres fozen a nos presentades en lo Castell de Perpinya: lo tenor dles quals es aytal. ¶ Rey sazemos vos a saber que viemos vuestra carta que nos ẽbiastes sobre razon d vna nao que vos querello Ramon de Frexeneta mercadero dela ciudad de Mallorques: que diz que el fo tomado con fierro: y con otras cosas: y con los homens que con el venien/ por Joan Perez de Puaga/ fijo d Pero Jaymes d Puaga de Bermeyo/ del Condado de Vizcaya: y q̃ nos rogauades que fuessemos entregras las dichas cosas quel fuerõ tomadas ho robadas/ bolas quantias en quelas ponian: segund que en la vuestra carta se contenia: con el interesse de despeses. Y si lo assi no fezissemos: que vos nous podiades escusar d fazer sobre esto por manera quel dicho Ramõ de Frexeneta ho uiesse entegra de todo esto. Y sobre esto que embiauades a nos a Eneyego de Lorbes vuestro corredor jurado. Al qual mandauades que d la presentacion dela vuestra carta tomasse testimonio de escriuano publico: y non pudiẽdo hauer escriuano que lo creyziades por su palabra. Y cten dimos todas las otras cosas q̃ por la dicha vuestra carta se contenien. E Rey somos marauillado de vos/ embiar nos dezir tales palabras por vuestra carta: car bien sabides quẽ el tiempo que dziades questo fue tomado: quel Condado de Vizcaya estaua alçado contra nos: y nos fazi dende guerra. E assi el danyo de ql quiera dende recebissen/ non hauiamos nos ende culpa nenguna E co-

mo quier que fasta aqui vos houiesse/
mos por amigos: y recebiessedes ol
Rey nuestro padre que dios perdo-
ne/la obra que sabedes: y assi mismo
de nos depues que regnamos aca/
guardando vos vuestra honrra: y
vuestra tierra: y todo lo vuestro: y
quando vos fuestes en vuestras con
questas: y en todo el tiempo. E si al
gunos de nuestro senyorio fizierē dā
yo a vos: y en vuestro/peso nos ollo
y escarmētamos lo en aquella mane
ra que deuiamos. De la qual recebie
mos de vos fasta aqui todo lo contra
rio en muchas cosas que son estadas
assenyaladamente sabiendo vos en
como lo que han les ordens de San
tiago: y de Calatraua en los vostres
regnes: es so mandamiento y obedi
encia delos nuestros maestros que
son enel nuestro reyno/en agenastes
lo en otras personas/y tomastes ge
lo: y desapoderastes ollos dichos ma
estres/y de su jurediccion/non lopo
diendo vos fazer dereccho. E otro
si vuestras galeas andauan por los
nuestros puertos faziendo nos guer
ra assi como nos la farian enemigos
tomādo los nauilios delos nuestros
puertos/que venian carregados de
pan/y dotras mercaderias para Si
uilia: y por otros lugares dela fron
tera/por la qual fue en periglo toda
la frontera: por la grande mengua
de pan que y hauia en esse tiempo: y
otros muchos malos y dāyos: y ro
bos/y muertes que recibieron los o
la nuestra tierra/delos dela vuestra.
E todo esto recebiemos estando nos
en grande menester/y maguer vos
embiamos requerir y afrontar so-
bresto cō Gil Blasques nuestro Al
calde/nunca en ello fezistes ascarmi
ento/antes recebiemos nos enlos de
la nuestra tierra: dende el cōtrario
estando nos enla nuestra cibdad de
Calez que eramos y dos alla porve
er nuestras villas/y nuestros casti-
llos/llegarō nueue galeas/mercade
ros/vezinos dela cibdad de Seui-
lla: que hauia muy grande tiempo
que venian hi: e tomaron le/y roba-
ron las mercaderias/y otras cosas
que fallaron enel dicho puerto. E
maguer los embiamos dezir y ro-
gar que lo desfazessen/no lo quisierō
fazer: y embiarō nos dezir que lo nō
farien/quellos non tenian desto de
dar cuenta a otri sino a vos: y toma
ron y robarō en otros ollos nuestros
puertos: que eran delos vuestros na
turales lo que pudieron tornar. E
lleuaron lo que pudieron dello. E
lo que no pudieron lleuar/y echarō
lo enla mar: viendo lo nos por nues
tros ojos. E todo esto recebimos de
vos/y delos vuestros/teniendo vos
por nro amigo. Y en verdad Rey/
por aquel qui so guardado y defen-
dido en su regno por el Rey nuestro
padre qui dios perdone/como vos fu
estes. E otro si recibiēdo de nos las
obras que recebiestes fasta aqui: o-
tro conoscimiento deuiamos hauer
de vos que no este. Y como quiera
que todas estas sin razones houies-
semos recebido de vos/hauiēdo vos
por amigo fasta aqui/non vos lo que
siemos acaluniar/por guardar la ami
stad y las posturas que eran entre
nos y vos. E a como quier que nos es
tuuiessemos en algunos menesteres
al tiempo que las mas cosas destas se
fizieron bien pudieramos tornar a
ello/lo estrāyar en aquella manera
que cumplia a nuestra honrra: y a
nuestro seruicio. Pero guardamos
lo por que nuestra voluntad fue siem
pre y esde a qualquiera que houies-
semos por amigo de le ser amigo cla
ro y verdadero: y agora pues estas
cosas y desaguisadas nos fueron fe-
chas de vos/y delas vuestras gen-
tes. E otrosi porq̄ la dicha vuestra

carta que a nos agora embiastes/ve nia por tales parablas/que no guar dastes contra nos lo que deuiades: non podemos escusar de non sentir desto/y de otras muchas cosas y de saguisados/q̃ nos y los de nuestros reynos hauemos rescebido de vos/ y delas vuestras gentes: y de torna relo estranyar en aquella manera q̃ deuemos: y nos cabe della fazer por aguardar nuestra honrra/y nuestro estado. E otro si otros algũos agra uios que fezieste contra la Reyna nuestra tia/y los Infantes nuestros primos/ que non q̃siemos acolomar nos fasta aqui. Y de aq̃ adelante nõ nos hajades por amigo / que nos q̃ remos tornar a este fecho assi como deuemos: y a nuestra honrra perte nesce. Dada en la muy noble ciudad de Siuilla/a ocho dias de Agosto/ se ellado con nuestro sello: dela puri dad/era de. M. cce. cincuẽta y seys anyos. Yo Joan Friz la fiz escriuir por mandado dl Rey. ¶ E reebuda la dita letra/nos mostram aquella a nostre cõsell: en lo qual eren en Pere de Fonollet/Vezcõte Dilla/mos sen Hernat de Cabrera: mossen Ber nat de So: mossen Matheu Mercer mossen Ferrer de Mauresa: mossen Herenguer Dolms: en Pere çacos ta/Batlle general de Catalunya: y altres de nostre consell: y tots los d nostre consell estigueren molt dub tants en dar consell: car los vns te niẽ que nos trametessem al dit Rey de Castella nostres missatgers solẽ nes: los quals tractassen que a ho nor nostra cessas la guerra: y que fos sem ab la casa de Castella en aquella bona amistat que solien esser los nos tres passats. Y los altres debien q̃ les letres quel dit Rey nos hauia trameses eren de seximẽt: e seria grã vergonya: y deson or: y minua nos tra de fer la dita missatgeria: y quel dit Rey per ventura no la volria ac ceptar: car era Rey ple de gran su perbia. E finalment Deu volch y li plague metre en nostre entenimẽt y voler/de reebre los desximents del dit Rey. E desembarga lo dit hom que tra mes nos hauia: a ric om en sem cases es acostumat: y fem res posta al dit Rey dl tenor q̃s segueix ¶ Rey vuestra letra hauemos rece bida oy domingo a. iiij. dias ãdados de Setiembre del presente anyo: la qual nos p̃sento Martin Lopez mis satgero vuestro. E sobre la razõ que nos fezistes a saber duna carta q̃ vos embiamos a requerir por feyto dun mercadero nuestro subdito: que se q̃ rellaua delante nos que algunos dl reyno de Castilla le hauian robadas mercaderias sayas/segund que en la carta que nos vos hauemos embia da largamente es contenido: dizien do que si aquesto non queriades fer rẽder: hauriamos a fer al dicho mer cadero/lo que de justicia y de razon eramos tenidos de fer. E seguit que aquesto y otras cosas en la dicha nu estra carta son largamente expressa das vos respondemos: que la dicha nuestra carta salie de nuestra Cãcel laria por la forma y manera que se a costumbraua de requerir en tal ra zon por justicia vn Rey a otro. E los Reyes aquello que sale por justicia de llur Corte: no hã acostumbrado de veer/y nos tampoco no sabiemos nada desta carta: mas somos nos cer tificados despues que la dicha car ta hauemos recebida/quel Rey vu estro padre y los otros Reyes escri uien a nos/y nos a ellos: dins la for ma dessus dita. Pero es nos seydo dicho por Matheo Adrian nuestro escriuano mayor: tenient los nues tros siellos: que despues que fuerõ feytas las posturas entre nos y vos fue couenida cierta forma en çara-

goça: entre Francisco de Prohomne que fue y era la hora nuestro escriuano mayor: y Matheo Ferrandez vuestro escriuano de escriuir de semblantes afferes de nos a vos: y de vos a nos. Y el dicho Matheo Adrian dize que la dicha carta nō fue seguida la dicha forma: porque al dicho Matheo a la Datis dela dicha carta no era en la nuestra Corte/por que le escriuano que fiz la dicha carta/no sabiendo la dicha forma fizo aquella ēla forma que es acostumbrada de escriuir en tal caso a los otros Reyes. Y fue errada del dicho escriuano: porque aquesto no deuedes a mal tener: porque todol dia no cuydando tales cosas se fazen. A la otra razō que feytes saber que vos entro agora nos teniades por amigos: y q̄ hauiamos recebidas del Rey vuestro padre muytas de buenas obras y de vos: segund que largamente se contiene en la dicha vuestra carta. Rey a esto vos respondemos que es verdad que el Rey vuestro padre y el nos fizo buenas obras: y sabe dios que a todo el mundo es cierto que le fizimos en sus afferes grandes ayudas y buenas obras. Y aquesto no q̄remos mas dezir: porque ninguno no se deue loar en su feyto de vos Rey entēdemos que guardauades en nuestro feyto assi como amigo: y nos assi mismo al vuestro. Y si vos lo guardastes a nos: y nos lo guardamos tan complidamente a vos. A lo otro Rey que nos feytes saber en razon del maestrodo de Calatrauа: parece nos que esto nos contra razō/por que los frayres de Calatraua que sō en Alcañiz en la nuestra señoria: dizen que segund llur orden es lexerō e fizieron maestre don Joan Ferrandez: y que esto podie ser segund dios y orden /porque los frayres daquel orden que son en Castilla eran esco mulgados. E los maestres que son alla feytos: no son feytos segund dios: ni segund ordē. Y daquesto se lleua pleyto delante el Papa. E no es razon que vos agreuges por esto/ por dos razones. La una quel feyto del dicho orden es feyto dela yglesia: y no pertenesce a los legos. La otra porque esto es dentro nuestro reyno: y no hauedes que ver vos ni otro Rey dētro los dichos nuestros reynos: mas si ellos ho algūo dellos vienen ō mandar justicia en nuestra Corte/sera les feyta segund fer se dura de razon y de justicia. Y allo q̄ nos feytes saber del feyto delas galeras que hā feyto daño en vuestros puertos de mar: y otrosi dezimos q̄ vos hauedes feytas otras malas obras que no queredes dezir: respondemos vos que guardedes si las hauedes a nos vos feytas: que nos nūca vos fezimos malas obras acordadamente ni con intincion de fer las. E si vos entendiessedes que los nuestros subditos las vos houiessen feytas sin razon/si vos lo fiziessedes saber/hauriamos hi dado a aquel escarmiento que fer se deuia entre Reyes que eran amigos y en paz: porq̄ nos en culpa nuestra/ mas ō vos que non las nos fazestes saber por carta/ ho por requisicion assin como fer se deuia: e nos fiziemos a vos. E si vos Rey q̄siessedes saber las cosas que los Genoueses nuestros enemigos han feytas a nuestras gētes en vuestros puertos/ mayor razon hauriamos de querellar nos que vos. E sobre el feyto que nos feytes saber dela Reyna doña Elionor vuestra tia: y delos Infātes vuestros cosinos hermanos/vos respōdemos que no los entendemos hauer feyta ninguna cosa contra razon que demandada nos hayan: antes siempre que han embiado a nos ademandar alguna

cosa/les hauemos feyto lo que deuiamos segund justicia y razon. Esabiedes bien que quando vos por vuestra carta nos embiastes rogar que quisiessemos prender a nuestra mano todo lo q̃ ha en nuestros reynos: y tierras/non loquezimos fer/por que si ellos ho vos por ellos nos demandades mas de razon/ no somos tenidos de fer lo. A las otras cosas que nos feytes en vuestra carta saber: en que es feyta mencion delas pazes que eran entre nos y vos: sabe dios que esta en medio de nos y ỏ vos: y vee toda la verdad/que siempre aquellas pazes las quales cõtra nos y vos son firmadas conjuramentoy homenatge vos hauemos complidamente tenidas: assi por buena amor como por posturas. E si alguna cosa nos fezieftes saber / siempre en aquello complicmos lo que complir hauiamos: y eramos tenidos. Mas somos muyto marauillados q̃ antes que esta carta fuesse a nos p̃sentada/ hauiamos hauidas cartas nueuas del Gouernador de Regne de Valencia/que gentes vuestras ỏl Regno de Murcia/con pendon tendido son venidas a correr a los lugares de Cinosa: y de Muntnouer que son dentro el dicho Regno nuestro: y dieron fuego en aquellos. Otrosi hauemos hauido cierto ardite del dicho Gouernador / que los de Requena han corrido y barrejado el lugar de Siete augas/que es ỏl dicho Regno de Valencia. E assi mismo hauemos hauido ciertas nueuas del Gouernador Daragon/ q̃ gentes vuestras que vinieron ỏlas partes de Molina han corrido en algũas aldeas de Darocha / y metido fuego. E todo esto ha seydo feyto sin alguna requisicion: esin redimiento de paz/e de posturas. Porque Rey vos tales obras nos feytes e nos hauedes feyto saber que daqui adelante non vos hajamos por nuestro amigo. Respondemos vos que vos assi mismo non nos hajades por amigo vuestro. Dada en Perpenya dins nuestro siello secreto: a quatro dias andados de Setiembre: enel anyo de la Natiuidad ỏ nuestro senyor dios M. cccl vj.

Capitol segõ com lo Rey en Pere estant en Barcelona notifica ab letres la guerra de Castella als Infants/Barons/ nobles/cauallers/ciutats/vilcs/y lochs ỏ sos regnes. Manant faessen bones prouisions en offensio e defensio dela dita guerra contra lo Rey en Pere de Castella. Son aci insertes dues letres vna missiua: altra responsiua dels dits Reys de Arago e castella.

Tantost com lo dit Consell so deliberat: e la dita resposta al dit Rey de Castella so tramesa/ notificã per tots nostres regnes lo fet dela dita guerra que deuia començar. E tremetem hi nostres Cõmissaris per pendre y occupar tots los bens dels sotsmesos de dit Rey de Castella. Car entes hauiem que ell hauia ja feta semblant prouisio en sos Regnes contra nostres sotsmesos. Y nos res menys fem fer nostres apparells e prouisiõs de acostar nos en les fronteres Darago: e de procurar tot ço que sos necessari al fet de la dita guerra contra lo dit Rey e sos sotsmesos. E ço partim de Perpenya: e tinguem nostre cami vers la ciutat de Barcelona per continuar los affers dessus dits. E alli mateix ab letres nostres dades ẽla ciutat de Barcelona lo quart dia del mes Doctubre/del any. M. cccl vj. notificam los affers dela guerra a tots nostres sotsmesos/axi Barons 1356

caualleros: com altres persones: jatsia que ja ho sabessen. Es a saber als Infants en Pere de Ribagorça: y deles muntanyes de Prades/ Cõpte de: en Ramon Berenguer Compte de Empuries. E als egregis barons en Pere Compte de Urgell: y Alfonso Comte de Denia: y als nobles don Pedro d Exerica: y en Bernat de Cabrera Compte Dosono: al Prior de Catalunya: al maestre de Montesa: en Bilabert de Cẽtelles. E no res menys a tots los nobles Barons/ caualleros: y generosos del regne de Valẽcia. Y encara so notificat a totes les ciutats/ viles y locbs reals del dit regne de Valencia. Semblantment so escrit als nobles/ y Barons del regne Darago: es a saber/ a don Lop de Luna: en Pero Ferrandez Dixer: en Felip de Castre: en Eximen Durrea d la Tenença Dalcalaten: en Luys Cornell: en Pero Maça de Liçana Anacho de Foyzes: en Juan Martinez de Luna: en Blasco Dalago: en Pedro de Luna: en frare Juan Xemenez Durrea/ Comanador major d Montalba. Y en les dites letres nostres era cõtengut: que com lo Rey de Castella se apparellas de donar damnatge en los nostres regnes darago: y de Valencia: faẽt sobre açoson el forç de hauer grans companyes: perço pregauem y manauẽ als dessus dits Infants/ Barõs/ nobles y caualleros: y Ciutats: y viles dels dits regnes que faessen tot llur poder: ab totes bones prouisions que poguessen: quels dits regnes fossen ben defesos y guardats. Significãt los que per millor resorç y guarda dels dits regnes: y encara per offẽdre y damnificar los enemichs part les companyies que ja bi hauien trameses ey trametiem ladonchs al psent lo Vezcompte de Cardona/ los nobles en Dalmau de Queralt: en Ramon Alamany de Ceruello: en Pere Galceran de Pinos: y dal tres nobles y bones companyes de caual/ deles quals ensemps ab los altres Barons/ nobles/ y caualleros generosos: y altres dela ciutat y regne de Valencia podia hom fer bõ compte/ a defensio dels dits regnes y a offensio dls enemichs. Manãts als dessus dits: y requirẽt los per la fe y natural esa a quens eren tenguts: que entre tant ab los altres vassalls naturals y seruidors nostres: dls dits regnes: don assen tot aquell dãnatge que poguessem als dits enemichs. Enteniem empero que les entrades/ corregudes: e dãnificaments que farien en les fronteres de Castella: faessen ab bones espies: y ab bones ordinacions: per manera que la nostra honor hi fos ben guardada: axi com se pertãyia: notificants que nos lendema deuiẽ partir dela dita ciutat de Barcelona per anar a Leyda: hon feyem totes les ajustalles deles cõpanyies de Catalunya. Y dalli tendriem nostre cami ab nostre poder vers aquelles parts hon sabessem esser lo dit Rey de Castella. Apres partim de Barcelona/ tinguẽ nostre cami vers les parts de Leyda: per hauer y replegar y fer ajust deles gents que d uien seguir vers les fronteres d castella. Y com som a Leyda/ dreçam nostre cami vers çaragoça: y aqui estiguem per ser la guerra contra lo dit Rey de Castella: y per cõtinuar los dits affers mudam nos a Calant perço com es frontera de Castella: y estant alli rebẽ vna letra del dit rey de Castella: lo tenor dela ql es aytal.

Al Rey Daragon por el Rey de Castilla y de Leon.

REy fazemos vos a saber que vimos vuestra carta que nos embiastes: y dio nos la Eyeguode Lorbes vuestro correo: ẽla nuestra ciudad de Siuilla: miercoles onze dias destemes Octubre/ y segund que por ella paresce nonos embiastes responder a algũas delas cosas que vos embiamos: e Rey dezir por la otra nuestra carta que vos embiamos/e Rey hauiendo fecho los males y anuyos en la nuestra tierra las vuestras gentes: segund que vos embiamos dezir. Y hauiẽdonos a vos embiado requerir y afrontar sobre ello con Gil Blasques nuestro Alcalde en la nuestra Cort/non le mandastes dessazer: ninos embiastes buena respuesta: antes despues desto los vuestros officiales/ y las vuestras gentes de Mallorques tomaron naues del nuestro senyorio/y prisieron/ y mataron los hombres que en ellas yuan y vendieron y fizierõ almoneda publicamente delas dichas naues/y dõlas mercaderias que en ellas yuan/ assin como si fosse de enamigos. e Rey faziendo los nuestros vassallos e los nuestros natnrales esto que nos embiastes dezir que fizieron por tomar emiédo de lo que hauien recebido. Y avn mas si fizieran nõ deuiades vos hauer por sin razon: e pues nos embiastes dezir que no erades nuestro amigo: nos embiamos alla vn nuestro caualler a vos õzir algunas cosas sobre esto: y embiad vna carta de assegurament a Requena para q̃ vaya e torne seguro. Y si vos quisieredes embiar a nos caualler: bien lo pudieredes embiar seguro: car los missatgeros delos Reyes: seguros deuen seyer. Dada en la dicha ciudad de Seuilla /senyalada con nuestro seyello: dela puridad dizi cho dias de Octubre: era de mil trecientos y cincuẽta y quatro. Yo Joan Ferriz la fiz escriuir por mandado del Rey. Nos rebudala dita letra/ faem aquella legir en nostre Consell. E hauts nostres acorts y delliberacio sẽ nostra resposta al dit Rey ò Castella per la forma quis segueix.

¶ Al Rey de Castilla y de Leon: por el Rey Daragon.

REy recebiemos vuestra carta dia martes. xv. dias andados ò Noembre/ presentada a nos por Joan Ferrandez Darcos: y Pero Ferrandez de Segouia: quien se dezian missatgeros vuestros: responsiua de vna respuesta q̃ nos vos hauiamos feyta a otra carta vuestra / primero a nos embiada. Y en esta carta Rey dezides que non vos hauiamos respondido a algunas cosas que en la dicha carta primera nos embiastes dezir. Otrosi era contenido en la dicha carta vuestra: que catando los males que nuestras gentes hauian feytas a vuestros subditos. Y como nos hauiades embiado requerir y afrontar desto por Gil Blasques vuestro Alcalde: y que sobre aquello nõ le fezimos buena respuesta: antes despues gẽtes y officiales nuestros de Mallorques tomaron naues de vuestro senyorio: y mataron los hõbres que en ellas eran: y fizieron publicamente almoneda delas mercaderias: y delos bienes de aquellos: y que si vuestros vassallos y naturales fizieron por esto danyo alguno en nuestras tierras: y entegra esmẽdo del anyo que hauiã preso/que no lo deuiamos tener a sin razon. Rey a todo esto vos respõdemos qũe nos paresce que ẽla dicha respuesta que nos fiziemos a la primera carta vuestra nos fiziemos respuesta a todo aquello que por aquella nos embiastes õzir/y si lo hauemos feyto recognoscer agora con de cabo. Pero si

vos nos queredes declarar que es aquello aquenos fiziemos respuesta ser layemos. E otro si en la respuesta que nos fiziemos al dicho Gil Blasques/dela qual seytes mencion en vuestra carta/nos respõdemos que fiziemos venir delante nuestro conciello presiente el dicho Gil Blasques las posturas que entre nos y vos erã/y fiziemos sobre todo aquello que nos requerio / todo aquello a que eramos tenidos segund las dichas posturas: compliendo de seyto lo que complir se deuia. Y todo esto se fazia presente el dicho mandadero vuestro / concordãt con el dicho nuestro Concello. Porq̃ Rey vos esto non deuedes tener por mala respuesta. A lo que nos seytes saber de vna nao que fue presa en Mallorq̃s/ Rey sabed por verdad que segũd paresce por pcesso seyto por nuestros officiales/quel patrõ dela dicha nau lleuaua vn pleyto delante el Gouernador nuestro de Mallorques/ y escondidamente furto quatro mercaderes muy ricos de Mallorques: en el puerto dela ciudad de Mallorques e fizo vela: y el nuestro gouernador sabido esto: embiel dezir que mal fazia como sen diua antes quel pleyto fues desambargado y terminado. Y avn fazia peor/porque sen ó lleuaua los dichos mercaderes /porque lo requeria que los lí rendiesse. Y el dicho patron y los otros que eran en la dicha nau tiraronle con saetas: y fuessen de con la dicha nau. E la hora el dicho Gouernador veyendo tan gran crueldad y sin razon/armo ho fizo armar vna nau/ y fue en pos del/y alcançolo: y requirio lo quen rédes los dichos mercaderes: y nõ lo quiso ser. Y sobresto pelearon: y el patron murio en la pelea con algũos delas companyias: y prendieron la nau: y por el començ quel dicho patron hauia seyto y cometido en el nuestro señorio el juez de Mallorques confisco al fisco nuestro la dicha nau con todos los bienes de aquel. Del qual seyto Rey en la dicha vuestra carta no nos embiastes dezir alguna cosa: porque nõ vos hi podiamos responder. E sabiades vos bié Rey que los Reyes que han buenas pazes y firmes treguas non deuen ser mal luno al otro sin requirimiento. Porque por aquello se veen las cosas si son seydas seytas en dreyto bono. Mas vos Rey sabedes bien que los subditos nuestros / por el dãyo que vos dezides que hauian preso: no haurian por si armadas. rij. galeas: y. iiij. naues que vinieron a Mallorques por dar danyo a nuestras gentes con vuestras senyas: y cõvuestro Almirante: las quales se erãarmadas en vuestros lugares: ni vuestras gentes no haurią corrido nuestras tierras con vuestros officiales y con vuestros pendones. E como dezides que nos vos embiamos dezir que non queriamos vos por amigo: antes lo feziestes vos nos asaber E nos respondiemos vos por aquella misma mãera. Todas estas razones Rey vos semos a saber porque dios y todol mundo sepa la grãde justicia nuestra: y el gran tuerto del mouimiento dela vuestra parte. Quanto del cauallero q̃ nos seytes saber que viene en Requena: vos semos saber que embieremos carta de asseguramiẽto: y encara a todos aquellos mandaderos que a nos vengan de vuestra parte. Dada en Calant. dij nuestro sello secreto/a. vj. dias andados del mes de Dezembre: en lanyo dela Natiuidad de nuestro señor. M. cccclvj.

Capitol terç qui tracta com lo Rey en Pere feu certa con

uinença ab lo Compte ò Trastamana: emprenent la guerra de Castella en tal forma/que feu fugir lo Rey ò Castella/ de Seuilla enles parts de Bordeu: y lo dit Rey en Pere cobra totes les sues terres occupades per lo dit Rey de Castella. E mes tractadel Legat Cardenal trames per lo Papa: p concordar dits Reys: y noy basta.

EL Compte de Trastamena enla present escriptura noera feta mencio. Mas cō es vna deles notables coses dela dita guerra es aci continuat lofet del dit Compte de Trastamena: y com veneh a nostre seruey Car per tal que la dita guerra mils y pus esforçadament fer poguessem trametē missatgers enles partides de França al dit Compte de Trastamena/ fill bort y primogenit ò el Rey Alamfos/ q̄ fon Rey de Castella/ q̄ hy era axi com a exellat y perseguit p lo dit Rey en Pere de Castella: apres molts tractaments lo dit Cōpte de Trastamena vēch a nostre seruey: y procura tota aquella gent q̄ poch dela terra de Castella quil amauen el seguiren: ens seruirē ta nostre soua b les nostres gents/ segons que auant se segueix. Empero la conuinença que feu ab nos se feu en aytal manera que li fem donacio: ço es en Catalunya dels lochs de Munblāch: y de Tarrega: y de Vilagrassa. En Regne de Valencia del loch de Castello del camp de Borriana/ y Vila Real. Y en Regne de Arago dels lochs de Tamarit de Litera ab ses aldees: y de Ricla: y ò Epila: los quals ell possehi ab tota jurediccio alta y baixa: pacificament y sens grans companyies. Les quals per gracia de deu: y ab tractament nostre vengueren deles parts de frāça. y de Anglaterra: y foren ab nos en Barcelona enles festes de Nadal del any quis comença a cōptar. M. cccl vj. y despossehirē lo dit Rey en Pere de Castella: de tots los Reals mes que possehia: don lo gitarē: car ab dues galeres ab que fugi de Seuilla sen anaa les parts de Bordeu quies del Rey de Anglaterra. E la donchs fuyt lo dit Rey: lo dit Compte de Trastamena appellat Herich fo cozonat en Rey/ ēla ciutat de burgos: y nos cobrā tots los lochs dessus dits que dats li haviem: segons que enla fi de aquest libre es puslargament declarat. Es cert quel dit Compte de Trastamana tantost q̄ la dita conuinença fo feta: vench a nostre seruey. y sem li en començamēt acozrimēt de moneda: y encara sem a ses companyies prouisio de viandes tro a cert dia quel metē en sou ò ccc. canalls armats: e altres. ccc. alfozrats: y assignam hi lo loch ò Boz ja honestigues per fer la guerra ab nosaltres/ ésemps ab tota laltra gēt/ que era venguda a nostre seruey: la qual era compartida en diuersos lochs dela frontera: segons que per nostre consellera ozdenat: y segons quels affers ho requerirē. Apres tornam nos en a la ciutat de çaragoça: hō tinguem festes de Nadal: y comença lany dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. cccl vij. estant nos en la dita ciutat: enlo mes de Febrer ò el dit any. Lo pare sanct trames a nos p Legat lo Cardenal appellat Guillem: per tractar pau y concordia entre nos y lo dit Rey de Castella: axi com se pertany a la sua dignitat apostolical. Lo qual Cardenal son p nos honorablement rebut/ axi com se deu fer per la sua dignitat el nouē dia del mes de Febrer: q̄ entra dins en la dita ciutat. E com a nos feta relacio dels affers dela sua legacio partide nos: y anassen al Rey de Caste

1356

1357

lla per notificar li los affers per los quals lo dit pare sanct lo tremetia per tractar pau y cõcordia sobrel fet dela dita guerra: ỏla qual nos erem fort clamats al dit Cardenal: car procehia de injusticia: y de grã malicia y es cert quel dit Rey de Castella/ apsquel dit Cardenal hac ab ell parlat: y feta sa relacio: no volch seguir ni concordar se ab nengun partit rahonable: ans lo dit Rey mogut de gran malicia y superbia: ab totes les sues gents vench enles partides de Teraçona enlo mes de Abril aprés seguent: y assetia la ciutat de Teraçona: y per gran malicia dẽ Miquel ỏ Gurrea caualler Darago aqui la hauiã comanada: y de aquella lo hauien fet Capita/ no volent se defendre axi com ferse deuia/ isque a tractaments al dit Rey de Castella: y ab certs pactes liura la dita ciutat: dins espay de tres dies: dins los qls lo dit Capita ab sa muller: y ab tota la sua casa: y ab tots los mobles que portar sen volch: sen ana êles parts del Regne de Nauarra. ¶ E desemparada la dita ciutat per lo dit Capita: lo Rey poderosamẽt entra en aquella: y gitan tots los pobladors despullats de tots los bens que hauien: y no trasquerensi no les persones ab llurs vestits. E nos erem en la ciutat de çaragoça quaix asoliats de gents darmes: car totes eren en defensio deles fronteres terres. Y nos torbats dela perdicio dela dita ciutat: fem justicia de alguns de aq̃lla ciutat quivengueren a nos: con tant nos la perdicio de aquella: car justicia merexien/ pus nos volguerẽ defendre. Empero aprés alguns dies nos tinguẽ consell: y nos plach que la mesquina de gent popular vẽgues a la ciutat de çaragoça per hauer vida y sostenir llurs persones. ¶ Nos empero estants axi en gran dubte: per tal com lo dit Rey de Castella nos era tan prop: y nos hauiẽ ab nos tan poca gent: per tal cõ tots eren per les fronteres: trametẽ correus cuytats a don Pedro de Exerica: y a don Lop de Luna: y al Cõte de Trestamena: y als altres qui eren per les dites fronteres en seruey nostre/ que vẽgüessen a nos cuytadament: notificant los la perdicio dela dita ciutat: y lo perill en que nos saltres erem. Y en aquest endemig enfortim la Aljaferia nostra: be qués hi tẽgüessẽ mal segurs: mas a pochs dies tots los dits Barons y altres foren ab nos dins la ciutat de çaragoça. Tremetem encara nostres letres y missatge especial al Comte ỏ Foix q̃ vengues a nos en la dita guerra: loqual Comte de Foix vench de continent ab molta companyia y bona: y so ab nos al loch de Magallon hon nos erem. Axi que som tots plegats: y estauem en acort sy ziẽ a Taraçõa per parar batalla al dit Rey de Castella: y aço enlo mes ỏ Maig en ques cõptaua lãy dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. ccclvij. La qual batalla per nos son parada/ hõ eren ab nos tots los Barons/ caualliers y altres en gran multitut. La dita batalla lo Rey de Castella no volch esperar: ne aquella venir: pensant que deu lin deuia nour e/ per ço commenaua guerra injusta. ¶ Y estants los affers dessus dits enlo estamẽt q̃ dit es/ lo dit Cardenal Guillẽ anaua denos al Rey de Castella y del Rey de Castella a nos/ tractãt y parlant auinences si pres fer les podia entre nosaltres dits Reys. Y aparech a nos/ y a alguns altres de nze? sell q̃l dit Cardenal se declinas dalgüa cosa a la part ỏl dit Rey de Castella en fauor sua: ỏ q̃so resps lo dit Cõte ỏ Trestamena. Mas aps diuersos tractamẽts lo Rey ỏ Castella

Cõ Miql ỏ Gurrea liura la ciutat de Teraçona al Rey de Castella

1367

Rey de Castella Com lo recusa cõbatre/ ablo rey Darago

Batalla appellada p lo Rey ẽlo loch de magallo

qui nos gosa combatre ab nos que li teniem batalla apparellada enlo dit loch de Magallo: segons que dit es: consenti que la dita ciutat ò Teraçona vengues a ma del dit Cardenal: y que fos dada treua entre nos y al dit Rey de Castella / de vn any ladonchs esdeuenidor / sobre totes questions que fossen entre nos y lo Rey ò Castella. Enlos quals tractaments cabe lo noble en Bernat ò Cabrera: y altres qui per nos hieren assignats. Y el dit Cardenal tornàs la ciutat a aquella part que ell conexeria que la degues bauer. Ecõ los fets deles questions ò́ssus dites qui eren entre nos y el dit Rey de Castella se començaren a declarar y especificar / la part del dit Rey de Castella allegaua que deuia esser conegut sobre la questio dela terra q̃ nos possehim en Regne de Murcia. La qual per sentencia arbitral del Rey de ℙortogal era ja estada ajutjada al senyor Rey en Jacme / aui nostre ladonchs com lo dit Rey en Jacme feu pau ab lo dit Rey de Castella: q̃ ladonchs era: per la qual pau li restituhi la ciutat ò Murcia que tenia y possehia per just titol. Los quals lochs qui al dit senyor Rey en Jacme foren ajutjats son / Oriola / Guardamar / Elix / y Eriuillen: y Alacant y la vall Delda: y tota laltra terra qui es vltra Xerona vers Castella. Y es cert que la dita questio nos deuia escoltar: car enlo tractament de la pau que fon feta entre lo dit senyor Rey en Jacme: y el dit Rey ò Castella fo empres y atorgat: y de fet se compli: ço es que en Corts generals de Castella fos approuada y confirmada la dita sentẽcia arbitral dada per lo Rey de ℙortogal. Empero ladonchs no sidetermena res ans si segui tot lo dit any dela treua sots lo atorgament qui fo fet: roma-

nent ladita ciutat de Teraçona / en poder del dit Cardenal. Y feta la dita auinença fon dada paraula a tots aquells qui eren en sou / pus la guerra cessaua per raho del dit tractamẽt y dela treua qui dada sera. Y apres que la dita treua fon donada / que fo lo. xiij. dia ò́l mes ò Maig: any. M. ccclvij. nos anam a la ciutat de çaragoça: y estant aqui / ço es enlo quinzẽ dia del mes de Juny apres seguent: lo dit Cardenal / y Comte ò Trestamena: y mossen Bernat ò Cabrera / y molts nobles Barons y cauallers nostres vengueren a nos per tractar dels affers dela questio dessus dita: y res no si declara. Car la part del dit Rey de Castella nos volia bonamẽt posar en tractamẽt de pau verdadera: y partiren se de nos. E pvisitar lo dit Regne de Arago partim de çaragoça: y anam en diuerses partides de aquell: y especialmẽt en los lochs deles frõteres. Y en aqst en demig sozen fermades entre nos y lo Jnfant de Nauarra algunes coninences sobre alguns tractaments qui sozen entre nos y lo Rey de Nauarra: y estiguem tãt en Arago tro que fom en loch de Terol: hon entrãlo. xxvj. dia del mes de Octobre del dit any. M. ccclvij. Estãt en lo dit loch de Terol trametẽ nostres missatgers al dit Cardenal qui era en la ciutat de Osca: ço es mossẽ Bernat de Cabrera / misser Bernat Dolzinelles thesorer nostre: y mossen Bernat de Thous per tractar sobre los affers dela treua.

Com lo Rey en Pere partí de saragosa: y anaen diuersos lochs de Arago.

Capitol quart qui tracta cõ lo Rey en ℙere Darago ables sues hosts ana cõtra lo Rey de Castella: entrãt enles sues terres: y lo Rey de Castella vẽgue psonalmẽt a laplatja de Sarcña ab grã hostol: e trobãt laltre hostol batallarẽ sort.

Apres partim ol dit loch ó Terol: y oreçam nostre camí vers la ciutat de Valencia: enla qual entram lany. M. cccl viij. Y apres alguns dies que y fom: anam a la ciutat de Xatiua: y foren fets tractaments entre nos y l'infant don Ferrando frare nostre: qui era en Castella que vẽ gues a nos: y romagues en nostres Regnes/ y en nostre seruey/ per defendre nostra terra: y la sua: en cas que passas la terra ossus dita: la qual esperauen esser tolta per malicia ol dit Rey de Castella: qui en nenguna raho couinent per tractament del dit Cardenal: ne per altres nos volia moure de son mal proposit. E partint de Xatiua/ tornam nos ne enla dita ciutat de Valencia. E apres pochs dies que y fom: lo dit Infant en Ferrando frare nostre: axi com a quell qui cobejaua fer nos tot seruey vench a nos enla dita ciutat de Valencia molt honorablement: axi com dell se pertanyia. E nos isquem li a carrera fora la ciutat: y rebẽ lo gratiosament: y ensemps perseueram alguns dies: y fem li procuracio general enlos nostres Regnes: axi com es acostumat de fer a primogenit ó Arago. Y ordenam certes persones y certs officials al regiment de dits nostres Regnes: y aço que fer se deuia per ell per offici ól a procuracio dessus dita. Entre los quals li assignam per Canceller dela dita gouernacio en Pere Cima/ saui en dret ó la ciutat de Tortosa. Y posats en estament los affers del dit Infant en Ferrando partim de Valencia: lo vint y sisen dia del mes de Febrer ól dit any. M. cccl viij. E com som a madona sancta Maria del Puig per visitar aqlla nostra molt cara muller/ la Reyna/ pari vna filla qui hac nó Elionor: la qual depuix fon Reyna de Castella: y oreçam nostre camí a la ciutat de Barcelona: hon fom lo vintidosen dia del mes de Març apres seguent. E apres de alguns dies partim ne: y anam a Gerona/ hó estiguem mes de dos mesos. Y fem demandes per diuersos lochs de Catalunya: per sosteniment dels grãs despeses que nos hauiem fetes: y hauem a fer per raho dela dita guerra E tornam nos en en Barcelona: hó fom lo deen dia del mes de Juny apres seguent. E apres alguns dies per affers nostres molt necessaris anam a la vila de Acisall: y dada fi a aquells affers: tornã nos ne en Barcelona: hon fom lo dotzen dia del mes de Agost daquell mateix any/ hon estiguem tro a. xxix. dies ó Octobre apres seguent. E nos veents q̃ en lo fet dela treua feta a tractamẽt del dit Cardenal no tenia bona via partim de Barcelona: y anam vers les parts ó Arago/ passant per Leyda: y per Montço: y per la ciutat de çaragoça/ y venguem als lochs dela frontera: axi com es Caranyena: y Moll/ y al setge Dalcala: lo q̃l loch ó Alcala lo dit Rey nos hauia tolt: ól qual setge nos baguem a leuar per gran congoixa de neus: y venguem nos en al loch dela Almunia/ hon tẽguem festes ó Nadal: y en que comẽça lany dela Natiuitat de nostre sen yor deu. M. cccl ix. Y es cert quel Infant don Ferrando estant enles partides del Regne de Valencia: axi com a procurador nostre: seu requesta al Rey de Castella que li remetes y tornas lo loch de Jumella situat enla frontera del dit Regne de Valencia: y de Castella: vers les parts de Hillena. Lo qual loch era del molt noble mossen Pere Maça de Liçana: del qual era lo castell de Moxen: lo qual dit loch de Jumella lo dit Rey ó Castella hauia pres

1368

Cãm lo Rey en Pere isq̃ a carrera a son frare.

1369

Reqsta feta al Rey de Castella q̃ torn. Jumella al rey de Arago.

durant la dita treua: y nol volch remetre/ni donar. Per la qual rabo lo dit Infant no volent sofferir tan gran iniuria nostra: ab consentimēt y voluntat nostra qui hauiem a fer p justicia: trames al loch appellat Otiel: situat dins Castella/son procurador bastant: qui per lo poder a ell donat: desnatura lo dit Infant ol vassallatge en que lo dit Infant era tengut al dit Rey de Castella. Per la qual rabo lo dit Infant conuocat totes les hosts del Regne de Valencia: y entra enles parts del Regne de Murcia: talant/y degastant/y donant dampnatge aquell que podia/als sotsmesos del dit Rey de Castella. E no res mēys posa setge al loch de Cartagenia. E stant enlo dit setge: vench li ardit quel Rey de Castella hauia dada mort al Infant dō Juan frare seu: y germa nostre: fill del senyor Rey Nanfos nostre pare/y dela Reyna dona Elionor madastra nostra: y tia del dit Rey de Castella. La qual mort li dona/ço es/q̄ mogut de yra/lo dit Rey lo feri ab vna caluina dins son hostal mateix. Y per aquesta rabo son trencada la dita treua: y retorna la dita guerra. E lo dit Infant en Ferrando tornasse na la ciutat de Valēcia ab ses hosts y nos haguem a continuar la dita güerra. Estāts nos enlo dit loch de la Almunia: y veents que lo dit Rey de Castella continuaua la guerra cō tra nos y nostres sotsmesos: acordā de partir del dit loch dela Almunia y partim ne a. xxij. dies del mes de Janer: del dit any. M. ccclix: y anā nos en a Calatayu/hon estiguem alguns dies. E apres mudam nos ab totes nostres hosts al loch de Terrer. E apres anam al loch de Mozos hon fom lo quinzen dia del mes de Març apres seguent. Y lendema començam de entrar per Castella: y fom enlo camp appellat Alanes: hō nos aturam aquella nit: y al dia apres seguent partim del dit camp: y anam al loch de Castell de Haro/y presem los dits loch y castell. Y en aquest dia fo ab nos l'infant en Ramon Berenguer. honcle nostre: ab molta companyia y bona: per ser nostre seruey. Y lendema quis segui fē cremar los dits castell y loch: y de alli mudam nos en vn altre loch appellat Escobar. E apres vns pochs de dies partints del dit loch: anam nos en ab totes les nostres gents al loch appellat Medina Celi: e fem combatre lo dit loch per dos dies. E perço com lo dit loch era ben murat/y be establit ne y poguem res fer ans per fretura de viandes nos ne haguem de leuar. Car si lo dit loch pogues sem hauer haut: nons calia tirar Regne fins a Toledo: perque tornam nos en a çaragoça/hon fom lo vintiuuyten dia del dit mes de Març. Y aquesta entrada fem per castella/perço com hauiem ētes quel Rey de Castella sen era lunyat deles fronteres d'Arago: y era en Seuilla per ser grās armades per passar a la Illa de Mallorques: y estāts nos en çaragoça acordam de ser nostre cami y uerçosament vers Barcelona: per apparellar nostre nauili y contrastar al dit Rey de Castella y a son hostol: y leixam les frōteres establides de nostres gents darmes ço es/en certa part lo Infāt en Ferrando: y en altra part lo Compte de Trastamena: y en altra part dō Pedro de Exerica: y en altra part lo cōpte d'Denia: y totes les altres gēts de cauall ab ells/segons la nostra ordinacio. Y p la dita rabo partim dela ciutat d'çaragoça: y dreçam nostre cami ver la nostra ciutat d'Barcelona/hon fom lo vuyten dia del Mes de Abril mes prop seguent:

muere del Infante don Juan su hermano y dize el Infante don Pedro que le dio veneno

Com lo Rey de Castella hauia dat mort al Infāt dō Iuā fill del Rey Nāfos.

Com lo Rey en Pere parti de saragosa anāt a Barcelona p apparellar son nauili.

del dit any. M. cclix. E com som
ela dita ciutat ò Barcelõa/ a pochs
dies lo dit Rey de Castella fo perso
nalment enla platja dela dessus dita
ciutat ab. xl. naus: entre grãs y po-
ques: ab. xxx. galeres/ y alguns leys
armats. E aço fo enla vigilia de Cin
quagesma. Axi q̃lo dit Rey feu sor-
gir tot son hostol enla dita platja de
la dita ciutat. Enla qual platja ha-
uia deu galeres nostres be armades
y algunes naus: entre les quals ni
hauia vna fort gran encuyrada: els
homens nostres destres enla mar:
meteren la dita nau dins les tasqs
prop lo monestir dels frares menors
y ordenaren les dites galeres del cã
to: antigament appellat den Liges:
lo qual es enla ribera dela mar/ enla
fi del carrer appellat Rogomir/ fins
al dit monestir dels frares menors.
E foren ordenats quatre gins/ ho
brigoles: de dues caires quis giren
lla bon hom se vol. Semblantment
foren ordenats tots los labuts ma-
ritims: y ab llurs mantellets/ per
contrastar al dit hostol de Castella:
y encara tota la ciutat: ab tots los
officis/ cascuns ab llurs penons: y
llurs armes. Y ẽcara tots los lochs
qui son a dues ho tres leguas dela
ciutat: venguerẽ ab llurs armes axi
comaqlls qui hi eren tẽguts per lo
vsatge ꝑdz̃ inceps nãqz. Horesmẽys
les gẽts q̃ erẽ enla ribera p llur defẽ
sio totes les barqs dela ribera gira
rẽ les querenes vers la mar: y les
vbertures vers la terra: per defen-
dres dels passadors quiy venien. Y
estãt axi la dita ciutat apparellada/
en lo dilluns apres seguent/ que fo lẽ
dema de Cinqgesma. x. dia de Jũy
lo dit Rey de Castella/ mana dar
batalla cõtra lo nostre hostol ab les
dites galeres y naus quey faeren a-
costar. Y de hora de tercia fins a ho
ra baixa continuaren la dita batalla
contra lo nostre hostol ab les dites
galeres y naus quey faeren acostar/
Y de hora de tercia fins enla hora
baixa continuaren la dita batalla.
E la nostra gent se defenia valent-
ment: axi que algũs dels nostres cõ
dels llurs foren naffrats/ per la gran
multitut dels viratons que volauẽ
per tot. Y encara los trabuchs qui
tirauen: qui ça/ qui lla/ axi com los
era vejares: en tant que l dit hostol ò
Castella estaua espordit: per lo dese
niment dels dits Trabuchs: y dels
dits mantellets. E com veeren que
als no podien fer: tiras tot lo dit ho
stol de Castella fora les tasques. E
alli reposaren tota la nit. ¶ Lo Di-
marts apres seguent aquells qui ha
uien regiment del hostol deles dites
galeres nostres tota la nit passada es
trenguerẽ les dites galeres: y allo
jaren les en molt menys espay que
no eren debans/ ço es: del canto qui
antigament era appellat del Anco-
rer: fins al canto qui es pres lo mo-
nestir òssus dit dels frares menors
Enuers hora de tercia tot lo hostol
del Rey de Castella se acosta vers
lo nostre hostol deles dites nostres
galeres: y faeren biatançar totes les
naus: y les naus majors: ço es en les
popes de aquelles hauien fetes al-
gunes brigoles poquetes qui tira-
uen pedres: de que nos ajudauen ò
res. Ans totes les nostres gẽts qui
eren en lo dit nostre hostol: y enla ri
bera cridasen a uoletant ab grans
abuchs: y a manera ò vn escarn ho
desdeny a cascun git de aquelles pe
dres les quals a res dan ni dampnat
ge no feblen. Y encara faeren aco-
star a poch a poch com mils pogue
ren a la dita Nau nostra la major y
mes grossa nau de aquelles del dit
Rey de Castella/ ab vn gran Tra-
buch que hagueren fet: lo qual esta
ua en la popa per tirar contra la nẽa

Trabuchs.

Priceps namq;

nau: y la nostra nau despera vna bõbarda: y feri en los castells de dita nau de Castella: y ögasta los castells hey ocis vn home. E apꝰ poch ab la dita bombarda saeren altre tret: y feri en larbre delanau Castellana/ y leuan vna gran esquerda: ey daga sta alguna gent. E Lalmirall de Castella veent que ells estauẽ aqui mes per llur dan y deshonor: que per pfit algu: mana tirar tot lo hostol forza les tasques. Y en aquell loch ẽlo nauili ha acostumade sorgir: collar en totes les naus per ser vela. E aço fonenlo dit dia de dimarts / ans de hora de menjar. Y la nit quis segui tot lo dit hostol se parti ö dita platja: y tengueren llur cami fins a les mars delcap de Tortosa: y pu ir dreçaren enla Illa de Euiça: hõ lo rey de Castella pres terra ab tot son hostol: y posa setge sobre lo dit castell ö Euiça: y barreja tota aquella Illa sens defensio: que noy troba si no del dit Castell.

Capitol quit qui tracta com lo Rey en Pere ab gran nauili parti de Barcelona: y tira a la Illa ö Mallorques perseguint lostdel Rey de Castella. E tornant sen a Barcelõa conuoca Corts enla vila de Cerue ra. Y feu pau ab lo Rey de Castella lo qual apres aquell rompe. E com per aquesta caũsa lo Rey en Pere conuoca Corts generals enla vila de Muntso.

EN os veents quel Regne de Mallorques ab les sues Illes estaua molt perillos/ acordam de passar personalment en Mallorques: y ab les dites galeres y altres que faem apparellar: y ab naus y altres nauilis necessaris partim de Barcelona/ a.xxiij. dies del dit mes de Juny: y passam a la dita Illa de Mallorques: y fom enla ciutat de aquella/ hon prenguem terra lo terç dia del mes de Juliol apres seguẽt Y aqui ab la ajuda dela dita ciutat: y consell de nobles: y de cauallers q̃ eren ab nos: entre los quals eren mossen Bernat de Cabrera/ mossen Bilabert de Centelles/ mossen Frãcesch de Pererellos/ y molts daltres nobles y cauallers acordam que personalment ab lo dit nostre hostol qui era en gran nombre de galeres: y ö naus: en que hauia fustes ö rem be cinquanta: ab molta gent y bona: axi de terra cõ de mar: anassen psonalmẽt a la dita Illa de Euiça p combatrẽs ab lo dit Rey: mas no plach a ỏuq̃s faes: car dues galeres q̃ erẽ de guardia del hostol ö l Rey de Castella encõtrarẽ vn laut q̃ venia a nos a la ciutat ab algũs pagos q̃l bisbe ö Mallorq̃s nos tremetia/ pnguerẽ lo y ab los homẽs q̃y erẽ saberẽ lo gran hostol q̃ nos hauiẽ fet apparellar en Mallorq̃s: y q̃ deuiẽ anar pson a lmẽt a Euiça ptra ell. E lo Capita ö aq̃lles dues galeres ana decontinẽt al dit Rey de Castella: y notifica li ço q̃ hauia sabut p los del laut q̃ hauia pros: y lo dit Rey axi cõ a hõ spordit leuas del setge del castell de Euiça ab sõ hostol: y fugi: y torna sen en Castella: leixant enlo dit setge gins: y artilleries: y altres apparells que hauia fets p combatre. Apꝰ pochs dies axi cõ erem apparellats de partir ab lo dit nostre hostol/ haguem certardit quel dit Rey de Castella sen era anat: y hauia desemparada la dita Illa de Euiça: per dubte de la nostra venguda. Car ell per dubte dela guerra injusta quens feia/ nos gosaua auenturar de entrar en batalla ab nos: dubtant dela punicio dedeu/ qui es jutge y senyor de les batalles/ pq̃ decõtinẽt ab los nobles y altres ö nre consell/ acordã q̃l dit

noble mossen Bernat de Cabrera: qui ari com a Capita nostre anas cõtra lo hoste del dit Rey d Castella qui fugia/y pseguis aquell. Y lo dit mossen Bernat partidc nos ab. xv. galeres: y perseguilo dit hoste del dit Rey de Castella fins a les mars de Almeria: y sens q̃ altre no sen feu tornassen a nos a Barcelõa. E nos partim dela ciutat de Mallorques lo. xxvj. dia de Agost apres seguent y prenguem terra en Barcelona lo xxix. dia del dit mes de Agost de aquell mateix any. ¶ Estants nos en la ciutat de Barcelona veents les grans messions ques hauien a fer per los affers dela dita guerra: la ql era reuenguda y tornada per culpa del dit Rey de Castella: acordam d tenir Corts als Catalans enla vila de Cerucra Durgell. E perço partim de Barcelona lo. viij. dia d mes de Octubre apres seguent/e anam a la dita villa de Cerucra hon tenguẽ les dites Corts: les quals foren acabades y licenciades en lo. xx. dia del mes de Deembre apres seguẽt. En les quals Corts nos fon feta gran p ferta per tots los braços d les Corts per manera de fogatge. ¶ E celebrades les dites Corts partim dela dita vila d Cerucra: y anam a Leyda hon tenguem festes de Nadal: en q̃ comença lany. M. cccl x. Y en lo. xx. viij. dia del dit mes de Deembre per tal com los affers dela dita guerra eren a nosaltres cuytats y perillosos partim de Leyda: y tinguem nostre camí vers la ciutat deçaragoça: hõ fom lo tercer dia de Janer/ del any. M. ccc. lx. Estants nos enla dita ciutat per via de tractament cobram la ciutat de Tirasona: car Gonçaluo Gonçalues de Lucio / caualler natural de Castella: tal qual lo Rey de Castella hauia comanada la dita ciutat/ liura a nos aquella de sambarga day sens tot contrast. E posa t en estament lo dit tractament/ partim de la dita ciutat de çaragoça lo. xix. dia del mes de Febrer apres seguent: y anam ab nostra gẽt dar mes al loch de Magallo: y del dit loch de Magallo tenguem nostre camí vers la dita ciutat de Tirasona: hon entrã lo vintisisen dia del mes de Febrer prop dit/ poderosamẽt ab totes nostres companyes. E combaguem estat alguns dies enla dita ciutat de Tirasona: partim ne lo setzen dia d Març del dit any: y tenguem nostre camí al loch de Bozja / hon estiguem tro a deu dies. E alli vengueren a nos Linfant en Ferrando/ y mossen Bernat d Cabrera ab molts daltres qui eren partits del siti del Faro. E alli mateix donam comiat a alguns Barons y cauallers que bi quessen de sou. E partẽt del dit loch de Bozja dreçam nostre camí vers la ciutat de çaragoça: hon entram lo vint y seten dia del dit mes de Març. Estants nos enla dita ciutat passa desta present vida/ lo noble en Lop de Luna amat y volgut nostre del qual nos presem tala: car era vn molt especial seruidor nostre: molt esforçat y poderos. E per continuar los nostres affers d la guerra: partim de çaragoça: y anam al loch de Caranyena: enlo qual estiguem tro al vint y vuyten dia del mes d Maig apres seguent / quens en tornarem a la dita ciutat de çaragoça/ hon estiguem tro a. vij. dies del mes de Juliol apres seguent. E per molta necessitat quens occorria partint dela dita ciutat de çaragoça: dreçam nostre camí a la nostra ciutat de barcelona: hon forem lo darrer dia del prop dit mes de Juliol: y per q̃ may lo nostre entenyment reposas: sino pensant en los perills dela terra: vẽguẽs ar dit tocãts los affers d la guer

1360

26 Febr 1360

16 de març partio el rey de Tara

ra partim de la dita ciutat: y tornam a Leyda/hon estiguem per alguns dies/y posats los affers perque erē anats en estament: tornam nos ne a Barcelona/hon fom lo sisen dia de Setembre apres seguēt. Y enlo mes de Noembre apres seguent: trametem nostra filla la Infanta dona Cōstança per muller al Rey Federich de Sicilia nostre cunyat: ab.viij. galeres y dues naus: deles quals fo capita mossen Elfo de Proxida: y estiguen en la dita ciutat de Barcelōa/ tractant los affers de nostres Regnes/ tro al deseten dia del mes d'Febrer: del any de nostre senyor. M.ccclxj. quen partim ens en tornam a Leyda/hon estiguem per alguns dies: e per continuar los affers de la guerra. Apres partim daqui: e anam a Calatayu/hon fom lo quinzē dia del mes de Abril apres seguent/ hon estiguem per alguns dies tractant sobrels dits affers dela guerra car lo Rey d'Castella se ajustaua ab tot son poder vers les fronteres nostres. Y nos partim del dit loch de Calatayu: e anam nos en ab totes nostres gents darmes de cauall e d'peual loch de Terrer: y enlo camp de aquell nos attendam per regonexer nostres gents: e replegar aquelles. Car era acordat q̄ rebuda mōstra deles dites nostres gents/ anassen decontinent per alleujar nos al camp Alanes/qui es prop de vna legua poch mes hom enys del castell e loch nostre de Fariza: lo q̄llo Rey de Castella tenia assetiat: per tal que al dia apres seguent fossen sobrels siti del dit loch de Fariza per combatre al dit Rey de Castella. Y lo dit Rey de Castella sabent nostra venguda/ no volent esperar batalla trames a nos lo Cardenal Guillem: e mes se en tractaments entre nos e lo dit Rey. En tant que nos per reuerencia de deu: e per honor dela sancta esglesia de Roma: e de dit Cardenal quiper aquella hi entreuenia/ do nā loch a pau: e romas que no si feu batalla. E al seten dia del dit mes partim de dits camps de Terrer/ e tornam nos ne a Calatayu. Y estāts enlo dit loch/ vengueren a nos missatgers del dit Rey de Castella: tractants ab nos mūjançant lo dit Cardenal: e ab consell del Infant dō Ferrando: del Compte de Trastamena don Pedro de Exerica/ e de alguns altres nobles e savis homens de nostre consell fon atorgada pau entre nos e lo dit Rey de Castella. Fo encara acordat que mossen Bernat de Cabrera anas al dit Rey d'Castella qui era enlo loch d'Deça per missatger nostre/ ab alguns richs homens e cavallers nostres: e per complir e fermar les covinences que eren estades fetes entre nosaltres Reys dessus dits: lo qual parti de nos enlo deseceten dia del dit mes de Maig. Y en aquest dia mateix per mōstrar lo poder que deu per la sua gracia nos ha comanat/ fem fer monstra de tota la nostra gent de cauall e de peu: en la qual eren los Infants en Pere y en Ramon Berenguer hōcles nostres. L'infant en Ferrando frare nostre. Lo Compte Durgell nebot nostre. Lo Compte de Denia: e lo Cōpte de Prades. Lo Cōpte de Trastamena. Don Pedro de Exerica. Lo Vezcompte de Cardona. Don Pedro de Luna. Lo Comanador d'Muntalba. E lo mestre de Calatraua: e molts altres Barons/ e nobles e cavallers notables de nostres Regnes. E feta la dita monstra: enlo seguent deuuytē dia del mes de Maig fo publicada e cridada pau ētre nos e lo Rey de Castella. Y enlo vinten dia del dit mes de Maig nos convidam lo Cardenal ab tota la sua com-

panyia: e fem li aquella honor que a ell pertanyia. E per tal com la dita pau fo fermada e publicada per remoure les grans e innumerables ôs peses les quals hauien acostumades de ser per rabo de la dita guerra: y p defensio de nostres Regnes donam comiat e trasquem ô son lo noble dô Pedro de Luna. Lo comanador de Muntalba. Lo mestre de Calatraua en Gonçaluo Gonçalues. Y enlo. xviij. dia de aquell mes mateix / donam comiat a tot hom generalment que bisques de sou pus cessaua la dita guerra. E posades les dites coses en estament partim del dit loch de Catayu/ca enlo vintè dia del mes da munt dit de Maig: e anam nos en al loch de Caranyena: hon estiguem al. xix. dia de Juny apres seguent: e partint dalli anam nos ne a çaragoça: hon som lo vintè dia del prop dit mes. E alli aturam per reformacio del Regne de Arago / fins al vinten dia de Juliol apres seguent quê partim per anar a la ciutat de Barcelona / hon fô lo quart dia de Agost apres seguent del dit any. M. cccl xj Y estants nos enla dita ciutat / haguem ardit que grans companyies de França venian per entrar vers les parts de Rossello. Y nos per cô trastar a llur entrada sem conuocar lo vsatge Princeps namq3: y partim de Barcelona a. xvij. dies ôl dit mes de Agost: y anam a Gerona / hô se ajustaren totes les hosts de Catalunya / per entrar en Rossello: y con trastar llur entrada. E jatsia que les gents de Rossello ab los nostres oficials faessen aquell contrast que ô uien: empero nosaltres nos empenyerem a auant ab totes les nostres hosts: y haguem ardit cert dels officials nostres de Rossello: y de la Vila de Perpenya: que totes les dites companyies sabents nostra vengudas sen eren tornades. E ladonchs partim de Gerona: y tornam nos ena Barcelona / hon fô lo quart dia del mes de Setembre apres seguênt. Estants enla ciutat tractam dels negocis de nostres Regnes: y trametem al pare sanct per missatger mossen Bernat de Cabrera ab certes galeres que li fem armar / per alguns affers nostres necessaris. Y estants nos en Barcelona tenguê hi festes de Nadal: en que comença lany de la Natiuitat de nostre senyor. M. ccc. lxij. Y tengudes les dites festes partim dela dita ciutat lo darrer dia ôl mes de Deembre del prop dit any: y dreçã nostre cami a la ciutat de Valencia / hon som lo terç dia apres seguent. Y estãts nos enla dita ciutat de Valencia / venc de Castella mossen Bernat de Cabrera ab dues galeres / quey era anat p affers nostres y pres terra a. xxj. de Febrer dessus dit. Y lendema apres seguent: vengueren de Castella lo Cõpte de Osona / y misser Bernat de Palou. Y apres alguns dies partim dela dita ciutat de Valencia: y anam al loch del Puig / hon nos recullim enles dites dues galeres ab la Reyna / lo xviij. dia del mes de Abril apres seguent / per fer la via de Coblíure. E partins dalli som a Panisçola. E p ço com era mortaldat en Regne de Valencia: y encara en Barcelona foren ab nos lo Duch / y Linfant en Marti fills nostres / p menar los nos en a Perpenya / hon eren ja passades les mortaldats: y reculliren se enles dites galeres los dits Jnfãts fills nostres. E partints daquí / continuam nostre viatge / passant p Barcelona / hon nons aturam sino per pendre refrescamêt. Y el. xviij. dia del dit mes de Abril som a Coblíure y alli prenguem terra: y pujam nos ne a la vila de Perpenya / hon en-

1362

tram lo primer dia de Maig apres seguent del dit any. M. cccLxij. E jatsia que nos cuydassem quel Rey de Castella tengues a nos la pau: la qual segons dit es fon fermada y publicada en lo loch de Calatayu: ladonchs com fom tornats dels cãps de Terrer. Empero lo dit Rey per sa mala iniquitat: ab gran poder de ses gents/no notificar a nos deseximents/vench a setiar lo loch de Calatayu: y daço baguem nos ardit: estants en la dita vila de Perpenya: lo. xvij. dia del mes d Juny apres seguent. Y hagut lo dit ardit cõtinuament hauiem Darago per correus: y encara per altres persones dl dit Regne de Arago certs ardits: ço es quel dit Rey de Castella tenia son setge poderos contra la dita vila de Calatayu: la qual cosa mossen Bernat de Cabrera debia que no era vera: mes nos veents la cosa esser vertadera/ per dar recapte al mal que estaua apparellat per la rabo dessus dita: partim dela dita vila de Perpenya a dos dies de Juliol apres seguent: y tenguem nostre cami vers Barcelona: hon fom lo desen dia del prop dit mes de Juliol: y decontinent trenetem lo Compte de Osona ab dalta gent de cauall/ vers les parts de çaragoça: hon troba lo noble don Pedro de Luna/ ab certes gents darmes que tenia per fer nostre seruey: perço que contrastassen ab tots los Berens y altres de Arago: y ab lo Infant don Ferrando quey era contra lo Rey de Castella qui tenia assetiat lo dit loch de Calatayu. Y estants axi en la ciutat de Barcelona haguem ardit que la Reyna hauia parit en lo castell de Perpenya vn infant qui fo appellat Anfos/a. xij. dies de Juliol del dit any. M. cccLxij. hora dl seny dela Aue Maria. E apres lo vitem dia del mes de Agost apres seguent: vench nos ardit cert quel dit Compte Dosona: y don Pedro de Luna ab alguns daltres fozen presos per lo dit Rey de Castella: en lo loch de Miedes. Y el setè dia de Setembre apres seguent: vench a nos altre ardit: que lo dit loch de Calatayu sera retut al dit Rey de Castella. Es ver que los de Calatayu nos hauian ja notificat lo pati que hauiẽ fet ab lo dit Rey/ si per nos no eren acorreguts. E per alguns grans tractaments qui ladonchs nonellament erẽ moguts entre nos y alguns grans gents de França que esperauem hauer en nostra valença: y a sou nostre/ partim de Barcelona cuytadament lo tretzen dia del prop dit mes de Setembre: y fem la via de Perpenya/ hon fom lo setzen dia del dit mes. Y sinats los affers per que yerem anats/ partim dela dita vila de Perpenya lo dotzen dia de Octobre apres seguent: y tenãmos en en Barcelona/ hon fom lo vitiquatrendia del dit mes: y en lo sisen dia del mes de Noembre apres seguent: partim ne/ y dreçam nostre cami vers Arago. E fom en lo loch d Muntso/ hõ hauiẽ mandes Corts generals a tots nostres Regnes en lo sinquen dia del prop dit mes d Noembre. Y aquestes Corts tenguem per hauer de nostres sotsmesos consell y ajuda/ per rabo dela dita guerra que era retornada per gran malicia del dit Rey de Castella. E continuam les dites Corts tro al dotzè dia del mes de Abril: del any d la Natinitat d nostre senyor. M. cccLxiij. 1363
E fon a nos feta proferta molt gran per socorrer a les necessitats d la dita guerra. Y feta la dita proferta: licenciam les dites Corts: y ab volũtat de aqlls qui eren en dites Corts tremetem nostres missatgers a les

parts de França al Compte de Trastamena qui per rabo dela dita pau que hauiem feta al camp de Terrer sera partit de nostre seruey/ que tornas a seruir nos enla dita guerra. Lo qual Compte torna a nos ab mil homens de cauall: y ab mil de peu: estants nos enlo dit loch de Munt so: lo dit jorn: y tenguem nostre camiv ers la ciutat de çaragoça: hon fō lo setzen dia del prop dit mes de Abril del prop dit any. E apres isquē ne visitants alguns lochs deles fronteres. E puix tornam a la dita ciutat hon entram lo desen dia de Maig a pres seguent.

Capitol fise qui tracta cō lo Rey en Pere Darago seu mozir son germa lo Infant don Ferrando y marques de Tortosa. y del gran animo y esperança tēgue lo dit Rey en Pere en nostre senyor ōu qui miraculosament li ajuda de entrar en la ciutat de Valencia: sitiada ab grā potencia per lo Rey de Castella. Y dela preso del noble don Bernat de Cabrera: y ōl piados sermo que feu ala gent quil acompanyaua: de viure y morir ab ell: com tengues deliberat de combatres cors a cors ab dit Rey de Castella: qui li tornaua fer la guerra injustament: y com a mal Rey de mala vida.

Estants nos enla ciutat ō çaragoça haguē arditcert quel Rey ō Castella tenia assetiada la ciutat de Valencia: y nos encontinent acordam de tremetre ab letres escrites de nostra ma a la dita ciutat de Valencia mossen Ramon de Vilanoua nostre Algutzir/per notificar los com nos personalment los veniem socorrer y ajudar. E per tal com aço era cosa que deuia esser acomanada a persona a nos fel: y que sabes entrar enla dita ciutat: acordam de tremetre hi lo dit mossen Ramon: lo qual p gracia de deu hi dona tan bon recapte: que abans quel dit Rey de Castella se acostas a la dita ciutat: lo dit mossen Ramon era ja dins/dela qual cosa/y lo Compte de Denia: y tots los altres qui eren dins: sabents nostra venguda: prengueren gran esforç y consolacio: per la qual rabo partim de çaragoça lo vinten dia del prop dit mes de Maig: y dreçam nostre cami vers Regne de Valēcia: y fer ne leuar lo dit Rey qui la tenia assetiada/segons que dit es. Y tenint nostre cami som al hostal den Verdu: lo sinquen dia del mes ō Jūy apres seguent. Y lendema partim ab totes les nostres hosts: y anā al loch Valmacora. E apres partim de Almacora y anam a Borriana: y p los cāps sem aleujar totes les nostres gents Y apres partim ne: y anam nos ne al loch de Alcoçayba/dō partim lo onzen dia del prop dit mes de Juny: y anam als camps de Nules: pres la font dela Losa/y a qui esperauem hauer batalla ab lo Rey de Castella qui era dins lo loch de Moruedre. Mas per alguns tractamēts qui corregueren entre nos y lo dit Rey de Castella/mijançant lo Abat de Tiscams: y mossen Bernat de Cabrera y lo Compte ō Denia: y mossen frā cesch de Perellos cessa la dita batalla. Ben que nos lo haguessem esperat en lo camp: hon li hauiem dia assignat. Y nos lendema apres dinar partim nos del dit camp: y tornam nos allenjar ab tots les nres hosts enla horta de Burriana: hō estiguē tro per tot lo nouen dia del mes de Juliol apres seguent. Y de aqui partim y anam nos en al loch de Castell odela Plana. E com som en lo dit loch de Castello: estiguem hi per alguns dies. Y estants axi haguem al

guns clãs secrets de moltes obres males quel Jnfant en Ferrãdo frare nostre nos tractaua: y per esquiuar gran dampnatge qui sen pogue ra a nos y a nostres Regnes esdeuenir: tinguem nostre consell secret ab alguns qui eren poderosos: y a nostre consell ordenats: y declaram que lo dit Jnfant fos pres: y tẽguẽ manera que vengues a nos enlo dit loch de Castello. Car ell tenia son hostal abssa gent/enlo loch Dalmaçora. E lo dit Jnfant vèch ensemps ab lo Compte Durgell: y ab lo Vez compte de Cardona: y ab don Tello germa del Compte de Trastamena: y molta altra gent: y entrarem enlo nostre hostal/solament los caps majors/y meterem lo dit Jnfant en cambra: y com hi fo/ tremetem li los nostres Algutzirs: manãts li ò part nostra ques tengues per pres: y ell com a furios/ menyspreãt lo nostre manament: no dona paciencia a esser pres. Ans com a furios mes contrast als dits Algutzirs: y mes mãs a les armes per defendres: y moch se gran crit: y gran aualot en nostre hostal: perque nos moguts cridam y manam que si nos leixauapendre que morís: y decontinẽt occirenlo. E moriren ab ell en Luys Manuel/ Diego Perez Germiento: y alguns altres: y los dits Compte Durgell: y Vez compte de Cardona forẽ forts espaordits de aquest fet: y tançaren se a nos: y dixeren nos sils calia temore de lurs persones: y nos respongueml os que no: empero lo dit Vez compte de Cardona exi del dit nostre hostal ab tot aquell tabustol quiy era ab los seus fugi: y no atura a regna: tro hac passada la barca Damposta. Y encara continuamẽt fugi tro so dins Cardona. Y estants nos axi moch se gran tabustol entre les companyies del dit Jnfant/ y les compãyies del dit Compte de Trastamena y les nostres compãyies axi mateix: dubitants se q̃ nos haguessen morts per lo qual perill nos haguem a pujar en algun loch del dit hostal/ hon mostram nostra persona: els manam que nos moguessen. E lad onchs totes les dites companyies retengueren se pus hagueren vista nostra persona. Empero son los notificada la mort del dit Jnfant don Ferrando E cascuns tornaren sen a llurs posades enlos lochs hon hauien acostumat de estar: y nosaltres romanguem enlo dit loch per alguns dies.

¶ Apres nos partim del dit loch de Castello/enlo vinten dia del mes de Juliol. Y per nostres jornades anã a la ciutat de Tortosa per entrar en possessio ò dita ciutat: la qual ab tot lo Marquesat pertanyia a nos/ y a la nostra corona: per vincle qui fon posat en la donacio/ lauors com lo senyor Rey Ramfos nostre pare feu al dit Jnfant en Ferrando dela dita ciutat y Marquesat/ y als prohomes dela dita ciutat: feta a ells se del vincle dessus dit/ jat sia que ells hi fossẽ aribe com nos reberen per senyor llur natural: y hagueren gran pler com fossen tornats a la nostra corona. Car en temps que la dita donacio fon feta al dit Jnfant dela dita ciutat: nesoren be dolents y despagats: en forẽ forçats/ y menaçats/ y en cara alguns dels majors ne foren fauorejats/ y satisfets/ per tal quey consentissen/ segons que ja de aço es feta mencio enlo primer Capitol ò dit primer libre/ en que es feta mencio que a nosaltres estants Jnfant/ foren fets molts prejudicis y persecucions per lo dit senyor Rey nostre pare: a gran instancia y congoixa ò la Reyna dona Helionor nostra madastre: y mare del dit Jnfant. E cõ los affers dela dita ciutat foren po-

Dela occisio di Jnfãt en Ferrãdo marqs de Tortosa.

Com lo Rey en Pere asna a pẽdre possessio de la ciutat de Tortosa: y del marquesat de aquella.

sats en estament: partim ne: y dreçam nostre camí vers Arago: vesitants y regonerents molts lochs dela frontera: per fortificar aquells per raho dela dita guerra. Y enlo sisen dia del Mes de Setembre del
1363 dit any. M. cccl xiij. entram enla ciutat de çaragoça. E com haguem estat enla dita ciutat. v. dies/ partim enlo setzen dia del dit mes de Setembre: y tinguem nostre camí vers la vila de Perpenya: passant per Mõtso: y per Barbastre: y per Leyda: y per Ceruera Durgell: y per Manresa: y per Ripoll: y per Camp Redõ y entram en la dita vila de Perpenya lo. xxiij. dia del mes de Octobre apres seguent/ hon estiguem per alguns dies. Y enlo trenten dia del mes de Octobre partim dela dita vila de Perpenya: y anam nos en a Barcelona/ hon fom lo deen dia de Noembre apres seguent/ hõ estigué per alguns dies. Y partim enlo deé dia de Deembre apres seguent: y anam a Leyda/ hon tinguem festes ó Nadal: en que comença lany ó la Natiuitat ó nostre senyor. M. cccl xiij.
1364 Y enlo derrer dia del dit mes ó Deembre: partim de aquí: e aquell dia mateix fom a Monço: don partim lo terç dia de Janer apres seguent. E tinguem nostre camí a çaragoça hon fom lo nouen dia del prop dit mes de Janer: y partiren se de nos: en aquest camí lo Jnfant en Pere nostre honcle: y lo Jnfant ó Nauarra per anar a Osca: per affers necessaris nostres: y dela dita guerra. Y enlo cinquen dia del mes de Febrer E lo cinquen dia ól mes de Febrer ól prop dit any. M. cccl xiij. partim dela ciutat de çaragoça per hauer vistes ab lo Rey de Nauarra: y anã tro al loch de Sangueça: hon fom ab lo dit Rey lo. xxiij. dia del dit mes de Febrer. E lo qual loch estiguem solament alguns dies: y partim ne ensemps ab lo dit Rey de Nauarra/ y venguem nos ne al loch de Sos: hon estiguem ensemps tro per tot lo segon dia de Març apres seguent queldit Rey de Nauarra sen torna al dit loch seu de Sangueça. Y nos romasem enlo dit loch de Sos/ tro lendema quen partim: y taem lo camí de Osca/ hon estiguem cinch dies. Y enlo quinzen dia del prop dit mes de Març partim ne: y anã nos en al loch de Almudeuer: hon fom ab lo Rey de Nauarra lo vinten dia del prop dit mes de Març: hon estiguem ensemps tres dies. Y estants nos enlo dit loch Dalmudeuer: y degues sem anar al offici del diuendres sanct: mes se algũ murmur secret entre lo Rey de Nauarra y lo Compte de Trastamena y el Compte ó Denia: qui eren estats assabentats: que en aquell dia algu dells deuia pẽdre mort. E los dessus dits Rey y Cõptes/ jatsia que nos dubtassen ó nos volguessen esser certs daquesta obra qui la hauia procurada: y acostaren se a nos dients nos la versparaq̃ hauiẽ: y nos axi cõ aq̃lls qui res ó mal no sufrim esquiuã nos ne. E volguẽ saber aço que era: y cascũ dels dessus dits dixeren nos: que aquesta suspita nos hauia mesa a cascũ mossen Bernat de Cabrera. E nos per prouar lo dit fet: tremetem li missatge que venguessa nos: y lo dit mossen Bernat feu resposta a aquells q̃ trameses hi hauiem: que per gran mal que sofferia en la persona: no podia venir a nos/ penyẽt se malalt: y no era ver. E com la resposta haguẽ haguda: en presencia dels dessus dits Rey de Nauarra y Comptes ó Trastamena: y ó Denia: trametem hi nostres Algutzirs/ que per grat/ ho per força lo faessen venir a nos. E lo dit mossen Bernat veent que lo

Jnfãt en Pere hõcle de aq̃st Rey en Pere.

Cõpte ó Trastamena y ó Denia.

dit fet nos podia celar: y que daço li poguera mal pendre: car alguna escusa metre no si poguera/ acozda de fugir: y ab certs homens a cauall is que ol dit loch Dalmudeuer: y têch lo cami de Nauarra. E com los dits Algutzirs fozen a la sua posada per exequir lo dit nostre manament ql faessen venir dauant nos per grat/ ho per força: trobaren que ja son fuyt: y toznaren nos ho dir. E nos manam quels dits Algutzirs ab companyies de cauall los seguissen/ tro quel menassen pres. E jatsia que ells se cuytassen espatradament nol poguerē acōseguir: com ja fossen enlos termens de Nauarra. Y fet aço lo dit Rey de Nauarra parti de nos lo xxiij. dia del dit mes de Març: y nos aquell dia mateix anā nos en al loch de Cessa: hon era la Reyna nostra muller. Y es cert quel dit Rey d'Nauarra com fo en sa terra feu pendre lo dit mossen Bernat de Cabzera: e aquell tench pres/a precbs y requesta nostra tro a certs tēps / quel nostremes al Gouernador de Arago quel tench pres tro al mes de Juli. del dit any. M. cccl xiij. que li faē dar mort/segons que auāt enlo present Capitol es declarat. Y estants nos enlo dit loch de Cessa/ vench a nos ardit de Valencia queera assetiada per lo Rey de Castella: y que estaua perillosa per fretura de viādes lo qual ardit porta a nos de part de la ciutat de Valencia vn frare preycador elet d'Marrochs: qui axi com entra per lo dit loch de Cessa/ crida ua en altes veus/ viasos/ viasos/ viasos. E ab aquell crit mateix crídant ētra en nostre hostal: y metia tā grās crits que nol podia hom fer callar. Empero supplicants humilment p part dela dita ciutat/ y dels habitadors de aquella: y encara de tot lo regne de Valencia: per tal com la dita ciutat y cap de aquell: que fos nostra merce de anar lla personalment per delliurar la dels enemichs qui la tenien assetiada/ y oppremuda de viandes. Y nos oyts los dits: y entesa la dita feta a nosper lo dit frare preycador: tots los vlls nostres axi mentals com corporals peruenguerē en plor. E per aquesta rabo moguts axi com a Rey qui ama carament los seus sotsmesos/ y cobejants lo dolliurament de aquella: axi com per gracia de deu se seguí/ partim del dit loch de Cessa lo. xxvj. dia del dit mes de Març del dit any. M. cccl xiiij. y tinguem nostre cami vers çaragoça/ y partints de çaragoça anam a Muntalba: y apres a Mozella: y a sanct Matheu: y apres al hostal dē Verdu. E aqui aquella nit nos fem fer alt en la mūtanya sen yal de foch: car axi bo hauiem nostremes a dir als de Valencia. E lendema anam nos en a la horta d'Burriana: y daqui anassen vn escriua d'don Tello al Rey de Castella: y dix li com nos erem alli. Y estants alli sem regoneixer a mossen Ramon d'Vila noua: y en Pere de Margens nostre escriua de racio/ ab quāta cōpanyia erem: y trobarem per veritat que erem. M. Dcc. xxij. homēs a cauall. E lo Rey d'Castella era ab vj. M. homens a cauall: y tantost applegam nostre consell per quina forma deuiem fer nostre cami a Valencia: y demanarem si aqui hauia dengu del Regne de Valēcia qui sabes be tots los camins / perço que mils hi poguessem acozdar/ y noy hauia sino mossen Ramon de Vilanoua/ y mossen Pere Cētelles/ y lo dit mossen Ramon de Vilanoua dix que d'uiem partir tātost passades vespres la dauantera/ en guisa que fos a prim son/ a la barrera quel Rey de Castella hauia feta al riu d'Mozuedre pp

Elet de Marrochs crida ua viasos.

Ramon de Vilanoua. Pere de Margens escriua d'racio.

la mar. E nos ab tota laltra gent q̃ seguissẽ: y axis feu. Y en aquella nit aconseguirem nos allilo Comte de Pradas: y frare Guillem de Guimera ab qualque. l. homens decaual: y tantost que som a la Barrera lodit Rey d Castella tremetia aqui per deffendre aquella be quatre mil homens a cauall: pero los nostres poch fort abans hauien ja bauda a quella: y eren lauors ab nos Darago en Pere Ferrando Dixer q̃ portaua la bãdera: y molts caualers: de Catalunya noy hac si no lo Comte de Pradas: y frare Guillem de Guimera. De Valencia / lo Comte de Denia / lo mestre de Mũtesa: mossen Ramõ d Vilanoua: mossen Pere Centelles: y mossen Elfo de Prohida qui era en la mar ab les galeres tots los altres eren Aragonesos. Y de Castellans: ço es lo Cõte de Trastamena: y don Tello: y don Sanxo y los germãs. Y en hora del sol exit ab la gracia de deu som tots replegats al Grau de Muruedre: y los de Muruedre sintents nostra venguda faeren grans fumades enlo castell / per tal que fos notificada la nostra vẽguda al dit Rey de Castella / qui era enlo Grau de Valencia. E tantost sabuda nostra venguda mana leuar sa host: y trametecõpãyia per guardar lo pas hon nos erem. E nos esperants algũs qui ara venié detras ajustaren se dells aqui molta gent. E nos pẽsant qué allo no podia partir sens batalla: sem nos acostar tota nostra gent: y diguem los aquestes paraules. Bona gẽt / null temps haguem plaer de dir mal de nengu ni dsonrar: mas ara que veig quel Rey dCastella e yo som dauant lo juhi de deu: yo dich que ell auolment y salsa: y com a gran traydor ma feta hé fa guerra en ço del meu: y requir nostre senyor deu que vuy en aquest dia me faça justicia dell: la qual he ferma cõfiança en ell que la me sara. Ara dich a vosaltres qui sou ajustats aci ab mi / a vosaltres Castellans sabets que yous he acullits en mon Regne: he fet part daço del meu: no tant per ventura cõ vosaltres merexets e yo volguera: mas segõs que he pogut: y sabets be vosaltres quel Rey de Castella que allies / no ni ha nengu d vosaltres aqui ell no haja mort hopare / hofill / hogerma / hoparent ho ontades mullers: filles: hogermans: y tolts tots vostres bens: y d aquells ya tots en general dats per traydors: per queus dich que vosaltres vullats hauer huy en memoria les males obres que dit Rey de Castella vos ha fetes: y deles bones obres que yous he fetes: po vull vos dir aço y pregar vos que si algu d vosaltres ni ha que haja cor d anar sen della: que ara abans que comencem la batalla sen vaja: car nos li donam licencia que sen vaja: y no li sera tocat a cauall ni armes. E val mes q̃ ara sen vaja que si saea traycio com fossem mesclats. E tots a vna veu cridaren. Com senyor anar / no placia a deu que nosaltres vos leixẽ: ans volem huy tots morir ab vos. E si usara nos donam tots per vostres vassalls y cõfessam dauãt deu esser traydors bares: y heretges si fem lo contrari Ara dich a vosaltres que sots mos vassalls y naturals queus vaja lo cor a vostres predecessors / quãtes obres valeroses han fetes ab los meus: y vajaus lo cor de qui sots filles: car a mi bem va lo cor que som fill de vn Rey dels bons del mõ: y fiu en la bonesa de deu que yo ho mostrare huy en aqst dia. E vull vos fer vns precs que yo sia lo primer qui ferra en la batalla: y quels peus primers dels vostres caualls sien ab los peus derrer del meu cauall: car yon he prou. Y la

Pere Ferrãdo Dixer y molts caualles

O bon Rey q̃ volia esser lo primer de ferir ẽla batalla.

uors lo Comte de Trastamena: y de Denia digueren. Senyor nos entenem a fer aqueixa honor vuy: ans farem nostre poder que sia vençuda si plau a deu la batalla com vos hi entrarets. E dites aquestes paraules tota la nostra gent se alegra: y ses calsa en lo nostre seruey: e de la nostra Real corona. Y estants aqui per espay de dues hores esperãts si los altres se volien combatre / veents q̃ ells no dauen locha a la batalla: acordam que faessem nostre cami vers Valencia: y perço com ha passar vn pont estret los Comtes de Trastamena y de Denia: qui anauen en la dauantera / trameteren nos a dir: q̃ vna vegada passassem lo pont: y ells romandrien darrers. E nos tremetem los a dir que nou farie: que passassen ells primers. Y altra vegada tremeteren nos a dir que vna vegada passassem: y que ells romandrie detras axi com estaua en rabo. Nos diguem los la darrera vegada: que de punt ho honor tant ne sabiem cõ ells: perque nos prometiem a deu q̃ mentre cent de nostres companyies fossen per passar lo dit pont / james no passariem nos. Y en aquesta manera anam tots vers la ciutat de Valencia. Y mossen Elfo de Prorida / ab ses galeres nostres estaua ẽ la marina / prest terra / faent lo camí q̃ nos sabiem / p tal que hagüessem en ajuda les dites galeres. Y lo dit Rey ho Castella leuas del dit Grau de Valencia: y muntassen vers lo camí general que va de Muruedre a Valẽcia: y anassen tot dret al castell de Muruedre. Axi que nos ab la benedictio de deu: y de la verge madona sancta Maria: y del benaüyrat sanct Jordi entram en la ciutat de Valencia: y tots aquells qui eren en la dita ciutat reberẽ nos ab grã alegria y gran goig: de la misericordia q̃ deu nos hauia feta a nos y a ells: y mostrauen nos dels pans dels arroços: y dels altres mestalls de que viuiẽ / car non hauien de forment. Y ab aquesta honor / goig / y alegria: passãt per la dita ciutat / totes les gents de goig plorosos / de goig que hauien corrien nos besar les mans / els pens hoc les faldes de les armadures de nostra persona: y de nostre caual: y aturam allí ñs al terç dia del mes ho Maig apres seguent.

Com lo Rey de Castella se leua del siti no esperãt batalla.

Capitol sete qui tracta per quel Rey de Castella ha uia leuat lo siti de Valencia: y ho la trames a li seu lo Rey en Pere que tornas per cõbatres ab ell: y no u accepta: ans anant sen ab la armada tenia en mar se cuyda negar. E cõ lo Rey en Pere per pagar lo sou a la sua gent: prest tot lor y argent de les esglesies ab licencia del bisbe de Valencia.

Apres tres dies que fom entrats dintre la dita ciutat de Valẽcia / perço cõ per alguns quierẽ estats presos en poder del Rey de Castella / hauiem entes quel dit Rey de Castella hauia dit que sino que nos erem venguts axi com a Almugauer / ell se forca cõbatut ab nos Nos tãtost tremetẽ a dir al dit Rey per vn escuder qui tenia Corbera / lo qual hauia mester guiatge nostre: lo qual guiatge li atorgam ab cõdicio que digues aquestes paraules al dit Rey / ço es que com nos haguessem entes que ell hauia dit que si no que nos erem venguts a Valencia axi com a Almugauer: ell se forca combatut ab nos: que ell sabia bela nostra venguda: y no li calia escusar per allo per que per tal que hagues menor escusa / quel certificauem que lo dissapte primer vinent / nos sens tota falla seriem dauant Muruedre: y q̃

Escuders dit gẽril home

lanoꝛs no hauria escusa que tolsem venguts cō Almugauer: p laql cosa lo diuendres partim dela dita ciutat de Valencia: y anā a la alqria dē Esplugues/hon ab totes nres gēts jaguē aqlla nit. E lēdema aps seguēt partim dela dita alqria ab totes les nres hosts: y anā dalla la barraca dl trare del Puig q es ēl o cami gnal/ doꝛet lo loch de nra dona del Puig: y estiguem tot aql dia; y tornanos en doꝛmir al Puig. E lendema aps seguent q ton digmenge tornā en doꝛet de Puçol/ el perāt li lo dit Rey de Castella voldria exir a la batalla: y tremetem li dos psones ql digues-sen cō nos lo esperauem alli: la ql cosa ell no volch fer. E nos veents que no volia exir/ tornānos en a Valencia. ¶ Aps en lo. xvij. dia del dit mes de Maig partim ab totes nres gēts y anāal loch de Cullera/ per tal cō hauiem entes que lestol nostre de q era Almirall lo Vezcomte de Cardona/per dubte que hac del Rey d Castella qui era en gran nōbre se mes tot en lo riu de Cullera: y aq estiguē alguns dies per defendre lo dit hostol nostre. Y estants nos axi/ lostol del Rey de Castella estaua a la boca del dit riu/ el forçant se de damnifficar lo dit nostre hostol sipoder nehagues: mes foli contrastat y ben defes per les nostres gents quiy erē. Y estant axi moch se grā fortuna en la mar: en tant ql hostol del dit rey de Castella se cuyda perdre. E passada la fortuna lo dit Rey de Castella tornassen a Muruedre: y feu reuerēcia a la esglesia de madōa sancta maria ab vn dogal al coll: y en camisa: y en bragues: faent li gracies cō era estort del peril dela fortuna dessus dita. E nos tornam a Valēcia/a. xv. dies del mes de Juny apres seguēt. Y esdeuench se que per pagar a la gent de nostre hostol haguem gran fretura de moneda: y los soldats nostres sēs diners no podiē retre llur deute als affers dela guerra. Perq ab licencia del Bisbe pleuim nos d totes les vexelles deles esglesies: axi com son retaules dargent/creus/ calzers/y lāties: y ensensers: y tota altra veixella doꝛ y dargent que trobam en los reliquiaris deles dites esglesies: y aquella prenguem y destribuym entre los nostres soldats: y feta estima dela dita vexella dargent y doꝛ daquens erem pleuits dels dits reliquiaris deles dites esglesies: faem satisfacio y esmena cōplida dins breue tēps aprez seguent. ¶ E aprez alguns dies que nos fom en la dita ciutat de Valencia haguem acort d exir dela dita ciutat. E partim ne lo xiiij. joꝛn del dit mes de Juny/ y anam ab totes nostres hosts al loch de Liria per continuar nostra guerra. Estiguem en lo dit loch tro per tot lo derrer dia del prop dit mes d Juny. La qual vila haguem a patis que feu ab nos Juā Alfonso de Exerica que la tenia per lo Rey dō Pedro a. xxix. del dit mes. E partim ne y anam al loch de Puig. E partim del dit loch de Puig ab totes nres hosts: y anānos en a la horta d Muruedre/hon tinguem nostre setge y aqui aturam a lguns dies. E aps mudānt nre setge en la horta de Sanct/pp la mar/ q ton lo. xij. dia de Juliol aprez seguēt. Y lēdema partim ne/ y ab totes les nres hosts mudā nos/ ens atendā en la horta de Burriana E les galeres nres seguien les partides hon nos anauem ens mudauē y ab deliberacio de nostre consell: e per affers molts necessaris lo. xvij. dia del mes de Juliol partim dela dita horta d Burriana: y recullim nos en dites galeres per anar a Barcelona: hon som lo denouen dia del pp dit mes de Juliol.

Quāt lo Rey en Pere parti de Puliol y anā a Cullera

Tengue lo Rey en Pere setge en la horta de Muruedre.

De Junio

Capitol. viij. qui tracta com lo Rey en Jsdere seu dar mort a mossen Bernat de Cabrera. E a na ab totes les hosts a socorrer Orihola/en la qual lo Rey d Castella qui era en la vila de Elix hauia dellibe rat posar los siti: y arribat allí lo rey en Jsdere/nostre senyor deu permes quel dit Rey de Castella sen torna: y no gosa combatre s ab lo dit Rey de Arago qui li tenia ordenada to ta la batalla: dsiant se combatre ab dit Rey.

Com lo Rey sen tẽcla mossen bñt de Cabrera.

ESTãs nos en la dita ciutat hõ era la Reyna nostra mu ller: haguem gran consell sobre lo dit fet de mossẽ ber nat de Cabrera/de quens teniem p mal seruits. Axi com sõ sobre la ana da sua al Rey de Castella: y sobre la sua suyta cõ sen ana del loch de Al mudeuer en Nauarra: y daltres affers quẽs hauia fets ens saea cõtinuada mẽt en grã minua y dã de nra psona y dels nres regnes. Acordã de enq rir daqst fet: y haguẽ nres sauis al gũs de nre cõsell. Y rebuts testimo nis y altres proues sufficients y ba stãts: trobã ql dit mossen Bernat de Cabrera era digne de mort: y de p dicio de tots los bẽs. E dclarã/y vol guẽ ab plena dellibaracio de nre cõ sell q pdes lo cap: y qls bẽs seus fos sen a nos confiscats: y p tal cõ lo dit mossen Bernat era en çaragoça ps en poder de nre Gouernador: p re missio quẽs hauia fet alo Rey d Na uarra: segõs qdessus nes ja feta mẽ cio. Nos pletres nres escriuim a no stre pmogenit lo Duch de Gerona nre procurador gñal de nres regnes y terres/q ladõchs era en la ciutat d çaragoça: exigent los negocis dela dita procuracio nra: q dcõtinẽt vistes les dites letres nres donas mort al dit mossen Bernat de Cabrera: ço es q enla plaça dla porta appellada de Toledo/dla dita ciutat/li fes tol re lo cap. E lo dit nre pmogenit exi gent nre manamẽt/trames a dir al dit mossen Bernat d Cabrera p mos sen Berẽguer Dabella/Majordõ y Cõsell er seu/y en Jãc dz Houelles sauien dret/de Gerona Vicicance ller lojubi q nos li hauiem dat/y ell oydes les paraules dix al dit mossen Berẽguer Dabella. O mossen Be rẽguer morre yo: y q nõ sẽ dats de senimẽts: car p via de dret comu jo no deuria pẽdre mort: tro q les mies defensiõs sẽ purgades. E ladõchs lo dit mossen Berẽguer respos li di ent aytals paraules. Mossẽ Bernat ver es: y ver dicts: mes despuixes q vos sots estat poderos enlos fets dl senyor Rey/vos hi hauets mesa aq sta costuma: y axi rabo es q serues ca a vos: ço q mal hic hauets introdu hit: car vos fes dar mort en Arago al fill dl noble en Juã Ximenez dur rea: ladõchs cõ lo Jnfant dõ Ferrã do fo desbaratat/y ps/ enlo loch de Epila p lo noble en Lop d Luna/qs treballaua p los affers dla honor dl senyor Rey: y de son regne. Aps fa es donar mort an Ramõ Marqt ciu tada de Barcelona: cõ lo senyor rey lo seu negar per la mort den Ramõ Sentuicents: de qera enculpat: y d sensions no li sorten donades: si be p la part sorẽ demanades y requestes E aço fon en dijous: enlo dit mes d Juliol. Y lendema que fon Diuen dres/lo dit mossen Bernat fou me nat a la dita plaça: en hora de ter cia: publicament y en vista de tota la ciutat: enla dita plaça palesamẽt son li tallat lo cap. Y daqsta justicia los nres pobles no sen agreujarẽ/ans apparech qls plagues: pensant los dãs quẽs erẽ vegut p causa sua: espe cialmẽt en la guerra d Castella: y ap plicã nos sos bens: axi com a bens

Les paraules d mossen Bñt de Cabrera.

confiscats per lo dit crim. E donant lo cors a sepultura / so a nos trames lo cap: car axi lo acordat per lo dit nostre primogenit: y per aquells de son consell. E sabut per nos la dita mort/acordam de partir de Barcelona/don partim lo. v. dia del mes d Agost seguent del dit any. M. ccc. lxiij. y tinguem nostre cami vers la ciutat de çaragoça / hon fom lo. xij. dia del prop dit mes. Y estāts aqui haguem ardit del regne de Valencia com lo Rey d Castella era a Lix deliberant setiar Oriola: per lo qual nos conech de anar hi. E perço partim dela dita ciutat: y fem nostre cami passant per Montalba/per Mora: y per Sarrio: aldeas de Therol car lo dit loch de Therol ja temps era passat/se era retut al Rey d Castella. E com fom enlo dit loch d Mora/vengueren a nos dos homens de castell Fabib/quis deuia retre dins dos dies/si donchs per nos nols era socorregut. E nos tinguē nostre cō sell ab tots los Barōs y nobles qui s seguien: acordam que de continent ab tota nostra gent anassem a dit castell: y deliurar los del setge quel dit Rey de Castella hi tenia: car no hauia pus d tres leges dl dit loch de Mora hon erem al dit castell Fabib. Y estants en nostra moguda/per satisfer a la honor Real: haguem altre ardit quel dit castell seer ja retut/no esperāt lo temps a que sera apatiat. E couench nos d leixar nostre proposit que hauiem: y haguem continuar nostre cami. E partint dl loch de Mora/passants per Sarrio calam nos al loch de Vilareal / hon fom lo. xvij. dia dl mes de Noembre apres seguent. En lo qual loch estiguem tro a. xix. dies / y el seguent. xxvj. dia del dit mes partim del dit loch de Vilareal: y passant per Xilces/y per Massamagrell/y p lo loch de Torrēt: venguē nos en al loch Dalgezira/hō sō lo. xxix. dia del dit mes de Noēbre. Aqst cami fē nos p socorrer a la vila de Oriola/ qui esta en grā gill de pdre/ p ço cō se spaua esser assetiada p lo Rey de Castella y lo dit loch era destret de vitualles E haguem ab nos tots los nzes Barōs/y nobles cavallers/axi del regne de Arago: cō del regne de Valēcia/cō de Catalūya/y altres gēts de peu/y de caual/p socorrer y deliurar/y fornir de viādes la dita vila d Oriola/los qls barōs q crē ab nos/ crē lo Arqbil be de çaragoça: appellat Lop de Luna: lo Cōte d Urgell nebot nze: lo Cōte de Denia: y lo Cō te de prades/cosins nzes: y lo Cōte d Trastamena: y lo mestre de Mūtesa y molts altres Barōs y nobles de Arago: y de Catalūya: y del regne d Valencia. Y el Rey de Castella sentint nra anada vers la part de Oriola/cuytas per a contrastar lo nostre bon proposit que hauiē per socorrer a la dita vila/axi com per la gracia d deu se segui: y mes se ēl loch d Lix qui es a tres leges dela dita vila d Oriola: y partim del dit loch Dalgezira lo primer dia de Deembre aps seguent/y anam a Gandia: y lendema partim y anam al loch de Vilalonga. E laltre dia apres seguēt partim de aqui: y anam a Luxen / don partim los cinquen dia del dit mes de Deembre/tota via ab totes nostres gents de armes / y anam al loch del Coy. E de aqui partim lo vuytē dia del dit mes: y anam a vn loch appellat Saix/pres lo loch de Castella: y lendema partim del dit loch d Saix passada solamēt la vna part dela nit car tot haguem ops / per los dies qui eren pochs/y la jornada qui era de nou leges/car en veritat gran perill fora estat si axi nons hi fossem cuytats. E passants per lo loch de

Confiscacio dels bēs de mossen Bernat de Cabrera

1354

Lop de Luna ar qbisbe d Iarago sa.

Sair/alleujam nos enla horta ò Fauanella: y del dit loch de Fauanella ha. ix. leges: y som hi a hora tarda car era ja hora del seny del ladre cò som descaualcats: planguem nos de aquella tan grã jornada que seta hauiem: car en tota aquella jornada no descaualcã: ans menjam sobre les selles: nos y tota nostra gèt. E lo Cõpte de Trastamena com haguem òs caualcat: ens som gitats sobre vn lit per reposar: dix nos aytals paraules lo dit Comte. Senyor con tales jornadas quebrantã los grãdes Reyes los chicos ho los otros Reyes lures enemigos: y en esta jornada sé yor hauets quebrantado al Rey dò Pedro de Castilla lojo dretcho: y vos sots mostrado Rey y senyor por mantener y òfender vuestro regno: e aixi senyor agora es tiempo de folgar y dar vos plazer: pues hauez al cançada la honrra que a vos se pertenesce. ¶ En aquest cami dela dita jornada: perço com la terra que calcigam era aberma y deserta: y plena de gran multitut de caça: çoes de perdius/conills/y lebres. Esdeuench se per la gran gent que era ab nos: nos leua caça de perdius: ni de conills: y lebres que no fos presa: axi per los grans crits: y bauchs ques metien per les gèts: y per la execucio ques feya personalment per la gran gent dela nostra host. Axique segons per alguns era arbitrat mes de. x. mil perdius: y sinch cètes carregues de conills/y lebres sozen preses per les gèts dela dita host nostra: de que haguerem gran refrescament. E apres aquells dits Comtes sozen estats a nos/ sopam y metem nos en nostre lit per reposar: y començã a dormir. Y estant axi venguer en a nos en Miro: y tres altres bons homens dela vila de Oriola per fer nos reuerencia per part dela dita vila: faent gracia a deu quins hauia endreçat ò venir en aqlles partides: supplicants nos q̃ fos de nra merce q̃ls delliuras sem del dit Rey de Castella/ qui ab grã gèt se era mes enla vila ò Lix/ p assetiar Oriola. E nos sentint los rahonamèts òls dits hamès q̃ erè venguts a nos ab grã pill ò llurs psones y nos hagué grã pler: y grã alegria y decòtinèt faé entrar lo dit en Miro si altre deuãt nos: y aqui haguem ab ells rahonamèt quins plach ens alegra molt: car donarè nos a sentir q̃l dit Rey ò Castella nos ppararia batalla enlo cãp òla Matança hò hauié a passar dauãt Oriola. Y estants axi vèguerè a nos los dits Còtes de Trastamena: y de Denia: y parlarè ab nos òla jornada q̃ lèdema douié fer p delliurar la dita vila Doriola òl peril en q̃ estaua: y ò còbatrès ab lo dit Rey de Castella si ardimèt hagues ò exir nos a la batalla: car segòs los certs ardits què hauié ell era èlo dit loch de Lix: tro ab. vij. M. homens de caual: y ab mes de. xij. M. ò peu: crexèt se tots dies ò còpayia: car de tot lo regne de Murcia y daltres parts p hismes de son regne hi hauia còtinuamèt vèguda y venia grãgent. E la cort q̃ nos hagué ab los dits Còtes y algũs altres de nre còsell q̃ sobre uèguerè fo aytalq̃ ab la grã de nre sé yor deu en hora ò alba/ al pmer toch òla nra trõpeta tot hò se curas ò regonexer totes les besties ò referrar y donar ciuada. E a la segòa trõpeta tot hò regonegues: y pses ses armes. E alq̃rt toch òla dita trõpeta tot hò fos sobre ls caualls: y seguir nra bãdera. E aço fò en hora de tercia: y segòs q̃ so acordat se feu ò fet: e ab grã de deu nos començam de caminar: y enla dauãtera nostra sozen los dits comtes de Trastamena e ò denia era la nostra host quaix en nò bre de. iij. milia homens a caualle ò

Parau/les dite, al Rey a Arago p lo dit Core.

Nota lo orde po sat enla host o/ynt so/nar la trẽpeta.

peu.xv.milia en sus e nostre senyor deu hauia mes tant de bon corento ta la nostra gent que tots anauē fort alegres epagats especialment com se pensauen ques hauiē a combatre ecom baguem deuallada tota la cost ta e fom en lo gran camp apellat de la matança enlo qual segōs les cro niqs antigues son stades fetes grās e moltes batalles de grans reys nos aturam ab totes nostres gents e ve bem prop nos vn peno del Rey de castella ab mil homens a cauall qui null temps de cauall qui null temps se mogueren ò vn loch. Nos estiguē axi be quatre hores: nostres esquer es de batalles ordenades esperāts si lo dit Rey de Castella haguere en voluntat de venir a nos qui si teni em la batalla ordenada e apellada ē lo dit camp car en lo dauallar dela costa eren venguts a nos.xxx. ho mens dela geneta del comte de tra stamena que deyenque hauien des cuberts los passos e vista tota la ho st del Rey de castella qui venia vers nos de que haguem nos gran pla er: mas no plach a deu ques seguis y estāts nos axi aturats ēl o dit cāp car nos volié entrar en lo dit loch ò Oriola si a nostre honor sperāt nost tre enemich si venir volgues vēgue ren a nos los comtes de trastamena e de denia e dixeren senyor vos ha uets complit ço que pertāyia a vost tra honor duy mes hora es q anets ala dita vila Doriola e queus aleu gets ab temps cōuinēt que si era p? tart enos encara aturā be per vna hora e apres continuā nostra ana da e de tot jorn aleuiam nos enla di ta horta e lo dit rey ò castella nos cu ra de venir a nos: ans aquells mil homēs a cauall ò que dessus es feta mencio sen tornaren al dit loch de lix segons que a nos son recomptat e persones dignes de fe: lo dit Rey de castella en aquell dia que nos fom en lo dit camp hix que ab totes ses gents de cauall e de peu soza del dit loch ò lix ordonant se batalles p ve nir al dit camp hon erem nos ja e or denades ses gents ve ents nos ē cāp car los vns als altres nos veyem a partats e volch hauer consell de al guns de sos vassalls sobre lo fet dela batalla e apella los mestres e algūs altres Barons e cauallers sauis an tichs de castells que ran en nōbre ò xxxx. y estant axi apartats dix los lo dit Rey aytals paraules yous he feytos aqui ajuntar per auer consell de vosotros que vos paresce de ha uer palea con el Rey Daragon qui assin como sabedes es cerca de noso tros e hauemos por cierto que huy sera en les partides de Oriola con su poder e aquells qui eren ab lo dit Rey guardants se los vns als altres faeren senyal al mestre de sentiago que staua prop lo dit Rey lo qual e ra germa ò dona Maria de padela quel dit rey tenia per amiga lo qual se atreuia a dir mes que los altres son en teniment ho consell al dit rey de Castella e respos e dix senyor grā tiempo ha que dios ha fecho depar timente entre la casa de castella e la casa de Aragon assin quesi del reg ne de castilla se fazion quatre partes e daua la vna parte ōllas e daria la major gran tierra que no tiene da ragon e hō si fincaria grande Rey e sabe dios que vos sodes vno delos tres Reyes del mundo de christia nos esi desia lo major no lo cuydaria mentir porque entiendo q vos sen yor con vuestro poder deiades abir al campo e parar vuestra batalla al dicho rey Daragon e hajades por cierto senyor que en este dia vos ve neredes al dicho Rey Daragon su poder e que seredes Rey de cast tilla e daragon e si plaze a dios aps

Emperador de hespanya e com lo dit mestre hague acabada la sua resposta lo dit Rey de Castella giras als altres Maestres Barons e cauallers que hac apartats e volch saber dells llur intencio e tots lo aren e affermaren en acabamẽt tot ço quel dit maestre de Sãtiago hauia dit e lo dit Rey de castella hoida la dita resposta del dit maestre e altres que aqui hauia fets aiustar Altres veus crida e dix hay aqui algũ rapaç que tinga vn pa e dites les dites paraules vench hun rapaç e portali vn pa elo dit Rey de Castella pres lo dit pa e dix ay tals paraules o semblants a mi semeiaq̃ vosotros todos seades ò acuerdo que yo ponga Batalla al Rey daragon de que digo en verdat que si yo tomasse con mi los que al dito Rey daragõ tiene ensi e los hauia por mis vassallos o por mis naturales que senes tot miedo palearia con todos vosotros e con toda castella e abuncõ toda hespanya e por que sapays yo enque vos tiengo es a fin que conestepan que tiengo en mi mano pienso que fartaria quantos leyales haya en Castilla e dites aq̃stes paraules tornassen lo dit Rey de castella en lo dit loch de lix ab totes ses companyies de caual e de peu que seu aleuiar dintre lo dit loch de lix y esser aqui alguns cauallers digueren li que nunqua castella hauia tomada tan gran deshonor com aquell dia per ço com sen eren tornats donchs dix lo dit rey que cõsellades e ells digueren Senyor consellamos vos que en todas guisas del mundo que cras de manyana vos anes combatre con el daragon e lo dit Rey respos ha que buen consejo e pres vn troç de pa en la ma car sopaua lauors e dix con estope daço de pan artaria todos quantos leales ha en castilla.

No. altra comparacio de.i. trosde pa.

¶ Epartents de aqui anaala horta de oriola hon fom lo xj dia del prop dit mes e la gent de Oriola veent nos hagueren gran cõsolacio e grã goig e ab lagremes alegrauẽ se per la nostra venguda estiguem ab ells sis dies e foznim lo dit loch de viãdes e daltres coses necessaries que hauien fetes tenir ab algũs vexells al cap de ceruer e posat lo dit loch en estament partim nelo. xvij. dia ỏl dit mes de deembze e ab totes les nostres gents darmes anam al chec canto e lendema partim ne e anam ales salines e altre dia apres seguẽt sem la via dontiuien e les gents ỏl dit Rey de Castella anauen nos en lentorn pero nos gosauen acostar a nosaltres y en lo seguẽt dia ỏl prop dit mes que fon. xxj. fom tornat a xativa. E apres partim de xativa e anam nos en a Algesira e lẽdema fon vigilia de Nadal y en aquest cami ò la anada de Oriola per lo dit Rey ò castella nos fou trames de ses companyies tres milia dela geneta qui despuix que nos entram en lo pinar appellat Billena nos partiren de vista ò nostra host tro fom al entrãt de nostres regnes e beq̃ nos li hagues sem calcigada partida dela sua terra anant en lo dit Cami e tornãt no hague ardiment de encontrar se ab nos e nos aximateix anauen tota vegada reglats e ordẽats ab nostres batalles compartides e aperellats de ferir su dit Rey ardimẽt algu hagues ò ferir cõtra nos.

Vigilia de nadal

¶ Capitol. ix. qui tracta cò lo Rey en Pere tornãt sen ab tota la sua Gẽt victorios vẽgue en la ciutat ò tortosa hõ hauia cõuocades cortz generals als Catalãs e clogue aq̃lles e daq̃ partit cobza tots los lochs q̃ lo Rey de Castella malamẽt psos li hauia.

EN lo primer dia del mes de Jener any mil.ccc.lx. partim dela dita ciutat de Valencia: e anamnosen al loch del puig ab totes les hosts nostres e ab tots los Barons e Caualers e altres gents de caual: e lendema partim ol dit loch ol puig e anamnosen a Burriana e per co com nos hauem manades corts als Catalans a Tortosa partim del dit loch de Burriana e q nostres jornades som ala ciutat de Tortosa e lo sinquendia del dit mes de Jener e en les dites corts proposam que hauiem mester gran ajuda de nostres sots meses car la terra nostra se perdia dedia en dia e sens gran ajuda dels nostres sots meses nons podem deffendre. E tots aquells qui eren en les dites corts generals de Catalunya hauien gran compassio de nos qui som llur senyor naturale esforçaren se molt valentment e atorgaren nos .xvij. Comptes de moneda pagadors dis dos anys apres seguents ab la qual ajuda e primerament aquella de nostre senyor deu haguem compliment de moneda e ab ço quens fo atorgat per los reg nes Darago e de Valencia quens basta en lo fet dela guerra. En tant quel Rey dins hun any propuinét segons que en lo present libre dejus se comptara perde tots sos regnes e fon de aquells despullats e forag itats e nos haguem cobrada la nostra terra quens hauia tolta ols nostres regnes darago e de Valencia era mes que tot Arago o tot regne de valencia.

¶ Elicentiades les dites Corts partim de Tortosa lo vinten dia del del mes de Febrer apres seguent e snam nosen al loch de sanct Mateu hon estiguen .vij. dies e replegam tota nostra gent per assetiar lo loch ò Muruedre e cobrar los Castells dar tana de Serra de sogorb e de Torres. Car toca aquella partida de terra era perduda ensemps ab Exerica e Therole grãres tots los lochs deles nostres fronteres e adeserem sobre lo Setge de Muruedre ades sobre los altres lochs dessus dits troque tot ho haguê cobrat ço es de sogorb en ça vers Valencia esinalment estiguem vltra .vj. meses sobre lo setge ò muruedre troquel haguem es rete a nos a certs patis qs tractaren entre nos e lo prior ò sãt Joan qui tenia la força e loch per lo rey de castella e nos entram dins lo dit loch de Muruedre poderosament en lo .xiiij. dia del mes de setẽ bre apres seguent del dit any mil cccl xv. y es cert que tenint nos altres lo dit setge uengueren dela ciutat de Bar. e de Mallorques moltes naus armades e fornides de molta gent dextra en lo set dela mar per contrastar al host ol del Rey de castella ab ajuda del qual estol e deles gents darmes quey vengueren deu seu gracia a nos que cobram lo dit loch de Muruedre quins era fort cõtrari perço cõ los camis publichs de Arago e de Catalunya no podiẽ passar a valencia q contrari del dit loch a nos rebelle e com haguem estat per algũs dies dins lo dit loh de Muruedre anam ala ciutat ò valencia hon entram lo .xxj. dia ol dit mes de Setembre. 1365

¶ E estãts nos en la dita Ciutat de valencia veents quels homens del dit loch de Muruedre nos eren estats rebelles per la qual cosa grãdã son dat a nos e a nostres regnes specialment a regne de Valencia present que ay tal maluestat e rebellio no deuia passar sens gran punicio ay hagut sobre aço molts y diuersos colloquis mes sentencialment

declaram quel dit loch de Muruedre daquiauant no hagues titol nes actes alguns de vniuersitat axi com dabans ser solia fins aquells petualment reuocam: e tornam: e lo dit loch a esser carrer de valencia: e ques regisen es reglassen per los officials nostres dela dita ciutat segõs que per aquells officials e per los jurats dela dita ciutat seria perpetual ment ordonat. E daço sem ala dita ciutat de Valencia priuilegi perpetual: e apres alguns dies tornam al dit loch de Muruedre per metre aquell en ordinacio la qual feta tornam ala dita ciutat de Valencia don partim lo vinten dia del dit mes de octubre seguent e tinguẽ nostre camí vers la ciutat de Barcelõa hõ necessariament hagnem anar per los affers dela dita guerra: y entrã en la dita Ciutat lo derrer dia del prop dit mes Doctubre del dit any M.ccc.lxv. e com partim dela dita ciutat de valencia leixam per loctinent nostre en regne de valencia lo Comte de vrgell nostre nebot que ab certes companyes de cauall e de peu ana assetiar loloch de Mogorb lo qual en aquell siti sere te a nos.

Priuilegi perpetual dela ciutat de valẽcia so ntra murue dra.

1365

Capitol. x. qui tracta de com lo rey en Pere estant en Barcelona dona obra que ab ajuda del pare sanct e del rey de França e del comte de trastamena e daltres e sol daja gran multitud de gent per fer guerra al Rey de castella e feu la tãt poderosament que conquista tota castella: e foragita de aquella lo dit Rey al qual fo forçat fugir: e desemperar tots sos Regnes.

Nos estants en la dita ciutat de Barcelona acordã que segons que ja en tẽps passat era tractat de hauer companyies deles parts de França qui a sou òla nostra cort faessen guerra ensemps ab les gẽts de nostres regnes contra lo dit Rey de castella quins hauia perseguits e deseretats de molta terra en. viiij. anys en los quals la dita guerra era continuada per la qual rabo per tractamẽt del dit infant en Pere honcle nostre qui viuia sots habit de religio de sanct francesch qui era ja en cort de roma en la ciutat de Auinyo: e ab treball de mossen francesch de pere llos camerlẽch nostre lo qual hauiẽ trames ales parts de França fou posat en estament consentints en aço lo pare sanct e al rey de França fõ assoldejada gran gent de cauall: la qual deuia esser ab nosaltres en la ciutat de Barcelona per tot lo mes de Deembre apres seguent en que fini lo dit any mil. ccclxv. e comẽça lany. M. ccc lxvj. les quals companyies assoldejades forẽ donats per lo pare sanct cent milia florins dor e per lo rey de França altres cent milia florins dor: e aquest accorriment donaren los dits pare sanct: e rey de França per foragitar del regne de França e òles partides dauinyo les compãyies dessus dites car eren en tan gran nombre que tota França degostauen y en cara totes les partides de Auinyo e nos semblantment los donam cent milia florins dor vltra lo pilatge que trobarien en nostres regnes e terres exceptat que no combatessen lochs ne forces algunes dels dits nostres regnes.

1366

Posats en estament los dits affers les dites companyies foren ab nos en la dita ciutat de Barcelona en les festes de nadal en que començalodit any mil. ccclxvj. òles quals companyies fon cap mossen Bertran de Daqui: lo qual era caualler frances: y era ab ells per donan-

1366

to del Rey de frança: lo Seneſcal ſo y encara vn caualler Angles appellat moſſen Huc de Cauiley e lo comte de marça e vn altre caualler appellat lo caualler vert e diuerſos altres caualers eſtor notables: e aſſenyalats e ſem los Couit general lo primer dia d Janer qui es appellat ninou y en lo gran palau noſtre en la ſala general poſam nos ala tau la e poſam nos ala part dreta lo dit moſſen Bertran d claquie ala part ſiniſtra lo infant en ramon berenguer honcle noſtre e apres lo ſeneſcal de frãça e apres lodit moſſen huc de cauiley: y enla fi dela dita taula noſtra lo caualler vert e p tot lo dit palau major foren ordenades moltes taules y encara p altres caſes e ſales del dit palau taules moltes en les foren aſſetiades totes honorablement e baſtantment ſeruides e feta la dita jornada los deſſus dits p nom conuidats tornaren a llur hoſtals hon foren baſtantment acollits e totes les altres companyies qui ab ells eren vengudes eſtauen en les partides de valles e de lobregat y eſtigueren tro a. viij. dies per forenir ſe darmes e d moltes coſes ales dites companyies neceſſaries e paſſats los dits. viij. dies nos congoiram ques empeſeſſen auant faent lo cami de Arago ¶ E apres que les dites companyes foren partides nos partim dela dita ciutat de Barcelona lo. xxj. dia del propdit mes de janer e anam nosen a tarragona hon ſtiguem per algũs dies car lodit moſſen Bertrãtorna a nos e per algũs neceſſaris que hac: hagueren li pagar. x milia florins dor vltra los. c. milia florins què ja li hauiẽ donats e tornoſſen ala ſua gent que faça lo cami de Arago e nos apres quil dit moſſen Bertran ſenſo tornat partint de Tarragona lo. vj. dia del mes de febrer apres ſeguent e faem lo cami de çaragoça hon ſom lo. xiij. dia del propdit mes de febrer eſtãt nos en la dita ciutat haguem aprocurar moneda al conte de Traſtamena: e alguns altres qui deuien entrar ab les dites companyies en Caſtella y era tanta la gent ſtranya ab les dites compãyies e encare les noſtres q̃ totes hi eren les quals rebuj auem de fer la dita entrada. E per tolre tot perill quis pogues ſeguir per la multitut deles dites gents ſtrãyes fem que moſſen huc d caluiley ab la ſua flota de Angleſos entras primer en caſtella vers les fronteres de boria e de magallo en que era lo meſtre de ſentiago ab. cccc. homens d cauall quiper la dita entrada del dit moſſen huc deſemparar en los dits caſtells de Boria e de magallo e ſen fugiren en caſtella: e daço vẽch ardit cert a nos. E cõſaberen los dits moſſen Bertran de claqui qui era principale cap major de totes les dites companyies y encara lo cõte de traſtamena qui ſper aua ſucceſſio en lo regne de caſtella iſqueren vigoroſament e ſpatrada dela dita ciutat de çaragoça y entrarẽ p caſtella: e ans que foſſen paſſats. l. dies tota la terra ſon preſa e occupada p les dites grãs companyies: en tal manera q̃ pleſs a mano llurs les dites ciutats de Burgos e de toledo e tots los altres lochs e terres de Caſtella fins ala ciutat de Sibilia hon encloeren lo dit rey de caſtella qui per aualot deles ſues gents matei xes hac a fugir ab dues galeres dela dita ciutat de Sibilia: e anaſſen a Bordeu/ quies del rey de Angleterra axicoz a rey deſeretat. En les quals galeres lo dit rey ſen porta partida del ſeu theſor que hauia en lo ſeu palau e fortaleſa dela dita ciutat de ſibilia. ¶ E el recobrament deles dites ester-

res e locs nostres se seu en aytal ma
nera ço es quel dit Rey sabent la
gran multitut deles gents darmes
qui venien deles parts de frança y
encara la multitud deles nostres
gents darmes qui a rimateix estauē
apperellats de entrar en castella en
semps ables dites companyies per
letres sues specials manaua e pre-
gaua tots los seus seruidors e ho-
mens darmes dela sua nacio los q̄ls
hauia leixats en les ciutats e locbs
que tenia nostres en los regnes nos
tres de arago e de valencia que de
continent e sens tota triga vengue
ssen a ell en les parts de toledo hon
los hauia gran mester per son ser-
uey manant los ables dites letres a
tots los dessus dits que destruisen
e guastassen e metessen foch per tots
los locbs e forces que desemparerīē
mas per ço com contra deu no es sa
uiesa de hom deu nols done poder
de fer damnatge als locbs que de
semparauen be que en algun loch
fos assetiat car les nostres gents sō
tan naturals ala nostra senyoria re
al veent la destructio del dit Rey ò
continent se liurar en a nos e a nostra
senyoria romanent axi com vuy son
e seran si plaura a deu per tostemps
e nos a pochs dies que haguem ar
dit del dit Rey de castella fuyt e de
seret at de sos regnes anam al loch
de Calatayu hon som rebuts p tots
los hitadors del dit loch ab gran
alegria car eren exits de poder de
senyor stranyy e ren tornats a llur
propri senyor natural. E per ço com
lo rey de Castella hauia set priuilegi
al dit loch de Calatayu a suplicacio
dels Jurats e promes del dit loch
atorgam esem los priuilegi que da
qui auant fos esnomēas Ciutat ale
grant se de priuilegis que ciutat ōu
hauer e arimateix se rete a nos te-
rol e per semblant manera los ator
gam priuilegi de ciutat la vila ò da
roca nos rete be quem fos conuida
da per lo dit Rey de castella qui p
son almēt hi vēch ab totes ses gēts
mas la dita vila se tench esforçada
ment axi com a bons seruidors nos
tres es ver que gran res òls altres
dela dita vila foren stades preses e
mal menades per lo dit Rey e per
ço nos egualā los ab los dits locbs
de calatayu e de terol que fos la dita
vila de Daroca ciutat e de aquella
honra e ença son stades e son vuy ciu
tats y es cert que en les dites ciu-
tats de Calatayu e de terol e altres
locbs quel dit rey de castella tenia a
sa ma troba grans forniments y en
gran nombre de viandes e darmes
quel dit rey ò Castella hi hauia me
ses y encara Ginys e trabuchs e al
tres arneses de combatre forces no
resmenys trobā grans obres e fort
notables per a fortaleses deles dites
ciutats axi cō torres e murs e valls
y encara sisternes e pous secrets que
per defalliment daygua les dites ciu
tats perdre nos poguessen y el dit
Rey hauia posat nom e titol a tota
la terra quens hauia tolta axi en
regne de Arago com en regne ò va
lencia Castella la noua mas per la
gracia de nostre senyor deu lo dit
titol dura poch per tal com ab titol
injust possebia tot ço quens hauia
tolt.

Capitol. xi. qui tracta cō lo comte de trastamena quis apella ua enrich ab certs tractes son elegit Rey de Castella e casa vn seu fill primogenit apellat don Joan ab la infanta dōa Elionor filla ōl dit Rey en Pere de Arago e com lo Rey en Pere de Castella ab gents de Angleterra feu fugir ò Castella lo Rey don henrich apellat compte de tras tamena apres torna en Castella e ab

1366

este any ten ciutad uy seren en fauor Jordan de cedrelles y altres

traycio seu morir a mala mort lo dit Rey en Pere de castella.

APres açolo dit Conte de Trastamena pus hague la senyoria de tota la Terra de Castella abla ajuda de mossen Bertran de claquí quipode rosament era ab ell ab totes les dites grans companyies e optēch ab voluntat de Barons evassalls dla casa de Castella o dela major partida de aquells que fos elegit en Rey de castilla e axí fon fet per la qual rabo ell ana ala ciutat de Burgos hō fon cozonat per ço com en aquella ciutat han acostumat de cozonarse los Reys de castella e feta la dita coronacio nos fom requests que complíssen lo matrimoni que ja en tēps passat era concordat de nostra filla la infanta dona leonor dl dit Rey henrich de Castella lo qual matrimoni se tractanos estants en loloch de cessa situat en Arago ab sabuda e consell del Rey de Nauarra qui ladonchs era ab nos durant la dita guerra e jatsiaque nos venguessem forçats de ser lo dit matrimoni pço com sabiem y erem certs quel dit Rey en Pere de Castella era recozregut al Rey de Anglaterra e ab ajuda de aquell lo princep dgales fill primogenit del dit Rey de Anglaterra deuia passar ab lo dit Rey en Pere a lesparts dCastella ab grā ajust de gent dar mes delesparts de Anglaterra per dseretar lo Rey en henrich requer nos quel dit matrimoni fos consumat e acabat e nos volents seruar ço que hauiem promes trametem en Castella la dita infanta filla nostra e acompanya ley lo Archabisbe de çaragoça appellat lop de luna e ab daltres companyies que nos p nostra honor hi trameten e no passa molt temps quels dits Rey en Pere e el princep de gales ables dites llurs companyies entraren per castella e combateren se ab lodit Rey don henrich qui fo vençut e desbaratat en lo camp de nagera e fugi passant seales parts dfrança en la qual batalla fozē preso molts axi de gents de nostra nacio com de gents de castella entre los quals fonch lo compte de Denia e lo mestre dCalatraua e mossen Bertran de claquí e molts de sacōpāyia e daltres e lo dit Archabisbe de çaragoça qui en la ciutat de Burgos ha haut ardit dela dita batalla fugí abla dita infanta filla nostra y ēcara abla Rey na de Castella muller del dit Rey henrich e ab lo dit Infant en Joan primogenit seu e ab vna fill la llur e la dita infanta filla nostra romas ab nos e la dita reyna ab sos infants sen ana en frāça al dit Rey henrich marit seu.

Bertran de Claquí.

Com lo rey de Castella era recozregit al Rey de Anglaterra.

¶ Y estant lo dit Rey henrich en les parts de França lo Rey de França donalí sostenimentde vida e ab consell seu tracta de tornar en son regne que hauia perdut e menassen ab si molta bona gent de frauça: entre los quals son mossen Bertran dclaquis que jay era stat en seruey nostre en lo temps que lo Rey don Pedro sou desheretat e tench lo camí deles Muntanyes de Jaca y entrassen p la partida Dalmaçan e per ço com nos erem en alguns tractaments ab lo dit Rey en Pere apres que hague cobrat son regne demanament nostre los lochs nostres qui erē en les extremitats de Arago vers castella cridauen axí com les gents qui contra nostra voluntat passauen p nostres Regnes e terres emperolo dit Rey henrich cobra la Ciutat dburgos e apres que lach cobrada posa si ti sobre toledo. E com hi hac tengut lo siti tro a mig any cobra la ea

pres ana a les parts de Seuilla: hon sabia que era lo Rey don Pedro: car la terra li cosentia per lo mal tractament quel dit Rey Pere los feyia: car si era mal en lo seu primer regiment: ja fon pijor en lo recobrament q̃ hac fet de la sua terra. Y esdeuench se quel dit Rey en Pere vench a batalla cõtra lo dit Rey Hẽrich vers les partides del castell de Mũtirell En la qual batalla lo dit Rey en Pere fo desbaratat: y mes se en lo dit castell de Muntirell: y estãt en aquell son fet tractament ab lo dit mossen Bertran de Claqui: qui li dona safe que no li calia temprze. Del qual castell isque lo dit Rey Pere sots esperança de se que li era dada per lo dit mossen Bertran. Y com fo fora dl dit castell: venint al dit tractamẽt present lo dit mossen Bertrã: algũs descarregaren contra lo dit Rey en Pere: y retingueren lo/com hapse lo dit Rey Henrich sabẽt que era amic sua lo dit Rey en Pere: y dis vn hostal en quel troba mes mans contra ell per ociurel. E lo dit Rey Pere seu continent de deffendres y finalment los qui eren ab lo Rey don Henrich auciren lo. E com lagueren mort tolgueren li lo cap: lo qual lo dit Rey dõ Henrich feu portar a Seuilla. E ab aço son finida la dita guerra dels dits dos Reys: romanent lo dit Rey don Henrich sẽyor y Rey del dit regne d Castella.

Capitol. xij. y darrer del

siseu libre qui tracta dla paga feta al Rey en Pere per lo dit Rey Henrich: en compẽsacio y loch deles terres hauia donar al dit Rey en Pere. Y dl matrimoni dl fill d dit Rey Hẽrich ab la filla dl Rey en Pere.

COm lo dit Rey don Hẽrich son fortificat en son regne nos fom requests p ell del tet del matrimoni dla dita Infanta filla nostra/ab lo dit Infant en Juã fill seu/primogenit: y nos estauem aturats de trametre hi la dita Infanta. Volents quel dit Rey Henrich cõplis a nos certes coninéces que eren entre elly nos: les quals deuia cõplir a nos com hagues possessio d son regne: p la qual nos duia liurar solts y diuersos lochs: qui eren enles frõteres de Castella/vers lo regne nostre de Arago: axicom eren Molina ab ses aldees almaçan soria e conca y enles fronteres de Regne de Valencia requena e mozo e alguns altres lochs: e com nos requerim q̃ns complis çoquens hauia promes respos que per corts generals era acordat e stret que loch algu de regne d castella nons fos donat ne liurat car deyen que seria gran minua e gran interc del Regne de castella mas q̃ era aparellat de dar nos diners e axi se hague affer car entre tres pagues ne rebem. clxxx. florins dor d Arago o altres mõedes equivalẽts al dits florins. E per tal com les requestas lo dit Rey de castella nos seya per raho de dit matrimoni de nostra filla jatsia que a nos despiagues molt ho hague a ser esguardãt aquell temps en que companyies estranyes estauen aperellades contra nos del regne de frança e axi mateix ẽ nostres regnes hauia mortaldats e fams per que hague a cõplir la voluntat del dit rey y en aquest temps era passada de aquesta vida la reyna dona elionor muller nostra filla del rey de Sicilia e trametem la dita nostra filla acompanyada de prelats e barons e cauallers axicom de nostra dignitat real sepertãyia mas

per ordinacio ò deu noy visque molt e mori lexant dos fills dels quals lo primogenit es jurat primo geni de castella y es net nostre ab aço hac fi edeterminacio lo dit sisen libre lo qual es del fet dela dita Guerra.

¶Aci feneixen tots los fets del dit sisen libre dis lo qual sō scrits tots los affers dela guerra que haguem ab lo Rey de castella la qual dura ix. anys e mig en que son ōclarats tots los fets quis entreuengueren entre nos e nostres vassalls e gens dela vna part e al Rey de castella e sos vassalls ò la altra e jatsia que diuersos fets dormes e morts de perso nese ocupacions de lochs hi fossen entreuenguts empero en la fi dela dita guerra lo dit Rey en Pere de Castilla per juhi ò deu qui baixa ergull y exelça humilitat condemna lo dit Rey de Castella dues vegades en perdicio de sos regnes. E la derrera vegada que perde sos regnes perde la persona e son scapsat p ma de son enemich ço es lo Rey hē rich frare seu axi com aquell qui u merexia per ço com tota la sua guerra son iniusta e malicios a del primer dia que la comença tro ala fi car tā tes e tant diuersos fozēles sues cruel tats e morts que donaua e desmē braments que feya ales gents nostres com nos volien tantost retre a la sua senyoria ocient e matant los car nols perdonaua eu i serui vel etati.

No. qa dan falo superbia e quant be fa lo humilitar.

¶Acabats per gracia ò ōu tots los dits sis libres seguexense les coses subseguides axi del comēçament de dit Rey en Pere ab dona Sibilia de sorcia e dela cozanacio de aquella e dels casaments de fills filla e neta de dit Rey en Pere: e dela mort dela reyna constāça muller del Rey Federich ò Sicilia e ò l infant de mallorques e ò la succesio del Regne de Sicilia pertanyent a la casa de Arago.

EApres que som exits dels affers deles guerres trobāts nos en pau sem mullerar nostre primogenit lo duch Joan de Gerona ab la filla ò l Rey de frança la qual sobirana mēt era dotada de bellesa:e la qual com sos amenada per complir lo matrimoni en lo cami li venc malaltia ço es en la vila de beses e lo dit Duc es pos seu hauent desig de veure la p rahoda dela dita sua ballesa desfressat ab siterç de cauall an a a Bases e alli entrant molt secretament se veerē e les vistes fetes lo dit Duch molt despagat tornant sen no pogue esser e Narbona que ella hague retuda la sua anima a deu. En aquest temps mateix donam nostra filla segona q̄ haguem dela primera muller apellada Joana al comte de Ampuries com li fos morta la muller infanta ò sicilia apellada Blancha qui jau a les menozetes de Barcelona Item en lo temps mateix mori nostra filla la Reyna constança muller del dit rey federich de Sicilia romanēt ne vna filla apellada maria la qual crexēt los Barons del regne de sicilia se leuaren y exortaren lo dit Rey lur dientli en qual manera la casa ò Arago hauia presa la senyoria ò l dit regne de Sicilia sens voluntat e cō sentiment del Papa per quis tenia per que los Reys predecessors seus nol hauien possehit ab lo titol quel deuien possehir. Eaxi li consellauē que ells los faltas confermar per lo papa e aquest so vn present laltre pūcte ra de quel assalantaren que com lo rey frederich son Aui hagues ordenat en son testament que en lo regne de Sicilia no pogues heretar sino

Nō. supplicacio dels barons de sicilia.

masclee que per defalliment ò mas
cle tornas ala casa de Arago y ell no
No. que
enlo re
ne no
po her
tar fine
masele.
agues progenia masculina mas se
minina li dauen de consell que mes
valia q̄ la sua filla qui era la sua carn
hi heretas que no mascle lunyada
al qual consell lo dit Rey ò Sicilia
dona vozella per la qual rabo tra
mes en roma e ab gran summa de
moneda quen dona lo dit Rey obtẽ
gue la confirmacio e concessio ò̄l pa
pa que era apellat gregori e per ço
sonch imposat nom ala dita concess
sio Gregoriana axi que lauors lo vin
cle dela casa de Arago segõs opinio
de alguns so extinct. ¶ Apres mori
lo dit federich Rey de Sicilia lāy
1374 dela carestia que hom comtaua. M.
ccc. lxxiiij. lexant la dita filla Ma
ria dela qual quatre Barons ò aq̄ll
Regne principalment dauant los
altres sefaeren vicaris per quatre
parts del Regne ques pertiren ço
es Artal de Alago Mestre justicer
dela vall de not e don Barthomeu
de Arago dela vall de Mena e maes
tre de cheramunt dela major parti
da dela vall de Matzara e lo comte
Guillem de Paralta dela menor
part ò̄l aprop dita vall se emparare
En aquest any lo infant de Mallor
ques qui era fugit en França entra
en catalunya enemigament ab dos
milia homens darmes e vench fins
dauant Barçalona e axi cõ tost fon
entrat per via dela seu durgell axi
tost de passada sens aturar sic isque
per la via dela vall daran y enconti
nent mori ab herbada que li son da
da. Apres nos sabent la mort del dit
Rey federic de Sicilia cunyat e gẽ
dre nostre e sabent quels dits Ba
rons contractauen sens nostre con
sentiment matrimoni ò̄l dita infan
ta ablo comte de virtut trametem
ambarada a aquells dits Barons p
desanganar los ques guardassen de
ser matrimoni ni dela dita infanta cõ
nos pertangues a ells mas a nos q
erem son Aui e lo Regne tenguel
sen per nos a quis pertanyia ò̄ dret
per virtut del testament del Rey fe
derich lo vell. Elos nostres Amba
xadors monstraren los lo translat
auctentich dela clausula deldit tes
tament los quals Barons no vol
gueren obehir per que los nostres
Ambaxadors sen tornaren reportãt
nos resposta de contradicio per la
qual rabo nos esser molt indignats
emprengem de passar personalment
enlo dit regne e solennement posam
nostre estandart cridant lo passatge
e faent lestol fem pendre per muller
al dit nostre primogenit Duch Joã
de Geronala filla del comte de Ar
manyach apellada matha molt bo
na e honesta dona dela qual procrea
vna filla apellada Joana la qual Du
quessa noza nostra visque poch tẽps
la qual per sa bondat so molt planta
per nos e pla terra mesuãt sem fer
noces al nostre fill menor linfant dõ
marti ab la filla qui era romasa del
comte de Luna qui era molt tẽps
hauia la qual era romasa heretera
de son pare jatsia lo dit infant e cõte
ssa fossen estats esponsats en poque
sa en lo temps que la guerra de cas
tella dura lo rey don henrich cõte
de trastamẽa comena son fill a nos a
pellat infant don joan quil tenguem
com a nostre fill lo qual estãt en nos
tra cort desija molt hauer per mul
ler la infanta dona Elionor filla nos
tra e ò̄la reyna dona helionor Sici
liana muller nostra quilauors viuia
car lo dit infant plague molt al vll
per ço com la dita infanta era molt
bella creatura y essents lodit Rey
dõ Henrich e son fill lo dit infant en
castella lo fill requeria lo pare que li
faes dar per muller la dita infanta e
dona Elionor per la qual rabo lo dit

Reyna Darago apellada matha e visque poch.

Rey de Castella ne feu missatgeria a nos qui ho haguere a fer volenter mas per que ala dita Reyna muller nostra e mare nostra e mare dela dita infanta no plabia per ço cõ la casa nostra Darago hauia hagut molt da fany e dan per lo dit rey don bẽrich majorment que sen fos empobrida volia li grã mal/e com ne hoia parlar sen regiraua e nou volgue cõsentir e nos per complaure li nou fẽ e vengut lo temps quel estol son a punt de tot compliment en nombre de. xxx. galeres e. xxiiij. nause dal tres nauilis: entre tots mes ỏ. lxx. fustes e meso los viures e ja reculli des lles robes de tot hom que no calia sino recullir caualls e les persones alguns mals consellers nostres sobornats per los dits Barons de Sicilia delconsellaren nos que noy anassem dient nos com erem velle p rabo dela vellea nostra persona no era ben disposta a sofferir treballs ans era de repose que mudant layre terreny e les aygues hi poziem tantost morir en Sicilia per lo qual consell nos faeren retraure del dit passatge e fem desermar lo dit Estol la qual cosa fo molt de splaent ala dita Reyna muller nostra per ço com desijaua tornar ensa terra don era nadiua pero hac hi hauer paciencia contra sa volũtat e pus viu quel nostre voler passat era del tot romas suplicants molt humilment que p? nos noy enteniem a passar que dõas sem nostre dret al dit infant en martí fill nostre: e seu lo q̃l ella coralmẽt amaua e nos lan metem en esperança de ser hoper temps esdeuenidor e com ella nou pogue axi tost obtenir estech ne consirosa en tãt que p sobres de desig ne morien lauy. M. cccl xxv. E morta la dita Reyna lo Rey don benrich de Castella nos requiri que la dita nostra filla donassem a son fill e sinou voliem quens ỏ sahauate nos consyderants les grãs despeses que hauiem fetes p los fets dels Genoueses e de Sardenya e p lo Rey de Castella de quen hauien venuty empenyorat tot nostre patrimoni o quaix e huiat dels mals e affanys e treballs e considerãts los grans serueys quens hauia fets recordam ỏ dar la lic axi la li tremete mijançant Linfant don Marti fill nostre qui la acompanya fins als mollons hon personalment so lo dit rey don benrich qui molt honradamẽt la rebe en lany. M. ccclxxvj. dela q̃l forzen procreats dos fills lo primer apellat Alfonso e laltre ferrando en aquest temps morí Papa Gregori p mort del qual los Cardenals elegiren Papa apellat vrba e perço cõ nos trobarem be ab ell sino tres: tots los altres lo ỏsempararen e anaren sen a fundis hon elegiren altre Papa apellat clement lo qual sen vench en Auinyo axi que dos Papas forzen ensemps en la esglesia: e nos veents la barataria e malvestat en aquells volgũ esser indifferents la qual indifferencia nos dura mentre visquem car no volguem al hu ne al altre leuant los les temporalitats ans nos dauen los benifficis p ço com no sofferiem que bulles daquells fossen exhibides ẽ nostra terra Item nos estants axi en viduatge dona Joana Reyna de Napols trames a dir per sa missatgeria que si nos o nostre fill primogẽit qui era lauors semblantment viduu la voliẽ pendre per muller quella faria donacio de son regne ala corona Daragó: la q̃l cosa nos no volguem acceptar per a nos ne aytã poch ho volguẽ consentir de nostre fill ans nos plague mes pera nos pendre p muller vna dona apellada Sibilia de forcia filla de vn caualler de Ampurda

Estol de galeres.

1376

Nota. ỹ papas ẽ vn mateix tẽps. Eleccio de dos papes.

muller qui fonch dal tre caualler a-
pellat Artal de tosseo la qual nubci
alment prenguem en fas de esglesia
lany mil.ccc.lxxvij.e dela qual pro-
creados fills qui moriren e vna filla
apellada isabel e fem matrimon lo
dit Duch dō Joan fill primogenit
nostre abla filla del Duch de Bar-
neta del Rey de frança apellada
violant dla qual procrea molts fills
mas no lin visque sino buna filla a-
pellada yolant. En aquest mateix
temps vench noua a nos cō Artal
Dalago bun dels dits Barons e vi
cari de Sicilia loqual tenia en sacu
ra e custodia la dita infanta Dona
Maria de Sicilia neta nostra ala q̄l
lo dit Artal hauia encartat maritlo
comte de Virtut ab proferta dō dot
del dit regne ços de Sicilia dela
qual cosa nos fom molt irat e com p
rabo del dit matrimoni lo dit com-
temetent se en aparell dō voler anar
cōplir dit matrimoni ar ma.v.naus
grans de moltes gents darmes ab
gran prouisio de joyes que passas
en Sicilia e nos certificats daço en
continent molt espatxadament fem
armar.v.Galeres en que fem mun
tar per capita lo noble mossen Si-
labert de Cruilles: al qual secreta-
ment manam que anas cremar dites
naus aport pissa bon erem e axi com
li soper nos manat ho cōpli p obra
les quals naus apunt de ser vela p
partir recullida tota la gent que no
esperauen sino lo cors del dit comte
de virtut a hora de matinada demē
tre que les gents delcs naus dormi
en termament e no sospitant se dō res
cascuna galera dcles nostres mes
loch ala sua nau e tot ensemps. E a
xi fonch dat obra ab acabament al
nostre manament en ques perde to
ta la gent: e tot lo be qui en aquelles
era p quant fan destorbar que lo ma
trimoni no ana auant ne sen feu mes

Dot de regne de Sicilia.

mencio: y en aquest temps morí nos
tra filla muller del comte Dampu
ries leixant dos fills masles la hu
apellat Joan laltre Perecn aquest
temps nos recordants nos dels di
tes grans pregaries que la Reyna
dona Elionor muller nostra nos ha
uia fetes sobre la donacio que volia
fos feta al infant don Marti fill nos
tre de que nola haucm volguda com
plaure en sa vida vench nos en vo
ler de dar lo dret q̄ne hauien en Si
cilia al dit infant la qual donacio p
nos feta cōfirmada p nostre primo-
genit dessy dit fou e fonch en lāy mil
cccl xxx poch temps apres alguna 1380
maluada gent ajustadiça de França
y vingueren tots en nombre de mil
lances les quals se volien esforçar a
fer robaries cō fossem p llurs mals
fets encalçats e perseguits fins en
lo loch quis diu Durban del realme
de França volguessen mātenir lurs
acostumats auols actes y espletar ne
en part en nostra terra trameteren
a dir ala terra com ells volien en-
trar per sostenir llur vida cō fossen
gentils homens e no poguessen en
altra manera viure p quels haguess
sem per excusats la qual gent sera a
tendada a.v.legues de Perpinya
en lo dit loch del Rey de frança a-
pellat Durban aquesta diuulgacio
ells faren per causa ço es que per
ço que la terra se rescatas a ells en
gran quantitat de moneda esperant
la resposta dela terra y esser tengnts
a noues sobre lo rescat los consols dō
Perpinya no sen certificaren qui e
rem en Girona al qual fet enconti-
nent fon prouehit per nos ços que y
trametēnostre primogēit lo Duch
Joan ab alguns nobles e cauallers
dela terra en nombre de.ccc.homēs
darmes e haut cōsell comporta aq̄lla
gent esser desbaratada caualca tota
vna nit: e a hora dalba fonch sobre

O pessima vergonyosa excusa de gēils homens per mal.

Aci torna tractar dels altres actes de Sicilia.

la dita gent la qual durmint en los lits fon apresonada la major part dels qui foren amenats en Aperpenya ligats en cordes dela qual cosa hague ren sobiran pler ates que era lo primer acte darmes que el dit nostre primogenit hauia fet com fos natural ment de qualitat reposada e sem ne gracies a nostre senyor deu del bo començament que hauia hagut e tor nant als altres actes de Regne de Sicilia per quesla hagut e sabut co la infanta de Sicilia neta nostra fon treta de poder dels Barons de aquell regne es peruenguda en nostre poder a quis pertany mils tenir aquella per dret de proximitat que no ells qui fots titol de vicaris re geixen lo regne tyranament axi com aquells quil se han partit com fari en alguns qui se haguessen a tallar correges de cuyro estrany qui les se tallarien compus amples porien axi es dequests Barons que qui dells del regne dessy dit mes sen pot pedre mes sen pren per so que pus podero sos se tropien los huns contra los altres. Y en aquesta guisa cascun se esforça hauer com mes senyoria pot car cascu han ella esser senyor de tot lo regne en veu:e nom dela dita in fanta e com en Guillem Ramon de muntcada comte de Bosta jatsia de son corssia notable caualler e aualo rat pero possehint ell lo comtat de Bosta era de poca porança de com tat:e com ell visques axi planament ab allo poch que hauia Artal Dala go hun dels dits quatre Vicaris del aquell regne occupas per mes pote cia tolent al dit comte hun estany q ha nom lo panto de que lo dit comte hauia bona renda per pesquera de molt peix quesi nodreix lo qual per moltes requestes no ley volch tor nar ans tenia aquell dit cote en gra menys preu y essent lo dit Artal en la ciutat de Mecina e hauer leixada la dita infanta del Sicilia en lo castell de Catania quel dit Artal gouerna ua lo qual Artal fabia star la dita in fanta en fort auol estat ab tractes ql dit comte tech secretament ab los del dit castell vna nit ell les cala e ps la dita infanta e portale sen en lo seu Castell de Bostaloqual es molt fort en terra plana y encontinent leixa da aquella en lo dit Castell paçassen en Catalunya: e presentas deuant nos per notificar lacte: e demanar nos que li donassem esforç de gent:e nos encontinet hi trametem lo no ble mossen Roger de Muncada ab molts homens de peratge soldejats acompanyant lo dit comte foren en lo dit castell e sentints quel dit don Artal fabia preparatoris de posar los setge prengueren la dita infanta e per mar amenaren la al dit castell dela licata lo qual man riche de para munt per quis tenia lus consenti ab la vila per via de prestech: e aqui a llogada la dita infanta lo dit comte torna en catalunya:e per so com nos e lo infant don Marti nostre fill no li faem aquell acullimet q ell se pesaua retornassen p emparar se dela dita in fanta y p forçagitar ne lo dit mos. roger e los Catalas y auet ne ja sentimet lo dit mos. roger qnt lo dit Cote vol etrar elo castell dela licata lo dit mos. roger li doa dles portes pels pits vet lo dit cote aqsta manera retornassen altra vegada en Catbalunya a nos e al dit Jnfant ab clamors com no era estat merital lauors lo dit Jnfat nostre fill li dona de son patrimoni appellat sent Vicent dels horts e Caldes de Muntbuy: e Granul lers los quals lochs apres lo seny or dit Comte vene:e compra ls lo Comte de Vrgell e de aquells di ners ell ne armar naus e mes se en cosa roba de tot hom. E apres vn

Castell dela licata

temps hauer surgit dauant Tarragona la Ciutat de Barcelona cremalíles naus estant la dita infanta de Sicilia en lo castell dela Alcata lodit mossen roger sentint quel dit manfre dexa ramunt faca preparatoris de hauer la dita infanta trasch la del dit castell e torna là al dit castell dagosta: y en continent lo dit artal Balago per mar e per terra assetials e tench los axi assetiats fins q̃ los del castell eren ala fi del grado la prouisio e menjauenja rates ecucales: e los cuyros dels paueses gfre tura de tota altra carne per fam: y en aquell instant lo vezcomte de rocabert qui ab tres galeres venia ỏl ducat de athenes hon nos lo hauia estat gran temps essera aribat en çaragoça de Sicilia hac noua del dit setge en que hauia .v. galeres e vna galiota ecom los del castell estauen en auol partit cuytadamẽt anassen en callor hon troba vna galera ỏ cessaris qui estaua en guarda de sarden ya e altra Galera quiera en terra la qual feu verar e armar e axi que sozẽ sis galeres e tornaren ẽ sicilia e q̃nt foren avista de Agost donarẽ armes en cuberta e les cich galeres e galiota del dit setge per semblant e batalles fetes vengueren sen a les dẽ Artal veents que dels catalans ỏ ferm volien en vestir giren e fugen e aq̃sts nostres les encalcẽ fins a vn cap q̃ y hae lo setge dela terra encontinent se leua e les galeres sicilianes anaren fins a cathania hon era Artal e a qui trobarẽ vna galera quey hauia trames a lo dit Manfre ỏ raramunt en açolo dit vezcomte se fon acostat al dit castell demanant los com estauen: y ells digueren que mal: e que volenter sen volgueren exir com no eren en punt de poder hi mes aturar. En açoles dites .v. galeres e galera del dit manfre foren .vij. fustes retornaren en vers Agosta: e lo dit Vescomte com a noble y essorçat y valerosissim caualler e bataller axi ab bon: e ferm cor com dabans torna retornar en vers aquells los q̃ls com ala primera vegada giren e tornen fugir y encançales fins dauant vn port apellat dela Brucola: e veent que a conseguir nols podien en ninguna manera: abandonaren les e retornãts sen anaren a çaragoça: e en lo port prengueren vna Coca la qual remolcaren fins a Agosta hon carregaren la roba dela dita infanta y de tot hom: e jaquirẽ lo dit castell vbert: en que leixaren vna esclaua la qual ella era ia molt vella insensada e tengueren llur via al castell de caller hon leixaren la dita infanta ab les dones e douzelles: e laltra companya y les dues galeres quen hauien tretes: lo dit mossen roger ab sos soldats vingueren sen ab les galeres del dit vezcomte: en lo qual castell de caller la dita infanta: estigue per dos anys e apres nos fem la venir en Barcelona y fem estar en nostre Palau major a messio nostra y del dit Infant don Martí fill nostre nos desijants q̃ la Reyna dona Sibilia muller nostra y se corones conuocam corts generals de tota la terra en lo loch apellat de Monço e aquelles molt ben celebrades per distancia de algun temps nosaltres anarem a çaragoça a hon nos coronarem la dita Reyna ab vna molt solennial y gran festa y gales que li fem fer en lany .M. CCCLXXX. Y en lo temps de aquesta tal coronacio vingueren a nos clamant se / com lo Comte Joan de empories mal tractaua a hun Caualler appellat mossen Benet Oriols Senyor de Toixa en tal manera que ses forçaua a voler lo de ser et ar lo qual Caualler era dela mateixa sanch ỏ dita

Manfre de xaramunt.

Port de la Brucola. 1390

Reyna per aquesta rabo nos partim de çaragoça: y entram nosen en Catalunya: e conuocam les hosts contra lo dit Comte lo qual sentint que nos lo voliem venir y radament desobre seu entrar asa deffensio. ccc bacinetes de francesos: de que era cap vn aqui deyen bita: nos prosseguint la execucio ab les dites hosts contra lo dit comte en sa terra sem en aquella gran damnatge lo qual comte veent se axi damnificar: no podent estar al esguardament de nostre poder fugi en França a hon esta absent de nostra terra: tant quant nos hajam vida pus a nos es estat desobedient: e no ha volgut voler nos demanar perdo per ço jatsia moltes supplicacions per altres nos sien estades fetes hauem nos mes al cor de no voler li perdonar car pus ell vol esser pertinaci en sa obediencia: e nos per semblants: e no voler li hauer merce.

ccc. bacinetes de fràsesos

Fins aci lo dit rey en Pere escriptor e componador dela sua historia ha parlat: are e per auant parlare yo componador y escriptor dela present chronica: o historia de Hespanya dealtres actes fets per ell los quals no ha exprimits com son ordinacions dela casa Real: e altres coses e finalmẽt dela estatura sua: e del temps que regna: visque: e morí.

No. del ben escriure del rey ẽ Pere

Atsia fins aci lo predit rey en Pere ha parlat: y escrit los actes per ell fets ẽ sa vida: empero yo trobe ni han restants alguns que no ha designats yo no se per quina causa ha volgut callar ò no designar aquells qui son dignes de memoria: per ço ab la major breuitat: e veritat que pore yo designare aquells encare q̃ per mi en lo principi de aquesta sua historia yon haja de alguns feta mẽcio encara per major recort: e instruccio mia repetire de aquells e ni a dite om ami parta dich axi: sapiau los legidors dela present que aquest rey en Pere es estat dotat de molta sauiesa sciencia: e astrologio: y era bon escriptor: nam certe dicerẽ nusq̃ me reperisse regem Aragoniũ yta bene escribentem quemadmodũ ipse Rex Petrus scripsit car en aquest real archiu segons ja dessus hey escrit ses: troben moltes coses scrites de ma sua et intus alia: en lo peu del seu testament fet: e ferm at ẽ poder de mossen Benet Miquel notari e secretari seu: e vn libre intitulat libre deles ordinacions dela real casa de Arago: en lo qual son escrites les ordinacions per ell compostes: y escrites de ma estranya: mas apostillades dela sua propria ma en algunes parts corregint ell aquelles. E ha en lo dit libre tractats ço es hi son necessaries e axi mateix vn tractat de consecracio ço es deles solemnitats que lo bisbe es tengut de fer consacrat esglesies e vn tractat de. E axi sabent ell que sos predecessors reys de Arago hauien be ordenades: e mantengudes llurs cases en son degut orde e ab cerimonies reals e pertinents volgue decorar la sua casa per tant que ell: e sos successors reys de Arago ne fossen insignits metent aquella en son degut orde e ans que dita sua casa metes en orde volgue saber en quina manera cascun dels Reys de Christians viuien en llurs cases e troba que per excicis de bon orde mantenguts per leys de escriptures e de cascuna deles quals volgue saber en orde volgue hauer translats e hauts pas ò cascun florets q̃ li para

gue bo sufficient: e rabonable per al estament dela casa. Entant que en lany. M. ccc. xxxiij. estant ell en edat de. xxvij. anys en son plen consell feu ordinacions tals que perfetament diuisi en aquells cascun official que deuia fer: e prouehi deles coses que en cascun offici deuia esser exerad posant hi aquells officis dels ꝗls fonch cõegut esser hi necessaris e la cort ne fos ỏcorzadaẽ les ꝗls ordinatiõs fonch be vist hi fossen scrits tots los atributs: e forma descriure a diuerses persones segons lurs graus y estaments: e dignitats: e axi fonch fet: e per quant acabades que forzen: y escrites de ma del dit Rey en Pere bell escriptor: car miraues e prezaues en be scriure encara que fos Rey: e fos occupat en gouernar sos regnes e terres: forzen a tot hom molt acceptes e comẽdades: traduir en les de romanç en lati. Per les quals ordinacions en aquell temps que forzen fets e viuint lo dit Rey en Pere: e apzes son obit succehint los altres Reys cões Joan Marti: e Ferrando fins al Rey Alfonso fill del dit Rey en Ferrando tot quant exia dela real cort que hagues esguart: a esser de bo: e sanct estyl: e no desuiar se en ningũ modo de aquelles se tenia seruaua: e regia ala vngle apzes enuida del dit Rey Alfonso e de son frare lo rey don Joan: e del Rey don ferrando son fill huy benauenturadament regnant se son mortificades: e natrades: que de aquelles no sen serue ne sen vsa sino molt poch. Quant en lo estil del scriure molt poch tot trãsgiuersat del tan parlar cortes tot mudat en aquest meu temps regnant lo senyor Rey en Ferrando segonço es dela primera persona en tercera persona que semble a mi e a molts esser molt impzopzi: e impertiment parlar car amises seguit molt pochs dies ha que yo parlant ab vna senyora baroness̃a e apzes de hauer parlat pzenẽt comiat li digui senyora vostra senyoria manares. Respongue dient yom coman a ell e yo repliqui: a qui ell a mon fill o al meu joue jurat substituit no dix ella a vos me comane donchs pqueu entengues e conegues quant erraua li tornir replicar dient li senyora si yous parlas de mon fill diẽt a vos se nyora mon fill se comana a vos lauors fora la respofta congrua pertinent yom coman a ell: de quis tẽgue vn poch per empaguida e conegue que lo parlar dessus dit introduit en tercera persona era defectiu e impertiment demanant me perdo e dir que daquiauant ella guardaria en no parlar sino en primera persona yom coman a vos: et sic de singulis. Evuy endia se vsa de dir e escriure a tot hom senyor no saent differencia del major/mija/e menor e axi de moltes altres coses que nos deuria comportar sino tornar ho tot a loch: e ferne p lo senyor Rey noues ordinacions ab bona pena contra los transgressors de aquelles y es cert que lo dit Rey en Pere faea seruar dites ordinacions molt serimoniosament: e per ço: e p ningunes altres coses quasi totes feya ab gran maturitat: e serimonia mes auant se lig que aquest Rey en Pere quis sentia esser caualler per sobirana deuocio que tenia al glorios mossen sanct Jordi a honor e reuerencia de aquell en noblila caualleria prenent la sobirana empzesa y aço perque fonch la sancta redempcio de tot lo mon la sancta Creu vermella ab la estola blanca o mantell blanch ordenat lorde que lo caualler de sanct Jordi deuia seruar començant de escriure molt rectamẽt

No: cõeralo Rey en Pere bõscriptor cordenador.

Ampresa dela sancta Creu vermella.

la obra en vn gentil libre recondit en aquest Real Archiu de Barcelona en lo qual libre hae scrites trẽta y dues leys ho ordinacions del dit orde de Cauallaria e per quant lo dit Rey en pere component aqst a obra: passa de aquesta vida y es la dita obra romasa imperfeta ja tlla se creu sia quasi del tot acabada e comensa lo proambol de aquella: en nom dela sancta Trinitat que es pare e fill: e sanct sperit: a honor y reuerencia de deu: y ô mõ senyor sãct Jordi. Apres se segueix/ nostre senyor deu lo qual segons la veritat de la sancta se catholica etc. E sapia lo legidor que aquest Rey en Pere ep la sua sauiesa guardaua molt en fer caualliers e dar officis/ que non faca nẽ daua que primer no fos informat de vita et moribus illorum ço es si eren de bona vida/ e costumes ne si eren tals com la dignitat de caualleria mereria major ment en ser caualliers de dit orde de sanct Jordi. En lo qt ordeno sprenia ne metia sino noble home o gentil home qui fos de antich linatge/ o de peratge lo qual caualler no gosaua portar la creu si donchs lo Rey no lay daua e lo dit caualler hauia a seruar ô portar dita Creu en diuendres en remembrança dela sacratissima passio de Jesuchrist/ e la vestidura negra. E lo diss apte en reuerencia dela immaculada/ e tostemps verge sacratissima mare de deu humil verge Maria la dita creu vermella e hun mantonet tot blanch ab la dita creu vermella y eren tenguts per capitols Jurats de tenir/ e seruar certes altres coses ax i en dir oracions com altres ẽ dits capitols contengudes / e si no seruauen aquelles eren tenguts pagar certa pena. Hores mẽys aquest Rey en Pere era molt deuot ô nostra dona Immaculada Verge Maria com tots los Reys de Arago hi son estats deuots ordena e introduit per exalçament reuerencia e honre de aquella ço es en la sua capella confraria sots certa forma de capitols en la qual confraria no volia quey fos acullit sino aquells qui fossen de sa casa pus del orde de sant jordi fossen: e de cauallaria insignits ô la qual confraria ell sonch primer e ses mullers e sos fills: e la qual confraria lo dit Rey seu ordena ab intencio que tostemps sia en la sua capella: e dels seus succehidors mantenidora: e seu aquella seruar p cor de augmentar aquella e mes ordena: e volgue que els capellans: e xantres tots anys hagussen a ser hun aniuersari per cascun Rey dels passats per aytal dia cõ fora passat ôsta vida e ax i mateix en certes setmanes del any fossen fets aniuersaris per los confrares ax i per los vius com per los morts: per les quals coses totes e sengles per ell com es dit ordenades: e per les ceremonies introduides: e seruades y la sua casa nes estada molt altament magnificada y mantenguda: e augmentada e sera de tots los seus Successors Reys si aquells volran tenir e mantenir e seruar. Aquest Rey en Pere fonch home de poca: e fell estatura personal; mas hague lo seu cor molt ardit liberal valent piados e molt justicier: e molt executador de mals faytors especialment de homeyers de violadors de fembres especialment que fossen religioses de ladres e de falsedors de moneda als quals per res no perdonaua: pagaua be les quitacions e los estipendiats domestichs de casa sua e vltra les quitacions y estipendis los faca gracies pecuniaries ordinariament. E per ço com se sentencia de molta grã intrinseca cõtriccio ensa

Dela saviesa del Rey en fer caualliere dar officis,

Nota statura del Rey en pere e costums.

penſa no volia fos tolt per ell: a tort
res a nengu hauent per ſobirana y
gran deuocio tot ſtemps deu dauant
los vlls dela ſua penſa no oblidont
hoyr miſſa caſcun dia e volent ell
fer gran feſta enlo dia dela notacio
del fill de deu: e aquella aperellada
lo demati abans ques leuas ſentis
tocat de ſebres e quortanament a
pres declinant a pijorant: rebuts
com a catholich chriſtia molt deuo
tament tots los acoſtumats eccleſi
aſtichs ſacraments: rete la ſua ani
ma a ſon creador en la nable Ciutat
de Barcelona en lo palau petit lo
qual vuy es appellat ol gouernador
ſituat prop la deuallada ques nome
na dels leons: e aqueſt retiment de
anima fon la vigilia dela epihania a
hora de matines que cōptauen a. v.
de Janer del any mil. ccc. lxxxvij.
lexant ſobreuiuents los dos fills ſe?
e vna filla: ço es don Joan primoge
nit e linfant don marti e la infanta
dona Jſabel e ſegons lo calendari
dela ſua ſivíſque lxvij. anys e. iiij.
meſos en ques compren del Reg
nat. lj. any e. ij. meſos. E lo ſeu cors
molt honradament fon per via ō cō
mada ſebollit en la ſeu dela dita ciu
tat de Barcelona: e per temps a
pres fon tranſladat: en la eſgleſia ol
monaſtir de poblet cuius anima in
paçe requieſcāt. Amen. amen. amē.

Lo dia del obit del dit rey ē pere fonch a. v. de ſaer any M. ccc. lxxxvij

Letra feta per lo dit Rey en Pere ters cognomenat del pūyalet al preborda de Tarragona damanant li ſeccors tal cō hauia ſcrit: e damanat a ſos altres vaſſalls en pagar los deſpeſes per ell ſabedors en lo jubileu: e gran feſta: eſolennitat hauia ſer: a labor e reuerencia de noſtre ſenyor deu qui li hauia largat lo temps dela ſua vida: enlo qual hauia viſcut regnāt l. anys fins al temps dela data dela preſent letra del tenor ſeguent.

Lo Rey.

PRebordes les altres gra
cies moltes: e grans que
noſtre Senyor deu per la
ſua infinida clemencia tro
acinos ha fetes reputam
vna ſingular ço es que allergant los
dies de noſtra vida nos ha tet reg
nar cinquanta anys vichtorioſamēt
e be e per aqueſta rabo regonexēts
axicom deuem lo ſingular benefici
que en aço dell hauē rebut e volēts
lin retre labors e gracies vltra aqll
les que tot dia lin fem hauem de li
bertat ſauiament fer lo jubileu e grā
feſta / eſolemnitat a labor honor: e
reuerencia ſua: ede tota la cort ce
leſtial ço es part feſtes de aqueſt rey
en les feſtes de Paſcha any mil. cc
clxxxvj. compli. l. anys que regna
ua fins paſcha propvinent: que ſerā
complits los dits. l. anys en la qual
feſta entené apellar: e hauer molts
del prelats Barons caualliers ciu
tadans e homens de vila de tots noſ
tres regnes e terres tambe per ma
jor ſolemnitat daquella com per tal
que ab nos enſemps ſe alegren aqlls
que apellaremen noſtre ſenyor deu
Retents li labors e gracies del grā
benefici deſſus dit en lo qual noſ
tres ſotſmeſes creuen: y es ver eſſer
molt participants e com aqueſt fet
lo qual fermament eſperam eſſer pla
ſent a deu e meritori anos: e a noſ
tres pobles: e al qual ja hauem or
dits: e continuam grans prepara
toris impor carrech de fort grans
deſpeſes. E aquelles nos bonament
complir no poguelſē ſens ajuda vža

e dels altres sots meses nostres dels quals transosament la esperā liberal e bona. Com sien los tets tē pozals han acostumat anos liberalment subuenir pus liberalment e ō coz nos deuen en aquest socozrer; qui es espiritual y esguarde gran mezit: y endreçament nostre e llur. Per çous pregam com pus affectuosament podem que considerades ab sana pensa totes les dites coses nos socozregats per esguart de aql les e daquests nostres prechs dalguna cosa conuinent en ajuda deles despesesdessus dites Donant sobze açoplena fe en ço queus endira de part nostra los faels amats dostres mossen Joan Dullinelles e guillem huguet dela nostra thesoreria: los quals per aquesta rabo vos treme tem informats pus largament de nostra intencio. dada en Bercelona a. viij. dies de Març ōl any. M. ccc. lxxxvj. Rex. Rº.

Lo dit Rey en Pere moria. v. de Janer delany mil. ccc. lxxxvij. en la ciutat de Barcelona com es ia dessus scrit: en chartes. ccc. xxvij.

Del Rey dō Joā primer fill del Rey en Pere terç.

Joā primer fill ōl (lāt) filie ducis ō Rey en Pere. { Barcelona.
Joāa muller del cōte ō foixālla de { Matha filla del cōte ō Armāyac la pmera muller. { pmā muller stāt
Violāt muller ōl { pmogenit.
Rey de Napols apellat Luis fill { Violāt filla del duch de Barc. ōla segōa muller. { neta del Rey ō
Jacobus ōl fin? { França segona
Berūdefili? hu { muller estant p.
i? Joānis et vio { mogenit.

Morto lo serenissimo Rey e Pere propserit succehi a ell en sos regnes e terres son fill pmogenit apellat Joā lo descurat e cerimōios no justicier com son pare mas cruel e descurat e pço li son imposat tal sobzenō car de res no hauia ancia sino de dar se plerze ō spēdre lo tēps en vanitats: seguis q estāt malalt lo dit rey en Pere son pare en la ciutat ō barcelona y ell p semblāt estant malalt en la vila o loch de hostalrich ōl bisbat de Gerona e per causa dela malaltia no hac opztunitat de ser sepzortar a Barc. p visitar lo dit Rey só parc: e ōmanar li pdo ōla ingratitud: e malicia hauia tēguda pzra ell p causa ō sa madastre la Reyna soztiana ans cō a malze ōs cōexēt: e igrat fills sabuda la mozt ōl dit son pare se feu pozrtar ab andes axi malalt cō staua ala dita ciutat ō Barc. e lo primer acte q hi feu recuperada la sanitat p estrenes ō principi ō son Regimēt feu a psonar la dita madastre e nobles e caualler: e molta gēt ō poble ōbaixa maseruidoza ō aqlla dels qls sozē q escapçats escozterats/ cremats/ e pējats: e la dita madastre mazturisade: ço es tā terrible q tot bō sē dōa terroze fastige no cessauē ō dir e murmurar ensimateixos: o lo cruel e mal christia ō Rey cō ha poscut hauer animoze poca pietat ō ser mozir axi malamēt tāta gēt sens rabo e p curar: e supozrtar q aqlles tā ōlicades carns ōla dita reyna q lo Rey só pare ha méa jades tēgudes: e hōrades fossē axi turmétades: e mal tractads p lobotri: e mals homēs: p qnt só germa lo infāta dō Martí germa ōl dit rey dō Joā: a manamēt ō aqll se haguebe en les dites execucios de na li la vila ō Mūtblāch p mouēt lo en titol de Duch: e axi se pot dir aquests Dos Fillastres son estats

cruels e perseguidors de llur ma-
dastre a grau llur desshonre com a
quella deguessen honrar e mante
nir com sitios llur mare per esser es-
tada muller de llur pare e daço tot
hom crea quen passarien alguna af-
flictio que nostre senyor deu los do
nare com fou segons de dejus es es-
crit ço es lo dit Rey don Juan qui
morí a mala mort cassant y encal-
çant cassa en les terres de Empor-
da ço es en loboscb de sora cayguc
del cauall e alli encontinent morí lo
dit Jnfant don Marti qui nos era
bagut tant cruelment com son fra-
re lo Rey don Joan passa treballs
e lino fos estada la ajuda del glorios
sanct Seuer Bisbe de Barcelona
li bagueren leuada la vna de les ca-
mes los cbirorgians com ja si com-
mence metre foch e finalment apres
dilcus de temps plague a nostre sen
yor morts de peste en lo monastir d
vall donzella sora e assats prop del
portal d sanct Antoni jatlia morisbe
car axicom se veu souint quasi tots
los qui mozen mozen bey sen van
be aconortats ala vida celestial qui
es sens fi. Aquest Rey estant infant
lo Rey en Jspere so pare li dona mil
lora la filla del comte de Amanyach
apellada matha neta del Rey Joa
primer de França e neboda del Rey
Carles quart de França axicom ja
en la bistoria del Rey en Jspere pa-
re de aquest Rey Don Joa es feta
mencio dela qual muller procrea
vna filla apellada Joana la qual co
lo dit infant son Rey dona per mul
ler a don Matbeu comte de foix e a
pres que lodit Rey don Juan bac
perduda dita sa muller estant en ca-
ra infant lodit Rey son pare li dona
altra muller filla del Duch de Bar
çalona y neta del Rey de França a
pellada dona violant dela qual pro-
crea buna filla la qual bac nom vio

Les dues mullers de aquest rey estant infant.

lant e casa la ab lo Rey Luis de
Napols eja primer bauia daquesta
Reyna sa muller procrea bun fill a
pellat Jaume lo qual visque poch e
morí en la Ciutat de çaragoça es in
titulaua Dalfi de Gerona. Aquest
Rey don Joan era mal volgut del
Comte de Armanyach per la qual
rabo lo dit comte trames son frare
epellat Bernat de Armanyach ab
denou milia homens darmes aci e
Catalunya ab intencio d soragitar
y expellir lodit Rey don Joan de
tota sa seyoria e aplicar la aci les qls
companyes vengueren en Emporda
e mijançant lo voler d deuprengue
ren la vila o loch d Bascara e molts
altres lochs petits no mitrats la ql
cosa son per lo mes be car son cau-
sa de aturar aqui e no auant passar
com si bagues sen passat lo riu d Te
er tant de dan bagueren fet que so-
ra estat massa p lo dit Rey e ala sua
Terra tot lo dan so tan solamet lla
bon se atendara en lo qual atendamet
los foncb sorçat per la obuiacio quel
general de Catalunya bi seu d la get
darmes que soldaja en loch del Rey
per resistir e soragitar a les dites co
panyies sens bauer ne licencia ne
poder de corts generals que p tals
e semblants coses se acostuman de
conuocar empero necessitat major-
ment tan gran no ba ley la qual get
darmes fu gran socors e ajuda ala
Ciutat de Gerona quiu bauia ben
mester car jas tenia per perduda es
abandonaua per causa de tanta get
darmes corregudes pressures e das
que tots dies alli feyen les quals bi
aturaren per. vj. meses e no gosaren
passar auant sabent que lo dit gene
ral bauia gran multitud de gent sa
dajada y eranja ales portes dela di-
ta ciutat de Gerona es verita tque
estants axi les dites company no go
sans anar auant ne tornar atras ha

Com lo general de Catalunya en loch del Rey soldaia get darmes.

gueren pijor mal que no hauien fet quientre morts: e preſos per via dar mes que la dita gent ſoldajada del dit general ſeu contra ells y encara per grans deſayres: eſcaſſamēt ſen tornaren: la meitat e tot aço ſe ſegui en la jornada del any. M. ccc lxxxix.

Aualot en Valēcia contra lues.

En aço ſeu vn poch de Adjutori valencia e fon ala deſerida arago noy ſeu adjutori. En temps de aqueſt Rey don Joā ſe mogue enla ciutat de Valencia aualot per lo poble menut contra los jueus en tal manera que ells ſoren robats preſos e mal tractats en aqueſta forma que ls era dit ſis volien ſer chriſtians e ſi fer ho volien ſaluau en los eſideyen no aucien los. E ari hauer los robats e mal tractats los mals faytors ſe penediren del error per paor dela ſē yoria en tant que tots aquells qui pres ne hauien reſtituir en les robaries per les eſgleſies perroquials ō aquella ciutat e los curats ō aquelles eſgleſies reſtituiren ho a aquell conuerſos de qui les coſes eren eſtades e ſemblantment tal Aualot ſo en las ciutats de Barcelona e de Leyda noen aqueſt temps mateix mas en lo deius ſcrit e nores mēys ſe ſegui aualot contra jueus en lo temps mateix en molts altres lochs de catalū ya de aqueſt acte de aualot fon preſeruat Aragoperço cō aqueſt Rey era enla ciutat deçaragoça e pus la caſa nos comenſa en la ciutat princi pal de aquell regne per conſeguent les altres vniuerſitats ētal acte no goſaren extendre les mans per la q̄l rabo lo dit Rey veneh enles dites Ciutats de Barcelona e de leyda p ço com del acte nos eren volguts penedir e feu en aqueſtes dues ciutats caſtichs e terribles execucions perſonals en diuerſes māeres y eſguardada la manera que ſi tenia engendras molt gran eſpantament en los corsatges dels menuts pobles e per ço quant aquells de Valencia hauien reſtituida la robaria no feu punicions perſonals mas per via pecuniaria ells mateixos vniuerſalment ſe condemnaren lo qual acte ſo del pp dit aualot en lany. M. ccc. lxxxx. apres aço lo infant en Marti duch ō Montblanch germa de aqueſt Rey don Joan: per virtut dela donacio per ſon pare lo rey empere a ell feta del regne de Sicilia amprés ō paſſar en lo dit regne: e emprats molts nobles. Caualliers: e altre gentils homens dela Sēyorie daqueſt Regne feu gran hoſtol de Hauilis ō diuerſes maneres aplegats p recullir en port fangos lo dit Duch amenat ab ſi ſon fill apellat ſemblament Marti de edat de. xij. anys e la Reyna de Sicilia nebodaſua ans ō recullir fet ligament daquella matrimonialmēt ab dit ſonfill per paraules de preſēt en lo dit port fango enlo mes de janer any. M. ccc lxxxxij. E fet lo dit matrimoni al ligament trames primerament āsques recullis dos nobles homens ço es moſſen Berēguer de cruilles e moſſenyer Guerau de queralt ab ſengles Galeres del dit hoſtol al dit regne de Sicilia ço es lo dit moſſen Berenguer ala vall de Not e lo dit moſſen Guerau ala vall de Matzara per veure e ſentir ſi rebrien los dits Senyors qui deuien paſſar hoſils contradirien aqueſt caualler patits encontinent lo dit hoſtol ſeu vela e los dits caualers eſſer hi junts tot lo dit Regne e los Barons de aquell los faeren bon acullimentlos quals aſſabentaren lo dit Duch de Muntblanch qui ja era en Caller la plaſent acullenſa a aquell fet aper quelos dits ſenyors del tot paſſaren e nauegants quāts foren a viſta del dit regne vna vila qui eſta alt apellada munt de ſant Julia ſo

Berenguer de Cruilles

bze Trapena apozta les claus al Duch: Apzes les altres vile: te partint dela dita fozest: tengueren llur via vers la ciutat de palerm e algũs macips de Gentils homẽs cuytant se per pendre posades essents dins en la dita ciutat tãcants los portals fozen mozts: y especejats per permissio de Andria dexaramũt quiu manafer y lo arbitrãt q̃ lo dit Andria monstraua esser rebelle Majozmẽt com noli obzi los portals: quant li fon dauant posay Setge: hon estech per. xl. dies: e vn dia venint lo dit andria al dit Duch per voler lo en altra manera deceozeson pzes per lo dit Duch: e fon mes pzesoner en la Galera del dit Duch y encontinet la dita ciutat cridant altes veus: viua viua lo Rey y la Reyna: e lo Duch: la qual se dona a ells y ells ses ser entrats dins la dita ciutat tolch lo cap al dit Andria axicõ a rebelle. Les quals coses fetes lo dit Duch notifica aquelles: e com hauia: a sa obediencia tota la Illa ñns lo castell de jaig: al dit Rey don Joan germa seu quis trobaua en la Ciutat de Barcelona: la qual per rabo dla dita bona nova feu tres dies festa ab gran alegria Alimares p les quals alegria: e festes lo cozatge d aquest Rey don Joan se scomoch de ampendre en passar en Sardenya e feu sos preparatozis a fer hostol: e hauda la dita ciutat d palerm p lo dit Duc venç a ell nova que Artal Dalago quitenia lo castell de jaig rebelle era entrat: en Ciutat de Eathania qui hauia feta aquella rebellar: lo qual Duch: ab lo Rey: y Reyna partiper mar e la gent darmes per terra: e ana ala dita ciutat de Eathania y esser exit lo dit Artal de aq̃lla al dit Duch fozen vbertes les portes Apzes se rebellarẽ totes les ciutats e viles de aquell Regne sino macina çaragoça: e Hot: lo Duch veent que la Reyna anaua a malta: sque de Eathãia: e ana pmeramẽt cõtra la vila de Lẽti: y entra donãt la a Saco mano. Apzes ana a castro Joan quiera lo pus fozt de terra de Sicilia: y entral per combat: e anant p execucio de sa cama no: e per eximpli del Castich de aquestes viles algunes altres se retereu: mas no totes Elo dit Duch bujat / e causat volgue tornar en Eathãia fon li dit q̃l dit Artal hi era entrat quitenia aquella rebellada: la qual cosa fonch molt greu tenint se per mig perdut al dit Duch couench li de posar hi setge: y estant en aquell tots los Barons del dit Regne se ajustaren ab companyies en nombze d. xv. milia combatẽs: volents vẽir per ociure los del setge per que lo dit Artal da ragocompanyollur fos preseruat d perill: e com lestol daquest don Joã fos fet per causa del Regne de sardenya: e lo Rey no volgues muntar en aquell seu bi mũtar per capita lo noble don Pdero maça qui com fos en les mas de sardenya sabe p vna barca qui venia de Sicilia quel dit Duch absa host estaua en auol partit per la qual rabo hague de acozd de venir en Sicilia p socozrer al dit Duch e de venguda pzes terra ala vila de Marçala: e donant li lo combat: entral a: metent la a sacomano los Barons qui venien per combatre lo dit setge sabents que hostol hauia vengut en Sicilia e que hauia entrada Marçala: e hauẽts pahoz de llurs prouincies que senyozeja uen de perdre les despergirense. E axi lo dit Duch: e sa host fozen forza lauozs de aquell perill: e lo dit don Pdero Maça ab. xxij. galeres e vna galiota fozen ab lo dit Duch en lo dit setge en tal manera que ab la ajuda de deu la dita Ciutat de Eatha

En aq̃st tẽps mori dõ pe ro maca

nia se hague a ix dies de Agost del any mil.ccc.lxxxiiij. Ysdero lo dit don Ysdero Maça: en lodit sẽtue mori de mort natural y entrada la dita ciutat encontinent lodit hostal sentorna: e apres lo dit Duch hague be mester menar mans per les altres ciutats: e viles qui romangueren rebelles lerem are los fets de Sicilia e tornem a parlar del dit rey don Joan de mentre quels actes d̃ Sicilia se faeren aquest Rey en Joan marida sa filla la infanta dona joana ab don Matheu comte de foix: dela qual no son procreat fill ne filla e la millor cosa que aquest Rey en Joan feu si fonch que com la festa d̃ la Cõcepcio d̃la immaculada verge Maria qui es la festa de dita Concepcio. a. viij. dies de Desembre no se acostumas de colre introduí que fos honradament colta per tota sa terra: e altra cosa bona se trobe en aquest real archiu de Barcelona q̃ feu lo dit Reyço es feu aquestes santes ordinacions scrites anãt en cartes. ccc. lv. ço es que nengu de casa del senyor Rey gosas tenir fembre en bordell: e que los scriuia de racio no fes albarans de quitacio a naq̃lls tals tenints fembra en bordell: e altres particularitats sobre aço en aquelles cõtengudes empero trobes aq̃st Rey dõ Joã tenir aq̃sta mala condicio que no hague consciencia ne vergonya d̃ leuar e no pagar les quitacions a sos domestichs quil seruiren com fos tot son be: ben guardar axi en menjars en vestirs: y en mirar joch de taules e descacs: e en justes y en fer se legir istories d̃ son estes la majorancia que en ell era si era en fer cercar per lo mon los pus abtes ministres q̃ trobar se poguessen axi destruments d̃ corda cõ de boca e cantres per que li sonassẽ e cantassen dauant tres vegades al dia ço es vna de matí: e altra al mig dia: e altra al vespre; e aquesta regla volia que fos seruada cascun dia dela setmana: e ans que gitas en lit volia efaca los donzells; e donzelles dauant si dançar e solacar: exceptats los diuendres: mes dauant se delitaua de tenir molts ocells de cassa de diuerses natures ab lurs arreus fets de plata doze per semblãt infinits cans de diuerses natures molt altament encomblants diuersats ab les cobles de brodadures guarnits de plata dargẽt sobre dauraty era mester als falconers e munteros que terua en gran nombre q̃ cascun diumenge se ajustassen en lo palau de son palau: faẽt li mostre d̃ls dits ocells: e cans e dela gloria d̃ls quals ell molt se ana e vn dia part altre anaua a cassa: o de munt o deriba e aquest en loch ne fes e ço fo tostẽps dela vida fonch son delit: e per los dits ministres e cassadors se empobria car tots quants diners hauer podia a quells daua car aquell poch patrimoni que sõ pare li jaqui vene dona: e barneja e volgue passar en la illa de Mallorques e hi passam en tal punt que aquella illa mes en destructio y mes que en augmẽtacio cõ li hagues mes valgut per ben auenir de aquella noy fos passat y esser de mallorques retornat hague a venir a suplici de manleuar a Mogubells tals quals no poch satisfer: p les quals manleutes que feu malta gẽt ne romas deffecta: e ques vulla lia estat dell: se pot dir ques estat vertader cassador donãt se molt a la cassa: e malap ell: e tant ne volgue vsar dela cassa q̃ aquest cas line sdeuẽch çoes que vn dia venint de Rossello y essent en la terra de empurda son mogut vn lop: e faent hi soltar los cans ell corrent a cauall derrera a aquells los cans hagueren pres aq̃ll

Cõ aq̃st rey mori de ses tradãent anant a cassa.

e lo Rey cridant interroga aquells si era lop;o loba;e no ates ala clusa del dit lop soptosament mozi;no le-xãt fill masclealgu jatsia ne hagues fet hauer peroeren li estats mozts. E sonch portat lo cozs del dit Rey don Joan per via decommanda;a sabollir ; en la Seu de Barcelona molt solemnement a.xviij.dies de Maig delany.M.ccclxxxv. Axi q̃ hauia regnat.viij.anys e.iij.mesos e mig sonch apzes transladat: enla esglesia del monastir de poblet. cuj anima in pace requiescat amen.

¶ E perquant los actes bons com los mals fets p̃ lo dit Rey don Joan fill del Rey en ¶ere terç als appellat del punyalet nos deuen oblidar de descriure aquells he delliberat vltra ja los mals e bons ja dessus en la sua present bistozia designats ajustar encara altres bons actes e sancts per aquest Rey dõ Joan fets;dels quals se troben scrites é aquest Real Archiu de Barcelona moltes bones ordinacions quen ha fetes y entre les altres ordinacions he trobat hauer ell manat esser feta ordinacio que no fos algu ò casa sua gosas tenir fembze en bozdell la q̃al es regiztrada en lo Real archiu de Barcelona y es del tenoz seguent

Que nengu de casa del senyoz Rey gos tenir fembze en bozdell.

PEr esquiuar peccats ;e vicis mals los quals se p̃ tanyen mils guardar a-la Real majestat que a altres persones e per dar bon eximpli a nostres seruidozs e sots meses volem;e ordenam que tot ¿om de qualque condicio sia o estament quide nostra casa dela Reyna e de tots nostres infants seran no gosen tẽir fembza;o fembzes en bozdell;e siu fan que de present sien damnats de charta de racio;e sien forzagitats de nostra casa graciae merce e dela dita Reyna e infants donant poder al scriua ò racio ò casa nostra dela Reyna;e dels dits infants e manant los expzessament que sapien algu;o alguns qui fembza en lo dit bozdell tindran quel hajen p̃ ras dela dita carta de racio sens esperar altre manament nostre;e dela dita Reyna;e infants.

¶ Item volem quels dits scriuans ò racio de present apellen los homẽs a peu de casa nostra dela Reyna;e de nostres infants;e tots altres que sapien que de semblants coses sien maculats ne tacats y en poder ò nostre algutzir facen sagrament ;e homenatge que daquiauant fembze en lo dit bozdell no tindran e siu fan q̃ sien tenguts axi com aquells qui son trencadozs de sagrament;e homenatge e ssiaçofer no volẽ manam als dits scriuans de racio que de present los rahen dels libzes els hajẽ per foragitats de nostra casa e merce e de la Reyna;e de nostres infants e tro la present seguretat los demant dits homens hajen feta volẽ quels dits scriuans de racio no facen albara a algu dells delur quitacio;o prouisione de vestir.

¶ Item ordenam que ò present que nos;o la dita Reyna ;o infants de nostres cases rebzem algun hom a peu quel dit scriua ò racio ans quel scriua li faça fer sagrament e homenatge en poder seu o de nostre algutzir que no tindrã fembza en bozdell e siu fan que sien encozreguts enla dita pena.

¶ Encara volem;e ordenam quel dit algutzir de continent digue a algũs

Anno millesimo.cccl xxxviij

de son offici que facen manament a totes les sembres publiques que daciau ant no tinguen per amich homens qui sien de casa nostra ne dela dita Reyna ne de nostres infants e siu fanze nou denuncien que hajen a correr la vila açotant: e apres que sien exalades de tots nostres regnes: esemblament ho hajen a fer denunciar lodit algutzir als hostalers dels bordells que ajen a denunciar si algun de casa nostra e dela dita Reyna o infants tindran alguna deles dites sembres e sils dits hostalers nou denuncié que sien encorreguts en la dita pena o que paguen mil sous ala cort sens tota merce.

¶ Item que no gosen participar continuament axi en mẽjar com en jaure en los bordells ne en los hostals de aquells sots encorriment deles dites penes.

¶ Fonch publicada la present ordinacio en Barcelona a .xvij. dies del mes de febrer del any mil. ccc. lxxxviij. presents los honrats mossen thomas jutge algutzir del dit senyor en guillem oliuer scriua de racio de la dita Reyna en bernarça sonch de offici de scriua de racio del dit senyor en francesch de offici d compzedor del dit senyor e molts daltres presents.

¶ Del Rey en martilfill segon del Rey en Pere Terç e germa del dit Rey en Joan.

Marti fill del rey en Pere. | Martinus Rex Sicilie fill de aqst reys ẽ martie rey Sicilia primer a nam maria.

Maria Reyna d Sicilia primer a muller de aquest rey d sicilia. | Blãca filla del rey de nauarra segõa muller d aqst rey en marti d sicilia.

Maria filla del cõte d Lunapzime. | Margarita filla del comte d prat des segõa muller sua.

PAssat desta vida lo dit Rey en Joan succehia ell en los regnes comtats e terres son germa lo rey en marti home de poca estatura e molt gros e gras era cognomenat lo ecclesiastich tal nom imposat per quant cascũ dia obia tres misses e deya axi hozes e officis cõ vn preuere: e miraues molt en los ornaments deles esglesies y en especial dela sua capella que tenia molt ricament atauiada aquest Rey en Marti se trobaua en Sicilia com lo dit Rey en Joan germa seu mori per la qual mort la terra sentint se molt pjudicada e agreuiada dels mals consellers del dit Rey don Joan qui per captar beniuolencia: e fauor de aquell la hauian mal consellat car a consell de aquests mals consellers lo dit Rey en Joan en sa vida hauia fets actes injusts contra la terra y en tãt que si aquell Rey en joan hagues mes viscut ab tals consellers haguera mesa la terra a total destruccio e per dar castich a aquest y eximpli als consellers dels Reys esdeuenidors leuas tota la terra ço es los Regnes e comtats contra aquells e forzen de vn acort de metre aquells en presons e axi son complit per obra que tots forzen en presonats e açofet los tres brassos del General de Catalunya armaré tres Galeres: e la ciutat d Valẽcia vna en les quals galeres del dit general muntaren per missatgers mossen huc de Lopia Bisbe de tortosa don Joan ramon folch comte d car

Missatgers ho embaxadors.

Hach à sopiabil bed tor tosa.

dona mossen manuel de rajadell y ê Ramon caualler ciutada de Barcelona y en la galera de Valencia mũtaren misser Guillem caera e missier Joan mercader juristes de dita ciutat de valencia: per regne de aragon noy munta algu jatsia ne fossen estats requests o conuidats: pero ells sen excusaren dients que nou hauien en costum los quals missatgers juncts en Sicilia notificant al dit infant en Marti la mort del dit rey en Joan, germa seu requeriren lo que pus era Rey per mort del dit son germa degues venir a regir sos regnes e terres: lo qual Rey los ho atorga y encontinent feu celebrar benedictio en ¡sas de esglesia sobre son fill apellat axi com ell Marti rey de Sicilia e la Reyna sa nora apellada Maria Reyna de Sicilia solẽnes fetes per la festiuitat de aquells e donat orde al endreçament del dit fill seu e de son regne jatsia fos mes de la mitat rebelle pres comiat del dit son fill en la ciutat de mecina. xiij. dies de Deembre del any. M. cclxxxvj. E venint sen passa per la ciutat de aninyo hon era ¶Papa benet xiij. alli estech o atura per tot lo mes de Març e Abril del any mil. ccc. lxxxvij. Obtenint del dit ¶Papa cõcessio del dit regne de Sicilia per al dit fill seu Apres esser vengut en Catalunya la gent pensant que ell donas mort als dits preson ers qui eren estats mals consellers del dit Rey en Joan ell solta aquell com a piados e bon Rey per donant los ò tot lo mal consell que auien dat e priuals que daqui auant no vsassen de Aduocar los quieren juristes: e los qui nou eren ensemps ab aquests fossen priuats per a ostemps dela sua gracia e amor axi que may se poguessen alegrar de Officie beneficis ò casa sua ne de ciutats viles e locbs de totes sos terres e senyories cõ a indignes e deprauats consellers e aço tos a ells castich: e als altres eximpli car deya que lo bon Rey qui vol gouernar be son poble es menester que sia piados e justicier temẽt deu. Apres de aço conuoca corts les triga celebrar per cõuinent temps. E aqlles tengudes: ana a çaragoça hon ab solemne festa dela qual james son vista semblant fonch cozonat: e vntat en Rey e senyor qui fonch en lãy. M. cclxxxix. entemps dela celebracio ò les corts lo Rey ò Sicilia procrea de sa muller vn fill al qual fonch imposat nom ¶Pere lo qual propdit rey ab gran affany recobra les terres ò Barons que aquest Rey pare seu li hauia lerats rebelles apres lin fant ¶Pere fill del dit Rey de Sicilia moria. ix. de Noembre ol any propdit. M. ccc. xcix. y en lo mes de Maig seguent ço es a. xxv. del dit mes de Noembre mori la dita Reyna de Sicilia nora daquest Rey en Marti de Arago: en lany. M. cccc. la qual reyna en la malaltia de que mori orde na son testament en lo qual lleixa e institui hereu seu vniuersal lo dit rey de Sicilia marit seu a totes ses volũtats faedores perçoes ara aci conclos lo fet de Sicilia cõ en qual manera vulles per lo testament del rey federich lo vell vulles per virtut ò la gregoriana lo regne de Sicilia es de bon dret del successors de aquell dit Rey en Marti ò Sicilia com es aquest Rey de Arago en Marti pare de dit Rey en Marti de Sicilia en aquest any mateix lo dit Rey en Marti de Arago trames sa neboda fill del dit Rey en Joan apellada Violant al Rey Luis de Napols del qual per paraules despresent era muller ja viuint lo dit Rey en Joan son pare la qual fonch acompanyada molt honradament per don Jay

la yme de prada

me de Pprades: y daltres molt notables caualers: los noms dels q̃ls jatsia per algũ historich sien expres sats: emperoper abreujar y no esser mester al parer meu: nols he volgut aci nomenar Ara tornem a ciparlar del dit Rey en Marti de Sicilia: lo qual estant vidua de muller dessus dita procrea de dues fembres sadrines soltes: ço es dela vna vnfill: al qual mes nom Federich: y de laltra vna filla appellada Violãt. Elo Rey en Marti de Arago/ veent q̃l dit Rey de Sicilia fill seu no estaua be sens muller/ dona ob za quel casa ab dona Blanca/ filla del Rey de Nauarra: la qual per contemplacio del dit matrimoni: lo dit Rey d Nauarra pare seu la seu jurar per primogenita sua/ no contrastant fos segona filla en generacio: la qual Infanta lo dit Rey de Arago li trames ab sinch galeres: y faeren noces en la ciutat de Pplerm/ Dimecres a. xxviij. dies de Noembre/ del any. M. cccc ij. Dela qual procrea vn fill per distancia de temps appellat Marti/ qui solament visque nou mes sos: y morí a set d Julio del any. M. cccc vij. En aquest mateix any morí en Vila reyal la Reyna dona Maria muller de aquest Rey en Marti de Arago: y mare del dit Rey d Sicilia: lo cors dela qual fou sebollit: en lo monestir de Ppoblet: jatsia aps sa mort fos mesa en comanda a sãct Vicent dela ciutat de Valencia: p mort dela qual com fos estada molt virtuosa y piadosa seyora/ son molt planta per la terra. ¶ Aquest Rey en Marti de Arago apres que son vengut de Sicilia no feu nenguns affers d cap/ si no que marida la germana dona Isabel ab lo Comte de Vrgell/ appellat don Jayme/ en lãy M. cccc vj. Y en aquest any mateix a xxiiij. dies de Noembre morí la Reyna dona Sibilia muller que fonch quatre e derrera del dit Rey en Ppere Terçla qual fonch soterrada ab gran solemnitat en lo monastir dels frares menors de Barcelona e per quant aquest Rey e marti de Arago no hauia la persona bẽ disposta a treball com hagues aqlla en opilacio de cars: e axi volgues viure e reposat perço lo rey de Sicilia fill seu veent la indisposicio sua desijant com a caualler treballar en lo set dels armes com se trobas en la plena flor de jouentut ço es de edat de. xxx. anys trames a suplicar en aquest Rey pare seu queli dgues dar licencia de conquistar lo Regne de Serdanya e fer aquell reduir a obediencia dela casa de Arago la qual cosa aquest Rey son pare li atorga e per major complacencia seu li fer gran hostol de diuersos nauilis sornit de Barons nobles e caualers e innumerables gentils homens axi de Catalunya com d Gascunya los quals de Gascunya foren lo comte de foix e mossen Archimbau frare seu lo Vescomte dorta mossen girart de mal leo mossen Guillem de rebollerab sos fills mossen Arnau de coaraça e mossen Benet son frare e de Catalunya lo comte de cardona mossen Bernat de Cabrera Berenguer Arnau de Ceruello mossen Ppere de ceruello son frare mossen Ramon de Hajes mossen Balceran de senmenat mossen Gispert de Guimera e molts daltres caualers en nombre entre tots de milbacinetes dels quals dits homens de Catalunya son cõductor cap vn caualler apellat mossẽ pere torrelles fins que foren en presencia d dit rey de Sicilia qui era ja en Sardenya q seu venir de Sicilia. xiiij. naus de gent darmes d que foren caps lo comte Joan d vintimilla lo comte An-

Deles noces q feu lorey de Sicilia ab la Infãta dona blãca

Mossen Pere Torrelles.

tonide Muntcada mossen Joan de Cruilles misser Abbo barres mos-sen Colomat de sancta coloma An-gerot del arcar: mossen Joan Fer-randis de redia: mossen Sanxo roiz delioxi e altres cauallers y gentils homens en nombre de. D. bacinets e. cc. bacinets que lo ꝑpapa Benet dessus dit hi trames de que fon cap dō Joan de Luna nebot seu e vēça batalla lo dit Rey de Sicilia con-tra lo poder dels sarts qui fozē mes ō. xvj. mila cōbatēts. dels quals fou cap lo Vescomte de Narbona e los quals Sarts perderen la batalla en tal manera quen romangueren dells en camp de Morts de: vij. milia cō batents de part del dit Rey ne mo riren pochs mas de aquells pochs entre los altres ne fon lo dit Vescō te dozta: e mossen Joan de vilaraſa e altres la qual batalla fonch lo der rer dia de Jūy del any mil. cccclx. dauant la vila de sentluri es vero q̄ ans que lo dit hostolfos en Sardēya ço es lopzimer dia del dit mes. vij. Galeres del dit Rey de Sicilia cir-c uint la illa per guardar aquella a la linayre prengueren. iiij. Galeres de genoueſos les quals venien en aju-da dels dits Sarts: dels quals geno ueſos molts ne foren morts y les ſuſtes fozen amenades en lo Caſtell de caller y en lo dit darrer dia d jūy obtengudaper gracia de deu la dita batalla per fozça darmes sen entra la dita vila d sent luri la qual fou me ſa a ſa comāo e daqui tornaſſen lo dit Rey de Sicilia al caſtell de Caller hon apres otengut per malaltia en ſō teſtamēt loq̄l es recōdit en lo real Archiu ſituat ēla ciutat d Barcelo na en lo qual Teſtament leixa loco-te de Luna al dit fill seu natural a-pellat Federich lo qual era ab ſa ger mana Violant en poder de aqueſt Rey en Marti de Arago aui de aq̄ll qui romas hereu vniuerſal teſtamen tari del dit Rey de Sicilia fill seuq̄ fini ſos derrers dies: a. xxv. de Jnli ol quies la feſta de ſant Jaume e ſāt Cugat en lany d ſſus dit. M. cccclx. lexants grans dols plozs e amargu res de coz en totes les terres d aq̄ſt Rey ſon pare y el doble mes ē lo ſeu Regne de Sicilia e jatſia aqueſt rey en Marti Darago en vida del dit ſō fillhagues acordat no pendre mul-ler empero mort dit ſon fill muda de propoſit per quant lo poble ab gran inſtancia lo requerí prengues mul-ller per que procreas algun fill: o fil la ſucceheis apres mort ſua en tots los seus regnes e terres e sobre d ſu plicacions e requeſtes lo dit Rey ē Marti qui recuſaua caſar ſe per sen tir ſe ell en vſar en matrimoni cō es per deu ordēat molt indiſpoſt hi cō ſenti axi que en lo mes de Setembre apres ſeguent pres per muller la fil la del cōte de prades apellada Mar garita malt gentil donzella a. xvij. dies del mes propdit: en la qual ſo-lennitat deles noces hi ſo preſent lo ꝑpapa Benet de Luna qui deſpē ſa en aqueſt matrimoni per quant e ren los dits dos en grau de paren-tela e mes hi ſo frare Vincen fer-rer del orde de preicadors qui apꝰ es eſtat Canonitzat ſanct els dona la Benedicciō e aqueſta benediccio ſon dada en la Terra o caſa apellada de bell eſguart prop la ciutat d Bar celona: e apres poch temps lopre-dit Rey en Marti de Arago deten-gut de malaltia qui ſolament li dura iiij. dies rebuts los ordens que chri ſtia deu rebze trames a deu leſperit lo derrer dia de Maig del any Mil cccc. deu no lerant progenia d la mu ller e morí de peſte en lo monaſtir de les monjes de vall donzella d l orde de ciſtells ſi mar foza e prop la ciu-tat de Barcelona e lo ſeu cozs fou ſe

Mori a queſt rei de Ara-go lo da rer dia d migany M. cccc. x.

bollit per via de comanda enla Seu de Barcelona: a fi de esser trasladat enla esglesia del monestir de Pobler: enla qual esglesia de Pobler: apres son portat: e aquí lo seu cors fo soterrat. La anima del qual nostre señor vulla entre los sancts de Paradis collocar. Amen. E per quant aquest Rey en Martí de Arago era molt deuot del glorios sanct Seuer/ bisbe de Barcelona: lo cors del qual es recondit enla Seu de aquesta ciutat de Barcelona: enla qual ha vna capella rica hon continuament cascun dia si celebran moltes misses: ço es del matiques fa dia: fins ales onze bozes ans del migjorn. Yo he deliberat escriure aci lo que he obit predicar enla trona dela dita Seu. segons me occorrera dela curacio feta per nostre senyor deu/ mijançant los merits y pregaries del dit glorios sanct Seuer: enla cama del dit señor Rey en Martí. Y es lo quen he obit predicar lo seguent. ço es que estant ell malalt. ans dela darrera malaltia de sos darrers dies: detengut enla cama de vna gran plaga incurable. enla qual si començaua a metre foch: y veent se quasi perdut de perdre la cama/ com los metges y cirurgians li hauien denunciat que si no du/ no li podia ajudar: que lo foch no muntas per la cama al cors: e ipzenent lo cors lo tenié per mort. y per ço noy hauia medecina. ne altre remey quel preseruas de no morir de aquella malaltia y plaga/ si no leuar y perdre dita cama. y perçoli digueren que no sen espantas. que ells de mati enlo dia prop seguent tornarié a ell per tallar li la cama. Pdesarpot cascuab quanta tristicia y pensamét deuia estar y romandre lo dit bon Rey. y perçose recorda de recorrer principalment a nostre senyor Deu: y al dit mossenyer sanct Seuer glorios. Y axi recorrent hi ell: quasi tota aquella nit plora. e inuoca la ajuda de nostre senyor deu. y del dit benauenturat sanct Seuer: en tant que estant axi plorant y cridant. O mossenyer sanct Seuer. pregau al senyor quel ajut en tal cas: de no perdre yo ara la cama: y axi se adormi. e dormint somia que lo glorios martyr sanct Seuer li hauia captada gracia ab nostre senyor deu que ell no perdera la cama. Y perque millor y mes ferma ment se cregues y fe mostras lo grā miracle. volgue nostre senyor Deu que mossenyer sanct Seuer se mostras axi en somni al dit señor Rey: el curas tocant li tant solament la cama: e faent hi lo senyal dela sancta creu E axi fonset. e lo dit señor Rey se dsperta/ y dix al cambrer. Pas vberta la porta dela cambra a sanct Seuer quim ha curat dela cama/ que axi la tinch bona. lisa. y sana com laltra. porta prestament la lum. y veurem si so curat. Y mirant aquella ab la lum. troba la axi bona. y sana. y curada com laltra cama hóno hi tenia mal. Y lauors tot alegre. y faent gracies a nostre senyor deu. y a mossenyer sanct Seuer dix al cābrer. Saps quim ha curat/ sanct Seuer: per manament de nostre senyor deu quim es apparegut estant yo adormit: e somiant ell ab lo senyal dela sancta creu tocant me la cama que descobrí/ en continent me trobi sens dolor: e curat. Y venint los metges e cirurgiās com sera jorn demati/ com han dit: lexels entrar: e nols digues res de aquesta visio e cura: car ells rego neixent la cama veuran lo gran miracle. En tant que venguda la matinada/ los metges e cirurgians vengueren al dit Rey: e la primera cosa que volgueren saber/ digueren al cambrer. Lo señor Rey có ha estat la nit pp passada/ ha dormit. Dixlo

Dela vida del glorios sanct Seuer.

Miracle

cambrer molt be que no ses despertat fins a rapoch ha ans que vegues sen: lauors ells se acostaren al seyor Rey dient lilo que hauien dit al cambrer: y lo senyor Rey respos/q̃ molt be hauia reposat. es trobaua molt alegre y curat/narrant los tot lo que li era estat seguit. y ells molt alegres volgueren veure la dita cama: e trobaren la axi bona y curada com si nũca hi hagues hagut mal. y tots loaren lo metge quil hauia curat: y pnigueren comiat tornant sen llurs ferramentes y preparatoris que hauiẽ fet per tallar la dita cama del dit senyor Rey: lo qual veent que li hauia fet tanta de gracia lo dit glorios sãct Seuer: de hauer lo axi perfetament curat dela dita plaga dela cama: per q̃ lo dit cors fos mes venerat y guardat. dona obra mũançant bulla d̃ nostre sanct ꝑare lo ꝑapa que lo dit cors qui estaua soterrat enlo monestir de sanct Cugat de Valles: fon trasladat enla insigne Seu de Barcelona/a quatre de Agost: del any d̃ la Natiuitat de nostre senyor. Mil. cccc. y cinch: per la qual translacio fon feta solemne professo/enla qual anaren personalment lo dit Rey en Marti de Arago: y lo Rey en Marti de Sicilia fill seu: y molta altra notable gent dela dita ciutat: y lo dit Rey en Marti per causa d̃ aquesta trãslacio dona al dit monestir de sãt cugat la jurisdiccio ciuil y criminal que tenia enlos castells/viles/y lochs del dit monestir: com appar enlo real Archiu dela ciutat de Barcelona a dos dies del dit mes de Agost: dl any del Naximent de nostre Senyor deu Jesu christ Mil quatrecents y cinch. Y perque sia memoria eterna lo martyri e obit del dit glorios y benauẽturat sanct Seuer/sumariamẽt ne fasa ci vna poquetã mencio: ço es que lo dit glorios martyr sanct Seuer en temps de Dioclecia Emperador rebe lo martyri ab quatre coronats: ço es ab quatre clergues que foren agrament percudits ab correges plombades: y apres ab vn martell ho maça ficaren vn gros clau en mig del cap del dit glorios y benauẽturat martyr sanct Seuer: transuersant li lo cap y ceruell/ en tal forma que aquirete lo seu esperit enconti nenta nostre senyor deu. Y aquest sobre dit martyri fon fet dins lo Castell ho loch quis appella d̃ Octauia hon la justicia se administraua ꝑ Dacia jutge hoprocurador del dit Dioclecia Emperador d̃ Roma. y morti lo dit glorios martyr sanct Seuer: foren aqui mateix degollats y morts los dits quatre coronats. y morilo dit glorios martyr sanct Seuer ab los dits quatre coronats. vj. Idus Nouembris/Anno domini ducentesimo octogesimo octauo. Y perque sia major memoria del dit benauẽturat y glorios martyr mossenyer sanct Seuer instatyo per lo Venerable y molt d̃ not dl sobre dit glorios martyr mossenyer sanct Seuer/mossen Gabriel Vilell preuere: yo he composta vna letra latina: dirigida al dit mossẽ Vilell: y posada ad longum enla fi d̃ vn registre del Rey en Marti/pretitulat ꝓprium: hon es designada tota la historia molt extensiuament y larga del dit glorios y benauenturat martyr sanct Seuer/Bisbe y patro dela Insigne ciutat de Barcelona: lo qual he pres y tinch en molt feruent deuocio: pregant y supplicãt lo tant quant les mies forces y poder me abasta de molt bon cor/que sia sempre enla mia fauor y ajuda: ami y a tots aquells que ab deuota pensa y de bon cor a ell acorreran: perquens sia mũancer dauant la omnipotencia diuina para que pugam alcançar la sua gracia. Amen.

Del Rey en Ferrādo pri
mer net del prop dit Rey en Pere
terç: y nebot dels prop dits Reys
Joan y Marti de Arago: qui per e
leccio fon tret de Castella per esser
Rey de Arago.

¶ Ferrando primer de aquest nom: fill del Rey Juan de Castella.

¶ Jnfāt en Pere qui morí en la guerra de Napols: fill d aquestos Rey y Reyna de Arago.

¶ Alfonso primogenit de aqst Rey y Reyna darago.

¶ Elionor dita primer Ixraca mudaren li aps aquest nom de Elionor: muller d aquest Rey: del qual procrea. v. fills y dues filles

¶ Juan Duch de Muntblanch: aps son Rey de Arago: fill de aqst rey y Reyna Darago.

¶ Henrich Mestre de Santiago/fill d aquest Rey y reyna de Arago.

¶ Maria filla de aqst Rey y Reyna: y fon Reyna de Castella.

¶ Ferrando Mestre de Alcantara y de Calatraua: fill de aquests Rey y Reyna Darago

¶ Elionor filla de aquests Rey y reyna: y fo rey na de portogal.

Apres obit del Sereníssimo y benignissimo seyor Rey en Marti de Arago lo qual ela sua vltima voluntat dispogue que per justicia fos declarat y sentenciat aq se pertanguera la successio de sos regnes y terres: per quāt ell se moria sens succesio de fills: y aquell a quis pertangues dita successio fos Rey e senyor de tots sos Regnes y terres. Dela mort dl qual tots los dits Regnes y terres nefaerē molt grā dol/Majorment com pēsauen axiro mādre desolats de Rey e senyor: y encōtinent seguida la dita mort: los dits Regnes e Principat de Cathalūya pueblerē q cascūs en llurs Regnes e Principat conuocassen parlamēt: e q fossen sets psidēts per regir los dits Regnes e Principat. Ea ris cōpli pobra: cō dauall es escrit. Cōcordāts se tots q los regidors y gouernadors deaqlls regissen y fossen psidēts fins q p justicia hagues sen Rey. Lo Principat de Cathalūya elegi en psidēt del dit Principat lo noble mossen Guerau de Ceruello: e aqst regimēt axi del dit Principat cō dels dits Regnes dura p espay de. xxx. mesos q la dita justicia se triga a determenar e sentēciar en aq sta forma: ço es/q fon feta ordinacio p tots los dits Regnes e Principat q cascūs tēguessen parlamēt: e q fossen los vns apres dls altres/per tal que tot ço ques faria en los dits parlaments se poguessen referir: e axi fō fer: car los Aragonesos tenien llur parlament a Mall de Roures: e los Valencians en la vila d Traiguera e los Cathalans en la ciutat de Tortosa. Apres per los dits affers com necessari era: los vns venien als altres: en tant que los dits parlamēts dels dits Regnes e Principat forē debō acort: e sens discordia alguna q fossē eletes certes psones d cascūs dls Regnes e Principat p oyr e veure los drets d cascūs dls cōpetidors q ptenie haver dret ela succesio dls dits Regnes e Principat: e ab cōsentimēt dls peurados dls cōpetidors Los parlamēts donarē poder absolut q regon guessē llurs drets de cascūs dls cōpetidors: e q aqll competidor q millor seria en dret: q li donassen los Regnes e pncipat: el faessen Rey p justicia: car los regnes e pncipat pedrie aqll p llur seyor: y totes aqstes coses los parlaments juraren.

Guerau de Cervuel'op lo pncipat.

Ordinacio dparlamēt.

Vincenti⁹ Ferrari⁹ q̃ post mortem nõ fine multis magnis & miraculis in sctõrum Cathalogo fuit scriptus.

Apres de tot aço les dites nou persones foren eletas: y anomenades. E foren aquests: per lo Regne de Arago. Lo Reuerent Bisbe de Osca appellat Domingo Rams/y mossen Berenguer de Bardaxi: y mossen Francesch Daranda. E per lo regne de Valencia lo Reuerét mestre Vicent Ferrer/ ara escrit enlo Cathalogo sanctorum. lo qual era del orde de Predicadors. Lo don de Cartuxa misser Gener Rebassa. lo qual durant lo temps dela dõclaracio se dix torna foll. no queu fos ab veritat. si no abficcio. perque noy donas son vot. y son hi posat en son loch misser Pere Bertran. E per lo Principat de Cathalunya. lo Reuerẽr Arque bisbe de Tarragona: y misser Guillem de Vallseca. y misser Bernat de Gualbes. E feta la dita eleccio de dites nou persones/fõ assignat loch hon los dessus dits elegits estigues sen fins a tant que per ells fos vist y regonegut lo de cascu dels competidors. E per tots los dels parlamẽts son anomenat lo castell e vila d'Esp en Arago. y tan prestamẽt les dites nou persones se anaren metre enlo castell dessus dit. y tan prest los dits competidors trameteren cascuns a qui llurs procuradors ab los drets d'cascuns. E los competidors qui pretenien hauer dret enlos dits Regnes y Principat eren los seguents. ço es/ don Jacme de Arago Comte de Urgell. Duch de Gandia. Rey Luys de Napols/fill de dona Yolãt de Arago/filla del Rey don Juan de Arago. Lo Infant don Ferrando d'Castella/fill del Rey en Juan de Castella. y de dona Elionor muller sua la ql̃ son filla del Rey en Pere terç y germana dels dits Reys en Juã e Marti de Arago. E apres d'tot aço les dites nou persones començaren de regoneixer los drets de cascu d'ls competidors. y per algun temps axi regonerents: estigueren fins a tant que de aquis partiren: e tirarẽ dret tament la via del dit castell y vila de Esp: ab on ab grandissima diligencia y repos foren altra vegada y altra per les sobre dites nou persones regoneguts los drets de cascu dels dits competidors. E finalment per aquelles fonch atrobat que tots los drets e justicia pertanyien al dit Infant don Ferrando de Castella: com aquell qui era persona pus acostada que fos mascle/a la casa de Arago: p que era net del dit Rey en Pere: y era fill de don Juan Rey de Castella: y dela Reyna sa muller: appellada Elionor: filla del dit Rey en Pere. E axi aquest dit don Ferrando era net de dit Rey en Pere: y nebot dels dits dos Reys: lo Rey dõ Juan: y lo Rey don Marti. Y lo Rey Luys era tambe net del dit Rey dõ Juan: y era fill dela neboda d'l Rey en Marti: qui darrerament hauia regnat. E lo Comte de Urgell: y tambe lo Duch de Gandia eren besnets del Rey en Pere: es ver empo que hi venien per linea masculina: mes no eren tant propinchs al dit Rey en Pere com era lo dit Infant don Ferrando qui era son net: venint hi per linea femenina: com fos fill com ja damunt dit es/dela dita Reyna dona Elionor: la qual era filla d'l dit Rey en Pere. E per aquesta tal rabo com aci tenim claramẽt vista: les dites nou persones que per aquest cas eren deputades declararen que com per recta y dreta justicia trobassen que los dits Regnes y Principat pertanyien al dit Infant don Ferrando: donauen aquells ab tot plen poder: e voluntat determenada al dit Infant don Ferrando. Cõ largament y extensa appar de aquesta declaracio e conclusio escrita e

Cõdetes menarẽ aqs prã via la la succes sio dels regnes y terres d'l Rey de Arago.

e inserta en lo gran proces original/ recondit en lo Real Archiu de la ciutat de Barcelona. Enlo qual proces/ en vigor dela dita declaracio. y conclusio/lo dit Rey don Ferrando feu continuar la sentencia per sa alteza donada contra lo dit don Jacme: Comte de Urgell: dada y pmulgada en lo castell dela ciutat de Leyda: a. xxix. de Noembre: del any dela Natiuitat d nostre senyor. M. cccc. xiij. Enla qual sentencia entre les altres coses diu lo dit Rey en Ferrando: que per hauer comes lo dit Cote crim de lesa Magestat: per les causes en dit proces contengudes: mereria segons rigor de dret esser condemnat a pena de mort natural acerrima. Empero considerant lo dit senyor Rey en Ferrando que dit Comte era dela sua prosapia de Arago: inclinat en cara per moltes supplicacions a ell fetes/ per la inclita Infanta / muller del dit Comte: y tia del dit Rey en Ferrando: y per moltes altres Reuerendes / Uenerables / Egregies/ nobles: y notables persones: la dita pena de mort acerrima comutaua en custodia segura/ remouent la dita pena de mort/ y aestar d tengut sots segura custodia lo dit Cote: aquell condemnaua/ confiscant: y tots los bens de aquell/ com es largamēt en dita sentencia contengut. Y hauer declarat les dites nou persones la, justicia per lo dit Infant/ tots los Regnes y Principat hagueren lo dit Infant per llur Rey y senyor. Y apres que lo dit Infant sabe la noua dela determinacio per les nou persones declarada: en continent pres lo titol de Rey de Arago/ y tots los altres titols que los Reys de Arago predecessors seus han acostumat de pendre: y no res menys presa per lo dit Infāt y Rey la possessio dls dits Regnes e Pri

Com lo Rey en Ferrādo y sa muller se coronarē.

cipat de Cathalunya/ conuoca e tēgue Corts als Cathalans dintre en la noble ciutat de Barcelona: e com hague finides e acabades les dites Corts/ e hauia ja vn any e mig que era Rey de Arago/ e axi mateix d totes les altres terres/ ana sen a la ciutat de çaragoça/ del Regne de Arago per cozonar se. Y axi mateix la sē yora Reyna sa muller. Y prengueren la cozona a deu dies del mes de Febrer/ del any Mil. cccc. xv. Y dela dita cozonacio los sobre dits Reys y Reyna saeren vna grandissima festa: car lo dit Rey hague en la festa molts Barons / y molts Nobles: y y molts Caualers Castellans e Cathalans/ y mes auant hi sozen los Infants fills dels dits Rey y Reyna/ cinch en nombre / y dues Infantes filles tābe dels dits Rey e Reyna. Y lo dia dela cozonacio lo dit sēyor Rey feu caualler a si mateix/ de que tots los Barons/ e tots los Nobles: e tots los altres que alli eren presents ho tengueren a vna grandissima marauella. com axi ell mateix se feu caualler/ car segons los mirados dehien. que nenguno pot el ser caualler. sino donchs nos fa Caualler de ma de altre Caualler. qui haja lozde de cauallería. Y apres cō tinch dit fet lo Rey caualler a si mateix feu caualler lo Infant fill seu primogenit don Alfonso. al qual dona titol de Princep de Gerona. e Cōte de Ceruera. Y mes auant tambe feu caualler Linfant don Juan son fill. e dona li titol de Duch de Monblanch. Y no res menys feu caualler los altres fills seus. la hu appellat lo Infant don Henrich. lo qual era Mestre de Sāctiago. El altre era appellat lo Infant don Ferrando/ Mestre Dalcantara. e de Calatraua. E apres per lo semblant feu caualler lo darrer fill. appellat Linfant dō Pe

Com se feu caualler lo dit Rey.

dro. De les filles los nós son aquestes: ço es/la primera/dona Maria. La segona dona Elionor. La primera es estada Reyna de Castella: y la segona Reyna de Portugal. Y coronat lo dit Rey poch apres sen ana molt be acompanyat de gent de caual a la vila de Morella: hon vech Papa Benet de Luna ab tots los Cardenals/Arquebisbes/Bisbes/Abbats/y altres ecclesiastichs per leuar lo scisma dela esglesia que tant hauia durat en lo mon: y aqui començaren a tractar dels affers dela unio de santa mare esglesia sacedora: y foren concorts Papa y Rey que fos feta Embaxada al Emperador per part dels dos: y axis compli per obra: car aqui mateix son feta electio dels Embaxadors/los quals foren lo Abbat d Valdigne: y lo noble baro don Juan Dixer/los quals anaren al dit Emperador en Alemaya/per explicar y complir la embaxada dessus dita. Y fet tot aço/lo Papa Benet sen torna al loch de sanct Matheu del Regne de Valencia hon a costumaua d aturar: y lo dit Rey dō Ferrando sen vech en Cathalunya en la vila de Muntblanch per tenir corts als Cathalās: y tenint se aqui les corts/hon entre los conuocats hi foren prelats/Barons/Nobles/caualers/gentils homens/ciutadās/burgeses: y altres gents de ciutats viles y locbs del dit Principat de cathalunya: los quals demanaren los fossen atorgats certs Capitols: y lo dit senyor Rey nols volgue atorgar ans sobre los dits Capitols/lo senyor Rey seleixa dir algunes paraules en presencia de tots los aqui cō gregats/assats carragoses als dits Regnes y Principat: les quals es vist millor aci no expressar/per no esser mal interpretades. Es veritat q̄ al dit senyor Rey son respost per lo honorable mossen Ramon dez Ola/Syndich de Barcelona/y Cōseller en cap de la prop dita ciutat/axi com se pertanyia de respōdre a llur Rey y senyor: y ab tota aquella fidelitat necessaria a bon vassall: y per rabo dles dites paraules les dites corts romperen: y lo Rey sen ana a Valēcia: y aqui estech fins a tant que la embaxada dl Emperador son torna da. Y estant aqui lo senyor Rey: y lo Papa Benet: vingue noua que lo Rey Lançalau de Napols era passat de aquesta vida: axi que lo Regne de Napols era roma s a madama Juana/germana del Rey Lāçalau y lauors la dita madama Juana en continent feu embaxada al dit Rey de Arago/que li trametes algu de sos fills: lo qual ella volia pendre per marit: de que lo dit Rey en Ferrādo dellibera que li trametes Linfant don Juan son fill: perço quel fes Rey d Napols. Es empero cert que ans que lo dit Infāt anas a Napols/lo dit Rey hi trames dos Embaxadors per contractar del dit matrimoni: los quals Embaxadors foren/lo noble mossen Elfo de Prox ida: y mossen Nicolau de Lupia: los quals Embaxadors partirē ab vna galera: y faeren la via de Napols: y apres lo Rey trames son fill Linfant don Juan en Sicilia: molt be acompanyat de noble gent Castellana: y de molt pochs Cathalans. Cō noy anaren si no los nobles senyors mossen Bernat de Centelles: y per lo semblant mossen Ramon de Perellos. Y quant lo dit Infant don Juan fonch arribat en Sicilia: ab gran desig aqui esperaua la resposta dels dits Embaxadors: los quals ja foren arribats a la gran ciutat d Napols: y començaren molt affectuosa mēt dels dits affers sobre lo dit matrimoni. Y com los Napolatans sa

Cōuocacio de Corts a Muntblāch.

Madama Ioana, germana dl Rey Lāçalau.

beren que los dits Embaxadors erē aqui vengutsper ser lodit matrimoni/delliberarē anar vers los dits embaxadors:en tal manera/que si no q̄ los Embaxadors hi tenien parents y amichs quils auisaren/ hagueren perduda llur vida/y perço hagut lo auis/ells dits Embaxadors encontinent se recullirē enla galera:y sen vingueren en Sicilia/hon trobaren lo dit Infāt enla ciutat de Palerm al qual saerē relacio dels dits affers y de aqui auant james sen parla pus. y lo dit Infāt romas en Sicilia fins que son pare lo Rey son mort. Et tot nem parlar del dit Rey en Ferrādo que seu ans de passar desta vida: car estant ellen Valencia casa lo Prince son fill primogenit don Alfonso ab la filla del Rey don Pērich de castella/frare germa major seu: la qual era appellada per son nom dona Maria primogenita d̄ Castella:y porta en dot al dit Prince don Alfonso marit seu. cc. mil dobles Castellanes beab compliment pagades:segons enles apoques que sen fermaren es largament contengut:escrites en vn registre ligat ab cubertes engrutades de aluda groga/recondit enaq̄st Real Archiu de Barcelona/pretitulat Regine Marie: son largament d̄ signades:y no he trobat ne legit axi en aquest Real Archiu q̄ dona portas tant excessiu dot a Rey de Arago/si no tantum cent mil Florins de or de Arago. Et los Reys de Arago axi mateix han acostumat de dotar llurs filles ab dot de. c. mil Florins a cascuna. Del qual casament lo dit Rey en Ferrando seu ser vna pompos a y solemne festa. Et apres tot aco la Embaxada del Emperador sen torna/y faeren resposta al dit Papa Benet/y al senyor Rey quel Emperador sen venia a Perpenya/per contractar ab ells dels affers dela vnio de santa mare esglesia. Et la donchs lo Papa/y lo Rey tornaren de acort que sen anassen a la bona vila de Perpenya/y axis compli per obra/que lo Papa y lo senyor Rey en temps se trobaren enla vila de Perpenya:y aqui esperaren lo Emperador. y lo senyor Rey dona lo castell per posada al Papa. Et lo Rey posa enla vila de Perpenya/en vna casa de vn gentil home appellat Bernat de Vilade Corba. Et lo Papa tenia apres si tres cents homens de armes:y la major part eren Cauallers de sanct Juan/dels quals era capita vn nebot del Papa/appellat Rodrigo de Luna/y daltra part eren a qui ab lo Papa tots los Cardenals/ Arquebisbes/y Bisbes/Abbats/y Priors/y altres prelats: los quals eren appellats cascu axi per llur nō. Lo Cardenal de Tolosa. Lo Cardenal de Rosan. Lo Cardenal de Sancta Sabina. Lo Cardenal d̄ sanct Angel Lo Cardenal d̄ sanct Jordi. Lo cardenal de Montarago. Lo arquebisbe de Tarragona. Lo bisbe de Pāpalona. Lo bisbe de Osca. Lo bisbe de Teraçona. Lo bisbe de Barcelona. Lo bisbe de Vich. Lo bisbe de Elna. Lo bisbe de Gerona. Lo abbat de Ripoll. Lo abbat d̄ Poblet Lo abbat de Mōtserrat. Lo abbat de sanct Cugat. Lo abbat de Sanctes creus. Lo abbat de Mer[illegible]. Lo abbat de Sanyoles. Lo abbat d̄ Besalu. Lo Abbat de sanct Miquel de Cuxa. Lo abbat dela Real. Lo Abbat de sanct Benis. Lo Abbat dela Portella. Lo prior d̄ sanct Pol. Lo abbat de Rodes. Lo abbat de Roses/y molts altres prelats dela nostra Espanya. Et ab tots los prelats dessus dits / Papa Benet era enla vila de Perpenya. Et sonch primer arribat lo dit Papa Benet enla vila de Perpenya que no lo dit señor rey

Posade del Papa Benetty del Rey en Ferrādo en Perpenya.

Aq̄sta dōa Maria, y pncep Alfōso erē co singer mās,

en ferrando ne son fill lo princep p mogenit mas apres hi vegue lo rey venint per mar fins o Cobliure ab iiii. Galeres de Valencia e .ij. dl dit Papa Benet les quals lo hauien a companyate com lo Rey son arribat a Cobliure encontinent hi arriba lodit son fill ab alguns Barons nobles e caualers de Arago: e del Regne de Valencia encara dl principat de Catalunya ab los quals lo Rey entra en perpenya e tots dies quen venien stant a qui dit Rey p que lo dit Rey e son fill lo primogenit se trobaren en la vila de Perpenya ab tots aquests Barons nobles e caualers e gentils homens e lo dit primogenit isque p rebre lo Emperador en lo loch de salses ab tota la gent seguent. primerament ab los Barons nobles e caualers de Cathalunya lo egregi Comte de cardona mossen Arnau roger de pallars Vezcomte d Rocaberti Vezcomte de uol: Vezcomte de Roda mossen Benet de Cabrera mossen Guillem ramon de Montcada: mossen Benet Galçaran d Pinos: e son frare don Ramon Galçaran d pinos dō Ramon d Cardona: mossen Garau Alamany de Ceruello: mossen Frāci d erill: mossen Guerau de sancta pau Benet de Cruilles: mossen galceran de Cruilles: mossen comanador de canys. mossen luis de Abella: mossen Ramon de Bages: mossen Ramon ratmar: mossen berenguer dolms: mossen Benet: e mossen Jofre de vilarig: mossen Benet e mossen Ramon d rarac mossen benet de vilagut: mossen Guillem de blanes: mossen Riambau de corbera: mossen Pere Galcerā de cartella: mossen Labia: ferrer de cauadall Rocabruna: Buguer de sanct Steue: mossen Balliners. Ponç e Alfonso dz callar: mossen Berenguer Barutell: mossen Astarsot Asbert Catria: mossen Joan de Mōtbuy: Luis de claramsit: Pere de viues: mossen Torts Benet de Illa mossē Macia dz puig mossē Lupia d clayra: mossen Ribera: e altres molts gentils homens del principat d Cathalunya: e mes sozen ab lo dit primogenit los Barons e nobles e gētils homens de Arago e del Regne de Valencia primo de Valencia ayme rich de Santelles Dō Pere maça: mossen Elfa: e mossen Joan de prorida mossen Berenguer de vilaragut. mossen Joan de Vila noua: mossen Corella: mossen Pere pardo: e sos fills mossen Joan Castellar mossen Luis Carbonell: mossen marades: mossen Suau: mossen Ponç dl Ponç: mossen passadores los mirōs: mossen vallariola e molts altres qui eren en companyia dels dessus dits. ¶ Item dels Barons nobles e gentils homens d Arago: Don Joan dixer: don Pedro Dalago. Don ximeniç Durrea: mossen Federich Dorias: mossen Martí de pomar: e los frares: mossen Joan Ferrandis de Eredia don Berenguer de Bardaxi don Joan de Luna: e tots los altres de aquest nom de Luna qui eran aqui ab Papa benet llur boncle: e ab tots los dessus dits lo dit princep primogenit ana al encōtra del Emperador al loch de Salses a ric com dessus es expressat: e lo princep se acompanyarē be lavn ab laltre e apres lo Princep sen mana lo Emperador al castell de Canet lo q̄l lo Vezcomte Dilla hauia fet be apparellar: e aq̄ lo princep leixa lo Emperador e lo princep ab tots sos barons nobles caualers: e gentils homens sen torna a perpenya al Rey son pare e com venc landema perlomati tots los cardinals e Archabisbes: e bisbes: e altres prelats anarē

Com lo Rey e p mogēit ab molta gēt il querend perpēya

vistes dl princep ablo emperador de Alemanya.

fer reuerentia al dit Emperador al Castell de Canet e aqui lo Emperador estec tot aquell Jorn venint apres landema de mati la festa fonch aparellada la qual aparellarē en la Vila de Perpenya e com los entrameses fozen aparellats lo Princep ab tots sos Barons Nobles caualers gentils homens e altres gēts dessus dits isqueren per rebre lo dit Emperador: e mes lo en la vila d perpinya. Es ver q̄ en totes aquestes coses lo dit Rey en Ferrando no podia esser per rabo de son accident. E ladonchs lo Emperador entrant en la vila d perpenya fonch feta vna solēne festa de molts entremeses: e de moltes altres coses axi com en sē blants coses: e festa se pertany fer a tan gran senyor com es lo Emperador: e feta fer per tal Seyor com es lo Rey de Arago. E lo Emperador menaua en sa companya Mil de caual tots Alamanys: e Ongres: e hauia en sa copanyia dos nebots seus elo Duch daltarixa: e molts comtes de Alamanya e vn Baro caualler q̄ era aquiper lo Rey de Polonia lo qual apres feu armes ab lo fill del egregi comte de pallas en la ciutat de Narbona: e mes ab lo dit Emperador eren molts altres nobles barons e caullers Alamanys e fonch li donat per posada lo monastir d frares menors dela vila de Perpenya e ala sua gent tots los carrers de la trilla qui estan prop lo dit monastir. E aqui lo dit Emperador desca ualca: e aximateix totes les sues gents y en aquell dia lo Emperador reposa: e lo endema p lo mati lo dit Emperador hauent oyda la missa a na visitar al Rey don Ferrando en la sua posada e aqui lo Emperador fonch be rebut per lo senyor Rey e p la Senyora Reyna e per la senyora princessa e per la senyora infanta filla del dit Rey e apres tornassen per a dinar e dinat que fon caualca e ana veure les senyores Reynes ço es la Reyna dona violant muller d̄l Rey don Joan darago quondā e la Reyna dona Margarita muller d̄l Rey en marti darago defuncts e a qui lo Emperador estech tot lo dia ab les dites Reynas ab gran solaç e vengut lo emperador sen torna a sa posada. E apres lo seguent jorn hora de mati oyda missa lo dit Emperador ana a fer reuerencia al Papa al castell de Perpenya hō tenia sa posada e aqui lo Empador ab tots los Cardenals e altres prelats segons dessus son estats nominats troba lo Papa que seya en la cadira Papal ços Cardinals e altres plats estauē cascu al seu segut segons son grau de que lo Emperador veēt estar axi lo Papali feu reuerencia e honor axi com han acostumat de ser los Emperadors als Papas e agradas molt be del Papa e de sa manera e sancte dat e q̄ lo Rey e nostra nacio Arago nesa Valenciana e Cathalana hagues volgut sostenir vn poch de carrech se creu que lo Papa e lo Empador foren estats de bona cort e no tēga pensament cascun home viuent que aquest Papa fos estat deposat per altra rabo sino per poch esforç d̄ aquells qui l deuien sostenir e apres hauer vist lo Emperador lo Papa prestament sen torna en la posada e tantost començaren de parlar e contractar dela vnio e affers de sancta mare esglesia e lo parlament dura p espay de dos meses e dins espay de aquest tēps tots los Reys de Christians trameteren llurs missatgers al Emperador e foren tots en la vila de Perpenya. E mes hi venguerē en lo dit parlament lo gran mestre d̄ Rhodes lo comte de foix e lo comte de Armāyach ab tots los d̄ssus dits

Posada del Emperador

Nō dn durarala parla mēt dla vnio.

yestant aqui cõgregat dit parlamẽt tãta dissencio hi corregue entre los congregats: que nos pogueren concordar: ans lo Papa se hac exir de Perpenya: y sen hac anar a Cobliure: hon eren les sues galeres. Y lo Emperador ab tots los missatgers ho Embaxadors dels Reys ò Christians. E axi mateix ab lodit Rey de Arago: y ab tots los altres senyors dessus dits sostregueren y leuaren la obediẽcia al dit Papa: y fets tots aquests actes lo Rey de Arago trames Embaxada al dit Papa quiera en Cobliure: y foren Embaxadors mossen Ramon Xatmar caualler: y misser Pere Basset doctor: los quals explicaren llur Embaxada al Papa sus a la popa dela sua galera/ estant enles mars de Cobliure. Y hauer ohit lo Papa los Embaxadors/ los resposen continent aqui mateix. E los Embaxadors dela resposta nos agradaren molt. Y aq̃ mateix los Embaxadors prengueren comiat del papa: y digueren al Papa. Pare sanct que dirẽ al senyor Rey: y per lo dit Papa fon resposta quel saludassen: y li digussen de part sua. Me qui te fecimisisti in desertum. E ab aquesta resposta los missatgers sen tornaren al Rey: y feta als dits Embaxadors dita resposta/ lo Papa feu fervela a la galera y anassen al castell ò Paniscola: hon poch apres finí sos derrers dies. E seguides les coses sobredites/ lo Emperador/ y lo dit Rey ò Arago: y tots los Embaxadors dels altres Reys Christians/ ab lo grã Mestre de Rodes fozẽ de bon acort que tots ensemps fossen en lo Concili de Cõstança: y que aqui fos elet vn Papa: y que de aqui auãt fos tot lo mon en vnio. E axi com ton acordat se compliper obra. E apres lo Emperador hauer acabat los affers perq̃ era vengut/ pres comiat ol dit Rey en Ferrando: y òla Reyna sa muller y del Princep: y dela Princessa: y ò totes les altres Reynes. E axi mateix tots los grãs senyors que aqui eren prengueren comiat del dit Emperador: y ab tantlo Emperador sen torna a son Imperi. Y esser sen tornat lo Emperador/ lo dit Rey don Ferrando per rabo desa malaltia se hac aturar en Perpenya fins enlo mes de Març: enlo qual mes trobãt se algũ tant millor dela malaltia q̃r tanaria tenía/ volgue exir de Perpẽya: y feu se portar per bastaxos ab andes/ faent la via de Barcelona. E cõ son arribat en Barcelona/ per certs drets dela ciutat que li febié pagar discordas ab los Regidors dela dita ciutat: volent esser franch de no pagar hires: car per esser Rey pretenia esser ne franch y exempt: y delli bera exir se dela dita ciutat: y tirar per ses joznades a çaragoça: y axi ho feu. Y estant per anar sen/ los Consellers dela dita ciutat/ vinguerẽ a ell per pendre comiat/ y besar li la mane lo Rey per la yra e indignacio que tenia contra la ciutat/ gira ls la cara y no volgue li besassé la ma: mostrãt anar sen mal contẽt dela dita ciutat Y aribisques dela ciutat portant lo bastaxos ab dites andes/ com fos encara detengut de dita malaltia: tirant son camí/ y segons he ohit dir a la mia bona auia/ e a la mia bona mare: y a altres/ com fo al coll dela creu/ qui es fora y prop lo portal de sanct Antoni feu girar les andes vers la dita ciutat: y ab gran fellonía mirant la ciutat dix aq̃stes paraules. O ciutat de Barcelona yo te castiguere: y no dir altres paraules/ sino que feu son camí: y com fon en la vila de Golada/ dela Vegueria de Barcelona: aquila malaltia tenia lo sobrael aterra de tal modo: que en pochs dies a quien dita vila rete lo seu esperit a

Com lo Rey de Arago trames Embaxada al Papa benet.

Paraules del Rey dõ Ferrãdo cõtra la ciutat de Barcelona.

Dia del obit del Rey dõ Ferrãdo

nostre senyor deu: a .ij. de Abril: any. Mil. cccc. xvj. Y fon soterrat lo seu cors ab gran honra/en lo monestir de Poblet. Y es veritat q̃ en lo tẽps que la terra estech sens Rey: dõ anton de Luna mata lo Arquebisbe de çaragoça: de que apres lo dit dõ Anton ne fon desterrat: y deseretat: y encara en aquest temps ha escrit mossen Tomich en la sua Chronica: que morí la Reyna de Eip̃: y no diu mes ans apres mort del Rey en Ferrando dessus dit fini sos ỏrrers dies en la ciutat de Barcelona la dita Reyna de Cypre com es dejus escrit: y los cors de la qual jau en lo monestir de frares menors: situat en la ciutat de Barcelona: recõdit dins vna bella pedra marbre molt be obrada: y põposa: y esta a la part dreta del altar major de la esglesia del dit monestir: ab vn Epigramma escrit de ma d̃ mi componedor de la present Chronica sobre vna post penjada en vn clau/sora y prop de dit altar: y diu axi dit Epigramma.

Obit de la Reyna de Cipre.

Epigramma Illustrissime domine Elionoris: Regine Cypri: que mortem obiuit. xxvj. Decembris. Anno a Natiuitate domini. M. cccc. xvij Editum ab Egregio viro Joãne Ripullo/Jurisperito et ciue Barcinonẽsi.

Hic jacet Aragonum Regali stirpe creata
Elionor Regina Cypri: qua foemina maior
Moribus: aut vita miti: probitate: pudore:
Aeuo nulla suo virit: laudesq; virorum:
Sub cute foeminea meruit: nam fraude perempti
Coniugis vlta necem: gnato sua Regna redemit
Praemia ceu sceleris patruus: qui marte premebat
Ergo decus vestrum virides defletepuelle
Plangite matronae: viduae plorate pudicae
Voscq; fauete viri lachrymis: fuit illa virago:
Supplicium: terrorq; malis: spes vnica justis:
Fortibus haec clypeum: miseris praestabat asylum:
Subsidium lapsis: placidum solamen egenis:
Hinc dos virginibus: captis redimenta dabantur:
Orphanus hinc fraudem vitare: hic templa ruinam.
Hinc illesa deo pietas stetit: ergo beatam
Caelicolae teneant animam: sed marmora corpus:
Post duo tam novies nouem: certumq; bis acta
Lustra duo fugerent anni: dum Regis ad ortum
Perpetui: longe soluit: mors vincula vitae.

Finis.

¶ Com sia manifest per scriptura axi en los registres del predit Rey don Ferrando recondits en lo Archiu Real dela present Ciutat de Barcelona comen altres libres que aquest Rey don Ferrando sia estat molt saui bon home: bon christia e tement deu e volia que tots los officials de casa sua e dela senyora reyna muller sua e de son primogenit e de sos fills ó qualseuol cõdicio grau o estament que sien seruacen lo mandament de sancta mare esglesia en confessar e combregar cascun any vna vegada mana sos feta e publicada la ordinatio seguent registrada ẽ lo dit real Archiu de Barcelona.

¶ Ordinacio que tots los officials de casa del senyor Rey y Reyna primogenit e de fills llurs e subdits de aquells fossen tenguts ó cõfessar e combregar vna vegada lãy.

¶ En lany ó nostre senyor mil.cccc.xiij. estant lo senyor Rey en Ferrando dins lo seu palau Real en la ciutat de Barcelona feu publicar la ordinacio present e de ius scrita feta e ordenada per ell sobre tots los officials majors e menors de casa sua e subdits daquells per raho del manament ó sancta mare esglesia e ó llurs officis que sien tenguts de seruar tenir e fer les coses de ius scrites sots priuacio de llurs officis.

¶ Item vol e ordona lo dit senyor Rey que tots los officials de casa sua e ó la senyora Reyna muller sua e de son primogenit e de sos fills de qual seuulla condicio grau o estamẽt que sien hajen e sien tenguts de confessar lany vna vegada e apres rebre e combregar lo cors precios de Jesuchrist e que dela dita confessio sien tenguts portar certificacio escrita en paper o en pergami daquell confessor vulles sia dela parroquia don sera o frare dorde quicõfessat laura al nostre cõfesor e aquelles certificacions lo dit confessor nostre haja a nos mostrar o dir e qui la dita nostra ordinacio no seruara tingues pras dela charta de racio de nostra casa e priuat de tots officis e beneficis que tinga e haja de nos e ó la dita muller nostra e de nostron primogenit e muller sua e fills nostres sens tota merce.

¶ Ordenant: e manant al dit nostre confessor que les dites certificacions apres que les haura a nos mostrades e feta relacio aquelles aport al escriua de racio ó nostra casa quirebudes aquelles sia tengut de enfilar aquelles e si trobara algun ó ls dits officials nostres no hauer seruada la dita nostra ordinacio manam li q̃ encontinent sens esperar altre manamen nostre lo rasque el dam ne dela charta de racio nostra Retengut empero que els dits officials sien presents en la cort en altra manera contra aquells nos anantas empero que esser ells en la cort hajen adonar les dites certificacions al dit confessor e lo dit cõfessor aja aser ço q̃ demũtes dit e lo escriua de racio apres.

¶ Dela vida del Rey en ferrãdo.

¶ Si aci volíem explicar e descriure tota la bona vida: e criança de aquest saui Rey don Ferrando nobi bastaria ploma tinta ne paper empero del quen hauẽ trobat escrit dir nem aci algunes coses e primerament aq̃st Rey en ferrando es estat complexionat e be criat en infantesa axi en apendre bones letres e seruar los ma

naments de deu lunyant se sempre de vicioſos e de males companyies com mes creyxia en edat mes aprofitaua ẽ fer bones obres e tot loqs pertany a bon caualler y en caualcar y en tots los altres bons exercis en tant que essentja de edat adulta tenia tãta sauiesa e probitat com sitẽgues edat perfeta de homebo e virtuos car los homens bons: e virtuoſos acostumen tenir: e seruir les coſes seguẽts Primerament que sien liberals per çocõ farien contra natura sila multitut dels riqueſes que posseeixen no despanien en vsos piadosos e deguts. Segonament deuẽ esser animosos e de bona esperança mes que los subdits. Tercerament deuen esser magnanimos. Quartament de bones costumes deuen esser de maligne costuma ço es de hauer de cascu males opinions per quant si los fets dels subdits interpretauẽ tostẽps en mala part serian Tyrãs e destruidors dels pobles. Cinquenament deuen esser misericordioſos los reys e princeps axi com es estat ell mostrant be la sua misericordia ẽ tots sos fets: y especialment com de sus es ja expressat en la sentẽcia donada contra lo comte de Urgell qui per hauer comes crim de lesa majestat merexia de esser condemnat: a mort corporal sino que tant com vis ques estigues en preso hon fos beseruit: e contractat e si hagues molt viscut aquest Reyen Ferrando tot lo patrimoni real hagues aquitat e augmentat segons en los seus registres recondits en aquest Archiu de Barcelona es clarament demostrat empero a nostre senyor deu no ha plagut regnar per mes be dela sua anima e per peccats del poble qui ne merexia possehir tant bõ Rey e senyor e fonch mes conegut apres son obit de esser saui e misericordios: e amador de justicia mes que quant viuia e per ço dela sua mort sen feu grãdol per tots los regnes e terres.

Letre tremesa per lo Balle general de catalunya a lescriua de racio mort lo dit Rey en Ferrando e regnant: fonsill primogenit lorey alfonso notificant li lar enda que los comtes de Barcelona rebian cascun any e deles terres del Rey de Aragolesquals lo Rey de França injustament possehia. La qual letra he yo Archiuer trobat en aquest Real archiu de Bercelona. Y es del tenor seguent.

Almolt honorable e molt saui mosse Pere marti escriua de racio del senyor Rey.

¶ En aquesta letra es feta mencio ỏl dolorde e malque fan los Reys al patrimoni Real com vagan los officis que no proueexen als officis mas a les persones e dich yo Carbonell q̃ ara sen abusa mes que may sobre de prechs e soborncions e taran mala ñen reportaran pena o daça o della aquells quiu procuren e hosanfer plo seyor Rey qui creu be ser y es enganat e no sab ques fa ques deuria fer pendre e informacio: e lauors seria prouehit als officis e deu egent lo beneyxien.

Letra pfitosa pal patrimoni dl Rey.

MOlt honorable: eỏ gran sauiesa pço cõ se que vos sots vn de aquells qui amen de boncor lo senyor Rey vos sctiu q̃ vullats notificar al dit senyor com yo estant loctinent del Batle general de tota Cathalũya de mana mẽt: e apreche ỏl senyor Rey don Ferrando de glorioſa memoria continuhi los libres: o memo

rials que hauia començats ỏl patr
moni real de Catalunya e monstre
al dit senyor don ferrando que anti-
gament muntaue la renda cascũ ãy
que los Comtes de Barcelona ha-
uien en tota Catalũya quatrecẽtes
milia lliures de que lo dit senyor cõ
ley presenti hague sobiran pler e p
mes de fer gran remuneracio e auẽ
sament beneyt sia nostre seuyor a q̃
plague de aperellar lo tantost al seu
regne e apres morí en dalmau de bi
ere qui era Balle general ỏl qual yo
ert loctinent estant la terra sens rey
e apres lo senyor rey prouehi ỏl dit
offici misser Pere bassset lo qual pre
ga molt a mi que fos sõ loct. e fuy ho
e a consell meu qui loy denuncie q̃
tam ab fort pochs diners per .lx.
milia sous ho prop de renda qui es-
tauen penyora per poch preu e noy
sabia nengu res per ço com nos po-
dia trobarẽ lo archiu per ço antiga
ment per los templers e altres mal
uats vassalls del senyor Rey en jau
me bi fo mes foch/ esi cremarẽ molts
libres e apres mort ỏ misser perebas
set en pere Joã ỏz pou hai impetrat
en p̃judici meu lo meu offici ỏ locht.
ỏ Balle general y al senyor rey ha
plagut prouehir al homze no al offi
ci car veus com va que ne lo Balle
general ne lo dit lochs no curen pe
encercar ne procurar lo patrimoni
car no curen sino que bast allurs sala
ris e no tenen la pratica antiga qui
era quel Balle general o son locht.
anbues de vegaria en vegaria cul-
lit les rendes de cascun loch e rego
nexent los seus eprenẽt les postats
e altres coses necessaries fer a profit
del patrimoni de que ses seguit que
molts han vẽuts los castells: e qua
dres e del mes que tenien en feu ỏl
senyor rey e hã los venuts per alou
e hãfraudat la senyoria els loy sme
eterços al senyor rey e axí mateix he

trobat que moltes rendes jurdicci-
ons e altres coses qui eren dades
a beneplacit o a vida tenen en cara
los succehidors daquells a qui so-
donat e aço per culpa de mals offi-
cials e per ço com no es estat proue-
hit als officis sino als homẽs e jo ve
ent los affers quel senyor Rey te en
tre mans p̃ los mals ha mester grã
pecunia e veent que per massa tar-
dar porien pendre presumpcio he p̃
posat descriure a vos que vullats
suplicar al senyor Rey que sia ell es
plasent de fer comissio al gouerna
dor de Cathalunya e a mi de encer-
car procurar e recobrar e quitar lo
seu patrimoni del príncipat ỏ Cata
lunya axí de seus rendes jurdiccios
cenes questes com de qualseuol al-
tres coses per hauer pecunia yo hi
treballare ab gran diligencia abla
ma esforçada del gouernador e sera
be mester que haja bons juristes q̃
sien be pagats car huy quasi tots son
tals que per ço com son mal pagats
no fan justicia car mes amen les so-
borns nacions que no lo profit del sen
yor rey ni de negun altre per gran
justicia que haja en edir vos ne vn cas
sapiau que per en raphel Ferrer cõ
regia la theloraria fonch comẽsat
de inquirir contra en Joã Thomas
mestre de la secca de Barcelona e
no hauia negu ne al racional ne en
altre officiqui sabes ne entenes oir
vn compte mestre ỏ secca sino yo fo
acordat per lo Archabisbe e mossen
Francesch daranda e tot lo consell
que trametessen al mestre racional p̃
lo ỏuta que yo he abell quim dir yo
si volia seruir en lo officide thesore-
ri adel qual yo so estat testemps com
jatsia lo dit raphel ferrer fos bon bõ
eleyal que ell no hauia la pratica de
la thesauraria e yo dixi que hoc po
que faessen dues coses la p̃mera q̃m
donassen bõs manistres e leyals car

si crébarates/yo no volia esser ensut
zat pllurs barates. La segona quẽ
quitassen: y axi yo comẽce de seruir.
En apres vench en Pere Daltello
qui n ha fet bon mercat/e daço quen
ha tret/n e juristes/ne jo no hauéres
hagut. E perço son rebuats/ de que
ses seguit que vn jorn aplega alguns
juristes per hauer consell: sobre vna
venda que per lo Rey en Juan era
estada feta ab carta de gracia q̃ yo
hauia trobada de. xij. mil sous de rẽ
da que alguns Abbats/ Priors/ e al
tres saen cascun any per cena de ab
sencia per preu de. l. mil sous/ jassi la
podien pendre: perço com per carta
se mostraua que no hauien pagat lo
preu/ y tots consellaren que hoc: y a
pres com alguns dels Abbats foren
venguts/ e hagueren parlat ab ells/
lo aduocat fiscal e altres qui hauien
dat lo consell digueren que noy vo
lien entreuenir: e lo fet ses adormit.
Per queus dich q̃ vuy noy hasets
pus mal tractats que aquells del sen
yor Rey: perq̃ si al senyor Rey plau
rade ferla dita comissio. e que aq̃lls
qui hi treballaran sien satisfets pẽs
be trauren molts diners. e parria q̃
hi fossen bons/ misser Antoni Amat/
e misser Antoni torres/ e misser pau
Arcles/ e misser Anthoni Demesa de
Gerona/ e misser Juan de Copons.
E que ab consell d̃ aquests lo dit go
uernador e jo fessem tots los fets.
¶ Item mossenvos prech queus pla
cia supplicar al senyor Rey que sia
sa merce que vulla ser prouehir als
grans damnatges que hauem per lo
baxament dels croats/ que per algũs
es estat fet sens licencia del senyor
Rey: que serien be punidors: d̃ que
la cosa publica ha hauts e ha. xij. dã
natges. qui son despoblacio/ destruc
cio dela mercaderia / diminucio de
la valor deles proprietats. carestia.
pobresa. e altres dãnatges. los q̃ls
pestes entany ho tramis al senyor
Rey per en Pere Auella qui hi ha
donat mal recapte per poca discre
cio que ha los quals damnatges sõ
offir a reparar en tal guisa que flo
rentins ne altres biloners no seran
bastãts daquiauant a traura lor ne
largent del principat de Cathalun
ya en caraser que totes les sequies ba
tran poderosament: e sera gran pro
fit del senyor Rey e guany e lo offir
me ab ajuda dela senyora Reyna e dl
gouernador redressar ho e tornar a
loch en cas que haje cõissio ab tots
los dssus dits. Item apres perço cõ
acises dit quel senyor Rey esta en a
uinẽça o enser cõpromes ablo duch
Rayner que vullats notificar al sen
yor Rey com tota la terra de lẽgua
doc e de badarres e de montpaller p
tan yen al dit senyor e lo Rey de frã
ça les te injustament y endeseret seu
e yo he vistaci les cartes dels home
natges dels barons de aquella terra
faer en al Rey en Pere pare del rey
en Jaume dela qual terra fonch ds
possehit en aquesta formaço es que
vn Rey de França qui lauors era en
prosperitat gran tracta ablo Papa
qui lauors era que fos fet proces con
tra molts barons e cauallers de aq̃l
la terra que eren heretges per ço cõ
tenien vna heretgia arriana e foren
condemnats per lo Papa en persõ
nes e bens e lo Papa scriuial Rey
en Pere de Arago qui possehia la
terra quels executars etãtost lo dit
Rey los posa siti a castell nou darri
hon se eren recullits lo cõte de mũt
fort e altres barons e cauallers e a
cap de gran temps ells oprimits de
fam vn jorn alba de mati muntaren
a cauall e fogiren e lo siti munta a ca
uãll e ab fort pochs quil seguiren a
nals detras e quant foren deuãt vna
vila qui ha nom muller dels donarẽ
sobre lo Rey e ans que la gent no fa

De que
hir enlo
baxa
mẽt dls
croats.

a ço seguida hagueren mort lo rey e dins aquest temps lo Papa hague feta vn extrauagant e condemnaua lo Rey en Pere de perdra tota aquella terra e que soe del Rey d França estroala quarta generacio del dit Rey de Arago e d lauors estroara han passats .x. Reys darago per que paria quelo Papa a suplicacio del senyor Rey deu cõdemnar lo Rey de França a restituir tota la dita terra al senyor Rey e trobarets que tots los pobles daquella terra donarien la mitat de llurs infants que fossen del Rey d Arago car dien que tots quãts priuilegis han los soren donats per Rey de Arago e lo Rey de frança dien que tostemps los ha desfets e destruits eaxi auisats lo senyor Rey q̃ si pactes fa algun sque cobre totes les dites terres apsent daltres coses nous vull scriure estroque sapia lo senyor Rey com haura acceptades aquestes ne fil iplaura ferles dites comissions e de tot ço vos placia haje vostra respostra scrita en Barcelõa a .xij. de Octubre del any mil .cccc xxxix. A vostra honor prest benet çafabrega dela theroreria d l senyor Rey.

¶ Per saciar e cõtẽtar los animos de moltes persones desijats e volẽts saber les grans solemnitats: e festas acostumades ser quant los Reys e Reynas de Arago se volẽ coronar he trobat la coronacio feta dels serenissimos Rey: e Reyna don Marti e dona Maria. E not marauells lector si heposat aci la coronacio d l dit Rey apres mort sua car apres trobi dita coronacio.

Dela coronãcio del Rey en Marti e Reyna Maria muller sua.

En nom de aquell per loqual totes coses son prospades En lany dela Natiuitat d nostre senyor Mil .cccxcix. en la ciutat de çaragoça: lo molt alt e molt excellent Princep y poderos senyor/lo senyor en Marti per la gracia de d Rey Darago fill d l Rey en Pere de loable recordacio: celebra solemnial festa d sa be nauẽturada coronacio: en la qual foren los arreaments. festes: ordinaciõs: e actes notables infra seguẽts.

Seguexẽ se los ornamẽts dela Aljafaria.

¶ Y primerament so ornat e arreat lalberch dela Aljafaria en aquesta forma. Que so fet vn papello de armes Reyals: vna peça de drap d la na vermell: altra de groch dessus lo pati dauant lo palau dels marbres. E aquest pati era ple de taules a .ij. tires: la vna dins los claustrõs qui son entorn d l dit pati: laltra fora los claustrons: y al cap de aq̃st pati: vers la capella de sanct Jordi: hauia vna taula mes alta que totes per al senyor Rey/hon pujaua hom per quatre grahons: y aquí hauia vna cadira ab vn bell dosser Reyal/ dorat y de vellut vermell: y tot aquest pati entorn era empaliat de molts ricosos draps de ras. En mig de aquest pati hauia vn gran dreçador: hon estaua largent del senyor Rey. Apres de aquest dreçador hauia vn brollador hauent tres gargoles. del qual per la vna gargola vin blãch: per laltra vermell: e per la terça aygua exien continuament. Apres de aquest brollador en lodit pati hauia dos dreçadors hon estaua molta rica vexella d argent per seruir Prelats: Cõtes: Bescomtes: e altres Barons: y nobles.

Del pati de dita Aljafaria.

¶ Lo pati quies apres del damunt dit era tot cubert de draps de lana blaus y blanchs: y empaliat d draps de ras molt bells: hon hauia taules

molt belles: fetes a sis tires.

¶ Lo palau gran ò la chiminea que esta dins la dita Aljaferia era tot empaliat de draps de ras fort ricosos: hon hauia vn molt ricos dosser: e aqui segõs dauall porets molt be veure menja la senyora Reyna enles festes ò la coronacio ò l senyor Rey/ son marit.

¶ Lo palau dels marbres era ornat y empaliat de draps ò ras molt fort bells: y fort ricosos: en mig ò aquest palau hauia vn molt ricos dosser: e vna bellissima e gran cadira fort mẽt ricosa e be arreada.

¶ En la cambra dels paraments apres de aquest palau hauia vn lit ab paraments de armes Reyals de or y de vellut vermell. E aquesta tal cãbra era tota empaliada de molts ricosos draps de or molt bellissims y valerosos.

La festa y ordinacions y actes de la coronacio de S. Rey.

¶ Dit dels notables ornaments dela dessus dita Aljaferia/ coue sia dit de la festa: ordinacions/ y actes notables dela benauyrada coronacio. Hon seguis que apres dissapte a. xij. de Abril del dit any: tres hores apres ò mig jorn: que tots los Prelats: magnats: Comtes/ Bescomtes/ Barõs Nobles: caullers: e missatgers de ciutats: y viles: y molts altres se ajustaren a la Aljaferia/ hon hac grã colp de ministres/ de trompetes: y altres jutglars de diuersas maneres E com tots foren aqui ajustats: lo señor Rey isque dela cambra vestit de vna cota y de vn manto frederical Reyals: vna barra de drap de or: e altra de vellut vermell: forrat de herminis: tenint al cap vn ricos rapellet de perles y pedres precioses. E segues en la cadira que li era aparellada enlo palau dels marbres: segons dites ja dessus: hon hac molta nota blegent. Y seyt demana Lalmirall don Juan de Cardona: e aqui feu lo caualler. Apres feu tambe caualler mossen Pere Torrelles: y mossen Galceran de Semmanat. A pochin stant demana a don Anton de Luna y comana li la sua bandera Reyal. Y apres demana lo Mestre de Montesa: e comana li la bãdera de sanct Jordi. Lo dit Mestre la comana al Comanador major de Montesa. Les quals banderes foren portades dauant lo senyor Rey: per los dessus dits: segons apres sera vist. E tot açò fet tantost lo senyor Rey se leua dela dita cadira: y exia caualcar: e caualca en vn molt gentil cauall tot blanch: cubert de paramẽts Reyals vna barra de drap de or: y altra ò vellut vermell: y la festa comẽça molt gran y molt solemne: enla qual fõc seruat lo orde seguent.

Del orde dela festa solemne feta al senyor Rey.

Primerament anauen los balls dels officis y menestrals dela ciutat de çaragoça quieren molts: y en diuersas maneres arreats. Apres de aço anauen dotze bornadors/ esls taulegers: ab paramẽts de seda vermells: ab senyals Reyals y leons de or: los leons era lo senyal de çaragoça. Apres anauen tots aquells los quals se deuien fer cauallers nouells de dos en dos: ço es/ a la part dreta los de Arago/ y del Regne de Valencia a la sinistra: y los ò Cathalunya: y los de Mallorques/ a cascu dels quals vn caualler portaua dauant ab molt gentil continẽça la espasa: y tambe los esperons: e detras dell li portaua vn altre Caualler hofill de caualler ab vna molt gentil gracia y manera lo escut: e tãbe lo estandart/ empero lo estandart era de son senyal ho Bandera: que era molt bellissima vista/ y açò si era

Dotze bornadors de taulagers.

E

noble/lo quis deuia ser caualler. Aqueſts cauallers veurets nomenadament dauall hon lo ſenyor Rey los ſeu cauallers. En apres venia lo Marques de Billena/qui lo Senyor Rey ſegõs dauall es eſcrit ſeu Duch de Gandia: canalcant en vn bell cauall: veſtit ò vellut vermell: entorn dell anauen apeu molts cauallers: e altres gentils homens de ſa caſa. Y dauant ell a cauall ſon net don Alfõſo: que lí portaua vn barret ho Sarboix ò vellut vermell: ab vn rapellet de perles: y enles eſpatles anaua sõ nebot qui li portaua la bandera de ſon ſenyal. Apres venien a Cauall los deſſus dits don Anton de Luna qui portaua la bandera Reyal: e lo Comanador major de Monteſa: qui portaua la bandera de ſanct Jordi. Entorn dels quals anauẽ a peu per acompanyar les banderes molts gẽtils homens. Apres de aqueſts era portat vn caſtell ò fuſta: en que portauen vn gran ciri blanch en mig: y quatre altres cirís blanchs menors que laltre. Apres de tot aço venien a peũ dotze gentils homens: veſtits tots de vermell: caſcu portãt vn brãdo Reyal ences enla ma. Apres tambe venia a cauall don Juan de Cardona Almirall: portant la eſpaſa ò ſenyor Rey: e anaua en mig de dos nobles homens. Apres aquí mateix venia lo ſenyor Rey enla manera ja deſſus dita: entorn del qual veniẽ a peu Comtes/Beſcomtes: Barons/ Nobles/cauallers: y tambe miſſatgers de ciutats: e viles: e molts altres gẽtils homẽs. E mes encara apres en les eſpatles del dit ſenyor Rey venia lo honrat moſſen Pere Torrelles: portant lí lo eſtandart y lo eſcut Reyals: y vn gentil elm ab la diuiſa de Arago. Apres de tot aço veni en los Arquebiſbes: y los Biſbes: y los Abats: los noms dels quals dauall nomenadament ſe diran. De manera que lo ſenyor Rey ab tots los ſus dits entra enla ciutat de çaragoça per la porta de ſancta Maria del Portillo: e anant per sõ carrer quis apella deles Prebicaderes: paſſa p lo mercat: e com ſo aquilos Taulegers junyiren enlataula de junyirq aqui era parada: y entrãt per lo portal de Toledo anaper lo carrer major entro ala cruellada: e de aqui gira a la coltelleria. e puys apres a ſãct Saluador: la Seu cathedral ò la ciutat de çaragoça. E tots los carrers per hon lo ſenyor Rey paſſaua eren molt be empaliats e adornats que ò mirar los era molt gran alegria. E a caſcuna part deles dites carreres hauia brandons enceſos mẽtre que lo ſenyor Rey e tots los altres damunt dits paſſauen en nõbre de nou mil en deu mil hopus: en lorde y forma/y manera damunt dits: ana lo ſẽyor Rey ala dita Seu. E ſõch hi arribat paſſades dues hores dela nit. E com lo dit ſenyor Rey fonch a la porta dela dita Seu: aqui lauors lo Arquebiſbe de çaragoça: y tots los altres Prelats/e Abats ab molt ſolemnial y deuota proſeſſo feta lo reberen: y axi lauors entra lo ſenyor Rey a fer oracio dauant lo altar major. E apres de hauer feta oracio ſe aſſegue en vna molt rica cadira que alli li eſtaua aparellada: la qual eſtaua a la madreta del dit altar major. E aqui feu collacio. E ſeruil de confits lo noble Marques de Billena: y de copa: lo Comte de Prades. Y feta oracio lo dit ſenyor Rey lauors ſe n entra en vna molt ricoſa cambra la qual eſtaua dins la clauſtra dela dita Seu: e aqui repoſa e deſcanſa lo ſenyor Rey tota aquella nit: e tot hom ſen torna a ſes poſades molt pagats e contents de veure tant belliſſima feſta/exceptats los quis deuien

Bãdera Reyal.
Bãdera de ſanct Iordi.

Aci diu jũyieen no diu juſtaren cõ ſe diu vuy.

fer cauallers/qui romangueren en la dita Seu per vetlar les armes: cõ partits per capelles: segons que fo ordenat.

Dela solemnitat feta enla vncio y coronacio del senyor Rey.

VIsta la manera y lorde ab los quals lo senyor Rey parti dela Aljaferia e anatro a la dita Seu. Conuera dir dela solemnial festa celebrada enla sacra vncio/ ebenuyrada coronacio dit señor Rey ffon lo diumenge apres ques comptaua. xiij. dl dit mes de Abril/al sol exit/la molt gran festa secomẽça fort solemnialment en axi. Que a la dita Seu se ajustaren tots los Prelats/ Magnats/Comtes/Bezcomtes/barons/nobles/y cauallers/mussatgers de ciutats/e viles: e altres en gran multitut dins los cancells de fusta que aqui enla dita Seu erẽ fets. En apres vengueren la senyora Reyna dona Maria. La Reyna de Napols La Jnfanta dona Ysabel: y moltes nobles dones y donzelles que estigueren dins lo cor dela dita esglesia. Com lo Rey isq̃ dela cãbra hon hauia reposat.

E a poch instãt lo senyor Rey isque dela cambra hõ hauia reposat la nit: y vench dauant lo altar major: vestit ab les vestidures Reyals q̃ porta lo dia passat: y tots los Prelats reuestits fort ricosament: reberen lo dit senyor: qui foren lo Arquebisbe de çaragoça. Lo Arquebisbe de Athenes. Los Bisbes de Valencia y de Barcelona: y de Mallorques: y de Vrgell: y de Euna. Los Abats de Montarago. De sanct Cugat. De Poblet. De Berola. De Valldigna De Osseda. De Sancta fe: y altres prelats: y Abats qui erẽ en nombre. xxiiij. croces y mes. E apres segueren lo dit senyor en vn sitial cubert de drap de or que liso aparellat en mig del pati dl dit altar. Apres fo posat vn altre sitial vers lo altar per al Arquebisbe de çaragoça. En apres comença lo ffici dela sacra vncio en aquesta forma. Que los Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Mallorques a alta veu demanauen quasi per via de requisicio al Arquebisbe de çaragoça que vntas en Rey de Arago lo dit senyor Rey. E aço ells demanarẽ per tres vegades: als q̃ls lo dit Arquebisbe cascuna vegada los responia: si ells certament sabiẽ lo Regisme de Arago pertanyer p recta linea y succesio al dit Senyor Rey. Ells tostemps molt fyrament affirmant tota vegada que per molt dreta y recta linea y succesio pertanyia a aquell. Fetes totes aquestes tres requisicions com tinch dit: lo senyor Rey lauors se agenolla dauant Larquebisbe: y estant axi agenollat Larquebisbe lauors li digue moltes sanctes oracions: y dites les sanctes oracions lo senyor Rey feu lo jurament en poder del sobre dit Arquebisbe: que es ja acostumat de ser a la sancta esglesia. Y fet lo dit jurament com dites/a poch instant lo dit senyor Rey se prostra tot lonch en terra: e axi prostrat estech per cõuinent espay: e tots los Prelats dients ab alta veu moltes sanctes benedicciones: y oracions: e tambe les letanies. E apres fet tot aço se leua lo senyor Rey: e altra vegada agenollas dauant lo dit Arquebisbe: lo q̃l apres dehauer dites algunes oracions/lo Arquebisbe ladonchs locrisma enlos pits: e per lo semblant enles espatles a senyal de creu. E feta la sacra vncio del modo que haueu obit lo dit Arquebisbe ladõchs se leua dela Cadira enla qual tota hora hauia estat asseyt: faent totes les sobredites coses: e apres anassen al altar major. E apres de tot aço tots

Cõ agenollat li forẽ dites oraciõs: e jura.

los altres prelats leuaren lo senyor Rey: y acompanyaren lo tro a la capella hon se deuia reuestir. E ó aquí auant los canonges: y los cantres continuaren loffici dela missa. En apres com los vestiments dels quals lo dit senyor Rey se deuia reuestir axi com a Diaca/ fossen sobre lo altar los quals ja lodit Arquebisbe hauia beneyts. De aqui portaren los a la dita capella lo Marques de Villena lo Comte de Prades. Lo Comte ó Denia. Lo Comte de Ampuries: dó Jachme fill del Comte de Vrgell. Lo Comte de Pallas. Don Pedro de Ampuries. Don Juan de Cardona. Don Ugo de Cardona. Lo fill del Comte de Pallas. Lo Bescomte Oilla. Lo Alferis de Nauarra: y en Bernat de Pinos. Las cuales tots portar en part dels vestiments/ axi com la Dalmatiga qui era Reyal. Una barra de drap de or: y altra de vellut vermell/ camis/ estola/ maniple: y tots los altres arreamets de Diaca. Y procehint en loffici de la missa tro a la Epistola: lauors lo sẽ y or Rey isque dela damunt dita capella reuestit com a Diaca/ de s damunt dits vestiments per anar dauant lo altar major: y anauen de dauant lodit senyor Rey lo Marques de Villena qui li portaua la corona en vn bacideor. Don Iuan Comte de Ampuries qui portaua loceptre. Don Iachme lo fill del Comte de Vrgell qui li portaua lo pom: y posarẽ ho tot sobre lo dit altar. E apres de aço lo Arquebisbe dela ciutat de çaragoça benehi la corona e totes les altres insignies Reyals. E feta labenedicció: lo senyor Rey se acosta al altar: y pres la dita corona: y mete las enlo cap: e despuys pres loceptre enla ma dreta: y lo pom enla ma sinistra. Y adonchs lo dit Arquebisbe: y tots los altres Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Malloc ques acompanyaren lo senyor Rey al cadafal que li era aparellat a la ma dreta del pati del altar major: hó hauia vna cadira molt ricosameut arreada: y dites algunes oracions per lo dit Arquebisbe: so seyt en la cadira cantants Te deum laudamus. E tots los altres prelats y canonges acabaren lo Te deum: e dites algunes oracions/ Larquebisbe y los altres sen auallaren del dit cadafal: e lodit senyor Rey romas enla cadira ab la corona al cap/ tenint loceptre enla ma dreta: e lo pó enla sinistra.

Nota los portadors á la corona: ceptre y pó.

Dela bandera del Marques de Billena com se benehi: e so n fet Duch de Gandia per lo Senyor Rey. La qual cosa se feu ab tanta pompa e veneracio com a tals persones se requeria: molt agradables p als miradors.

Com lo Rey feu Cõte lo Maeçad Billenas

ABadesper gracia de deu la sagrada vncio: e benauyrada coronacio del senyor Rey: dir se coue dels actes notables apres dela dita coronacio sens entreual fets per aqll. E seguis que lo dit Arquebisbe deuallat dl cadafal segons dit es/ sen vech al altar major/ hon era la bandera del Marques de Billena/ qs deuia ser Duch de Gandia: e aquilo dit Arquebisbe la benehi. E beneyda pres la lo Cõte de Denia/ fill del dit Marques: y don Alfonso net de aqll pres lo barret ab lo capellet dessus dit: y axi lo dit Marques anants dauãt ell lodit Comte/ y net/ e acõpanyãts lo molts caualliers e gentils homens: sen puja al cadafal hõ lo senyor Rey se hia enla manera dessus dita. E quãt fo aqui ell se agenolla dauant lo dit senyor Rey/ lo qual li mes la bãdera en les mans: e lo barret ab lo capellet al seu cap. E dites algunes paraules

per lo senyor Rey: lo dit senyor lo besa enla boca. Y lo Marques besa li la ma: enla qual manera don Alfonso fill del alt Infãt en Pere de Arago/ Marqs de Villena son fet Duch de Gandia. E fet Duch/ de uallassé per una escala/ y mes se en una capella. En apres uench don Juan/ Cõte de Ampuries: y lo señor Rey feu lo caualler. Y fet caualler de uallasen una capella. E aqui lo dit Cõte feu tres caualliers/ ço es en Francesch Caramany/ en Hadal Soler: y en Barthomeu Aranyo. Apres uingue frare Berenguer March/ Mestre de Mõtesa/ y lo senyor Rey feu lo Caualler/ y abriga li un mantell blanch ab la Creu de sanct Jordi. Y aps lo dit Mestre de uallat en una capella/ aqui feu. xv. caualliers/ frares de son orde/ enla manera que sõ ordenats dauall/ y a cascu abriga sõ mantell/ ab la Creu de sanct Jordi. Primeramẽt frare Ramõ del Jardi/ Comanador major de Montesa/ frare Guillem de Vilafranca/ Comanador deles Coues. Frare Ramõ de Ribes/ Comanador de Bozriana. Ramon de Ribes. Frare Anton de Tholosana Clauer. Frare Berenguer Domenge/ Comanador de Culla. Frare Basto Coloma. Frare Alfonso de Loris/ Comanador Dares. Frare Ferrer de Vilafranca/ Comanador de Onda. Frare Ramõ çacirera. Frare Nicolau de Perpunxẽ. Frare Juan Nuñez. Frare Ramon de Corbera/ Comanador d Vilafames frare Tomas Viues. Frare Miçl Despejo/ y frare Manuel de Corella Continuant empero lo senyor Rey feu caualler en apres don Pedro d Ampuries. Y en apres de Aragova ser caualliers don Artal Dalago/ ytãbe don Juan Ruyz de Luna. Artalugo Dalago: y en Francesch Dalago: en Blasco Ferrãdiz de Heredia: Nerimen Derbea: en Garcia d Sessa: en Gõçalbo de Linyan: en Pardo dela Casta: en Juan dz Loz: y en Garcia Lopez de Pitellers. Apres del Regne de Valẽcia feu caualliers en Luys de Abella: en Jacme Romeu: en Juan Sanchez de Vallterra: en Galceran de Castellui: en Luys de Valleriola/ en Bispert d Valleriola. En Simon Miro. En Bernat Domenech. Y en apres de Cathalunya feu Caualliers en Cardiç de Mur: en Guillem Ramon de Josa: en Pere de Queralt: en Guerau de Queralt/ en Jordi de Caramany en Jordi de Queralt: en Pere de Bonuiure: en Berenguer Doms. Riera d Fora. En Guerau Alemãy de Tozalla. En Bilabert de Desora. Nantoni Torrelles. Nandreu d Pegueras: en Manuel de Rajadell: en Roger de Malla: en Roger dz Brull: en Pere Cortit/ en Berenguer de Cagamanent: en Berẽguer Destalrich: en Bernat Miquel: y en Bertran Febrer: en Guerau de Castelluert: en Barthomeu Aranyo. Marti Alberti: en Jacme Masquesa: en Bilabert de Canet/ y en Pere Ricart. No sia entes empero que lo senyor Rey fes aquests caualliers segons lorde aci escrit: com en altre orde segons lestament y condicio d cascu per lo dit senyor se fessẽ los caualliers nouells sets. Loffici dla missa so acabat: com si procehis faẽt lo dit señor los dits actes d caualleria.

Com lo Cõte de Empuries feu tres caualliers.

Dela festa: orde y solemnitat feta al senyor Rey com sen torna dela Seu a la Aljaferia.

Vys es estat declarat de tots los actes notables fets per lo senyor Rey apres sa coronacio/ demostrar se deu lorde y solemnial festa

seruat y feta al dit senyor Rey enlo partir y tornar que feu dela dita seu cathedral tro a la Aljaferia. Y fets los caualers nouells: y dita missa/ lo senyor Rey adonchs deualla ol dit cadafal: e fort solemnialment isquea la porta dela dita Seu: e aqui caualca reuestit segons dessus enlo cauall arreat: ab los paraments ja damunt dits. E foli aparellat vn bell pali ab dotze bordons: lo qual portauē dotze ciutadans de çaragoça/ vestits de drap de or. Y al banch del fre del cauall: a la part dreta/ anaua lo Comte de Denia: ya la part siniestra anaua lo Comte de Prades. En apres en vn cordo de or y de seda vermella/ q̄ passaua per los banchs del fre del cauall anauen a la part dreta los Aragoneses y Valencians: y ala siniestra los Catalans: y los del regne de Mallorques: y anauē axi entremesclats Comtes/ Bescomtes/ Barons/ Nobles/ caualers: y missatgers de ciutats y viles/ tots vestits de or y de seda. Y dauant de aquest anaua vn castell molt bell: en que hauia quatre serenes: y molts Angels qui cantauen diuerses proses. En la sumitat de aquest castell anaua vn Rey ab son fill poch: vestits de vestidures Reyals: Dauant aquest castell anauen los ofsus dits juyidors y bornadors. Apres de aquests anauen los officis y menestrals de çaragoça: faents grās y bells balls: ab sons de diuerses maneres. Y en aps venia lo senyor Rey reuestit y caualcant enlo dit cauall/ portāt la corona al cap: lo ceptre en la ma dreta: y lo pō enla siniestra: entorn del qual anauen a peu molts nobles caualers: y altres gentils homens. Apres venia a cauall lo Duch de Gandia/ vestit de vellut vermell/ ab lo barret y capellet molt rich al cap: y tambe mes auant entorn dell anauen a peu molts caualers y gentils homens de sa casa. E apres de aço venien lo senyor Comte de Ampuries: y tambe lo mestre de Montesa. En apres venien per lo semblant tots los caualers nouells de dos en dos: caualcants ab les espases cintes y nengu nols portaua lo estandart y escut/ com fossen romasos a la Seu. E com lo senyor Rey fos ēlo carrer ja dessus dit y anomenat dles Jodre hicaderes: y tota la aljama dels Juheus dela ciutat de çaragoça qui les esperaua/ fos al cap del sobre dit carrer/ hon tenien vn grādissim y molt bell tabernacle: ēlo qual hauia tres molt ricos estres: les quals torres molt honestissimament eren tengudes per los sacerdots dela sinagoga dla sobre dita aljama: y cō vos tinch dit entorn de aquest bellissim tabernacle estigues tota la sobre dita Aljama/ cantants a altes veus/ demostrants molt grandissima festa. Aqui dauāt les dites torres lo dit senyor Rey se atura per espay de vn bon Credo: y feu reuerencia a aquelles. En apres de aço/ continuant son cami en la manera y orde ja dessus largament escrits plega a la Aljaferia: a hora de vespres: a hon descaualca: y entrassen apres en vna molt gentil cambra ben aparellada/ que per aço era ja deputada.

Nota lo ornamēt dl cauall del Rey.

Seguexen se los conuits

sets ensemps ab molts gentils y plasents entremesos: en la excellentissima festa ques feu en la coronacio del dit Rey en Marti. E primerament direm del primer conuit.

Demostrats lorde y la molt solemnial/ pomposa: y superba festa feta al senyor Rey en Marti: partint dla dita Seu dela ciutat de çaragoça tro a la Aljaferia: resta ara a veure dels notables Conuits

enla benauyrada coronacio: y dels excellents entremesos e ordinaciõs sets en aq̃lls. Y entrat lo senyor rey enla prop dita cambra: vestis vnes vestidures de drap de or vert/ cota y manto lonch tro als peus/ forrat ò herminis dins e defora: tro en mig ò les espatles/ a la manera antiga reyal. E lo Comte de Ampuries porta li lo ceptre a la madreta. E dõ Jacme de Urgell lo pom a la sinistra. Y axi fort solemnement ab gran colp de ministres: y de trompetes: isque a tinell: y sech se sols enla taula alta damunt dita: dela quales estat parlat enlos arreaments dela Aljaferia E a la part dreta seguer en los prelats/ço es Arquebisbe de çaragoça/ Arquebisbe de Atenes. Bisbes de Mallorques: de Barcelona: de Euna: y de Soloro quiy era missatger per lo Comte de Foix. Y enla taula ò la part sinistra segueren lo Comte de Prades: lo Comte de Ampuries don Pedro de Ampuries: lo Comte de Pallas: lo mestre de Montesa lo Castella de Amposta: don Juan ò Cardona: lo Bescomte Dilla. Enles altres taules axi dela vna part com dela altra sebien nobles/ cauallers: y altres gentils homẽs: missatgers de ciutats y viles en gran nombre. Y fo fet vn excellẽt entremes alt sobre lo palau dels marbres enla teulada: hon hauia vn cel ordenat per grahons: y enlos sancts estauen per orde cascu tenint son signe de victoria enla ma: y ẽla sumitat estaua deu lo pare: en mig dels serafins: y tots cantauen cants de molt grãdissima melodia. De aquest cel procedia vn nuuol que deuallaua al dreçador hõ estaua gran multitut de Ueixella de or y de argẽt del senyor Rey. Per lo qual nuuol deuallaua vn angel cãtant proses faents per la festa ò laco ronacio: y deuallant y muntant ian çaua deça y dalla proses escrites en paper vermell: morat: y groch/ ò mostrãt en si molt sobirã goig e alegria. Aquest ayta l Angel apres deualla los bacins per a dar aygua mans al senyor Rey: los quals dona a dos Angels qui estauen de peus enlo dreçador: y los dos Angels donarẽ los a aquells que deuien seruir lo séyor Rey. Apres de tot aço sen puja: y ò ualla lo plat deles cireres que deuia menjar lodit senyor Rey: y per conseguẽt sen puja altra volta: y ò ualla la Copa ab la qual lo senyor Rey so seruit de diuerses viandes que forẽ aparellades molt nobles y en grandissima abundancia. E serui de Majordom lo Duch de Gandia. y dela copa serui lo Comte de Deniafill: e don Alfonso: net del dit Duch ò botiller: y serui dels coltells don Hugo de Cardona: de panicer dõ Margarity de reboster don Galceran de Rebolledo. Y enlo Palau dela gran chiminea/ del qual ja es estat dit dessus enlos Arreaments dela Aljaferia menja la senyora Reyna: y al cap dela sua taula a la ma dreta sebia lo senyor Bisbe de Ualencia: y tambe a la part sinistra sebia la sereníssima Reyna de Napols: y la Jnfanta dona Jsabel/ que era sor del séyor Rey y la senyora Comtessa de Luna que era mare dela senyora Reyna: y per lo semblant dona Juana de Prades Y enles altres taules que estauẽ dintre aquest palau sebié moltes nobles dones: y altres moltes senyores de paratge: e vna infinitat de molt gentils donzelles: axi dela ciutat de çaragoça com ò la mateixa Cort. Y en lo tinell que digueremja dessus hon eren aquelles tan gentils taules a sis tires: alli sebien y menjaren cauallers molts de moltes y diuerses partides/ Catalans/ Ualencians/ castellans: y escuders: y altres gẽts de

ciutats: y viles. Y en aquest conuit foren fets tres entremesos molt notables: que vengueren dauãt les viandes: en talorde: ço es/ dauant les primeres venien trompetes en grã multitut/ y apres vna Aguila de or molt gran: y fort ricosa: e apres grã colp de ministres/ ab les viandes: apres venien cascu per orde/ lo Duch qui seruia de Majordom al senyor Rey: segons dit es/ y tots los Majordomens de prelats/ Cõtes/ y Bez comtes. En apres ab les segones viãdes vingueren axi mateix tots los dits trompetes e ministres. E aps vench vna gran Vibra molt bella: lançant per la boca grans flames de foch/ y entorn della venien molts homẽs armats de totes peces: cridãts grans crits/ volents la ociure: y ella defensant se fortment ab les flames de foch: e aço fo molt bell. Dauant les terceres viandes vingueren tots los damunt dits trompetes/ y ministres/ e Majordomẽs. E apres vench vna gran roca molt propriament feta/ en la sumitat dela qual hauia vna gran leona parda molt bella/ hauẽt vna gran naffra en la espatla esquerra. De aquesta roca exien molts Conills grãs/ y porchs/ perdius/ guatles/ tortres/ y daltres aucells de diuersos maneres/ qui volauen per tot lo pati. En apres vingueren los dits homens darmes/ e incircuiren la dessus dita roca. demostrãts voler ociure la dita leona/ ells axi estants dins la roca/ isquerẽ promptosament homens saluatges/ e cõbateren se molt ab los homens darmes/ en tant que los saluatges obtingueren victoria/ obtenguda/ per la naffra dessus dita isque vn poch ínfãt molt bell/ ab vna corona al cap: vestit de armes Reyals. hauent en la ma dreta vna espasa nua/ demostrant que hauia obtẽgut victoria. E aquestes alegries de

Entremes.

jochs duraren tro leuades taules/ dos hores dins la nit. E apres leuades taules lodit senyor Rey sen torna al palau dels marbres/ en la manera que era vengut adinar: segons dessus en aquest capitol es estat dit en lo començament. Vegut al palau sech seen la cadira dela qual dessus enlos arreaments dela Aljaferia es escrit. y los ministres lonaren/ y cauallers y fills de cauallers dançaren per bõ espay dançant/ lo senyor Rey seu collacio ab la multitut de notable gent que aqui era: hon hac grã multitut de diuersos maneres d notables cõfits a totes gents que aqui eren generalment ministrada. La collacio feta/ tot hom pres comiat: y lo senyor Rey entrasse en cambra. No cal dir dela abundancia dels brandons: y la luminaria gran quey erẽ: com la nit lauors semblas a tots los veẽts molt bell dia resplandent.

Com lo Rey sen torna al palau dels marbres.

Segueixen se los dos cõuits apres del primer/ fets en la coronacio de dit Rey en Marti: ab los entremesos.

Dit del primer conuit/ y excellents entremesos fets en aquell. Breu sera dit dels dos apres seguents en la festa dela Coronacio fets. Hon lendema que fon dilluns per lo mati: la gran y solemne festa se continua per la ciutat de çaragoça de balls: e daltres alegries: axi cões acanyiçar ho garrotxar tozos: de que los Aragonesos son molt be experts: e bornar per los carrers molt alegrament. demostrants gran festa. Adonchs los dessus dits prelats Comtes/ Bescomtes/ Barõs/ nobles cauallers/ missatgers de Ciutats: y viles/ y daltra gent en grã multitut ajustats per lo mati a la Aljaferia: lo senyor Rey isque de cambra/ vestit ò

vellut vermell/cota e mãto lõch tro apeus:dins y defora tro a migdeles espatles forrat de herminis:y ana a obir missa a la capella de sancta Maria dins la dita Aljaferia/la qual era arreada de molts draps de or y desseda:e laltar ornat de moltes sanctes e precioses reliquies de sancts: e de multitut de or y de argent. E aqui lo dit senyor Rey obi solemnement loffici diuinal. Finit loffici/taules foren meses.y ordenades en la manera del dia passat. Les viandes y diuersitat de vins foren administrates en gran abundancia:segons que a tã solemnials festes se requer. E los entremesos donant les viãdes:e locel ab la Magestat e sancts foren be axi continuats e fets segons lo dia passat:y en la manera ja dita en lo prop dit Capitol. Ymaginar se pot cascu lo gran deport:la gran festa: lo gran goig e alegria que stenia per totes les gents que aqui eren juntades a la festa dela bencuyrada coronacio: en especial per nobles/caualers/e gẽtils homens:qui a dos renchs qui estauen parats en la gran plaça dauãt Aljaferia. junyiren/es deportaren molt alegrament tota aquesta jornada E com taules foren leuades/lo sẽyor Rey vench seure en la cadira del palau dels marbres ja dessus dita: per aqui dançaren per gran espayca uallers y fills de caualers. Dançãt lo dit senyor feu collacio: feta collacio pujassen en vna cãbra per mirar la gran festa que feya de junyir en la plaça dessus dita. Finida aquesta festa del dilluns fort solẽne: Lo dimarts se continuatan gran alegria/tan solemne y tan bella/bon foren fetes totes les coses ja damunt largamẽt recitades: y ordenades en la festa del dilluns:perque fi pot esser dat a les festes celebrades en reuerencia e honor dela sacra vncio:e benenuyrada coronacio del dit senyor Rey Martí.

Lo q̃ fo feta tau les leuades.

Dela festa del benauẽtuerat sanct Iordi.

Segueix se la gran y solẽne festa y conuit per lo dit Rey en Martí feta en reuerẽcia de sanct Jordi:als cauallers/segõs los predeces sors Reys ser hauien acostumat.

Ltsia larch dit sia estat de festes solemnes/ y cõuits notables fets en la coronacio del senyor Rey:empero no dueser callat ò vna festa y conuit molt solemnes/ per lo dit senyor/en reuerencia del benauyrat sanct Jordi:fets a tots sos cauallers. Mon com lo senyor Rey proposas fer solemnial festa del benauyrat sanct Jordi/e conuit notable als cauallers: segons los predeces sors seus hauien acostumat fer e celebrar E aquella no pogues fer en lo Dimecres dia de sanct Jordi/perço com en aquell dia la senyora Reyna se denia coronar. Per tal lo dit senyor anticipa fer la dita festa ol dit benauyrat sanct Jordi lo diumenge a. xx. de Abril/que lo lo vuyt en jorn apres sa coronacio. A la qual festa tots los prelats/Comtes/Bescomtes: Barons nobles/cauallers/ gentils homens/ e missatgers de ciutats/e viles se aplegaren a Aljaferia. E ajustats lo senyor Rey ysque de cambra vestit de cota e manto de vellut blanch:forrat de herminis dins y defora: tro a mig deles espatles: ab vn ricos rapellet al cap per obir missa ẽla capella de sancta Maria ja dessus dita: la qual era molt be arreada y ornada: segons dit es dessus. Aquest dia/ne corona al cap:ne ceptre: ne pò lo dit senyor no porta:com ja les jornades de sa coronacio haguessen fi: segons dit es. E aquesta festa los qui eren cauallers/e portassen creu de sanct Jordi vengueren vestits de blanch. En axi lo dit senyor molt solemnement

ab tots los dessus dits ana ha oyr missa e hoyda les taules forē aparellades e ordenades en tal forma que en lo gran pati hoy les jornades ō sa coronacio hauia menjat fonch parada vna gran taula fora les claustres hō lo senyor Rey segueen mig e ala part dreta seyen duchs de Gā dia maestre de montesa e tots los altres caualers nouells darago e del regne ō Valēcia ala inistra ōl rey lo comte dampuries comtes e tots los altres caullers de Cathalūya e de Mallorques en les spatlles de aquesta taula dins los claustrons e ren parades taules entorn en que seyen nobles e caullers ja ans dela festa dela coronacio fets: les viādes en aquesta festa foran aparellades moltes e diuerses y engran abundā cia e deuant aquelles foren portats e fets tots los excellents entra meses en lorde e manera dessus on es estat prelats dels conuits fets en la coronacio recitats e declarats leua des taules e feta collacio molt notable lo senyor Rey caualca per anar mirar la taula ques tenia de jū yer al mercat com de tota la setmana no fos exit ōl la liaferia sino lodis sapte prop passat qui era anat hoyr missa a sant saluador ē la seu catredal com axi sia costum esser fet en la coronacio dels Reys tenir la octaua e veus breu dit de aquesta festa resta adir ala coronacio dela senyora Reyna.

Dela grā esolēne festa per la senyora Reyna Maria muller ōl Senyor Rey don martí de Arago feta dela sua coronacio en la ciutat de çaragoça.

¶ En nom e ab la gracia ō deu en lo dessus dit any dela natiuitat de nostre senyor. M.cccxcix. a. xxij. ōl dit mes dabril dona Maria reyna dara go filla del comte ō luna e muller ōl dit senyor Rey celebra e feu festa ō sa coronacio en la dessus dita ciutat de çaragoça en la qual foren fetes les coses dauall escrites e ordenades.

¶ Seguis apres dinats a. xxij. ōl dit mes dabril que comença da la gran e solemne festa dela coronacio dela senyora Reyna per tota la ciutat ō çaragoça tots los prelats comtes vezcomtes Barons nobles caullers missatgers de Ciutats e viles nobles dones mullers e caullers dela dita ciutat e altra gran multitut de gent se jusfaren hora de vespres ala liafaria e quant foren justats la senyora Reyna isque de la cambra vestida de drap daur blanch: e mantell lonch tro als peus forrat ōrminis e e sechse en vna cadira quel i so apparellada en lo palau dels marbres e aq̄ estant la Reyna de napols e la infanta dona ysabel sor del senyor Rey e altres nobles dones e dōzelles dançar ēper grau estaua apres la senyora Reyna isque a caualcar: e caualca en hun cauall blanch cubert de paraments de azeytoni blāch e ana ala Seu catredal en tal forma e orde primerament anaren balls de officis e menestrals e altres dela ciutat da munt dita en gran nombre apres anauen. xxiiij. bornadors los. xij. vestits e ab paraments de seda vert e los. xij. vestits ab paramēts de seda vermella ab senyals veyals e leons deur: apres venien. vj. taulatges vestits e ab paraments de seda vert e napres venien a cauall plats duchs de candia comtes vezcomtes nobles e caullers e altres apōs erē magnats. dos caullers dela dita senyora Reyna molt vicosament ensellats y enfrēats ables selles e frēs obrats daur e dargent e hauia moltes bel

les perles apres venien gran colp ò ministres e de trompetes apres era portat vn castell gran tot blanch en que hauia vn gran ciri en mig e.iiij. altres tots blanchs enapres venien xij. fills de caualliers vestits de blāch portant cascu vn ciri blanch apres venia la senyora Reyna caualcant enlo cauall segons dites entorn de la qual anauā comtes vezcomtes barons nobles cauallers e altres gentils homens apeu enapres a cauall la Reyna de napols la infanta dona ysabel e altres nobles dones e donzellas dela cort e dele ciutat e axi comēça entrar la festa p̄ sancta Maria del portello e anaper aquells carrers mateys que era anat lo senyor Rey ala dita seu catradal los quals eren axibe empaliats e ab la grā multitut de brandons com eren estats en la festa dela corozonacio òl dit senyor Rey segons dites òssus ab aq̄sta solennitat ana la dita senyora tro ala dita seu en fo.ij. horez dins la nit e aqui descaualca e lar chabisbe ò çarago ça y tambe aximateix los altres prelats e abats processo solennial feta reberen la ala porta dela ecclesia e fet solennialment la compāyaren tro al altar major hon feu oracio feta oracio sech se en vna cadira ala part dreta òl dit altar e feu collacio. ¶ E feta collacio entrassen en vna cambra per reposar la nit.

Xij. fills dec aual lers.

Dela solennitat feta enla sagrada vnccio e corozonacio òla senyora Reyna.

AIst es estat lorde seruat e festa fets ala senyora Reyna lo dimarts a vespre òla feria tro ala dita seu ara sera vist dela festa notable e solemne feta en la sagrada vnccio e beneuyzada corozonacio dela dita senyora Reyna e seguis lo dimecres apres per lo matí a.xxiij. del dit mes d'Abril dia del Beneuyrat sanct Bordi que la festa gran e molt alegrament se començaper la ciutat les gents se aplegareu ala dita seu e ajustats la senyora reyna isque dela cambra ab gran multitut de ministres e acompanyants la Comtes/Vescomtes/nobles e cauallers molt solemnament e axi vench deuant laltar major hon li fo aparellada vna cadira e altra al Arquebisbe d'çaragoça lo quall dix les oracions e benediccions quasi per semblāt que hauia dit a senyor rey apres crismala de senyal de creu segons largament se pot veure la manera òsus enlo capitol hō es feta mēcio dela sacra vnccio del dit senyor rey e del ordee manera seruats en aquella feta la sacra vnccio los prelats la leuaren e acompanyaren la a vna capella hon se deuia reuestir e adonchs foren portats al altar la dalmatiga e los altres vestiments de ques deuia reuestir e foren beneyts per lo dit Arquebisbe beneyts: venguerenla Reyna de Napols la infanta dona ysabel: dona Margarida d'prades: na Johana de luna: na Elionor de euello e na Johana de perellos les quals portaren cascun la peça dels vestiments ala capella hon la dita senyora se deuie reuestir enaq̄st enteruall lo senyor Rey vēch dela laiaria hon hauien dormit y entrassen en la sacrestia e reuestis en: e per la forma que lo jorn desa corozonacio e pujassen en locada fal hō estaua la sua cadira ala part dreta e aquis sech tenint la corona al cap e lo ceptre en la madreta: e lopom enla sinistra e la donchs la senyora Reyna isquere uestida òla capella com a diaconissa e anauen duant ella les dessus dites nobles dōes e la reyna d'Napols portaual deuant en vn baci daur la co

Cō isq̄ ornada la Reyna dela capella.

rona: e la Infãta dona Ysabel lo ceptre: y lo pom dona Guiomar. E axi anaren al altar: e posaren ho tot sobre laltar. E lo Arquebisbe benehi les dites insignies Reyals. En aps la dita senyora Reyna se agenolla ò uant laltar: y foren li dites per Larq̃ bisbe moltes sanctes oracions/e benediccions. E dites/prengueren ol altar la corona/lo ceptre/ y lo pom/ les dessus dites quils aportaren. Y Larquebisbe: e los Bisbes de Valencia/de Barcelona: e de Mallorques acompanyarẽ la dita senyora Reyna al cadafal hon lo senyor rey estaua en la manera ja dita. E dites a qui per Larquebisbe algunes oracions: la Reyna se agenolla: e lo senyor Rey posa li la corona al cap: e lo ceptre en la ma dreta: e lo pom en la sinistra: e mes li vn anell ò diamãt en lo dit: e besa la en la boca/e la senyora reyna besa li la ma. E adõchs Larquebisbe y Bisbes dessus dits acompanyarẽ la daqui a vn altre cadafal que li era aparellat a la ma sinistra del altar major/hon hauia vna rica cadira. E dites per Larquebisbe algunes oracions fo seyta en la cadira cantant Te deum laudamus. E acabat lo Te deum: lo dit Arquebisbe dites algunes oracions deuallassen ensemps ab los dessus dits Bisbes/e anassen al altar per cõtinuar e acabar loffici dela missa. E romanguerẽ ab la senyora Reyna ò la part dreta la Reyna de Napols: e dela sinistra la Infanta dona Ysabel. Y en aquest entreual lo señor Rey: sutres cauallers: ço es don Luys Cornell fill de don Luys: en Pere çanoguera: y en Marti Lopez delanuça. Fets los cauallers lo señor Rey sen deualla: y entrassen en la sacristia: e despullas los vestimẽts dessus dits apres caualcay anassẽ a la Aljaferia. En apres finit loffici dela missa la senyora Reyna isque a caualcar.

Dela corona: ceptre: y pom.

Com la Reyna caualca enlo cauall.

Del orde y festa seta a la sẽ yora Reyna com sen torna apres q̃ son coronada/ò la Seu a la Aljaferia

Dits conuinentmẽt breu es estat dit dela sacra vncio y coronacio dela senyora Reyna/en suma sera compres del orde y festa seruat y feta a la dita señora Reyna/del tornar que feu apres desa coronacio dela Seu a la Aljaferia. Y dels conuits sets en la dita sua coronacio. E com sos exida a caualcar/caualca enlo cauall: e reuestida segons es ja dit: e son li aparellat vn paliab dotze bordons: segons so portat al senyor Rey. En aquest anar a la Aljaferia li sorẽ seruats lorde y la festa solemnial que soren fetes al dit senyor Rey enlo tornar que feu lo jorn ò sa coronacio a la dita Aljaferia. Exceptat que als banchs del fre del cauall ò la dita senyora Reyna: a na uena la part dreta lo Duch de Gandia: e a la sinistra lo Comte de Ampuries. Apres ò la dita senyora Reyna venien a peu la Reyna de Napols/la Infãta dona Ysabel: e nobles dones e donzelles. Pensar podeu no anauen soles. Era tanta la multitut de la gent/que hora baxa foncom so a la Aljaferia. E posats los vestiments: vestis vn cot e mantell de drap ò or: e vẽch a taula que era ja nit: portãts dauant ella la Reyna de Napols lo ceptre: y la Infanta dona Ysabel lo pom/secb se sola enla taula alta: hõ lo senyor Rey seya lo jorn de sa coronacio: a la dreta part sehien en vna taula la Reyna de Napols: la Infãta dona Ysabel: la Comtessa ò Luna mare dela dita senyora Reyna: e dona Juana de Pdrades. Apres en altres taules seyen moltes nobles dones e donzelles de Cort: e ò la ciutat

A la sinistra part sebien plats ouchs de gandia comtes vezcomtes barons nobles cauallers missatgers de ciutas e viles les viandes hic forenri cosament aparellades y en grā abūdancia administrats. Per abzeuiar en aquest couit fozen fets tots los excellents entrameços fets en la cozonacio del senyoz Rey e totes altres coses obseruades en lozde e manera dessus dits en lo capitol que parla dels comtes del senyoz Rey fets en lo cozonacio exceptat que ala dita senyoza serui de majozdō lo cōte dā puries dela copa don Pedro dam puries e dels coltells don artal dalago e dels altres officis nobles e cauallers quey hajam a dir siy hauia luminaria com fos nit segons dites no cal com tan solemne festa sifos en totes coses com en la cozonacio del senyoz Rey segons dit es leuades taules a tres hozes ōla nit la dita sēyoza sen ana al palau dels marbzes hō se sech en la cadira jadita e aqui da nçaren la Reyna de napols e la infanta dona ysabel e nobles dones e donzelles e fills de cauallers enaps fon feta collacio e donaren part ala nit lo dijous seguent se continua la festa molt gran e solemne segons era estat fet los egon dia dela festa ōla cozonacio del senyoz Rey dela qual se pot veure larch en lo capit. que parla dela segona festa celebzada en la cozonacio del senyoz Rey ara es acabat de dir dels sacra vnccio e beneuyrada cozōacio ōla dessus dita dona Maria Reyna de Arago la qual nostre senyoz deu per sa merce faça prosperar en totes coses que de be sien amen.

¶ Del Rey alfonso fill del Rey don ferrando.

¶ Alfonso. iiij. fill del Rey don ferrando. { Maria filla ōl rey Iberich ō castella e muller daqstrey Alfonso.

PAssat que so desta vida lo bon Rey e sauidon ferrā do son fill primogenit appellat Alfonso succehi en continēt en tots los regnes principat de catalunya e terres del dit don ferrādo pareseu en edat ō. xv. anys lo qual per esser axi joue e q̄ millor regis e gouernas sos regnes principat e terres ps per cō sellers no jouens ne grossers mas vells e pus sauis de dits sos regnes e principat tres en nombze tan solament car mes amaua pendre pochs consellers vells sauis e bons q̄ molts e jouens e poch experimentats lop mer dels tres cōsellers era apellat ō cognom Barriga Archabis be ō tarragona lo segon lo noble dō Garau Alamany de ceruello lo terç noble don berenguer de Bardari e ab cō sell de aqsts tres consellers lo dit sē senyr rey don Alfonso com a saui rey faea tot quant hauia a fer en lo regiment de sos regnes principat: e terres e com lo dit rey don Alfonso hagues preses dits conseller s ab consell de aquests entēgūeen fer la sepultura al dit senyoz rey sōpare la qual fou feta molt solemnement e ab gran pompa com es acostumat ser a reys e prínceps en llurs exequies: e feta la dita sepultura enlo monastir de poblet encontinent sen vench en la Ciutat de Barcelona e com fo en lo seu major palau real en la grā sala del dit palau major estant lo dit rey don Alfonso en sa cadira situada sobze lo sitial qui alli parat estaua axi com los reys predecessozs seus han acostumat seure dauant lop redit rey estāts los reuerents prelats barons nob.

Tres cōsellers āl senyor rey.

les caualiers gentils homens : e al
tres e sindichs deles sues vniuersi
tats e ciutats viles: e lochs de cata
lunya jura seruar e tenir tots los p
uilegis vsatges costums constituci-
ons e libertats del dit principat ò
Catalunya e fer tenir e seruar aq̃lls
per los poblats en lo dit principat:
E complides les dites coses en con
tinent lo dit Rey Alfonso ab cõsell
dels dits cõsellers seus entes en ser
embaxada al Emperador e al gran
consili de constança per dar compli
ment als affers dela vnio de sancta
mare esglesia axi com lo Rey don fer
rando pare seu hauia promes y era
tengut de fer juxta la concordia feta
entre los dos ço es lo dit Empera-
dor e lo dit Rey don Ferrando en-
semps ab los altres Reys ò la Chri
stiandat: e foren los Embaxadors q̃
anaren per lo dit Rey Alfonso al dit
consili de constança lo comte de car
dõa e los venerables e sauis mestre
per helip de Mallacanonge e Ardi
aca maior dela seu de Barcelona e
misser Miquel de naues als quals
lo dit Rey Alfonso dona tant de po
der com era necessari per aportar a
conclusio los dits affers dela vnio
les procures e instructions dels q̃ls
embaxadors e tots los actes fets en
temps del sisma dela esglesia estan
recõdits en lo Real Archiu ò Bar
celona/apres que lo dit Rey don
Alfonso hac dat compliment als af
fers dessus dits prestament ab con-
sell dels sobre dits cõsellers anassẽ
a valencia e aquilo dit Rey comẽ
ça a ordenar la sua casa segons las
ordinacions fetes pels anteceffors
Reys de Arago Anadint hi algu-
nes coses que no plagueren a algũs
nobles caualiers ciutadans: e bita-
dors de Ciutats castells e viles del
principat de catalũya/e per occasio
de aquest no plaure e descontenta-

Lss nõs dels em baxa dors.

cio se ajustaren en la vila: o lochs de
molin darreix los seguẽts comte ò
pallas e son fill vescõte ò illa lo nob-
le mossen benet de cabrera: mossen
Berenguer dhoms: mossen Jaume
March: e molt daltres dels quals
non fas aci mencio per no esser mes
plix es ver que no pusch oblidar los
seguents per esser homens caporals
e de estima: e foreu los consellers de
la insigne ciutat de Barcelonã e syn
dich de aquella e aqui acordaren/e
elegiren de ells anar vna part e los
majors ala dita ciutat de Valencia
a hon encara lo dit Rey Alfonso se
trobaua personalment e que supli-
cassen al dit senyor Rey fos merce
sua revocar o abilitar la addicio ha
uia feta en les sues ordinaciõs: e axi
fou fet e lo dit senyor Rey ho abilita
de manera que tot hom resta contẽt
Aquest Rey Alfonso pres per mul-
ler la filla del Rey de Castella cosi-
nagermana sua ab dispensacio ò nos
tra sanct pare la qual era apellada
dona Maria donzella molt honesta
sauia e discreta e porta en dot al dit
Rey don Alfonso Docẽtes milia dob
les dor de castella les qnals li foren
be totes dades e pagades segõs yo
he vist en les apocas per lo dit Rey
de aquelles fermades ala dita dona
Maria e continuades en vn regis-
tre recõdit en lo real Archiu ò Bar
celona ab cubertes engrutades leo-
nades intitulat Regine Maria dela
qual muller e Reyna no hague fill
ne filla e per quant la Reyna de Na
polls dona Joana filla del Rey Lan
salau de Napols lo qual lansalau fou
fill del Rey Luis de França a-
dopta en fill lo dit Rey Alfonso cõ
no tengues pare ne mare ne fill ne fil
lla e tenia temença que lo Reyner
nola despossehis de son regne com ja
sier aprep arat e notificat que a ell
pertanyia lo dit Realme de napols

casamẽt del Rey Alfonso

Eseta la dita Adoptio la dita Reyna dona Joana visque per vn temps e apres morí e iatsia que lo dit real me pertagues al dit rey Alfonso cõ a fill adoptiu dela dita Reyna Juana empero ella dita Reyna en son testament o vltima voluntat dispongue que del dit realme fos senyor lo dit Rey dõ Alfonso mas cõ aquesta adopcio/e disposicio testamẽtaria no plagues a tots los populars del dit realme especialment als comtes barons cauallers e magnats lo dit rey reyner pretenent lo dret del dit realme pertanyer se a ell sforça en pendre possessio de aquell e defet la ps e vengut que fonch aço a noticia dl dit Rey Alfonso qui ja en lany. M. cccc. xx. ab grã exercit era passat ẽ la Illa de sardenya part dela qual ser a rebellada e la cõquista e lera en nau e lo qual viuint la dita Reyna Juana hauia presa poccessio del dit realme e entengue ab summa diligencia axi ab Aragoneses e valencians com ab Catalans de fer vna gran armada e hostol y exercit en la plage de Barcelona per cobrar la poccessio del dit Realme e de fet lo dit Rey Alfonso ab grãestol ỏ nauilis e gẽts darmes partint se de dita plage en lany. M. cccc. xxxij. personalment ab dit hostol y exercit passa en lo dit realme e leixa sa muller la dita reyna dona Maria loctinent general cõ ja ho fos gran temps hauia en los regnes de Arago de Valencia e prin cipat de Catalunya y en los altres regnes Illes e terres de tota la sua senyoria e seguis que lo dit rey Alfonso tenint siti sobre la ciutat ỏ gayeta e ja abans çoesenlany. M. ccc. xxxij. axi. de nombre era passat ab lo dit seu grãestol per Marcella trencãtla cadéa ỏ lport y ẽtrãt ẽla ciutat estant hi per tres dies eõstroint aquella e trahent ne lo cap de sanct Luis Bisbe e faent lo portar ala ciutat de Valencia los Genoueses qui son estats sempre odiosos als Catalans vengueren ab naus armades a socorrer a dita Gayeta e lauors lo dit rey Alfonso ab naus galeras: e altres fustes be armades isque al encontrare inuesti dites naus de genoueses enlãy. M. cccc. xxxvj. com ell ab dit estol sos partit dela plage de Barcelona segons yohe trobat en los registres del dit real archiu en lany dit: M. cccc xxxv. e feu tan grã batalla que finalment los genoueses foren vençadors e desestradament p falta de vent com lo dit rey se fos lũyat del dit son estol prengueren lo dit Rey Alfonso e tres iermans ço es Juãrey denauarra henrich e pedro per la qual presa fon fet grãdol e tristor per totes les terres del dit rey Alfonso e senseguirẽ molts mals e damuatges lo dit rey alfonso per esser be guardat fo cõmanat per los genoueses al Duch ỏ Mila quil sen porta pres ab dits tres germans en son ducat de Mila hon estech molt poc tẽps axi psab dits sos germãs car lo dit duch de Mila era home sauie penla en los dans que a tota la sua terra sepogueren seguir si vn ttã poderos e sauirey e senyor tengues axi pres e perço delliura de preso lo dit rey e sos germans els torna en llur libertat de quen aconsegui grã renom e fama e apres tornat en la libertat lo dit rey Alfonso se dona tã bon recapte que ab dita armada e hostol e ab altra major de pecunies moltes que per los Aragoneses Valencians Catalans e altres vassalls de sos regnes e terres li foren donades en lany. M. cccc xxxvj. torna reforçar e personalmẽt al dit regne de napols lo qual cõquista y entrà dins la ciutat de Napols a. ij. de Juny dl any de la natiuitat de nostre senyor

Com lo duch de mila torna lo dit rey alfõso en sa libertat.

M.cccc.quarãta dos en lo qual dia se celebra la festa de sanct elin lo q̃l en lati es dit erasmus: e per quant seria cosa plixa aci escriure les gestes fetes del dit regne de Napols ò les quals ha copiosament y en lengua latina y elegant escrit lo gran orador Barthomeu saci les q̃ls fins aci nos son estampades e jo las têch mies escrites en algunes cartes de ma mia e per la major part dema de vn joue escriuent criat meu he delliberat reportar men en aquelles no oblidant com nobles e homens capozals criats e coadiutors en defensar e guardar los castells e forces del dit regne si trobe continuat lo noble don Arnau sanç pare del magnific noble e literatissimo senyor mossen Bordi sanç preborda de Valencia e del qual noble Arnau sanç es feta mencio en los registres del Rey Alfonso ço es en vn Registre pretitulat diuersarum com lodit Rey Alfonso ha feta gracia al dit dõ Arnau dela castellania del castell nou ò Napols hon lo anomena noble e vtrz seu la qual gratia sõ atorgada en la ciutat de Gayeta a.xij.de Abril ol any dela natiuitat de nostre senyor M.cccc.quaranta e axilo dit Rey Alfonso cõquista lo dit realme de Napols e possehit e gouerna pacifica ment aquell fins al dia de son obit e viuent poch apres de dita cõquesta feu guerra contra los dits genoue sos per mare per terra apportãt los en aço quels feu trabutaris tãt q̃nt visque aportant li cascun any en Napols per lo trabut grans quãtitats de pecunia penedints se ò la preso q̃ seta hauien del dit Rey de Arago don Alfonso ò sestradament e p ço li faeren lo trabut cascun any mes p pahor que per amor: y encara ho tenien a bona ventura que axi visques sen ab dit Rey trabutaris. E tornãt parlar dela conquesta de Napols seta per lo dit Rey Alfonso: tants foren los traydors rebelles e mals homens que lo dit Rey don Alfonso triga conquistar e reduhir a total obediencia e senyoria sua lo dit Regne de Napols per Deu anys car si hi triga tant no fo defalliment de potencia de gent darmes ne sua q̃ tanta ne hague com volgue ablo socors e ajuda que li faerẽ tots sos regnes y especialment lo principat de catalunya mas fou ne causa los grãs animos e fortalesa ò la gẽts qui guardauẽ les ciutats castells viles e lochs del dit Regne que nos espantauen nes donaren sino per força ò armes no com han fet apres: e san molts vuy en dia que no han volgut ne volen esperar disputa ne fer se fors ne morir per defensio de llur Rey e senyor e dela sua patria e perço no te admiracio alguna si regnes ciutats castells e forces e teres se pnen e cõquisten senint axi en breu tẽps aq̃st rey Alfonso era tãt clement e piados que mes amaua e axi ho manaua a sos capitans e gent darmes trigar en conquistar sens crueltat escampament de sanch que rabatadament e ab poca triga e crueltat aconse guir forças terres e senyories com de tot los tengut dar ne a nostre senyor deu bon comte: e per ço com tor na posar lo siti sobre Gayeta en la q̃l ja molt abãs hauia posat lo siti e dat gran combat e veẽt la molt prouehida de vituales / e inexpugnables fo forçat leuar ne lo siti e lexar la ẽ pau per no morir hi tanta gent no volgue vsar de crueltat sino esperar q̃s donassen per fam delliberant estar sis mesos mes ab tanta despesa com tenia de gent darmes que sis mesos menys e morir hi tanta gent: e los dela força de Gayeta com a bons caualliers e homens animosos y ex-

Nõ. del siti à Gayeta.

ptes en batalles e guerra: p ser leuar del siti lo dit Rey Alfonso ab tota la sua gēt: e mātenir la dita forza/ delliberarē de lançar e forçagitar de dita força ccōde ser saerē) tots los vells/ e gēt joue: axi homens cō dones: no tenints disposicio en ser armes: e desē sar la força. Y estāt axi aqsta gēt inutil força de dita força: fo aconsellat lo dit Rey Alfōso q̄ tota aqlla gent inutil fes morir a mala mort dauāt lurs pares e mares/ fills e filles/ marits e mullers q̄ ho mirarē ō dita força: car axis donarēans q̄ no volrien veure fer tant gran execucio e crueltat de lurs coses. E lo dit Rey respos a aq̄sts tals cōsellers sens repnent los del mal cōsell q̄ li dauē p esser ell rey christia: e no moro ne cruel: e hauia de dar bō cōpte cō dit es a nre seyor deu: de fer morir tāta gēt christiana encara q̄ fossen en guerra: e ho meresq̄ssen: car si ell los podia conquistar sens fer tāta crueltat ōlliberaua pus no podiē cāpar: es hauiē a donar per forçadefam: ō nofer matar tāta gēt y estar sobrel siti sis meses/ ho mes: deu pmetes trigassen en dar e retre a ell dita força: y encara pus fort q̄ may la sabes bauer: q̄ no esser vēcedor ab tāta crueltat/ e peccat: e volia sabessen dell aço: q̄ si personalmēt ell nos trobas en aqst siti: e capita seu ē tal guerra se trobas: e vsas de tanta crueltat/ de matar axi cruelmēt gēt christiana: e aps lí fos reportat: q̄ en breu tēps empo en tāta crueltat: loca pita ho hauia tot conqstat: q̄ ē loch de remuneracio e pmi q̄ acostumen dar los Reys: lo repellira de sa casa e de tota hōra e be q̄ li pogues donar q̄ may lo volguera pus veure: p no a prouar tāta crueltat: ne espar ne da ça blassemia e mal renō: e dalla cō fos mort pūicio e pena: car si no hagues a morir: e dar ne cōpte a deu forza altra cosa/ y encara hipēsara p no esser blasmat/ ne hauer nō de Rey cruel/ cō lo Rey Ferrādopareseu fos estat piados: e sauit e treballaua en imitar aqll en la justicia e bones costumes: e p aqsta tāta pietat y bōdat de aquest Rey Alfōso: no sens causa ha escrit ō la magnanimitat: māsuetut/ pietat/ excellēcia e virtuts de aqst Rey Alfōso/ lo grā poeta e orador lo panormita/ appellat en altre nō misser Antoni de Bolūya: faēt ne vn libre ptitulat De dictis ⁊ factis Regis huius Alfōsi. hō entre les altres coses recita aqst acte set p lo dit Rey Alfōso: en no hauer volgut creure als consellers del mal cōsell q̄ li dauē de crueltat ⁊tra la dita gēt inutil: expellida de dita força de Gayeta/ dient axi lo dit Rey ab breus paraules. Ego malo inqt Caieta ⁊ Caietanis nūq̄ poti ri q̄ quā eos tā fede/ tā crudeliter vincere: cū viris mihi dimicatio est/ nō cū mulierib⁹ aut pueris/ vel gēti b⁹ inermib⁹. E p quāt aqst Rey Alfō so cō vēgue a edat de .l. ays/ axi molt ancios: discret/ e molt occupat cō es taua en grās fets: se dona molt en sa ber les arts liberals/ vull yo dit Archiuer aci descriure cō hi vēgue en saber e pēdre de aqlles: axi en la grāmatica com en la theorica. Y en aço tots los Reys/ Pdrinceps/ senyors regidors/ e gouernadors de vassalls e pobles deurien imitar lo Rey Alfō so en lobe obrar: e teniren lurs cases homens dotes: e donats a letres latines: e a totes les arts liberals: e p ço no sens causa ha dit y escrit Leonart Areti en lo pncipi de vna epla q̄ ha feta latina al dit Rey Alfōso/ la q̄l yo tinch insertaen vn q̄dern de pap ligat ans del pncipi ō la politica ō Aristotil: traduyda p lo dit Leonart ō greeh en lati: parlāt e comendāt alguns Reys/ e princeps litterats e donats en compondre libres, e histories e diu axi. Exquo ridere inter

del libre de dictis & factis

Cō los a la forlad Gayeta nclāsarē la inutil gēt.

dū soleo quorūdā regū simplicitatē qui generosum dicūt literas nescire nec intelligūt ex eo fieri vt reges ipsi ab alijs regātur. Volēt dir en vulgar lo dir leonart/parlāt en dita letra com he dit de Reys e princeps literats/perço yo algunes vegades a costume de riure de la simplicitat d algūs Reys qui dien ques cosa generosa no saber letres/ne entenē daço seguir se que aquests Reys no sabēt letres no regexē/ans per altres hā esser regits/e certmes los valria regir que esser regits/e nos diria aqsts Reys son tant grossers e illiterats que no sabē regir/ans altres los regexen/e per ventura los quils regexē son axi e mes grossers e illeterats que tals Reys/mas p priuāça bola goteries son a ells acceptes e nou conexē p lo defecte d no saber letres epço saeren be los Reys e princeps antigament en son estats molt comēdats cō ab grā diligēcia entenien en d ar bona criança e doctrina a llurs fills y entre los altres es escrit: que Philip Rey de Macedonia sapientissimo e molt literat e magnanimo encontinēt q son fill appellat Alexādre son fonsa la edat de puericia jatsia aquella edat li tengues mestre/ e li donas bona criança li dona per mestre quil instruis en les arts liberals e donas molta e bōa doctrina lo major home de sciencia que trobar pogue: e son lo grā poeta e Grador Aristotil: lo qual lo cria e instruhit tant be que sabe e acōsegui tāta sciēcia e doctrina que mes dir nos podia/segons los altres fills de Reys. Ultra aqst mestre lin tenia altre qui li ensenyaua e monstraua d be caualcar y esser expert e animes en les armes y ē batalles e guerres cōtra los enemichs E aqst Rey Alexādre pua e aprēgue tāt be/q son quasi senyor e monarca del mon: q qui de tot so senyor: e tots los Reys lo temien: e sorien a ell tributaris. E q pozē dir de aqst Rey Alfonso: quāt bona criāça dona a sō fill Ferrādo illegitim: car de legitim matrimoni non hague: y quāt aprofita en les arts liberals: y en la milicia/ques mostra be: axi viuint lo dit Rey Alfōso: cō aps de mort/de aqll succebit en lo Realme de Napols: e seria cosa larga de cōptar y escriure si en la psent historia tot se hauia de expssar. Lo panormita Leonart are ti/ Bartomeu Facci: e altres ne hā escrit: als qls mē repost. Aqst Rey Alfōso es digne de esser tāt cōmendat cō may sia estat Rey ne Princep en la casa de Arago: car en edat de. l. anys com es dit/se dona en apēdre les arts liberals/pmer en gramatica: e aps en poesia: y en rethorica/sins en la fi de sos darrers dies tēgue mestres en Theologia. E n dret canonich: e ciuil/poetes/oradors: y en gramatica/logica: y en altres disciplines molt be instrubits y doctes als quals no plāyia donar grans salaris/stipēdis: y ctacios. Los pceptors e mestres del Rey Alfōso: forē entre los altres los dits Leonart Areti/lo panormita: appellat en altre nō misser Antoni d Bolūya. Bartomeu facci. Aps ni sobreuēguerē en poesia: e art oratoria: Laurēcio Valla. Juā Jouinião Pōtano. Frācesch Philelfo: e molts de altres. E tenia lo dit Rey Alfonso en obir e apēdre dels dits poetes e oradors/q hauer oyda la liço las sebia repetir p los patges: e tenia oydors e dexebles cō ell mateix: e pq ab mes volūtat: e millor repetissē la dita liço: encōtinēt q hauiē repetit los faea ser vna bella collacio de cōfits/ d sucre ja aparellada E cō lo dit Rey Alfōso hagues comēçat d gustar lo fruyt de dites sciēcies en sos algun tant docte: no plangue moneda en comprar libres: no d estā

Dels bona criansa dels Reys e Princeps dauē a llurs fills

Dels mestres qui li amostraē de bones letres.

Del tẽps q̃ se comẽsa la estãpa

Pa/que lauors no sen trobauẽ: car lo imprimir de letres ques dien de estã pa: no comença fins en lo tẽps ỏl Rey don Juan de Arago/pare del serenissim Rey dõ Ferrãdo de Arago: vuy benaucnturadament regnant. Mes compra aquest magnanimo e prudẽt Rey don Alfonso gran multitut de libres de ploma/ escrits en pgamins de bella letra. E si non trobaua ỏ escrits ab ploma: ell ne faca escriure: e noy planyia diners/pus fossen be escrits/y en bons pergamins: e de lengua greca en latina molts ne feu traduhir/e be ligats: e apunt los tenia en feu ser en la sua casa ho palau vn a gran libreria: la qual tenia formida ỏ totes materies de sciencia: e especialment en art oratoria/e poetica. E aqst Rey no tenia si no vn defalliment/q̃ los mes homẽs tenen del fomes ho encenay dla carn: que a penes se pot apagar que era molt affeminat: y en part tenia excusa quãt en lo mon/ no quãt enuers deu/p no tenir la Reyna Maria sa muller en aquelles terres hon ell atura ua. Tenia per amiga en la ciutat de Napols/sens altres dones que hauia tengudes per amigues/vna bella dona appellada madama Lucrecia. Estant axi amigat e ab gran triumpho/no curant ỏ torinar en los regnes e terres/ hõ hauia lexada la dita Reyna Maria: lochtinent general en los regnes de Arago/de Valencia: e Principat de Catalunya: la qual Reyna viuia casta mẽt e virtuosa: es creu p mi: e p molts altres q̃ lã coneguda cõ yo mateix: q̃ es collocada en la glia ỏ Paradis p la bona vida e sãcta q̃ hasetaytẽgu da en tãt cõ na viscut en aqst miserable mõ: vsant molt piadosamẽt: e ab bós e sauis doctors e consellers q̃ tenia en son offici de lochtinẽcia: e feu moltes bones ordinaciõs/e cõstitucions: les q̃ls vuy en dia tenẽ e obseruẽ los vassalls/e subdits ỏl seyor Rey Ecõ no ni hagues si no vna prstitucio en fauor e cõseruacio de honestat de les dones. les q̃ls pdutes. ho delles ho de lurs marits. ho daltres se obligauẽ ab escriptura de terç en Catalũya: e llurs pones erẽ aprsonades/y enla pso molt souint desonestades: si es estada vna sãcta cosa: q̃ si no p crio no podẽ esser pses: y es phibit als notaris sots puacio ỏ llur offici ỏ no pẽdre/ne cõtinuar tals obligaciõs. E comẽça la cõstitucio dict axi. ¶ A la cõdicio seminil volẽts ỏferir: e p cõseruar hõestat ỏ aqlla. Ordenã/ esta tuhim q̃ algũa fẽbra ap vigor de carta ỏ comãda/escriptura ỏ terç/ho de altra q̃lseuol escriptura priuilegiada ho de altra q̃lseuol obligacio no puixa esser psonalmẽt psa/ homesa en pso: ea aqsta cõstitucio no pusca en algũa manera renũciar: ans tals escriptures/e obligaciõs de assentimẽt/e approbacio ỏla dita Cort: tãt quant toca a la pso volẽy declarã ipso facto nulles e affreturejants de tota efficacia e valor. E lo Notari q̃ tals escriptures/sagramẽt: e obligacio pẽdra/p da loofficiỏ Notaria. E tornãt a parlar ỏls loables fets ỏl dit Rey Alfõso se pot dir q̃ en nre tẽps no es estat vist/ni trobat Rey tãt amar: e pmiar los homẽs letrats cõ era aqst rey Alfõso donat a la cõtinua ỏ apẽdre letres latines. E no solamẽt pmiaua e donaua cõdit es grãs salaris y estipẽdis als dits Laurẽcio Valla: mis ser Anthoni de Bolunya: y mes a molts de altres: y entre los quals a Bartholomeu Facci/e Leonart Aretin: e Juan Jouiniano Pontano/ excellentissims homens grãs oradors e poetes: dels quals se mostren moltes obres han escrit e fet gran lum: no solament a tota la Ytalia: mes encara a totes les terres del dit Rey Alfonso/los homens deles quals erẽ

Cõstitucio dela Reyna Maria ẽ fauor de les dões

dats a saber poch en poesia/e art oratoria/e apres ab lo saber e doctrina ò aquells diuulgada y exteſa quasi per totes les terres de Christians han apres e conseguit llur sciencia e doctrina/y especialment en art oratoria e poesia/deles quals poch gustauen: y en lo parlar y escriure no tenié elegancia/ni la sciencia/que apres p los sobredits poetes y orados hauen haguda/e han encara algũs en aquests regnes e Principat ò dit sapientissimo Rey don Alfonso/qui es estada causa per lo que es dit de suscitar aquestes sciencies qui estauen adormides/y en escriure/y ordenar en lati alguns ꝓuilegis e letres/no saltres vassalls del dit Rey ò Aragó vsauẽ molt dela barbaria/ne teniem aquella suauitat y elegãcia que per gracia de nostre senyor tenen vuy alguns/e altres si hi volran estudiar tendran si entendre y dar si volran: major mẽt per tenir vuy en dia molts e molts libres de totes sciencies estampats: e ser a gran culpa de no gustar y apendre/y saber/ maxime als qui tenẽ bõ ingeni/tot lo que los dits orados. poetes. y Doctors saben. Car poch val tenir tants e bons libres. e per gall oseria. e donats a la lasciuia e carnalitat/e oci/ no estudiar en aquells ne curar sen com deurien. E perço tots som obligats principalment a nostre senyor deu. e a la sacratissima e humil verge Maria mare sua/ e al dit Rey Alfonso qui axi ne ha despertats. e mostrat cami de apẽdre saber/ e aconseguir tant de be: y the sor cõson dites sciencies: especialment de art oratoria: e poesia. Y es cert que en lo temps del dit Rey Alfonso no solament los estudis de humanitat qui quasi eren abolits e perduts floriren y vingueren a lum: e sozen restituhits al primer estat dela grã poesia/elegancia/sciencia/e doctrina: e

Cõ som obligats a deu, e a la ꝯge Maria, e al Rey Alfõso.

ornament en que estar solié antigament. Mes encara sots la senyoria ò aquest magnanimo e virtuos Rey don Alfonso foren molts Ducbs/Cõtes/Bescomtes/Nobles/ generosos caualers /e Capitans en batalles e guerres: homens fortissims e molt exercitats y experts en la milicia y guerra. Y en totes les coses q̃ son tẽguts e deuen saber: segons posa Vegeci de re militari: en los quatre libres quen ha fet: y entre les altres coses diu Vegeci en lo primer libre contra aquells qui cõñen en les guerres y batalles de multitut de gent: encara que no sia exercitada ab aq̃stes paraules. Sciẽtia enim rei pro dimicãdo nutrit audaciã. Nemo facere metuit qò se bene didicisse cõfidit. Et in certamine bellorũ exercitata paucitas ad victoriã pmptior ẽ Rudis autẽ ẽ indocta multitudo exposita semp adcedẽ. Volét dir ẽ nre parlar. La sciẽcia certamẽt ò la cosa p batallar ho guerrear no dreix audacia: car no es alguq̃ tema lo q̃ cõfia hauer be aps: y ẽla batalla ho pugna òls batallãts ho pugnãts la paucitat be exercitada es mes prõpta a cõseguir victoria q̃ no la multitut ruda e indocta: la q̃l es exposada a morir y esser desbarata e vẽçuda. E cõ lo Rey Alfõso valét caualler: e criat a les armes: axi volia la sua gẽt criada e fortissima ales armes: y en les batalles y guerres cõ diu Vegeci: e axi vsant fõ vẽcedor tostẽps/si no en lo estol dessus dit dell ab los Genoueses: q̃ fo vẽçut p la desauẽtura e cõtraris de vẽts: ep lo grã animo q̃ tenia de pẽdre tot lo hostol dels Genoueses: car lũyas e apartas massa ab vna part del seu hostol ho armada dela part altra deles Galeres y naus: e axi alũyat e apartat: e per cõtraris de vẽts los seus no li poguerẽ ajudar: axi fõ ps. Empo aps òlliurat

Dels estamẽts gñosos e milis

Delamutacio del regimēt de Barcelona.

de preso/seu tanta guerra com dits contra Genoueses: que hagueren goig dits Genoueses de fugir de aquella te fer se trabutaris ol dit rey de Arago. E no vull oblidar de descriure tota la mutacio feta del regiment de aqsta ciutat: y en quin tēps e com foren imposats los noms de biga/e de busca. Ara sapien los legidors dela present Chronica: que en lany dela Natiuitat de nostre senyor M.cccc.lij. Estants consellers los honrats ciutadās de aquesta ciutat de Barcelona mossen Frācesch Carbo en cap/ mossen Miquel dez Pla segon. E terç mossen Juan de Gualbes/cognomenat la Bargota: lo qual pres son frare del monestir de sanct Augusti/dela dita ciutat/pare de aqll Reuerent famos/e mestre en theologia/gran predicador del orde de sanct Domingo/ appellat mestre Juan de Gualbes: predicaua rasament y les cortina: que no giraua cō san molts predicadors com pdiqueu en lestro nes de recaptar beniuolencia y fauor de Reys/ Princeps/senyors: e populars: ans yo he vist: e oynt lo seu sermo enlo monestir de predicadors dela ciutat de Barcelona/ hō era present la serenissima senyora reyna dona Juana/ muller de aquell bo Rey e gran caualler lo senyor Rey don Juan: frare germa del dit Rey don Alfonso: e fo en aquell teps que fo fermada la gran capitulacio en Tarascona la franca de Panades: entre la dita senyora Reyna com a lochtinēt ol dit senyor Rey don Juan: e la vinti quatrena quis deya/ representants lo Principat de Catalūya: hon foren iets e mudats tots los officials dela casa dels dits Rey e Reyna: gosa dir lo dit mestre Gualbes ab gran animo a la dita seyora Reyna: escoltāt lo sermo del dit mestre Gualbes Senyora tots los officials son fets si no huquey manca: y co hu que gues ambicio de offici/ne guna: te desengans vostra gran enyoria: te del senyor Rey vostre marit de totes coses: que souint se fan per fauors: e cōtra justicia: que no les admetessen/ne bi cōsentissen: e fauors serien fets tots los officials: e later raseria millor regida/e gouernada: e no sen esperaria sinestre algu. E pdonau senyora: que yo no ho dich pg mal: ne es algu quim ho haja fet dir si no deu: que yo ans de muntar en aquesta tren a noy pensi fins ara/ que crech q deu mo haja fet dir. Lo qrt conseller dels psent ciutat era en dit tēps ab los dits tres consellers mossen Philip de Ferrera. E lo quint cōseller era mossē Jachme Calauasses: comēça en dit tēps del any. M. cccclij pnres peccats lo dit Rey Alfōso de entēdre y treballar discretamēt de suppumir e abaxar la molta senyoria e libertat q tenien los ciutadās hōrats de aqsta ciutat: car en cōsellers noy podie pcorrer/ p qs fehie peleccio/ homēs daltre estamēt olls mateixos qs debie ciutadās hōrats: mes no de mercaders/ne d artistes ne de menestrals/ e gosauē parlar y cōtradir en totes coses qls sēblaua tocassen llur honor y bnficiol la dita ciutat/ no volēts afluxar ni cōplaureen res q ses ptrapuilegis/ libertats e ordinacios de aqlla: e tant q a supplicacio e instācia ol j estamēts d mercaders/ artistes: e menestrals: e de algus homēs dl estamēt dels ciutadās hōrats/ poch affauorits en acōseguir lo grau: e hōra d esser pseller s adherints se ala dita supplicacio e istācia dedits mercaders/ artistes: e menestrals/ saēt hi en aço cara mossen Galceradē de Reqsens: portāt veus d Gouernador en lo pncipat de Catalūya: lo dit Rey Alfōso trobā ab ajuda e psell ol dit mossē Galceradō de reqses

Quāt lo Rey Alfōso feu mutacio del regimēt dla ciutat.

y ab consell de alguns altres curi-
ols: lo modo/forma / e pratica cō ho
faera sens escandol y tumult: ço es
que atorgas priuilegiī/ concessio: e
gracia als dits mercaders/artistes/
e menestrals: ò poder se ajustar e cō
gregar tants com volguessen: ab li-
cencia: voluntat: e presencia del dit
mossen Galceran de Requesens: e
crear: e ser syndichs ab poder bastāt
de supplicar al dit senyor Rey: e sen
yora Reyna Maria muller sua: loch
tinent general del dit senyor Rey:
en aquest principat de Cathalunya:
y en altres terres del dit sēyor Rey
de concordar y posar en bō estamēt
lo regiment de aquesta ciutat: lo qūl
estaua tot/y dignament/en mās dels
dits ciutadans honrats/e arrēdats
qui lavors regien y gouernauē la co
sa publica de dita ciutat: e no volié
escoltar lo dit popular / qui apassio-
nadament parlauen: e cridauen que
muntassen lo real: e lo flori a major
for. Car axicō era a. xv. lo real: quel
muntassen a. xviij. diners: y lo flori
axi com era a. xij. sous/quel mūtassen
a. xiij. sous. Eaxi ells se ajustarē mol
tes vegades ēlo palau Real menor
dela dita ciutat: appellat lo Palau
del Gouernador: hon lo dit mossen
Galceran de Requesens faca la sua
cōtinua habitacio: e aqui se passa nos
tres peccats cō dit es: la mutacio
del regiment dela dita ciutat/creats
y constituhints procuradors: e syn-
dichs: ò supplicar al dit sēyor Rey
que atorgas priuilegi a la dita ciutat/
de fer eleccio de cōsellers tots anys
en la festa de sanct Andreu de sinch
homens: de quatre estaments/ ço es
del estament de ciutadans honrats
dos ciutadans: del estamēt dels mer
caders vn mercader. Y del estamēt
dels artistes vn artiste. Y del esta-
ment dels menestrals vn menestral:
lo qual priuilegi se atorga p cascun

dela olla hōsecuy na la mu tacio del regimēt.

any: comēçāt vsar ò dit priuilegi en
lāy. M. cccc. liij. Empero en tal modo
q̄ lo sēyor Rey donas plenissima po
testat al dit mossen Galceran de Re
q̄sens: q̄ en lāy. M. cccc. liij. pogues
ser la dita mutacio: y eleccio de con
sellers: e cōsell estāt en lo dit palau a
tot son plaher: posant hi tots aq̄lls
que conegues li fossen acceptes: e axi
son fet e seguit tot cō p los dits syn-
dichs e procuradors fo demanat e sup
plicat. Car en la vigilia de sanct An
dreu del dit any. M. cccc. liij. fon fet
vn manament p lo dit mossen Gal-
ceran de Requesens/trobant se lavors
lochtinēt general del dit sēyor Rey/
als dessus dits cōsellers q̄ foren ele
gits en la festa de sanct Andreu/ del
any. M. cccc. liij. ço es vn dia abās ò
la dita festa del any. M. cccc. liij. e a
tots los del consell dela dita ciutat:
sots pena a cascu de deu mil florins:
q̄ lēdema q̄ fora la festa de sanct An-
dreu: en la q̄l lo consell dela dita ciu
tat acostumaua de ser eleccio de cō
sellers. E p obtēperar a dits mana
mēts Reyals: la dita casa nos obri a
quell dia: ne dit cōsell nos ajusta. E lo
dit mossen Galceran de Requesens es-
tāt cō dit es lochtinēt ò dit Rey Al
fonso: e hauēt ne poder: y estāt ell en
lo dit palau dit del Gouernador: en
lo dit palau feu eleccio de sinch per-
sones en consellers dela dita ciutat
e foren los seguents: ço es/ Ferrer ò
Gualbes en cap. Joffre Siruent en
segon. Pere ò Torrent menor per
terç. Valenti Gibert per quart: e p
quint Thomas Pujades: aquests
tots sinch eren ciutadans honrats/
seguints la voluntat del popular: y
del dit mossen Galceran de Requē-
sens los q̄ls regiren. xv. mesos: fins a tāt
q̄ so trames p lo dit Rey Alfonso lo
priuilegi dela eleccio dels q̄tre esta
mēts daq̄uāt elegidors: en lo q̄l pri-
legi fō escrit lo nōbre ò tot lo cōsell

Mana/ mēt de no ele/ gir con/ sellers.

Lo nombre del cõsell de la ciutat

dela dita ciutat: ço es. xxxij. ciutadãs xxxij. mercaders. xxxij. artistes: y xxxij. menestrals: ordenant que los consellers dela dita ciutat cascũ any traguessen la meytat del dit consell/ y fessen de nou altra meytat ó dit cõsell. Ab fi que los consellers del dit cõsell no poguessen seruir mes de dos anys. E apres ans de tornar en dit consell haguessen avagar per espay de vn any. E foren elegits en lany. M. cccclv. fins en la festa de sanct Andreu de dit any: que no regiren si no nou mesos los consellers seguents. Mossen Ramon ỏz Illa/ ciutada. Juan Bach/ mercader. Pere de pcana/ mercader. Francesch Marella notari: e Jachme Bertran menestral. Tornem a parlar dela conselleria del any. M. cccclij. enla qual fon elegit conseller en cap mossen Francesch Carbo: y bajau per cert que lo dit mossen Francesch Carbo hauer pagut lo manament de no aplegar se ell ni los altres sos companyons consellers en la casa del consell dela ciutat per fer eleccio de consellers: enla nit de aquell dia matex que li fonet dit manament secretamẽt cavalca y tira anant sen a la ciutat de Napols: hon era lo dit Rey don Alfonso: per dar li rabo dell y de sos cõpanyons: y del regimẽt dela dita ciutat/ hon la dita ciutat tenia dos missatgers: ço es mossen Bernat Fivaller: e mossen Pere Juan de Sanct Climent: per quant la senyora Reyna dona Maria/ muller del dit Rey Alfonso/ com a lochtinent general: y de manament del dit senyor Rey lo jorn dela festa del gl'ios sanct March quies a. xxv. de Abril: estants los cõsellers: e consell ajustats en la casa del consell dela dita ciutat: per fer eleccio de consols de mar: en virtut ỏl privilegi atorgat a la dita ciutat hauia manat: no fessen eleccio de cõsols dela mar: e axi cessa dita eleccio Empero per mantenir y recuperar dit privilegi foren elegits y trameses al dit Rey Alfonso dits missatgers ja molt abans dela partida del dit mossen Carbo per a Napols. Dõ se segui apres la mutacio del regimẽt dela dita ciutat: ço es dels dits quatre estaments: e per que los ciutadãs e mercaders: y de molts altres estaments quis appellauen dela biga no volgueren esser de consell dela dita ciutat: ans ho recusarẽ: e per hauer nombre de ciutadans que els mancauen metre en dit consell: feren ciutadano nous: e hagueren juristes: e metges per ciutadans: e molts reuenedors quis intitularen lauors mercaders: co los principals dells quis appellauen com dit es dela biga: nó volguessen esser. E axi en aqst tẽps de dita mutacio de regiment: qui era temps ỏ diluuij omnia stercora natant. Comença lo popular dela dita ciutat: en imposar nom de biga: e ỏ bulca: car los ciutadas honrats: e los dels altres estaments qui no volguerẽ esser: ne entreuenir en la dita mutacio ỏl regiment dela dita ciutat foren appellats dela biga: e los altres qui hi volgueren esser: y entreuenir: e seguir la boua foren appellats ỏ la bulca: e axi p molts anys durarẽ aqsts nõs de biga e bulca en aqsta ciutat de Barcelona. E mala pdits estaments mudats: especialmẽt de artistes y menestrals: los quals per esser estats consellers dela dita ciutat/ los he vists venir a pobreza: e anar al hospital: y may fer de llur prou apres que hauien posades les dites gramalles de consellers. Y encara vuy en dia certament dura. Y al parer meu valria molt mes tornar lo dit regiment al primer: ço es quant era tot dels ciutadans: los quals erẽ hõrats e arrẽ

Dela creacio de ciutadãs nous, fetaẽ rẽps dela bulca.

dats car aquells sepertãyia: e per tany portar les gramalles de con-
sellers e regir la ciutat e aests tals may perdiẽ ne perdẽ la honra e nõ
Cõ pdi lo nõ e hõra los artistes e menestrals. de mossenyer: e posades les gramal
les anauen e van be acompanyats.
e no han set aquells ne sãn huy en
dia ans posades les gramalles ò cõ
sellers perdien e perden la honra e
nom de mossenyer e van desacom-
panyats e sols com a coquins e res
ten ells e llurs cases pobres e no sia
admirat lo legidor dela present his
toria si yo de dit regimẽt e mutacio
he volgut fer aci mencio per quant
a mi estant joue ne ara com so vell
ha plagut nem plau dita mutacio de
regiment e per ço ne obtengut del
senyor rey vn priuilegi ò exemptio
ço es que no pusca esser forçat de es-
ser yo conseller ne de consell ne de
alguna altra cosa de offici ne de hon
re dela dita ciutat en tas gracies a
nostre senyor deu com nó he hagut
ne he gana de entreuenir hi en res
pus be no hi poria fer e menys ara
que es mudat lo dit regiment dela
ciutat per lo senyor Rey en Ferran
do huy benauenturadament regnãt
car son ara consellers/caualliers e gẽ
tils homens en saculats ab los ciu-
tadans honrats que no hi solian en
trar ne regir moderant los estamẽts
òls mercaders Artistes e menestrals
per quant ara son tres primers segõ
e terç consellers ciutadãs honrats
e caualliers e gentils homens: e no
com solien esser cap: e segon ciuta-
dans honrats e lo terç era merca-
der e honrat e loquart artista e lo
quint menestral per ço lo mercader
es quart e lo artista es quint en lo
loch que tenia lo menestral empero
varieja es mudaçoes vn apres altre
car si vn any es artista lo prop seguẽt
any ha esser menestral e axi si plau-
ra a deu a poch a poch lo dit regi-
ment tornara a son loch: expellint
ne tots los dits tres estaments de
mercaders/artistes/e menestrals: e
valia mes per llur salut: e de llurs ca
ses. E de aqsta materia del regimẽt
dela ciutat he mes escrit que no pen-
saua: no crech hauer hi errat: e si u
he/sia corregit per los qui hi saben
mes de mi. Demanant los ne perdo
pregant los ho prenguen a la recta e
bona intencio que u he dit/he escrit.
Maxime ara com so vell. Quia re-
gnum meũ jam non est ò hoc mũdo.

NO vull oblidar lo que ha escrit
lo dit misser Antoni de Bolun
ya en lo tractat que ha fet pretitulat
com dit es de Dictis ⁊ factis Regis
huius Alfonsi. Y encara en altres
tractats ell e altres homẽs oradors
dignes de se han escrit en lati molt
excellẽt: yo ẽcara que hi sabia poch/
com millor sabre he compõdre: tra
duhint ho en vulgar Cathala: sobre
vna singular visitacio que seu ha vn
seu criat: e molt familiar: appellat ga
briel Surrenti estant en la agonia de
la mort: faent li vn piados e molt p
fitos sermo a be morir: e aconortar
se de aquesta nostra mundana y mi-
serable vida: q̃ no es si no vida vm-
bratica y caduca. Lo qual sermo es
del tenor seguent.

dels metges del ãnima y del cors.

AOm te va Gabriel: los metges
han dit que no tens perill de mo
rir de aquesta malaltia: si tu aquells
ara vols obediẽtmẽt obir: e prech
te ho faces: car si se bies lo cõtrari se
ries diffamat: y causa dela tua mort.
Sies cert que en los metges no po-
ca ajuda y esperança de cobrar sani
tat deu hom tenir: mes molt major
e pus certa en deu: lo qual no sola-
ment dela vida: mes encara òla mort
es sanitat: e salut: perço hages aqll
ans de totes coses dauant los teus
ulls: e ab tota ta pensa e cogitacio a
aquell adherir te vulles: lo qual te

ha fet / e mozint te ha remut: e lo ql te ha ajutjar: si aquell has offes algunes vegades: ara ab contriccio / oracio: confessio: e ab los sacramets de sancta mare esglesia vulles a tu a quell placar / demanat li perdo. Aço Gabriel com ho hauras fet: y se certament queu faras deuotament per la pietat y constancia de be viure he conegut tostemps esser en tu: comanar te has a la voluntat e misericordia de nostre senyor deu: lo qual ell sol y no altre sab e preveu quens pot aprofitar: e quens pot noure viuint en aquest mon enganos y ple de miseria: y pch te Gabriel que sies ferm no hauent pozne opinio que la mort te pusca offendre y noure: car sapies que la mort als qui be y puramet moren es vida e no mort. De aci se segueix que los qui han be viscut desigé esser dissolts: ço es mozir: y esser ab Jesu christ / perço que acóseguesquen premi dela bona vida que han feta: ço es la gloria de Paradis. E certament te dich Gabriel que la mort es principi dla vida: la qual la nozs nostra vida no es subjecta a dolors: ne apozt: ne a enueja: ne a miseries algunes: ni en res es a la mort obligada. E si pus alt algun tant volem repetir e pensar: trobarem q̃ la mort no es altra cosa si no fi d pecar. Car com Adam per esser vé gut contra lo manament de deu / fos cay gut en peccat: per queviuint en culpa no reuisques: y en peccat estigues los seus cozs fet de terra / nostre senyor deu lo rete a la terra: no que a la creatura la qual hauia feta: mes al peccat lo qual la creatura hauia comes / fos fi imposat. Nostre senyor Deu es principi e fi: com ell vol nasem: e có vol mozim. E aquestes coses totalment a la sua diuinitat / e res a nosaltres nos pertany. Ullo tantsolamet a nostre arbitre ha lei rat: que be y re

Com la mort es vida y no mort

dament viuint: bon fi aconseguiam. Aço donchs que es vna cosa nostra: ço es que en nostre senyor deu Jesu christ muyram: ab grā ajuda nos hi deuem esforçar. Car aquells qui aço fan: no mozen certamet: mes passen de corrupcio ha incorrupcio: de mortalitat a immortalitat: de perturbacio a tranquilitat y repos. No indigne cosa per ventura estimaren algus qui han dit. La mort no esser mal: ans esser be molt grā de tots los bés Car lo dia e hora del mozir no ha volgut deu sabessem: perço que sempre estiguessem preparats a ben mozir: faent e complint los seus manamets: cō nosia cosa segurada differir lo dia ans follia e ozadura. Car com es dit tostemps deuem estar preparats: e aparellats: perque no sabem lo dia: ni la hora. Deué nos recordar de molts que viuien be sans: e repentinament mozir: e altres lo contrari: ço es que los metges los judicauen per mozts de no tenir esperança dela vida: y es capauē: y viuien. Ja veus tu ara Gabriel yo com so per gracia de deu sa de mon cozs: entegre y fort: e ajust hi mes que so Rey e senyor de tants Regnes y terres: riques es / potēcia y de estimacio: e per ventura algus creuben yo no pensar en los darrers dies: y creuben yo encara haja esperar de regoneixer me de algunes de aquestes coses al hora dla mort: ho si ja hi entenga: que ara pens que lauors en vn moment de temps hi pore resistir: e repugnar nou creguestu ni altre yo sia tal / ans hi pens be ara e cascun dia que so mortal: e no se / ni saber puc lo dia: e hora dla mia mort e res no mēporte are si no lobe que fet haure. Car tot quāt es de aquest mō es vanitat. Donchs Gabriel com totes coses per mi a tu dites estiguen en la potestat del nostre creador: no resta altra cosa a nosaltres que fassā

Estote parati.

si noque estigan tostemps apparellats en be ab nostre senyor deu: fáent complint com es dit los seus manaments: obehint lo mentre viuim: y enlo terme de nostra vida: cóformános sempre ab la sua voluntat. E dites per lo dit señyor Rey aquestes paraules: lo dit Gabriel ab gran deuocio/ presentlo dit senyor Rey: e molta notable gent cóclosa/ e combrega/ y extremuncia. E fet açolo dit señyor Rey continua son sermo/ e diu. O Gabriel mó fill/ quátes gracies deus fer a nostre senyor deu quet ha dat espay de hauer rebut tots los sagraméts de sancta mare esglesia: e per les mies paraules/ tu algun tant has prela alegría y consolacio: he delliberat de amonestar te encara en aquesta derrera hora de la tua vida: enla qual no aportes ab alegria has de estar constant e ferm enla sancta fe catholica. E ari yot prech. eges ab atencio lo quet dire per salut dela tua anima. Tots fermament creurecuem que nostre senyor deu ha fet home/ qui est tu/ e yo/ e los altres homens a ymatgey semblança sua/ com aquell haja fet: no creem que lo cors ó aquell haja fet a ell semblant: mes hauer li mes lo esperit/ ço es la anima a semblança sua. E com aço sia q̃ pot a nosaltres seguir cosa mes benauenturada que leixar lo cors qui es fanch: y terra: carregat de vicis: e volant tornar a aquell quins ha volgut ter a semblança sua/ ab lo qual aquest nostre esperit/ ple del sanct esperit sera participant tostemps dela sua diuinitat: y felicitat/ y estara enti e los Angels y entre los sancts. E com aquell quins ha creats a ell semblants per natura: y semblant appeteix y vol semblant: cóuinent cosa es nosaltres obehir a la ley de natura/ ço es a ell deu y creador nostre. Axi que saui algu a aquesta ley no ha repugnat/ per ço per natura som pños a la fruicio de nostre senyor deu: a la qual no pots venir si no per la mort: dela qual no es algu pusca escapar. ¶ O ineffable benignitat del senyor que ha donat a aquells qui creen en son nom/ poder de esser fills de deu. Y encara nosaltres som tant folls que temem morir y encara podem ter lo que volem: y nou volem ter/ sino que esperā queu farem. Certament te dich Gabriel/ que si aço deu expressament nou ha gues vedat: no esperarem la mort cóforça nulla/ e lauors la anima nostra quen guera a son creador: en lo qual re gonegucra simplicitat/ puritat/ eternitat: e axi dient encara dcitat: e recobrara la sua en contemplacio dles coses celestials: e compañia dls sancts.

Del pensar enla mort.

¶ No vull dir de aqui auāt mort/ mes perque lo pensament enla mort nos dona terror: car sabē que en vn moment de temps de aqlla som absolts Y en laqual noy ha temps: larch algu ans certament es vn busament/ hotancar e obrir dull: e ygualmēt pus leuger/ e pus facil/ en tant que serem fragils/ superbos/ e impotuus: si no arbitram que locami a la mort hauem a ser/ ho tart/ he primer en ch: y en aço hauem perdut lo seny/ cō no pensam que deuem obehir a natura en o natura a nosaltres/ ne que es millor en la flor dela edat/ ho dela velles a morir tot es vn compte/ pus muyram en la gracia de deu. Digues Gabriel que sa al fet morir ara que en altre temps/ pus som certs que vna vegada cascu ha de morir. No es may aduertit que com mes creixem/ la vida se abreuia. E que pot hom tenir ne possehir en aquesta vida lōga mēt com la vida del home encara sia longissima per viure cent anys ho mes no es res/ ans es molt breu: e a simi-

Deus inflauit illi ipūm. f. animā.

litut de vn pũt judicadora: si la vols acõparar ab la eternitat: e no sollament: per ventura es credible: no y interual algu: mes en vna materia hora los homens morir: e tots neixer. Mes auant te dich que aquell me semble viure: y en la edat encara imperfeta: vida perfecta tenir y acõseguir: loql fins a sauiesa/ço es fins a coneixença de deu ha viscut: e lo ql confiant dela sua consciencia: la confiança dla mort preferint alegramẽt mor/ho sen va de aquesta vida caduca. Si vos encara que sien cõptats los anys: e sia seruat lo de ari com te placia: quin profit tẽ poria portar si no tot mal. E atu la gracia mia per gran que sia: e a tu los germans y parents de sans. E a tu la tua patria: e molta senyoria. E a tu moltes riqueses/que val tot aço/ que tot hola major part se regeix per temeritat dela fortuna. Certament sapies Gabriel quen aconseguim ço es per gracia/ enueja: e mal volença: per sanitat/ malalties: per senyoria/seruitut yeri ẽder riqueses y abundancia/pobretat e inopia: y bona edat tedi e odi. Aquestes coses totes nos marauella que ari les aconseguiam/ e vinguen. Car son fruyta la qual la present vida nostra donar acostuma: e la qual lo sauisibe vol cogitar ha de morir/ tem aquella no li vinga com souint ve a molts/els aterra: y esmena sa vida: no estimant: ne desijant molt viure: si no tant com a deu placia: e com deu lo sen vol portar ala sua gloria: prenho ab gran paciencia: e diu. Sẽ yor sia feta la tua voluntat: e ari tu Gabriel ho dus fer/y dir ho a rà: car com dit es/tot es trãsitori e vanitat y de poca durada: e perço no posar hi lo cor: ne dolre sen. E perço no hages de pare: ne mare/germans/ parents solicitut alguna/ne cura: tots si plaura a deu volrà esser bõs: y vols haure per recomanats ari com he fet a tu. Y entre les altres aquell teu germa appellat Mari/en edat de adolescencia constitubit te he criat/ço es en totes les tues honres e fortunes yol prench a mon carrech. Ara no dire mes/si no quet coman a deu eternalment: amenestãt te que si als manaments meus has tostemps obtemperat: ço es quẽ has obehir: ara obehiras a nostre senyor deu qui es Rey dels Reys/ço es queli plaura de denunciar te la exida dela tua vida: vulles ten alegrar/saẽt li gracies e digues ab mien semps. In manus tuas domine cõmendo spiritum meum: quia redemisti me deus veritatis: e aferret ab la passio de Jesuchrist dient. Jesus. Iesus. Jesus: e acabat aquest sermo lo dit Gabriel ari iove comeraen edat de adolescẽcia constitubit se adreça en lo lit: fa ent gracies a nostre senyor deu/e al dit Rey don Alfonso: besant lila ma e aquitan tost ab marauellosa coneixença de deu: alegrament passa ẽsta vida. E poch apres lo dit Rey don Alfonso en mans del qual lo dit Gabriel ãnt sos darrers dies/feu cosir e cobrir de tela lo cors del dit Gabriel/y vetlar e acompanyar de hermitans/ab gran luminaria: e aportar ab gran pompa ala Esglesia/ e pagar vnes magnifiques exequies ho sepultura que feu ser al dit gabriel. E mana esculpir e posar en lo sepulchre ẽ aquell lo Epigramma seguent.

¶ Qui fuit Alfonsi quondam pars maxima Regis:
Gabriel hac modica/ nunc tumulatur humo.

☞ Dela mort del bon Rey don Alfonso.

Qui lo dit Rey Alfonso en lo castell de sanct Saluador/ qui esta

Que deu cogitar lome sa ui.

Lo q̃ deu dir cascu a deu.

dins mar: dauãt la ciutat de Napols vulgarmẽt appellat ól Ou. a. xxvij. de Juny: del any dela Natiuitat de nostre senyor mil quatre cents y cinquanta vuyt.

Castell del Ou nõ mori lo Rey Alfós.

PEr repellir dubitaciõs que porien ser enlo q̃ es escrit en esta pp seguent hiſtoria del Rey don Juan la qual ab gran treball y diſcurs de molt temps yo he deſcrit/ segõs he vistal vll: y en memorials: y dietaris y en libres/ e regiſtres auctentichs: pos esas sci aqueſta mencio: ço es q̃ nos maravell algu dels legidors de aqueſta hiſtoria del Rey don Juan ſis troben alguns diſgreſſions: e repeticions/ axi de calẽdaris: e de vna cosa mateixa: com dela preſo del Princep don Carles: y dela libertat de aquell: y encara dela comucio del popular dela ciutat de Barcelona: car axi ses bagut a ser q̃ causa de no trobar yo per orde les coſes de aço ſub seguides: deſpenent hi molt temps e tornant: e remirant aquelles/ per que foſſen eſcrites ab veritat: e sapia lo legidor que tots los calendaris en cara que tinguen variacio: tots son vertaders: noy ha erra alguna: que tot quant es a ciescrit: es bepoſat: y ab veritat com dit es. Seguexit se lo començament dela hiſtoria.

¶ Juan segon ha gut dues mullers ço es Blãca/ filla de Carles Rey de Navarra: e Juana filla de Federich/ Almirant d' Castella. d' les q̃ls procrea dos fills e quatre filles/ com aci es deſignat.

¶ Carles primogenit fill d' aq̃ſt Rey don Juan: y dela Reyna Blanca: filla del Rey Carles de Navarra p mer Muller del Rey en Marti de Sicilia: fill d' l rey en Marti de Aragõ.

¶ Blanca filla de aqueſt Rey d' jun: y dela Reyna Blanca: que fo casada ab don Henrich/ Princep de Castella. Entre los quals poch apres son fet diuorsi: com fos trobat aqueſt Princep eſſer impotent.

¶ Elionor filla de aq̃ſts Rey e Reyna don Juan e dona Blanca: q̃ fon muller d' l Comte de Foix.

¶ Ferrando fill primogenit d' aqueſt Rey don Juan: e dela Reyna Juana/ filla de don Federich/ Almirãt de Castella.

¶ Juana filla d' aqueſt Rey d' Juan: e Reyna Juana: fon muller del don Ferrando rey de Napols.

¶ Marina filla de aqueſt Rey y reyna don Juã: e dona juana: morí en pueril edat.

¶ Blanca filla d' l Rey Carles de Navarra: la qual era muller de aqueſt Rey: e fonch primerament muller del Rey en Marti de Sicilia

¶ Juana era filla de don Federich Almirant de Castella/ de aqueſt sobre dit Rey don Juan fonch muller sua segona: y axies ver.

SAbuda la mort del pp dit Rey don Alfonso/ fill del Rey don Ferrando: trobãt se lochtinent del dit Rey Alfonso: lo Rey en Juã germa seu/ en lo Principat de Cathalũya/ y regne de Valencia/ e altres terres del dit Rey don Alfonso: succehi en contin ent en tots los Regnes y terres del dit Rey Alfonso com a germa/ y legitim succeſſor de aquell: exceptat lo regne de Napols/ al qual succehi don Ferrando fill natural tantum d' l dit Rey Alfonso/ e intitulanes Rey de Navarra/ per causa del matrimoni que ell hauia fet en temps paſſat ab dona Blanca Reyna d' Navarra filla del Rey Carles d' Navarra: car la primera muller que ell hague fon

aquesta dona Blanca. La segona muller sua filla del Almirant de Castella/appellat Federich/hauia nom Juana: deles quals dues mullers p̃ creados fills/e quatre filles/ço es de la p̃mera muller appellada dõa Blãca vn fill: e dues filles: lo fill appellat don Carles/Duch de Giana: les filles appellades Blanca: y Elionor: la Blanca fon muller de don Henrich/Dricep d Castella/home molt fret de natura: ço es impotent: e ab dispensacio de nostre sanct Pare: entre ells hague diuorci: separant se lo matrimõi: e tornasen poch aps la dita Blanca en Nauarra: hon no visque molt. E la dita Elionor fon muller de don Gasto/Cõte de Foix. Dela segona muller appellada dona Juana/filla del Almirant de Castella/procrea vn fill e dues filles. Lo fill es lo serenissim e religiosissim rey nostre senyor: vuy benauenturadament regnant/don Ferrando. Deles dues filles: la vna appellada Juana/casa ab lo Rey en Ferrando de Napols: de illigitim matrimoni procreat: lo qual fon fill del Rey Alfonso de Napols: germa del dit Rey dõ Juan. La altra filla appellada dona Marina: passa desta vida en puerile dat. E fon soterrada enlo monestir d Pdoblet. Es veritat que mort lo dit Rey Alfonso/lo dit don Carles parti de Sicilia/hon era ab set galeres: y arriba a. xiiij. de Agost dl any. M. cccc. lix. enlo port de Salou. Y lendema ab dites set galeres anassen a Mallorques: esperant alli que li manaria fer lo senyor Rey son pare. Apres ab voluntat e manament dl dit Rey son pare/lo dit don Carles parti de Mallorques/e arriba enla platja de Barcelona: a. xxviij. de Març. any. M. cccclx. hon fon rebut per lo dit senyor Rey son pare molt honradament: y ab grã pompa. E lo dit Rey don Juan per auant conuoca Corts enla ciutat de Leyda: hon se trobaua lo dit don Carles fill seu: e molt secretament pres aqll: dimarts a dos de Deembre: any dit de Mil. cccclx. E axi mateix pres en compãyia del dit don Carles don Juan de Beamunt. prior de Nauarra. e Gomes de Frios: que nos creu sen fos aconsellat ab nengu de sos cõsellers que fes tal nouitat. Entre los quals consellers tenia per vn gran bo/virtuos e doctissim conseller/doctor en leys/natural dela present ciutat de Barcelona: pare del predit: e escrit enla prefacio dela present historia: misser Hieronim Pau. E per esser tant bo: e tãt docte: y molt amat per lo dit Rey don Juan: qui res lo dit Rey no faera sens consell del dit misser Jachme Pau: vulgarment se dhia que aquest misser Jachme Pau era la anima del dit senyor Rey: e cõseguentment vengueren a dir que lo dit senyor Rey don Juan prengue e apresona lo dit son fill don Carles ab cõsell dl dit misser Jachme Pau com tenint se les dites Corts com dit es enla ciutat de Leyda/lo dit Rey don Juan faent aquell portar al castell de Morella: hon estigue ps ab bones guardes per vn temps. E yo dit Archiuer qui lauors no tenia encara aqst officide Archiuer: obtint dites paraules de dita preso: ho reporti al dit misser Jachme Pau: p la amicicia que tenia ab ell: e parentela ab sos fills: dolent me que tal capell li fos imposat: y ell com aquell qui secrete jaua molt souint ab mi: y maxime en temps deles turbacions del Pdincipat de Cathalunya: subseguides ab lo senyor Rey/jura yo p̃sent sobre los sancts quatre Euangelis: que may hi consella: ne saberes: que lo dit Rey hagues a pendre: ni apresonar dit son fill: e que crehia q̃

Diuorci del Princep dCastella. y dela filla del Rey en Iuã, e dela pmera muller.

Com lo Rey dõ Iuã cele brant corts en Leyda p̃ sona lo fill.

Del any q̃ fo pres lo Princep don Carles.

Cõmisser Iachme Pau fõ exẽpt dãls malscõsellers

Detal acte ell non hague cõsell: sino que de si mateix ell ho feu: y executa com fer tal acte de vn tant estimat e volgut per tot lo poble Princep y primogenit/que era vn noli me tangere. Y axi ho hauia a fer de son cap/ e sens consell: car altrament ho hagues erat. E apres cõ lo dit Princep son deliurat: e fo aci en Barcelona vengut: estant enlo palau major Real: lo dit misser Iachme Pau: per be que li volia hi volgue anar: e present yo e molts dealtres besa la ma al dit Princep: loqual son pres per lo dit senyor Rey son pare: enlo any Mil. cccclx. a dos de Deembre com dit es: enla dita ciutat de Leyda: y encontinent lo seu portar pres en lo dit castell de Morella: de ques seguique enles dites Corts: que per totes les persones alli cõgregades de cascun estamẽt: ço es eccleſiastich militar: e bras Real: per la potestat que tenien elegirẽ encõtinent. xxvij persones: apres vulgarment appellades la vintisetena: als quals: e als deputats del general de Cathalunya son dada per la dita Cort plenissima potestat de despendre dels diners del dit general de Cathalunya: tantes quantitats de moneda: quantes fossen menester: e a les dites. xxvij. persones fos vist: en ser gẽt dar mes e pagar los los sou: per recuperar y deliurar de pres lo dit don Carles primogenit y Princep de Arago. Y encontinent sens diuertir se en altres fets. La dita vintisetena ajustada enla casa del general del Princip at de Catalunya cõcordablamẽt faceren cridar sou a tots los quin volguessen pẽdre/per anar ma armada al dit castell de Morella: ho ahõ que fos detengut lo dit primogenit / per deliurar aquell de preso. E faceren per aço molts Cõdestables: de ques seguique los Condestables ab gran multitut de gent armada: partint ẽ Barcelona: tiraren la via del loch a hon estana detẽgut lo dit primogenit: cridant tostemps: viscal senyor Rey: e muyran los mals consellers per quant crehien que ab mals consellers lo dit Rey don Juan hauia pres lo dit Princep fill seu: los q̃ls eren dignes de morir a cruel mort/ dels quals mals cõsellers son exẽpt lo dit misser Jachme Pau: que cões dit/en tal fet no hi son demanat: ne hi sabe res: ans enlo principi de aquestes commocions: e durant aquelles se troba dins aquesta ciutat: hõ mori de peste en Dissapte a. xiij. de Juny: del any. M. cccclxv. Enlos quals mes y any mori lo dõ Pedro de Portugal dejus escrit: enla vila de Granolles/del Bisbat de Barcelona. Es ver que enlo principi de dites cõmocions/estant la senyora reyna dona Juana/ muller del dit Rey don Juan com a lochtinent general enlo Principat de Cathalunya: fõ per ella com a procuradora general del dit senyor Rey don Juan marit seu certa capitulacio: e fermada en la vila de Vilafranca de Panades: del dit Bisbat de Barcelona dejus inserta: a supplicacio del Principat de Cathalunya: deputats del general y consell de. xxvij. persones: aqll representants. En la qual capitulacio hauia vn capitol continent en effecte: que si lo dit Rey don Juan entraua enlo Principat de Cathalunya/ fos hagut e reputat per persona puada: e per enemich del a republica E per quant apres lo dit Rey hi entra/ encontinent ab veu de publica crida: feta a. ix. de Juny/del any de la Natiuitat de nr̃e senyor. M. cccclxij. per los lochs publichs de la present ciutat: hon les crides fer son acostumades/ son publicat lo dit Rey nostre senyor per priuada persona: e

Nota la crida feta cõtra lo Rey nře senyor.

enemich dela cosa publica: per quãt era entrat com dit es dis lo dit prĩcipat: la qual crida yo estant enla plaça apellada del Rey: situada dauant lo palau major Real dela dita ciutat escolti: e obint aquella/ sab deu men enugi molt: e plozi: e quasi tremolãt men anien casa mia: no podent mé aconoztar de hauer obida tal y tant riguros a y damnada crida: que may en aquest Prĩncipat de Cathalũya crech lia estada feta tal/ ne semblant. Empero la malicia fon causada tant gran: e crescuda per causa de dita pax e fo: e dita capitulacio e entre lo dit Rey e la terra: qui hauia zelat molt la persona del dit Prĩcep: e hauia tot aço e indignat lo senyor Rey: e senyora Reyna p recuperar aquell: y delliurar lo de preso: y crea lauors que foza infidelitat si axi no hagues sen procehit. Ara deu los gdo a tots que la cosa se poguera reparar/ e remediar ab altre modo: Empero pus nostre senyor deu ho hauia permes axi se hauia a seguir. E feta la dita crida: e retrahent se la dita senyora Reyna Juana en la ciutat de Gerona ab lo primogenit don Ferrando fill seu: y ól dit Rey nostre senyor dõ Juan: del qual don Ferrando ella era tudora. ¶ Dissapte que comptauẽ xxix. de Maig/ del any dit. M. cccc. lxij. don Hugo Roger/ Comte ó pallas com a capita general ól exercit del Prĩncipat de Cathalunya parti de aquesta ciutat de Barcelõa ab les banderes Reyals/ y del general del Prĩncipat de Cathalunya: les quals lo dit dia se benehirẽ enla seu de dita ciutat: molt be acompanyat de gent armada: axi de peu com de cauall: e tira vers la ciutat de Gerona hon estaua com dit es retreta la dita senyora Reyna ab lo dit fill seu primogenit don Ferrando. E aqui posa lo siti per pendre la dita ciutat: dela qual no gosaua exir nengu: ne obrir les portals per temor del dit Cõte de Pallas: e gent sua armada. E tenint axi la dita ciutat de Gerona setiada: e constreta: quant vench lo diumenge de Cinquagesma que cõptauem. vj. de Juny: any dit de. M. cccc. lxij. lo dit Comte de Pallas ab la dita sua gent treballa molt furiosament de cremar les portes dels portals de dita ciutat: e de fet lo prop dit dia de dita festa de Cinquagesma crema y feu cremar les portes de hu dels portals dela dita ciutat: per lo qual entra ab tota la sua gent: dins la dita ciutat/ hon hi mori molta gẽt dela dita ciutat. Y entre los altres mori mossen Francesch Samso/ ciutada de Gerona/ de cop de passador Elauors son forçat a la dita senyora Reyna ab lo dit son fill/ e gent sua se metes dins la força vella ó la dita ciutat de Gerona que estaua be fortificada: e guardada: hon la dita senyora Reyna ab molta bona gent armada y experta se feu fort: que lo dit Cõte de Pallas no y pogue entrar: no contrastant: que no cessaua tots dies de dar combat a la dita força de Gerona. E no res menys lo diumẽge seguent que comptauem. xiij. del dit mes de Juny: any dit de. M. cccc. lxij. jatsia com dit es lo dit Rey don Juan poch abans fos publicat per enemich de la republica/ la dita Reyna dona Juana per semblant fó publicada ab veu de crida p los locbs acostumats dela dita ciutat de Barcelona per enemiga axi mateix ól a republica. Apres lo dit Comte de Pallas veent que no podia pendre dita força/ leixa estar la dita Reyna: e ciutat/ e torna sen ab tota la sua gẽt armada ala ciutat de Barcelona. E jatsia ans de aquest any de. M. cccc. lxij. lo dit Prĩcep don Carles fos passat ó sta vida/ vull encara escriu

Cõ la senyora reyna se tenfort dins la muralla vella de Cerona.

re acita despesas comicio feta per los dits.xxvij.persones eper los deputats del general de Catalunya:e Ciutat de Barçalona/equels hi mogue en fer aquella:e vull perço que sapien los legidors dela present historia quen son la causa principal la preso feta dela persona del dit ¶ Princep don Carles:car feta vna grãa embarada de.xv.persones aldit senyor Rey don Juan depart dels Deputats del dit General e dels.xxvij.e dela Ciutat de Barcelona que dlliuras dep reso lodit primogenit dõ carles e no volent ho ser se tengues lo dit grã consell en la casa dl General per los deputats del dit general e p los dela dita vinticetena e delliberaren que per cobrar:e delliurar lo dit primogenit don Carles dela preso/ traguessen la gran bandera dela dita Ciutat que estaua ficada ẽ vna torre dela muralla del portal nou dela dita Ciutat la qual hi fo posada encontinent que sõch tornada dita embarada e tiras ab tot lo exercit: e gent armada acompanyada del comte d Modica qui era lo principal capita vers lo loch hon era detengut lo dit don Carles. E axi fonch encõtinent executada: dita delliberacio car lo dit exercit ab dita bãdera cõte de Modica capitans conestables e gent armada axi de Barçalona apres dinar hora quasi denit dimecres.a xvj.del dit mes de Juny damunt dit.M.cccclxje tira la via del hospitalet hon aquella nit dormi:e landemapartí del dit hospitalet:e tira personcami per anar delliurar ò preso lo dit primogenit Don Carles jatsia la ciutat de Barcelona:e lo general de Catalunya entreuenint hi tots los dela dita vinticetena hagues sen primer fetes diuerses embarades al dit senyor Rey don Joãans que lodit Rey don Juan de ser portar pres lo dit princep don Carles al castell d Mozella e perço no volei lodonar ne traure lo dit castell fo forçat per recuperar aquell de ser lo dit gran exercit:e tirar cõ dit es lla hon lo dit ¶ Princep detengut era e. axi partint se com dit es dit exercit e tirant son cami fins enla vila ho loch de fraga alsenyor Rey don Juan sabent que dit exercit era junt en lodit loch de Fraga delliura lo dit princep son fill tornant lo en sa libertat. E perço pus era lodit primogenit don Carles delliurat de p̃so:e tornat en sa libertat lo dit comte de modica axi acompanyat dela dita gent armada ab dita bãdera de la dita ciutat e ab altres banderes dl general de Catalunya sen torna en Barcelona:e lo dit exercit cessa: e torna cascu de dit exercit contentat de llur sou:en llur negociacio.

¶ Tornat lo dit princep don Carles en sa libertat y en virtut dela dita Capitulacio fermada ẽ vila Frãca d panades sonch jurat per tot lo dit principat de Catalunya en primogenit del dit senyor Rey don juan:vsant com a primogenit Gouernador e loctinent general irreuocable en poch temps car a nostre senyor deu plague apellar lo alseu regne en lo dia dela festa de sancta tecla e comtauen.xxiij.del mes de setembre lany.M.cccclxj.ẽtre dues e tres hores apres migjorn del dit dia en lo palau major real dela ciutat d Barcelona.¶ Es ver que ans dela liberacio del dit don Carles se faerẽ les embarades seguents:ço es dilluns a.iiij.de Deembre any mil.cccclx. los dits deputats del dit general d Catalunya aajustaren parlament general de tots los tres estaments per virtut de vna letra que hauien rebuda deles dites corts quis tenien en la Ciutat de Leyda lo qual parla

dita cort ho corts en plo rarrotes vna cosa.

ment elegi dotze missatgers al dit senyor Rey don Juan per supplicar lo que per sa clemencia e pietat volgues soltar dela preso lo dit Princep don Carles fill seu: e ab gran poder/que per dita Cort los fou donat poder: los noms dels quals Embaxadors foren aquests.

Lo senyor Arq̃- bisbe de Tarragona. — Franci Samso. ciutada de Gerona.
Lo senyor Bisbe de Barcelõa. — Lo senyor Comte de Prades.
Mestre Juã Fernando Prior de Tortosa. — Mossen Martí Guerau de Cruilles.
Misser Juan pintor canonge e Arthiaca major de Barcelona. — Mossen Antoni Guillem de Mãtanyans.
Bernat Fiueller — Franci ò Setmanat: donzell.
Pere Juan de sanct Climẽt. ciutadans de Barcelona. — Pere Torrent Conseller en cap de Barcelõa. home molt honrat.

¶ Y en aquests tals Missatgers sus dits nos hauem nomenat sonch creat y deputat vn consell: lo qual era de vint y set persones: y aquestes tals persones hauien de esser molt conegudes: y tengudes per bones y honrades: y per veritat que axi hauien de esser ells pus eren elegits p a semblants coses: e aquestos tals se appellauen lauors La vintisetena. Lo qual Consell restaua aci dins la nostra ciutat de Barcelona/ ab poder molt larch y bastant: ferm: e fix e constant de consellar als sobredits Missatgers de totes aquelles coses que necessaries ho de oportunitat quels acorregues per nenguna via ho manera: durãt empero la lur missatgeria: com era de molta raho que per semblants persones molt se mirassen. Les quals vintiset persones volem aqui molt largament posar p aque sien anomenades.

¶ Lo Prior de Cathalunya.
¶ Lo Abbat de sanct Benet de Bages.
¶ Mossen Regas Canonge de Barcelona.
¶ Lo Arthiaca dela mar.
¶ Mossen Francesch Colom.
¶ Misser Juan çaplana.
¶ Misser Augusti dela Illa.
¶ Mossen Juan Andreu Sorts. canonge de Barcelona.
¶ Fra Pere Juan çaplana/ comanador dela Guardia.
¶ Lo Comte de Modica.
¶ Mossen Dalmau de Queralt: prudent home.
¶ Mossen Arnau de Vilademany: boncaualler.
¶ Mossen Juan Sebastida.
¶ Mossen Galceran Burgues. caualler.
¶ Mossen March Lor / valentissim caualler.
¶ Mossen Bernat de Guimera donzell.
¶ Mossen Artal de Claramunt donzell.
¶ Mossen Pere ðz Plugues/ donzell.
¶ Mossen Luis Setanti / conseller segon de Barcelona.
¶ Mossen Pere Dusay: molt saui home.
¶ Mossen Jachme Ros: home molt piados.
¶ Mossen Francesch Lobet: ciutada de Barcelona.
Mossen Francesch del Bosch/ ciutada de Leyda.
Mossen Pere Torrent: lo mes joue de tots.
Mossen Miquel ðz Pla. home ò bona vida.

Guillem Colō. ciutadās de Bar
Antoni Pujades Barcelona.

¶ Y es cert que la dita Cort de Ley da hauia elegit tres Embaxadors q̄ entenguessen en lo delliurament del dit Princep dō Carles. Los quals tres se ajustaren ab los .xij. prop dits Embaxadors. E axi foren .xv. Los tres dela Cort de Leyda foē lo Bisbe de Vich. Don Francesch de Pinos: e misser Antōi Riqr de Leyda

¶ Item dimarts a .x. del dit mes de Deembre/any dit de .M.cccclx. aps dinar partirē los dits Embaxadors bo missatgers que lo parlament general: e los deputats del general d Catalunya hauien elegit per anar al senyor Rey a supplicar lo que li plagues delliurar dela preso lo dit don Carles fill seu. E mes dimarts a .xix. del dit mes de Deembre: any dit de .M.cccclx. fon celebrat cōsell de cēt jurats en la dita ciutat de Barcelōa/ hon foren elegits .viij. missatgers p anar a supplicar al senyor Rey que per sa merce volgues delliurar de p̄so lo dit Princep dō Carles fill seu lo qual era detengut en preso per lo dit senyor Rey. E foren los missatgers los seguents.

Cōsell de cent jurats.

Pere Dusay. ciut.
Pere Guillē romeu. ciu.
Pere Brau. mer.
Gabriel miro. mīc.
Esteue mir. no. ar.
Pere matheu apothec. artis.
Pere julia ra joler. menest.
Pere figuera saba

¶ Item dissapte a .iij. de Janer: any .M.cccclxj. foren posats per diuerses places e cantons dela present ciutat de Barcelona molts albarās cōtinents en effecte com lo dit senyor Rey don Juan hagues pres lo dit Illustre Princep don Carles per maluada informacio a ell feta per algunes persones que a la joznada tot hom fos prest ab ses armes a la plaça dela Rambla per veure que seria fa edor: per a tal cas.

¶ Dimarts a .xx. de Janer: any dit de .M.cccclxj. los dits deputats ab sos obidors de comptes: e consell d ss sus creat se enclogueren en la casa d la deputacio del dit general de Catalunya: ab proposit de no exir ne p menjar: ni per beure: ni per dormir fins a tant que lo fet del dit dō Carles hagues presa bona e lohable conclusio: car tots per bon zel y amor q̄ tenien al dit don Carles ho hauien axi dellibe rat: e castigar: ho fer castigar los malsconsellers: los quals segons se dehia inicament e contra cō stitucions de Cathalunya/ e vsatges de Barcelona hauien mal consellat lo dit senyor Rey: ço es de pendre lo dit don Carles sobre guiatge/ remissio/ e concordia entre los dos: ço es pare y fill.

Dels deputats e cōsell enclosos dins la casa del general.

¶ Diumenge a .xxv. dels prop dits mes e any: lo dessus dit parlament general del Principat de Cathalū ya estants congregats en la casa d la deputacio ja dita: publicaren vna eleccio d .xlv. Embaxadors: als quals donaren carrech de anar al dit Rey don Juan: y de ajustar se ab los dits xv. Embaxadors ja creats per lo dit Principat: e axi foren tots en nombre de .lx. e tots .lx. ensemps hauien carrech de entendre en lo delliurament: e liberacio dela psona del dit Princep don Carles: lo qual cō dit es estaua pres en poder del dit Rey son pare. La nomina dels quals .xlv. son continuats en lo proces ho memorial fet per aquesta raho en la escriuania dela dita deputacio: al qual me refer: perq̄ alli qualseuol ho podra clarament veure.

¶ Diuenres a sis de Febrer: any .M. cccclxj. entraré en Barcelona lo magnifich mestre d Montesa: e dō Lop

rimeno Durrea embaxadors tremesos per lo dit senyor Rey don Juã als del consell del parlament general del principat de Catalunya qui celebraua dins la casa ò la Deputacio e als Consellers: e consell de cẽt jurats dela ciutat de Barçelona encara als homens qui vulgarment eren apellats dela busca sobre lo fet ò la preso que lo dit senyor Rey hauia feta dela persona ò l Illustre dõ Carles fill e primogenit seu.

Cõ forẽ tretes les bãderes la real y la del general.

¶ Dimmenge a. viij. de Febrer any dit foren tretes les banderes ço es la Real: e la del general de Catalunya e posades sobre lo portal principal dela casa dela Deputacio del dit General per perseguir loso metent anant contra los mals Consellers del dit senyor Rey.

¶ Item en lo dit mateix dia del diumenge: ans de dinar los Deputats del dit General acompanyats deles xxvij. persones del parlament general del principat de Catalunya saeren ficar estepes per a. xxiiij. Galeres les quals juersosement faerẽ ferr armar ensemps ab altres galeres queia eren fetes dins la dreçana per defensio deles mars del dit principat. E tot aço se feya per rabo dela liberacio dela persona ò l dit primogenit lo qual lo dit senyor Rey dõ Juan pare seu detenia en pso e dal tra part prouohiren que cẽt homẽs armats tengues sen continuamẽt cõpanyia al dits Deputats dins la casa dela dita Deputacio e mes prouehiren que en cascun portal dela dita ciutat hagues. xxxx. homẽs armats per guardar los portals e faerẽ moltes altres prouisions que serien largues de comptar: e scriure.

¶ E seguis que en aquest mateix dia del diumenge cerca hora ò mija nit mossen Galcerã de Requesens portant veus de Bouernador en lo dit Principat sen ana/ e fugi dela pnt ciutat ò Barcelona qui tenia ò cap y estaua furiosa contra ell: e feu sen camiver lo dit senyor Rey don Juan: al qual era molt affectat/ e bo/ e leal seruidor.

Cõ quasi fugis riu sen a na lorey de leyda

¶ E mes auant en lo dit mateix dia ò diumenge seguis que lo dit senyor Rey don Juan gran hora dela nit essent les taules meses: e les viãdes del sopar apparellades /certificat q̃ la Embaxada dels dits deputats/ e consell general venien a ell a supplicar per la liberacio ò l dit Carles fill seu: molt secretament p una falsa porta del mur/ quies dauant lo monestir dels frares Predicadors dela ciutat de Leyda se absenta ò la dita ciutat molt cuytat: e quant los missatgers dela dita Embaxada qui ja erẽ arribats en la dita ciutat foren muntats alt al palau del Bisbe: hon lo dit senyor Rey posaua: cuydant lo trobar: may veeren aquell: ni no les taules meses sens pa. E lo sendema de matí los dits Embaxadors saberen que lo dit senyor Rey hauia caminat tota la nit: y era arribat a peu a Fraga/ hõ tenia pres lo dit sõ fill.

¶ Item dilluns a. ix. de Febrer: any M. cccc lxj. son parada taula de acordar a gẽts darmes e balleters q̃ anassen p̃ ò lliurar lo dit p̃mogenit d p̃so Y elo mateix dia trasq̃rẽ les bãderes ço es la del Bñal: e la Real/ e fins al portal de sanct Antõi les portarẽ crídãt. Via fora so metẽt: e anaueylo veguer ab la sobreuesta Real: e portaua lo estandart de sanct Jordi mossen Arnau de Fora. E lo Real/ mossen Bernat de Marimon/ ciutada ò Barcelona/ molt honrat caualler e de bona fama.

¶ Dimecres a. xxv. del mes d Febrer any dit. M. cccc lxj. lo dit Rey dõ Juan quis trobaua en la ciutat de çaragoça: mana soltar dela preso del dit

castell de Mozella: lo dit son fill dō Carles primogenit de Arago: e de Sicilia: e aço seu per rabo del gran exercit de gent darmes: que lo Principat de Cathalunya hauia ja tret en camp contra los mals consellers del dit senyor Rey. Y en aquest dia mateix se mogue gran remor dauāt los dits deputats: e. xxvij. persones tots congregats en la dita casa dela deputacio del dit General: per lo fet dela dita preso del dit dō Carles: la qual remor faerē los Abbats de sāct Quirch: e de Ager: e los nobles dō Guerau de Ceruello: e mossen Frāci de Erill. Volēts dissentir a certs actes quis feyen p los dits deputats e. xxvij. hon se arrencarē moltes es pases: de ques segui que encontinēt fon prouehit per los dits deputats e. xxvij. que los dits Abbats tossen psos y meses en preso: e axi so fet / per ço com ells principalmēt eren estats caps dela occasio e remor dessus dita E los altres dos nobles se adherirē a la voluntat dels dits deputats.

¶ Diuendres a. xxvij. del mes de Febrer: any dit de. M. cccclxj. vēgue nova en Barcelona cō lo dit senyor rey q era en la ciutat de çaragoça: dimecres pp passat q cōptanē. xxv. del pp dit mes e any: a. iij. hores passat mig jorn sentint lo grā exercit ō gēt darmes q lo dit Principat de Cathalū ya hauia fet y trames p entēdre en la liberacio faedora dela psona del dit don Carles: lo q̄l lo dit senyor Rey pare seu tenia pres / cō dit es en lo castell de Mozella mana soltar e delliurar aq̄ll dela pso hō estaua ps: de q̄ sabuda la dita liberacio se mogue vna grā alegria p tota la ciutat ō barcelona: e si faeren grās alimaries.

¶ Dimarç a. vj. de Març / any dit de. M. cccclxj. la ciutat de Barcelona elegi quatre missatgers: ço es mossē Bernat çapila ciutada. Pere Juā de sanct Climent mercader. Pere Corts barber: y en Millars sastre: los quals hauien carrech ō exir a la senyora Reyna donna Juana: muller del dit Rey don Juan: e al don Carles primogenit / e ō regraciar a la dita señora lo treball que hauia hagut en fer liberar dela preso lo dit primogenit: e supplicar la q̄ fos merce sua de pendre paciencia en no voler entrar ella ne los de casa sua en Barcelona: e aço per cessar molts inconuenients que sen porien seguir: si señoria hi entraua. E mes hauien comissio que nos partissen del dit senyor primogenit: acompanyant aq̄ll fins en la psent ciutat de Barcelō a. ¶ Y en lo pp mateix dia de dimecres los dits deputats e. xxvij. persones del consell general / representants lo Principat de Cathalunya: elegiren per Embaradors homissatgers mossen Nicolau Pujades / Archiaca dla mar. Mossen Arnau de Vilademāy caualler: y en Francesch del Bosch / ciutada de Leyda / per anar la via ō Tortosa: per hon veniē los dits reyna e primogenit / qui nouament era exit dela dita preso. E aquests Embaradors hauien carrech especial ōdir a la dita Reyna entre les altres coses que li fos plasent que no volgues entrar al present en la present ciutat de Barcelona: ne los de son consell e familia. E aço per cessar molts incō uenients que de aço sen porien seguir. E daltra part tambe hauien comissio que no perdessen may de vista lo dit primogenit: e quel acompanyassen lo mes honradament que pogues sen fins aci en Barcelona.

¶ Apres dijous a. xij. ōl mes ō març any ō. M. cccclxj. a. iiij. hores apres mig jorn / entra dintre Barcelona lo dit don Carles primogenit: lo q̄l nouament era exit dela preso del castell de Mozella: hon lo dit senyor

Rey pare seu lo hauia tengut pres: y entra sens companyia dela dita sen yora Reyna: e dela família deaque lla: per seruar la supplicacio la qual li era estada feta com dites per los Embaradors dela present ciutat: e del Pdrincipat de Catbalunya: anāt sen a Vilafranca de Panades molt enujada ò no poder esser entrada en la dita ciutat ab lo dit don Carles fi llastre seu. Al qual don Carles entrant en aquesta ciutat de Barcelona: acompāyat no solamēt dels dits Embaradors / mes encara dela mes noble/y gent honrada quis trobaua en dita ciutat: hon li fon feta vna molt gran festa: e tal: que del pont ò sanct Boyfins enla present ciutat ò Barcelona: tot lo camí daça y dalla a dos cors fon plede balleſters: e de gēt armada: vns ab balleſtes: altres ab lances e paueſos/e altres armes/ axi offensiues com defēsiues/ ab lurs estandarts: trompetes: e tāborinos. E vltra aço de loch en loch li exien los infants ab canyes enles mans: e ab panons: altres ab balleſtes fetes de vergues de magraner/ ab los arbres ò cāyes/espases e broqrs ò fust e altres infātes/mostrāts gran alegria dela sua desliurāça: y benauētu rada vēguda: cridāts altes ve?. Carles pmogenit de Aragoe de Sicilia deu te mātēga. E iqrēlia rebzel los deputats del gnal de Catalūya: e los cōsellers de Barcelona: no pas tots plegats: mes caſcuns ab lur caualcada: acōpāyats de molta notable gēt entre los qls fozé ab los deputats lo Arqbisbe ò Tarragona: los Bisbes de Barcelona: e de Vich: e molts abats/pozs/canōges/e diuersos altres ecclīastichs. Lo Cōte de Pdrades. Lo Bescōte de Illa. E vltra aqsts fozé axi ab dits deputats e cōsellers molts nobles: caualleſs: e gētils homēs. E axi mateix molts honorables ciutadans/artistes: e menestrals en grādissim nōbze. E vltra aqsta gent armada q p totlocamí com dites de sanct Boyfins en Barcelona tenien enlo entrāt delportal de sanct Antonifins al portal dela Boqria hauia passats dos mil homens armats: q hōradamēt lo reberē. E cō fonch a la porta del hospital de sancta Creu: aq hagueré trets tots los ozats e ignocēts alt sobze vn grā cadafal: ab les cares pintades ò vermello: e dalt res colors: armats ab iāces: e ceruelleres e ab mitres de papblanch sobze lurs caps: a forma de Bisbes. E cō lodit senyorpmogenit fōch al portal dela Boqria: tira p la rambla auall/fins al portal del monestir ò Frares menors p hō ētra: e tota la rābla fōch plena a dos cors daça e dallade gent be armada: e be en orde: casclis ab lurs estādarts: es crebia hi hauia passats. iiij. mil homēs armats menestrals ò diuerses cōfraries. E axitira daq lo dit pmogenit venit sēa poch a poch dzeta via p lo carrer āplefins al bozn e daq p lo carrer de Mūtcada: e pla Bozia: e p les places del blat: deles cols. En aqst tēps he vist yo en aqsta plaça situada enlo entrāt dela plaça del Rey tenir hi cols reuenedozes e pço era dita plaça òles cols: e ò sāct Jachme/dauant la deputacio: e pla plaça noua: ana a passar a la casa del magnifich e virtuos caualler mossē Frāci òz Pd la situada dauant lo carrer dela Cucurella: hō ps posada. Es verq en aqst mateix dia del dijous: lo dit pmogenit venint a Barcelōa: cō fōch al coll dela creu cuberta feu caualler en Pere Esteue de Perpēya e altres. Y ans q entras dins lo portal de sanct Antoni feu caualler Antōi ò Vilatorta/ciutada: e altres.

¶ Itē diuēdres a. xiij. del dit mes ò Març ò ldit any ò. M. cccclxj. los dits òputats e obidors ò cōptes ab lur psell

se tornaren ajustar: ecloure enla casa dela dita Deputacio per ço que pus promptament se pogues sen congregar de nits e de dia: e totes hores que fos necessari per dar lo ablasie bona conclusio en los fets que restauen executar per rabo dela preso feta del dit senyor Primogenit.

¶ Apres se segui que dilluns que cõtauem. xvj. del dit mes de Març any propdit se comença de fer enquesta contra mossen Galçaran de requesens portant veus de Gouernador de Catalunya e altres qui estauẽ preSos enla preso dela cort del veguer d Barcelona e daço fon feta comissio a misser Iuã dusaya misser Frãsesch Marquilles: e a misser Iuã Andreu ab interuencio de. vj. persones: ço es dues per part del general de Catalunya e son mossen Març lor caualler. e mossen Guillem Colom ciutada de Barcelona e quatre per part dela ciutat/ ço es mossen Berẽguer Zull ciutada. Juã Farisa mercader Bernat Marquilles especier: e Pere Segarra senyaler. E constituhirẽ hi dos procuradors Notaris/ çoes/ Matheu çafont per part dela ciutat y en Iachme çafont per part dels deputats: que faessen instancia/ e proseguissen la dita causa.

Dela en ẽsta feta a mossẽ Galcerã de Reqsens.

Erida.

Item diuendres a. xxvij. dels prop dits mes y any sõ feta crida de part del Regẽt la veguer ia de Barcelona / a instancia dels conseller s d la dita ciutat/ que tot hõ dela ciutat baja a tenir armes a les portes: axi com lances: e pauesos: e q̃ aturassen los mals factors/ e aquells hagen morts ho presos. E que los bergans ho laurador s quiexissen de ciutat per a fer faena en lurs possessions/ hagues sen portar armes. E q̃ lendema per tot lo dia tot Basco: e Castella qui no haja muller/ ho noté gacasa propria/ ho logada en Barcelona hagues de exir dela dita ciutat sots pena de mort.

Dimarts a. xxxj. del dit mes d Març any dit de. M. cccclxj. mossen Iuã çabastida caualler: y ẽ Thomas Taqui/ burges de Perpéya missatgers partiren de Barcelona/ trameSos p part dels deputats: e cõsell de. xxvij del Principat de Cathalunya a la p dita senyora Reyna dona Iuana q̃ era en Vilafranca de Panades.

Altra Embaxada ala dita senyora reyna.

¶ Item dissapte a deuuyt de Abril any sobre dit de Mil. cccclxj. fon feta altra Embaxada de persones de cascun estament/ eccleSiastich: militar: y tambe Real: elegides per los dits Deputats e Consell: los quals partiren dela ciutat de Barcelona per anar a la dita senyora Reyna: estant com dit es en la dita vila de Vilafranca de Panades per concordar los tantes differẽcies suscitades entre lo senyor Rey don Iuan: e lo dit Princep don Carles: per causa dela preso que lo senyor Rey en lo mes de Decembre prop passat hauia feta dela persona del dit Princep fill seu. E per la liberacio la qual apres se era seguida de aquell/ empero tot son per mija dels Cathalans: com a tots es notori.

¶ Dilluns a quatre de Maig any dit entrarẽ en Barcelona sis missatgers trameSos per la ciutat de Valencia als dits deputats e consell sobre los fets dela differencia suscitada entre lo dit senyor Rey e lo dit Princep don Carles fill seu.

¶ Dimecres a sis d l dit mes d Maig any sobre dit de Mil. cccclxj. entraren en la ciutat de Barcelona dos missatgers trameSos per lo Rey de Castella: e aço son per causa dela dita differencia.

¶ Diumẽge a deu d l prop dits mes e

any per los dits deputats e consell ô xxvij. fon trames en Juan Bruyo Notari publich de Barcelona a la senyora Reyna per solicitar la quê cobras resposta ôl senyor Rey/sobre lo fet dels capitols quis tractauen p la concordia faedora entre lo dit senyor Rey e lo dit don Carles: e per lo repos e benauenir del Principat de Cathalunya.

¶ Dimarts a.xxvj. de Maig/any dit. M.cccclxj. lo dit dô Carles trames a dir a la muller de mossen Galcerã de Requesens portãt veus de Bouernador en lo Principat de Cathalunya: lo qual pochs dies hauia quê per manament dels dits deputats e consell de.xxvij. fon pres dins la sua casa de Molin de reig/ amagat dins vna murtrera: e portant lo pres de dies/trobant me yo en la plaça ô fact Jachme: dela pñent ciutat: e passant el axi pres per aquella: lenti cridar per los infants e fadrins quat lo veeren. La rata ha pres ogat. La rata ha pres lo gat: la rata ha pres lo gat: leguints lo axi cridãts fins al peu de la preso del veguer: bô fon leixat pres per causa dela tempo rada: com fia estat vn dels adherêts ala opinio del dit senyor Rey: e contra los adherents a la opinio del dit primogenit: ço es q̃ la dita senyora digues al dit mossen Requesens marit seu q̃ puas lo manamẽt q̃ li era estat fet de exir p tot lo prop dit dia de dimarts dela dita pñio: e de tota la ciutat de Barcelona: e q̃ sen absentas en tal forma/q̃ daqui auãt no tornas en la dita ciutat: cô los dits primogenit/ deputats/e consell lo tẽgue sen p sus pitos: lo q̃l magut lo dit manament e informacio p la dita sa muller: en continẽt mur murãt sen ana dela dita pñio: e dela dita ciutat: lêdema q̃ era dimecres: e côptauê. xxvij. del pp dit mes de Maig: any. M.cccclxj.

¶ Y seguis q̃ en lo dit dia de dimarts côptauê. xxvj. del dit mes de Maig: any dit ô. M.cccclxj. q̃ passant la dita senyora Reyna dona Juana p la vila bolech de Tarraça: e volent le dinar ab tots los q la acõpanyauê: los homês dela dita vila li tãcarên les portes: e començarê fermẽt a repicar/ p lãçar los los sacramẽtal de dins: en tãt q̃ la dita senyora Reyna hagues sofre çadamẽt anar a dinar a Caldes: bô arribapassat migjorn.

¶ Y en lo pp dit dia de dimarts partirê de Barcelona los sis Embaxadors/los q̃ls lo dit senyor primogenit hauia elegit p anar a la seyora Reyna q̃ encara era en la vila de Caldes e los.xviij. los q̃ls los dits deputats e llur cõsell hauien elegit: vltra los tres q̃ ja hi hauiẽ trameses: e los.xij. q̃ la ciutat de Barcelona hi elegi/axi q̃ foren tots los dits embaxadors en nô bre.xxxix. E tots aqsts embaxadors anauê p cobrar resposta diffinitiua ô boc ho de no si lo dit senyor Rey ho la dita senyora Reyna cô a procuradriu de aquella termara los capitols que la terra hauia ordenat.

¶ Jtê dijous festa de Corpore christi côptauê. iiij. ô Jũy: any dit ô. M. cccclxj. no fôch feta la pcessio ter acostumada en Barcelona: ne los jochs ho entremeses acostumats ser ê tal festa. E aço p raho dela differẽcia q̃ era entre lo dit senyor Rey de vna part: e lo dit primogenit don Carles dela part altra. Cô cessa la festa del corpore christi.

¶ Dimecres a.v. de Juny: any dit ô M.cccclxj: e dijous a onze del sobre dit mes de Juny: any sobre dit/ sen tornaren a Vilafranca aquella part dels Embaxadors de Cathalunya: los quals pochs dies hauia sen erê venguts dela dita senyora Reyna: e portaren sen lauors los dits capitols/los quals la molt serenissima sẽ yora Reyna com a Locbtinent: y procuradriu del senyor Rey sô marit/

deuia fermar per lo repos e benaue
nir de aquest Principat. E apres
dimecres a.xvij. del dit mes de Juy
los dits Embaxadors tornaren aci ò
Vilafranca/hon eren anats per fer
fermar dits capitols/faents relacio
com la dita Reyna estaua aturada
en no fermar. E no res menys diu-
mege a.xxj. del dit mes los dits Em
baxadors per la dita raho tornaren
de Vilafranca de Panades hora ja
tarda: los dits Embaxadors/tots
los qui eren anats per causa de fer
fermar dits capitols/portats bona
noua/çoes que la dita senyora Rey-
na aquest dia de.xxj. de Juny hauia
fermat e jurat com a procuradriu
del dit señor Rey marit seu/los dits
capitols. Y encontinent per causa ò
aquesta bona noua se mogue vna tat
gran alegria per tota la dita ciutat
que may fou moguda major. Y en la
nit del prop dit dia del diumege/lo
dit primogenit don Carles ab gran
luminaria de entorxes vengue a la
Seu dela dita ciutat: e per semblat
los dits deputats e cõsellers ò Bar
celona/e infinit poble/y faeren tocar
totes les campanes. senys. e orgues
dela dita Seu: e deuallaren tots ab
tota la clerecia a la capella de sancta
Eulalia: e aqui ab professo feta/y en-
torn dela dita Seu faeren gran Te
deum laudamus. E apres en la ma-
teixa nit fon feta crida per los lochs
acostumats dela dita ciutat que len
demat tot hom fes festa; y ela nit grã
dissimes alimaries.

Cõ lare
yna fer
ma dits
capitols

¶ Com vench lo dimecres que fo festa
de sanct Juan/que cõptauem. xxiiij.
de Juny: any. M. cccclx. lo dit sen-
yor don Carles primogenit jura te-
nir e seruar constitucions/capitols
de Cort de Cathalunya/priuilegis
de Barcelona/e altres libertats ò la
terra/lo qual jurament presta dauãt
lalt ar major dela dita Seu/e aqui feu
caualler mossẽ Bernat capila/e mos
sen Fiueller/e altres. Y encontinẽt
per que era fill de Reyna ab espasa
dauant/com a lochtinẽt general. E
apres dinar del dit dia ana a obir
vespres a la esglesia de sanct Juan.

¶ Apres de la mort del dit primoge
nit don Carles qui morí comes del
sus dit a xxiij. de Setembre festa de
sancta Tecla del any. M. cccc. lxj. la
terra torna en pau ab los dits sen-
yors Rey dõ Juan e senyora Rey
na dona Juana en tant que a.xxj. ò
Noembre any. M: cccc. lxj. la dita
senyora Reyna dona Juana entra
en la present Ciutat de Barcelona e
com a Tutriu de don Ferrãdo pri-
mogenit e fill seu e del dit Rey dõ
Juan marit seu e com a loctinẽt ge
neral del dit senyor Rey jura lan-
dema: e loa e confirma approua tots
los priuilegis Constitucions Usat-
ges consuetuts e libertats del dit
principat de Catalunya. Y encontí-
tots los Syndichs de totes les vni
uersitats juraren lo dit primogenit
don Ferrando per primogenit e legí
tim successor en los Regnes e ter-
res del dit senyor Rey apres empe
ro obit de aquell: en e per la forma en
semblants juramẽts acostumada pas
tants li la fidelitat cõ es acostũat.

Cõ fon
jurat oõ
Ferrãdo
plegiri
lucelot

¶ Passat lo dit any de Mil. cccc.
lxj. que lo dit don Carles era pas-
sat de esta vida: e la Reyna dona Ju-
ana com a tudriu de dit don Ferrã-
do primogenit y fill seu/per causa de
no esser seruada la capitulacio p ella
com a procuratriu del dit Rey don
Juan marit seu/en la vila de Vilafrã
ca ò Panades fermada/e per altres
moltes dissensions e differencies sus
citades p lo enemich ò hũa natura
entre los dits Rey e Reyna/e la ciu
tat de Barcelona: e altres ciutats:
viles/lochs: e terres del dit Princi
pat: e los dits deputats e consell de

la dita vint esetena: representants tot lo Principat de Cathalūya: e la dita ciutat de Barcelona ab la major part del dit Principat se mogue en lany. M.cccclxij. cōtra les dits reys e Reyna/publicant los ab veu ō publica crida per enemichs dela cosa publica/ço es lo dit Rey don Juan a.ix. de Jūy: any dit de. M.cccclxij. e la dita Reyna a.xj. del pp dit mes e any: conuocants y elegints altres Reys e seyors quils regis e gouernas. Primo don Henrich Rey ō castella. Apres veents que lo dit Rey de Castella nos curaua de regir e gouernar: per quant nols volgue acceptar: elegiren don Pedro de Portugal/ qui personalment vengue en Barcelona a.xxj. de Janer: del any. M.cccclxiiij. per regir e gouernar: e prestalo jurament acostumat enla dita ciutat de Barcelona: e apres ma armada ab gran exercit de gēt darmes ysque a guerrejar contra lo dit Rey don Juan: e per cascuna vegada que hi exia: deu permetia que p dia molta gent: e sen tornaua desbaratat: en tant que li dura poch la seyoria: car per desordes que hauia tet en son menjar se enmalalti. Et tandem morí lo dia dela festa ō sanct pere: que es a.xxix. de Juny: del any. M.cccclxvj. e enla vila de Granolles del Bisbat de Barcelona. E mort lo dit don Pedro de Portugal fa erenportar lo cors del dit don Pedro dela dita vila de Granolles: en la dita ciutat de Barcelona: bon li faeren les obsequies pomposes/ acostumades fer a Reys de Arago. E apres a.xxxj. de Juliol: any. M.cccclxvj. elegiren lo Rey Reyner ō provença. En lati es appellat Renerus: loqual no volgue aci venir: mes trames hic son fill primogenit: appellat lo Duch Juan/ab poder bastant: y arriba aci en Barcelona a. xxxj. de Agost: any. M.cccclxvij. Al qual fō prestada la obediencia e fidelitat. E presta lo jurament acostumat com a lochtinent e procurador general ōl dit Rey Reyner pare seu: ço es de seruar priuilegis/constitucions: e libertats: e totes les altres coses acostumades de jurar e seruar per los Reys de Arago enla present ciutat Apres morí enla dita ciutat de Barcelona diumenge a.xvj. de Deembre: del any. M.cccclxx enla casa cō ja dalt es dit ō mossen Bernat Terre Caualler e ciutada enla plaça de Santana dela dita ciutat. E mort lo dit Duch Juan lo dit Rey hic trames vn fill bastart del dit Duch Juan/appellat Juan de Lotoringia: e gouerna poch: e de amagat se hague abscondir y exir dela ciutat de Barcelōa: car a nostre senyor deu plague trametre pau e cōcordia en lāy. M.cccclxxij. en aquesta ciutat y Principat de Cathalunya: entre los dits senyor Rey e senyora Reyna/jatsia que moltes ciutats/viles/e locbs ōl dit Principat ja abans se eran reduhides a obediencia: e capitulat ab lo dit senyor Rey: en tant que mijançant algunes bones e sanctes persones/zelants lo bey y honra del dit seyor Rey: e dela sua cosa publica: lo dit senyor Rey qui pvn any y poch mes tengue ab gran estol y exercit de naus/galeres/e nauilis/e gent armada de caual e de peu: axi per mar com per terra setiada la dita ciutat de Barcelona. E axi tenint lo dit siticom dit es: y estant enlo monestir de nostra dona deles monges ō Pedralbes/del Bisbat de Barcelona: se tracta bona e final pau entre ell y la senyora Reyna dona Juana: e sō fill don Ferrando qui lauors era de edat de. xx. anys: ō vna part: e la ciutat de Barcelona/e los deputats/ e xxvij. dessus dits/ representants tot

Vēguda de dō pedro de Portugal.

dela pau feta entre lo rey dō Juā e lo Princi/pat de Cathalūya

lo dit Principat dela part altra/ fermant vna certa e gran capitulacio: a.xvj. de Octubre/ any dit ỏ. M.cccc lxxij. la qual apres la mort del dit señor Rey don Juan/ lo dit don Ferrando succehint enlos regnes e terres del dit señor Rey pare seu loa aproba: e confirma. E la qual capitulacio per gracia de deu tostemps fo seruada. E com nos seruas ço es q̃ lo señor Rey qual seuol sia cõ diu mestre Eximèiz en vn tractat ha set pretitulat de doctrina compendiosa per sa suprema jurisdictio volia op primir lo poble trancant los furs constitucions priuilegis: e altres libertats que deu fer lo poble diu que ab humils supplicacions lo deuen apartar de tal indignacio e per ço foza estada vna sancta cosa q̃ axi la dita ciutat ỏ Barcelona y les altres del dit principat de Cathalũya ab llur consell haguessen axi vsat e obseruat e no venir axi a rompre: cum gladijs z fustibus. Car cõ yo he oyt dir a mos predecessors: y encara yo ho he legit que may vassalls no fan de llur prou ans son perdut s e prostrats e vençuts tots aquells qui son venguts o volen venir tu per tu contra llurs señors: los quals sí suppli cats d. í que fan mal no volran res ferse no que perseuereran en llur injusticia: e malicia deuen cõfiar ỏ deu que ell los castigara de tal manera q̃ lo poble ne veura mes que no volria com jases vist de molts. Empero ha uem a dir que axis hauia seguir permetent ho deu per nostres peccats.

Meſtree ximenis

Capitulacio et concordia inite z facte per et inter serenissimũ dominum Joannem secundum dei gratia Regem Aragonum et principatum Cathalonie preterea liberacionis. Illustris. Caroli ipsius Regie Majestatis Primogeniti z que fuerunt firmata cum juramẽto per Serenissimas dominã Joannam Reginam Aragonum ipsius domini Joãnis coniugem z procuratricẽ apud villam Francam peniren inposse petridoliet p̃dicte dñe regine, p tonot. die. xxj. Junij anno a natiuitatis domini Millesimo quadrigentesimo sexagesimo primo vt in calce eozundem continetur latius.

Señor molt alt
e molt excellent.

Exordium.

Hertimable es lo be proce hint del compost orde e repos ỏ la cosa publica lo qual precipuamẽt esta en vnitat: e concordia de cap ab locos e membres de aquella: e com per la disparitat: e discordança da aquells immensurables mals peruenen axi per la vnitat e cozda: e acordat voler diuinals bens augmente multiplicacio de pochas cosas en grans succehexen e molt mes en los Regnes e principat en los quals regulada ment consisteix lo Monarcha qui ab leys appropiades la cosa publica gouernant dẽ aquella es Prince cap e señor e axi ordenadament obrant aquella augmẽta e fa en molta excellencia florir: hon interuenints suasions indegudas ỏposans poch zelãts lo benifici publich: las quals diuertir causan en forma alguna de ordenat obrar imporien deiectio gran a la cosa publica/ si ja donchs lo cors ỏ ella no es per deu omnipotent de tãta virtut fornit: que constantment haja fufficiencia curar la infirmitat qui per indegudas informacions en lo cap dela cosa publica resident poria

lo que nouament enlo Principat de Cathalunya, ha contengut: e molt mes acaygut hagüera sino p la molta virtut e sapiencia: de que dotada es vostra gran excellencia glorioſament regnant/ Rey/ Princep: e cap dela coſa publica del Principat de Cathalunya: lo qual cors dela dita coſa publica del Principat de Cathalunya en molta vnanimitat virtuoſament conſtituhit: curant eſtirpar les iniques, e ſiniſtres informacions a vostra Mageſtat fetes: en derogacio dela vostra Reyal corona: e oppreſſio del Illuſtriſſimo don Carles Primogenit dela vostra gran excellencia ha obtẽgut. E dita vostra Mageſtat perſon grã ingeni: virtut e induſtria promptamẽt ha viſt: e conegut remedi adoreſſer: e puebidor en les coſes talment comẽçades a cauſa de tals peruerſes informacions: al cors dela coſa publica del dit Principat e altres Regnes e terres a vostra corona ſubdites molt prejudicials e damnoſes: per ocaſio dels q̃ls loch ſe hauia donat/ lo dit Illuſtriſſim Primogenit eſſer en preſo detengut: e lo noble don Juhan de Beamunt. E axi apreſonats eſſer dl Principat de Cathalũya atrets: don prouenien al dit Principat e a la coſa publica de aquell: prejudicis e leſiõs a ſos priuilegis e leys paccionadas hoc e innumerables altres dans irreparables: les quals coſes en diuerſes mãeres e per varies vies p part del dit Principat ab molta diligencia e ſolicitut notificades e dmoſtrades a vostra Mageſtat dotada dgrãdiſſima prudencia: coneguda la fidelitat e veritat dels Cathalans es eſtada merce vostra ſeyor ſer gracia al dit Principat donar los e liberar lo dit Illuſtriſſim primogenit. E per quant enlo temps dls amfractes qui per tals informacions e preſo ſe ſon ſeguits/ han acorregut moltes coſes les quals coue enorde metre: per donar tranquilitat e repos a tota la coſa publica del dit Principat/ compẽnent hilo cap: lo cors: e tots los mẽbres. E per prouehir enlo arreglament dela adminiſtracio de juſticia: la qual conſerua los Regnes en degut eſtament/ e per eſtirpar los abuſos qui en temps paſſat ſe ſon fets p miniſtres dla juſticia/ hoc encara per total concluſio donar en eſtirpacio de aquells qui ablurs maluats conſells tants per ells han ſeminats: ecõgoires donades a tot lo Principat: E perque en eſdeuenidor a altres ſia cauci y exemplar ſon eſtades molt e quament/ y eſtan concebudes les coſes ſeguents: les quals ab humil ſupplicacio del dit Principat y dels dputats e conſell aquell repreſentãts ſera de merce de vos ſenyor conſentir e atorgar.

Coſeyor Rey loha e aproua tots los actes fets per cauſa dela detencio e liberacio del Illuſtre ſenyor primogenit.

Primerament ſenyor ſupplica lo dit Pricipat e los deputats e conſell aquell repreſentants: en virtut dela commiſſio dla Corts Leyda: feta a ſinch de Deębre: any M.cccclx. Sia de merce de vostra alta ſenyoria declarar a major cautela eſſer per ferms e valits juſts degutsc legitims tots los actes e manaments e procehiments en qualſenol manera fets/ axi dins lo dit Principat com fora: per lo dit Pricipat/ vniuerſitats/ eſtaments/ e ſingulars de aquell/ e a inſtancia ſua ſobre la liberacio dela perſona del Illuſtriſſim Carles primogenit de vostra alteſa y encara apres dela dliberacio fins a perfet compliment dla obſeruacio

dels vsatjes: e priuilegis: e libertats e repos del dit principat e singulars de aquell axi com los dits actes: e processos fets juxta vsatges cōstitutiōs capitols e actes de cort vsatges pratiques costums priuilegis: e libertats del dit principat vniuersals: e particulars delas vniuersitats staments e singulars de aquells: e per obseruācia de fenslo: e obseruacio de aquells e de cascu de ells e per conseguent tots los dits actes no esser en forma alguna reprehensibles axi com de fet per dret: e rabo rependre nos podē ne poder de hauer sa enderogacio: o detraccio de aquells en tot: o ē part parlar e contrafer: e contrauenir en forma alguna directament ho indirecta. E per que vos senyor primogenit: e successors vostres e sens: officials: ho ministres ò vostre Majestat: e lurs procehir enantar innouar inquirir processar: ho altres qualseuol cosa fer: ho atemptar nos puixen es degue per qualseuol ordinaria ho exquisita cōtra: o forma: causa las persones vniuersitats estamēts e singulars de aquells: e bens lurs ē cara que fossen officials vostres qui consellant: y executant per lant: ho en qualseuol altra manera: e forma entreuenint en los dits actes han ajudat: y entreuēgut exercit fet ministrat consellat: e perlat en tot ho en part abdicant a vos senyor: e primogenit/e als successors vostres: e de aquells tot poder de fer: e attēptar lo contrari decernit: e declarāt esser irrits nullas inualits e iniusts qualseuol processos: y enantaments qui contra les demunt dites coses: ho algūa de aquellas son estats fets ho se volrien fer ho attēmptar/en alguna manera axi en perticular com en general/e si per ministres ho officials de vostra altesa primogenit/e successors vostres/ho seus ho altres persones priuades ò qualseuol grau hoprchominencia sien sera algūa cosa innouada/ho attemptada en derogacio/ho prejudici deles coses/ho cōtra las persones sobre dites vniuersitats estaments/ho singulars ò aquellas Catalans/ho no/ho bens ò aquells/aquells tals ministres/ho officials/e persones sien haguts ipsofacto per puadas persones/e acuydats dela corona Reyal/e dela cosa publica/e aquells axi quantra sabents/ho contrauenints encara que ho haguessen de manament de vostre altesa pure e degue esser resistit/e de fet ab armes/ho en qualseuol altre māera e damnificar los en persone/e bens e sia licit/e per mes qualseuol cossos collegis staments e vniuersitats/e cōsells ò aquells/e qualseuol altres persones axi ecclesiastiques com seculars del dit principat ajudar ab armes ho en altre qualseuol manera en aquella/ho aquellas persones cōtra las quals los dits enantaments/ho procehiments sien fets/ho atemptats com vos senyor ara per leuors/e lauors per ara absoleu/e p absolts haueu/e hauer volcu tots aquells qui per mātanimēt e defensio dels dits actes persones e lurs bens cōtra los dits officials/e ministres per la dita rabo haurien procehit/ho en la dita manera enantat haucnt aquells per quitis/e inmuens de tota pena/e punicio declarant de mera justicia ara per lauors aquells esser quitis/e immunes de tota culpa/e punicio. Lo senyor Reyates/e considerat que p lo princip at de Catalunya per la sua innata fidelitat be/e degudamēt ha fetes las coses en lodit capitol contengudas per ço comendant ò aquellas los Catalans com a fidelissimos vassalls e aprouant tots los dessus dits actes/y enantaments e procehiments

per ells: e a instancia lur fets: atorga: eliplau tot lo dit capitol: e cosas en ell escrites: y especificades juxta la sua serie: e tenor. Vol empero e ab açoentes quels dita aprouacio dels dits actes enantaments: e procehiments per ells: e a instancia lur fets sie entesa dels actes/y enantaments: ho procehiments per ells e a instancia lur fets fins al diepresēt e no de altres e que en virtut de aquells ni de algu dels no puxa esser dequi auant procehit: en alguna manera a acte/o execucio alguna: e que sia renunciada per lo dit principat qualseuol instancia ques pogues fer per tot lo passat contra officials: e Consellers seus: e tot altre interes que allegar se pogues contra aqlls ho algu de aquells saluo lo que deuall enlo terç capitol sedira del noble mossen Galçaran de requesens.

℔ ℙ⁹. doliet prothonotari⁹.

Lo senyor Rey promet desliurar dins. xv. dies lo noble dō Juan de Beamunt.

Item senyor com entre les altres causas per que es estada feta infractio: e lesio als vsatges constitucions capitols de cort e altres libertats dela patria si es per quant lo noble don Juan de beamūt qui dins lo principat es estat aprehonat e de aquell tret: no es restituyt en lo dit principat e dins la vegueria de Leyda hon fonch pres e detēgut sie merçe de vostre gran senyoria lo dit don Juan esser restituhit enlo principat e vegueria de Leyda en sa plenissima libertat: e aquell esser seruat lo guiatge per vostre altesa al dit don Juan atorgat juxta la serie: e tenor del dit guiatge. ℙlau al senyor Rey: e promet de liurar la psona de don Juan de beamūt: e aqll fer restituhir en plena libertat: dins la ciutat de Tortosa: ho Leyda dis xv. dies apres la ferma dela present capitulacio auant comptadors.

℔ ℙ⁹. Doliet pthonotari⁹.

Lo senyor Rey remou ca celler/Vicicanceller e altres officials. ꝛc. E que no puixen hauer officis de jurediccio. ꝛc. E mossen Galceran de Requesens que sia exellat.

Item senyor com les grans e inextimables congoixes qui preuengudes son dans/e grandissimes despeses/e perills/per causa e ocasio de alguns mals consellers e officials de vostra altesa: los quals sinistrament e contra veritat: e indegudament han informada/aconsellada e seduyda vostra gracia: a causa dels quals informacions/consells/e seduccions los dans sobre dits son peruēguts/hoc e moltes diuisions/cismes dans irreparables a la cosa publica del dit ℙrincipat procurats: los q̄ls consellers e officials si extirpats no eren punits e castigats/ porien portar lo dit ℙrincipat en altres majors incōuenients: y en esdeuenidor exēplar se porie pendre dela impunitat de lurs mals/e couendria e incitaria los altres a mal obrar: lo q̄ molt deu esser lunyat y extirpat per seruey d vostra altesa/ benefici e repos de la cosa publica del dit ℙrincipat. ℙer tāt senyor supplica lo dit ℙrincipat a vostra altesa sia merce vostra hauer per priuats/indignes/e inabils dels officis que regien y exercien: e d tot benefici: e offici/e facultat de consellar en lo dit ℙrincipat/ y en fets del dit ℙrincipat singulars de aquell. Tots axi ecclesiastichs cō seculars: los qui han entreuengut/consellat: assistit/ho participi hagut en vostre consell del dia dela detencio del dit Illustrissim primogenit/fins a la jornada dela liberacio de aquell. Y en

car tots aquells axi de consell ò vostre senyoria com altres qui abans del dia dela dita detecio han consellat ho entreuengut aquella se fahes encare mes los officials vostres qui haurien ajustats consells per causa dela dita detecio: ho cosas cocernéts aquella axi ans dela dita detencio com apres de aquella/ e ans dela dita liberacio axi que de qui auant no puixen regir: y exercir los dits officis ne hauer lodit benefici: ho facultat de consellar de present ni en esdeuenidor ne encare altres officis o beneficis si donchs no procehia de assentiment: ho voluntat dels dits Deputats: ho major part del dit cõsell entreuenint hi la Ciutat ò Barcelona. Entes empero queen algun offici de jurisdictio no puxen esser restituits ni hauer ne obtenir aqlls ne altre offici ò jurisdictio e per que al dit principat pura esser feta la reparacio ques pora dels dãs que sostenguts ha per causa dela detencio sobre dita e defensio de sas libertats violada per seductions males informations: e siniestres consells sie mercè vostre cometre: e donar plenissima potestat al dit principat e ales psones per los dits Deputats/ e consell/ ho la major part deputadores: e elegidores entreuenint hi la ciutat ò Barcelona en vna: e moltes vegades de inquirir: e informacio pẽdre contra tots: e sengles officials: e persones axi ecclesiasticas com seculars qui en las cosas demunt dites delinquit hajen hos presumira hauer delinquit: e aquellas constara per deguda informacio precedent auer delinguit: e aquellas constara per deguda informacio precedent haun ò inquit: e sis mes: e diuisions hauer seminades per causa dela detencio ò dit primogenit jurta la calitat del ò licte: e iusticia requerra punir castigar/ sentenciar/ executar: axi en persona com en bens: segõs los merits seran de tals seductors/ ò struydors damnificadors: e mals consellados ò la cosa publica: per manera que los merits de tals no resten impunits: no sia donat en esdeuenidor exẽplar de mal obrar. Plau al senyor Rey a supplicacio del dit Principat priuar/ eremourer: y de present priua e remou lo Canceller/ Vicecanceller/ e regent la cancilleria: e mossen Galceran de Requesens: portant veus ò Gouernador en Cathalunya: e misser Jachme Pau aduocat fiscal dela cort del Veguer de Barcelona ò los dits e altres officis que ò present obtenen en Cathalunya: e Comtat de Rossello e de Cerdanya: sens empero nota de infamia. E que de aqui auant los ò sus dits: e altres enlo dit capitol compresos no puixen hauer/ ni obtenir officis de jurediccio enlo dit Principat e Comtats: ni a consellar en fets del dit Principat/ e Cõtats: ni en actes alguns concernéts aquells/ ho vniuersitats/ cossors: ho collegis: e singulars persones ecclesiastiques: e seculars de aquelles: ne coses/ e bens lurs. E per quant a instancia dels dits deputats/ e consell dela ciutat de Barcelona es estat fet cert proces contra lo noble mossen Galceran de Reqsens/ portant ve? de Gouernador en lo dit Principat per lo qual es estat: e vuy en dia esta pres dins la preso comuna dela dita ciutat/ e lo dit senyor Rey per algũs respectes haja ordenat e ordena ab la present: lo dit mossen Requesens deuia esser y estar tot lo temps dela vida sua fora lo dit Principat: encara fora la cort del dit señor Rey/ sots pena de priuacio dela vida: e annotacio/ e confiscacio de tots sos bens/ aplicadors en cas de contrafaccio al general de Cathalunya. Salua em-

pero al dit mossen Requesens la obcio deuallescrita: perço plau al senyor Rey: e ordena que si lo dit mossen Requesens no contentant se de açò se volra defendre per justicia: en tal cas estiga enla preso: hon vuy esta: e puixa esser procehit contra ell: e sos bens per virtut del dit proces e alias per justicia: les coses enlo psent capitol contengudes: en res no contrastants: totes empero altres instancies e anantaments que fer se porien contra qualseuol altres officials e persones qui enles coses enlo dit capitol contengudes delinquit hagen: es presumira hauer delinquit cessants per benefici e repos del dit Principat. E mes vol lo dit senyor Rey/que per los dits deputats e consell/e ciutat de Barcelona sia donada segurctat en quant a ells se esguardara a les persones y bens de tots los officials e consellers del dit senyor Rey/qui fins enlo dia d vuy han lo dit seyor Rey en qualseuol manera sobre los dits affers consellat: axi per forma que los dits officials e consellers puixen e star e habitar segurament ab tota quietacio dins la ciutat de Barcelona: e lo dit Principat/e fora de aquell/ hon mes volran. E que semblant paraula ho seguretat los sia donada per lo Illustrissimo primogenit: axi que per ell ho algun official ho persona no puixen esser inquietats/ ni molestats en persones/ni en bens en alguna manera per les causes e rahons enlo dessus dit capitol contengudes: e fins lo dia de vuy seguides. E ncara que lo dit Illustrissimo primogenit succehesque enlos regnes e terres del dit senyor Rey: e que lo dit Illustrissim p. mogenit sia tengut aço a prometre. e jurar/tenir/e seruar ab tota efica: cia: e si lo contrari se fehia sia licita als dits officials e consellers resistir de fet/ab absolucio o la fidelitat enlo dit cas: e puixen: e deguen los dits deputats e consell: e ciutat de Barcelona oposar se a la defensio dels dits officials e consellers/juxta les constitucions/leys/e libertats del dit Principat. P?. Oliet pthonotari?.

Al senyor Rey li plau la justicia sia administrada per la forma per sa Magestat enlos presents Capitols atorgada.

Item com la principal cansa dela conseruacio dels regnes e terres: e o la cosa publica de aquells sia la observacio de justicia: la qual vos senyor sou tengut ben exercir: e ministrar/ e fer observar: e fins aci lo dit Principat per causa dels ministres o la justicia: e per no esser be administrada baja sostenguts molts detriments: e contraris enles coses dela administracio de justicia. Volent lo dit Principat obuiar als abusoe que fins aci seguits sen son: los quals explicar per bona causa se obmet: designat lo dit Principat satisfer al deute/ seruey/ e honor de vostra altesa: e prouehir enlo repos/descarrech/e seruey de aquella/e albe y repos dela cosa publica. Supplicam humilmet vostra senyoria los deputats e consell de aquí auant perpetualmet la justicia esser feta y administrada e la forma seguet Diu lo senyor Rey no es cosa a sa senyoria tat accepta: ne tant per sa magestat desijada/com es que la justicia que per nostre senyor deu li es comanada: sia a la honor dela Magestat diuinal/seruey seu/e benefici o la cosa publica de sos regnes e terres ministrada. Per tat al dit senyor Rey plau eli es molt accepte que la justicia sia administrada enlo dit Principat/en e per la forma/per sa Magestat enlos presents capitols atorgada de mera

voluntat. Pd⁹. Doliet pthonotari⁹

Taxacio de salaris: per al Canceller/Vicicanceller/e altres ⁊c. a beneplacit empero dela cort.

Rimerament per quant los principals ministres exercints la justicia sõ los Canceller Vicicancel-ler/y en soncars regent la cansellaria de vos senyor e de vostres suc-cessors vostre Illustrissim primogenit/e assessors del portant veus de Gouernador enlo principat de Catalunya/e Comtat de Serdanya los quals experiẽcia ha mõstrat êlo tẽps passat no esser estats pagats en esti-pendis: don peruenien incõueniẽts innumerables lo dit principat per q̃ la justicia reguladament sie adminis-trada per seruey de vos senyor e ỏs carrech de vostre tresor: sera contẽt lo dit principat/abẽiplacit empero dela cort: ho corts del dit principat de pecunies del dit Gẽral estipendi-ar los dits Canceller Vicicicancel-ler: e Regent la cancelleria de vos-tre senyoria: e assessor ỏl portãt veus ỏ Gouernador en lo principat ỏ Ca-talunya los quals: exceptat lo Can-celler ensemps ab lo assessor del por-tant veus de Gouernador ẽ los cõ-tats de Rossello: e de serdanya sie es-tipendiat ço es al Canceller vint mi-lia sous al Vicicanceller. xv. milia sous al Regent la Cançalleria deu milia sous: y lo assessor del portant veus ỏ Gouernador en lo principat x. milia sous: per o que los dits Can-celler Vicicanceller Regent la Cã-celleria: e assessors comissions de causas algunes aturar nos puixen: ne per la hu dells fer se als altres dells ne encara per vos senyor pri-mogenite loctinẽt en cas p mes: ho successors vostres e seus: e per los portant veus de Gouernador: ho algu dells comissions algũes ser ne per ells acceptar se puixen en algũa manera com lo dit principat vulla: y entenga los demunt dits deures contentar dels dits salaris remogu-das totes altres comoditats ans si lo contrari era fet: ho atemptat sie tal comissio e actes subseguits per di-ta comissio nulles: e inualits. E lo q̃ sara ho attemptara tal comissio sie priuat de son offici ipso facto sens al-tra declaracio e que los dits salaris correguen tant quant seran dins lo principat comptant per porrata de temps: e no mes auant: e que los dits Canceller/Vicicanceller: e Re-gent la Cançalleria: e assessor del portant veus de Gouernador sots pẽa de priuacio de lurs officis no pui-xen pendre ne acceptar donatius ho sobernacions exceptat esculentum ⁊ poculentum qui en breu puixa es-ser consumit. Plau al senyor Rey que sien obseruades las cosas contẽ-gudas en lo dit Capitol: e que durãt tant quant durara lo beniplacit ỏta cort: ho corts del dit principat loq̃l reuocat sia extinct lo present Capi-tol: e tostemps que apres lo dit prin-cipat constituhira: e dara los salaris predits. Plau al senyor Rey are q̃ lauors si a obseruat lo dit Capitol a nadint empero: e corregint que si los dits officials: ho algu dells: ab volun-tat dels dits deputats: e Consell se-guiran la Cort del senyor Rey en tal cas haien los dits salaris: encara per lo temps que estaran en la dita cort sozalo dit principat. Petrus doliet protonotarius.

Queles comissions sien fetes per Canceller: Vicicancellere que no puixen esser fetes per primo-genit loch tinent ⁊c. saluo que podẽ esser fetes per lo senyor Rey de con-sell dels dessus dits: e ab vidit llur.

Temper quãt vos senyor no podeu hauer noticia ò la sciencia y probitat dels juristes/y dela calitat ò les causes: oeles quals se hauria de ser comissio. Sia merce vostra atorgar e ordenar que vos senyor: y primogenit lochtinent en cas permes: e successors vostres y seus. E los dits portant veus de Gouernador de ep si no puixen: ne puixa: ne deguen ser cõmissions de causes algunes. E si pvẽtura lo contrari era fet: les dites commissions: e tots los actes subseguits sien nulles e invalits: ans les dites cõmissions hagẽ a fer los dits Canceller: y Vicicanceller: e Regẽt la Cancelleria: y en son cars lo dit portant veus de Gouernador de cõsell de lurs assessors. Declarat empero que los dits assessors no puixen exercir res de e per si absẽts los dits portant veus de Gouernador: vila: ho loch hon los dits assessors serã/ e no absent la hu del altre E axi los dits portant veus de Gouernador exerciran jurediccio: e lur offici de e ab consell de lurs assessors. Plau al senyor Rey les coses contengudes en lo dit Capitol sien seruades: saluo que per la sua Magestat puixen esser fetes les dites cõmissions: empero que aquelles haja a fer de consell del Canceller ho Vicicanceller: ho Regent la Cancelleria. E que en aquells haja de hauer vidit dels dessus dits/ho de algu dells: alias sien nulles.

Ps. Doliet pthonotari.

Que los Canceller: Vicicanceller/ Regent la Cancelleria/ e Assessors: ans de vsar. ꝛc. sien tenguts e obligats de seruar Vsatges. ꝛc. y que algu dels dessus dits haja de entrevenir enles composicions. ꝛc. E per lo semblant los dits Assessors dels dits portant veus.

Item que los dits Canceller/ Vicicanceller/ y Regent la Cancelleria: e Assessors ans de vsar dels dits officis sien tenguts y obligats de jurar seruar los Vsatges de Barcelona: Constitucions/ Capitols de cort priuilegis/ vsances/ consuetuts/ e altres libertats del dit Principat de Cathalunya. E que los dits Canceller/ Vicicanceller/ y Regent la Cãcelleria: ensemps empero ab lo Treasorer: e tambe lo jutge dela causa ho lo aduocat fiscal hagen de entreuenir en totes y qualseuol composicions fahedores/ho almenys la hu de aquells que dessus hauem dit Vicicanceller/ ho Regent la Cãcelleria E per semblant los dits Assessors/ ab los dits portants veus de Gouernador en quant lur offici se esguarda: a fi que mes iustament y equa: y segons los demerits exhigiran sien fetes. Diu lo senyor Rey que la sua incommutable voluntat es que axi per sa Reyal Magestat com per tots los seus officials sien inuiolablement obseruats y guardats tots los Vsatges de Barcelona/ Constitucions/ Capitols de Cort/ priuilegis: y libertats del dit Principat. Per tant lo dit senyor Rey atorga lo dit Capitol: e li plau que aquell sia obseruat: y vol y ordena a supplicacio del dit Principat que enles composicions fahedores se haja de obseruar y guardar ab tota diligencia lo contengut en lo sobredit Capitol: y axi es ver.

Ps. Doliet pthonotari.

Que los Deputats ò Cathalunya: empero ab lo consell lur: y per lo semblant entreuenint hi la ciutat de Barcelona: com es ja determẽat: axi e lur offici. ꝛc. a ò spese

Ps

del General/puix en inquirir contra Canceller/Vicicanceller. ꝛc. si sera fet contra Vsatges. ꝛc. En causes emperopatrimonials: e de regalies. ꝛc. E que conegut ho hagen a denũciar al senyor Rey: e a son lochtinét. E si dins. xxx. dies apres que sera denunciat: no sera tornat a degut estament/puixa esser denunciat ab veu de crida per priuat. ꝛc.

Item per quant experiencia ha mostrat moltes persones estar se mal obrar/ per dubte/y temor/y correctio: p donar orde en tolre totes materies de vexacions. E que la justicia de aqui auãt enlo dit Principat sia be y degudament administrada: e los Vsatges de Barcelona/Constitucions de Cathalunya: priuilegis/ e libertats del dit Principat p vos senyor: e vostres predecessors jurats sien en molta diligencia/ y atencio obseruats. Sia merce vostra senyor atorgar q̃ en qualseuol causes quis tractaran entre vos senyor: e o vostre primogenit: ho elcthtinent en cas permes/ y successors vostres y seus: e batles generals/procuradors Reyals ho fiscals de vos dit senyor ho lurs de vna part. E qualseuulla Vniuersitats/Collegis/ho singulars persones de qualseuol estament: dignitat/grau: ho ꝯdicio sien dela part altra: ara sien les dites causes: ho q̃stions ciuils: ho criminals/patrimonials: ho de qualseuol regalies: ho altres qualseuulla puixen les dits Deputats ab lur Consell: ho la major part de aquell: entreuenint e consentint hi la ciutat de Barcelona. Ari per lur offici com encara a instancia ho denunciacio de part: a despeses del General inquirir contra los dits Canceller/Vicicanceller: y Regent la Cancelleria: portant ver de Gouernador: e lurs assessors tambe: y Batle general de Cathalũya: y tambe lo procurador Reyal dels dits Comtats de Rossello: y de Cerdanya: e Lochtinent de aquells: y jurges: e assidents p qualseuol dells que son damunt dits assignats: enles damũt dites causes. E si sera trobat algu dels sobredits hauer procehit: fet/enantat: comes/ho delinquit contra los dits Vsatges/Constitucions: Capitols: actes de Cort / priuilegis/vsos: y libertats dela patria Los dits Deputats ab lur Consell ho facen denunciar al tal delinquẽt/ ho participi hauent enla contrafaccio predita. Requerint: y amonestãt en escrits vna vegada tantsolamẽt aquell ho aquells qui participi hauran enla contrafaccio predita. E si obit aquell sera vist hauer contrafet y promptamẽt: e tota dilacio a part posada / aquells tals a qui denunciants ho requests seran qualseuol sie/ no reuocaran cessaran: e anullaran: y al primer estat no reduhiran tot lo contrafet als dits Vsatges: Constitucions: e libertats del dit Principat: en tal casipso facto sien haguts per priuats de lurs officis: la qual priuacio los dits Deputats denunciaran al senyor Rey ho a son lochtinent. E si feta la dita denunciacio aquell tal presumira continuar lo exercici de son offici lo qual de primer tenia: vltra que tambe li seria cessat lo salari que primer rebra del General: puixen axi mateix los dits Deputats: ab lodit consell: que per a semblants coses es determenat: entreuenint y consentint hi tambe la noble ciutat de Barcelona: ab veu ò crida publica: enlo loch acostumat manifestada/aquell tal delinquẽt fer denunciar: e fer publicar per tot lo dit Principat de Cathalunya per pnat ò son offici: que justa cosa es que sien castigats daq̃sta manera: y sien

nulles e inualits tots los actes que de aquella hora auant aquell tal faria. E si per los reladors/jutges/assessors: e assidents en les coses sobre dites delinquit seria: y encontinent feta la monicio no redubiē aquelles coses al degut estament: aquells tals si en priuats de tot exercici de jurediccio/ e relar/ e assidencia fer en lo dit Principat/ per espayho terme d'ou anys. Declarat empero y entes a major y sobreabūdant cautela que sots lo present capitol en manera alguna no puixen esser compreses causes algunes de part a part: si no les dites causes patrimonials/e fiscals: segōs dessus es dit. Y encara les fiscals en les quals haja instancia depart: lo dit capitol no comprenga. Si dōchs per la part instant no sera recorregut als Deputats. Plau al senyor Rey que sien seruades les coses en lo dit Capitol contengudes. Declarat empero que essent conegut per los dits Deputats e Consell: entreuenint hi emperola ciutat de Barcelona/que per los dits officials ho algu dells sia fet contra los dits vsatges/Constitucions: Capitols/actes de Cort/priuilegis/vsos/e libertats del dit Principat: sia notificat al señor Rey/ho a son Lochtinent. E si dins trenta jorns apres dela dita notificacio: allo no sera tornat a degut estamēt: en tal cas les coses en lo dit Capitol contengudes sorteſquen son effecte. Vol empo lo dit senyor Rey que los dits Deputats e lo Consell: etambe tots aquells quey entreuindran per la dita ciutat de Barcelona que hagen a prestar sagrament als sancts quatre Euangelis en poder del Canceller/ho Vicicanceller horegent la Cancellaria/ho portātveus de Gouernador en lo dit Principat: de dir e declarar ço que segons deu e lurs consciēcies de justicia los apparra/y sera vist: perque tot se deixa a sa conexença.

Petrus Oliet prothonotarius.

Saluetat que per lo contengūt en lo prop dit Capitol no sia fet prejudici algu als priuilegis: per nenguna manera.

Empero e declarat que les coses sobredites ho alguna d'aquelles ara ho en esdeuenidor no sia fet ho engēdrat cautamēt ho expressē prejudici algu: novacio: ho derogacio als priuilegis/ libertats: vsos: pratiques/costums: e observances deles vniuersitats del dit Principat de Catalunya: e de cascu dels braços ho estaments del dit Principat/ ho singulars dels dits estaments. Ans expressamēt ab molta raho se retenen y volē que aquells y aquelles sien e romanguen en lur entera fermetat: observancia/e virtut: segons son y eren abans dela comissio presēt: ni que tampoch sobre aquells ho aquelles se puixa donar alguna declaracio/ uiacte fer en contrari. Axi que en algū temps no puixa esser dit ho allegat per nulla manera que ab dits priuilegis/libertats vsos: pratiques/costums: e observāncies/ho algu de aquells sia per via directa ho indirecta derogat. Plau al senyor Rey tot lo conteugut en lo sobre dit Capitol: axi com verdaderament esta expressat.

P?. Doliet pthonotari?.

Capitol que tracta de aquells qui hauran a regir e administrar la justicia: exceptat empero lo Canceller que sien Cathalans naturals sens alguna dispensacio: e que sien domiciliats en la mateixa prouincia de Cathalunya: e no odiosos ho suspectes al Principat.

Item senyor per quant lo exercici e la administracio de la justicia principalmēt resideix entes persones q̄ aquella han a regir y administrar: y es necessari sien dotades de sapiēcia e consciencia. Per tant per alguns bons esguarts y respectes sia merce vostra prouehir al dit exercici e administracio de tals persones/ quiex ceptat lo Canceller/ lo qual haja de obtenir prelatura en lo Principat: sien Cathalans naturals vertaderament y sens dispēsacio alguna: e domiciliats en Cathalunya: e no en altra manera al dit Principat odiosos ho suspectes. Plau al senyor Rey.

Pd⁹. Doliet pthonotari⁹.

Plau al senyor Rey que lo Illustre senyor primogenit sia jurat per tots sos Regnes y terres en primogenit: e sia Gouernador general per tots los dits Regnes e terres.

Item senyor com sia molt digne y pertinent cosa a la ò uocio/ natural esa e amor q̄ lo Principat de Cathalunya innadament porta a vostra Magestat de aquell extirpar tot semenari e causes de diuisiōs e differencies qui seguir se poguessen. Per tant los dits deputats e cōsell suppliq̄ a vostra gran senyoria sia merce sua ser y donar obra ab tot compliment que lo Illustrissim don Carles primogenit de vostra altesa sia jurat per tots los Regnes y terres subdites a la vostra Reyal corona en primogenit: y a ell puys per nostre senyor deu omnipotent: y de alt li son donats: sien comunicats e manifestats tots los drets ò primogenitura: los quals per los glorioses Reys antepassats lo hablement seguint la diuina ordinacio son estats comunicats als urs primogenits. Fahent lo dit primogenit Gouernador general per tots los dits Regnes/ senyories/ y terres vostres/ segons que inconcussament juxta la diuinal ordinacio tostemps es estat obseruat: axi tāt amplament e tant complida com dir se puixa. Lo senyor Rey tostemps es estat de volūtat/ y es/ que al Illustrissimo Princep fill seu li sien enteramment donats e obseruats tots e qual seuol drets y successions que li pertanyen com a fill primogenit de sa Magestat. E perço es content e li plau que lo dit Illustrissimo Princep sia jurat en primogenit per tots los Regues y terres subdites a sa Magestat/ e que sia fet tot lo contengut en lo dit Capitol.

Pd⁹. Doliet pthonotari⁹.

Lo chtinencia irreuocable del Illustrissim senyor primogenit ab algunes excepcions de no poder conuocar Corts: ne fer processos de regalia: ab concessio dels emolumēts ꝛc. E plau al senyor Rey abstenir se de entrar en lo Principat: si dōchs no era del contrari supplicat.

Item senyor molt excellēt/ per lunyar totes causes ho occasions de differencies: e per conseruacio de amor/ e pau: e concordia en vostra Magestat y la Illustrissima senyora Reyna: e Illustrissimo primogenit: e los Illustrissimes infants lo senyor dō Ferrando: e altres fills vostres: e per lo tranquille repos y quietut del estat de tots los vostres Regnes y terres imitant e seguint los fets/ y gestas de tots los glorioses Reys de memorable memoria/ predecessors de vostra Reyal altesa. Suppliquen tāt humilment y cara com poden los dits Deputats e Consell: los quals per a semblants affers son elegits: perque son ells lo dit Principat re

presentants: placia a vostra Magestat atorgar que retenint se vostra serenitat lo nom Reyal, sia merce vostra donar la total administracio del Principat: e dels Comtats de Rossello y de Cerdanya: y al plenissime exercici de aquells en lodit Principat preficir lo dit Illustrissimo primogenit: ab potestat amplissima de celebrar Corts generals als Cathalans e concessio de altres regalies maiors e menors. Fahent y constituhint: e ho creant lo dit Illustrissim primogenit lochtinent, general irrevocable: y vn altre vos en lo dit Principat/ab facultat de poder rebre y exigir: e hauer totes pecunies peruenints en lo dit Principat y Cōtats de Rossello y de Cerdanya: ò qualseuol gracies e composicions: y punicions fahedores: e aquelles pecunies en los propris vsos aplicar e cōuertir: si donchs per los dits Deputats y consell lo dit Principat representants ensemps ab la ciutat ò Barcelona no eralo contrari demanat: ari y en tal forma y manera que la dita lochtinencia cessar no puixa/ni ò gueper qualseuol occasio/causa/ho rahoō dir ho cogitar se puixa: ans siera allegat hodit: ho algun cas cogitat ho no cogitat se seguia: per lo qual se pogues dir que per esser constituhit ho creat ho nomenat lochtinent la dita administracio ho exercici: e altres coses dessus dites cessar sen/ho effecte no poder y deure sortir en tals casos: y cascu de aquells: no obstant les dites coses y altres ōl seuol rahons en tot cas dur y durar haja y dega: y la dita administracio per causa ho rahó alguna cessar no puga ni dega. E perque la dita administracio: y exercici: y totes altres coses dessus dites y expressades per lo dit Illustrissimo primogenit se hagen exercir ab ministres/ y officials Cathalans empero que sie naturals e domiciliats en lo Principat ò Cathalunya: exceptat lo Canceller/ les gons dessus es dit. Atrique estant vostra Magestat en les altres terres y Regnes vostres: e lo dit Illustrissimo primogenit/ en lo dit Principat de Cathalunya: y cascu contentant se de les dites coses: sia lunyada e tolta ocasio y manera de perills: e dans que pozien ocorrer y seguir per causa de seductors: y no zelants lo seruey de vostra alteza/ y de vostra Reyal potestat repos/ y beneficis dels Regnes y terres de vostra senyoria supplint en aço ò plenitut de vostra Reyal potestat tots defalliments que a les dites coses per efficacia de aquelles necessaries y vtils fossen ho sien: y tollent tots obstacles e impediments/ y objectes que per qualseuol leys publiques ho priuades fossen introduhits qui a les dites coses axi per improprietat de paraules com alias cōtrariar ho nocumēt en forma ho manera alguna a la dita donacio ho translacio de la dita administracio y potestat y exercici/ y altres coses dessus dites causar y portar pogues sen. Plau al Senyor Rey crear: y de present crea lo dit Illustrissimo primogenit fill seu: lochtinent general irrevocable en lo dit Principat y Comtat de Rossello y de Cerdanya: ab molt plenissima potestat: e larga facultat y exercici: exceptat empero que en nenguna manera no puixa fer processos de auctoritate rogatu: com per meio zoir simili modo camini: strate: ò moneta. Ni per lo semblant en nenguna manera crear nenguns officials en tot lo dit Principat de Cathalunya. E axi mateix que lo dit Lochtinent com dit hauem per nenguna via causa ho manera no puixa tenir Corts algunes als sobredits Catha-

lans: e que lo dit Illustrissimo locht tinent per sustētacio de son estat haja e reba tots los emolumēts y esdeueniments del dit Pdrincipat e Cōtats de Rossello e de Serdanya: los quals empero haja de hauer per les mans dels officials del senyor Rey los quals de respondre li faelment/ e leyal de aquells integrament hagē a prestar al dit Illustrissimo locht tinent sagrament e homenatge. Y encara mesplau al senyor Rey de abstenir se de entrar enlo dit Pdrincipat e Comptats. Si doncbs per los dits deputats e consell: entreuenint hi la ciutat de Barcelona no era del contrari supplicat. E aço mateix sia entes dela dita locht inent general/ ço es que a la dita supplicacio y non alias se puixa reuocar. Y si la sua magestat no se abstenia de entrar com dit es enlo dit Pdrincipat e Cōtats ans contra fahia: ara per lauors plau a la sua excellencia vol e consent que en tal cas lo dessus dit capitol e coses en aquell contengudes: sien hagudes per atorgades: y nūc pro tūc les atorga de verbo ad verbum: iuxta la sua seria e tenor. E vol e consent lo dit senyor Rey: que estant la sua excellencia fora lo dit Pdrincipat no puixa ni li sia licit per sine per altre fer los dits processos de auctoritate y rogatu simili modo camini y strate y moneta: ne altres majors homenors: si empero lo dit senyor Rey a supplicacio dels dits deputats e cōsell: entreuenint hi la ciutat de Barcelona entrara enlo dit Pdrincipat e Comtats: vol e declara lo dit senyor que en tal cas e de aqui auant la excellencia sua: e aximateix lo dit principat e Comtats sia: e sien sobre los dits processos e facultat de fer: ho no fer aquells en aquell estamēt ho punt que eren abans dela dita capitulacio present. Pdlau mes auant al dit senyor Rey: e consent a supplicacio dels dits Deputats e consell/ que si per qualseuol cas: necessitat/ causa: ho rabo conuocara Cort general als Regnes y terres a ell subdites/ho als Regnes d Arago/ Valencia: e Pdrincipat de Cathalunya: fora lo dit Pdrincipat/ que sia en obcio e facultat dels Cathalans: si anar hi volran hono: axi que per nenguna via ho manera no puixen esser cōpellits de anar hi: e hon noy anassen en tal cas éles dites Corts ho Cort per contumacia/ ho alias en qualseuol modo ho manera nos puixen actes algunsho coses fer que tocassen empero gens a interes/ prejudici/ ho derogacio del dit Pdrincipat: ho tābe dels tres braços ho singulars de aquells.

Petrus Oliet prothonotarius.

Que enlo consell del Illustrissimo primogenit no puixen a consellar si no los Cathalans naturals: e que sien domiciliats enlo dit Pdrincipat: sens dispensacio alguna: exceptat empero lo Canceller: com es de molta rabo.

Item senyor/ per quant experiencia ha mostrat que per causa com moltes persones no naturals del Pdrincipat de Cathalunya son estats del vostre consell: les leys del dit Pdrincipat no son estades obseruades en no poch dan dela cosa publica del dit Pdrincipat. Per tant supplique tant humilment com poden los dits deputats e consell a vostra alteza que sia merce vostra que per vos dit senyor e locht inent vostre enlo cas permes e pmogenit vostre: y successors vostres: e seus/ atorgar que daqui auant enlo consell del dit senyor primogenit Locht inēt vre enlo dit cas pmes successors vres e seus. E stāts

lo primogenit lochtinēt vostre: e successors vostres e seus enlo dit Principat e Comtats de Rossello e d Serdanya no puixen ne dguen entreuenir ni consellar en forma ho manera algunasi no Cathalans naturals: e domiciliats del dit Principat: sens dispensacio alguna: exceptat lo canceller. E siles dites coses no obstāts altres: vltra los dits Cathalans cō dit es: volran entreuenir e cōsellar enlo dit consell: encara que per motiu propri d vos dit senyor/e o lochtinent vostre/e ho primogenit vostre/y de successors vostres: e seus se fahes: puixe y degue esser procehit p los dits deputats y consell: entreuenint y consentint hi la ciutat d Barcelona/com dit es/cōtra los qui en lo dit consell entreuendrien e consellarien axi com a violadors e destruidors deles constitucions e leys del dit Principat: e dela cosa publica d aquell. Declarat empero que noy si en compresos los ecclesiastichs qui obtenen prelatura: dignitat/canonicat/ho beneficī: e vertaderament habiten enlo dit Principat: e los militars: e Reyals qui per temps de deu anys han obtenguts/e tenē vertaders domicilis en aqlls. Diu lo senyor Rey que a sa excellencia es vist que per lo demanat enlo dit capitol se empatreria la comūio dls altres Regnes e senyories sues/ab lo dit Principat. Empero per contemplacio del dit Principat/e supplicacio de aquell. Plau al dit senyor Rey atorgar lo contengut enlo dit capitol: ab modificacio que sia entes enlos fets de Cathalūya tantsolamēt. P?. Doliet pthonotari?.

¶ Que morint lo Illustrissim senyor don Carles primogenit sens fills legitims/succehesca lo Illustrissim don Ferrando: e sia en aquell punt regiment/lochtinencia/administracio/y exercici que dit es/y escrit enlos precedents capitols dela persona del dit Illustrissim primogenit.

Item senyor: com la amor e deuocio dels Cathalans/sia estat/es/y sera ab molta attencio entendre en conseruacio del repos e tranquillo estat de cort Reyal/persona e saluacio e conseruacio de vostres Illustres fills segons lo rde degut: los quals per mija vostre a deu omnipotēt ha plagut als dits Cathalans donar. Suppliquen humilment los deputats e consell sia merce de vostra gran altesa atorgar que sis seguira cas/lo que a deu no placia que lo dit Illustrissim don Carles primogenit mora sens infants: ideſt liberis delegitim e carnal matrimoni procreats: e ho poste ritat tal que segons les libertats dl dit Principat no pogues ho dgues succehir enla corona Reyal de Aragō. Lo Illustre Infant don Ferrando sos ho sia en aquell punt regimēt e lochtinēcia/e administracio/y exercici que es escrit e tocat molt largament y auctentica enlos precedents capitols/dela nobilissima persona dl dit Illustrissimo primogenit. Plau al senyor Rey tot lo que es contengut enlo present Capitol. Pdus empero aquell y lo seu effecte sia jurat per los dits deputats e consell: car aquestes coses que per a tals exercicis se han de ser/deuben esserfetes molt auctenticament y recta: e perço es necessari que a cada capitol de aquests estiga la mia firma.

P?. Doliet pthonotari?.

¶ Offerta feta per lo Principat de dos centes mil lliures/per lo heretatge del Illustre senyor don Ferrando/conuertidores en lluicio/perque axies estat ordenat per lo cōsell

derendes e lochs: a conexença de sis persones: tres per part del seyor Rey: e altres tres per los deputats e consell: entre les quals ni ha de hauer vna dela ciutat de Barcelona: les quals han de esser totes concordes/ho almenys quatre. La ql quantitat ha de esser escrita a la senyora Reyna enla taula dela ciutat: dins vuyt mesos.

Item senyor molt excellēt lo dit Principat d Cathalunya volent per obres y effectes mostrar la grandissima voluntat y amor que ha en conseruacio e augment del estat dels illustres fills vostres: e que lo Illustre infant don Ferrando sia competentmēt hereta enlo dit Principat: supplique humilment los dits deputats e consell a vostra altesa/sia merce sua fer cōcessio y heretatge al dit Illustre don Ferrando per terres a sa condicio pertanyents: vltra los titols: e les terres q̄ ja te: e ho del ius luendi de aquelles: car lo dit Principat per seruey de vostra alta senyoria: e dela Illustre senyora Reyna: e del dit Illustre primogenit: e Illustre Infant don Ferrando: e per raho dels dessus e dejus escrits capitols sera content: e sa offerta fer donatiu gracios de dos centes milia liures Barceloneses: a obs e per luicio deles terres y rendes enlo dit heretatge: ho donacio sabedor contengudes. Volent empero e ab tal expressa condicio lo dit Principat fa la dita offerta que la dita quantitat haja a seruir e conuertir se en compres luicio e quitament deles terres e rendes damunt dites: les quals cōpres luicio/e quitament hagen a fer juxta les leys/priuilegis: e libertats d lo dit Principat: les quals compres: luicio: e quitament hagē a fer persones per los deputats e cōsell elegidors: entre euenint e cōsentint hi la ciutat de Barcīa: en altra manera fer nos pure: ne en altres vsos cōuertir ho despēdre la dita quātitat. Plau al senyor Rey e atorga lo ptēgut enlo dit capitol: e acceptala offerta deles cc. mil liures: les q̄ls. cc. mil liures hagē esser deposades enla taula dlcā bi ho deposits dela ciutat de Barcelona dits y escrits a la seyora reyna/en nō del dit Illustre Infant dō Ferrādo/dins espay de vuyt mesos cōtinuamēt cōptadors del dia q̄ la p̄sent capitulacio sera fermada pla dita senyora Reyna/en nō del dit senyor Rey: anāt a solta desis psones totes Cathalanes: tres elegidors p lo dit seyor Rey: e les altres tres p los dits deputats e cōsell: entre les q̄ls ni haja de hauer vna dla ciutat d barcelona: e q̄ en fer les dites luicions/cōpres/e q̄tamēts: encara en soltar la dita quātitat hagē esser totes sis cōcordes/ho almēys les q̄tre: ço es dues de part del dit senyor: e altres dues de part del dit Principat.

Pp 9. Doliet pthonotari9.

Lo Illustre don Ferrādo ha d esser comanat a Cathalās: e los ministres y officials/ e tots los homens de sa casa han de esser Cathalās: perque es a vs e costum de Cathalunya.

Item senyor molt alt p mostrar mes la amor/deuocio: e affectio que han los Cathalās a vostra altesa: e als Illustres fills vostres. Suppliqn humilmēt a vostra excellencia los dits deputats e consell sia de sa merce que lo dit Illustre Infant don Ferrando sia comanat a Cathalans de molta prudencia/ virtut/ e sauiesa dotats: y estigue/y habite enlo dit Principat: y mes auāt que tots los ministres officials seus: e ari mateix les homens d casa sua sie

Catalãs. Plau al senyor Rey e vol que lo contengut enlo dit capitol sie seruat. Petrus doliet protonotari?.

Que la senyora Reyna: e lo Illustre don Ferrando sobreue- nints al senyor Rey no puixẽ esser maltractats per lo Illustre primo- genit ans sie tengut aquells: e los al tres fills: e filles del dit senyor man- tenir e deffendre.

Item senyor molt alt exel- lent per monstrar mes la amor deuotio e affectio ols Catalãs en lo seruey de vos tre Magestat: e dela Illustrissima senyora Reyna: e del dit Illustre in fant don Ferrando suppliquen hu- milment a vostre Magestat los dits deputats e consell en tal forma pro ueyr: e ordenar ab lo dit Illustre p mogenit que quant a deu plagues la dita Illustra Senyora Reyna: e lo dit Illustre infant sobreuiura a vos- tres lonchs: e beneuenturats dies lo estat dela senyora Reyna: e del dit Illustre infant tant en la cambra de Sicilia drets: y emoluments daque lla: ducat de Mont blanch: e altres terras: e senyorias lochs drets: e ac cions que la dita senyora Reyna e lo dit Illustre infant posseheixen: e los pertanyen: y een esdeuẽidor los pertanyaran quant encara totes al tres cosas ala honor: e preheminen cia Reyal dela dita senyora Reyna e vtilitat della: e del dit Illustre in- fant pertanyẽts puixe esser: e sies sens turbacio contradictio molestia: ho congoxa alguna: e que dels dits bẽs drets lochs: e actions pertanyents ala senyora Reyna en lo dit Illustre infant don Ferrando en altres fills seus a ses volũtats puixe liberamẽt dispondre: e lo dit disposat per ella sia: a effecte: ho per feta execucio ho du yt: e que lo illustre primogenit directament ne indirecta en algũ temps ni per causa: ho reho alguna no puixe perturbar ni contradir molestar ni inquietar la dita serenissima sen- yora Reyna ni al dit illustre infant e altres fills herey?: ho successors sey? en les dites terres: bens: e actions que de present tenen: ho en esdeuenidor tendran: ho posseyran ans sie tẽgut lo dit illustrissim Princep de de fendre: e mantenir: e ajudar en son cas la dita illustrissima senyora Rey na illustre infant: e altres fills: y he reus seus: e que lo dit illustre Princep en lo temps que sera jurat per p mogenit: sie tengut de permetre: e jurar de seruar lo present Capitol: e tot ço que en aquells es contengut: e no venir contra aquell car lo dit il- lustre Princep se offer ab tot son po der ajudar ala dita senyora Reyna illustre infant: e altres fills: y hereus seus enlos dits bens: e que posse hes- quen aquells ab quietut: e sora tota molestia e turbacio: e per son poder fer donar orda en totes les cases en lo present capitol contengudes: e to tes coses a ell possibles a effecte dela seguretat: e repos dela dita illustris- sima senyora Reyna: e illustre infant e altres fills vostres: e seus e suplicn a vostre Majestat que de tot lo cõtẽ- gut: en lo present capitol sie fet acte de cort e sien fetes totes aquelles cau cions fermetats: e seguretats que vistas seran esser sabedores.

Plau al senyor Rey. Petr? doliet potronotarius.

Que no puixe esser inqui- rit per lo senyor Rey contra la sen yora Reyna illustre primogẽit: e dõ Ferrando fills seus ne altres fills: e filles seus sens interuencio: y expres consentiment del principat de Ca- thalunya e dela Ciutat de Barcelona.

Item senyor ser enissim/jatsia q lo gran interes dela conserua cio dela Reyal potestat al dit principat pertanyent nos degue ses interuēcio del dit principat en iemps abla ciutat de Barcelona inquirir procehir: ho enantar: ho fer execucio per rabo, ò algun pretes crim/ho delicta en las persones e bens dela illustrissima senyora Reyna illustrissimo primogenit: e illustres infant don Ferrando e altres fills legitims e naturals de vos dit senyor ho ò algun dels dessus dits/no res menys a sobra abundant cautela sie merce vostre atorgar que de aci auant per vos senyor loctinēt en cas per mes e primogenit vostre successors vostres: e seus no puxa esser inquirit procey t/ho enantat contra algū òls dessus dits no puxen esser presos mal tractats ho detenguts ne en al guna manera punits axi dins lo dit principat com fora aquell en persona ho en bens per rabo de algū crim ho delicte per grā/ho enormissim ques pogues dir/ho cogitar encare q̄ fes hos ògues esser comes entre la Reyal persona de vos dit senyor: e primogēit vostre/ho successors vostres e seus sens requesta interuencio: e expres consentiment del dit principat de Catalunya/e dels deputats/e cōsell: e dela ciutat de Barcelona e aço per euitar molts inconuenients: e dās los quals ala cosa publica òl dit principat porien seguir. Plaual senyor Rey e vol que axis fassa.

Petrus doliet protonotari⁹.

Consignacio Annual seta per lo senyor Rey al Illustre senyor don Carles primogenit seu de vj. mil florins sobre les tretes de Sicilia.

Item senyor per que lo dit Illustre primogenit haje forma: e manera de sustentar la sua casa: y estar pertinentment sie merce vostre consignar li. xij. milia florins cascū any en lochs: e parts ben segurs del regne: e illa ò Sicilia diu lo senyor rey que sa Magestat sua note en lo regne de Sicilia hon pogues ser la dita consignacio de. xij. milia florins òdubit ço que es mester al susteniment dela Majestat sua empero per contē placio e amor del dit illustrissim primogenit fill seu: e per condecendra a la suplicacio del dit principat es content consignar li. vj. milia florins ho per aquelles tantes tretes en lo dit Regne de Sicilia que basten ala dita quantitat de. vj. milia florins cascun any. Petrus doliet protonotari⁹.

Facultat donada als Deputats: ò Barcelona ab pecunies òl general axi de dret com de fer: fer obseruar los presents capitols ab absolucio dels sacraments: e bonenatge: e dela faltar per tot ço que cōcernesca la defensio: e manteniment ò dits capitols.

Per quant axi per manteniment defencio: y execucio dels vsatges constitucions: e altres libertats del dit principat: e delas cosas en los precedents: e deius escrits capitols: e cascu de aquells cōtengudes com encara per observacio de pau amor: e concordia entre vos dit senyor illustrissima senyora Reyna illustrissimo primogenit illustre infant dō Ferrādo: e altres fills de vostre altesa e per lo repos: e molt gran bēifici del dit principat: e poblats en aquell: es vist esser rabōable e necessari que los deputats ab consell delas persones per ells elegides y elegidores entreuenint e consentint hi la Ciutat ò Barcelona com

dites hajen facultat amplissima en e per totes las cosas concernẽts los sguarts dessus dits: e deuall scrits e cascu de aqlls: per tãt humilmẽt supliquen a vostre Magestat los dits Deputats: e consell en virtut ò la dita commissio elegits: a superabundant cautela sie merce vostre encara de nou atorgar per execucio ò las cosas en la dita commissio per la cort feta contengudas que los dits deputats ab: e de consell delas personas elegidas: e substituidas: o surrogades: ho elegidors en son cas puixen e hagen facultat amplissima: entreuenint: e consentint hi Barcelona com dit es de ser ab tota eficacia que totes e sengles coses dessus: e deuall per vostre Magestat atorgades sien obseruades axi y en tal manera que si per vostre Magestat: e hoper lo illustrissimo primogenit lo que a deu no placie era atemptat contreuenir en qual seuol manera en les coses dessus dites: ho en alguna de aquellas tant al que ha sguart ala dita illustrissima senyora Reyna: e al dit illustrissimo primo genit com encare al heretament/ altres coses concernents al illustre infant don Ferrando altres fills de vostre altesa y encara ales coses que han sguart al beneficirepos: y tranquilitat ò ldit principat: e poblats en aquell los dits ò putats/ e consell entreuenint: e consentint hi Barcelona cõ dit es puixen: e hagen facultat amplissima de ser tots aquells obstacles impediments axi de fet com de dret a despesas delas pecunies deldit General per les quals afer puixau ser venda de censals obligant los bens del General: e per aquellas totes seguretats en tals contractes acostumades y al per tals coses: e cascuna de aquellas ates major mẽt que per la dita commissio: y en virtut de aquella la present cõcordia/ e coses en aquella contengudes sien/ e son al repos e tranquilitat del estat del dit Principat/ e a cautela vos senyor e lo Illustre primogenit: e Illustre Infant en son cas quãt a cascu haja esguart/ ara per lauors absoleu los dits deputats e consell/ e tots los estamẽts ecclesiastich/ militar/ e Reyal: e singulars del dit Principat presents/ absents/ y esdeuenidors de tot sagrament e homenatge: y dela fe y naturalesa que tenguts son/ e sien a vos senyor/ y en son cas al dit Illustrissim primogenit/ y al dit Illustre Infant en cas y en aço qui toch a la defensio/ y manteniment: y ajuda ò bona amor/ pau/ y concordia de vos dit senyor/ y dela Illustre senyora Reyna: e Illustre primogenit: e Illustre Infant/ y ò cascu dells/ y encara per defensio dels qui hi han entreuẽgut consellat/ parlat/ ho en altra manera cabut en la liberacio ò l dit Illustre primogenit y actes per occasio de aquella/ axi directamẽt com indirecta/ juxta forma dels primers Capitols concernent los actes dela liberacio del dit Illustre primogenit. Com la intencio dels dits deputats y cõsell representants lo dit Principat sia estada y es a tot seruey dela Magestat vostra/ y dela Illustrissima senyora Reyna/ e Illustrissim primogenit/ e Illustre Infant/ y benefici/ e vtilitat dela cosa publica del Principat: y de tots los Regnes y terres de vostra excellencia. Plau al señor Rey/ y vol/ consent/ y atorga les coses contengudes enlo dit capitol: en quant empero se esguardara a observacio/ tuicio/ execucio deles coses atorgades per sa Magestat enlos precedents capitols.

Pr. Doliet pthonotari.

Los pñts capitols e res

postes en aquells fetes: han esser en teses al seny litteral.

Item senyor per donar maior efficacia als presents capitols e coses en aquelles e cascuna de aquelles contengudes. Sia merce vostra atorgar que si alguns dubtes/questions: ho contrasts exiran: y entreuendran axi principalmēt com encara incidēt-ment en los presents axi dessus com dejus escrits capitols/ ho en algu de aquells/ho en les paraules/ho en lor ho pensa/ho coses en aquells/ho algu de aquelles contengudes: que los dits dubtes/questions/e contrasts si en e hagen de esser declarats/ interpretats: e determenats/ tātes vegades com cas occorrera per los dits deputats: e consell: ho la maior part de aquell: entreuenint: e consentint hi la ciutat de Barcelona/segons dessus es dit. E no per vos senyor: ne primogenit vostre/y successors vostres y seus. E vos dit senyor/y primogenit vostre/y successors vostres y seu per vostra merce y benignitat no sē puguen ho deguē entremetre en forma ho manera alguna. Ans se haja a requir: tenir: e seruar per vos dit senyor: e per lo primogenit vostre/y successors vostres y seus: y officials vostres y seus. Abdicant tot poder de ser lo contrari/ab decret de nullitat Plau al senyor Rey que tots los capitols dessus e dejus escrits ab lur respposta e coses en aquells y aqlles contengudes sien entesos al seny literal. Pere. Doliet, prothonotari.

La Magestat del senyor Rey se abdica potestat de no procehir ne conexer de causes algunes/ axi ciuils com criminals/cōcernēts les persones dels nobles don Juan Dixer: e don Phelip: e Ferrando d Bolea: e mullers: e fills lurs. Ans aquelles han d esser tractades per jutges elegidors per la senyora Reyna e Illustre primogenit: tots cōcordes.

Item senyor com inseguint la innata fidelitat la qual han haguda e han los Catbalans en la conseruacio dla posteritat Reyal los nobles don Juan Dixer/e dō Felip de Castre: y Ferrando de Bolea alias Gallos domiciliats en çaragoça: e lurs mullers qui han assistit ho participat en los actes y sets seguits per la causa dela liberacio del dit Illustrissim primogenit/sia deguda cosa esser prouehit que per sinistres informacions de alguns malzelants lo seruey de deu e de vostra Magestat los dits don Juan: e don Felip: y Ferrando de Bolea: e mullers/e fills lurs sien preseruats de dans y pills qui en les lurs persones y bens porien contingir. Per tant suppliquē los dits deputats y consell sia merce vostra prouehir que si questio ho questions/ho debats tant ciuils com criminals occorreran/ e de present son ho seran entre vos dit senyor ho procuradors fiscals/ ho altres qualseuol persones axi publiques com puades/ Regne ho Regnes/ ho prouincia alguna: vniuersitat ho collegis: ho altres de qualseuol estat/ley/ ho condicio sia de vna part/e los dits don Juan: e don Felip: e Ferrando de Bolea: e ho lurs mullers: e fills axi conjunctament com diuisa dela altra part de tals questions e debats/ ho contrasts hagen a conexer: e aquells d terminar y decesir aquelles persones ho officials no sospitosos. Les quals la serenissima senyora reyna/e Illustre primogenit hi assignaran concordablement: e no en altra qualseuol manea. E perque vos senyor per vostra merce y benignitat d les dites coses ho algūa de aquelles nous entremetats: ne a vos se haja

recoꝛs mas solament als dits Illustrissima senyoꝛa Reyna: e illustrissim ꝓmogenit abdicants a tots altres poder de conexer: hoser lo contrari ab decret de nullitat. ¶ Plau alsenyoꝛ Rey atoꝛgar: e atoꝛgua totes les cosas en lo precedent capitol contengudas sie en quãt sa senyoꝛia atoꝛgar pot aquellas ab que no contrauinga als furs/priuilegis: e libertats del Regnes de arago hon los demunt dits son poblats.

Petrus doliet pꝛot honotari9.

Plau al senyoꝛ Rey que los castells e foꝛçes del Regne de Nauarra y officis de jurisdictio: e altres que sien pal regimẽt: e gouern del dit Regne sien acomenats a aql les persones que seran deliberat: e apparra a les persones que en aço seran deputades per cascuns dels regnes de Arago: Valencia: e principat de Catalunya.

Item senyoꝛ Rey per que totes differencias sien aplanades e sie tolta materia ò poder toꝛnar a inconuenients: e discoꝛdias suppliquen los dits Deputats: e consell sie merce vostra pꝛoueyꝛ que los castells: e foꝛças del Regne de Nauarra e ho officis de jurisdictio: e altres qui sien per al regiment: e gouern dl dit Regne sien comenats a persones notables Arogoneses castellans: e valencianes per que mils lo seruey de deu: de vuestra altesa: e benificie repos del dit Regne sie set.

¶ Plau al senyoꝛ Rey sobꝛa les coses contengudes en lo ꝓsent Capitol estar al que sera ò deliberat: e parra ales persones que seran per aço ò putades per cascuns dels dits Regnes: e principat. Petrus doliet pꝛothonotari9.

Lo senyoꝛ Rey promet a les primeres coꝛts que en dit principat se celebꝛaran fermar ab tota eficacia: e compliment los ꝓsents capitols axi empero que la coꝛt tot ço e quant es contengut en los dits capitols concernent seruey del senyoꝛ Rey e dela senyoꝛa Reyna e illustres primogenit: e infant don Ferrando e altres fills de aquells.

Satisfia cõsiderada la commissio dela coꝛt: e altres coses: en lo seruey de vostre Magestat: e lo be e repos dela cosa publica del principat ò Cathalunya concernents les coses en los ꝓsents capitols contengudes pus per vostre Magestat sien atoꝛgades e per los dits ò putats e per lo consell lo dit principat repꝛesentãts acceptades haſẽ fermetat noꝛesmẽys a super abundant cautela suppliquen a vostre altesa los dits Deputats: e consell que sie merce vostre atoꝛgate per vos senyoꝛ primogenit vostre e lucessoꝛs vostres: e seus ꝓmetre que en las primeras coꝛts que en lo dit principat se celebꝛarã los ꝓsẽts capitols: e totes: e sengles coses en aquells e cascu de aquells contengudes sien fermades ab tota eficacia: e compliment. ¶ Plau al senyoꝛ Rey que los ꝓsents capitols en e per la foꝛma que son per la sua Magestat atoꝛgats: e modificats: en les primeres coꝛts en lo dit principat celebꝛadoꝛes sien ratificats: e confirmats e per lo senyoꝛ Rey: e per lo illustrissimo primogenit coꝛroboꝛats ab aço empero que la dita coꝛt atoꝛch tot ço e quant en los dits capitols es contengut conseꝛnent seruey del dit senyoꝛ Rey: e dela senyoꝛa Reyna illustrissimo primogenit illustre Infant don Ferrando: e altres fills d aquell

¶ Petr9 doliet ꝑthonotari9.

Saluetat ô ꝑuilegis: vsos e costums: pratiques: e obseruãces de aquells/ e libertats atorgades a la ciutat de Barcelona/ e a les vniuersitats del dit Principat.

ES emperola intencio dels dits deputats e cõsell que per los presẽts capitols no sia en res prejudicat ho derogat tacitament ho expressa: directamẽt ho indirecta a qualseuol priuilegis: vsos: e costums/ pratiques/ e obseruances de aquells: e libertats atorgats ala ciutat de Barcelona: e a les altres vniuersitats del Principat/ e als braços ho estaments ôl dit Principat/ ho cascu de aquells/ axi en vniuersal com en particular atorgats/ encara que sos fermat compromes: e submissio en poder de vostra senyoria: ans sien y estiguen en aquella força e valor que sebien e fan ans dels presents capitols. E que ꝑ vos senyoria sia saluat e ret ab plenitut y tota integritat als dits estaments ecclesiastich/ e militar/ y dels vniuersitats/ e a cascu de aquells. Plau al dit senyor Rey.

Ps. Doliet pthonotari.

Declaracio expressa que totes les coses que de libertats seran per los dits deputats e consell lur: haja de entreuenir expres consentiment dela ciutat de Barcelona.

SAber quãt en moltes e diuerses parts dels presẽts capitols es donada facultat als ôputats/ y consell lur. Los dits deputats e consell son de intencio que en cascuna deles coses enles quals los dits deputats e consell lur han ho hagẽ entreuenir procehir y executar/ fer y liberar tãtes vegades cõ se haja a fer y seguir se fassen: y seguesquen per los dits deputats y consell/ ho la maior part de aquell/ ab consentiment expres ô la ciutat ô Barcelona: y no en altra manera. Plau al senyor Rey.

Ps. Doliet pthonotari.

Saluetat a les persones dels dits estaments de contra dir a les coses ques faran fora la comissio

SAluen se empero les ꝑsents persones dels estamẽts ecclesiastich/ militar/ y Reyal que si en les Corts los dels dits estaments debiẽ que nols plaura loque fet sera enles coses fora la comissio fetes: que en tal cas les dites persones puixen adherir se als estaments sis volran sens carrech algu ôlls. Plau al senyor Rey/ pus empero la adeno en lo dit capitol cõtenguda se fassa sens prejudici algu ô les coses enlos presents capitols cõtengudes concernents seruey seu/ e dela Serenissima senyora Reyna: e Illustrissim primogenit: e Illustre Infant don Ferrando/ e patrimoni de aquells.

Ps. Doliet pthonotari.

Respon lo senyor Rey cõsa e atorga los dessus dits capitols iurta la forma ô ses respostes: ab tal ꝓdicio ô les. cc. mil liures dacia. viij. mesos primer vinẽts sien escrites en la taula dela ciutat a la senyora Reyna. E si nou eren de aquelles a sor ô xxvij. per mil.

EL senyor Rey sa y atorga les coses damunt dites: contengudes segons que son de part dessus ãnotades en cascun capitol: y respostes: ab tal condicio/ reseruacio: y protestacio/ y no ses aquelles/ ço es que si cas era que lo contengut en lo. xv. capitol y resposta de aquell que parla dela offerta y pagamẽt ôles. cc. mil liu

res:per los Catalans no ere complit ab effecte ço es que las dites.cc.milia liures no eren scrites dins los dits.viij.mesos enla dita taula de Barcelona juxta la resposta del dit Capitol en tal cas lo dit principat ò depeccunies del general de Cathalunya hagen:esien tenguts respondre al dit illustre infant don Ferrando de ānua pēsio per totes les dites cc.mil liures:ho per aquella part q̄ no sera dins lo temps scrita a rebo ho for de.xxij.mil p̄ mil per tāt tēps com lo dit deposit dela dita quantitat sera dilatat scriura en la dita taula. Eper aço attendre:e complir hi sie obligat tot lo dit principat:e lo dit General de Cathalunya:e orets de generalitats de aquell ab totes a quellas clausules forces e priuilegis a que son tenguts:e obligats p̄ los censals que lo dit general sa e p̄sta las quals sien aci per expressades:e insertats. Petr? doliet pthonotari?.

℣ Illustrissima senyora Reyna ē nom dela Magestat del senyor rey vol:e consent que la ferma perla sua excellencia en nom dela dita Magestat feta dela present Capitulacio enla manera que dessus es cōtengut: sia valida:e ab tota efficacia de dret e de fet No obstant la carta per sa senyoria feta testificada p̄ pedro doliet prothonotari seu: qui de aço parla ni encara qual seuol protestacions reseruacions condicions saluetats actes e instruments axi per lo senyor Rey com per la dita senyora Reyna e altres qualseuol persones hauents na potestat coniunctament ho diuisa on seuulla seta/hosets en contrari:e que poguessen contrariar e noura:ho prejudici engenrar ala ferma dessus dita en alguna manera.

Petrūs doliet pthonotari?.

Dites/actes/firmates ꝛ jurates fuerūt predicte Capitulatio cōcordiaq̄ cum responsionibus ꝛ decretationibus prout ipse responsiones ꝛ decretationes in fine vniuscuiusq̄ dictorum capitulorum continetur: scilicet per dictam Sereniss̄imā dominam Reginam vt procuratricem: ꝛ plenum posse sacre Regie Magestatis domini Regis predicti habentē in posse Petri Doliet eius prothonotarij/ꝛ Notarij publici in Villa franca penitē. Die vicesimo primo mensis Junij. Anno a natiuitate domini.M.cccc.seragesimo p̄mo. Pre sentibus p̄testibus ven̄. spectabilibus/Nobilibus ꝛ Magnificis fratre Ludouico ōz Puig/ Magistro ordinis Montesie/Lupo Ximenis Durrea/Sicilie Vicerege. Comite ò Oliua. Joanne Ferrandis de Heredia/ majore dierum. Guillermo Raymūdo Derill/majordomo:ꝛ Bernardo Salba de consilio dicte domine Regine. La Reyna.

Dela vida y bones costumes del Rey don Juan.

ARa vengam a parlar e òs criure la vida e bones costumes del dit Serenissimo Rey don Juan. Aqst Rey es estat dels liberals Reys que sien estats enlo mon: axi ab poques facultats com se trobaua y entre les altres coses he yo deboni original que enlo princip ò son Regnat estant essen la ciutat de çaragoça esaent treballar en manleuar diners a censal/ho ab altre interes:per subuenir se enla guerra que tenia cōtra lo Rey de Castella qui enteniaen leuar li certa part del Regne de Nauarra:com en aquell tēps lo dit rey don Juan sos Rey ò Nauarra/la dita ciutat de çaragoça com lo hague jurat y prestada fidelitat acostuma-

da li feu offerta: e donatiu de. lx. milia doblesdor les quals totes encõptants al dit Rey don Juan forenportades: e liurades de rendes del dit Rey don Juan qui estauen empenyorades y en aço opresent lo noble e virtuos caualler don rodrigo depereboll edo criat e camerlẽch ỏ sa magestat lo qual com vee tãta moneda digne si y oposseis tãta moneda yom tendria per riche oynt açolo dit sẽyor Rey axi com aquell qui era liberalissimo e amant molt lo dit don rodrigo de rebolledo dõa tota la dita pecunia al dit don rodrigo e aps lendema ab gran diligencia lo dit liberalissimo Rey fen entendre en empenyorar son patrimõi per hauer moneda: en deffensar se ỏ la dita guerra li hauia principiada injustament lo dit Rey de Castella Digau no sou be aquest Rey liberalissimo que tenir tal guerra: e tanta necessitat se volgues priuar de tota moneda qual Rey ne princep ne senyor legim sia estat axi necessarios que haje vsat de tanta liberalitat. o liberalissimo Rey que es estat no solament liberalissimo mas molt piados misericordios e gran Almoyner e animos e valent caualler e tostempe que tengue siti ales terres a ell rebelles y les cobrauaplorauas: e cobrades pus hauia perdonat de totes offenses: e males obres li hauien fetes los pobles: e vassalls se oblidaua els tractaua ab molta omore humanitat sens leuar los officis ne bens: ans los nedaua e tench yo recort que en la nit seguent que lo dit senyor Rey don Juan entra en la present ciutat a la sua obediencia reduida an aua tot sola caual lab quatre pabõs menestrals dela dita ciutat de Barcelona qui eren estats forra la sua obediencia tant com dura lobellum intestinũ cõtra sa altesa en lo principat ỏ Catalũya cercant apler e oynt burles e donayres de dits quatre menestrals per tota la dita Ciutat que paria que ells e tota la dita ciutat fossen estats continuament en obediẽcia sua. Ejatsia aquest rey dõ Iuan sia estat bõ Christia bon Rey piados misericordios virtuos e molt liberal: y en lo temps de son regnat haja hagut molts infortunits treballs e aduersitats deu sabsi son estats peccats seus bo ỏ sos vessalls sibe crech yo son estats mes meus: e dels altres vassalls seus emperoal vll yo elos altres hauem vist lo grã be que nostre senyor deu li ha volgut per hauer pres ell tots sos mals ab gran paciencia car ha finit sos derrers dies tant be: y en gracia de nostre senyor deu cõ may fes Rey de Arago: rebẽt a instãcia sua molt deuotament tots los sacraments de santa mare esglesia y regonexent se molt be: e aconortant tots los quil seruien ensa malaltia: e lo quil desangana: e porta noua sonb lo Micican celler de sa Magestat misser Iuan pages dient li cõ los Metges: e phisichs quil tenien en cura trobauẽ q̃ de aquella malaltia tenia de febres segons curs de medecina no podia campar que no morise axiques afferras en la passio de nostre senyor deu Iesuchrist q̃ li podia ajudar ẽ la aia y ẽ lo cors e p aquesta noua lobõ Rey no mostra pendren anuig ne alteracio alguna ans respos molt santament com apar de aquesta sua respos ta e de tot lo que parla e be obra cõ a bõ Christia en la dita sua malaltia ẽ vn tractat yo he escrit/e compost/e per gracia de deu ja acabat per mi pretitulat de/exequiis regum occupa passades quaranta quatre fulls ỏ paper daquesta forma escrites de mamia propria e per que son escrites escepces y ab apostilles/crech yo que tornãt les escriure en bell occuparia

Dela geneologia del Rey dõ Iuan.

mes de. Ix. fulles. Enlo principi del qual tractat per dar mes se y auctoritat es escrita vna Epistola/la qual fa a milo Sereniſſimo e religioſiſſimo Rey en Ferrando fill seu: ara benauenturadament regnant: manãt a mi que lo dit tractat sla recõdit en aquest Reyal Archiu de Barcelõa. E veninta descriure la geneologia superficialment del dit Rey dõ Juan/pos aci com lodit Rey don Iuã son fill del sauí/ virtuos e bõ Rey lo Rey don Ferrando dõssus nomenat jatsiaquesia ia dit enlahistoria sua q̃ hague aquest Rey don Juan dues mullers: la primera hauia nom dona Blanca/filla del Rey don Carles Rey de Nauarra: e primer muller dl Rey en Marti d Sicilia: fill dl Rey en Marti de Arago: dela qual Reyna Blãca procreavn fill appellat dõ Carles: e dues filles. La primera appellada dona Blanca son casada ab don Henrich/ Princep de Castella/ enlo qual casament poch apres se segui diuorsi per causa dela impotencia del dit Princep. La segona appellada Elionor/ son casada ab lo Cõte de Foix. La segona muller del dit Rey don Juã hauia nom dona Iuana: filla de don Federich/ Almirãt del Regne de Castella: dela qual procrea vn fill appellat don Ferrando/ vuy Rey de Arago/ben auẽturadament regnant/ e dues filles: la primera Iuana/ casa ab don Ferrãdo rey de Napols/ fill natural tantũ del rey Alfonso de Arago/ y de Napols. La segona appellada Marina / morí en pueril edat. Morí aquest Rey don Juan enlo palau Episcopal dla ciutat de Barcelona a. xix. del mes de Janer/ del any dela natiuitat de nre senyor. M. cccc. lxxix.

Epistola dela benedicció dada per lo Rey don Juan estant en la agonia dla mort a son fill Ferrãdo.

Epistola per la Magestat del senyor Rey dõ Juã estãt en la sua malaltia/ dela q̃l poch aps morí: trames a al Illustrissimo don Ferrando Rey d Castella: e primogenit d Arago fill seu: en la q̃l li dona la bñdicció.

Recort que aquesta Epistola so dada al dit Sereniſſimo don Ferrando estant en loloch de Cassares/ del Regne de Castella: hon aps rebe la noua com lo senyor Rey pare seu era passat desta vida.

SEreniſſimo Rey nro muy caro e muy amado hijo: pues a la diuina Magestad es plasiente que en nuestros dias no vos veamos: q̃ era la cosa despues dela saluacio dela aia / por nos mas desseada/ por aq̃sta carta q̃ ser a como postrera/ comiate en tẽdemos fazer el officio de padre: a quien nro senyor por su infinida bondad ha dado hijo tã obediẽtiſſimo: y de tanta virtud y excellencia/ recebido hauemos por especial dono de quiẽ tiene el poder los sanctos sacramẽtos de la yglesia/ y hecho todos ordenes de Christiano/ no cõ aq̃lla cõtricio y arrepẽtimiẽto q̃ deuiamos/ por ser tan grandes las offensas q̃ fecho le hauemos: y tã poco el reconocimiẽto d tãtas y tã senyaladas grãs como de ſn oipotẽcia hauemos recebido. Mas segũ ha podido alcançar la fragilidad nra: cõfiamos empo en la summa clemẽcia suya q̃ por aq̃l derramamiẽto d sangre q̃ por nrõs peccados fizo en el arbol dela vera cruz haura misericordia deste su siervo q̃ es tierra/ y figura de sus manos: y no q̃era cõ el entrar en juyzio/ pues es cosa cierta q̃ ante tal juez ningũo justificar se puede. Fijoya podeys cõsiderar eñl pũto en q̃ estamos/ q̃ ni regnos: ni subditos/ ni potẽcias algũas humanas

por grãdes que seã ayudar ni valer nos puedẽ: saluo aql creador y redẽtor del mũdo: en cuyas manos estamos: y es este passo tal q̃ q̃rriamos haver seydo vno delos mas infimos hõbres de nros Regnos y senyorios. Recordat vos pues q̃ quãdo a el sera plaziente haueys de venir a esto mesmo: eq̃ vos dolra lo q̃ en offensa de nro senyor fecho haureys podido fazer: e no haureys fecho. Vengaus ela mẽte de quãta grãdeza sõ los Regnos y señorios en q̃ soys y haueys de ser inmediado lugar teniẽte suyo: e q̃ quãto son mayores/mayor e mas estrecho fa el cuẽto q̃ dllos le haueys a dar. No vos engãye el mũdo: como faze a los mas/q̃ en q̃lq̃era edad seã siẽpre piẽsan haver tiẽpo a emendar sus faltas. Leuad siẽpre ãte los ojos el temor de dios: e passen vos algũa vez enel dia por la memoria los tan grãdes dones e gr̃as q̃ fecho vos ha porq̃ conociẽdo le soys grato: vos faga fazer su santa voluntad. La justicia sobre todas cosas sea el espejo de vro coraçõ: faziẽdo la sin acceptaciõ de psonas. La defensiõ dela fe catholica/y dela yglesia sancta de cõtinuo se vos represente/los Regnos e subditos cõseruad en paz y en justicia/sin injuria del primo: euitãdo quãto al mũdo podays todas guerras y diss̃siones: e no vos olvideys la bũildad q̃ es cosa acceptissima a nro senyor/q̃ por sola aql la gl'iosissima virgen Maria merecio ser madre suya: e por no diuertir nos mas en les coses del mũdo: cõ la p̃sẽte vos damos nra paternal bũdicciõ: supplicãdo a la imẽsa potencia/q̃ de su mano sanctissima vos bẽdiga/e la bũdicciõ suya y nra sea siemp cõ vos: porq̃ como buẽ rey e catholico Prinçiperiays e gouerneys los Regnos e tierras a vos encomẽdados: de manera q̃ rẽdays buena razõ a nro senyor delos talẽtos q̃ vos ha dado: e vros dias seã fechos luẽgos sobre la faz dela tierra a su sãcto ser uicio: e veays fijos de vros ños fastala tercera y q̃rta gñaciõ: e aduenidõ el termino por el estatuydo vos colloq̃ en su sancto regno: al q̃l plega leuar nos por su sancta misericordia. A nro secretario hauemos encomendado vos diga cierta cosa ente ò su officio: e por la criãça q̃ òl hauemos fecho: sea le dada ẽtera fe. E gnarde os nro senyor como tiene el poder. Dat ẽ Barcña a. xviij. ò Enero. M. cccc lxxix. E lo dit Rey dõ Juã mori ẽlo palau Epal de Barcña a. xix de Janer. M. cccc. lxxix.

Exortacio de be viure als Reys/Princeps/e senyors.

O Reys/Princeps/o Duchs o Cõtes: o Bescõtes/o marqsos/o nobles/o cauallers o q̃lseuol senyors/gentils homes/o ciutadãs/o q̃lseuol homes en põpa e gra estat viuent en aq̃sta vida bũana/enganosa/caduca: e lunatica/cõ deurien cogitar souint en la mort: e tenir ab letres dor escrita la p̃dita Epla del bo e religios cr̃estia Rey e senyor dõ Juã: e tots dies legir aql la/p no caure en los laços òls dimonis/e fer/e obseruar la justicia/ari en vers sicõ en vers lo phisme: y encara legir souit p menyspar la põpa mũdana: lo qs escrit del grã Soldaq̃ dix estãt en la agonia dela mort a vn seu criat ganyanoner/ho portador del estãdart/ho pauo/ho bandera q̃ anãt ab ell p sos Regnes: terres e senyories portar solia. Vet tu criat meu cõ yo passare de aq̃sta enganosa vida: en loch de dit pano/ho bãdera preny porten encõtinent vn altre ò la mia mort q̃ sera la mortalla/ho lã sol hõ lo meu cors sera posat/ficãt lo en vna lãça: e caualcãt teninf lo ẽla ma corrente cridãt p tot Damas ho

terra hō yo se mort diras. Mirau vo saltres homens e dones aq̄sta bāde ra q̄s estada de aq̄st tāt grā senyor lo Solda: senyor de tot lo Orient: q̄ no sen porta si no aq̄st tāsol enlo q̄l sera posat e soterrat. Aq̄st Solda hauia nō Saladi/q regoneixēt la sua vida volguera esser estat cō lo Rey dō Juan na dit/ço es hu dels pus infimos homens de sos Regnes y terres: e pcopodē dir ço q̄s escrit/Ecclīastes vij. ca. Vānitas vānitatū/ & oia vānitas. ¶ Aq̄st fet del Solda trobareu escrit enla. ij. part deles Chronicas ol Arq̄bisbe de Florença. titu. xvii. fo. ccc vj. Y nes feta mēcio i spec. exē. fo. cj.

Trāslūps de ꝓpositiōs fetes en Corts gnals p Serenissimos Reys de Arago a lurs vassalls.

Considerāt yo Pere Miql Carbonell / Archiuer del Rey nr̄e senyor/aps de hauer acabat ō escriure la coronica de Espāya esser cosa ptinēt e digne de memoria aci inserir de mot a mot algues deles ꝓpositiōs fetes p los Reys de Arago: e p lurs lochtinents en Corts p ells celebrades als Aragonelos/Valencias e Cathalās: enles q̄ls son lohats y comēdats tots los vassalls de lurs loables e grās senyories/y especialmēt los Cathalās de hauer fet y mostrat p obra la fidelitat/amor/e liberalitat en metre bens e psones p subuenir y ajudar a lurs Reys/princeps/e senyors posats en congoixes y necessitats. p ço començāt en descriure aq̄lles del Rey en Pere: pare dels Reys de Arago Juā e Marti: dic q̄ lo Rey en Pere enles Corts p ell cōuocades en la vila de Mōço/estant seent en sa Reyal cadira: a. xj. ol mes d Febrer Any de. M. ccc. lxiij. videlicet ieccle sia btē Marie ciusdē ville Mōtissoni vbi erāt p̄lati & psone ecclīastice: ri chi homes/milites & psone ō gñe militarí/ac Syndici/& procurators ciuitatū/& villar̄/Regnor̄ & terrar̄ cismarinar̄: & Regni etiā Maioricar̄ ad dictas curias ꝙuocati dixit & exposuit verba sequentia in effectu.

Propositio Regis Petri in Curia Montissoni.

Axe senyor ha plagut q̄ nos sō vāe Rey e pncep. E jatsia nos no sia dignes: empo açofeu ell p sa gza y virtut/ e sobre açōs feu dues gzes. La vna car lo Rey nr̄e pare no nasch pmer ans nasch pmer Lifāt en Jacbme q renūcia al Regne / es mes en lorde de Mōtesa: e alli morí. Y aps la pmogenitura e lo Regne q̄ech al pare nr̄e. Nos ay tāpoch no nasq̄ē pmer/ ans nasch pmer Lifāt Hāfos: e aq̄ll morí: e la pmogenitura e lo Regne puencha a nos: e jatsia deu nōs haja fets grā de psona: empo la volūtat: e lo cor hauē ay tāt grā e ay tāt bastāt cō nengū caualler q̄ sia al mō: de morir ho viure p defendre la nr̄a corona: e lo nr̄e Regne: lo q̄l nr̄es p̄decessors ab ajuda dels vāes: e nos seguits les lurs pitjades ab ajuda vāa hi hauem treballat en cōquerir e guāyar Ara donā nos agrā desastre y desuētura q̄ço q̄ hauem jurcat a q̄querir D. anys pdā en. xv. dies: e sciēt mēt vos diem. xv. dies: e no mes auāt: car segōs los ardits q̄ vuy hauē hauts: los q̄ls ja vuy ans de menjar vos intimā: lo Rey de Castella satança ab grā poder en aq̄stes partides. y entenem q̄ sen vendra a Çaragoça: e q̄ no saltres tuyt sīā aci: e a Çaragoça ha ja tāpoca defensio e tātpoch recapte cōsabets: sis pt p q̄seguent no fem cō pteq̄l calla aturar entro a la mar: y entro a Barcīa no es tal ciutat q̄s pogues sostenir a lōch setge: pço cō no es posada en loch q̄ haja ne puga

hauer moltes viãdes: ans sepdria a lõch seti pretura ò viãdes: e açono esdeue p culpa nra: ni tãpoch p culpa vra: ço es q̃ no bajats cozc volũtat ò bẽ seruir: car tostẽps los vres pdeceſſozs hãbẽ seruit als nres: e ſi? hauets vosaltres a nos: mes tot açò esdeue p aq̃sta ò sauẽtura de q̃stiõs: y debats q̃ hauets entre vosaltres: q̃ cascũs volets vre bẽ pprz: e guardats vres puilegis/e vres libertats: e los clergues dien/e los cauallers diẽ q̃ no deuen tant pagar cõ los nres homens: y los nres homens dien q̃ſi/e sobze aq̃st ò bat hauem estat ò l autũ ne entro a la pmauera. Saul los Cathalans q̃s son auenguts/e a la veritat hã homils fet q̃ no los altres/jatsia q̃ encara nõs han atorgat lo dotze sobze aq̃st ò bat nos e vosaltres no? pdé. E ſi les nres gents/e aq̃lls p q̃ vosaltres sots aci sabien q̃ açò esdeuengues p vosaltres q̃ sots tractadozs: creem q̃ cridarien tots de Taraçõa entro a Salses: e de Salses entro a Guardamar. Muyzen tots en malguay aq̃lls tractadozs muyzẽ q̃ axis volen a tuyt morir. Pzerq̃ aci a morir hauem/bajats p cert q̃ no morirẽ aci/ans volem q̃ vosaltres tots plats e clergues: e cauallers/e homens de ciutats/e viles nos seguescats a Saragoça/si caualcãt ho a peu/ho en camises hi sabiets tots anar/e q̃ allí ho p tenir Cozts/ho p q̃s vulla estigam p viure ho p morir. E daço vos req̃rim/e açò diem ab tota aq̃lla major exp̃ssio de coz q̃ podem/e ab gran dolor q̃ hauem ò la pdicio nra e vra. ꝛc.

Altra ꝓpoſicio feta per lo Rey en Pere enla cort ò Mõtsoa. xij. de Iuy. Any. M. ccclxxxiij.

Ecce assũ q̃z vocastis me. j. re. z. c.

A tot poble es legut/e pot ò manar a son pncep la sua pſencia p. iij. coses

La. j. pò manar gres e libertats.

La. ij. pò manar justicia y egualtats

La. iij. per defendre lurs locbs y heretats.

Djem pmerament q̃ a tot poble es legut e pot ò manar a son pncep gres e libertats. E q̃ axiu puixen ser hauem ne eximpli. iij. Regũ. xij. cap hõ se lig q̃ mort lo Rey Salamo los xij. trips de Jsrael se ajustarẽ en Sichem p tal q̃ cozonassen Roboã fill ò Salamo en Rey/q̃ Regnas aps ò ll y ò manaren li gres e puilegis dients Tõ pare Salamo cõ viuia/posa grãs q̃stes/e carrechs sobze nosaltres/q̃ a q̃lls no podem suppoztar: pq̃ placiet q̃ls nos vulles minuar. Y el Rey respos lus cõ q̃ li plach: e p cõ no es de nza materia si no lo demanar ò la gza q̃ li ò manaren la resposta leiram/appar dõchs q̃ al poble es legut/e pot ò manar gzes e libertats a sõ senyoz.

Djem segonament q̃ a tot poble es legut e pot ò manar a son senyoz justicia y egualtats. Y axi ulegim Heſter. vij. cap. hõ diu q̃ a Amã quiera pncep y cap ò la caualleria ò l Rey Assuer/e ò l cõsell/e hauia gran enueja als jueus/volent se venjar ò lls. tracta ab falses letres segellades ab lo anell del Rey q̃ regnaua sobze. cxxvij. puicies/les q̃ls letres trames p totes les terres del dit Rey/ q̃ en vn dia y en vna hora morissen tots los jueus del Regne/impoſant los crims de lesa Magestat. E sabents açò los jueus a justaren se/y viguerẽ a Mardocheu q̃ era a cõcle ò la Reyna Heſter/y recõptaren li la cruel justicia q̃ Amã hauia dictada contra ells/y Mardocheu dix boa la Reyna: la q̃l era juhia: y sa neboda. E la Reyna pga lo Rey q̃ pngues la verga/car ladõchs era costũ q̃ nengu no gosaua parlar ab lo Rey/si dõchs p ell no li era signat ab la verga/e ladõchs la Reyna seu clams al Rey de Aman q̃ hauia tractada tan cruel justicia contra los

juheus. E lo Rey feu justicia als ju eus de Lamā q̄ péja en vna alta foz ca. Appar donchs q̄ a tot poble es le gut e pot ỏmanar a son ꝑincep y senyor justicia y egualtats.

DJé terçament q̄ a tot poble es le gut e pot req̄rir e ỏmanar a lur senyor q̄ls defena lurs lochs y here tats: segōs q̄s lig. j. Regū. viij. cap. q̄ls fills ỏ Jsrael ỏmanarē a Samuel q̄ls donas Rey q̄ls ỏfensas y anas p̄ mer enla batalla en lur ỏfensio: e di guerē li. Tu est vell: e los fills teus ap̄s de tu no seguiran les tues carre res en q̄ tu est anat vers nosaltres: p q̄ vulles cōstituhir e ordenar sobre nos q̄ haja Rey/p tal quēs faça justi cia y gr̄es: car cō totes les naciōs ỏl mó hā Rey: axi volem nosaltres ha uer Rey. E a Samuel ỏsplagueren aq̄stes paraules ỏl poble: y posas en oz: e nr̄e senyor respos e dix li. Fe la volūtat del poble. Appar dōchs q̄ al poble es legut e pot ỏmanar a sō sē yor q̄ls ỏfena lurs lochs y heretats.

HJpplicāts aq̄stes paraules a nr̄e ppositnos podē dir q̄l Rey ỏ A rago/els Cōtes de Barcelona son es tats als lurs sotsmesos larchs/e libe rals: y en lurs juhis justs: y egualss: e a lurs enemichs cauall's e triūfals.

HJprouar açoq̄ sia ver: e primera mēt la p̄mera: çoes q̄ fossen a lurs sotsmesos larchs e liberals si guar dats vzes furs: e p̄stituciōs: e vzes p uilegis/a q̄ trobarets quātes donaci ons los han fetes: e veurets que sots los pus franchs pobles del mon.

QUe sē estats en lurs juhis justs y egualss: guardats los p̄tests per ells fets: y en aq̄lls trobarets q̄ son estats mes misericordioses: e rigu roses: no guardat profit lur propri.

QUe sie estats a lurs enemichs en ỏfensio de lurs sotsmesos ardits cauallers: e triumphals. Guardats les Chroniqs: e los puilegis p ells enla poblacio ỏ cascū lo chatorgats E trobarets q̄ no solamēt sozē p̄tēts de ỏsendre lurs sotsmesos: mes enca ra cōquerirē molt de lur s enemichs e vehins. E trobarets q̄ ỏla mūtāya de Luuo q̄ es sobre Osca/tro a Orio la: y de Tamarit ỏl cāp ỏ Tarrago na tro a Taraçona tot ho han con quest y guanyat de infels.

QErā nos volents seguir lurs pet jades/hauē volgut semblar en ca scūa ỏles dites coses nzes p̄decessors car si guardats vzes furs. constituci ons: e puilegis: aqui trobarets q̄us sō estats larch e liberal ỏ nr̄e poder

SJ guardats mes auāt nr̄es juhis cō sō justs y egualss ēlos p̄cessos q̄ sen sonfets/trobarets que som es tats misericordioses e riguroses.

AXi mateix hi hauē mesa nza p̄so na p vza ỏsensio enles guerres y sets darmes q̄ hauts hauem: beu sa bets: ep̄ seguēt aci novolēp̄ dir.

AXi com p vosaltres nos sia estat supplicat e instat q̄ vinguessem a tenir la p̄sent Cort som aci venguts. E concluhints podē tornar a les pa raules comēçades. Ecce assum qz vo castis me: q̄ volen dir. Veus me aci: car me hauets appellat: pque digats nos q̄ volets / car apparellats som o hirvos benignamēt: e fer lo q̄ puiā a fuey de deu: e a p̄fit dela terra.

LO Rey en Marti conuo cades Corts gñals als Cathalās en la vila de Jherpēya a. xxx. ỏ Setēbre ỏl any. M. cccc v. E ap̄s fetes moltes progacions/estāt lo dit Rey p̄sonal ment enla vila ỏ Jherpenya: dis la sala appellada de Mallorca: situada dins lo castell ỏla vila/a. xxvj. de Ja ner/del any. M. cccc vj. e congregats ēla sala los p̄lats: e religiosos/Cōtes Bescōtes/Barōs/Nobles/ cauall's/ dōzells/e vniuersitats de ciutats: e viles de Cathalūya: e molt poble/p

obir la sua proposicio: e dauant tots la feu ò cor/la ql tenia escrita en vna cedula: e la dona al lochtinèt de pto notari appellat Jachme Tauasca/p qla ptinuas de mot a mot en lo pces òles Corts/cò hafet: y diu axi.

¶ Proposicio feta per lo Rey Marti enles Corts de Perpéya/en grâ renó y cómedacios dels Cathalãs qs digne de memoria: e pco en aqst loch qes aps la Chronica de Espãya trãscrich la aci yo Archiuer/òl pces original recòdit élo archiu.

Gloriosa dicta sũt. ps. lxxxvi. Bõa gẽt nos volèts seguir la mãera ãtiga/e acostũada p nres pdeccessors qélo pncipi de lurs Corts acostumẽ de dir algũes coses p edificacio ò lurs pobles/hauẽ pposat de parlar dela gl'ia del pncipat de Cathalũya: e pẽsãts en aço occorrẽnos vn dit ò Jsayes q diu. Clama: qd clamabo: omis caro fenũ: t omis gl'ia ei? qsi flos agri excicatũ est fenũ: t cecidit flos. Jsa. xl. Nre senyor dir al ppheta. Crida/dix lo pfeta q cridare. Respos nze senyor. Crida q tota carn es fe: y tota la gl'ia ari cò a flor òl cãp: en la ql se cat es lose/y cayguela flor. Perque nos veèt q nre senyor hauia en tã poca reputacio la gl'ia mundanal/ne sabiem de qns parlassem/si no q estãts en aqst pensament/vench nos entre mãs vn dit dũ sanct doctor solène: y approbat de sctã mare Esgl'ia: q hò appella sãct Seduli ò car mie paschali: q enlo pmer libze seu nos dona regla e motiu al nre doubte dient. Si los Gẽtils ab põpa hãfets libzes ò lurs ficcios/e mil fallies: segõs diu Quidi enlo Metamor. E si los gegãts/e los centaures p crueltat se febien posar escrits de labors e archs triũphals e colũnes p memoria ò lurs batalles segõs diu Suetõio Tranqllo. li. j. ò xij. cesaribꝰ. E si de coses no veres iptinents e ipossibles hãvolgudat enir la tròpa de mentida p labors de lurs amichs/segõs fallõero i iliade Que deuem nosaltres fer q sõ rpiãs e seguir la veritat q veem la cosa mãifesta/e ohir la veu diuinal tot dia: no direm les grẽs q nre senyor ha fetes a tots/e no direm les labors daqlls quiu merexen: e no diuulgarem los merits daqlls q hãvirtuosamẽt treballat. E no diu lo Eccliastich. Laudemꝰ viros gl'iosos t parentes nzos ignatiõe sua. tc. Eccli. xliij. Loem los barõs gl'iosos: e los nres parẽts enla suagnacio. Paço mateix pcorda lacte sort grã e notable qls romãs antichs seruauen en aiar e indubir los homens jouens en fer actes virtuosos/cò enles solènes congregacios qls majors febiẽ en Roma/los ãtichs q en ells eren aq publicauen los solènes fets darmes / e actes virtuosos qls Romãs hauien feto / en manera qls jouens q ho obien escalfauen sen sort/desijãts ser semblãts actes: y de ser ne metien molts en execucio. E sobre aqsta vsãça crida Valeri e diu Nos sa estimar a aço lo estudi de Atenes/ne aql seuol escola del mò: ne aql seuol estudis estrãys ne merexẽ ser pposats a la disciplia dõestica ò Roma/òla ql exien molts Camillos/Scipiõs/ Fabricis/Marcells/ e Fabis/e altres Empadors sozen singulars/segõs q ho recita élo segõ libze seu: en lo titol pmer. E dõchs nos volents seguir aqsta ordenançaen vosaltres q sots vna part isigne y poderosa ò nza senyoria/no ficta ment: no mãleuada ment/no p faules/no p labor pitada Qr nõ sunt mihi loqle neq; sermões Mes tãsolament p manifestar la gl'ia de nze senyor q ha obrada en vosaltres. E ptal cò no ò uem callar la virtut/la gl'ia/e la noblesa del pncipat ò Cathalũya/e dels Cathalãs podem

verificar la paraula p nos comẽçada glorioſa dicta ſunt de te ps vbi ſup quodẽ thema: noble cort e noble ꝑn cipat de Catalũya e voſaltres calãs glorioſes coſes ſon dites de voſaltres per les q̃ls paules ſon demõſtrades dues cõcluſiõs fort ſingulars: ꝑmo cõ la virtut molt famoſa es claramẽt demõſtrada: quia glorioſa dicta ſunt ſecundo dela gent fort valeroſa per tot lo mon nomenada quia de tt.

Deyẽ ꝑmeramẽt cõ la virtut molt famoſa es claramẽt demõſtrada quia glorioſa dita ſunt ço es a ceber glorioſes coſes ſõ dites. E deuets ſaber que ſegõs diu Tulli. li. ſdo. Rheto rice veteris: gloria eſt frequens de aliquo fama cũ laude gloria es cõtinua de algu fama ablahor: e lauors es dita virtut glorioſa cõ p molts es publicada: e diuulgada car la fama q̃ a pochs es manifeſtada no torna en tãta gloria cõ aquella que es manifeſtada y eſcãpada p tot lo mon: e ꝑço fo acordat p lo Bebeon q̃ eren della flum jorda q̃ portaſſen grãs p̃ſents a joſue dient. Audiuim⁹ famã potentię ei⁹ ꝛ cũcta que fecit ꝛc. joſue. ix. cap. los de Bebeõ oynt la gloria: e la victoria que joſue hauia haguda cõ hauia deſbostats los Reys della lo flũ jorda acordaren de ſer li grãs p̃ſents dients syda hauem la fama de la ſua potencia: e tot ço que ha fet en la cerra della flũ jorda ve⁹ aci cõ ſe demonſtra que ꝑ mãifeſtar la fama e continuar aqlla ſen ſegueix gloria: e honor car cõ los actes virtuoſos ſon publicats ales gents mes gl'ia e mes fama ne redũde a aqlls quiu hã tot. E p ço moſſenyer ſanct Luch fa teſtimoni de Jeſuchriſt dient Et fama exijt ꝓuniuerſã regionem de ille Luce. iiij: Appar donques q̃ com Jeſuchriſt hac hauda victoria del diable cõ lo tempta: e puys ſen deualla en Galilea la fama dellereſq̃ p tot ala terra. En aço ꝓcorda lo poeta q̃ ohia fama extẽdere fact]: hoc virtut]op⁹. Virgi. i. x. eney. diu q̃ extẽdere la bona fama els fets es obra de virtut: e de gl'ia. Axi mateix de aqlla Reyna Sabba q̃ohit la fama dela gl'ia ô Salamo dix. Ver⁹ eſt ꝓmo quẽ audierã de fama tua. Sequit: viciſti famã virtutib⁹. ij. ꝑalipom. ix. ca. Vera es la paraula q̃ hauia ohida dela fama tua. Segueix ſe. Vẽçut has la fama p virtuts: pq̃ nos trobam q̃ los Cathalãs entre coſes fort ſingulars hã hauda grã fama p tot lo mon. ꝓmo q̃ ab grã leyaltat hã ſuit a lur ſenyor. Secũdo q̃ ab grã ardiment han tre ballat p lur valor. Tertio q̃ ab gran liberalitat han moſtrada lur honor Oel primer/clara coſa e notoria es a tot lo mõ la gran naturaleſa: e ſuir q̃ los Cathalans han fet a lur ſenyor natural: e aço p la gran leyaltat e naturaleſa q̃ en ells es eſtada. Valeri ẽlo tractat ôl ſeu libre diu axi. Quẽs cal cercar dits ne actes de gẽts eſtrãyes: ſi deles nres mateixes ne podẽ aſſats trobar. ꝑ q̃ nos lerãt a part nres allegaciõs de Tit⁹ Linius: de Saluſti: de Trogo ꝑõpeyo: de Eutropio: de ꝑaulo Oroſio: de Julio frontino: de Suetonio: de Iuſtino ô Lucano: ni de Valerio: car jat ſia q̃ aqſts. x. ſien eſtats grans hiſtorials. po nons ſan fretura en lacte p̃ſent: doncbs tornãt a nron ꝓpoſit vejam quis actes ſaer en los nres. No ſo grã lo ſuir q̃ ſeu Roger de Loria al rey en ꝑere q̃nt ôſbarata Loſtol ôl rey de França en lo port ô Roſes. No ſo gran lo ſuir ôls Cathalans ferẽ al Rey en ꝑere al coll ô ꝑaniças: car en aqlla jornada noy hague ſi no Cathalans. No ſo grã lo ſuir dẽ Roger ô Loria ſeu al Rey en Jachme nre beſaui: cõ ôſbarata lo poder ôl Rey Rubert ô Napols en Sicilia: eps lo ꝓncep ſon fill/ab molta notable gẽt: e

aq̃ell menaprés en Mecia: e aps hac sanct Luys prebenes: e per ordinatio del senyor muda los dits psoners de part daça en les mũtãyes ò prades en vn castell q̃ ha nõ Siurana no so grã lo seruir q̃ feu en Benet ò Cabrera al senyor Rey noze pare q̃nt ò sbarata los tol ò ls Gẽoueses al port ò l Cõte: e q̃nt ps lalguer: e puys a cap ò. xv. jorns se cõbate ab lo jutge Darborea el vẽce en lo cãp p no tenir tẽps nocurã recitar los seruir que en Boxadors e altres Catalãs feren al senyor Rey nze Aui enla guerra de Sardẽya ne axi mateix curã recitar los actes glorioses: e virtuoses quil pncipat ò Catalũya e los Catalãs ferẽ al senyor Rey nze pare en la gran ajuda e socors q̃ fes als regnes ò Arago: e de Valẽcia: certes dõchs be podem atribuyr a vosaltres ço q̃ dix mosseñ sanct Joan fuisti fidelis vsq; ad mortẽ & dabo tibi coronã glorie Apocalipsis. ij. estat es fehel ala mort e p ço mereixs corona ò gloria Segonament diez que ab gran ardiment han treballat p llur valor no volem amagar vna singular gracia q̃ nze senyor ha feta als Catalans: car podem dir que en tots fets darmes en Catalans sien estats: se son monstrats tostems virtuoses: e valẽts pero nous cal sino q̃ guardets: en tot loch hon Catalans sien stats p nẽgũs actes virtuoses e veurets quin renõ e fama hau lexat de si mateix. E per abreuiar volẽ vosen recitar solamẽt dos actes car si tots los voliem dir a bans nos faldria dia que bistories a recitar no es estat assenyalat lo seruir quels Catalans hã fet ala esglesia de deu e al pare sanct enla sua deliurança car quins se vullasiẽ stats los tractes passats: pero ala final Catalans lan dell liurat de q̃ sa seguit seruir a nre senyor e a ells fama: e labor enosa oblidar lo assenyalat acte: e seruir q̃ns feren enla cõqueста de Sicilia/ q̃ p lur ardiment anaren ab nos/ q̃ no erem lur Rey/ ni p força lo hi podiem menar/ ni tãpoch foren moguts de anar hi p sou/ ni stipendi q̃ls donassem/ ni tãpoch p remuneracio q̃ls pogues sem fer daça/ car tot ço ò l nostre hauiem venut y empenyorat p lo dit viatge/ no loha mogut espança de nengũa retribucio q̃ls pogues sem fer: mes solament p lur valor: e mostraren lo/ certes hoc: car q̃ guarda cõ fongl'iosa lur entrada: e ab q̃nta fermetat y leyaltat tenien los sitis e ab q̃nta virtut cõbatien les forces e los enemichs: e ab q̃nt ardiment venien dauãt la fas daq̃lls q̃nt venien a les mãs en lurs batalles que hauiẽ Q̃nt era gl'iosa aquella vista q̃ hõ vees axi la sua nascio virtuosament obrar: car nos podem ser testimoni vertader/ que enlos cõbatimẽts ò ls lochs/ cõ la bu dells p colp de cãtera era enderrocat: laltre ab gran ardiment hi pujaua p la escala dõ aquell era cay gut: altres que aps que la bõbarda hauia ferit e mort algu: laltre pst se metia enlo forat per esuabir lo mur/ dõ la bombarda tiraua: encara que vessen pare/ fill/ bo germa/ be cosin germa/ bo parent mort: tampoch ne curauen com si nols atãgues res sabeu p que: q̃ magnificauit eos icõ spectu regũ: & dedit illis coronã gl'ie. Eccl. v. Hels hap lur ardiment nre senyor era lçada lur fama: e dauãt la psencia dels Reys los ha coronats de corona de gloria. T erçament diẽ que la lur liberalitat hã mostrada ab gran honor: q̃l poble es enlo mon qui sien axi frãchs de franqueses e libertats/ ne queria axi liberal com vosaltres/ car nos trobã q̃ tots los pobles ò l mõ/ hola major part son subjugats ales tatxacions ò lurs senyors/ e als donatius de lur bũplacit/ exceptats vosaltres/ qui sots franchs daquestes

tatxaciõs:pola vra liberalitat es tã-
ta/q podẽ dir q james nres pdeces sors
no baguerẽ neces sitats q tos tẽps ne
sẽ estats p vosaltres socorreguts. E
apuacio daço no cal sino guardar la
ajuda q fues al sãct Rey en Jachme:
al q̃l p q̃star lo regne de Mallorcs
dõas loqnt ỏ vres bẽs. Quãta fo laju
da qls Cathalãs ferẽ al Rey en Pe-
renzeq̃rt aui enla guerra dels frã
ceses:no q̃trastãt q metessẽ lurs cos-
sos a mort p ell: mes meterẽ hi lurs
bẽs en sõ poder/p mãleuar mõeda p
mãtenir la guerra. Nõs cal anar lũy
sino veure la notable ajuda q vosal
tres fees al Rey nre pare en les neces
sitats/singularmẽt enlo fet ỏla vnio:
y enla guerra ỏ Castella:que en vna
Corts q tẽgue als Cathalãs en Tor-
tosa/li donarẽ p mãtenir la guerra ỏ
castella. xvij. cõptes ỏ mõeda:bes pot
dir ỏla vra liberalitat. Cõpleuerũt
honorẽ dñi i donis suis. cccli. l. Cõ
pliré la honor ỏ lur senyor enlos se?
dõs. Que q vol q̃sideran vra grãleal
tat ab la q̃l hauets fuit vze sẽyor/ab
vze grãardimẽt y treball:cercãt vra
valor y vra liberalitat: mostrãt vra
grãhonor es claramẽt,puada la pme
rapart de nra diuisio: enla q̃l hauiẽ
dit q la virtut molt famosa es clara-
mẽt ỏmostrada. Qr glioſa dicta sũt.

DJẽ segonamẽt enles paraules p
nos comẽçades ỏla gẽt fort vale
rosa p tot lo mõ anomenada: qr ỏ te
ço es a saber/ỏ tu no entẽgues tu pn
cipat de Cathalunya/q les honors q
nos hauẽ dites/q̃ les digã ỏ gẽt estrã
ya/ni ỏ gẽt mãleuada:ni de gẽt q en
cara haja a venir:ans tota aq̃sta glia
e bõdat diẽ ỏ te:es a saber ỏ tu:segõs
q̃ posẽ los grãmatichs/aq̃sta diccio
tu/es diccio ỏmostratiua ỏla cosa p
sent:e pço nze senyor volẽt se glieiar
enlo seu poble dix Seru? me? es tu
Jsrl/t i te glia bor. Jsa. xlix. Tu es
lo meu fuidor Jsrl:y en tu me glie-
iare:car la millor ep? vertadera de
mostracio q hõ pot fer:sies/có la co
sa es ỏmostrada a vll: e comũament
totes les psones ỏlmõ hã apetit ỏ veu
re la cosa q̃ls es dita:p aq̃sta rabo iat
sia q nre senyor pdicas als seus apo
stols tota via/mãifestãt los la glia ỏl
seu pare:p lo apostol sanct Pdhelip:
mogut p grã ỏsig ỏ veure aq̃ll: dix a
Iesu christ. Oñe oñde nobis patrẽ/
t sufficit nobis. Joã. xiiij. Sẽyor mõ
strẽs lo teu pare:y abasta a nosaltres
pq̃ nos vòlets satisfer al vre desig:vo
se mostrar a vllcõ la gẽt de Cathalũ
ya fort valerosa es p tot lo mõ nõe-
nada:car partit lo mõ en q̃tre parts
çoes Oriẽt/Occidẽt: Tremũtana:e
Mig jorn:qr oistra veritatẽ uocat
ij. Esdre. iiij. Tota la tra ỏmostra/o
manifesta la vra veritat. E pmera-
mẽt si guardã a Tremũtana/ no so la
fama grãe renõ q̃ lo Cõte ỏ Barcña
e los Cathalãs leixarẽ en Alemãya ỏ
liurãt la Empatria ỏ aq̃ll cri ỏ q era
estada falsamẽt diffamada/lo q̃l ỏliu
rament nengu no hauia volgut em-
pendre:ans era ỏsemparada de tots
los seus. E p lo Cõte de Barcña:e p
los Cathalãs sõ desliurada:bes pot
dir dells ço q̃s diu enla sãcta escrip-
tura. Suscitaui ab aq̃lonc:t vocaui
nomen meũ. Isa. xli. No so grãlacte
q feren los Cathalãs en leuãt/segõs
trobã en algũes histories/q̃nt Godo
fre de Billoana q̃star enla terra sã
cta hon trobã q anaren ab ell/e ab lo
Cõte Birart gran colp de Rossello
nesos. E no so grãrenõ e fama los al
tres actes q en leuãt hauets fets:les
Illes de Sicilia:de Serdenya:e de
Corcega ne sã testimõi/les q̃ls eren
nodrices ỏl Impi de Rõa:car lopo
der ỏls Romãs:e ỏls Aphricãs tãt
fortment cõbateren aq̃lles/q̃ nunca
los pogueren retenir/les q̃ls huy en
dia p grã de deu/jus lo senyal e renõ
nre son retengudes. De q̃s pot dir.

Profecti sũt vt ingrederent vsq; ad orientẽ: & inuenerunt pascua. i. Paralipom. iiij. Si guardã enles parts de Mig jorn los actes virtuosos q̃ls Cathalãs hã set en q̃star les Illes de Mallorca: e de Menorca/e de Eniça: e los isuls q̃ hã set en Barberia veurẽ claramẽt quey hã lexat grãde nom e sama. Per q̃s pot atribuhir a vosaltres: ço q̃ diu Hierem. Veniẽt a Meridie portãtes sacrificiũ i domũ dñi. Jerem. xvij. Si guardam enles parts de Ponẽt lo grã fuir q̃ vosaltres fes al sãct Rey en Iachme/en conq̃star los Regnes de Valẽcia/e de Murcia/certes podem dir q̃ be sí es p? exalçada la vtut vẽa e nomenada. E p cõcordãça daço podem dir. Honorabilis fact? es i ocul' meis: & gl'ios? ab Oriẽte ducã semẽ tuũ: & ab Occidente congregabo te. Isa. xliij. Perq̃ podẽ dir aq̃lla paraula q̃ Theodosi Empador dix als seus: q̃ no podia dar millors dõs als se? q̃ li hauiẽ defes sõ Imp? contra los tyrãs: sino extendre y manifestar lur virtut e fama p tot lo mõ diẽt a ells. La vẽa virtut es manifestap la freda Tanais/q̃ es riu de Tremũtana: e p la fogue jãt Lylna: q̃ es regio ò Mig jorn/e per les fõts secretes del Sol/q̃ son en le uãt: e ples colũnes de Hercules q̃ sõ en ponẽt: e p vẽs merits la vẽa honor e gl'ia es p tot lo mõ exnalment diuulgada. Dõ appar q̃ aço sia la bñdicciõ q̃ deu dona a Abraã/ dient li. Terrã quã tibi dabo: & dilataberis ad orientẽ/ad occidẽtẽ/ Septẽtrionẽ/ & Meridiẽ. Geñ. xxviij. E aci es pua da la segõa partida de nẽa diuisio en q̃ hauem dit dela gẽt fort valerosa p tot lo mõ nomenada: qr ò te. Perq̃ p cõclusio de nẽs paraules vos volẽ dir vn acte fort virtuos: q̃l Rey nẽ be sauí seu q̃nt trames lo Rey nẽ a ui sõ fill: enla conq̃sta de Sardenya: lo q̃l tenit la bãdera nẽa Real enles mãs/li dix aq̃stes paraules. Fill jous do la bãdera nẽa antiga ò l pncipat ò Cathalũya: la q̃l ha vn singular pui legi/q̃ es ops q̃ guardets be: lo q̃l pui legi no es res falsificat: ne improuat: ans es pur/e net/e sens falsia: e macula algũa: e bollat ab bulla dor: y es a q̃st: ço es q̃ nuil tẽps en cãp bõ la nostra bandera Reyal sia estada/ james no fo vẽçuda: ni desbaratada. E aço p gẽa de nẽ se senyor: ep la grã fe e ltat e natalesa de nẽs sotmesos: e p aq̃sta rabo podẽ atribuhir a vosaltres ço q̃ dix Iuli? Cesar venit de la conq̃sta de Alemãya als se? sotsmesos. Alçats alçats les vẽs bãderes: car dignes sots de hauer la senyoria de Roma. Axiu recita Luca ẽl o pmer libre seu deles batalles. Be dõchs podẽ dir a vosaltres. Alçats/ alçats les vẽs bãderes: car dignes sots de possehir lo pncipat de Cathalũya. E aci es verificada la paraula p nos començada/ enq̃ hauẽ dit a vosaltres. Gl'iosa dicta sũt. ço es gl'ioses coses sõ dites de tu. Perq̃ nos considerãts q̃ balõch tempes q̃ en lo pncipat de Cathalũya no ha haudes Corts particulars: ni ha pogut puehir a les necessitats del pncipat. E axi mateix que si torts: ni greuges si son fets: axi p lo Rey nẽ pare: e per lo Rey nẽ frare de gl'iosa memoria: cõ p nos/ho officials nẽs: ni en négũes coses tocãt bõ estamẽt del principat: puxã aq̃lls tornar a degut estamẽt: e ser hi la justicia q̃s ptãy Pregants a vosaltres q̃ axicõ la vẽa gran liberalitat hauets en nẽs pdecessors espẽdida: axi vers nostra p vosaltres libtralmẽt ò mostrada. E plaçia a nẽ senyor q̃ ell nos do tanta degẽa q̃n s puxã regir p tal forma/q̃ sia huey eg'lia sua: e bñfici de vosaltres en guisa q̃ daça merescam la sua gracia: y dalla la sua gloria. Amen.

¶ Perquãt hauia omes la p-

posicio altra del Rey en Pere cõtinuar pmer de totes: la ql no es poch agradable y digne de memoria: la ql ell mateix hauia escrita/e ordenada cõ aquell q era letrat: e bon escriptor/orador/grã Astrolech: e ha escrit e ordenat les ordinacions q sõ ptitulades Ordiatiões Regie dom?: enlo libre hõ son p altri escrites: y p ell correctes y postillades: recondit enlo Reyal Archiu de Barcña: pço la pos aci/feta p lo Rey en Pere: êles corts p ell cõuocades ê Tarragõa/a. xxv. de Febrer. Any. M. cclxx. diu axi.

BOc aũt scito eqñ si sciret pr familiares q hora sur venire et vigilaret vtiq; nõ sineret pfodi domũ suã: ideo vos estote parati. Luce. xij. c. Tot Rey e senyor: e tot hõa q es cõanat regimẽt d gẽts/du hauer dues cõdicions vers lo poble: e lo poble ne deu hauer vnavers lo senyor. La. j. ql sẽyor deu hauer es qsta just e prudent. La. ij. ql senyor du hauer es q sia ardit e valẽt. La. iij. ql poble du hauer a son Rey es: ser lileal e obediẽt. Diẽ pmerament ql senyor deu esser just e prudent/pço cõ los Reys son lochtinẽts d nre senyor en aqst mõ/duẽ fer lur poder de resemblar a ell cõ mes podẽ/en especial en la virtut de justicia: la qllos es comanada p ell. Perço Salamo qñt p nze senyor li fopposat q dmanas ço qs volgues: ell veẽt lo carrech q nre senyor li hauia cõanat de regir lopoble: dmana li sauiesa: y encõtinẽt axi cõ aço es escrit. iij. Reg. iij. Les paraules ppposades seguẽts. Tu senyor mas fet regnar a mi fuidor teu/p Dauid pare meu: e sẽyor som isãt ignorãt: daras dõchs sẽyor al teu fuidor sauiesa y ẽtenimẽt p jutjar lo teu poble: y p departir entre be y mal. E aço plach molt a nze senyor/diẽt li axi. Perço cõ me has demanada sauiesa: e no lõgue ade vida: ni riques es: ni venjãça de tos enemichs: te donada sauiesa y entenimẽt p regir lo poble: en tãt q ans d tu nõ sia estat semblãt: e apres tu nõ sia altre esdeuenidor: e hauras cõplimẽt d riqsa: e d gl'ia sobre los Reys qans de tu son estats. E axis segui de fet. Appar dõchs que tot senyor de poble deu esser just regidor/saui/e prudent Diem encara ql senyor ho regidor del poble deu esser ardit defensor e valent. Debades lo Rey si no es ardit: seria posat p regir lo poble: y no gosas/ne pogues defendre aqll dels enemichs/car en poch tẽps serie pits p lurs vehins y enemichs. E pço lo Rey Dauid ans q fos Rey: guardãt e defenẽt lo bestiar d son pare d poder dll leo: y dl ors: cõbatẽt se abells tolch los lo molto q sen portauẽ: segõs es escrit. j. Reg. xvij. c. Perço nre sẽyor veẽt aqst hõ q era ardit: no dubtaua de cõbatres ab salmatges besties cõ era lo leo: e lo ors guardar lo bestiar de son pare/qñt mes faria p defendre son poble: si lo regimẽt li era cõanat: plach li cõanar sõ poble d Isral/e feu lo Rey d aqll. Appar dõchs q tot senyor de poble deu esser ardit e valẽt. Diẽ apres ql poble deu esser a sõ senyor leal e obediẽt. Sẽs rabo los Reys del mõ farien ordinacions en la fra p defendre y sostenir sos Regnes si aqlles no eren exseguides/e obehides p los seu sot smesos. Especialmẽt es mester aaqlls Reys q no son tãt poderosos cõ sos enemichs. Perço cõ lo Rey Ezechies Rey de Juda q no era Rey poderes/cõ lo Rey Senabxarib Rey de Siria: p loqll lo menaçat q li vẽdria dstruhir la ciutat d Hierlm seu les: puis lõs cõ a saui Rey e fou p lo seu poble obehit: segons qs cõtengut. ij. Paralipom. xxxij. capd hõ se recõpta: q cõ fos guengut a orelles de Ezechias Rey d Juda: q lo Rey Senabxarib Rey de les Syrias

vengues ?tra Hierl'm ab furor? batalla/seu ?sell ab los ?nceps de Syria:e ab los altres Barós lo?teq de gues emboçar totes les fonts q eren lo?a la ciutat de Hierl'm: e ab ?sentiment de tots ajusta gran companya les q̃ls trencaren totes les fõts:e lo riu que passaua p mig de la terra: p çoq̃ si los Reys Syrians venien/no trobassen abũdancies d'aygues a ells necessaries. E ab grã iduſtria lo rey Ezechias edifica lo mur:lo q̃l era estat dissipat/e ?struhi to?res damũt aq̃ll/e defo?a edifica altre mur: e instaura enla ciutat de Dauid vna grã fo?ça/e feu de tot linatge de armadures p defendre. Ordena ?nceps de les batalles enla ost: e ?uocals tots enla plaça dela ciutat/parla al cor? d aq̃lls:dient los. Fets vostres affers vigo?osament:e siats confortats/no vullats hauer paor ni temẽça del rey dels Syrias/ni dela gran multitut q̃ ab ell es:cõ molt mes sõ ab nos q̃ no sõ ab ell. Lo braç/e lo poder carnal es ab ells:e ab nos es nostre senyor: q̃ es ajudador nostre:y batalla p nos e lo poble d'ol Rey Ezechias so molt cõfortat en les paraules de aquell. E apres segueix sequel Rey Senacarib vench sobre la ciutat de Hierl'm e assetia aq̃lla:e aq̃ dix moltes menaces contra lo poble daq̃lla:e moltes blasfemies cõtra dñu/lo bãt lo seu poder/menyspant lo poder de dñu. Axi que nostre senyor veent aq̃st argull tant gran/mes cõfusio enla sua host/ p la q̃l rabo sen hac a to?nar ven çut/ e cõfus enla sua terra/e aq̃ so mort p fos fills:en la casa dels se? de?/ço es d'les sues y doles/e fo saluada la ciutat de Hierl'm/p les bones ,pui?cons quel Rey Ezechias feu/ep la obediencia q̃l seu poble li hac/e p la gr̃a que dñu los feu. Appar dõ chs q̃ obediẽcia es necessaria de part d'l poble/als manaments q̃ls senyors los fan. Appli cãt al nostre ,ppositaq̃stes paraules podem dir q̃ls Reys de Arago nr̃es p̃decessors hagueren aq̃stes dues cõdicions:e lo lur poble la terça damũt dites. La p̃mera q̃ls Reys de Arago foren sauis e p?udents enlos se? pobles regir y gouernar. La segõa q̃ls Reys de Arago foren ardits y valẽts p sos pobles defensar. La terça los se? pobles foren vers ells obedients en lurs manaments fuar. Di emp̃merament q̃ls Reys d'Arago foren sauis e p?udents en los seus pobles regir e gouernar. Si nos volié recõptar lo regiment q̃ nostres p̃decessors han set en lurs Regnes/nos poria fer q̃ explicassem cõplidamẽt cõ moltes bõnes obres son estades fetes p ells/q̃ de memoria nostra/ ni de vosaltres no son estades recomptades/ni escrites: ni les poriem saber. Mero vn senyal cert hauem pq̃ ells foré bõs regidors:cõ lo patrimõi bã poblat marauelosamẽt: car nengũa ciutat:ni vila q̃ vuy haja m p aduersũ nos:totes son axi poblades:q̃ dis los murs antichs/de mo?os/ho dels gẽtils no cabẽ:com appar en nr̃es ciutats e viles:dõchs si no fossen estats justs ebõs regidors/no fora lur ?ra axi poblada cõ es d'gẽts:p̃ço si sõ poblades/cõ hã trobada en ells justicia y repos. Appar dõchs q̃ los Reys p̃decessors nr̃es foren sauis en lurs pobles gouernar. Diẽ mes q̃ls reys de Arago foré ardits p los se? pobles defensar. Si nos volié recõptar tots los fets darmes de nr̃es p̃decessors lõch fiade dir:mes p abreuiar vn sẽyal vos mostrarẽ q̃ ells foré bons cõbatadors:cõ de petits Reys q̃ erẽ/q̃ no senyor ejauẽ si no de Oscaa Emũt en Arago/conq̃rirẽ tot lo Regne/y Cõtes de Barcõa q̃ erẽ/haguerẽ lo Regne de Arago p matrimõi:e fets Reys de Arago:e Cõtes d'Barcõa q̃rirẽ y guãyaren d'ifels y rebelles

ola esglesia tot çoq̃ senyorejā vuy: q̃ p gẓa dou sō hudls Reys rpiās: appar dochs q̃ls Reys de Arago pdecessors nẓes sozen valents enlos seꝰ pobles defensar. Diem aps q̃ lurs pobles sozen vers ells obediets en lurs manaments fuar: los fets de armes q̃ nẓes pdecessors seren/no haguerē fets si lurs pobles nols sossen estats obedients: car nosolament los sozen obedients en guardar la terra: ans encara en ajudar los a creixer e multiplicar la cozona. Appar donchs q̃ lurs pobles los sozen obedients en lurs manamēts. Volents dochs nos reseblar enles pdicios dites als nẓes pdecessors: e q̃ vosaltres resemblets als vẓes. Enla terça pdicio diem q̃ a nẓa part ne ptāyē oues e vosaltres la terça: la pmera q̃ a nos ptāy es los lurs juys seguir cō sozē sauis e justs regidors. La segōa q̃ a nos ptany es los lurs bōs fets en nẓa memoria retenir: car sozen valents cōbatadors La terça q̃ a nẓe poble ptāy es q̃ vulla a nos fuir cō ferē a nẓes pdecessors Diē pmerament q̃ a nos ptāy los lurs juys seguir/cō sozen sauis regidors Si a dū hagues plagut q̃ nos hagues sem hauda mes pauen nẓe tēps q̃ no hauem hauda: nos haguerem mes treballat en lo regiment de nr̃e poble y en justicia de aql q̃ no hauem: y no cōtrastāts los affers q̃ hauts hauē: vos hauē feta justicia de nos mateys e de nẓes officials en prou corts e fora corts tāt cō nos hauem pogut: e açoes q̃nt a la pmera. Diez aps q̃ a nos pertāy en nẓa memoria los lurs bōs fets retenir: cō sozen valents cōbatadors/ cert grās affers hauem hauts/ecōtinuament: e mjençāt la gẓa de dū de tots sō be exits: ab los bōs fueys de vosaltres sotsmeses nẓes/ q̃ nos hauets fets: e faretz: hauem se en deu q̃s continuara la sua gẓa en nẓes affers daci auāt/ cō tro ara ha seyt: y açoes q̃nt a la segōa. Diē aps q̃ a nẓe poble ptāy q̃s vulla fuir cō seren a nr̃es pdecessors: pla obediencia q̃ hagueren los lurs pobles a nostres pdecessors es nr̃a cozona exalçada cō veets: dochs couens q̃ la cō fuē. Diu lo poeta q̃ no es menor virtut retenir ço q̃ es guāyat: q̃ guāyar de nouell: p queꝰ pgā q̃ p cōseruacio de nr̃a cozona vullats ser tres coses La pmera q̃ vosaltres ciutats e viles nr̃es vos vullats be enfortir ò murs e ò valls; e vosaltres plats e clergues richs homens e caualls q̃ façats vostres lochs enfortir/pq̃ enemichs/ni aq̃stes gents robadors q̃ son ajustades en lo mō/nos puixen deshōrar/e a vosaltres dānificar: cō veets quis dās fan enles terres hō ells passen/y estā. La es altres dues romanēts: ço es la segona: vos pgā a tots: saluant les psones ò vosaltres clergues queꝰ vullats guarnir darmes: y arneços: de modo q̃ puixam tenir lo cāp ab vosaltres: e defensar la terra. La terça vos pgā a tots p cōplir les coses damūt dites q̃ns vullats ser tal ajuda q̃ dis los limits ò Catbalūya: ho alla hō sera mester: ab nr̃a psona: e ab los bōs fuidors quis seguirā: nos puixā cōbatre/p ò fēsar vosaltres: cō p certtāts son los ladres q̃ enlo mon se son leuats: y axi be apparellats q̃ nos y nr̃e poder es mester a cōtrastar a ells E pço hauem dites les paraules damūt començades: dient. Hoc autem scitote: qm̃ si sciret patꝛ familias: q̃ hora fur veniret vigilaret vtiq; ꝛ non sineret pfodi domū suā. Jdeo ꝛ vos estote parati. Que volen dir. Sapiats açó q̃ si lo senyor ò la casa sabia la hora q̃ lo ladre vengues/ vetlaria: e no leixaria fozadar aqlla. E dochs siats apparellats. Aquestes paraules dzcçāt nos a vosaltres vos dei q̃ vetlets q̃ los enemichs e ladres noꝰ troben dur mēt/mes vetlats: p queꝰ puxā dir

les paraules q̃ dix Jesuxp̃s tals seus
dexebles. Luce. xij. Beneuyrats sō
los fuents: quant los troba vetlant
lur senyor: pque placia a nr̃e senyor
q̃ nos siam axi vetlants enles obres
q̃ hauē a fer de nr̃e regimēt: e vosal-
tres ē ço q̃ns hauets a obehir: q̃ mi
jāçāt la sua mifi cordia obtengā daça
la sua gr̃a: e dalla la sua glia. Amen.

Proposicio feta per lo Rey Alfōso/fill ōl Rey Ferrando pmer/ enlo Capitol dela Seu de Barcña. ahō les Corts se deuien celebrar/a. xviij. de Agost. Any. M. cccc xxxj.

Dos ꝑsiderāts q̃ q̃si es ipos-
sible q̃ nēgu pusca ben fer a
xi de offici cō de regimēt: si
pmeramēt no sab aq̃lles co
ses q̃ segōs lo carrech q̃ ha li ptāyen
E ꝑsiderāts q̃ la major carrega q̃ te
ni p esser Rey de vosaltres es lo fet
dela justicia/cō de aq̃lla sia mes tēgut
tot Rey de donar cōpte y rabo a dū
q̃ de nenguna altra cosa. Sabents q̃l
major aliment q̃ la cosa publica pot
hauer es la justicia: e la adminis tra-
cio de aq̃lla: cō de aq̃lla se segue squen
infinits bens/pau/e ꝑcordia entre los
sotsmesos: e seguretat a calcu de ço
dl seu. Per loq̃l la amorōls subdits
al senyor pr̃ē gran creximēt: e la lur
lealtat/no solamēt es ꝑseruada mes
encara augmētada. Per aq̃sts esgu
arts gran tēps es passat hauiem pē
sat e deliberat metre y posar la justi
cia en degut orde y estamēt en nr̃es
Regnes: y en aq̃st pncipat: mes poi
uerses occupacios q̃ns son sobreuē
gudes: nou hauem pogut metre en e
xecucio. E hauem espat tēps y sabo
pq̃ ho pogues sem fer/segōs q̃ ara ō p̃
sent ho teni. E p aq̃sta rabo hauē cō
uocats e aplegats vosaltres en aq̃sta
Cort: afi q̃ ab vosaltres puscam fer
disposar: e ordenar la justicia entre
vosaltres a fuey de dū: e a ōscarrech
nr̃e: y avtilitat dela cosa publica. E
cō totes les coses se regesquen p exi
pli: e los mēbres diriuen del cap: e ō
ué pendre exipli ō aq̃ll. Nos volē co
mençar en nos pmeramēt: p tāt si al
gūs se tenen p agrauiats de nos pi-
adnertēcia/ho de nr̃es officials p ig
norācia ho malicia: car de nos certs
som q̃ no p malicia. e dells ho igno-
ram trosus q̃ en altra manera no fos
sem p? isormats som p̃sts/eus offerim
de ser justicia de nos e dells: la q̃l en-
tenem executar p? amplament e cō-
plida q̃ no? porie al p̃sent explicar.

Trāsump dela Epistola q̃ yo Pere Vidl Carbonell escriui: e trameti al doctor Regent la Can-cellaria del nr̃e Rey misser Bartho meu de Veri: trobant se en Valen cia ab sa filla del Rey dō Juan/p mi ordenada/del cas sortuit dela colte-llada/donada p vn orat al Rey don Ferrando/Rey d'Arago: fill ōl Rey dō Juan/Rey de Arago: fill ōl Rey de Arago don Ferrando daq̃st nō p mer. La qual Epla diu axi.

Senyor cōpare. Tāt es esta
da la cōmocio/plor/tristi-
cia/e dolor de aq̃sta ciutat d'
Barcelona: diuendres a.
vij. del mes d'Decbre. Any. M. cccc
xcij. q̃ escriptura exp̃mir no porla: e
aço p los cas isudie/ne may crech se
guit: en aq̃sta ciutat ni p̃ncipat d' ca
thalūya: cas orrible y endemonsat.
Qual es aq̃ll traydor y celerat d' vas
sall del nr̃e Rey q̃ gosas sols passar
se p lo entenimēt lo q̃ ha executat
vn traydor home d' nr̃a nacio/appel
lat Juan Canyamas: de Cāyamas/
q̃ es loch en Valles: pp lo castell de-
la Roca/pages de remença: cert no
crech si dōchs no era foll com he dit
hono Christia se pogues trobar tal
traydor e maluat: en totes les terres
de nr̃e potentissim Rey e senyor: cō

es estat Juã Cãyamas: qui no era digne de ser appellat Juã/ mes diable lo q̃l no tement deu ne cozreccio algũa/cõ a hõe ifernat/e no creent hi haja altra vida si no aq̃sta de aq̃st mõ ganador y ple ò laços e. maluestats empzengue enlo dit dia: e ab aio de crudelissima bestia/ e ferocissima demetre les mãs enla Reyal psona òl nr̃e vtuosissimo e q̃si vn ágel trames enla terra p nr̃e senyor: q̃ no crech q̃ millor Rey may sia estat: car lo dit dia estãt lo Rey assegut sobze la cadira de son sitial/enla sala del seu palau major de aq̃sta ciutat de Barcina obit cõ a piados Rey les supplicacions y lamentaciõs dels pobzes miserables: q̃ cõ sab vza senyoria acostumen de fer dauãt sa Magestat enlos dies del diuendres p acõseguir justicia dels deutes/en tãt discurs ò tẽps q̃ lo piados Rey nr̃e ho sopoztaua/ ab tata paciencia q̃les. xij. hozes òl mig jozn ley acõseguirẽ: e lauozs fon fozçat cessar tal exercici: e anar se a dinar: lo traydor e mes q̃ traydor/ mal pũt nat: estãt amagat dins la capella hoe sgleSia q̃ es al costat del palau Reyal/ mirãt la via dela plaça òl Rey: e veent exir lo Rey/ no dubta pas a pas/ sens q̃ algu no sen temia dels circũstãts q̃ aq̃ eren en gran nõbze/ q̃ nos podia anar si no ab grã empentes venir vers lo Rey q̃ de valla ua p les escales: dauãt los portals òl palau y esgleSia: aportãt lo maluat home soza la capa vna tallant espasa tota nua/curta e ampla/ q̃ tallaua cõ a rabor. E quant lo Rey hague deuallat lo segõ grau/ell cõ a traydor venint li detras trague la espasa nua q̃ tenia dejus la capa/ e dona ab aq̃lla vn colp entre cape coll del Rey: q̃ si no fos p miracle dõ nr̃e senyor/ e la custodia dela verge Maria: e lo Rey a q̃ll dia de diuendres òjunaua: lo cap òles espatlles en vn pich loy hague la leuat: en nr̃e seyor volgue q̃ lo colp vengue flach: p lo mouiment del deuallar del Rey: ep lo maluat q̃ li tremola lo bzas: impedit p les espatlles de vn altre: y volẽt ell reuenir ò dar li ab dita espasa altre colp encõtinẽt ans q̃ no l pogues remetre li son pos lobzas: e la psona p los circunstãs q̃ alli li donaren tres pũyalades/ el ha guerẽ mort: e fet cozres alli: si no fos la mifi cozdia del Rey q̃ dix en son castella. No lo mateys. De que lo Rey qui volia caualcar p anar sen ala sua posada/ tocant se ab la ma enlo coll/ veu molta sanch que rajaua òl colp pos vna part del seu tauardo/ y embolicala p la naffra/ e son acõsellat que no caualcas/ ans romãgues dins lo palau p medecinar la naffra: e anãt ell a peu ab grã esfoz̃/ ab ajuda de p sones al palau/ aposentarẽ lo enlo apartament quis diu jusa/ lla hõ posaua lo Rey dõ Juã ò memoria imortal/ pare seu. Quãt lo Duch ò Calabzia era aci p espos̃ar dona Juana filla del Rey dõ Juã/ ab dõ Ferrando Rey de Napols/ pare del Duch de Calabzia: e de fet enla grã sala del palau fozẽ fetes les esposalles del Rey de Napols ab dona Juana molt põposament: enles q̃ls vos hi fos p̃sent e ordenas los capitols matrimõials e cartes de aquells resultãts. E jũt que son lo nr̃e Rey enlo apartament assegueren lo sobze vna cadira: e feren venir encõtinent tots los fisichs e chirurgians desta ciutat p medecinarli la naffra: y entre tãt li donaren vn poch ò vi fozt a beure: y hauer lo begut dix lo Rey ab veu tremolosa lo cozmen va: teniame fozt: e vẽch en sincopis e smortint se: entãt que foren aqui los plozs e crits que era cosa ò pietat: e increible: e nr̃e senyor q̃ may mãca: oib9 in se spãtib9: e majozmẽt ala immaculada verge Maria dela q̃l aq̃st Rey nr̃e senyor es molt

deuot: car ell la tenia em̄ p̄mtada en loco⁹ bon sempre la inuocada p⁹ de boca no podia: e poch apres cobrala paraula e dix ab esforç q̄ no plorassen ne haguessen dubte ōla sua vida car ell p gracia de deu: y de nr̄a dona se sentia bo: e parlant axi arribarē los ffhisichs: e Cyrurgiās e regonegueren li la nafre: e trobarē q̄ p aq̄lla no era perillos de morir: mas era livē-gut a vnfil ō aranya la mort: p quāt la nafre estaua daquesta manera que lo cop dela spasa hauia p̄s vna part del coll vers lo cap: e altra vers la orella: e no hauia pres del mig: lla hon es la vena vital que si poch hi hagues tocat lo dit Rey nr̄e senyor allí encontinēt fora caygut mort. E aq̄ mateix tengueren los phisichs: e Cirurgians consell com lo pensari en si li darien punts en la nafre: hoſi aquella ab aygues fortz la curar iē la cōclusio fonch de apuntar li aquella en tant queli han dat set punts: e ara per gracia de deu esta molt bē ōla dita nafre que nos creu que per aquella sia perillos de mort empero es restat: e restara segōs se diu p bōs dies en aquest palau Real si plaura a nr̄e senyor ea nr̄a dona lo scu fet no ser a res pus es estat p̄st corregit car lo major miracle ōl mō es estat cōlo dit tray dor nol ha degolat: E si vr̄a sauiesa vol saber hon era yo: e com estaua trista la Ciutat: com lo dit cas sès seguit senyor compare sapia vostra prestācia que yo vt consueui de estar en aquest Real Archiu de mane vsq; ad meridiē cotidie: estaua lo dit dia ōl diuendres cercāt en los regis-tres/ puisiōs/ e puilegis Reyals: e sē tint tocar les. xij. hores de migjorn: yōleri ō cercar legint vna letra vña de. xij. ō Noēbre: q̄ solamēt lo Algut zir ōla iq̄sicio hauia a mi aq̄lla dada ab dues altres/ dirigides vna a mos sen Miq̄l de Gualbes: e laltra a Nicolau Pere: les q̄ls doni vuy pq̄ no pogui a yr: p ser yo fora q̄si de seny: y estāt axi legint vña letra: y estāt admirat p ser axi velleta en Calēdari: car ha trigat vn mes ō venir en mās mies: a laq̄l nō cur al p̄sent rūdre: pus ja dich a vos he escrit y respost ab cōplimēt: yo senti gran remor e brogit en lo palau q̄ paria si hagues mes foch: e tot ne vengues a terra: isq̄ ō cōtinent de aq̄st Archiu: e ani vers la gran sala del palau: e trobi hi les portes tācades: e grās plors e crits q̄ diguera hō q̄ la ciutat sen entrauà en abis: en tāt q̄ ōmani tot tremolāt q̄ era aq̄st tā grā brugit: rūguera nāt gūs: q̄ hauien naffrat lo Rey: altres digueren q̄l hauien degollat ab vna espasa: e no sabiē q̄ era: altres digueren q̄ aq̄ll q̄l hauia naffrat ho degollat jal tenien p̄s: de q̄ obint aço en veritat dich a vos cōpare q̄ cuydi aq̄ espasmar: e cobrí cor: e plorāt e sospirāt anau a inuestigāt q̄ era dela vida del Rey: q̄ yol vull veure: y tant no treballi/ e demani: tātes forcen les empentes dela gent q̄ nol pogui veure: y vereu venir lo Cardenal de Espanya. Cinsāt don Hērich Cōte de Empuries: e la gēt axi dela casa del Rey cō dela ciutat: vns ab armes: altres sens armes plorāt e cridāt. Fiscal Rey: e donauen tāts grās colps en les portes ōl palau p entrar: q̄ paria les rōpessen: vns hi entrauē: altres no podien/ plo empaig q̄ls era fet: e sapiau q̄ tota la ciutat estaua cōmoguda/ y en armes. E la Reyna dōa Ysabel muller del Rey sabent lo cas/ q̄si cuyda morir: esmortint se: y plorant dir. Hō es lo meu Rey e senyor/ es mort ho viu/ seguiu me vosaltres dō zelles mies e teniu me p les orelles q̄ a peu vull anar al palau: y tāt cuytat cō pogue ab ses dōzelles: e ab multitut grandissima de gent acompāyada: e tostemps plorant/ e cridāt/ e sos

pirant guengue al palau. e al entrãt demana si lo Rey era viu ho mort. e fon li dit q era viu. e no tenia ôla na sra pill de mozir. de q sen alegra q pa ria fos resuscitada ô q̃si morta q esta ua. e tot hõ ab ella volia entrar enlo palau. e tãcarẽ les portes ôl palauq noy entra si no ella ab ses dõzelles y ab los de sa casa: tãta era la gẽt q cor ria y venia al palauq yo crech q ni en Roma quant mor lo Papa/ni en altra part ôl mõ/ mayes estat plor/tu mult/e tristura: q es estat lo dia ôl di uẽdres en aq̃sta ciutat: q̃ no era algu q sic trobas q volêters no volgues pẽ dre la mort p restaurar lo Rey. Ma la e molt mala/e marrida/ e trista jor nada fora estada p aq̃sta ciutat/si fos mort lo Rey/q̃ no pogues a ser mẽys q nos fos auolotada p la cõmocio en q̃ estaua: q̃ ha be mostrat y mostra a q̃sta ciutat tenir fidelitat a son señor Gzes sié fetes a nze señor e a la ver ge Maria q̃ lan guardada de tãta ôsa uentura cõ fora estada si lo Rey fos mort en aq̃sta ciutat/ sibe aq̃sta es grã y no se cõ sepulca be castigar: pq̃ en esdeuenidor romãga exẽple y castich als traydors e mals homés: tans par len de molts lenguatges / vns dié q aq̃st traydor es vengut de Frãça hõ era criat gesser bãdejat / p les remẽ ces/ e q̃ de Frãça es vengut aq̃st mal. Altres aliter taliter que noy sabẽ en trar/ ne de hõve / ne quin es causa. Aquest traydor cõ es estat ps lanvn poch turmentat pque digues la ve ritat/ cõ ell se fingis orat: quãt ne p niẽ la deposicio: ades debia que deu e lo sanct espit loy hauiẽ fet fer. Ades debia que ell era Rey: e no lo Rey/ e que ell ho hauia fet p lobe comu/ y no se quines altres ôposicios ô foll orat: e insensat: crebien queu sebia p estucia cõ se digue: que los de casa a hon ha posat aci en ciutat/ han ôpo sat que may hãconegut fos foll: ans parlaua ab bon seny. Aps escrita l a presentabe sabut cõ lo dit home q ui ha fet lo dit cas ha viscut per vns po quets dedies: y es estat turment at/ e molt interrogat. y examinat. y es estat vist que era endiablat. e foll. o rat. e insensat. que persona del mon no loy ha fet fer: si no lo diable. car ell ha deposat que lo esperit lanct loy hauia manat que matas lo dit señor Rey. E aps ell fora Rey. fins a dir apres de alguns dies quel leixassen anar. que ell renunciaria tot lo seu dret que tenia de Rey. e prometera que no mataria lo dit nostre Rey e señor. Si be ell debia que lo hague ra volgut matar segons hauia dit. e moltes altres desuarions cozadu res se ha leixat dir. que en veritat es estat molt be conegut. axi per la dita señora Reyna quil volgue veure. e interrogar com per los Vicicance ller. e Thesorer. e altres del consell Reyal. que lo dit desauenturat ho me en mal punt nat. era del tot en diablat. e foll. e orat. e insensat. E mes han sabut que tostemps es estat tal. y ha fets e perpetrats molts cassos e desastres de home endiablat. e foll. e orat. e insensat. E perço lo dit se nyor Rey sabent aço dir. que ell per amor de nostre señor deu. e dela sua gloriosa mare madona sancta Maria aduocada dels peccadors li perdo naua. e mana quel traguessen dela p so. el vestissen. Empero al dit Cõsell Reyal es estat vist sens quel dit se nyor Rey noy ha sabut res. que aq̃st home encara que fos endiablat. foll orat. e insensat devia morir a crude lissima mort: per esser exemple y cas tich als altres. y fos tambe memoria eternal. E perço la sentencia ese sta da donada en persona del señor rey per' misser. Alfonso dela cauallería. Vicicanceller del dit señor Rey. Y es estada tal. e tan cruel. quel han

portat tot nuu sobre vn castell ò fusta q̃ hauien bastit: el tiraua vn carro: estãt hi be ligat lo foll / orat / e insensat en vn arbre hopal cõ sil ò gues sen crucificar: e lo castell ab lo foll ter̃e anar tirãt lo carro p los lochs e carrers seguents. Primeramẽt pla plaça ò l Rey / hõ es estat fet lo dit cas: e alli ò viu en viu pser lo be penar li so le uat vn pũy: e vn tros ò l bras: aps tirãt lo p los altres carrers hõ va la processo ò Corp^s^ te aq̃ en vn carrer ferẽ aturar lo castell: e lleuaren li vn vll: y en laltre carrer laltre vll e laltre pũy: e anãt en laltre carrer leuaren li laltre bras: aps ẽlos altres carrers axi anãt lo ò smembraren / leuãt li a ò s vn membre a des altre fins a traure li lo ceruell: axil feren morir penãt q̃ era cosa ò pietat: y ell may se mogue / ne parla: ne ò hiares: nes cõplãyia: cõ si donassen sobre vna pedra: e ab grã aualot ò fadrise gent jouc q̃ li anauẽ al entorn: e dauãt: e detras lo trague ren ò la ciutat p lo portal nou: q̃ feren passar lo castell p los altres carrers / q̃ vã al portal nou / y escassament fo fora la ciutat lo lapidaren: e meteren foch al castell: lo q̃l ab los troços del homes entenciat q̃ en lo castell estaua son tornat pstcendra: q̃ bes pot dir q̃ en lo dit caste son seguits tres miracles. La hu en la psona del Rey: cõ a q̃ no morir: e laltre en la psona del foll cõ nos pençejaren encõtinent: car si lo Rey e lo foll fossen aq̃ morts: cõ restauem nos altres dela ciutat embolumats e ò sauenturats: q̃ may sen haguera sabut daq̃st cas la vitat: e laltre miracle cõ la ciutat q̃ estaua tota cõmoguda: y en armes / cõ nos auolota: gries nesien fetes a nr̃e senyor / e a la sua mare: quins hi ha ajudat: q̃ de res nõ tenim culpa: ens ha nr̃e senyor deu restaurat aq̃st nr̃e Rey: lo q̃l no crech deu hõdat y sanctedat tenga par en aq̃st mõ: placia a la sancta Trinitat q̃ li vulla pdonar. Amẽ. De barcelona a. viij. de Deembre. Any. M. cccc xcij.

Pere Miq̃l Carbonell.

Recort cõ aquesta Chronica hohistoria de Espãya / comenci de ordenar e cõpõdre: y escriure yo Pere Miq̃l Carbonell / a. iij. de Febrer. Any M. cccc xcv. E acabi a. xxvj. ò Març Any. M. D. xiij perço hauria trigat ẽ escriure y cõpõdre aq̃lla. xviij. anys no cõtinuus: car ocupaua lo temps a rien cercar libres / escriptures: e registres quin sessen mencio: com en altres fets y negocis / pur la mes part ò l temps ab molta vigilãcia jo dana e ò spenia en ꝓtinuar aq̃lla. Aps acabada com se mostra / hi he fets ligar moltes sulles de pap en blãch: en les q̃ls axi ligats he escrit / y escriure do duce algũes coses axi ãtigues cõ modernes de memorar aq̃lles dignes. Jatsia algũs hagẽ dit q̃ la deuia acabar ò scriuit hi los actes fets p lo rey dõ Ferrãdo / fill ò l Rey dõ Iuã ò gli osa memoria: empo lo p̃dit misser Hieronym Pau cosimeu ha consellat lo ꝓtrari: ço es q̃ nõ cõpones sino fins al Rey dõ Iuã inclusiue: leixant ho cõpõdre als Chronistes ò l Rey don Ferrãdo quin son be pagats / e yo sots no sere remunerat. Lo q̃l misser Hieronym Pauq̃n es estat causa ò cõpõdre la: yo desijaua la veure acabada: e a nr̃e senyor ha plagut de no poder la ell veure: ne corregir / si no ò l principi fins al Rey en Pere terç / cognomenat ò l punyalet exclusiue: car appellal al seu sanct Regne: dimecres sanct q̃ cõptauẽ. xxij. de Març. Any. M. cccc xcvij. Cuius aia in pace requiescat. Amen.

Laus immenso deo.

Allabor y gloria de nostre senyor deu Jesuchrist: y dela humil verge Maria: es acabada la present hobra delas Chroniques de Catha lunya tretas del Archiu Real per lo honorable e discret mossen Pe re Miquel Carbonell q Archiuer Real e notari publich de Bar celona. Y estampat en la insigne Ciutat de Barcelona per CARLES Amoros y ha despesas de mossen Jau me manescal: y mossen Raphael deuder major: y mossen Jonot gordiola: y mossen Jonot trinxer Mercaders de libres Ciuta dans dela dita Ciutat de Barce lona a .xv. de Hoembre. Any .M.D.xxxvj.

J. E.

¶ Registre del present libre: en lo ql y ha dos cuerns de sinch fulls: la hu es en lo abecedari primer .e. laltro es enlo abacedari segon. J.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.l.z.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z. A.B.C.D.E.F.G.H.J.